

Hemelsche Verborgenheden

Band III

Hemelsche Verborgenheden

(Arcana Coelestia)

In de Heilige Schrift of het Woord des Heeren

Onthuld

Hier vooreerst die in Genesis

alsmede de wonderlijke dingen, gezien in de wereld der geesten
en in den hemel der engelen

door

Emanuel Swedenborg

EERSTE NEDERLANDSCHE VERTALING DER ARCANA
COELESTIA QUAE IN SCRIPTURA SACRA SEU VERBO DOMINI
SUNT, DETECTA. UNA CUM MIRABILIBUS QUAE VISA SUNT IN
MUNDO SPIRITUUM ET IN COELO ANGELORUM.

BAND III

Vertaling (1928) in opdracht van het Swedenborg Genootschap.

MATTHEÛS 6: 33.

*Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en zijne Gerechtigheid,
en alle dingen zullen u toegeworpen worden.*

Colofon

Swedenborg Bibliotheek ©2017

Tweede Deel

Genesis

Achttiende Hoofdstuk

Voorrede.

Aan het einde van het voorgaande hoofdstuk is gehandeld over het Laatste Oordeel, en aangetoond, wat daarmede wordt aangeduid, namelijk niet het vergaan der wereld, maar de laatste tijd der Kerk; wanneer deze nabij is, zegt de Heer, dat Hij komen zal in de wolken der hemelen, met kracht en heerlijkheid (Matth. 24: 30; Markus 13: 26; Lukas 21: 27). Niemand is het tot op heden bekend, wat onder de wolken der hemelen wordt verstaan, maar mij werd het onthuld, dat daar niets anders onder wordt verstaan dan de letterlijke zin des Woords, en onder de kracht en heerlijkheid de innerlijke zin des Woords, want in den innerlijken zin des Woords is de heerlijkheid, aangezien alles daarin den Heer en Zijn Rijk betreft; men zie in het eerste deel nrs. 1769 tot 1772. Desgelijks onder de wolk, die Petrus, Jakobus en Johannes omgaf, toen de Heer hun in de heerlijkheid verscheen, waarover aldus bij Lukas:

“Er geschiedde eene stem uit de wolk, zeggende: Deze is Mijn geliefde Zoon; hoort Hem! Toen echter de stem geschied was, vonden zij niemand dan Jezus alleen.” (9: 35, 36);

door Mozes en Elias, die met den Heer spraken, werd hier het Woord van het Oude Testament uitgebeeld, dat ook genoemd wordt Mozes en de Profeten, door Mozes zijn Boeken, voorts de historische Boeken; door den Profet Elias alle Profeten; door Petrus, Jakobus en Johannes werden echter, als overal elders waar zij in de Boeken der Evangelisten worden genoemd, het geloof, de naastenliefde en het goede der naastenliefde uitgebeeld; en dat zij alleen daarbij tegenwoordig waren, beteekende, dat geen anderen de heerlijkheid des Heeren, welke in Zijn Woord is, zien kunnen dan zij die in het geloof, in de naastenliefde des geloofs en in het goede daarvan zijn; de overigen kunnen weliswaar zien, maar nochtans zien zij niet, omdat zij niet gelooven; dit is de innerlijke zin aangaande deze beide plaatsen; ook bij de Profeten beteekent hier en daar de wolk het Woord in de letter, en de heerlijkheid het Woord in het leven. Wat de innerlijke zin des Woords is en van welken aard, werd op vele plaatsen gezegd, en in de uitlegging

wat elk woord betreft, aangetoond. De schriftgeleerden ten tijde des Heeren waren diegenen, die het allermint geloofden, dat er iets in het Woord over den Heer geschreven was; de schriftgeleerden heden ten dage weten het weliswaar, maar wellicht zullen zij het allermint gelooven, dat er een andere heerlijkheid in het Woord is, dan die welke in de letter verschijnt, welke evenwel de wolk is, waarin de heerlijkheid woont.

Achttiende Hoofdstuk.

2135. Vooral uit dit hoofdstuk kan blijken, van welken aard de innerlijke zin des Woords is, en hoe de Engelen dit gewaar worden, wanneer het door den mensch wordt gelezen; uit den historischen zin van de letter wordt niets anders verstaan, dan dat Jehovah aan Abraham verscheen onder den vorm van drie mannen; en dat Sarah, Abraham en zijn knaap spijs voor hen bereid hebben, namelijk koeken uit bloemmeel, den zoon van een rund, voorts boter en melk; deze dingen worden, hoewel zij ware historische vermeldingen zijn, namelijk dat het zoo geschied is, nochtans niet aldus door de Engelen waargenomen, maar, geheel afgetrokken van de letter, dat wat zij uitbeelden en beteekenen, overeenkomstig hetgeen in den *inboud* staat opgegeven; namelijk in plaats van hetgeen hier historisch is gezegd, de staat der innerlijke gewaarwording des Heeren in het Menschelijke, en de gemeenschap toenmaals met het Goddelijke, vóór de volmaakte vereeniging van Zijn Goddelijk wezen met het Menschelijk wezen, en van het Menschelijk met het Goddelijk wezen; die staat is het ook, waarvan de Heer dit zegt:

“Niemand heeft ooit God gezien; de Eeniggeboren Zoon, die in den schoot des Vaders is, die heeft Hem verklaard” (Joh. 1: 18);

en onder de daar vermelde spijzen niets anders dan hemelsche en geestelijke goedheden, waarover in de uitlegging; en verder worden zij daarna onder hetgeen over den zoon gezegd wordt, dien Sarah op den gezetten tijd van het andere jaar zou baren, niets anders gewaar dan dat het redelijk Menschelijke des Heeren Goddelijk zou worden; tenslotte onder hetgeen Abraham met Jehovah sprak over de verwoesting van Sodom en Amora, niets anders dan de tusschenkomst des Heeren voor het menschelijk geslacht; en aldaar door vijftig, vijfenveertig, veertig, dertig, twintig en tien de tusschenkomst voor diegenen, bij wie de waarheden met de goedheden verbonden zijn, en die goedheden hebben door verzoeken en worstelingen, of door andere staten. Aldus is het gesteld met alle overige dingen in het Woord, zooals dit beter blijken kan uit de verklaring van elk woord afzonderlijk, waar is aangetoond, dat elk woord zoowel in het historische als in het profetische Woord dergelijke dingen bevat. Dat een dergelijke innerlijke zin overal in het Woord is, waarin alleen behandeld wordt over den Heer, over Zijn Rijk in de Hemelen, over Zijn Kerk op aarde, en in het bijzonder bij een ieder, aldus over de goedheden der liefde en de waarheden des geloofs, kan ook een ieder duidelijk zijn uit

hetgeen uit het Oude Testament bij de Evangelisten wordt aangehaald, zooals bij Mattheus:

“De Heer heeft tot Mijnen Heer gezegd: Zit aan Mijne rechterhand, totdat Ik Uwe vijanden zal gezet hebben tot eene voetbank Uwer voeten”
(22: 44; Psalm 110: 1);

dat deze woorden over den Heer handelen, kan ook niet uit den letterlijken zin bij David in de aangehaalde plaats blijken, maar dat er toch niets anders onder wordt verstaan dan de Heer, leert Hij daar Zelf; bij denzelfde:

“Gij Bethlehem, land van Jehudah, zijt geenszins de minste onder de leiders van Jehudah, want uit u zal de Leidsman voortkomen, die Mijn volk Israël weiden zal” (2: 6; Micha 5: 1);

zij die in den letterlijken zin blijven, zooals de Joden, weten weliswaar hieruit, dat daar de Heer geboren moest worden, maar daar zij een leidsman en een koning verwachten, die hen naar het land Kanaän terugvoeren zal, verklaren zij derhalve deze woorden volgens de letter, namelijk door het land Jehudah het land Kanaän, door Israël ook Israël, hoewel zij niet weten, waar hij is, en door den leidsman nog steeds hun Messias; terwijl er toch iets anders onder Jehudah en Israël verstaan wordt, namelijk onder Jehudah de hemelschen, onder Israël de geestelijken in den Hemel en op aarde, en onder den leidsman de Heer; bij denzelfde:

“Eene stem is in Ramah gehoord, geklag, geweest en veel gekerm; Rachel beweened hare kinderen, en wilde geen troost aannemen, omdat zij niet zijn” (2: 18; Jerem. 31: 15);

zij die in den letterlijken zin blijven, halen daar nooit dien zin uit, welke het innerlijke van diezelfde woorden is; dat deze er evenwel is, blijkt bij den Evangelist; bij denzelfde:

“Uit Egypte heb Ik Mijnen Zoon geroepen” (2: 15; Hosea 11: 1);

bij dezen Profeet wordt het aldus gezegd: “Toen Israël een knaap was, en Ik hem heb liefgehad, en Ik heb Mijnen Zoon uit Egypte geroepen; riepen zij henlieden, alzoo gingen zij van hunne aangezichten weg; en Ik liet Efraïm gaan” (aldaar); zij die niet weten, dat er een innerlijke zin bestaat, kunnen niet beter weten of hier wordt Jakob bedoeld, toen hij naar Egypte toog, en zijn nakomelingen, toen zij daaruit wegtrokken, en dat onder Efraïm de stam Efraïm wordt verstaan, derhalve dezelfde dingen, die in de historische vermeldingen des Woords voorkomen; maar toch is het duidelijk uit het Woord van den Evangelist, dat zij den Heer beteekenen; wat echter elk ding afzonderlijk beteekent, kan men nooit weten dan alleen wanneer het wordt ontsluit door den innerlijken zin.

Achttiende Hoofdstuk.

1. En JEHOVAH verscheen hem in de eikenbosschen van Mamre, en hij zat aan de deur der tent, toen de dag warm werd.
2. En hij hief zijne oogen op, en zag, en ziet, drie Mannen stonden boven hem, en hij zag, en hij liep Hun tegemoet, van de deur der tent, en boog zich ter aarde.
3. En hij zeide: Mijn Heer, zoo ik, ik bid U, genade heb gevonden in Uwe oogen, ik bid U, ga niet van boven Uwen knecht voorbij.
4. Dat men, ik bid U, een weinig waters aanneme, en wascht Uwe voeten, en leunt onder den boom.
5. En ik zal eene bete broods langens, en sterkt Uw hart; daarna zult Gij voortgaan; want waarom zijt Gij tot Uwen knecht voorbijgekomen; en Zij zeiden: Doe zoo als gij gesproken hebt.
6. En Abraham haastte zich naar de tent tot Sarah, en hij zeide: Haast u, kneed drie maten meelbloem, en maak koeken.
7. En Abraham liep tot de kudde van grootvee, en nam den zoon van een rund, teeder en goed, en gaf hem aan den knaap, en hij haastte om hem toe te maken.
8. En hij nam boter en melk, en den zoon van het rund, dien hij toegemaakt had, en hij zette het Hun voor; en hij stond voor Hen onder den boom; en Zij aten.
9. En Zij zeiden tot hem: Waar is Sarah, uwe vrouw? en hij zeide: Ziet, in de tent.
10. En Hij zeide: Wederkomende zal Ik tot u wederkomen, omtrent dezen tijd des levens, en zie, Sarah, uwe vrouw, zal eenen zoon hebben; en Sarah hoorde aan de deur der tent, en zij was achter hem.
11. En Abraham en Sarah waren oud, gekomen in de dagen, het had Sarah opgehouden te gaan naar de wijze der vrouwen.
12. En Sarah lachte in zich zelve, zeggende: Zal ik, nadat ik oud geworden ben, wellust hebben, en mijn heer is een grijsaard.
13. En JEHOVAH zeide tot Abraham: Waarom heeft Sarah hierover gelachen, zeggende: Zal ik ook waarlijk baren, en ik ben oud geworden.
14. Zou iets voor JEHOVAH wonderlijk zijn; ter gezetter tijd zal Ik tot u wederkomen, omtrent dezen tijd des levens, en Sarah zal eenen zoon hebben.
15. En Sarah loochende het, zeggende: Ik heb niet gelachen, want zij vreesde; en Hij zeide: Neen, dat gij gelachen hebt.

16. En de Mannen stonden op van daar, en zagen naar de aangezichten van Sodom; en Abraham ging met Hen om Hen weg te brengen.
17. En JEHOVAH zeide: Zou Ik wel voor Abraham verbergen, wat Ik doe.
18. En Abraham zal gewisselijk tot eene groote en talrijke natie worden; en alle natiën der aarde zullen in hem gezegend worden.
19. Want Ik ken hem, opdat hij zijnen zonen en zijn huis na hem zal bevelen, en zij zullen den weg van JEHOVAH bewaren, om te doen gerechtigheid en gericht, opdat JEHOVAH over Abraham brenge, hetgeen Hij over hem gesproken heeft.
20. En JEHOVAH zeide: Dewijl het geroep van Sodom en Amora groot geworden is, en dewijl hunne zonde zeer zwaar is geworden.
21. Ik zal, Ik bid u, afgaan, en Ik zal bezien, of zij naar haar geroep, dat tot Mij gekomen is, de voleinding gedaan hebben, en zoo niet, Ik zal het weten.
22. En de Mannen zagen van daar, en zij gingen naar Sodom; en Abraham was nog staande voor JEHOVAH.
23. En Abraham trad toe, en zeide: Zult Gij ook den rechtvaardige met den goddelooze verdelgen.
24. Misschien zijn er vijftig rechtvaardigen in het midden der stad; zult Gij hen ook verdelgen, en de plaats niet sparen, om de vijftig rechtvaardigen, die in haar midden zijn.
25. Het zij verre van U, naar deze zaak te doen, te laten sterven den rechtvaardige met den goddelooze, en dat aldus de rechtvaardige zij gelijk de goddelooze; verre zij het van U; zou de rechter der gansche aarde geen recht doen.
26. En JEHOVAH zeide: Zoo Ik in Sodom vijftig rechtvaardigen in het midden der stad zal vinden, en Ik zal de gansche plaats sparen om hunnentwil.
27. En Abraham antwoordde, en hij zeide: Zie, ik bid U, ik heb mij onderwonden te spreken tot Mijnen Heer, en ik ben stof en assche.
28. Misschien zullen aan de vijftig rechtvaardigen vijf ontbreken, zult Gij dan om vijf de gansche stad verderven; en Hij zeide: Ik zal niet verderven, zoo Ik er vijf en veertig zal vinden.
29. En hij voer voort nog tot Hem te spreken, en zeide: Misschien zullen aldaar veertig gevonden worden; en Hij zeide: Ik zal het niet doen om der veertigen wil.
30. En hij zeide: Ik bid U, dat mijn Heer niet ontsteke, en ik zal spreken: Misschien zullen aldaar dertig gevonden worden; en Hij zeide: Ik zal het niet doen, zoo Ik aldaar dertig zal vinden.

31. En hij zeide: Zie, ik bid U, ik heb mij onderwonden te spreken tot mijnen Heer: Misschien zullen aldaar twintig gevonden worden; en Hij zeide: Ik zal niet verderven om der twintigen wil.
32. En hij zeide: Ik bid U, dat mijn Heer niet ontsteke, en ik zal alleenlijk ditmaal spreken: Misschien zullen aldaar tien gevonden worden; en Hij zeide: Ik zal niet verderven om der tien wil.
33. En JEHOVAH ging weg, als Hij geëindigd had tot Abraham te spreken; en Abraham keerde weder naar zijne plaats.

Inhoud.

2136. Ten Eerste wordt hier gehandeld over den staat der innerlijke gewaarwording des Heeren in het Menschelijke, en van de toenmalige gemeenschap met het Goddelijke, vóór de volmaakte vereeniging van Zijn Menschelijk wezen met het Goddelijk wezen; deze staat is het ook, waarvan de Heer dit zeide:

“Niemand heeft ooit God gezien; de Eeniggeboren Zoon, die in den schoot des Vaders is” (Joh. 1: 18).

2137. De toenmalige staat der innerlijke gewaarwording des Heeren wordt aangeduid door de eikenbosschen van Mamre, vers 1; in dezen staat ontwaarde Hij het Goddelijke, namelijk dat het zich voor Zijn Menschelijke openbaart, vers 2; waarover Hij zich verheugde, vers 3; en dat Hij wilde, dat het Goddelijke Zijn Menschelijke dichter zou naderen, door zich in iets natuurlijks te hullen, vers 4; en dat Zijn Menschelijke dichter het Goddelijke zou naderen, door het hemelsche aan te trekken, vers 5; het hemelsche en het daaruit voortvloeiende geestelijke, dat Hij aantrok, wordt aangeduid door drie maten meelbloem, waaruit de koeken werden gemaakt, vers 6; en dat Hij ook een overeenkomstig natuurlijke aantrok, wordt aangeduid door den zoon van het rund, vers 7; vandaar overeenkomst en gemeenschap van het Goddelijke met het Menschelijke, en van het Menschelijke met het Goddelijke, vers 8.

2138. Ten Tweede wordt gehandeld over de innerlijke gewaarwording des Heeren in dezen staat, over het Redelijke bij Hem, namelijk dat het het menschelijke zou afleggen en Goddelijk zou worden.

2139. Dat het redelijke Goddelijk zou worden.

wordt aangeduid door den zoon, dien Sarah baren zou, vers 9; dat het menschelijk redelijk ware bij den Heer dit niet gewaarwerd, dus niet geloofde, wordt aangeduid door het lachen van Sarah aan de deur der tent, die achter hem was, vers 10, 11, 12, 13, 15. Het wordt bevestigd, dat de Heer dit ook zou afleggen en in plaats daarvan het Goddelijk ware zou aantrekken, vers 14.

2140. Ten Derde wordt gehandeld over de smart en den angst des Heeren over het menschelijk geslacht, daar het zoozeer doortrokken is van eigenliefde en vandaar van begeerte om over anderen te heerschen uit het booze en valsche; voor het menschelijk geslacht trad Hij in dezen staat bemiddelend op, en Hij verkreeg het, dat diegenen behouden zouden worden, bij wie goedheden en waarheden zouden zijn; maar van welken aard dezen zijn, wordt in volgorde opgesomd.

2141. De innerlijke gewaarwording des Heeren aangaande het menschelijk geslacht, namelijk dat het in het booze en valsche is; Sodom is de eigenliefde en de daaruit voortvloeiende begeerte om te overheerschen uit het booze, Amora uit het valsche, vers 16, 20; dat het den Heer in dezen staat niet verheeld kon worden, daar door Hem en van Hem alle zaligmaking komt, vers 17, 18, 19; namelijk dat zij moesten worden bezocht, toen hun boosheid het toppunt had bereikt, vers 20, 21. Toen Hij in deze gewaarwording was, vers 22, dat Hij toen bemiddelend voor hen optrad; ten eerste voor hen, bij wie waarheden waren, en deze vol goedheden; en dezen worden door vijftig aangeduid, vers 23, 24, 25, 26; voorts voor hen, bij wie minder goedheden waren, maar deze nochtans met waarheden verbonden, en dezen worden door vijf-en-veertig aangeduid, vers 27, 28; daarna voor hen, die in verzoeking en waren geweest, en zij worden aangeduid door veertig, vers 29; alsmede voor hen, die in eenige worstelingen tegen boosheden zijn geweest, en die door dertig worden aangeduid, vers 30; vervolgens voor hen, bij wie van elders vandaan staten der aandoening ¹⁾ van het goede waren; zij worden aangeduid door twintig, vers 31; tenslotte voor hen, bij wie staten der aandoening van het ware waren; zij worden door tien aangeduid, vers 32; en er werd steeds op geantwoord, dat zij behouden zouden worden, vers 26, 28, 29, 30, 31, 32; nadat dit geschied is, keerde de Heer in den vorigen staat der innerlijke gewaarwording terug, vers 33. Deze verborgenheden liggen in dit hoofdstuk in den innerlijken zin besloten, en zij komen in de letter niet te voorschijn.

I AANTEEKENING VAN DEN VERTALER: Het woord *affectio*, dat in band I en II, overeenkomstig het tot nu toe heerschend gebruik, met *neiging* werd vertaald, wordt van hier af vertaald met *aandoening*.

De Innerlijke Zin.

2142. Vers 1. *En Jehovah verscheen hem in de eikenbosschen van Mamre, en hij zat aan de deur der tent, toen de dag warm werd.* Jehovah verscheen hem, beteekent de innerlijke gewaarwording des Heeren; in de eikenbosschen van Mamre, beteekent de hoedanigheid der gewaarwording; hij zat aan de deur der tent, beteekent het heilige, dat Hij toenmaals had; toen de dag warm werd, beteekent uit de liefde.

2143. Dat de woorden: “Jehovah verscheen hem” de innerlijke gewaarwording des Heeren beteekenen, kan hieruit blijken, dat de historische vermeldingen des Woords niets anders dan uitbeeldingen zijn, en de woorden aldaar niets dan uitbeeldingen van die dingen, welke in den innerlijken zin besloten liggen; hier wordt in den innerlijken zin over den Heer gehandeld, en over Zijn innerlijke gewaarwording, hetgeen daarmede werd uitgebeeld, dat Jehovah aan Abraham verscheen; elke verschijning, elke toespraak en elke gebeurtenis in de historische gedeelten des Woords zijn van dien aard; wat zij echter uitbeelden, komt niet te voorschijn dan alleen wanneer men de historische vermeldingen niet anders beschouwt dan als voorwerpen, zooals die van het gezicht, waardoor men aanleiding of gelegenheid krijgt aan edeler dingen te denken, zooals bijvoorbeeld door tuinen, wanneer men ze ziet, aan de vruchten, aan de nuttigheid daarvan, voorts aan de daaruit voortvloeiende bekoringen des levens, en nog hooger, aan de paradijsche of hemelsche gelukzaligheid; wanneer men aan zulke dingen denkt, ziet men weliswaar de afzonderlijke voorwerpen van den tuin, maar zoo oppervlakkig, dat men er geen aandacht aan schenkt; zoo is het ook met het Woord gesteld; wanneer men daarbij aan de hemelsche en geestelijke dingen denkt, welke in den innerlijken zin zijn, worden de historische vermeldingen en de woorden zelf niet anders beschouwd.

2144. Dat “in de eikenbosschen van Mamre” de hoedanigheid der gewaarwording beteekent, blijkt uit de uitbeelding en de beteekenis van de eikenbosschen, voorts uit de uitbeelding en de beteekenis van Mamre; wat de eikenbosschen in het algemeen uitbeelden en beteekenen, is in het eerste deel aangetoond, nrs. 1442, 1443; en wat de eikenbosschen van Mamre in het bijzonder, in nr. 1616, namelijk dat zij de innerlijke gewaarwordingen zijn, maar zoodanige als de menschenlijke zijn uit de wetenschappelijke dingen, en uit de eerste redelijke dingen die daaruit voortkomen. Wat innerlijke gewaarwording is, is heden ten dage volslagen onbekend, daar niemand heden ten dage in zulk eene innerlijke gewaarwording is als waarin de Ouden

en vooral de Oudsten waren; dezen wisten uit innerlijke gewaarwording of iets goed en derhalve of iets waar was; het was een invloed van den Heer in hun redelijke door den Hemel, waaruit zij terstond, wanneer zij aan iets heiligs dachten, gewaarwerden of het zoo was of niet zoo was; een dergelijke innerlijke gewaarwording ging later bij den mensch te gronde, toen hij niet meer in hemelsche, maar alleen in wereldsche en lichamelijke voorstellingen begon te zijn; en in haar plaats trad het geweten, dat ook een soort van innerlijke gewaarwording is; want tegen het geweten of volgens het geweten handelen, is niets anders dan daaruit bemerken, of iets al dan niet zoo is, of gedaan moet worden; doch de gewaarwording van het geweten komt niet voort uit het goede, dat invloeit, maar zij komt voort uit het ware, dat overeenkomstig het heilige van hun eeredienst in het redelijke van kindsbeen af is ingeplant, en later is bevestigd; men gelooft dan dat het eenig en alleen het goede is; vandaar is het geweten een soort van innerlijke gewaarwording, maar uit zulk een ware, en wanneer hierin door den Heer naastenliefde en onschuld wordt gelegd, ontstaat het goede van dit geweten; uit dit weinige kan blijken, wat innerlijke gewaarwording is; maar tusschen innerlijke gewaarwording en geweten is een groot onderscheid; men zie hetgeen over de innerlijke gewaarwording gezegd is in het eerste deel, nrs. 104, 125, 371, 483, 495, 503, 521, 536, 597, 607, 784, 865, 895, 1121, 1616; over de innerlijke gewaarwording der geesten en Engelen, nrs. 202, 203, 1008, 1383, 1384, 1390, 1391, 1392, 1394, 1397, 1504; en dat de geleerden niet weten wat innerlijke gewaarwording is, nr. 1387. Wat den Heer betreft, al Zijn denken was, toen Hij in de wereld leefde, uit de Goddelijke gewaarwording, daar Hij alleen een Goddelijk en hemelsch Mensch was, want Hij was de eenige, in wien Jehovah Zelf was, uit wien Zijn innerlijke gewaarwording kwam, waarover eveneens in het eerste deel, nrs. 1616, 1791. Zijn gewaarwordingen werden steeds innerlijker, hoe dichter Hij tot de vereeniging met Jehovah toeschreed; van welken aard Zijn innerlijke gewaarwording nu was, kan blijken uit hetgeen in het eerste deel gezegd is over de eikenbosschen van Mamre, nr. 1616; en van welken aard zij werd, toen Hij gewaarwerd hetgeen in dit hoofdstuk ligt besloten, wordt in het nu volgende beschreven.

2145. Dat de woorden: “hij zat aan de deur der tent” het heilige beteekenen, dat Hij toenmaals had, namelijk het heilige der liefde, dat door den warmwordenden dag wordt aangeduid, waarover zoo aanstonds, blijkt uit de beteekenis van de tent, zijnde het heilige, waarover de nrs. 414, 1102, 1566; en de reden, waarom door de tenten de heilige dingen worden uitgebeeld, zie men aldaar; aangezien de Heer toen in de innerlijke gewaarwording

was, welke wordt aangeduid door de eikenbosschen van Mamre, welke een lager redelijke maar toch innerlijker gewaarwording is dan die, welke door het eikenbosch van Moreh werd aangeduid (waarover de nrs. 1442, 1443), wordt het hier daarmede uitgebeeld en dus aangeduid, dat hij aan de deur der tent, dat is, aan den ingang tot het heilige zat; hoe het met de innerlijke gewaarwordingen is gesteld, namelijk dat zij minder of meer innerlijk zijn, kan worden toegelicht door de gewaarwordingen der Oudsten, van wie ik vernam, dat hoe meer zij verzonken waren in wetenschappelijkheden door de dingen, die voorwerpen van het gehoor en gezicht waren, des te lager hun gewaarwordingen waren, maar hoe meer zij hierboven uit tot de hemelsche dingen der naastenliefde en der liefde werden verheven, des te innerlijker zij waren, want zij waren den Heer dan dichter nabij.

2146. Dat de woorden: “toen de dag warm werd” beteekenen, uit de liefde, blijkt uit de beteekenis van de warmte, zijnde in den innerlijken zin de liefde; en daar de warmte of die des daags of die des jaars is, wordt de liefde of door de warmte des daags of door de warmte des jaars uitgebeeld, al naar hetgeen in de historische dingen wordt vermeld; dat de warmte de liefde beteekent, kan hieruit blijken, dat de liefde een geestelijke warmte wordt genoemd, en dat elke aandoening door een warmworden wordt aangeduid, ook in de gewone spreektaal; en bovendien hieruit, dat de liefde en haar aandoeningen in de innerlijker dingen des menschen, alsmede in zijn uiterlijker dingen en in de lichamelijke dingen zelf zich duidelijk vertoonen door een soort van warmte; ja zelfs heeft zij ook geen anderen oorsprong bij den mensch, wanneer zij aan zijn innerlijker dingen ontvloeit; maar zooals de liefde is, zoo is de warmte; de hemelsche liefde en de geestelijke liefde zijn het, die een echte warmte vertoonen; elke andere warmte, namelijk die, welke uit de eigen- en wereldliefde voorkomt, zoowel als uit andere vuile liefden, is onrein, en gaat in het andere leven tot drekkige dingen over; men zie nr. 1773. Bovendien moet men weten, dat er nooit van het heilige wordt gesproken dan alleen met betrekking tot de liefde en de naastenliefde, niet echter met betrekking tot het geloof, dan alleen voor zooveel er liefde of naastenliefde in de waarheden des geloofs is; de waarheden des geloofs zijn niet heilig dan alleen daarvandaan; men zie hetgeen eerder gezegd is, nr. 2049.

2147. Vers 2. *En hij hief zijne oogen op, en zag, en ziet, drie Mannen stonden boven hem; en hij zag, en hij liep Hun tegemoet, van de deur der tent, en boog zich ter aarde.* Hij hief zijne oogen op, beteekent dat Hij binnen in Zichzelfen zag; en ziet, drie Mannen stonden boven hem, beteekent het Goddelijke zelf, het Menschelijk Goddelijke, en het uitgaand Heilige; en hij zag, beteekent,

toen Hij dit gewaarwerd; en hij liep Hun tegemoet, beteekent dat Hij met het denken dichter toeschreed op de dingen die werden waargenomen; van de deur der tent, beteekent van het heilige uit, dat de Heer toen had; en boog zich ter aarde, beteekent de werking der vernedering uit vreugde daarover.

2148. Dat de woorden: “hij hief zijne oogen op” beteekenen, dat Hij binnen in Zichzelven zag, blijkt uit de beteekenis van de oogen opheffen; door de oogen wordt in het Woord het inwendig gezicht of het verstand aangeduid, zooals blijken kan uit de in nr. 212 aangehaalde plaatsen; vandaar wil “de oogen opheffen” zeggen: de dingen zien en gewaarworden, die men boven zich heeft; de dingen die inwendig zijn, worden in het Woord uitgedrukt door het hoogere, zooals omhoog zien, de oogen ten hemel heffen, hooge dingen denken, en zulks om deze reden, dat de mensch meent dat de Hemel in de hoogte is, of boven hem, terwijl hij toch niet in de hoogte is, maar in de innerlijke dingen; zooals bijvoorbeeld wanneer de mensch in de hemelsche dingen der liefde is, zijn Hemel alsdan binnen in hem is; men zie nr. 450; vandaar is het duidelijk, dat “de oogen opheffen” beteekent: binnen in zichzelf zien.

2149. Dat de woorden: “ziet, drie Mannen stonden boven hem” beteekenen het Goddelijke zelf, het Menschelijk Goddelijke en het uitgaand Heilige, kan zonder verklaring blijken, want een ieder is het bekend, dat er een Drievuldigheid is, en dat deze Drievuldigheid één is; dat zij één is, komt in dit hoofdstuk duidelijk uit, namelijk in het volgende, derde vers, alwaar gezegd wordt: “Hij zeide: *Mijn Heer*, zoo ik, ik bid U, genade heb gevonden in *Uwe* oogen, ik bid u, *ga* niet voorbij”, hetgeen tot de drie Mannen werd gezegd; bovendien in vers 10: “En *Hij zeide*: Wederkomende *zal Ik* tot u wederkomen”; vers 13: “En *Jehovah zeide* tot Abraham”; vers 15: “*Hij zeide*: Neen, dat gij gelachen hebt”; vers 17: “En *Jehovah zeide*: *Zou Ik* wel verbergen voor Abraham, wat *Ik doe*”; vers 19: “Want *Ik ken* hem”; vers 20: “En *Jehovah zeide*”; vers 21: “*Ik zal afgaan* en *Ik zal bezien*, of zij naar hun geroep, dat tot *Mij* gekomen is, de voleinding gedaan hebben, en zoo niet, *Ik zal het weten*”; vers 23: “Abraham zeide: *Zult Gij ook* den rechtvaardige met den goddelooze verdolgen”; vers 25: ”Het zij verre van U, zulk een ding te doen, verre zij het van U”; vers 26: “En *Jehovah zeide*: Zoo *Ik* er vijftig rechtvaardigen *vinden zal*, *Ik zal* de gansche plaats sparen om hunnentwil”; vers 27: “Ik heb mij onderwonden te spreken tot *mijnen Heer*; vers 28: “*Zult Gij* dan om vijf de gansche stad *verderven*; en *Hij zeide*: *Ik zal niet verderven*, zoo *Ik* er vijf en veertig *zal vinden*”; vers 29: “Hij voer voort nog tot *Hem* te spreken; en *Hij zeide*: *Ik zal het niet doen* om der veertigen wil”; vers 30: “Dat mijn *Heer* niet

ontsteke; *Hij zeide: Ik zal het niet doen, zoo Ik aldaar dertig zal vinden*”; vers 31: “Ik heb mij onderwonden te spreken tot *mijnen Heer*; *Hij zeide: Ik zal niet verderven om der twintigen wil*”; vers 32: “Ik bid u, dat *mijn Heer* niet ontsteke; en *Hij zeide: “Ik zal niet verderven om der tienens wil*”; vers 33: “En *Jehovah ging weg*, als *Hij* geëindigd had te spreken tot Abraham.” Hieruit kan blijken, dat door de drie Mannen, die aan Abraham verschenen, werd aangeduid het Goddelijke zelf, het Menschelijk Goddelijke en het uitgaand Heilige, en dat het Drievuldige in zichzelf één is; in den innerlijken zin wordt hier over Jehovah gehandeld, namelijk dat Hij den Heer verscheen, en dat de Heer dit gewaarwerd; maar niet door zulk een verschijning als Abraham had; want dat aan Abraham drie Mannen verschenen, is een ware historische vermelding, doch zij beeldt de Goddelijke gewaarwording uit, of de innerlijke gewaarwording uit het Goddelijke, welke de Heer had toen Hij in het Menschelijke was, over welke gewaarwording wordt gehandeld in hetgeen volgt.

2150. Dat de woorden: “en hij zag” beteekenen: toen Hij dit gewaarwerd, blijkt uit de beteekenis van zien in den innerlijken zin, zijnde verstaan en bemerken, voorts verlicht worden, waarover nr. 1584; dat zien dit beteekent, is hoogst gewoon in het Woord; hier wordt aangeduid, dat Hij heeft bemerkt, dat Hij innerlijke gewaarwording zou hebben uit het Goddelijke, gelijk zoo even is gezegd.

2151. Dat de woorden: “Abraham liep Hun tegemoet” beteekenen, dat Hij dichter toeschreed op de dingen die werden waargenomen, blijkt uit het verband in den innerlijken zin; want in het voorafgaande vers wordt gehandeld over de innerlijke gewaarwording des Heeren, waarin Hij was; in dit vers dat Hij de innerlijke gewaarwording uit het Goddelijke ontwaarde; dat Hij dichter op deze toeschreed, wordt hier nu door de woorden: “hij liep Hun tegemoet” uitgebeeld en dus aangeduid.

2152. Dat “van de deur der tent” beteekent, van het heilige uit, dat de Heer toen had, blijkt uit de beteekenis van de tent, zijnde het heilige, en uit de beteekenis van de deur, zijnde de ingang tot het heilige, waarover hierboven nr. 2145.

2153. Dat de woorden: “en hij boog zich ter aarde” de werking der vernedering uit vreugde daarover beteekenen, blijkt uit de beteekenis van zich buigen, zijnde zich vernederen; zooals alle inwendige aandoeningen in de uiterlijke of in de lichamelijke dingen met haar overeenstemmende gebaren hebben, welke gebaren de werkingen zijn der aandoeningen als van haar werkende oorzaken, evenzoo heeft de aandoening der vernedering de vernedering alsmede het zich

ternederwerpen tot gevolg; dat dit uit vreugde geschiedde, is duidelijk, daar Hij, als gezegd, de innerlijke gewaarwording uit het Goddelijke bemerkte. Over den staat der vernedering des Heeren toen Hij in het Menschelijke was, werd eerder hier en daar gehandeld, en in het volgende van dit hoofdstuk zal er, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, nog verder over gehandeld worden.

2154. Vers 3. *En hij zeide, Mijn Heer, zoo ik, ik bid U, genade heb gevonden in Uwe oogen, ik bid U, ga niet van boven Uwen knecht voorbij.* En hij zeide, beteekent dat Hij aldus dacht; Mijn Heer, beteekent het Drievuldige in éénen; zoo ik, ik bid U, genade heb gevonden in Uwe oogen, beteekent het ontzagvolle van den staat des Heeren, toen Hij deze gewaarwording bemerkte; ga niet, ik bid U, van boven Uwen knecht voorbij, beteekent, dat Hij dringend begeerde, dat hetgeen Hij begon gewaar te worden, niet voorbij mocht gaan; de knecht is het Menschelijke bij den Heer, vóórdat het Goddelijk werd.

2155. Dat “hij zeide” beteekent, dat Hij aldus dacht, blijkt uit de beteekenis van zeggen in den historischen zin, zijnde gewaarworden, waarover eerder de nrs. 1898, 1919, 2080.

2156. “Mijn Heer” beteekent het Drievuldige in éénen, namelijk het Goddelijke zelf, het Menschelijk Goddelijke en het uitgaand Heilige, hetwelk het Drievuldige in éénen is; daarom wordt hier in het enkelvoud gezegd: Heer; desgelijks vers 27, 31:

“Zie, ik bid U, ik heb mij onderwonden te spreken tot *mijnen Heer*”;
 en vers 30, 32: “Ik bid U, dat *mijn Heer* niet ontsteke”. Voorts worden deze drie Mannen ook Jehovah genoemd, vers 13: “*Jehovah* zeide tot Abraham”; vers 14: “Zou iets voor *Jehovah* wonderlijk zijn”; vers 22: “Abraham was nog staande voor *Jehovah*”; vers 33: “En *Jehovah* ging weg, als Hij geëindigd had tot Abraham te spreken”;

hieruit blijkt, dat de drie Mannen, dat is, het Goddelijke zelf, het Menschelijk Goddelijke en het uitgaand Heilige, met den Heer een en hetzelfde zijn, en dat de Heer met Jehovah een en dezelfde is; in het Christelijke geloof, dat het symbolische wordt genoemd, wordt hetzelfde erkend, waar het met deze klaarblijkelijke woorden gezegd wordt: “Het zijn niet drie Ongeschapenen, niet drie Oneindigen, niet drie Eeuwigen, niet drie Almachtigen, niet drie Heeren, maar Een”. Zij, die zeggen, dat zij één hoogste Wezen erkennen, den Schepper van het heelal, zijn juist diegenen, die deze Drievuldigheid, die in Eenen is, scheiden; hetgeen diengenen vergeven wordt, die buiten de Kerk zijn; maar zij, die, binnen de Kerk zijnde, zoo spreken, erkennen zelfs

niet eens een God, hoewel zij het zeggen en soms ook meenen; nog minder erkennen zij den Heer.

2157. Dat de woorden: “zoo ik, ik bid U, genade heb gevonden in Uwe oogen” het ontzagvolle van den staat des Heeren beteekenen, toen Hij deze innerlijke gewaarwording bemerkte, kan blijken uit de aandoening der verootmoediging, welke in deze woorden zelf ligt, voorts ook in de terstond daarop volgende: *ik bid U, ga niet van boven Uwen knecht voorbij*, waarin eveneens vernedering ligt. In elk der dingen, die in het Woord zijn, is zoowel een aandoening als een zaak; de hemelsche Engelen worden het Woord gewaar zooals het in den innerlijken zin is, ten aanzien van de aandoening; de geestelijke Engelen echter zooals het in den innerlijken zin is ten aanzien van de zaak; zij die het Woord in den innerlijken zin gewaarworden ten aanzien van de aandoening, geven in het geheel geen aandacht aan de woorden, welke tot de zaak behooren, maar zij vormen zich voorstellingen uit de aandoening en de reeks daarvan, en zulks met onbegrensde menigvuldigheid; zooals zij bijvoorbeeld bij deze woorden: “*Zoo ik, ik bid U, genade heb gevonden in Uwe oogen, ik bid U, ga niet van boven Uwen knecht voorbij*” den staat der vernedering des Heeren in het Menschelijke gewaarworden, maar eenig en alleen de aandoening van de vernedering; vandaar vormen zij zich op onuitsprekelijke wijze, met een onuitsprekelijke verscheidenheid en overvloed hemelsche voorstellingen, die nauwelijks voorstellingen genoemd kunnen worden, maar even zoo vele lichten van aandoeningen en gewaarwordingen zijn, welke in een ononderbroken reeks op elkander volgen overeenkomstig de reeks van de aandoening der dingen, die in het Woord zijn, dat gelezen wordt. Hieruit kan blijken, dat de innerlijke gewaarwording, het denken en het spreken der hemelsche Engelen onuitsprekelijker en veel rijker is dan de innerlijke gewaarwording, het denken en spreken der geestelijke Engelen, want dit wordt alleen bepaald door de zaak overeenkomstig de rangorde van het gezegde; aangaande het spreken der hemelsche Engelen, dat het van dien aard is, zie men in het eerste deel nr. 1647; hierdoor komt het, dat deze woorden: “*zoo ik, ik bid U, genade heb gevonden in Uwe oogen*” in den hemelschen zin het ontzagvolle van den staat des Heeren beteekenen, toen Hij deze innerlijke gewaarwording bemerkte; bovendien was “genade in Uwe oogen vinden” een plechtige uitdrukking voor alle eerbiedsbetuiging, zooals blijken kan uit de eerbiedsbetuiging van Laban tot Jakob:

“Laban zeide tot hem: *zoo ik, ik bid U, genade gevonden heb in uwe oogen*” (Gen. 30: 27);

uit die van Jakob tot Ezau:

“Jakob zeide: Neen, ik bid u, *zoo ik, ik bid u, genade in uwe oogen gevonden heb*” [Gen. 33: 10],

en desgelijks elders in het Woord.

2158. Dat de woorden: “ik bid U, ga niet van boven Uwen knecht voorbij” beteekenen, dat Hij dringend begeerde, daarmee is het, als zoo even gezegd, desgelijks gesteld, namelijk dat het hier eveneens een eerbiedsbetuyging is, welke aldus wordt uitgedrukt, en tevens de aandoening van het begeeren, dat hetgeen Hij begon gewaar te worden, niet mocht voorbijgaan.

2159. Dat de knecht het menselijke van den Heer is, voordat het Goddelijk werd, kan uit vele plaatsen bij de Profeten blijken; de reden hiervan, waarover herhaaldelijk eerder, is deze, dat het menselijke bij den Heer niet anders was, voordat Hij het aflegde en het Goddelijk maakte. Het menselijke bij Hem was uit de moeder, was dus zwak, van die zijde iets overgeërfd met zich mededragend, dat Hij door de worstelingen der verzoeking en overwon, en geheel en al verdreef, dermate, dat Hij niets zwaks en overgeërfd meer uit de moeder had, ja zelfs ten slotte ook hoegenaamd niets meer van de moeder; zoodat Hij aldus het moederlijke gansch en al aflegde, zoodat Hij niet meer haar zoon was, gelijkterwijs Hij zelf ook zegt bij Markus:

“Zij zeiden tot Jezus: Zie Uwe moeder, en Uwe broeders, daar buiten vragen zij U; en Hij antwoordde hun, zeggende: Wie is Mijne moeder, of Mijne broeders; en rondom overziende, die om Hem zaten, zeide Hij: Ziet, Mijne moeder en Mijne broeders; want zoo wie den wil van God doet, die is Mijn broeder, en Mijne zuster, en Mijne moeder” (3: 32, 33, 34, 35; Matth. 12: 46, 47, 48, 49; Lukas 8: 20, 21).

En toen Hij dit menselijke aflegde, trok Hij het Goddelijk Menselijke aan, waarnaar Hij zich *Zoon des Menschen* noemde, zooals meermalen in het Woord van het Nieuwe Testament, voorts ook *Zoon Gods*; en door den Zoon des Menschen duidde Hij het Ware zelf aan, en door den Zoon Gods het Goede zelf, dat tot Zijn Menselijk wezen behoorde, toen het Goddelijk werd; de vorige staat was die der vernedering des Heeren, deze echter die van Zijn Verheerlijking, waarover eerder nr. 1999. In den vorigen staat, namelijk in dien der vernedering, toen Hij nog het zwakke menselijke bij zich had, aanbad Hij Jehovah als een ander, van Hem verscheiden, en wel als een knecht, want het menselijke is in verhouding niets anders; daarom

wordt ook in het Woord in verband met dit menselijke het woord “knecht” gebezigd, zooals bij Jesaja:

“Ik zal deze stad beschermen om die te behouden, om Mijnentwil, en om *Davids, Mijns knechts wil*” (37: 35),

alwaar sprake is van de Assyriërs, in wier leger door den Engel honderd vijf en tachtig duizend geslagen werden; David staat voor den Heer, die, daar Hij komen zou, naar het Menschelijke een knecht wordt genoemd; dat David in het Woord voor den Heer staat, zie men in nr. 1888; bij denzelfden Profeet:

“Ziet, *Mijn knecht*, op wien Ik steunen zal, Mijn Uitverkorene, in denwelken Mijne ziel een welbehagen heeft; Ik heb Mijnen geest op Hem gegeven; Hij zal den natiën het recht voortbrengen” (42: 1),

alwaar duidelijk van den Heer sprake is; van wien gezegd wordt “knecht” en “uitverkorene” toen Hij in het Menschelijke was; bij denzelfde:

“Wie is blind zoo niet *Mijn knecht*, en doof als de Engel, dien Ik zal zenden; wie is blind gelijk de volmaakte, en blind gelijk de *knecht van Jehovah*” (42: 19),

alwaar ook van den Heer sprake is, van wien desgelijks wordt gezegd “knecht” en “Engel”, toen Hij in het Menschelijke was; bij denzelfde:

“Gijlieden zijt Mijne getuigen, spreekt Jehovah, en *Mijn knecht*, dien Ik uitverkoren heb; opdat gij het weet en Mij gelooft, en verstaat, dat Ik het Zelf ben” (43: 10),

bij denzelfde:

“Jehovah die mij *van moedersbuik af zich tot eenen knecht* geformeerd heeft, zeide, Jakob tot Hem weder te brengen, en dat Israël Hem verzameld zou worden; en Hij zeide: Het is gering, dat *gij Mij een knecht zijt* om de stammen van Jakob op te richten; Ik heb u gegeven tot een licht der natiën, om Mijn heil te zijn tot aan het uiteinde der aarde” (49: 5, 6);

alwaar eveneens duidelijk van den Heer en van Zijn Menschelijke sprake is, voordat Hij het licht der natiën en het heil tot aan het uiteinde der aarde geworden was. Bij denzelfde:

“Wie onder u vreest Jehovah, die hoort naar de stem *Zijns knechts*; die wandelt in de duisternissen, en geen glans heeft, betrouwe op den naam van Jehovah en steune op zijnen God” (50:10);

knecht eveneens voor het Menschelijke bij den Heer, en de tijd dat Hij daarin was en den weg der waarheid leerde, is bedoeld met de stem des knechts van Jehovah. Bij denzelfde:

“Jehovah zal voor u heentrekken, en de God van Israël zal u verzamelen; ziet, *Mijn knecht* zal voorzichtig handelen, hij zal opgeheven en verhoogd, en zeer verheven worden” (52: 12, 13);

dat de knecht op den Heer betrekking heeft, toen Hij in het Menschelijke was, is duidelijk, want er wordt van Hem gezegd, dat Hij opgeheven, verhoogd en verheven zal worden. Bij denzelfde:

“Geen vorm had Hij, en geen eer, wij zagen Hem, maar geen aanzien, veracht, *man van smarten, vertrouwd met krankheid*; Jehovah wilde Hem verbrijzelen, *maakte Hem zwak*; als Hij Zijne ziel tot een schuldoffer gesteld zal hebben, zoo zal Hij zaad zien, Hij zal de dagen verlengen, en de wil van Jehovah zal door Zijne hand gedijen; *uit den arbeid Zijner ziel* zal Hij zien, verzadigd worden; door Zijne erkentenis zal *Mijn knecht*, de rechtvaardige, velen rechtvaardigen; en hunne ongerechtigheden heeft Hij gedragen” (53: 2, 3, 10, 11),

alwaar, als in dit gansche hoofdstuk, openlijk gehandeld wordt over den staat der vernedering des Heeren; er wordt ook gezegd, dat Hij toen in een zwak menschelijke was, namelijk dat Hij een man der smarten, vertrouwd met krankheid, zwak, in den arbeid Zijner ziel was, behalve nog vele dingen meer, in welken staat het woord “knecht” ten aanzien van Hem gebruikt wordt.

2160. Vers. 4. *Dat men, ik bid U, een weinig waters aanneme, en wast Uwe voeten, en leunt onder den boom.* Dat men, ik bid U, een weinig waters aanneme, beteekent, dat zij zouden toetreden, en dat zij zich van de Goddelijke dingen uit dichter tot Zijne verstandelijke dingen zouden nederlaten; en wast Uwe voeten, beteekent, dat zij iets natuurlijks zouden aantrekken, opdat Hij in dezen staat, waarin Hij toen was, beter zou gewaarworden; en leunt onder den boom, beteekent tot de innerlijke gewaarwording van Zijn staat, waarin Hij was; de boom is de innerlijke gewaarwording.

2161. Dat de woorden: “dat men, ik bid U, een weinig waters aanneme” beteekenen, dat zij zouden toetreden en zich van de Goddelijke dingen uit dichter tot Zijne verstandelijke dingen zouden nederlaten, kan niet zoozeer blijken uit deze woorden alleen, namelijk dat zij een weinig waters zouden aannemen, maar uit het verband der in dit vers gelegen dingen, en uit den samenhang met de dingen die voorafgaan en volgen; uit hetgeen in dit vers staat, zou nooit iemand weten, dat de woorden: “dat men, ik bid U, een weinig waters aanneme, en wast Uwe voeten, en leunt onder den

boom” beteekenen, dat het Goddelijke zich dichter zou nederlaten tot den staat der innerlijke gewaarwording, waarin de Heer toenmaals was, en iets natuurlijks zou aantrekken, opdat Hij beter zou gewaarworden, want er vertoont zich geen spoor van deze verborgenheid in de woorden, wanneer men ze historisch opvat; maar dat zij nochtans deze dingen in den innerlijken zin beteekenen, en dat de Engelen ze aldus gewaarworden, weet ik zeker; hieruit kan blijken, hoe groote en hoe diepe verborgenheden in het Woord verscholen liggen; bovendien kan het duidelijk worden uit de beteekenis der woorden in den innerlijken zin, namelijk uit de beteekenis van het *water*, zijnde de verstandelijke dingen; uit de beteekenis der *voeten*, zijnde de natuurlijke dingen; en uit de beteekenis van den *boom*, zijnde de innerlijke gewaarwording; verstaat men deze dingen, dan kan uit het verband der dingen en uit den samenhang met het voorafgaande en het volgende blijken, wat zij in den innerlijken zin beteekenen, namelijk datgene, wat gezegd werd. Dat de wateren de wetenschappelijke en de redelijke dingen beteekenen, bijgevolg de verstandelijke, is in het eerste deel (nrs. 28 en 680) aangetoond, en kan uit zeer vele andere plaatsen in het Woord blijken, en het zou te ver voeren, deze weer te geven.

2162. Dat de woorden: “wascht Uwe voeten” beteekenen, dat zij iets natuurlijks zouden aantrekken, opdat Hij in dezen staat, waarin Hij toen was, beter zou gewaarworden, blijkt uit de beteekenis der voeten, zijnde de natuurlijke dingen, voorts desgelijks uit het verband; dat hier verborgenheden verscholen liggen, kan eenigermate hieruit blijken, dat Abraham den drie Mannen verzocht, een weinig water aan te nemen en de voeten te wasschen, alsmede onder den boom te leunen, terwijl hij toch wist, dat het de Heer of Jehovah was; ook hieruit, dat dergelijke dingen anders niet vermeld zouden zijn. Dat de voeten de natuurlijke dingen beteekenen, kan blijken uit de uitbeeldingen in het andere leven, en derhalve uit de uitbeeldingen bij de Oudsten, en aldus in het Woord; de hemelsche en de geestelijke dingen worden uitgebeeld door het hoofd, en door hetgeen tot het hoofd behoort; door de borst en hetgeen tot de borst behoort, de redelijke dingen en hetgeen tot de redelijke dingen behoort; door de voeten en hetgeen tot de voeten behoort, de natuurlijke dingen en hetgeen tot de natuurlijke dingen behoort; dit is de reden, dat de zool en de hiel van den voet de onderste natuurlijke dingen beteekenen, men zie hierover nr. 259; en dat de schoen de alleronderste dingen beteekent, welke vuil zijn, waarover nr. 1748. Dergelijke dingen worden ook aangeduid door hetgeen in de droomen en gezichten bij de Profeten werd uitgebeeld, zooals het beeld dat aan Nebuchadnezar verscheen, welks hoofd van goed

goud was, borst en armen van zilver, buik en dijen van koper, schenkelen van ijzer, *de voeten eensdeels van ijzer en eensdeels van leem* (Dan. 2: 32, 33), alwaar het hoofd de hemelsche dingen beteekent, welke de binnenste en van goud zijn, als aangetoond in de nrs. 113, 1551, 1552; borst en armen de geestelijke of redelijke dingen, welke van zilver zijn, als aangetoond in nr. 1551; de voeten echter de lagere dingen, welke de natuurlijke zijn, welker waarheden worden aangeduid door het ijzer, en de goedheden door het leem of de klei; dat ijzer het ware is, zie men in de nrs. 425, 426; en dat leem het goede is, nr. 1300; beide hier van het natuurlijke; op deze wijze volgen zij ook op elkander in het Rijk des Heeren in de Hemelen, en in de Kerk, welke het Rijk des Heeren op aarde is, voorts in een ieder, die een Rijk des Heeren is. Desgelijks is het gesteld met het gezicht, dat Daniël had, waarover het volgende:

“Ik hief mijne oogen op, en zag, en ziet, een man met linnen bekleed, en zijne lenden omgord met goud van Ufas, en zijn lichaam gelijk Tharschisch, en zijn aangezicht gelijk het aanzien des bliksems, en zijne oogen gelijk lampen van vuur, en zijne armen en *zijne voeten gelijk den glans van gepolijst koper*” (10: 5, 6);

hiermede worden in het bijzonder de inwendige dingen des Woords aangeduid, wat de goedheden en waarheden betreft; de armen en beenen zijn er de uitwendige dingen van, welke de zin der letter zijn, omdat daarin de natuurlijke dingen zijn, want uit de natuurlijke dingen zijn zij genomen; wat bovendien elk ding op zichzelf beteekent, namelijk lenden, lichaam, aangezicht, oogen en vele dingen meer die bij den mensch zijn, kan blijken uit de uitbeeldende dingen in het andere leven, waarover, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, gesproken zal worden daar waar gehandeld wordt over den Grootsten Mensch, die de Hemel des Heeren is, en over de uitbeeldende dingen vandaar in de wereld der geesten. Hetgeen men leest “over Mozes, Aharon, Nadab, Abihu, en de zeventig oudsten, dat zij den God van Israël zagen, *onder wiens voeten was als een werk van saffiersteen*, en als het wezen des hemels in zijne zuiverheid” (Exod. 24: 9, 10), beteekent, dat zij alleen de uiterlijke dingen der Kerk zagen, uitgebeeld in de natuurlijke dingen; voorts ook den letterlijken zin des Woords, waarin, als gezegd, ook uiterlijke dingen door natuurlijke dingen worden uitgebeeld, die de voeten zijn, waaronder als een werk van saffiersteen en als het wezen des hemels was; dat het de Heer was, die hun verscheen, maar alleen in deze lagere of natuurlijke dingen, is duidelijk, want Hij wordt de God Israëls genoemd, wien alle dingen der Kerk uitbeeldden en wien alle dingen des Woords in den innerlijken zin aanduiden; want de Heer vertoont zich zichtbaar

overeenkomstig de dingen die dan worden aangeduid, zooals bij Johannes als een Man op een wit paard, en dat Hij daar het Woord aanduidde, wordt met duidelijke woorden gezegd (Openb. 19: 11, 13). De aan Ezechiël verschenen dieren, die Cherubs waren, zijn naar de hemelsche en geestelijke dingen beschreven door de aangezichten en de vleugelen, alsmede door vele dingen meer, doch naar de natuurlijke dingen aldus:

“*Hunne voeten, de voet was recht, en hunne voetplanten gelijk de voetplanten van een kalf, en glinsterend gelijk den glans van gepolijst koper*” (Ezech. 1: 7);

dat van de voeten, dat is, van de natuurlijke dingen, gezegd wordt, dat zij glinsterden als gepolijst koper, komt omdat koper het natuurlijk goede beteekent, waarover de nrs. 425, 1551. Desgelijks, dat Hij aan Johannes verscheen

“als de Zoon des menschen, wiens oogen waren als eene vlam vuurs, en *de voeten blinkend koper gelijk*” (Openb. 1: 14, 15; hfdst. 2: 18).

Dat de voeten de natuurlijke dingen beteekenen, komt verder duidelijk uit in hetgeen volgt: bij Johannes:

“Ik zag een sterken Engel afkomende uit den hemel, omgeven met een wolk, en een regenboog om het hoofd, en zijn aangezicht als de zon, en *zijne voeten als pilaren van vuur*; hij had in zijne hand een boekken, dat geopend was, en hij zette *zijnne rechtervoet op de zee, den linker op de aarde*” (Openb. 10: 1, 2),

door welchen Engel desgelijks het Woord wordt aangeduid; zooals het in den innerlijken zin is door den regenboog om het hoofd, en door het aangezicht als de zon; doch de uiterlijke of letterlijke zin door de voeten; de zee zijn de natuurlijke waarheden, de aarde de natuurlijke goedheden; hieruit blijkt wat het beteekent, dat hij den rechtervoet zette op de zee, en den linker op de aarde. Hier en daar wordt in het Woord melding gemaakt van de *voetbank*, maar men weet niet, wat het in den innerlijken zin beteekent; zooals bij Jesaja:

“Jehovah zeide: De hemelen zijn Mijn troon, en *de aarde is de voetbank Mijner voeten*; waar is het huis, dat gijlieden Mij bouwen zult en waar de plaats Mijner rust” (66: 1);

de hemelen zijn de hemelsche en geestelijke dingen, aldus de binnenste, zoowel van het Rijk des Heeren in de Hemelen als van het Rijk des Heeren op aarde, of in de Kerk, voorts bij ieder mensch die een Rijk des Heeren of een Kerk is; dus ook de hemelsche en geestelijke dingen op zichzelf beschouwd, welke die der liefde en der naastenliefde en vandaar des geloofs zijn; aldus alle dingen, die tot den innerlijken eeredienst, en desgelijks alle dingen, die tot

den innerlijken zin des Woords behooren; deze zijn de Hemelen, en worden de troon des Heeren genoemd; de aarde echter zijn alle lagere dingen, die met gene overeenstemmen, zooals de lagere redelijke en de natuurlijke dingen, met betrekking waarop, vanwege de overeenstemming, ook van hemelsche en geestelijke dingen wordt gesproken, zooals die dingen, die in de lagere Hemelen, voorts die in de Kerk, en die in den uiterlijken eeredienst, alsmede die in den letterlijken zin des Woords zijn, kortom: alle dingen die uit de innerlijke dingen voortkomen, en zich in de uiterlijke dingen vertoonen; deze dingen worden, daar zij natuurlijke dingen zijn, aarde en voetbank der voeten des Heeren genoemd; wat Hemel en aarde in den innerlijken zin zijn, zie men ook in de nrs. 82, 1733; wat de nieuwe Hemel en de nieuwe aarde, nrs. 2117, 2118 aan het einde; en dat de mensch een Hemel in het klein is, nrs. 911, 978, 1900. Desgelijks bij Jeremia:

“In Zijnen toorn omwolkt de Heer de dochter Zions; Hij heeft doen nederwerpen van de hemelen op de aarde het sieraad van Israël, en niet gedacht aan *de voetbank Zijner voeten in den dag Zijns toorns*” (Klaagl. 2: 1).

Voorts ook bij David:

“Verhoogt Jehovah, onzen God, en buigt u neder voor de *voetbank Zijner voeten*, heilig is Hij” (Psalm 99: 5);

elders bij denzelfde:

“Wij zullen in Zijne woningen ingaan, wij zullen ons nederbuigen voor de *voetbank Zijner voeten*” (Psalm 132: 7);

die van de uitbeeldende Kerk, aldus de Joden, meenden, dat het Huis Gods en de Tempel de voetbank der voeten was, niet wetende dat door het Huis Gods en den Tempel de uitbeeldende uiterlijke eeredienst werd aangeduid; wat de innerlijke dingen der Kerk waren, die door den Hemel of den troon Gods werden aangeduid, wisten zij in het geheel niet; bij denzelfde:

“Het Woord van Jehovah tot mijnen Heer: Zit aan Mijne rechterhand, totdat Ik Uwe vijanden gezet heb tot eene *voetbank Uwer voeten*” (Psalm 110: 1; Matth. 22: 42, 44; Markus 12: 36; Lukas 20: 42, 43);

door de voetbank der voeten worden hier desgelijks de natuurlijke dingen aangeduid, zoowel de zinnelijke als de wetenschappelijke, en vandaar de redelijke dingen van den mensch, die vijanden worden genoemd, wanneer zij den eeredienst verkeeren, en zulks uit den letterlijken zin des Woords, zoodat de eeredienst alleen in uiterlijke dingen is, en er in het geheel geen of een verdorven innerlijke eeredienst is, waarover de nrs. 1094, 1175, 1182; wanneer zij zoo verdraaid en verdorven zijn, worden zij vijanden genoemd; maar daar

zij, op zichzelf beschouwd, op den innerlijken eeredienst betrekking hebben, worden, wanneer deze wordt hersteld, als gezegd, zoowel de dingen van den uiterlijken eeredienst als de dingen van den zin der letter des Woords tot een voetbank der voeten. Bij Jesaja:

“De heerlijkheid van Libanon zal tot U komen; de denneboom, de pijnboom, de buksboom te gelijk, om te versieren de plaats Mijns heiligdoms, en *de plaats Mijner voeten zal Ik eerwaardig maken*” (60: 13);

hier wordt gehandeld over het Rijk des Heeren en de Kerk, wier geestelijk hemelsche dingen de heerlijkheid van Libanon of de cederen zijn; de natuurlijk hemelsche dingen zijn echter de denneboom, de pijnboom, de buksboom, zooals ook elders in het Woord; aldus zijn het de uiterlijke dingen van den eeredienst, waarvan gezegd wordt: “Ik zal de plaats Mijner voeten eerwaardig maken”; deze kan niet eerwaardig gemaakt worden door den denneboom, den pijnboom, den buksboom, maar door de dingen, die zij beteekenen. Dat de voeten deze dingen beteekenen, blijkt ook uit de uitbeeldende dingen in de Joodsche Kerk, bijvoorbeeld hieruit, dat

“Aharon en zijne zonen *handen en voeten* zouden wasschen voordat zij in den Tabernakel gingen” (Exod. 30: 19, 20; hfdst. 40: 31, 32);

dat dit verborgenheden uitbeeldde, kan een ieder wel inzien, want wat is het wasschen van handen en voeten anders dan iets uiterlijks, dat niets bewerkt, wanneer het innerlijke niet rein en zuiver is, en ook kan het innerlijke door dit wasschen niet gereinigd en gezuiverd worden; daar echter alle riten dezer Kerk innerlijke dingen uitbeeldden, welke hemelsche en geestelijke dingen zijn, zoo ook hier, namelijk de reinheid van den uiterlijken eeredienst, die dan rein is, wanneer in den uiterlijken de innerlijke is; daarom waren hunne waschvaten van koper, zooals ook dat groote, dat de koperen zee heette, met de tien kleinere vaten uit koper, rondom den tempel van Salomo, 1 Kon. 7: 23, 38, omdat het koper het goede van den uiterlijken eeredienst uitbeeldde, dat hetzelfde is als het natuurlijk goede; over deze beteekenis van het koper zie men nrs. 425, 1551. Desgelijks was het van uitbeelddenden aard, dat

“een man uit het zaad van Aharon, in wien eene *breuk des voets*, of eene breuk der hand was, niet zou naderen om de vuurofferen van Jehovah te offeren” (Lev. 21: 19, 21);

door de aan voeten en handen gebrokenen werden zij uitgebeeld, die in een verkeerden uiterlijken eeredienst zijn. Dat de voeten de natuurlijke dingen

zijn, komt ook elders herhaaldelijk uit bij de Profeten, bijvoorbeeld in dit profetische woord bij Mozes:

“Gezegend zij Ascher boven de zonen; hij zij zijnen broederen aangenaam, en doope *zijnen voet* in olie, ijzer en koper *uwe schoen*” (Deut. 33: 24, 25);

dit zal voor niemand verstaanbaar zijn, wanneer hij niet weet, wat in den innerlijken zin olie, voet, ijzer, koper, schoen beteekenen; dat de voet het natuurlijke is, de schoen het nog lager natuurlijke, zooals het lichamenlijk zinnelijke is, zie men in nr. 1748; en dat olie het hemelsche is, nr. 886; ijzer het natuurlijk ware, nrs. 425, 426; en koper het natuurlijk goede, nrs. 425, 1551; hieruit wordt het duidelijk, wat deze woorden insluiten. Bij Nahum:

“De weg van Jehovah is in wervelwind en in storm, en *een wolk is het stof Zijner voeten*” (1: 3),

alwaar het stof der voeten de natuurlijke en lichamenlijke dingen beteekent, die bij den mensch zijn, en waaruit de wolk voortkomt. Hetzelfde wordt ook bij David aangeduid door deze woorden:

“Jehovah boog de hemelen, en daalde neder, en *donkerheid was onder Zijne voeten*” (Psalm 18: 10).

Wanneer de goedheden en waarheden des geloofs door de natuurlijke verlichting, zooals men het noemt, worden verdraaid, wordt het in het Woord beschreven door de voeten en klauwen van het beest, waardoor de wateren worden vertroebeld, en waarmede de spijzen worden vertreden, zooals bij Ezechiël:

“Gij braakt voort in de rivieren, en *beroerdet de wateren met uwe voeten* en vertradt hunlieder rivieren; Ik zal al haar beest verdoen van over de vele wateren, en *geen voet des menschen zal ze meer beroeren, noch de klauw van een beest*” (32: 2, 13);

hier wordt gehandeld over Egypte, en dat daarmede de wetenschappen worden aangeduid, is aangetoond in de nrs. 1164, 1165, 1462; aldus worden door de voeten en klauwen, waarmede de rivieren en de wateren beroerd worden, de wetenschappelijke dingen uit zinnelijke en uit natuurlijke dingen aangeduid, waaruit men over de verborgenheden des geloofs redeneert, en ook niet eerder gelooft, dan wanneer zij door deze dingen begrepen worden, dat wil zeggen: nooit gelooft, want hoe meer dezulken redekavelen, des te minder gelooven zij; men zie hetgeen gezegd is in de nrs. 128, 129, 130, 215, 232, 233, 1072, 1385. Uit dit alles blijkt nu duidelijk, dat door voeten in het Woord de natuurlijke dingen worden aangeduid; wat echter verder wordt aangeduid, blijkt uit het verband.

2163. Dat de woorden: “leunt onder den boom” beteekenen: tot de innerlijke gewaarwording van Zijn staat, waarin Hij was, blijkt uit de beteekenis van den boom, zijnde de innerlijke gewaarwording, waarover nr. 103; dat dit de eigenlijke zin is, blijkt vandaar uit het verband. Dat de boomen de innerlijke gewaarwordingen beteekenden, vindt hierin zijn oorzaak, dat de hemelsche mensch vergeleken en vereenzelvigd werd met het Paradijs of den hof in Eden, vandaar de innerlijke gewaarwordingen der hemelsche dingen bij hem met de boomen aldaar.

2164. Vers 5. *En ik zal eene bete broods langen, en sterkt Uw hart; daarna zult Gij voortgaan; want waarom zijt Gij tot Uwen knecht voorbijgekomen; en Zij zeiden: Doe zoo als gij gesproken hebt.* Ik zal eene bete broods langen, beteekent iets hemelsch toegevoegd; sterkt Uw hart, beteekent voor zooveel het aangaat; daarna zult Gij voortgaan, beteekent dat Hij aldus, wanneer Hij zou eindigen met gewaarworden, tevreden zou zijn; want waarom zijt Gij tot Uwen knecht voorbijgekomen, beteekent, dat zij daarom gekomen waren; en Zij zeiden: Doe zoo als gij gesproken hebt, beteekent, dat het zoo geschieden zou.

2165. Dat de woorden: “ik zal eene bete broods langen” beteekenen: iets hemelsch toegevoegd, blijkt uit de beteekenis van het brood, zijnde het hemelsche, waarover eerder de nrs. 276, 680, 681, 1798; dat het brood het hemelsche beteekent, komt omdat het brood in het algemeen alle spijs beteekent, aldus in den innerlijken zin alle hemelsche spijs; wat hemelsche spijs is, werd in het eerste deel gezegd, nrs. 56, 57, 58, 680, 681, 1480, 1695; dat brood in het algemeen alle spijs beteekent, kan uit de navolgende plaatsen des Woords blijken; aangaande Jozef leest men:

“dat hij zeide tot dengene, die over zijn huis was, dat hij de mannen, dat is, zijne broeders, naar liet huis toe zou brengen, en het slachtvee zou slachten en gereed maken; en later, toen het gereed was gemaakt, en zij eten zouden, zeide hij: *zet brood op*” (Gen. 43: 16, 31),

hetgeen zeggen wilde: dat men den disch in gereedheid zou brengen; aldus staat het brood voor alle spijzen. Aangaande Jethro leest men, dat

“Aharon kwam en alle oudsten van Israël om *brood te eten* met den schoonvader van Mozes, voor God” (Exod. 18:12),

alwaar het brood eveneens staat voor alle spijzen. Over Manoach in het Boek der Richteren:

“Manoach zeide tot den Engel van Jehovah: Laat ons u, ik bid u, ophouden, en voor u een geitenbokje bereiden; en de Engel van Jehovah zeide tot Manoach: Indien gij mij zult ophouden, *ik zal uw brood niet eten*” (13: 15, 16);

hier staat het brood voor het geitenbokje.

“Toen Jonathan van de honigraat at, zeiden zij tot hem, dat Schaul het volk bezworen had, zeggende: Vervloekt zij de man, die heden *brood zal eten*” (I Sam. 14: 27, 28),

alwaar brood voor alle spijs staat. Elders aangaande Schaul:

“Toen Schaul zich gezet had om *brood te eten*, zeide hij tot Jonathan: Waarom is de zoon van Jischaï niet gekomen, noch gisteren, noch heden, *tot het brood*” (I Sam. 20: 24, 27),

dat wil zeggen aan den disch, waar allerlei spijzen zijn; aangaande David, die tot Mefiboscheth, den zoon van Jonathan, zeide:

“Gij zult geduriglijk *brood eten aan mijne tafel*” (II Sam. 9: 7, 10); desgelijks aangaande Evilmerodach, die zeide, dat Jehojachin, de koning van Jehudah, geduriglijk *brood voor hem zou eten*, al de dagen zijns levens (II Kon. 25: 29). Aangaande Salomo het volgende:

“*Het brood van Schelomo was voor elken dag 30 kor meelbloem, en 60 kor meel, 10 vette runderen, en 20 weiderunderen, en 100 schapen, uitgenomen het hert en de geit en het damhert en gemeste hanen*” (I Kon. 4: 22, 23),

alwaar brood duidelijk voor dit alles staat. Daar nu het brood in het algemeen alle spijzen beteekent, beteekent het vandaar in den innerlijken zin alle dingen, die hemelsche spijzen worden genoemd; hetgeen nog beter blijken kan uit de brandofferen en de slachtofferen, die geschieden met lammeren, runderen, geiten, geitenbokjes, bokken, varren, stieren, die met één woord *Brood des vuuroffers voor Jehovah* worden genoemd, zooals uit de navolgende plaatsen duidelijk blijkt; bij Mozes, alwaar gehandeld wordt over de verschillende slachtofferen, waarvan hij zegt:

“dat de priester die zal aansteken op het altaar, *een brood des vuuroffers voor Jehovah*, tot een reuk der rust” (Levit. 3: 11, 16);

al deze slachtofferen en brandofferen werden zoo genoemd; bij denzelfde:

“De zonen van Aharon zullen hunnen God heilig zijn, en den naam huns Gods zullen zij niet ontheiligen, want zij offeren de *vuuroffers van Jehovah, het brood huns Gods*. Gij zult hem heiligen, omdat hij het *brood uws Gods* of fert. Een man uit het zaad van Aharon, in wien een gebrek zal zijn, zal niet naderen om het *brood zijns Gods* te offeren” (Levit. 21: 6, 8, 17, 21),

alwaar de slachtofferen en de brandofferen eveneens het brood zijn, evenals ook Lev. 22: 25. Elders:

“Gebied den zonen Israëls, en zeg tot hen: Mijne offergave, *Mijn brood*, tot vuurofferen van den reuk der rust, zult gij waarnemen, om Mij te offeren op zijnen gezetten tijd” (Num. 28: 2),

alwaar het brood ook voor alle slachtofferen staat, die daar opgesomd worden.

Bij Maleachi:

“Gij offert op Mijn altaar verontreinigd *brood*” (1: 7),

alwaar ook van slachtofferen sprake is; de door de slachtofferen geheiligde dingen die zij aten, werden ook brood genoemd, zooals uit het navolgende bij Mozes blijkt:

“Wie het onreine aangeroord zal hebben, zal van de geheiligde dingen niet eten, maar zal zijn vleesch in water wasschen, en als de zon zal ondergegaan zijn, dan zal hij rein zijn, en daarna zal hij van de geheiligde dingen eten, *daar dit zijn brood is*” (Levit. 22: 6, 7).

De brandofferen en slachtofferen in de Joodsche Kerk beeldden niets anders uit dan de hemelsche dingen, die behooren tot het Rijk des Heeren in de Hemelen en tot het Rijk des Heeren op aarde of in de Kerk; voorts die, welke tot het Rijk des Heeren of tot de Kerk bij een ieder, in het algemeen alle dingen, die tot de liefde en de naastenliefde behooren, want dit zijn de hemelsche dingen; en elke soort van offeringen beelddde iets bijzonders uit; al deze dingen werden toentertijd Brood genoemd; toen derhalve de offeringen werden afgeschaft, en in haar plaats voor den uiterlijken eeredienst andere dingen kwamen, werd bevolen brood en wijn te gebruiken; wat derhalve brood beteekent, is hieruit nu duidelijk, namelijk alle dingen, die de offeringen uitbeeldden, aldus in den innerlijken zin den Heer Zelf, en aangezien het den Heer beteekent, beteekent het de liefde zelve jegens het gansche menschelijke geslacht en hetgeen tot de liefde behoort, alsmede de wederkeerige liefde van den mensch tot den Heer, en jegens den naaste; derhalve beteekent het alle hemelsche dingen, en aldus de wijn alle geestelijke dingen; hetgeen de Heer ook met duidelijke woorden leert bij Johannes:

“Zij zeiden: Onze vaders hebben het manna gegeten in de woestijn, gelijk geschreven is: *Brood uit den hemel* gaf Hij hun te eten; Jezus zeide tot hen: Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: Mozes heeft u niet gegeven het *brood uit den hemel*, maar Mijn Vader geeft u het ware *brood uit den hemel, want het brood Gods is Hij*, die uit den hemel nederdaalt, en die der wereld het leven geeft. Zij zeiden tot Hem: Heer, geef ons altijd dit *brood*; Jezus zeide tot hen: *Ik ben het brood des levens*; die tot

Mij komt, zal niet hongeren, en die in Mij gelooft, zal nimmermeer dorsten” (6: 31, 35);

en bij denzelfde:

“Voorwaar zeg Ik u, die in Mij gelooft, heeft het eeuwige leven; *Ik ben het brood des levens*; uwe vaders hebben het manna gegeten in de woestijn, en zij zijn gestorven; *dit is het brood*, dat uit den hemel nederdaalt, zoo iemand *van dit brood eet*, die zal in der eeuwigheid leven” (6: 47 tot 51).

Daar nu het brood de Heer is, behoort het tot de hemelsche dingen die der liefde zijn, en die des Heeren zijn, want de Heer is het hemelsche zelf, daar Hij de Liefde zelve, dat is, de Barmhartigheid zelve is; en daar het zoo is, is het brood ook al het hemelsche, dat wil zeggen, alle liefde en alle naastenliefde bij den mensch, want deze zijn van den Heer; daarom hebben zij, die niet in de liefde en de naastenliefde zijn, den Heer niet bij zich, aldus worden zij niet met de goedheden en gelukzaligheden begiftigd, welke door het brood in den innerlijken zin worden aangeduid; dit uiterlijke symbool werd bevolen, omdat het meerendeel van het menschelijke geslacht in den uiterlijken eeredienst is, en er derhalve zonder iets uiterlijks nauwelijks iets heiligs bij hen zou zijn; wanneer zij derhalve in de liefde tot den Heer leven, en in de naastenliefde jegens den naaste, hebben zij toch het innerlijke bij zich, hoewel zij niet weten, dat dit het eigenlijke innerlijke zelf van den eeredienst is; aldus worden zij in hun uiterlijken eeredienst in goedheden bevestigd, die door het brood worden aangeduid. Ook bij de Profeten worden door het brood de hemelsche dingen aangeduid, welke tot de liefde behooren, zooals bij Jesaja hfdst. 3: 1, 7; hfdst. 30: 23; hfdst. 33: 15, 16; hfdst. 55: 2; hfdst. 58: 7, 8; Klaagl. 5: 9; Ezech. 4: 16, 17; hfdst. 5: 16; hfdst. 14: 13; Amos, hfdst. 4: 6; hfdst. 8: 11; Psalm 105: 16; desgelijks door de toonbrooden op de tafel, waarover Levit. 24: 5 tot 9; Exod. 25: 30; hfdst. 40:23; Num. 4: 7; 1 Kon. 7: 48.

2166. Dat de woorden: “sterkt uw hart” beteekenen: voor zooveel het aangaat, kan niet zoozeer blijken uit de naastgelegen beteekenis der woorden in den innerlijken zin, maar nochtans uit het verband; want er wordt gehandeld over de Goddelijke gewaarwording, namelijk opdat deze nader mocht toetreden tot de gewaarwording van het menschelijke, dat toenmaals bij den Heer was, en opdat zij zich zou nederlaten tot Zijne verstandelijke dingen, daardoor, dat zij iets natuurlijks zou aantrekken, voorts iets daaraan toegevoegd hemelsch, voor zooveel het aangaat, en dit is “het hart sterken”; in den naastgelegen zin wil “het hart door brood sterken” zeggen: verkwikt worden, aldus een weinig van het hemelsche genieten, voor zooveel het aangaat.

2167. Dat de woorden: “daarna zult Gij voortgaan” beteekenen, dat Hij aldus, wanneer Hij zou eindigen met gewaarworden, tevreden zou zijn, blijkt desgelijks uit het verband.

2168. Dat de woorden: “want waarom zijt Gij tot Uwen knecht voorbijgekomen” beteekenen, dat Zij daarom gekomen waren, blijkt eveneens zonder verklaring.

2169. Dat de woorden: “Zij zeiden: Doe zoo als gij gesproken hebt” beteekenen, dat het zoo geschieden zou, behoeft insgelijks geen verklaring.

2170. Vers 6. *En Abraham haastte zich naar de tent tot Sarah, en hij zeide: Haast u, kneed drie maten meelbloem, en maak koeken.* Abraham haastte zich naar de tent tot Sarah, beteekent het redelijk goede des Heeren verbonden met Zijn ware; Abraham is hier de Heer in dien staat ten aanzien van het goede; Sarah ten aanzien van het ware; de tent ten aanzien van het heilige der liefde; en hij zeide, beteekent den toenmaals overeenkomstigen staat der gewaarwording; haast u, kneed drie maten meelbloem, en maak koeken, beteekent het hemelsche van Zijne liefde in dien staat; drie is het heilige; de meelbloem is het geestelijke en het hemelsche van het redelijke, dat toen bij den Heer was; de koeken desgelijks, toen beide verbonden waren.

2171. Dat de woorden: “Abraham haastte zich naar de tent tot Sarah” het redelijk goede des Heeren verbonden met Zijn ware beteekenen, blijkt uit de uitbeelding van Abraham, voorts van Sarah, en uit de beteekenis van de tent, waarover aanstonds. Zooals alle dingen en elke bijzonderheid zich gedragen naar de zaak, waarover in den innerlijken zin gehandeld wordt, evenzoo ook deze, namelijk naar de Goddelijke gewaarwording, waarin de Heer kwam, toen Hij in de gewaarwording van het menselijke was; maar zij, die niet weten wat gewaarwording is, kunnen ook niet weten, hoe het met de gewaarwording gesteld is, nog minder dat er meer en meer innerlijke gewaarwording bestaat, namelijk een natuurlijke gewaarwording, voorts een redelijke gewaarwording, tenslotte een innerlijke gewaarwording, welke Goddelijk is en die alleen de Heer had; zij die in de gewaarwording zijn, zooals de Engelen, weten zeer wel in welke zij zijn, in een natuurlijke, of in een redelijke, dan wel in een nog innerlijker, welke voor hen een Goddelijke is; hoeveel te meer niet de Heer, die een gewaarwording had, uitgaande van het hoogste en oneindige Goddelijke (waarover de nrs. 1616 aan het einde, 1791), waarin nooit eenige Engel is, want in de Engelen vloeit de gewaarwording van het hoogste of oneindig Goddelijke des Heeren door Zijn Menschelijk wezen in. Dat de gewaarwording des Heeren beschreven wordt, komt omdat Hem, toen Hij in het Menschelijke was, aldus werd bekend gemaakt, hoe in Hem

vereenigd zou worden het Goddelijke zelf, het Menschelijk Goddelijke en het uitgaand Heilige, daarna hoe Zijn Redelijke Goddelijk zou worden, en ten slotte van welken aard het menschelijk geslacht is, dat door Hem, dat is, door de vereeniging van het Menschelijk wezen met het Goddelijk wezen in Hem, gered zou worden, waarover in dit hoofdstuk gehandeld wordt; terwille van deze dingen wordt eerst de gewaarwording des Heeren beschreven, alsmede ter wille van de vereeniging zelve, welke geschieden zou.

2172. Dat Abraham hier de Heer is in dien staat ten aanzien van het goede, blijkt uit de uitbeelding van Abraham; Abraham beeldt den Heer uit in het Menschelijke, wanneer hij met Jehovah spreekt, als hier, zooals ook eerder, nr. 1989, waar hij den Heer in dien staat en op dien leeftijd uitbeeldde, daar hij toen ook met Jehovah sprak; anders beeldt Abraham het Goddelijk Goede des Heeren uit, en Sarah het Goddelijk Ware; vandaar nu het redelijk goede.

2173. Dat Sarah hier de Heer ten aanzien van het ware is, blijkt uit de uitbeelding van Sarah, zijnde het aan het goede toegevoegde verstandelijk ware, hier het redelijk ware, om dezelfde reden, als zoo juist aangaande Abraham is gegeven. Dat Sarah het ware uitbeeldt, zie men eerder, nrs. 1468, 1901, 2063, 2065; het goede en het ware kan in de historische gedeelten des Woords niet anders worden uitgebeeld dan door een huwelijk; want aldus gedragen zij zich, want er is een Goddelijk huwelijk tusschen de hemelsche en de geestelijke dingen; of, wat hetzelfde is, tusschen hetgeen tot de liefde en hetgeen tot het geloof behoort; of, wat eveneens hetzelfde is, tusschen hetgeen tot den wil en hetgeen tot het verstand behoort; gene dingen behooren tot het goede, deze tot het ware; een dergelijk huwelijk is in het Rijk des Heeren in de Hemelen, een dergelijk huwelijk ook in het Rijk des Heeren op aarde of in de Kerk, een dergelijk huwelijk in elk mensch, in elk zijner bijzonderheden, ja zelfs in de allerkleinste bijzonderheden; hetgeen niet in een dergelijk huwelijk is, leeft niet; ja zelfs is daarvandaan een dergelijk huwelijk in de gansche natuur, en in elke bijzonderheid daarvan, maar onder een anderen vorm en in een andere gedaante; anders zou daar nooit iets bestaan; daar een dergelijk huwelijk in elke bijzonderheid is, wordt bij de Profeten elke zaak op tweeërlei wijze uitgedrukt, voornamelijk bij Jesaja, en de eene uitdrukking heeft betrekking op het hemelsche of het goede, de tweede op het geestelijke of het ware, waarover nrs. 683, 793, 801; dat er in elke bijzonderheid een beeld van het huwelijk is, zie men in de nrs. 718, 747, 917, 1432; hierdoor komt het, dat door Abraham het goede des Heeren wordt uitgebeeld, en door Sarah het ware.

2174. Dat de tent beteekent: ten aanzien van het heilige der liefde, blijkt uit de beteekenis der tent, zijnde het heilige, waarover eerder de nrs. 414, 1102, 1566, 2145.

2175. Dat “en hij zeide” den toenmaals overeenkomstigen staat der gewaarwording beteekent, blijkt uit de beteekenis van zeggen in den historischen zin, zijnde het gewaarworden, waarover eerder de nrs. 1898, 1919, 2080.

2176. Dat de woorden: “haast u, kneed drie maten meelbloem, en maak koeken” het hemelsche van Zijn liefde in dien staat beteekenen, blijkt uit de beteekenis van het meel, van de bloem en van de koek, waarover zoo aanstonds in hetgeen volgt. Dat deze dingen daarin vervat zijn, kan nooit iemand gelooven, die in den letterlijken zin of in den zin der woorden, nog minder hij, die in de hiermede beschreven geschiedenissen zijn aandacht gevangen houdt, want hij denkt niet alleen aan deze bereiding, maar ook aan de Mannen, die tot Abraham kwamen, niet echter daaraan, dat zij diepere verborgenheden bevatten; dit is de reden, dat hij nog minder kan gelooven, dat er in elke historische vermelding des Woords verborgenheden liggen verscholen, evenzeer als in de profetische gedeelten; want de historische vermeldingen trekken het meest de aandacht tot zich, en verduisteren de innerlijker dingen; maar dat er nochtans verborgenheden, en wel allerdiepst verscholen, in besloten liggen, kan alleen reeds hieruit blijken, dat het het Woord des Heeren is, niet alleen voor den mensch geschreven, maar tevens ook voor den Hemel, en wel zoo, dat wanneer de mensch het leest, de Engelen daarvan dan hemelsche voorstellingen hebben, zoodat aldus door het Woord de Hemel met het menschelijk geslacht is verbonden. Thans volgt, wat in den innerlijken zin wordt verstaan onder meel, bloem en koeken.

2177. Dat de meelbloem het geestelijke en het hemelsche is, dat toen bij den Heer was, en de koeken desgelijks toen beide verbonden waren, blijkt duidelijk uit de offeringen der uitbeeldende Kerk, en uit het spijsoffer dat toenmaals gebracht werd, en dat uit meelbloem bestond, vermengd met olie en tot koeken gemaakt; de hoofdzaak van den uitbeeldenden eeredienst bestond in brandofferen en slaetofferen, en wat deze uitbeelden, is boven gezegd, waar van het brood sprake was (nr. 2165), namelijk de hemelsche dingen, welke behooren tot het Rijk des Heeren in de Hemelen, en tot het Rijk des Heeren op de aarde of in de Kerk, voorts die welke behooren tot het Rijk des Heeren of tot de Kerk bij een ieder, in het algemeen alle dingen, die tot de liefde en de naastenliefde behooren, omdat zij hemelsche dingen zijn, welke alle toentertijd brood werden genoemd; aan deze offers werd ook

het spijsoffer toegevoegd, dat, als gezegd, uit meelbloem bestond, met olie vermengd, en waaraan ook reukwerk, alsmede een plengoffer van wijn werd toegevoegd; wat deze dingen uitbeeldden, kan ook duidelijk zijn, namelijk iets dergelijks als de slachtoffers, maar in een minderen graad, aldus de dingen die tot de geestelijke Kerk en die welke tot de uitwendige Kerk behooren; een ieder kan het duidelijk zijn, dat dergelijke dingen nooit bevolen zouden zijn, wanneer zij niet Goddelijke dingen uitbeeldden, en wanneer niet elk ding iets bijzonders had uitgebeeld; want wanneer zij geen Goddelijke dingen hadden uitgebeeld, zouden zij niets anders geweest zijn dan dergelijke dingen als er bij de heidenen waren, bij wie er eveneens slachtoffers, spijsoffers, plengoffers, reukwerk, alsmede voortdurende vuren waren, en tal van andere dingen, welke tot hen van de Oude Kerk, bovenal van de Hebreuwsche Kerk, afkwamen; en deze dingen waren, omdat daarvan de innerlijke dingen, dat wil zeggen de Goddelijke die werden uitgebeeld, werden gescheiden, niets anders dan afgodische dingen, zooals zij ook werden bij de Joden, waarom zij ook in alle soorten van afgoderij vervielen. Hieruit kan het een ieder duidelijk zijn, dat er hemelsche verborgenheden in elke rite, vooral in de offers en in elke bijzonderheid daarvan, waren. Wat het spijsoffer betreft, zijn hoedanigheid en de wijze der bereiding tot koeken, wordt in een geheel hoofdstuk bij Mozes (Levit. 2, alsmede Num. 15, en elders) beschreven; de Wet van het spijsoffer met de navolgende woorden in Leviticus:

“Het vuur zal geduriglijk op het altaar ontstoken zijn, het zal niet uitgebluscht worden; en dit is de *wet des spijsoffers*; het zal aan de zonen van Aharon zijn om hetzelve te brengen voor Jehovah tot de aangezichten des altaars, en hij zal daarvan opnemen met zijne vuist, van de *meelbloem des spijsoffers*, en van deszelfs olie, en al den wierook, die op het *spijsoffer* is, en hij zal het aansteken op het altaar; een reuk der rust, tot gedachtenis voor Jehovah; en het overblijvende daarvan zullen Aharon en zijne zonen eten; het ongezuurde zal in de heilige plaats gegeten worden; in den voorhof van de tent der samenkomst zullen zij het eten; het zal niet gedeesemd gebakken worden; als hun deel heb Ik het gegeven van Mijne vuurofferen, het heilige der heiligen is het” (6: 13, 14, 15, 16, 17).

Het vuur dat geduriglijk op het altaar ontstoken zal zijn, beeldde de liefde uit, dat is, de Barmhartigheid des Heeren, geduriglijk en eeuwig; dat het vuur in het Woord de liefde beteekent, zie men in nr. 934; vandaar beteekenen de “vuuroffers tot een reuk der rust” het welbehagen des Heeren aan de dingen, welke tot de liefde en de naastenliefde behooren; dat de reuk het welbehagen,

dat is, het aangename is, zie men in de nrs. 925, 1519; dat zij het met de vuist zouden nemen, beeldde uit, dat zij uit alle krachten of met de gansche ziel zouden liefhebben, want de hand of de holte van de hand beteekent de macht, als aangetoond in nr. 878, vandaar ook de vuist; meelbloem met olie en wierook beeldden alle dingen der naastenliefde uit, de meelbloem het geestelijke daarvan, de olie echter het hemelsche, de wierook dat het aldus aangenaam was; dat de meelbloem het geestelijke beteekent, blijkt hieruit en uit hetgeen volgt; dat olie het hemelsche of het goede der naastenliefde beteekent, zie men in nr. 886; en dat wierook door zijn geur het aangename en het aanvaarde beteekent, nr. 925; dat het ongezuurd of zonder deesem zou zijn, beteekent oprecht, dus uit een oprecht hart en zonder onreine dingen; dat Aharon en zijn zonen het overblijvende zouden eten, beeldde het wederkeerige en de toeïgening uit, aldus de verbinding door de liefde en de naastenliefde, vandaar dat bevolen werd, dat zij het in de heilige plaats zonden eten; daarom werd het het “heilige der heiligen” genoemd; het waren deze dingen, die door het spijsoffer werden uitbeeld, en de uitbeeldende dingen zelf werden in den Hemel zoo waargenomen; en wanneer de mensch der Kerk ze op deze wijze opvatte, was hij in een aan de innerlijke gewaarwording der Engelen gelijke voorstelling, dus in het Rijk des Heeren in de Hemelen zelf, hoewel hij op aarde was. Over het spijsoffer wordt nog verder gehandeld, van welken aard het zijn moest voor elke soort van offering, voorts hoe het tot koeken moest gebakken worden, alsmede welk soort moest geofferd worden door hen die gereinigd werden, ook bij andere gelegenheden; het zou te ver voeren om al deze dingen aan te halen en uit te leggen, men zie wat dienaangaande gezegd is: Exod. 29: 39, 40, 41; Levit. 5: 11, 12, 13; hfdst. 6: 14, 15, 17, 18; hfdst. 10: 12, 13; hfdst. 23: 10, 11, 12, 13, 16, 17; Num. 5: 15 en volgende verzen; hfdst. 6: 15, 16, 17, 19, 20; hfdst. 7 hier en daar; hfdst. 28: 5, 7, 9, 12, 13, 20, 21, 28, 29; hfdst. 29: 3, 4, 9, 10, 14, 15, 18, 21, 24, 27, 30, 33, 37. De tot koeken bereide meelbloem beeldde in het algemeen hetzelfde de uit als het brood, namelijk het hemelsche der liefde, en het meel het geestelijke daarvan, zooals uit de boven aangehaalde plaatsen kan blijken; de brooden, die het brood der aangezichten of het toonbrood werden genoemd, werden uit meelbloem gemaakt, welke tot koeken bereid was, en zij werden op de tafel gelegd, tot eene voortdurende uitbeelding van de liefde, dat is, van de Barmhartigheid des Heeren jegens het menschelijk geslacht en het wederkeerige van den mensch, waarover aldus bij Mozes:

“Gij zult *bloem* nemen, en *dezelve* tot twaalf *koeken bakken*; van twee tienden zal *een koek* zijn; en gij zult ze in twee rijen leggen, zes in eene

rij, op de reine tafel, voor Jehovah; en gij zult op eene rij zuiveren wierook leggen; en het zal zijn tot *de brooden* ter gedachtenis een vuuroffer voor Jehovah; op elken sabbatdag zal hij het ordenen voor Jehovah geduriglijk, van wege de zonen Israëls tot een verbond der eeuwigheid; en het zal zijn voor Aharon en zijne zonen, en zij zullen het eten in de heilige plaats, want het is voor hem eene heiligheid der heiligheden uit de vuurofferen van Jehovah, eene inzetting der eeuwigheid” (Lev. 24: 5, 6, 7, 8, 9);

elke bijzonderheid en de allerkleinste bijzonderheden beeldden het heilige der liefde en der naastenliefde uit, en de bloem hetzelfde als de meelbloem, namelijk het hemelsche en het geestelijke daarvan; en de koeken beide verbonden. Hieruit blijkt, welke heiligheid het Woord heeft voor hen, die in hemelsche voorstellingen zijn, ja zelfs, welke heiligheid deze uitbeeldende rite zelve inhield; dit is de reden, dat zij de “heiligheid der heiligheden” wordt genoemd; en omgekeerd hoe deze dingen geen heiligheid hebben voor hen, die meenen dat er niets hemelsch in is, en alleen in de uiterlijke dingen blijven, zooals diegenen, die het meel hier alleen als meel opvatten, de bloem als bloem, den koek als koek, en dat dergelijke dingen gezegd zouden zijn, zonder dat elke bijzonderheid iets Goddelijks inhield; zij doen iets dergelijks als zij die meenen, dat het brood en de wijn van het Heilig Avondmaal niets anders dan een zekere rite zijn, waarin van binnen niets heiligs is, terwijl het toch zoo heilig is, dat de menschelijke gemoederen daardoor met de hemelsche gemoederen verbonden worden, wanneer zij uit innerlijke aandoening bedenken, dat deze dingen de liefde des Heeren beteekenen en de wederkeerige liefde van den mensch, en aldus door het inwendige in de heiligheid zijn. Iets dergelijks hield het in, dat de zonen Israëls, toen zij in het land kwamen, van de eerstelingen des deegs een *koek* Jehovah tot een heoffer zouden geven, Num. 15: 20; dat dergelijke dingen werden aangeduid, kan ook bij de Profeten blijken, waaruit voor het moment alleen maar mag worden aangevoerd, hetgeen bij Ezechiël staat:

“Gij zijt versierd met goud en zilver, en uw kleed is fijn linnen, en zijde, en gestikt werk; gij at *meelbloem*, honig, en olie, en gij zijt zeer, zeer schoon, en gij gedijt tot een koninkrijk” (16: 13),

alwaar gehandeld wordt over Jeruzalem, waardoor de Kerk wordt aangeduid, die zulk een versiering had in haar eersten tijd, namelijk de Oude Kerk, die beschreven wordt door gewaden en verschillende sieraden; voorts hare aandoeningen van het ware en van het goede, door meelbloem, honig en olie; het kan een ieder duidelijk zijn, dat al deze dingen in den innerlijken

zin gansch andere dingen beteekenen dan in den zin van de letter; zoo ook hier, dat Abraham tot Sarah zeide: “Haast u, kneed drie maten meelbloem, en maak koeken”; dat drie het heilige beteekent, is eerder in de nrs. 720, 901 aangetoond.

2178. Vers 7. *En Abraham liep tot de kudde van grootvee, en nam den zoon van een rund, teeder en goed, en gaf hem aan den knaap, en hij haastte om hem toe te maken.* Abraham liep tot de kudde van grootvee, beteekent het natuurlijk goede; en nam den zoon van een rund, teeder en goed, beteekent het natuurlijk hemelsche, dat daarbij past, dat het redelijke aan zich toevoegde, om zich te verbinden met de innerlijke gewaarwording uit het Goddelijke; en gaf hem aan den knaap, en hij haastte hem toe te maken, beteekent de verbinding van dit goede met het redelijk goede; de knaap is hier de natuurlijke mensch.

2179. Dat de woorden: “Abraham liep tot de kudde van grootvee”, het natuurlijk goede beteekenen, blijkt uit de beteekenis der runderen en jonge stieren, die tot de kudde van grootvee behooren, waarover aanstonds; dat de beesten, die tot het grootvee en die, welke tot het kleinvee behooren, dergelijke dingen beteekenen, die bij den mensch zijn, kan blijken uit hetgeen in het eerste deel is aangetoond, nrs. 45, 46, 142, 143, 246, 714, 715, 719, 776, en bovendien zie men hetgeen over de beesten in de offeringen is gezegd, nr. 1823. Een ieder kan zich verwonderen, dat de in het Woord genoemde dieren, voorts de in de offeringen opgedragen dieren goedheden en waarheden, of, wat hetzelfde is, hemelsche en geestelijke dingen beteekend hebben, maar het mag in het kort gezegd worden, vanwaar dit komt: in de wereld der geesten vertoonen zich allerlei uitbeeldende dingen, en daar verschijnen voor de oogen der geesten herhaaldelijk ook dieren, bijvoorbeeld paarden, op verschillende wijze opgetuigd, runderen, schapen, lammeren, en andere van verschillende soort, somtijds ook dieren die nooit in het aardrijk gezien zijn, maar zij zijn alleen van uitbeeldenden aard; dergelijke dingen verschenen ook aan de Profeten, waarover in het Woord sprake is, en die eveneens daaraan hun oorsprong ontleenden; de dieren die daar verschijnen, staan voor de uitbeelding van de aandoeningen van het goede en het ware, voorts ook van het booze en het valsche; de goede geesten weten zeer wel, wat zij beteekenen, voorts nemen zij ook daaruit op wat de Engelen onder elkander spreken, want het gesprek der Engelen, wanneer het in de wereld der geesten valt, vertoont zich somtijds aldus; zoo bijvoorbeeld weten zij, dat wanneer paarden verschijnen, het gesprek der Engelen over dingen van het verstand gaat; wanneer runderen en jonge stieren, dan over de natuurlijke goedheden; wanneer schapen, dan over de redelijke goedheden en over de rechtschapenheid; wanneer lammeren,

dan over nog innerlijker goedheden en over de onschuld, en zoo voort; daar de mensch der Oudste Berk gemeenschap had met geesten en Engelen, en bestendig gezichten, alsmede droomen had, zooals de Profeten, daarom kwam in hen, zoodra zij eenig beest zagen, de voorstelling op, wat het beteekende; hieraan ontleenen de dingen van uitbeeldenden en aanduidenden aard den eersten oorsprong; na hunne tijden bleven deze nog lang bestaan, en ten slotte werden zij om hun ouderdom zoo vereerd, dat men louter in dingen van uitbeeldenden aard schreef, en dat niet aldus geschreven boeken geenzins geacht waren, ja zelfs dat in de Kerk geschreven boeken, die niet van dien aard waren, geen heiligheid hadden, daarom, alsmede om andere verborgen redenen, waarover, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, elders, zijn ook de boeken des Woords aldus geschreven.

2180. Dat de woorden: “hij nam den zoon van een rund, teeder en goed”, het natuurlijk hemelsche beteekenen, dat het redelijke aan zich toevoegde, om zich te verbinden met de innerlijke gewaarwording uit het Goddelijke, blijkt uit de beteekenis van den jongen stier of van den zoon van een rund in het Woord, zijnde het natuurlijk goede, en daar gehandeld wordt over het Redelijke des Heeren, wordt hij teeder genoemd vanwege het geestelijk hemelsche of het ware van het goede, en goed vanwege het hemelsche zelf of het goede zelf; in het echte redelijke is de aandoening van het ware, en is de aandoening van het goede, maar de hoofdzaak daarvan is de aandoening van het ware, zooals eerder in nr. 2072 is aangetoond; vandaar wordt het teedere vooraangezet, maar nochtans worden ze beide genoemd, zooals in het Woord gewoonte is, ter wille van het huwelijk van het ware en het goede, waarover boven nr. 2173. Dat de jonge stier of de zoon van een rund het natuurlijk hemelsche beteekent, of, wat hetzelfde is, het natuurlijk goede, kan vooral blijken uit de offeringen, die de voornaamste uitbeeldingen der Hebreeuwsche en later der Joodsche Kerk waren; hunne offeringen worden gedaan of met grootvee of met kleinvee, aldus met dieren van verschillende soort, en die rein waren, zooals runderen, jonge stieren, bokken, schapen, geiten, geitenbokken en lammeren, voorts met tortelduiven en jonge duiven; al deze offeringen beteekenden de innerlijke dingen van den eeredienst, dat is, de hemelsche en de geestelijke dingen, nrs. 2165, 2177, en wel die uit het grootvee de natuurlijk hemelsche dingen, en die uit het kleinvee de redelijk hemelsche dingen; daar gene en deze, namelijk de natuurlijke en de redelijke dingen, meer en meer innerlijk en verschillend zijn, werden zoo vele geslachten en zoo vele soorten van deze dieren bij de offeringen gebezigd; dit kan ook hieruit blijken, dat er was voorgeschreven, welke dieren geofferd moesten worden, bijvoorbeeld

bij de brandofferen, voorts bij de slachtofferen van verschillende soorten, zooals bij die van elken dag, der sabbathen en der feesten, bij de vrijwillige, de dank- en de gelofte-offers, de zoenoffers van schuld en zonde, voorts bij de louterings- en reinigingsoffers, alsmede bij de inwijdingsoffers, en dat zij nadrukkelijk genoemd werden, voorts hoeveel van hen bij elke soort van offering; hetgeen nooit geschied zou zijn, wanneer niet elk dier iets bijzonders beteekend had, zooals duidelijk blijkt uit de navolgende plaatsen, waar over slachtoffers gehandeld wordt, zooals Exod. 29; Lev. 1; hfdst. 3; hfdst. 4; hfdst. 9; hfdst. 16; hfdst. 23; Num. 7; hfdst. 8; hfdst. 15; hfdst. 29; het is echter hier de plaats niet om uit te leggen, wat elk dier dingen beteekende; desgelijks is het gesteld bij de Profeten, waar zij genoemd worden; hieruit kan blijken, dat de jonge stieren natuurlijk hemelsche dingen beteekenden; dat niets anders dan hemelsche dingen werden aangeduid, kan ook blijken uit de aan Ezechiël verschenen Cherubs en uit de aan Johannes verschenen dieren voor den troon; over de Cherubs aldus de Profeet:

“De gelijkenis van hunne aangezichten was het aangezicht eens menschen, en het aangezicht eens leeuws hadden zij vier aan de rechterzijde, en ter linkerzijde hadden zij vier eens *ossen aangezicht*, en zij vier eens arends aangezicht” (Ezech. 1: 10);

over de vier dieren voor den troon aldus bij Johannes:

“Rondom den troon vier *dieren*; het eerste *dier* gelijk een leeuw, het tweede *dier gelijk een jonge stier*, het derde *dier* had het aangezicht als van een mensch, het vierde *dier* gelijk een vliegende arend; zij zeiden: Heilig, heilig, heilig is de Heer God, de Almachtige, die was, en die is, en die komen zal” (Openb. 4: 7, 8);

een ieder kan zien, dat door de Cherubs en door deze dieren heilige dingen worden uitgebeeld, dus ook aldaar door ossen en jonge stieren; desgelijks hetgeen in de profetie van Mozes over Jozef staat, waarover aldus:

“Het kome op het hoofd van Jozef, en op de kruin van den Nazireeër zijner broeders: *den eerstgeborene zijns osses*, eere zij hem, en de hoornen des eenhoorns zijne hoornen, met dezelve zal hij de volken te zamen stooten tot aan de einden des lands” (Deut. 33: 16, 17);

dit zou voor niemand verstaanbaar zijn, wanneer men niet wist wat os, eenhoorn, hoornen en zoo meer in den innerlijken zin beteekenen. Wat in het algemeen de slachtofferen betreft, zij werden weliswaar door Mozes aan het Israëlietische volk bevolen, maar de Oudste Kerk, die vóór den vloed was, wist hoegenaamd niets aangaande slachtofferen, en het kwam ook nooit in hun gemoed op, om den Heer door slachting van dieren te vereeren;

de Oude Kerk, die na den vloed bestond, wist het ook niet; weliswaar was deze in dingen van uitbeeldenden aard, maar niet in slachtofferen, doch zij werden eerst in de volgende Kerk ingesteld, die de Hebreuwsche genoemd werd, en vandaar ging deze instelling over op de heidenen; vandaar ook op Abraham, Izak en Jakob, en aldus op diens nakomelingen; dat de heidenen in den eeredienst der slachtofferen waren, is in nr. 1343 aangetoond, en dat de nakomelingen van Jakob, voordat zij uit Egypte togen, aldus voordat de slachtofferen door Mozes op den berg Sinai bevolen werden, daarin waren, kan blijken uit Exod. 5: 3; hfdst. 10: 25, 27; hfdst. 18: 12; hfdst. 24: 4, 5; voornamelijk uit hun afgodendienst voor het gouden kalf, waarover aldus bij Mozes:

“Aharon bouwde een altaar voor het kalf, en Aharon riep uit, en zeide: Morgen zal een feest voor Jehovah zijn; en zij stonden des anderen daags vroeg op, en *offerden brandoffers*, en *brachten vredeoffers daartoe*; en het volk zette zich neder om te eten en te drinken, en zij stonden op om te spelen” (Exod. 32: 5, 6),

en dit geschiedde toen Mozes op den berg Sinai was, en aldus voordat het gebod aangaande het altaar en de slachtofferen tot hen gekomen was; dit gebod kwam deswege, wijl de eeredienst der slachtofferen bij hen, evenals bij de heidenen, in een afgodische was verkeerd, van welken dienst zij niet konden worden verwijderd, daar zij er de voornaamste heiligheid in gesteld hadden, en hetgeen eenmaal als heilig van kindsbeen af is ingeplant, te meer wanneer het door de vaderen is ingeplant, en aldus ingeworteld, wordt, wanneer het niet tegen de orde zelve indruischt, nooit door den Heer gebroken maar omgebogen; dit was de reden, waarom werd voorgeschreven, dat zij zoo moesten worden ingericht, als men in de boeken van Mozes leest; dat de slachtofferen Jehovah nooit aangenaam waren, en dat zij aldus slechts toegestaan en geduld werden om de aangegeven reden, komt duidelijk uit bij de Profeten; dienaangaande aldus bij Jeremia:

“Jehovah Zebaoth, de God Israëls zeide: Doet uwe brandoffers tot uwe brandofferen, en eet vleesch; *Ik heb met uwe vaderen niet gesproken, en hun niet geboden ten dage als Ik ben uit Egypteland uitvoerde over de woorden des brandoffers en des slachtoffers; maar dit woord gebood Ik hun, zeggende: Gehoorzaamt Mijne stem, en Ik zal u tot eenen God zijn*” (7: 21, 22, 23).

Bij David:

“Jehovah, slachtoffer en gave hebt Gij niet gewild, brandoffer en slachtofferen der zonde hebt Gij niet geëischt; Uwen wil te doen, o mijn God, heb ik verlangd” (Psalm 40: 7, 9);

bij denzelfde:

“Gij hebt geen lust tot slachtoffer, dat ik het geve, brandoffer neemt Gij niet aan; de slachtofferen Gods zijn een verslagen geest” (Psalm 51: 18, 19).

Bij denzelfde:

“Ik zal uit uw huis geen var nemen, noch bokken uit uwe kooien; offer Gode belijdenis” (Psalm 50: 9, 13, 14; 107: 21, 22; 116: 17; Deut. 23: 19, [? 23: 23]).

Bij Hosea:

“Barmhartigheid wil Ik, en niet slachtoffer, en erkentnissen Gods meer dan brandofferen” (6: 6);

Samuel tot Schaul:

“Heeft Jehovah lust aan brandofferen en slachtofferen, zie, gehoorzamen is beter dan slachtoffer, opmerken dan het vet der rammen” (1 Sam. 15: 22).

Bij Micha:

“Waarmede zal ik Jehovah tegenkomen, mij bukken voor den God der hoogte; zal ik Hem tegenkomen met brandofferen, met kalveren, de zonen van een jaar; zal Jehovah welgevallen hebben aan duizenden van rammen, aan tien duizenden van oliebeken; Hij heeft u bekend gemaakt, o mensch, wat goed is, en wat eischt Jehovah van u dan recht te doen, en barmhartigheid lief te hebben, en zich te verootmoedigen, wandelend met uwen God” (6: 6, 7, 8).

Hieruit blijkt nu duidelijk, dat de slachtofferen niet bevolen, maar toegestaan werden; voorts dat in de slachtofferen niets anders beoogd werd dan het inwendige; en dat het het inwendige was, maar niet het uitwendige, dat behaagde; daarom, schafte de Heer gene ook af, zooals ook door Daniël werd voorzegd met deze woorden:

“In het midden der week zal Hij het slachtoffer en het spijsoffer doen ophouden” (9: 27),

alwaar sprake is van de Komst des Heeren; men zie hetgeen hieromtrent is gezegd in het eerste deel, nrs. 922, 923, 1128, 1823. Wat den zoon van een rund betreft, dien Abraham voor de drie Mannen toemaakte of bereidde, daarmede is het evenzoo gesteld als met dien in de slachtofferen; dat hij iets dergelijks beteekende, kan ook hieruit blijken, dat hij tot Sarah zeide, dat zij

drie maten meelbloem zou nemen; over de meelbloem tot een var aldus bij Mozes:

“Wanneer zij in het land gekomen zullen zijn: *wanneer gij zult bereiden* den zoon van een rund tot een brandoffer of een slaechoffer, terwijl gij een gelofte aflegt, of ten vredesoffer voor Jehovah, zoo zult gij over den *zoon des runds* een spijsoffer offeren van *drie tienden meelbloem*, gemengd met olie” (Num. 15: 8, 9),

alwaar desgelijks drie staat, hier drie tienden, ginds drie maten; daarentegen voor een ram slechts twee tienden, voor een lam een tiende (ald. 15: 4, 5, 6).

2181. Dat de woorden: “en gaf hem aan den knaap, en hij haastte hem toe te maken” de verbinding beteekenen van dit goede met het redelijk goede, en dat de knaap de natuurlijke mensch is, blijkt uit de beteekenis van den knaap, zijnde degeen die bedient en beheert, en hetgeen uitgevoerd of gedaan wordt, beet toemaken, namelijk den zoon van een rund, waardoor het natuurlijk goede wordt aangeduid, zooals is aangetoond. Opdat men beter gewaarworde, hoe het hiermede gesteld is, moet men weten, dat er bij ieder mensch is te vinden het innerlijke, het redelijke dat het midden houdt, en het natuurlijke, en dat zij van elkander onderscheiden zijn, waarover de nrs. 1889, 1940; en dat zij samengeschiedt moeten worden, om één uit te maken, aldus het redelijk goede met het natuurlijk goede, en dat er zonder de samenschikking en aldus zonder de verbinding, geen Goddelijke gewaarwording mogelijk is; daar hier over de Goddelijke gewaarwording des Heeren wordt gehandeld, wordt in den innerlijken zin door deze dingen de samenschikking en de verbinding van beide aangeduid.

2182. Vers 8. *En hij nam boter en melk, en den zoon van het rund, dien hij toegemaakt had, en hij zette het Hun voor; en hij stook voor Hen onder den boom; en Zij aten.* Hij nam boter en melk, en den zoon van het rund, dien hij toegemaakt had, beteekent al deze dingen aldus verbonden; boter is het hemelsche van het redelijke; melk is het daaruit voortvloeiende geestelijke; de zoon van het rund is het overeenstemmend natuurlijke; en hij zette het Hun voor, beteekent dat Hij zich aldus had voorbereid om te ontvangen; en hij stook voor Hen onder den boom, beteekent de daaruit voortvloeiende innerlijke gewaarwording; de boom is, als eerder, de innerlijke gewaarwording; en Zij aten, beteekent de gemeenschap op deze wijze.

2183. Dat de woorden: “hij nam boter en melk, en den zoon van het rund, dien hij toegemaakt had” al deze dingen aldus verbonden beteekenen, kan blijken uit de beteekenis van boter, melk en zoon eens runds, waarover in hetgeen volgt. In de voorafgaande verzen werd gehandeld over het Redelijke

des Heeren, namelijk dat het was toegerust met het hemelsche en vandaar met het geestelijke, hetgeen werd aangeduid door de tot een koek bereide meelbloem (nrs. 2176, 2177); voorts over het natuurlijk hemelsche, aangeduid door den zoon des runds (nr. 2180); deze zelfde dingen worden nu door andere woorden uitgedrukt, namelijk door boter, melk en zoon des runds, waardoor al deze dingen worden aangeduid, verbonden zijnde; doch dit kan bezwaarlijk voor iedereen bevattelijk beschreven worden, omdat het den meesten onbekend is, dat elk mensch het innerlijke, het redelijke en het natuurlijke heeft, en dat deze ten zeerste van elkander zijn onderscheiden, ja zelfs zoozeer onderscheiden, dat het een met het ander in strijd kan zijn, namelijk het redelijke, dat de redelijke mensch wordt genoemd, met het natuurlijke, dat de natuurlijke mensch is, zoodat zelfs de redelijke mensch het booze, dat in den natuurlijke mensch is, kan zien en gewaarworden, en wanneer het het echte redelijke is, dit kan tuchtigen, men zie nr. 1904; voordat deze beide verbonden zijn, kan de mensch niet een volledig mensch zijn, en ook niet in de kalmte van den vrede, want het een strijdt met het ander; want de Engelen, die bij den mensch zijn, regeeren zijn redelijke, maar de booze geesten, die bij denzelfde zijn, regeeren zijn natuurlijke, vandaar strijd; wanneer dan het *redelijke* overwint, wordt het natuurlijke onderworpen, en aldus de mensch met een geweten begiftigd; wanneer echter het *natuurlijke* overwint, dan kan hij niets van het geweten ontvangen; wanneer het *redelijke* overwint, dan wordt zijn natuurlijke zoo, alsof het ook redelijk was; wanneer echter het *natuurlijke* overwint, dan wordt het redelijke zoo, alsof het natuurlijk was; verder nog, wanneer het *redelijke* overwint, komen de Engelen in den mensch dichter nabij en geven hem naastenliefde in, welke het hemelsche is, dat door de Engelen van den Heer komt, en dan verwijderen zich de booze geesten tot op een afstand; wanneer echter het *natuurlijke* overwint, verwijderen de Engelen zich verder, dat is, meer naar zijn inwendige dingen toe, daarentegen schrijden de booze geesten dichter op het redelijke toe, en bestrijden het voortdurend, en vullen zijn lagere dingen met haatgevoelens, wraaknemingen, listen en dergelijke meer; wanneer het *redelijke* overwint, komt de mensch in de kalmte van den vrede, en in het andere leven in den vrede des Hemels; wanneer daarentegen het *natuurlijke* overwint, dan schijnt het, zoolang hij leeft, alsof hij in de kalmte was, maar in het andere leven komt hij in de onrust en de marteling der hel; hieruit kan men weten, van welken aard de staat van den mensch is ten aanzien van zijn redelijke en ten aanzien van zijn natuurlijke; daarvandaan is er niets anders, wat den mensch zalig en gelukkig kan maken, dan dat het natuurlijke in overeenstemming

wordt gebracht met het redelijke en beide verbonden worden, hetgeen eenig en alleen door de naastenliefde geschiedt, en de naastenliefde komt eenig en alleen van den Heer.

2184. Dat boter het hemelsche van het redelijke is, melk het daaruit voortvloeiende geestelijke, en de zoon eens runds het overeenstemmend natuurlijke, blijkt uit de beteekenis van boter, en uit de beteekenis van melk, voorts uit de beteekenis van den zoon eens runds; wat de boter betreft, deze beteekent in het Woord het hemelsche, en zulks vanwege de vertigtheid; dat het vet het hemelsche is, werd in het eerste deel aangetoond, nr. 353; en dat olie, omdat zij vet is, het hemelsche zelf is, nr. 886; dat de boter het ook is, kan blijken bij Jesaja:

“Ziet, eene maagd zal eenen zoon baren, en zijnen naam Immanuel heeten; *boter* en *honig* zal hij eten, opdat hij wete te verwerpen het booze, en te verkiezen het goede” (7: 14, 15),

alwaar gehandeld wordt over den Heer, die Immanuel is; en een ieder kan zien, dat door boter niet boter wordt aangeduid, en ook niet honig door honig, maar door boter wordt Zijn hemelsche aangeduid, en door honig hetgeen uit het hemelsche voortkomt. Bij denzelfde:

“En het zal geschieden, dat hij vanwege de veelheid der gewonnen *melk*, *boter* zal eten, want *boter* en honig zal een ieder eten, die overgebleven zal zijn in het midden des lands” (7: 22),

alwaar sprake is van het Rijk des Heeren, en van hen op aarde, die in het Rijk des Heeren zijn; de melk staat hier voor het geestelijk goede, de boter voor het hemelsch goede, en de honig voor het gelukzalige daarvan. Bij Mozes:

“Jehovah alleen leidt hem, en met hem geen vreemd God; Hij laat hem rijden op de hoogten der aarde, en spijsst hem met de inkomsten der velden, en doet hem honig zuigen uit de steenrots, en olie uit den kei der rots; *boter van grootvee*, en *melk van kleinvee*, met het vet der lammeren, en der rammen der zonen van Baschan, en der bokken, met het vet der nieren van tarwe, en het bloed der druiven zult gij drinken, het loutere” (Deut. 32: 12, 13, 14);

wat dit is, kan niemand verstaan, wanneer hij niet den innerlijken zin van elk dier dingen weet; het lijkt als het ware een opeenstapeling van uitdrukkingen, zooals er voorkomen in de redevoeringen der wijzen der wereld, maar nochtans beteekent elk ding het hemelsche en het geestelijke daarvan, voorts de zaligheid en het geluk die daaruit voortkomen, en dit in een harmonische reeks; boter van grootvee is het natuurlijk hemelsche, melk van kleinvee is het geestelijk hemelsche van het redelijke. Wat echter

de melk betreft, dit beteekent, als gezegd, het geestelijke uit het hemelsche, of het geestelijk hemelsche; wat het geestelijk hemelsche is, zie men in het eerste deel, nrs. 1577, 1824, en hier en daar elders; dat melk het geestelijke is, dat uit het hemelsche voortkomt, vindt hierin zijn reden, dat water het geestelijke beteekent (nrs. 680, 739); melk echter, daar er iets vets in is, het geestelijk hemelsche, of, wat hetzelfde is, het ware van het goede, of, wat hetzelfde is, het geloof der liefde of naastenliefde, of, wat eveneens hetzelfde is, het verstandelijke van het goede van den wil, of, wat wederom hetzelfde is, de aandoening van het ware, waarin van binnen de aandoening van het goede is, of, wat nogmaals hetzelfde is, de aandoening van de erkennenissen en wetenschappen uit de aandoening der liefde jegens den naaste, zooals zij is bij hen, die den naaste liefhebben, en zich daarin bevestigen door de erkennenissen des geloofs, voorts door wetenschappelijke dingen, en deze vandaar liefhebben; al deze dingen zijn dezelfde als het geestelijk hemelsche, en worden gebezigd overeenkomstig de zaak waarvan sprake is; dat dit wordt aangeduid, blijkt ook duidelijk uit het Woord, zooals bij Jesaja:

“Alle gij dorstigen, gaat tot de *wateren*, en wie geen zilver heeft, gaat, koopt en eet; en gaat, koopt zonder zilver, en zonder prijs *wijn* en *melk*; waarom weegt gijlieden zilver uit voor hetgeen geen brood is” (55: 1, 2), alwaar wijn voor het geestelijke staat, dat tot het geloof behoort, melk voor het geestelijke, dat tot de liefde behoort. Bij Mozes:

“Hij wiesch zijn kleed in den wijn, en zijnen mantel in wijndruivenbloed; oogten rood van wijn en *tanden wit van melk*” (49: 11, 12), alwaar een profetie is van Jakob (toen Israël) over Jehudah, en onder Jehudah wordt hier de Heer beschreven; en door de “tanden wit van melk” wordt het geestelijk hemelsche aangeduid, dat tot Zijn natuurlijke behoorde. Bij Joël:

“Het zal te dien dage geschieden, dat de bergen van most zullen druipen, en *de heuvelen van melk vlieten*; en alle beken van Jehudah vol van *wateren gaan*” (3: 18),

alwaar sprake is van het Rijk des Heeren, en de melk staat er voor het geestelijk hemelsche. In het Woord wordt het land Kanaän, waardoor het Rijk des Heeren wordt uitgebeeld en aangeduid, ook een “land vloeiende van melk en honig” genoemd, zooals Num. 13: 27; hfdst. 14: 8; Deut. 26: 9, 15; hfdst. 27: 3; Jerem. 11: 5; hfdst. 32: 22; Ezech. 20: 6, 15, en aldaar wordt onder melk niets anders verstaan dan een overvloed van geestelijk hemelsche dingen, en onder honig een overvloed van daaruit voortvloeiende gelukzaligheden; het land is het hemelsche zelf van het Rijk, waaruit gene dingen voortvloeien. Wat den zoon eens runds betreft, is kort tevoren in nr. 2180 aangetoond,

dat daarmede het natuurlijk hemelsche wordt aangeduid; het natuurlijk hemelsche is hetzelfde als het natuurlijk goede, of het goede in het natuurlijke; het natuurlijke van den mensch heeft, evenals zijn redelijke, zijn goeds en zijn waars, want er is overal een huwelijk van het goede en het ware, zooals hierboven in nr. 2173 is gezegd; het goede van het natuurlijke is de vreugde, welke men gewaarwordt door de naastenliefde of door de vriendschap, die tot de naastenliefde behoort, uit welke vreugde de lust of de wellust ontstaat, welke eigenlijk tot het lichaam behoort; het ware van het natuurlijke is het wetenschappelijke, dat gene vreugde begunstigt; hieruit kan blijken, wat het natuurlijk hemelsche is.

2185. Dat de woorden: “hij zette het Hun voor” beteekenen, dat Hij zich aldus had voorbereid om te ontvangen, kan blijken uit de beteekenis van “hun voorzetten” in den innerlijken zin, wanneer gehandeld wordt over de voorbereiding van het redelijke tot het ontvangen van de innerlijke gewaarwording uit het Goddelijke, aldus zonder verdere verklaring.

2186. Dat de woorden: “en hij stond voor Hen onder den boom” de daaruit voortvloeiende innerlijke gewaarwording beteekenen, volgt uit de beteekenis van den boom, zijnde de innerlijke gewaarwording, waarover nrs. 103, 2163. Boven, in vers 4, werd gezegd, dat de drie Mannen, die tot Abraham kwamen, onder den boom leunden, waardoor werd aangeduid, dat het Goddelijke tot de innerlijke gewaarwording van dien staat, waarin de Heer toen was, was toetgetreden; hier wordt echter gezegd, dat Abraham onder den boom stond, waardoor wordt aangeduid, dat de Heer tot de Goddelijke gewaarwording was genaderd, nadat Hij zich had voorbereid; dit is het wederkeerige; een ieder kan zien, dat het niet zonder reden is, dat er van de drie Mannen en van Abraham wordt gezegd, dat zij onder den boom stonden, en dat het bijgevolg gezegd werd ter wille van deze verborgenheden, die hierin liggen verscholen.

2187. Dat de woorden: “en zij aten” de gemeenschap op deze wijze beteekenen, kan blijken uit de beteekenis van eten, zijnde gemeenschap hebben, voorts verbonden worden, hetgeen ook uit het Woord duidelijk blijkt; dat Aharon, zijn zonen, de Levieten, voorts het volk in de heilige plaats de geheiligde dingen der slachtofferen zouden eten, beteekende niets anders dan gemeenschap, verbinding en toeëigening, zooals ter plaatse (Levit. 6: 16, 17, boven in nr. 2177) is gezegd; want het was een hemelsche en geestelijke spijs, welke door de geheiligde dingen, die zij aten, werd aangeduid, aldus de toeëigening daarvan; de geheiligde dingen waren van de slachtofferen datgene, wat niet verbrand werd op het altaar en gegeten werd òf door de priesters òf door het volk dat offerde, zooals uit vele plaatsen kan blijken, waar

over de slachtofferen wordt gehandeld; die, welke door de priesters werden gegeten, Exod. 29: 32, 33, Lev. 6: 16, 26; hfdst. 7: 6, 15, 16, 18; hfdst. 8: 31; hfdst. 10: 12, 13; Num. 18: 9, 10, 11; die, welke door het volk gegeten werden, Lev. 19: 5, 6; Deut. 12: 27; hfdst. 27: 7, en elders; en dat de onreinen daarvan niet eten zouden, Lev. 7: 19, 20, 21; hfdst. 22: 4, 5, 6, 7; deze maaltijden werden in de heilige plaats gehouden, naast het altaar of aan de deur of in den voorhof van de tent; en zij beteekenden ook niets anders dan de gemeenschap, de verbinding en de toeëigening van hemelsche goedheden, want daarmede werd de hemelsche spijs uitgebeeld, wat hemelsche spijs is, zie men in de nrs. 56, 57, 58, 680, 681, 1480, 1695; en al deze dingen werden Brood genoemd, en wat daarmede werd aangeduid, zie men boven in nr. 2165; iets dergelijks werd daarmede uitgebeeld, dat Aharon en zijn zonen de toonbrooden of de brooden der aangezichten in de heilige plaats zouden eten, Lev. 24: 9; de voor den Nazireeër gegeven wet, dat hij van alles, wat van de druif komt, waarvan de wijn afstamt, van de kernen af tot het vel toe, in de dagen van zijn nazireerschap, niet eten zou (Num. 6: 4) vond hierin haar oorzaak, dat de Nazireeër den hemelschen mensch uitbeeldde, en de hemelsche mensch van dien aard is, dat hij de geestelijke dingen zelfs niet eens wil noemen, zooals men ziet in het eerste deel (nrs. 202, 337, 880 aan het einde, 1647), en daar de wijn en de druif, voorts ook alles, wat uit de druif komt, het geestelijke beteekende, was het deswege den Nazireeër verboden, daarvan te eten, dat is, gemeenschap daarmede te hebben, zich daarmede te verbinden, en het zich toe te eigenen; iets dergelijks wordt onder eten verstaan bij Jesaja:

“Alle gij dorstigen, gaat tot de wateren, en wie geen zilver heeft, gaat, koopt, en *eet* ; en gaat, koopt, zonder zilver, en zonder prijs, wijn en melk; waarom weegt gijlieden zilver uit voor hetgeen geen *brood* is, en arbeidt voor hetgeen niet *verzadigt* ; hoorende hoort naar Mij, en *eet het goede* , en uwe ziel zal zich in het vet verlustigen” (55: 1, 2);

voorts ook hetgeen staat bij Johannes:

“Die overwint, Ik zal hem geven te *eten van den boom des levens* , die in het midden van het Paradijs Gods is” (Openb. 2: 7).

De boom des levens is het hemelsche zelf, en in den hoogsten zin de Heer Zelf, daar van Hem al het hemelsche, dat is, alle liefde en naastenliefde komt; aldus is eten van den boom des levens hetzelfde als den Heer nuttigen; en den Heer nuttigen is begiftigd worden met liefde en naastenliefde, dus met

de dingen die tot het hemelsche leven behooren; zooals de Heer Zelf zegt bij Johannes:

“Ik ben het *levende brood*, dat uit den hemel nederdaalt, zoo iemand *van dit brood eet*, die zal in der eeuwigheid leven; die *Mij eet*, diezelve zal leven door Mij” (6: 51, 57).

“Maar zij zeiden: Deze rede is hard; doch Jezus zeide: De woorden, die Ik tot u spreek, zijn geest en zijn leven” (ald. 60, 63);

hieruit blijkt, wat onder eten wordt verstaan in het Heilig Avondmaal, Matth. 26: 26, 27, 28; Markus 14: 22, 23; Lukas 22: 19, 20, namelijk gemeenschap hebben, verbonden worden en zich toeëigenen. Hieruit blijkt ook, wat verstaan wordt onder hetgeen de Heer zeide:

“Dat velen zullen komen van oosten en westen, en zullen met Abraham, Izak en Jakob *aanzitten*” (Matth. 8: 11);

niet dat zij met hen in het Rijk Gods zullen eten, maar dat zij de hemelsche goedheden zullen genieten, welke door Abraham, Izak en Jakob worden aangeduid, namelijk de hemelsche dingen der liefde, zoowel de binnenste, die Abraham zijn, als de lagere die het midden houden, als die van het redelijke, die Izak zijn, en de nog lagere, die de natuurlijk hemelsche dingen zijn, zooals zij in den eersten Hemel zijn, welke onder Jakob worden verstaan; dit behoort tot den innerlijken zin dezer woorden; dat dit Abraham, Izak en Jakob is, zie men in nr. 1893, en overal elders, waar over hen gehandeld wordt; want of men zegt “deze hemelsche dingen genieten”, dan wel of men zegt “den Heer genieten”, die door gene wordt uitgebeeld, is hetzelfde, want van den Heer zijn al deze dingen, en de Heer is alles in alles wat tot deze dingen behoort.

2188. Vers 9. *En Zij zeiden tot hem: Waar is Sarah, uwe vrouw? en hij zeide: Ziet, in de tent.* Zij zeiden tot hem: Waar is Sarah, uwe vrouw, beteekent het redelijk ware, dat toen niet verscheen, daar Hij in het redelijk goede was; en hij zeide: Ziet, in de tent, beteekent, dat het in het heilige was.

2189. Dat de woorden: “Zij zeiden tot hem: Waar is Sarah, uwe vrouw” het redelijk ware beteekenen, dat toen niet verscheen, daar Hij in het redelijk goede was, blijkt uit de uitbeelding van Sarah hier, zijnde het redelijk ware, waarover boven nr. 2173. Hoe het hiermede gesteld is, voorts ook met hetgeen volgt, alwaar gehandeld wordt over den staat van het redelijke bij den Heer, door Sarah uitgebeeld, kan niet zoozeer bevattelijk worden verklaard, wanneer men niet weet, van welken aard de staat van het redelijke in het algemeen is ten aanzien van het goede en ten aanzien van het ware; voorts hoe het was bij den Heer ten aanzien van het Goddelijke, en ten aanzien van het Menschelijke, waarin Hij toenmaals verkeerde; het voornaamste van het redelijke bij den

mensch is het ware, zooals eerder in nr. 2072 is gezegd, derhalve is het de aandoening van het ware; en dit terwille daarvan, dat de mensch hervormd en aldus wederverwekt ²⁾ kan worden, hetgeen geschiedt door erkentnissen en wetenschappelijke dingen, welke tot het ware behooren; deze worden voortdurend geplant in het goede, dat is, in de naastenliefde, opdat hij aldus een leven der naastenliefde ontvangt; dit is de reden, dat de aandoening van het ware bij den mensch overheerscht in zijn redelijke; want met het leven der naastenliefde, dat het hemelsche leven zelf is, is het zoo gesteld, dat het bij hen die hervormd en wederverwekt worden voortdurend geboren wordt, en groeit en toeneemt, en zulks door waarheden; hoe meer er derhalve van het ware wordt ingegeven, des te meer wordt het leven der naastenliefde vervolmaakt; vandaar *is de naastenliefde bij den mensch naar verhouding van de hoedanigheid en hoeveelheid van het ware*. Hieruit kan eenigermate blijken, hoe het gesteld is met het redelijke van den mensch; doch in het ware is het leven niet, maar in het goede; het ware is slechts de ontvanger van het leven, dat is, van het goede; het ware is als het gewaad of het kleed van het goede; daarom ook worden de waarheden in het Woord gewaden, alsmede kleederen genoemd; wanneer echter het goede het redelijke uitmaakt, treedt het ware terug en wordt alsof het het goede was; het goede schijnt dan door het ware heen, zooals dit bij de Engelen gebeurt; wanneer dezen bekleed verschijnen, is het de glans die de gedaante van een kleed aanneemt, zooals de Engelen ook voor de Profeten verschenen. Dit nu is het, wat daaronder wordt verstaan, dat het redelijk ware toen niet verscheen, daar Hij in het redelijk goede was, hetgeen hiermede wordt aangeduid, dat Zij tot hem zeiden: “Waar is Sarah, uwe vrouw”; maar daar het redelijk goede des Heeren toen Goddelijk was, zooals het bij geen Engel kan zijn, kan het niet anders beschreven worden dan door een vergelijking, aldus door een toelichting met behulp van iets dat er op lijkt, maar dat niet hetzelfde is.

2190. Dat de woorden: “hij zeide: Ziet, in de tent” beteekenen, dat het in het heilige was, blijkt uit de beteekenis van de tent, zijnde het heilige, waarover de nrs. 414, 1102, 1566, 2145; er wordt gezegd in het heilige, omdat het in het goede was; al het goede wordt daarom het heilige genoemd, wijl het tot de liefde en de naastenliefde behoort, welke eenig en alleen van den Heer

---

2 AANTEEKENING VAN DEN VERTALER: Het woord regeneratio en regenerare, dat in band I en II, overeenkomstig het tot nu toe heerschend gebruik, met wedergeboorte en tot wedergeboorte brengen werd vertaald, wordt van hier af vertaald met wederverwekking en wederverwekken.

komt; maar zooals de goedheden zijn, zijn de heilige dingen; de goedheden worden gevormd, dat is, zij worden geboren en groeien op door de waarheden des geloofs, en zij zijn bijgevolg naar verhouding van de hoedanigheid en hoeveelheid van het in de naastenliefde geplante ware des geloofs, zooals kort te voren in nr. 2189 is gezegd. Hieruit kan blijken, dat de goedheden of de heilige dingen bij een ieder verschillen, en hoewel zij in den uiterlijker vorm als soortgelijk verschijnen, zijn zij nochtans in de innerlijke vormen ongelijksoortig, en zulks zoowel bij hen die buiten de Kerk zijn als bij hen die binnen de Kerk zijn. In het goede der naastenliefde bij den mensch zijn meer dingen gelegen, dan de mensch ooit kan gelooven; daarin liggen alle dingen van zijn geloof, bijgevolg liggen zij in liet heilige van zijn eeredienst; het heilige van zijn eeredienst verschijnt voor den Engelen als op klaarlichten dag zooals het is, hoewel de mensch niets anders weet dan dat hij in iets heiligs is; myriaden van myriaden van zijn gedachten aangaande de goedheden en waarheden des geloofs, en der daaruit voortvloeiende aandoeningen, zijn in het heilige van hem gelegen; maar over het heilige van den eeredienst, van welken aard het in het algemeen is, zal, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, elders gehandeld worden.

2191. Vers 10. *En Hij zeide: Wederkomende zal Ik tot u wederkomen omtrent dezen tijd des levens, en zie, Sarah, uwe vrouw, zal eenen zoon hebben; en Sarah hoorde aan de deur der tent, en zij was achter Hem.* En Hij zeide, beteekent de innerlijke gewaarwording; wederkomende zal Ik tot u wederkomen omtrent dezen tijd des levens, beteekent de verbinding van het Goddelijke met het Menschelijke des Heeren; en zie, Sarah, uwe vrouw, zal eenen zoon hebben, beteekent dat het redelijke Goddelijk zal zijn; en Sarah hoorde aan de deur der tent, beteekent het redelijk ware toenmaals naast het heilige; en zij was achter Hem, beteekent naast het goede, waarin toen het redelijke was, dus daarvan gescheiden voor zooveel er menschelijks in was.

2192. Dat “En Hij zeide” de innerlijke gewaarwording beteekent, blijkt uit de beteekenis van zeggen in den historischen zin, zijnde innerlijk gewaarworden, waarover eerder de nrs. 1898, 1919, 2080.

2193. Dat de woorden: “wederkomende zal Ik tot u wederkomen omtrent dezen tijd des levens” de verbinding beteekenen van het Goddelijke met het Menschelijke des Heeren, blijkt hieruit, dat de komst van Jehovah tot Abraham de Goddelijke gewaarwording uitbeeldde, tot de ontvangst waarvan de Heer zich voorbereidde, aldus de verbinding, zooals boven is aangetoond; derhalve wordt door de woorden: “wederkomende zal Ik tot u wederkomen” iets dergelijks aangeduid, namelijk de verbinding van het Goddelijke met het

Menschelijke; omtrent dezen tijd des levens is op den tegenwoordigen tijd van het volgende jaar.

2194. Dat de woorden: “zie, Sarah, uwe vrouw zal eenen zoon hebben” beteekenen, dat het redelijke Goddelijk zal zijn, blijkt uit de beteekenis van den zoon, voorts van Sarah, alsmede van Izak, die haar geboren zou worden; zoowel de zoon als Sarah, voorts ook Izak, beteekent dat, wat tot het redelijke des Heeren behoort; dat de zoon het ware is, zie men in de nrs. 489, 491, 533, 1147; dat Sarah het redelijk ware is, nr. 2173; en dat Izak het Goddelijk redelijke is, nrs. 1893, 2066, 2083. Het menselijke bij ieder mensch begint in het binnenste van zijn redelijke, zooals in nr. 2106 is gezegd; aldus ook het Menschelijke van den Heer; wat daarboven was, was Jehovah Zelf, anders dan bij ieder ander mensch; daar in het binnenste van het redelijke het menselijke begint, en de Heer al het menselijke bij zich Goddelijk had gemaakt, zoo deed Hij dat ook met het redelijke zelf, van zijn eerste binnenste aan; en nadat dit Goddelijk was geworden, werd het, als gezegd, door Izak uitgebeeld en aangeduid.

2195. Dat de woorden: “en Sarah hoorde aan de deur der tent” het redelijk ware beteekenen, dat toenmaals naast het heilige was, blijkt uit de uitbeelding van Sarah, zijnde het redelijk ware, waarover de nrs. 2173, 2194; voorts uit de beteekenis van de tent, zijnde het heilige, waarover de nrs. 414, 1102, 1566, 2145; en aldus uit de beteekenis van de deur der tent, zijnde de ingang tot het heilige, dus naast het heilige, waarover boven nr. 2145; hoe het hiermede gesteld is, volgt nu.

2196. Dat de woorden: “en zij was achter Hem” beteekenen naast het goede, waarin toen het redelijke was, en daarvan gescheiden voor zooveel er menselijks in was, blijkt hieruit, dat van de deur, waaraan Sarah stond, gezegd wordt, dat zij achter Hem was; achter Hem zijn beteekent niet verbonden zijn, maar achter den rug van Hem zijn; wat van iemand gescheiden wordt, wordt uitgebeeld door een zekere verwerping als het ware achter den rug, zooals blijken kan uit de uitbeeldende dingen in het andere leven, waarover uit ondervinding de nrs. 1393, 1875; dit nu wordt hier uitgedrukt met de woorden, dat de deur, waaraan Sarah stond, achter Hem was. Dat het louter menselijk redelijk ware, dat toenmaals bij den Heer was, van Hem werd gescheiden, toen Hij zich met het Goddelijke verbond, daarmede is het aldus gesteld: het menselijk redelijk ware vat de Goddelijke dingen niet, daar deze boven de sfeer van zijn verstand uitgaan; want dit ware staat in gemeenschap met de wetenschappelijke dingen, welke in den natuurlijke mensch zijn, en voor zooveel het uit deze de dingen, die boven hem zijn,

aanschouwt, erkent het ze niet; want dit ware is in schijnbaarheden, waarvan het zich niet kan ontdoen; en schijnbaarheden zijn datgene, wat uit zinnelijke dingen wordt geboren, en tot het geloof leidt, alsof de Goddelijke dingen zelf ook iets dergelijks waren, terwijl zij toch aan alle schijnbaarheden ontheven zijn, en wanneer zij uitgesproken worden, dit redelijk ware ze geenszins gelooven kan, daar het ze niet vatten kan; zooals bijvoorbeeld, dat de mensch geen leven heeft dan hetgeen van den Heer komt; volgens de schijnbaarheden meent het redelijke, dan niet als uit zichzelf te kunnen leven, terwijl de mensch toch eerst dan waarlijk leeft, wanneer hij gewaarwordt, dat hij door den Heer leeft; het redelijke meent volgens de schijnbaarheden, dat het goede wat de mensch doet, uit hemzelf is, terwijl er toch niets goeds van hem, maar van den Heer komt; het redelijke meent volgens de schijnbaarheden, dat de mensch het heil verdient, wanneer hij het goede doet, terwijl toch de mensch uit zichzelf niets verdienen kan, maar alle verdienste den Heer toebehoort; de mensch meent volgens de schijnbaarheden, dat er, wanneer hij van het booze wordt afgehouden, en van den Heer in het goede wordt gehouden, niets dan goeds en gerechts, ja zelfs heiligs bij hem is, terwijl er toch in den mensch niets dan kwaads, ongerechts en profaans is; de mensch meent volgens de schijnbaarheden, dat wanneer hij uit naastenliefde het goede doet, hij het doet uit het wezen van zijn wil in hem, terwijl het toch niet uit het wezen van zijn wil, maar uit het wezen van zijn verstand is, waarin de naastenliefde werd geplant; de mensch meent volgens de schijnbaarheden, dat er geen heerlijkheid mogelijk is zonder de heerlijkheid der wereld, terwijl er toch in de heerlijkheid des Hemels hoegenaamd niets van de heerlijkheid der wereld is; de mensch meent volgens de schijnbaarheden, dat niemand den naaste meer lief kan hebben dan zichzelf, maar dat alle liefde bij zichzelf begint, terwijl er toch in de hemelsche liefde niets van de eigenliefde is. De mensch meent volgens de schijnbaarheden, dat er geen licht kan bestaan dan dat wat uit het licht van de wereld voortkomt, terwijl er toch in de Hemelen hoegenaamd niets van het licht der wereld is, en nochtans is er het licht zoo groot, dat het het licht van den middag der wereld duizendmaal overtreft. De mensch meent volgens de schijnbaarheden, dat de Heer niet voor den ganschen Hemel lichten kan als Zon, terwijl toch al het licht des Hemels van Hem komt. De mensch kan door de schijnbaarheden niet vatten, dat er in het andere leven voortschrijdingen zijn, terwijl het hun daarginds toch toeschijnt voort te schrijden, geheel zooals de mensch op aarde, bijvoorbeeld in hun woningen, voorhoven, paradijzen; nog minder, wanneer gezegd wordt, dat dit veranderingen van staat zijn, welke aldus verschijnen. De mensch kan door de schijnbaarheden ook niet vatten,

dat de geesten en Engelen, voor zijn oogen onzichtbaar zijnde, gezien kunnen worden, en ook niet dat zij met den mensch kunnen spreken, terwijl zij toch voor het innerlijke oog of het oog des geestes nog duidelijker verschijnen, dan de mensch aan den mensch op aarde, zooals ook hun gesprekken op gelijke wijze gehoord worden; behalve duizenden en nog eens duizenden dergelijke dingen meer, die het redelijke van den mensch in zijn uit de zinnelijke dingen geboren en dientengevolge verduisterd schijnsel nooit kan gelooven; ja zelfs in de natuurlijke dingen is het redelijke blind, zooals het bijvoorbeeld niet vatten kan, hoe de aardbewoners aan de lijnrecht tegenovergestelde zijde op hun voeten staan en wandelen kunnen, behalve in nog tal van andere dingen meer, hoeveel te meer in de geestelijke en hemelsche dingen, die verre boven de natuurlijke dingen uitgaan. Daar het menschelijk redelijke van dien aard is, wordt hier van zulk een redelijke gezegd, dat het werd afgescheiden, toen de Heer, met het Goddelijke vereenigd, in de Goddelijke gewaarwording was, hetgeen hiermede wordt aangeduid, dat Sarah, die hier zulk een redelijk ware is, aan de deur der tent stond, en zij achter hem was.

2197. Vers II. *En Abraham en Sarah waren oud, gekomen in de dagen, het had Sarah opgehouden te gaan naar de wijze der vrouwen.* Abraham en Sarah waren oud, beteekent het menschelijke bij den Heer, dat afgelegd moest worden; gekomen in de dagen, beteekent datde tijd daar was; het had Sarah opgehouden te gaan naar de wijze der vrouwen, beteekent den staat van het redelijk ware, namelijk dat hij niet meer zoo blijven kon.

2198. Dat de woorden: "Abraham en Sarah waren oud" het menschelijke bij den Heer beteekenen, dat afgelegd moest worden, blijkt uit de uitbeelding van Abraham en Sarah, voorts uit de beteekenis van de grijsaards of van den ouderdom; Abraham beeldt hier den Heer uit ten aanzien van het redelijk goede, en Sarah beeldt den Heer uit ten aanzien van het redelijk ware, zooals hier en daar boven in dit hoofdstuk is gezegd; aldus beelden beiden hier het Menschelijke bij den Heer uit, om de hierboven aangegeven reden, dat nu Jehovah tegenwoordig was, en met Abraham sprak, en Jehovah was het Goddelijke zelf des Heeren, en niet van Hem gescheiden, hoewel het zich in de historische uitbeeldingen als gescheiden vertoont; door historische vermeldingen kan het niet anders worden uitgebeeld. Dat er echter gezegd wordt, dat Abraham en Sarah grijsaards waren, beteekent, dat dit menschelijke moest worden afgelegd; de ouderdom sluit niets anders in dan den laatsten tijd; in het Woord wordt herhaaldelijk melding gemaakt van den ouderdom, voorts ook daarvan, dat iemand gestorven is, maar in den innerlijken zin wordt nooit op de eene of andere wijze ouderdom en ook nooit

de dood waargenomen, zoals die van het lichaam, maar iets anders, dat uit het verband blijkt, want wat ouderdom en wat dood is, weet men in het andere leven niet; wat het hier beteekent, blijkt, als gezegd, uit het verband, namelijk dat de Heer het menselijke zou afleggen.

2199. Dat de woorden: “gekomen in de dagen” beteekenen, dat de tijd daar was, volgt hier nu uit. In het Woord beteekent de dag, gelijk ook het jaar, ja zelfs de tijd in het algemeen den staat, zooals in nrs. 23, 487, 488, 493, 893 is aangetoond; aldus beteekent hier het “komen in de dagen” in den innerlijken zin “in dien staat komen”, namelijk dat Hij het menselijke moest afleggen, dus dat de tijd daar was.

2200. Dat de woorden: “het had Sarah opgehouden te gaan naar de wijze der vrouwen” beteekenen, dat het niet meer zoo blijven kon, blijkt uit hetgeen nu gezegd is, aldus zonder verklaring.

2201. *En Sarah lachte in zich zelve, zeggende: Zal ik, nadat ik oud geworden ben, wellust hebben, en mijn heer is een grijsaard.* Sarah lachte in zich zelve, beteekent de aandoening van dit redelijke ware dienaangaande, dat het aldus geschieden zou; zeggende: Zal ik, nadat ik oud geworden ben, wellust hebben, beteekent, dat het niet de aandoening van dit ware was, om van staat te veranderen; en mijn heer is een grijsaard, beteekent, dat de aandoening van het ware zich verwonderde dat het redelijk goede, waaraan het ware was toegevoegd, het menselijke ook moest afleggen.

2202. Dat de woorden: “Sarah lachte in zich zelve” de aandoening van dit redelijk ware beteekenen dienaangaande, dat het aldus geschieden zou, blijkt uit de beteekenis van het lachen of van den lach, zijnde de aandoening van het ware, waarover eerder nr. 2072; wat dit bevat, volgt nu.

2203. Dat de woorden: “zeggende: Zal ik, nadat ik oud geworden ben, wellust hebben” beteekenen, dat het niet de aandoening van dit ware was, om van staat te veranderen, blijkt uit de beteekenis van oud worden, zijnde het menselijke afleggen, dus van staat veranderen (waarover boven nr. 2198); en uit de beteekenis van “zal ik wellust hebben” zijnde niet verlangen, aldus dat zulks niet zijne aandoening was. Hoe het hiermede gesteld is, kan blijken uit hetgeen boven in nr. 2196 gezegd is over Sarah, dat zij stond aan de deur der tent, en deze achter hem was, namelijk dat het menselijk redelijke ten aanzien van het ware van dien aard is, dat het niet verstaan kan wat het Goddelijke is, en wel daarom, wijl dit ware in schijnbaarheden bevangen is, en vandaar datgene, wat het niet verstaan kan, ook niet gelooft, en door datgene, wat het niet gelooft, ook niet wordt aangedaan; de schijnbaarheden, waarin het redelijke is, zijn van dien aard, dat zij aandoen, want in de

schijnbaarheden zelf is een bekorning; daarom meent het, dat wanneer het van de schijnbaarheden werd beroofd, er geen bekorning meer zou zijn, terwijl toch de hemelsche aandoening niet in schijnbaarheden is, maar in het goede en ware zelf; daar het redelijk ware van dien aard is, wordt het hem ook vergeven, en toegestaan in schijnbaarheden te zijn en daarin behagen te scheppen. Een dergelijk ware, dat in schijnbaarheden was, wordt door Sarah uitgebeeld, toen de Heer zich met het Goddelijke verbond; daarom wordt gezegd, dat zij aan de deur stond, en dat zij lachte en zeide: Zal ik, nadat ik oud geworden ben, wellust hebben, waardoor wordt aangeduid dat het niet zijn aandoening was, om van staat te veranderen.

2204. Dat de woorden: “mijn heer is een grijsaard” beteekenen, dat de aandoening van het ware zich verwonderde, dat het redelijk goede, waaraan het ware was toegevoegd, het menschenlijke ook moest afleggen, blijkt uit de uitbeelding van Abraham, die hier “mijn heer” is, zijnde hier het redelijk goede; en uit de uitbeelding van Sarah, zijnde het redelijk ware, waarover boven nr. 2198, en elders; voorts uit de beteekenis van oud worden, zijnde het menschenlijke uittrekken, waarover eveneens nr. 2198. Het menschenlijk redelijk goede is van dien aard, dat het in zich veel heeft dat voortkomt uit wereldsche verlustigingen, want het is niet alleen gevormd uit waarheden, maar ook uit verlustigingen van zinnelijke dingen, en uit vele verlustigingen die in de wereld zijn. In deze verlustigingen wordt door den Heer, wanneer de mensch hervormd en wederverwekt wordt, het geestelijk goede gelegd, en dan wordt daardoor het wereldsche getemperd, en zoo vindt hij later daarin zijn geluk. Maar de Heer heeft al het wereldsche geheel en al uit het redelijke verdreven, en het aldus Goddelijk gemaakt; dit is het, waarover het redelijk ware, onder Sarah verstaan, zich verwonderde.

2205. Vers 13. *En Jehovah zeide tot Abraham: Waarom heeft Sarah hierover gelachen, zeggende: Zal ik ook waarlijk baren, en ik ben oud geworden.* Jehovah zeide tot Abraham, beteekent de innerlijke gewaarwording des Heeren uit het Goddelijke; waarom heeft Sarah gelachen, beteekent het denken van het redelijk ware uit zijn aandoening; zal ik ook waarlijk baren, beteekent dat het zich verwonderde, dat het redelijke Goddelijk zou worden; en ik ben oud geworden, beteekent, nadat het niet meer van dien aard was.

2206. Dat “Jehovah zeide tot Abraham” de innerlijke gewaarwording des Heeren uit het Goddelijke beteekent, blijkt uit de beteekenis van zeggen, zijnde innerlijk gewaarworden, waarover eerder de nrs. 1898, 1919, 2080, en hieruit, dat “Jehovah” zeide, hetgeen het innerlijk gewaarworden uit het

Goddelijke is, want, zooals vaak eerder is aangetoond: het innerlijke zelf des Heeren was Jehovah.

2207. Dat de woorden: “Waarom heeft Sarah hierover gelachen” het denken beteekenen van het redelijk ware uit zijn aandoening, blijkt uit de beteekenis van het lachen of van den lach, zijnde de aandoening welke tot het ware behoort, waarover boven nr. 2072; en uit de uitbeelding van Sarah, zijnde het redelijk ware, waarover herhaaldelijk eerder in dit hoofdstuk. Deze ondervraging sluit in, dat de Heer innerlijk gewaar werd, dat in Zijn redelijke nog iets menschenlijks was.

2208. Dat de woorden: “zal ik ook waarlijk baren” beteekenen, dat het zich verwonderde, dat het redelijke Goddelijk zou worden, blijkt uit de beteekenis van baren hier in den innerlijken zin, daar namelijk het Goddelijk redelijke des Heeren door Izak zou worden uitgebeeld, zooals eerder is gezegd en uit hetgeen volgt duidelijk zal blijken; aldus beteekent baren hier Izak, dat is, het redelijke dat Goddelijk zou worden; hetgeen het door Sarah uitgebeelde redelijk ware niet kon begrijpen.

2209. Dat de woorden: “en ik ben oud geworden” beteekenen, nadat het niet meer van dien aard was, namelijk niet Goddelijk maar menschenlijk, en dat dit afgelegd moest worden, blijkt uit de beteekenis van oud worden, zijnde het menschenlijke afleggen, waarover boven de nrs. 2198, 2203. Wat het redelijke in het algemeen betreft, dit kan, wanneer het over Goddelijke dingen denkt, voornamelijk uit het ware, dat het heeft, nooit gelooven, dat zij van dien aard zijn, zoowel omdat het ze niet vat, als omdat hem uit de zinsbegoochelingen geboren schijnbaarheden aankleven, waardoor en waaruit het denkt, zooals uit die voorbeelden blijkt, welke boven in nr. 2196 werden aangehaald, en waaraan ter verduidelijking nog de navolgende mogen worden toegevoegd: kan het redelijke, wanneer het wordt geraadpleegd, gelooven, dat er een innerlijke zin des Woords bestaat, en dat deze zoo ver van den letterlijken zin is verwijderd als werd aangetoond; en dat het aldus het Woord is, hetwelk den Hemel met de aarde verbindt, dat is, het Rijk des Heeren in de Hemelen met het Rijk des Heeren op aarde? Kan het redelijke gelooven, dat de zielen na den dood onder elkander allerduidelijkst spreken, en toch zonder een taal van woorden, en nochtans zoo volledig, dat zij in één minuut meer uitdrukken, dan de mensch door zijn spreken in een uur; en de Engelen desgelijks, maar in een nog volmaakter en voor de geesten onwaarneembare spraak; voorts, dat alle zielen, zoodra zij in het andere leven komen, zoo weten te spreken, hoewel zij nooit onderwezen werden om zoo te spreken? Kan het redelijke gelooven, dat in een enkele aandoening van den mensch, ja zelfs in een

enkele zucht van hem, zoo onbegrensd vele dingen liggen, die de Engelen innerlijk gewaarworden, dat zij nooit beschreven kunnen worden, en dat elke aandoening van den mensch, ja zelfs elke voorstelling van zijn denken, een beeld van hem is, en wel zulk een beeld, dat daarin op wonderlijke wijze alle dingen liggen, welke tot zijn leven behooren; behalve duizenden en nog eens duizenden dergelijke dingen meer? Wanneer het redelijke, dat zijn wijsheid uit de zinnelijke dingen put, en van zinsbegoochelingen doortrokken is, over deze dingen denkt, gelooft het niet dat het zoo zou kunnen zijn, aangezien het er zich niet een enkele voorstelling van kan vormen, dan alleen uit dergelijke dingen die het met het eene of andere uiterlijke en innerlijke zintuig waarneemt; hoeveel te minder, wanneer het denkt over de hemelsch en geestelijk Goddelijke dingen, die nog hooger liggen; want er moeten altijd eenige schijnbaarheden uit zinnelijke dingen zijn, waarop het denken steunen kan, en wanneer de schijnbaarheden worden weggetrokken, gaat de voorstelling te gronde; hetgeen mij ook bij de nieuwaangekomen geesten kon blijken, die zich grootelijks verlustigen aan de schijnbaarheden, welke zij uit de wereld met zich hebben medegebracht, zeggende, dat wanneer deze van hen werden weggenomen, zij niet wisten of zij zouden kunnen denken; van dien aard is het redelijke, op zichzelf beschouwd.

2210. Vers 14. *Zou iets voor Jehovah wonderlijk zijn; ter gezetter tijd zal Ik tot u wederkomen, omtrent dezen tijd des levens, en Sarah zal eenen zoon hebben.* Zou iets voor Jehovah wonderlijk zijn, beteekent, dat voor Jehovah alles mogelijk is; ter gezetter tijd zal Ik tot u wederkomen, beteekent den toekomstigen staat; omtrent dezen tijd des levens, en Sarah zal eenen zoon hebben, beteekent dat de Heer dan het menschelijk redelijke zou afleggen, en het Goddelijk Redelijke zou aantrekken.

2211. Dat de woorden: “Zou iets voor Jehovah wonderlijk zijn” beteekenen, dat voor Jehovah alles mogelijk is, blijkt zonder verklaring.

2212. Dat de woorden: “ter gezetter tijd zal Ik tot u wederkomen” den toekomstigen staat beteekenen, blijkt uit de beteekenis van den tijd, zijnde de staat, zooals boven in nr. 2199 is gezegd; hier wordt gezegd, dat Jehovah zal wederkomen ter gezetter tijd, en terstond daarop “omtrent dezen tijd des levens”, of, wat hetzelfde is, op den tegenwoordigen tijd van het volgende jaar; beide uitdrukkingen sluiten iets bijzonders in, namelijk de gezette tijd het algemeene van dien staat, die door “dezen tijd des levens” wordt aangeduid; het algemeene is, dat het gebeuren zal; op welke wijze het echter gebeuren zal, wordt door “dezen tijd des levens” aangeduid; het is in het Woord, vooral bij de Profeten, gewoonte, om staten door tweeërlei bijna gelijke uitdrukkingen

te beschrijven, terwijl toch het eene het algemeene en het andere iets bepaalds in het algemeene insluit.

2213. Dat de woorden: “omtrent dezen tijd des levens, en Sarah zal eenen zoon hebben” beteekenen, dat de Heer dan het menschelijk redelijke zou afleggen, en het Goddelijk Redelijke zou aantrekken, blijkt uit de beteekenis van het wederkomen omtrent dezen tijd des levens, of omtrent dezen tegenwoordigen tijd van het volgende jaar, zijnde de verbinding van het Goddelijke met het Menschelijke des Heeren, waarover boven nr. 2193; en uit de beteekenis van den zoon van Sarah, zijnde het toekomstige Goddelijk Redelijke, waarover eveneens boven nr. 2194; deze tijd des levens of de tegenwoordige tijd van het volgende jaar wijst den tijd aan, waarop Abraham zijn honderdste jaar zou ingaan, door welk jaar de vereeniging wordt aangeduid van het Menschelijke des Heeren met het Goddelijke, en van het Goddelijke met het Menschelijke, zooals boven in nr. 1988 is aangetoond; er lag dan een jaar tusschen, aangezien door een jaar in het Woord niet een jaar maar een volledige tijd wordt aangeduid, dus een geheel tijdperk, of het nu uit duizend, of honderd, of tien jaren dan wel uit uren bestaat, zooals eveneens eerder is aangetoond (nrs. 482, 487, 488, 498, 893); evenzoo ook een week, waarover nr. 2044.

2214. Vers 15. *En Sarah loochende het, zeggende: Ik heb niet gelachen, want zij vreesde; en Hij zeide: Neen, dat gij gelachen hebt.* En Sarah loochende het, zeggende: Ik heb niet gelachen, want zij vreesde, beteekent, dat het menschelijk redelijk ware zich wilde verontschuldigen, daar het bemerkte, dat het niet zoo was als het zijn moest; en Hij zeide: Neen, dat gij gelachen hebt, beteekent, dat het nochtans van dien aard was.

2215. Dat de woorden: “Sarah loochende het, zeggende: Ik heb niet gelachen, want zij vreesde” beteekenen, dat het menschelijk redelijk ware zich wilde verontschuldigen, daar het bemerkte, dat het niet zoo was als het zijn moest, kan zonder verklaring blijken.

2216. Dat de woorden: “Hij zeide: Neen, dat gij gelachen hebt” beteekenen, dat het nochtans van dien aard was, kan eveneens zonder verklaring blijken. Hoe het hiermede gesteld is, kan blijken uit hetgeen boven in nr. 2072 is gezegd over de beteekenis van het lachen of van den lach, namelijk dat het de aandoening van het redelijke is, en wel de aandoening van het ware of van het valsche in het redelijke: daarvandaan komt alle lachen; zoolang een dergelijke aandoening in het redelijke is, welke zich door lachen uit, is er iets lichamelijks of wereldsch, dus louter menschelijks; het hemelsch goede en het geestelijk goede lacht niet, maar uit zijn welbehagen en blijdschap op andere wijze in gelaat, woord en gebaar; want in het lachen zijn vele dingen,

zoo bijvoorbeeld meestal iets van verachting, die, ook al verschijnt zij niet, er toch onder verborgen ligt, en het onderscheidt zich licht van de blijdschap des gemoeds, die ook iets dergelijks als een lach teweeg brengt. De staat van het menscheijk redelijke bij den Heer wordt daarmede beschreven, dat Sarah lachte, en daarmede werd aangeduid, met welke aandoening het toenmaals van het goede gescheiden ware van het redelijke datgene wat gezegd werd beschouwde, namelijk dat het afgelegd zou worden en dat het Goddelijke aangetrokken zou worden; niet dat het gelachen heeft, maar het werd door het Goddelijke gewaar, van welken aard het nog was, en hoeveel menscheijks nog daarin was, dat Hij moest uitdrijven; dit wordt door het lachen van Sarah in den innerlijken zin aangeduid.

2217. Vers 16. *En de Mannen stonden op van daar, en zagen naar de aangezichten van Sodom; en Abraham ging met Hen om Hen weg te brengen.* De Mannen stonden op van daar, beteekent, dat deze innerlijke gewaarwording geëindigd was; en zagen naar de aangezichten van Sodom, beteekent den staat van het menscheijk geslacht; Sodom is al het booze uit de eigenliefde; en Abraham ging met Hen, beteekent, dat ook de Heer nog met hen in de innerlijke gewaarwording bleef, maar aangaande het menscheijk geslacht; om Hen weg te brengen, beteekent dat Hij zich daarvan wilde losmaken.

2218. Dat de woorden: “de Mannen stonden op” beteekenen, dat deze innerlijke gewaarwording geëindigd was, kan blijken uit de beteekenis van opstaan, zijnde heengaan; en uit die der Mannen, waarover hierboven; door het komen van de drie Mannen of Jehovah tot Abraham werd de Goddelijke gewaarwording des Heeren uitgebeeld, zooals boven is aangetoond; de innerlijke gewaarwording des Heeren uit het Goddelijke gold toen eerst de Goddelijke Drievuldigheid, welke is het Goddelijke zelf, het Menscheijk Goddelijke en het Uitgaande; later gold het Zijn Menscheijke, dat het Goddelijke zou aantrekken; nu volgt de innerlijke gewaarwording uit het Goddelijke aangaande het menscheijk geslacht, van welken aard het was; het zijn deze drie punten, waarover in dit hoofdstuk gehandeld wordt, en zij volgen op elkander naar de orde, namelijk dat het Goddelijke het Menscheijke zou aannemen en dit Goddelijk maken, om het menscheijk geslacht te redden; aangaande de beide eerste punten wordt gezegd, dat de innerlijke gewaarwording is geëindigd en dit wordt in den innerlijken zin verstaan onder de woorden dat de Mannen opstonden; maar de innerlijke gewaarwording aangaande de hoedanigheid van het menscheijk geslacht wordt in den innerlijken zin aangeduid door de woorden dat “zij zagen naar de aangezichten van Sodom, en Abraham ging met Hen”; en dat Hij

in deze innerlijke gewaarwording niet wilde blijven, wordt aangeduid met de woorden: “hij ging met Hen om Hen weg te brengen”; hoe het hiermede gesteld is, kan nog beter worden gezien uit de voorafgaande inhoudsopgave, voorts uit de verklaring van hetgeen volgt.

2219. Dat de woorden: “zij zagen naar de aangezichten van Sodom” den staat van het menschelijk gelacht beteekenen, blijkt uit de beteekenis van zien naar de aangezichten, en hier naar de aangezichten van Sodom; door de aangezichten worden alle inwendige dingen van den mensch aangeduid, zoowel boosheden als goedheden, en dit om deze reden, dat zij van het aangezicht afstralen, zooals in het eerste deel is aangetoond (nr. 358); hier beteekenen dus de aangezichten, daar zij op Sodom betrekking hebben, de inwendige boosheden, die tot de eigenliefde behooren, welke boosheden in het algemeen onder Sodom worden verstaan, zooals uit hetgeen terstond volgt, duidelijk zal blijken. Dat de allerergste boosheden haar oorsprong aan de eigenliefde ontleenen, komt omdat de eigenliefde vernietigend is voor het menschelijk gezelschap, als boven in nr. 2045 aangetoond, en vernietigend voor het hemelsch gezelschap, nr. 2057; en daar hieruit de verkeerdheid van het menschelijk geslacht erkend wordt, wordt hier door de aangezichten van Sodom de staat van het menschelijk geslacht aangeduid; bovendien is in het eerste deel op verscheidene plaatsen aangetoond, van welken aard de eigenliefde is, namelijk dat zij geheel en al indruischt tegen de orde, waarin de mensch geschapen werd; den mensch is boven de beesten het redelijke gegeven, opdat een ieder aan den ander wel wil en wel doe, zoowel in het bijzonder als in het algemeen; dit is de orde, waarin de mensch geschapen werd; bijgevolg is het de liefde tot den Heer en de liefde jegens den naaste, die het leven van den mensch moest zijn, waardoor hij moest zijn onderscheiden van de redeloze dieren; dit is ook de orde des Hemels, waarin hij moest zijn zoolang hij in de wereld leeft, en aldus in het Rijk des Heeren, en hij zou in dit zelfde Rijk overgaan, wanneer hij het lichaam aflegt, dat hem op aarde heeft gediend, en aldaar zou hij opstijgen tot een voortdurend volmaakter hemelschen staat; maar de eigenliefde is het voornaamste, ja zelfs het eenige, wat dit verwoest, niet zoozeer de wereldliefde, want deze is weliswaar aan de geestelijke dingen des geloofs, maar de eigenliefde is aan de hemelsche dingen der liefde lijnrecht tegenovergesteld; want wie zichzelf liefheeft, die heeft alle anderen niet lief, maar streeft daarnaar, al diegenen die hem niet vereeren, te vernietigen, en ook wil en doet hij niemand wel, dan wie in hem is of dien hij daartoe brengen kan in hem te zijn als iets dat als het ware ingeënt is in zijn begeerten en fantasieën; vandaar blijkt duidelijk, dat aan de eigenliefde

alle haatgevoelens ontspringen, alle wraaknemingen en wreedheden, voorts alle schandelijke huichelarijen en listen, dus alle goddelooze daden tegen de orde van de menschelijke samenleving, en tegen de orde van het hemelsche gezelschap; ja zelfs is de eigenliefde in zulk een mate goddeloos, dat zij, wanneer haar de teugels gevierd worden, dat is, wanneer haar de gelegenheid wordt gegeven om zich te buiten te gaan, ook bij hen, die tot de onderste laag behooren, zoozeer voortrent, dat zij niet alleen heerschen wil over naasten en naburen, maar ook over het heelal, ja over het hoogste Goddelijke zelf; weliswaar weet de mensch het niet, daar hij in banden wordt gehouden, waarvan hij zich niet zoozeer bewust is, maar voor zooveel die banden, als gezegd, gevierd worden, rent hij voort; dit is mij door vele ondervindingen in het andere leven te weten gegeven; daar deze dingen in de eigenliefde verborgen zijn, haten ook zij, die in de eigenliefde zijn, en niet begiftigd zijn met de banden van het geweten, meer dan alle anderen den Heer, aldus alle waarheden des geloofs, want deze zijn de eigenlijke wetten van de orde in het Rijk des Heeren, en dezulken verwerpen deze wetten dermate, dat zij er een afschuw van hebben, hetgeen ook in het andere leven openlijk aan den dag treedt; deze liefde is ook de kop der slang, dien het zaad der vrouw, dat is, de Heer vertreedt; hierover zie men in het eerste deel nr. 257. Maar de eigenliefde is niet altijd die, welke in den uiterlijker vorm als hoogmoed en trots verschijnt, want ook dezen kunnen naastenliefde koesteren voor den naaste; want sommigen worden met een dergelijk uiterlijk geboren, en door sommigen wordt het in de knapen jaren aangenomen, maar later onderdrukt, terwijl nochtans het uiterlijk blijft; doch het zijn diegenen, die anderen bij zichzelf vergeleken verachten en als nietswaardig beschouwen, en zich ook niet om het algemeene welzijn bekommeren, behalve wanneer het voor hen is en zij het als het ware zelf zijn; vooral zijn het zij, die allen, die hen niet begunstigen en dienen, haten, hen vervolgen, en hen voor zooveel zij kunnen berooven van hun bezittingen, eer, goeden naam, ja zelfs van hun leven; laten zij, wier gemoed naar dergelijke dingen staat, weten, dat zij meer dan de anderen in de eigenliefde zijn.

2220. Dat Sodom al het booze uit de eigenliefde is, blijkt uit de beteekenis van Sodom in het Woord; hoewel het in het volgende hoofdstuk lijkt, alsof door Sodom het booze van de allerergste echtbreuk wordt aangeduid, wordt er nochtans in den innerlijken zin niets anders mede aangeduid dan het booze uit de eigenliefde; in het Woord worden ook de uit de eigenliefde voortspruitende gruwelen door echtbreuken van verschillende soort uitgebeeld. Dat Sodom in het algemeen al het booze uit de eigenliefde beteekent, en Amora al het

daaruit voortvloeiende valsche, is in het eerste deel (nrs. 1212, 1663, 1682, 1689) aangetoond; en verder kan het uit de navolgende plaatsen in het Woord blijken; bij Jeremia:

“Het zwaard over de Chaldeën, en over de inwoners van Babel, gelijk de omkeering Gods, *Sodom* en *Amora* en hare naburen, spreekt Jehovah, niet zal aldaar wonen een man, en niet zal in haar verkeer een menschenzoon” (50: 35, 40);

aldaar wordt gehandeld over hen, die door de Chaldeën worden aangeduid, en dezen zijn het, in wier eeredienst het profane valsche is, zooals eerder in nr. 1368 is aangetoond; voorts over hen, die door Babel worden aangeduid, zijnde diegenen, in wier eeredienst het profane booze is (nrs. 1182, 1326); hun verdoemenis wordt beschreven door de omkeering van Sodom, dat is, van het booze in het algemeen, en door de omkeering van Amora, dat is, van het valsche in het algemeen, daar ook in hun eeredienst het booze der eigenliefde is, en het valsche daaruit; bij Amos:

“Ik keerde u om gelijk de omkeering Gods, *Sodom* en *Amora*, en gij werdt als een stuk brandhout dat uit den brand is gehaald” (4: 11),

alwaar sprake is van Samaria, waardoor de verkeerde geestelijke Kerk wordt aangeduid, welke ten aanzien van de boosheden in het algemeen tegen de goedheden der naastenliefde Sodom wordt genoemd, en ten aanzien van de valscheden in het algemeen tegen de waarheden des geloofs Amora wordt genoemd, en ten aanzien van beide, hier als eerder “omkeering Gods”. Bij Zefanja:

“Moab zal zijn als *Sodom*, en de zonen Ammons als *Amora*, een plaats overgelaten aan den netel, en eene zoutgroeve, en eene verlating tot in eeuwigheid; dit voor hen van wege hunnen *hoogmoed*, dat zij smaad hebben aangedaan en zich groot gemaakt hebben boven het volk van Jehovah Zebaoth” (2: 9, 10),

alwaar Sodom voor het booze uit de eigenliefde, en Amora voor het daaruit voortvloeiende valsche staat, met betrekking waarop hier verlating gezegd wordt, zooals eerder omkeering; de hoogmoed is de eigenliefde; “het volk van Jehovah Zebaoth smaad aandoen” wil zeggen aan de waarheden het booze toevoegen, en “zich groot maken boven het volk”, wil zeggen het valsche. Bij Ezechiël:

“Uwe oudste zuster Samaria, zij en hare dochteren, dewelke woont aan uwe linkerhand; en uwe zuster, die jonger is dan gij, die aan uwe rechterhand woont, *Sodom* en hare dochters; niet heeft *Sodom*, uwe zuster, zij en hare dochter, gedaan, gelijk gij gedaan hebt en

uwe dochteren: *ziet, dit was de ongerechtigheid uwer zuster Sodom, hoogmoed, zatheid van brood, en zekerheid van den lediggang had zij en hare dochteren, en de hand van den ellendige en nooddruftige sterkte zij niet; en zij verhieven zich, en deden gruwelijkheid voor Mij*” (16: 46, 48, 50);

hier wordt gehandeld over de gruwelen van Jeruzalem, en zij worden beschreven door Samaria en Sodom; door Samaria ten aanzien van de valscheden, in plaats van Amora, en door Sodom ten aanzien van de boosheden; en er wordt gezegd, wat in het bijzonder door *Sodom* wordt aangeduid, want het heet: *dit was de ongerechtigheid van Sodom*, namelijk dat het de eigenliefde is, die hier wordt aangeduid door den *hoogmoed*; dat zij van de goedheden der naastenliefde een afkeer hadden, wordt aangeduid door *zatheid van brood*; en dat zij daarin berustten, wordt aangeduid door de *zekerheid van den lediggang*; en dat zij geen barmhartigheid hadden, wordt daarmede beschreven, dat zij *de hand van den ellendige en nooddruftige niet sterkten*; en dat vandaar alle begeerten van eigenliefde werden doortrokken, daarmede, dat *de dochteren zich verhieven*; de begeerten zijn de *dochteren*; hieruit blijkt duidelijk, wat Sodom is, aldus dat het niet is overeenkomstig den historischen zin in het volgende hoofdstuk, maar dat daardoor aldaar in den innerlijken zin dergelijke dingen worden aangeduid als hier bij den Profeet beschreven worden, namelijk de dingen die tot de eigenliefde behooren; doch Sodom wordt hier milder beschreven, omdat er over de gruwelen van Jeruzalem wordt gehandeld, namelijk dat deze grooter waren dan die van Sodom, zooals ook duidelijk blijkt uit de woorden des Heeren bij Mattheus:

“Voorwaar zeg Ik u, het zal den lande van *Sodom* en *Amora* verdragelijker zijn in den dag des oordeels, dan dezelve stad” (10: 15; Markus 6: 11; Lukas 10: 12).

Bij Johannes:

“Hunne lichamen op de straat der groote stad, die *geestelijk* wordt genoemd *Sodom en Egypte*” (Openb. 11: 8);

dat hier onder Sodom niet Sodom, en ook onder Egypte niet Egypte wordt verstaan, is duidelijk, want er wordt gezegd, dat zij “geestelijk Sodom en Egypte” wordt genoemd; Sodom staat voor al het boos uit de eigenliefde, en Egypte in de plaats van Amora voor al het daaruit voortvloeiende valsche.

222I. Dat de woorden: “Abraham ging met Hen” beteekenen, dat de Heer nog met hen in de innerlijke gewaarwording bleef, maar aangaande het menschelijke geslacht, kan uit het verband in den innerlijken zin blijken,

want “gaan met de drie Mannen”, dat is, met Jehovah, wil zeggen nog in de innerlijke gewaarwording zijn.

2222. Dat de woorden: “om Hen weg te brengen” beteekenen, dat Hij zich daarvan wilde losmaken, blijkt zonder verklaring; de reden komt ook duidelijk uit, namelijk dat de innerlijke gewaarwording uit het Goddelijke, en vandaar het denken over het menschelijk geslacht, dat het van dien aard was, ontzetting inboezemde; want de liefde des Heeren jegens het gansche menschelijke geslacht was zoogroot, dat Hij door de vereeniging van het Menschelijk met het Goddelijk wezen en van het Goddelijk met het Menschelijk wezen, allen tot in eeuwigheid zalig wilde maken; toen Hij vandaar innerlijk gewaarwerd, van welken aard het was, wilde Hij zich van de innerlijke gewaarwording en het denken dat daaruit voortvloeide, losmaken, hetgeen daarmee wordt aangeduid, dat hij Hen wilde wegbrengen.

2223. Vers 17. *En Jehovah zeide: Zou ik wel voor Abraham verbergen, wat Ik doe.* En Jehovah zeide, beteekent de innerlijke gewaarwording; zou Ik wel voor Abraham verbergen, wat Ik doe, beteekent, dat voor den Heer niets moest verborgen blijven.

2224. Dat “Jehovah zeide” de innerlijke gewaarwording beteekent, blijkt uit de beteekenis van zeggen, zijnde innerlijk gewaarworden, waarover eerder de nrs. 1898, 1919, 2080; aangezien het hier Jehovah is, die zeide, wil het zeggen, dat de Heer uit het Goddelijke innerlijk gewaar werd.

2225. Dat de woorden: “zou Ik wel voor Abraham verbergen, wat Ik doe” beteekenen, dat voor den Heer niets moest verborgen blijven, blijkt uit de uitbeelding van Abraham, zijnde de Heer in dezen staat, waarover meermalen hierboven in dit hoofdstuk; dat het overige beteekent, dat het niet moest verborgen blijven, is duidelijk; de zin van de letter is hier gelijk aan den innerlijken zin, zooals hier en daar elders, vooral waar over de wezenlijke dingen des geloofs wordt gehandeld, die, daar zij noodzakelijk zijn voor het heil, zoo gezegd worden in de letter als zij in den innerlijken zin zijn, zooals bijvoorbeeld het volgende bij Mozes:

“Jehovah, onze God, is een eenig Jehovah; en gij zult Jehovah, uwen God, liefhebben uit uw gansche hart, en uit uwe gansche ziel, en uit al uwe krachten; en deze woorden zullen op uw hart zijn”
(Dent. 6: 4, 5, 6),

behalve tal van dergelijke plaatsen meer.

2226. Vers 18. *En Abraham zal gewisselijk tot eene groote en talrijke natie worden; en alle natiën der aarde zullen in hem gezegend worden.* Abraham zal gewisselijk tot eene groote en talrijke natie worden, beteekent dat van den

Heer al het goede en al het daaruit voortvloeiende ware komen zal; en alle natiën der aarde zullen in hem gezegend worden, beteekent, dat door Hem allen, die in de naastenliefde zijn, zalig zullen worden.

2227. Dat de woorden: “Abraham zal gewisselijk tot eene groote en talrijke natie worden” beteekenen, dat van den Heer al het goede en al het daaruit voortvloeiende ware komen zal, blijkt uit de beteekenis van Abraham, zijnde de Heer, waarover herhaaldelijk hierboven; voorts uit de beteekenis van de natie, zijnde het goede, waarover de nrs. 1159, 1258, 1259, 1260, 1416, 1849; hier uit de beteekenis van een groote en talrijke natie, waardoor het goede en het daaruit voortvloeiende ware wordt aangeduid; dat “groot” wordt gezegd met betrekking tot het goede, en “talrijk” met betrekking tot het ware, kan uit andere plaatsen in het Woord blijken, maar aanhaling hiervan zij achterwege gelaten; het daaruit voortvloeiende ware, of het ware uit het goede, is, in den echten zin, het geestelijk goede; er is tweeeërlei, onderling onderscheiden goeds, namelijk het hemelsch goede, en het geestelijk goede; het hemelsch goede behoort tot de liefde tot den Heer, het geestelijk goede tot de liefde jegens den naaste; uit het eerstgenoemde of het hemelsch goede komt het laatstgenoemde of het geestelijk goede voort, want niemand kan den Heer liefhebben, wanneer hij niet ook den naaste liefheeft; in de liefde tot den Heer is de liefde jegens den naaste, want de liefde tot den Heer komt van den Heer, aldus van de Liefde zelve jegens het gansche menschelijke geslacht; in de liefde tot den Heer zijn, is hetzelfde als in den Heer zijn, en wie in den Heer is, kan niet anders dan in Zijne Liefde zijn, die jegens het menschelijk geslacht is, dus jegens den naaste; aldus is deze zoowel in het eene als in het andere goede, namelijk in het hemelsche en in het geestelijke; het eerstgenoemde is het eigenlijke goede zelf, het laatstgenoemde echter het ware daarvan of het ware daaruit, welk ware, als gezegd, het geestelijk goede is; het eerstgenoemde is hetgeen door “groot”, het laatstgenoemde echter hetgeen door “talrijk” wordt aangeduid.

2228. Dat de woorden: “alle natiën der aarde zullen in hem gezegend worden” beteekenen, dat door Hem allen, die in de naastenliefde zijn, zullen zalig worden, blijkt uit de beteekenis van gezegend worden, zijnde begiftigd worden met alle goedheden, welke van hemelschen oorsprong zijn, waarover de nrs. 981, 1096, 1420, 1422; zij, die begiftigd worden met goedheden uit hemelschen oorsprong, dat is, met hemelsche goedheden en geestelijke goedheden (waarover kort te voren in nr. 2177), worden ook met het eeuwige heil begiftigd, dat is, zij worden zalig; onder alle natiën der aarde worden in den innerlijken zin diegenen verstaan, die in de goedheden der liefde en der

naastenliefde zijn, zooals blijkt uit de beteekenis van de natie, zijnde het goede, (nrs. 1159, 1258, 1259, 1260, 1416, 1849); dat door alle natiën der aarde niet allen over het gansche aardrijk worden aangeduid, kan een ieder duidelijk zijn, daar er zeer velen onder hen zijn, die niet zalig worden, maar slechts zij, die in de naastenliefde zijn, dat is, die een leven der naastenliefde hebben verworven. Opdat het niemand verborgen blijve, hoe het met de zaligmaking van den mensch na het overlijden gesteld is, zij het in het kort gezegd: er zijn velen, die zeggen, dat de mensch zalig wordt door het geloof, of, zooals het heet, wanneer men maar geloof heeft; maar het meerendeel onder hen weet niet, wat geloof is; sommigen meenen, dat het louter een denken is, sommigen, dat het de erkenning is van iets dat geloofd moet worden, anderen dat het de gansche geloofsleer is, die geloofd moet worden; anderen weer wat anders; aldus dwalen zij reeds in de erkentenis van wat geloof is; derhalve in de vraag, wat het is, waardoor de mensch zalig wordt; maar nochtans is het niet louter een denken, noch een erkenning van wat geloofd moet worden, noch de erkentenis van alle dingen, die tot de leer des geloofs behooren; niemand kan door deze dingen zalig worden, want zij kunnen niet dieper wortel schieten dan in het denken; het denken maakt niemand zalig, maar het is het leven, dat men zich in de wereld door de erkentnissen des geloofs heeft eigen gemaakt; dit leven blijft, doch alle denken, dat niet met iemands leven overeenkomt, vergaat, zoodat het tot niets wordt; de hemelsche vereenigingen zijn gevormd overeenkomstig de levens en nooit overeenkomstig de gedachten, die niet tot het leven behooren; gedachten, die niet tot het leven behooren, zijn geveinsd, en worden gansch en al verworpen; in het algemeen bestaat er tweeërlei leven, het eene hellsch, het andere hemelsch; het hellsche leven wordt tot stand gebracht door al die einddoelen, gedachten en werken, die voortvloeien uit de eigenliefde, bijgevolg uit den haat jegens den naaste; het hemelsche leven door al die einddoelen, gedachten en werken, die tot de liefde jegens den naaste behooren; dit leven is het, waarop alle dingen, die geloof genoemd worden, hun oogmerk gericht hebben, en het wordt door alle dingen, die tot het geloof behooren, verworven; hieruit kan blijken, wat het geloof is, namelijk dat het de naastenliefde is; want tot deze leiden alle dingen, die leeringen des geloofs worden genoemd; in haar zijn al deze dingen, en van haar stammen al deze dingen af; de ziel is na het leven van het lichaam zoo, als haar liefde is.

2229. Vers 19. *Want Ik ken hem, daarom dat hij zijnen zonen en zijn huis na hem zal bevelen, en zij zullen den weg van Jehovah bewaren, om te doen gerechtigheid en gericht, opdat Jehovah over Abraham brenge, hetgeen Hij over hem gesproken heeft.* Want Ik ken hem, beteekent dat het waar is; daarom

dat hij zijnen zonen en zijn huis na hem zal bevelen en zij zullen den weg van Jehovah bewaren, om te doen gerechtigheid en gericht, beteekent dat van Hem alle leer der naastenliefde en des geloofs komt; de zonen zijn zij, die in de waarheden zijn; het huis, zij, die in de goedheden zijn; de weg is de leer; de gerechtigheid betreft het goede, het gericht het ware; opdat Jehovah over Abraham brenge, hetgeen Hij over hem gesproken heeft, beteekent dat deswege het Menschelijk wezen aan het Goddelijk wezen zal worden toegevoegd.

2230. Dat de woorden: “Want Ik ken hem” beteekenen, dat het waar is, kan blijken uit de beteekenis van kennen; iemand kennen is eigenlijk weten, dat hij van dien aard is; desgelijks toegepast op een zaak, of op iets anders, beteekent het weten, dat het van dien aard is; vandaar heeft kennen betrekking op datgene, waarvan sprake is, en beteekent, dat hetgeen volgens het verband bedoeld wordt, van dien aard is, of dat het waar is.

2231. Dat de woorden: “daarom dat hij zijnen zonen en zijn huis na hem zal bevelen, en zij zullen den weg van Jehovah bewaren, om te doen gerechtigheid en gericht” beteekenen, dat van Hem alle leer der naastenliefde en des geloofs komt, kan blijken uit de beteekenis van zoon, huis, weg, gerechtigheid en gericht, die in één samenvatting of in één zin samengebracht alle leer der naastenliefde en des geloofs beteekenen; want door de zonen worden allen aangeduid, die in de waarheden zijn, door het huis allen, die in de goedheden zijn, door den weg de leer waardoor zij onderwezen worden, welke leer ten aanzien van het goede wordt aangeduid door de gerechtigheid, en ten aanzien van het ware door het gericht; de leer aangaande het goede is de leer der naastenliefde, en de leer aangaande het ware is de leer des geloofs; in het algemeen is er slechts één leer, namelijk de leer der naastenliefde, want alle dingen des geloofs beoogen de naastenliefde, zooals in nr. 2228 is gezegd; tusschen de naastenliefde en het geloof bestaat geen ander verschil dan hetgeen er is tusschen het goede willen en het goede denken; wie het goede wil, die denkt ook het goede, aldus is het een onderscheid als tusschen wil en verstand; zij, die nadenken, weten dat iets anders is de wil en iets anders het verstand; in de geleerde wereld is dit ook bekend, en het treedt duidelijk aan den dag bij hen, die boos willen en toch van het denken uit goed spreken; hieruit kan een ieder duidelijk zien, dat iets anders is de wil en iets anders het verstand, en dat aldus het menschelijk gemoed in twee deelen is onderscheiden, die niet één nitmaken; de mensch werd evenwel zoo geschapen, dat deze beide deelen een enkel gemoed zouden uitmaken, en er ook geen ander onderscheid zou zijn als hetgeen er, vergelijkenderwijs

gesproken, is tusschen een vlam en het licht daarvan; de liefde tot den Heer en de naastenliefde jegens den naaste zou zijn als de vlam, en alle innerlijke gewaarwording en denken zou zijn als het licht daarvan, zoodat de liefde en de naastenliefde het al van de innerlijke gewaarwording en van het denken, dat is, in alles en elke bijzonderheid zou zijn; de innerlijke gewaarwording of het denken aangaande de hoedanigheid der liefde en der naastenliefde is het, wat geloof genoemd wordt; daar echter het menschelijk geslacht aanving, het booze te willen, den naaste te haten, en wraaknemingen en wreedheden uit te voeren, en wel in die mate, dat het deel van het gemoed, dat de wil wordt genoemd, gansch en al te gronde werd gericht, begonnen zij een onderscheid te maken tusschen naastenliefde en geloof, en op het geloof alle leerstellingen te betrekken, welke tot hun religie behoorden, en deze met één woord het geloof te noemen; en ten slotte gingen zij zoo ver, dat zij zeiden, zalig te kunnen worden door het geloof alleen, waaronder zij hun leerstellingen verstonden, wanneer zij deze slechts geloofden, hoe zij dan ook leven mochten; aldus werd de naastenliefde van het geloof gescheiden, hetwelk dan echter niets anders is dan, vergelijkenderwijs gesproken, een soort van licht zonder vlam, van dien aard als het zonlicht in den wintertijd pleegt te zijn, hetwelk in zulk een mate koud en ijzig is, dat de gewassen der aarde verstijven en afsterven; terwijl daarentegen het geloof uit de naastenliefde is als het licht in den tijd van de lente en den zomer, waardoor alles ontkiemt en bloeit; dit kan men ook hieruit weten, dat de liefde en de naastenliefde een hemelsche vlam is, en dat het geloof het geestelijk licht daarvan is; op deze wijze vertoonen zij zich ook waarneembaar en zichtbaar in het andere leven, want aldaar openbaart zich het hemelsche des Heeren voor de Engelen door een vlammen lichtglans als die van de zon, en het geestelijke des Heeren door het licht daarvan, waardoor de Engelen en geesten ook worden aangedaan ten aanzien van hun innerlijke dingen overeenkomstig het leven der liefde en der naastenliefde bij hen; vandaar de vreugden en gelukzaligheden met haar verscheidenheden in het andere leven; hieruit kan blijken, hoe het er mede gesteld is, dat er gezegd wordt, dat het geloof alleen zalig maakt.

2232. Dat de zonen diegenen zijn, die in de waarheden zijn, blijkt uit de beteekenis van den zoon in het Woord, zijnde het ware, waarover de nrs. 489, 491, 533, 1147; door de zonen worden in den abstracten zin waarheden aangeduid, maar op den mensch toegepast zijn de zonen alle diegenen, die in de waarheden zijn.

2233. Dat het huis diegenen zijn, die in de goedheden zijn, blijkt uit de beteekenis van het huis, zijnde het goede, waarover de nrs. 710, 1708, 2048;

door het huis, of de ingeborenen des huizes, worden desgelijks in den abstracten zin goedheden aangeduid, maar toegepast op den mensch, zijn het alle diegenen, die in goedheden zijn.

2234. Dat de weg de leer is, blijkt uit de beteekenis van den weg; in het Woord heeft de weg betrekking op de waarheden, daar de waarheden tot het goede leiden, en van het goede uitgaan, zooals blijken kan uit de aangehaalde plaatsen in het eerste deel, nr. 627; en daar de weg daarop betrekking heeft, is de weg de leer, daar de leer in ééne samenvatting al die dingen omvat, die tot het goede, dat is, tot de naastenliefde leiden.

2235. Dat de gerechtigheid het goede, en het gericht het ware betreft, kan blijken uit de beteekenis van de gerechtigheid, en uit de beteekenis van het gericht; meermalen worden in het Woord gerechtigheid en gericht te zamen genoemd, maar wat zij in den innerlijken zin beteekenen, is nog niet bekend; in den naastgelegen zin betreft de gerechtigheid het gerechte, en het gericht het rechte; het gerechte is, wanneer iets naar het goede geoordeeld wordt, en zulks overeenkomstig het geweten; het rechte echter is, wanneer het naar de wet geoordeeld wordt, en aldus naar het gerechte der wet, derhalve ook naar het geweten, daar de wet het geweten tot richtsnoer dient; in den innerlijken zin echter is de gerechtigheid hetgeen uit het goede, en het gericht hetgeen uit het ware voortkomt; het goede is alles wat tot de liefde en de naastenliefde behoort, het ware is alles wat tot het geloof daaruit behoort; het ware ontleent zijn wezen aan het goede, en wordt het ware uit het goede genoemd, zooals het geloof uit de liefde, dus ook het gericht door de gerechtigheid. Dat de gerechtigheid en het gericht dit beteekenen, blijkt uit de navolgende plaatsen in het Woord; bij Jeremia:

“Zoo zeide Jehovah: doet *gericht* en *gerechtigheid*; en redt den beroofde uit de hand des verdrukkers. Wee dien, die zijn huis bouwt in *ongerechtigheid*, en zijne opperzalen in *onrecht*. Heeft niet uw vader gegeten en gedronken, en *gericht* en *gerechtigheid* gedaan; toen ging het hem goed” (22: 3, 13, 15);

gericht voor hetgeen tot het ware, en gerechtigheid voor hetgeen tot het goede behoort. Bij Ezechiël:

“Wanneer de goddelooze zich van zijne zonde bekeert, en *gericht* en *gerechtigheid* doet, al zijne zonden, die hij gezondigd heeft, zullen hem niet gedacht worden; hij heeft *gericht* en *gerechtigheid* gedaan, levende zal hij leven; daar de goddelooze zich van zijne goddeloosheid bekeert, en *gericht* en *gerechtigheid* doet, daarom zal hij leven” (33: 14, 16, 19),

desgelijks gericht voor het ware, dat tot het geloof behoort, en gerechtigheid voor het goede, dat tot de naastenliefde behoort. Bij Amos:

“Het *gericht* vloeie als de wateren, en de *gerechtigheid* als een sterke stroom” (5: 24),

desgelijks. Bij Jesaja:

“Alzoo zeide Jehovah: Bewaart het *gericht*, en doet *gerechtigheid*, want Mijn heil is nabij om te komen, en Mijne *gerechtigheid* om zich te openbaren” (56: 1).

Bij denzelfde:

“Des vredes zal geen einde zijn, op den troon van David en over Zijn Rijk, om dat te bevestigen en om dat te stutten in *gericht* en *gerechtigheid*, van nu aan en tot in eeuwigheid” (9: 6),

hetgeen wil zeggen dat hij zal zijn in de waarheden des geloofs en in de goedheden der naastenliefde. Bij denzelfde:

“Jehovah is verheven, want Hij woont in de hoogte; Hij heeft Zion vervuld met *gericht* en *gerechtigheid*” (33: 5);

gericht staat voor het geloof, gerechtigheid voor de liefde, Zion voor de Kerk; het gericht gaat vooraf, omdat door het geloof de liefde komt; wanneer echter de gerechtigheid vooraf gaat, wil dat zeggen, dat uit de liefde het geloof komt; zooals bij Hosea:

“Ik zal u Mij ondertrouwen in eeuwigheid, en Ik zal u Mij ondertrouwen in *gerechtigheid* en *gericht*, en in barmhartigheid en in ontfermingen; en Ik zal u Mij ondertrouwen in *geloof*; en gij zult Jehovah kennen” (2: 18, 19),

alwaar de gerechtigheid voorafgaat, zooals ook de barmhartigheid, welke tot de liefde behooren, en het gericht volgt, alsmede de ontfermingen, welke tot het geloof uit de liefde behooren, beide worden genoemd geloof of trouw. Bij David:

“Jehovah, in de hemelen is Uwe barmhartigheid, Uwe waarheid tot de aethers toe; Uwe *gerechtigheid* is als de bergen Gods, Uwe *gerichten* zijn een groote afgrond” (Psalm 36: 6, 7);

hier behooren zoowel de barmhartigheid als de gerechtigheid op gelijke wijze tot de liefde, maar de waarheid en het gericht tot het geloof. Bij denzelfde:

“De *waarheid* zal uit de aarde spruiten, en *gerechtigheid* zal uit den hemel nederzien; ook zal Jehovah het goede geven, en ons land zal zijn opbrengst geven” (Psalm 85: 12, 13),

alwaar de waarheid, welke tot het geloof behoort, voor het gericht staat, en de gerechtigheid voor de liefde of de barmhartigheid. Bij Zacharia:

“Ik zal hen herwaarts brengen, en zij zullen wonen in het midden van Jeruzalem, en zij zullen Mij tot een volk zijn, en Ik zal hun tot God zijn in *waarheid* en in *gerechtigheid*” (8: 8);

hieruit blijkt ook duidelijk, dat het gericht het ware is, en de gerechtigheid het goede, daar hier in de plaats van het gericht de waarheid staat. Desgelijks bij David:

“Die rechtschapen wandelt, en *gerechtigheid* werkt, en de *waarheid* spreekt” (Psalm 15: 2).

Daar het geloof tot de naastenliefde behoort, of door het ware tot het goede behoort, worden de waarheden van het goede hier en daar de “gerichten der gerechtigheid” genoemd, en aldus beteekenen de gerichten bijna hetzelfde als de geboden, zooals bij Jesaja:

“Dat zij Mij van dag tot dag zoeken, en verlangen naar de wetenschap Mijner wegen, als eene natie, die *gerechtigheid* doet, en het *gericht* haars Gods niet verlaat; dat zij mij vragen naar de *gerichten der gerechtigheid*, dat zij naar de nadering Gods smachten” (58: 2).

Dat het de geboden zijn, bij David:

“Ik loofde U zevenmaal des daags over de *gerichten Uwer gerechtigheid*, al Uwe *geboden* zijn *gerechtigheid*” (Psalm 119: 164, 172);

aangaande den Heer wordt bovenal gezegd, dat Hij gericht en gerechtigheid doet, wanneer Hij den mensch opnieuw schept, zooals bij Jeremia:

“Die zich beroemt, beroeme zich hierin, dat hij verstaat en Mij kent, dat Ik Jehovah ben, doende barmhartigheid, *gericht* en *gerechtigheid* op de aarde, want in die dingen heb Ik welbehagen” (9: 23),

alwaar de barmhartigheid, welke der liefde is, door gericht en gerechtigheid beschreven wordt. Bij denzelfde:

“Ik zal aan David eene rechtvaardige spruit verwekken, en hij zal als koning regeeren, en met inzicht handelen, en *gericht* en *gerechtigheid* doen op de aarde” (23: 5; hfdst. 33: 15);

vandaar bij Johannes:

“Wanner Ik heenga, zoo zal Ik den Trooster tot u zenden, en die gekomen zijnde, zal de wereld overtuigen van zonde, van *gerechtigheid*, en van *gericht*; van zonde, omdat zij in Mij niet gelooven; van *gerechtigheid*, omdat Ik tot Mijnen Vader heenga, en gij Mij niet meer zien zult; van *gericht*, omdat de overste dezer wereld geoordeeld is” (16: 7, 8, 9, 10, 11).

De zonde staat hier voor alle ontrouw; dat hij overtuigen zal van gerechtigheid, wil zeggen: van alles, wat tegen het goede is, terwijl toch de Heer het

Menschelijke met het Goddelijke heeft verenigd, om de wereld zalig te maken, en het is de beteekenis van de woorden: “Ik ga tot Mijnen Vader heen en gij zult Mij niet meer zien”; van gericht, wil zeggen, van alles wat tegen het ware is, terwijl toch de boosheden in hun hellen werden geworpen, zoodat deze geen schade meer konden toebrengen, en dit is uitgedrukt met de woorden: “de overste der wereld is geoordeeld”; in het algemeen wil “Hij zal overtuigen van zonde, van gerechtigheid en van gericht” zeggen, van alle ontrouw tegenover het goede en ware, dus dat er geen naastenliefde en geloof is, want onder gerechtigheid en gericht werd in de oude tijden met betrekking tot den Heer alle Barmhartigheid en Genade, en met betrekking tot den mensch alle naastenliefde en geloof verstaan.

2236. Dat de woorden: “opdat Jehovah over Abraham brenge, hetgeen Hij over hem gesproken heeft” beteekenen, dat deswege het Menschelijk wezen aan het Goddelijk wezen zal worden toegevoegd, blijkt niet zoozeer uit de beteekenis der woorden, maar hieruit, dat alles, wat in het Woord gezegd is, de Komst des Heeren insluit, om het Menschelijk wezen met het Goddelijk wezen te vereenigen, en door deze vereeniging het menschelijk geslacht zalig te maken; dit is het, wat in den innerlijken zin wordt aangeduid door de woorden dat Hij over Abraham brenge hetgeen Hij over hem gesproken heeft.

2237. Vers 20. *En Jehovah zeide: Dewijl het geroep van Sodom en Amora groot geworden is, en dewijl hunne zonde zeer zwaar is geworden.* Jehovah zeide, beteekent de innerlijke gewaarwording; dewijl het geroep van Sodom en Amora groot geworden is, en dewijl hunne zonde zeer zwaar is geworden, beteekent, dat het valsche en het booze der eigenliefde tot de voleinding toe was aangegroeid; het geroep is het valsche, de zonde is het booze.

2238. Dat “Jehovah zeide” de innerlijke gewaarwording beteekent, blijkt uit de beteekenis van zeggen in den historischen zin, zijnde innerlijk gewaarworden, waarover herhaaldelijk eerder; wanneer het zeggen van Jehovah in de historische gedeelten des Woords voorkomt, beteekent het een innerlijke gewaarwording, die niet geheel en al een voortzetting is van de vorige, maar een navolgende en somtijds een nieuwe; men zie ook nr. 2061.

2239. Dat de woorden: “dewijl het geroep van Sodom en Amora groot geworden is, en dewijl hunne zonde zeer zwaar is geworden” beteekenen, dat het valsche en het booze der eigenliefde tot de voleinding toe was aangegroeid, blijkt uit de beteekenis van Sodom, zijnde het booze uit de eigenliefde, en van Amora, zijnde het daaruit voortkomende valsche, hetgeen boven in nr. 2220 is aangetoond; voorts uit de beteekenis van het geroep, zijnde het valsche, en van de zonde, zijnde het booze, waarover zoo aanstonds; hieruit blijkt

duidelijk, dat de woorden “het is groot geworden”, namelijk het geroep, en “zij is zwaar geworden”, namelijk de zonde, beteekenen, dat het valsche en het booze tot het toppunt of tot de voleinding was gekomen; nog beter komt het uit in hetgeen volgt, waar gezegd wordt: wanneer daar tien gevonden werden, zoo zou de stad verschoond worden, vers 32, waarmede wordt aangeduid, wanneer er nochtans eenige overblijfselen aanwezig waren, dat is, eenig goeds en waars; want wanneer er niet eenig goeds en waars meer binnen bij den mensch is, zoo is er verwoesting en verlating, bijgevolg voleinding; hierover in het terstond volgende vers.

2240. Dat het geroep het valsche is, en de zonde het booze, kan blijken uit de beteekenis van het geroep in het Woord; dat het geroep het valsche beteekent, kan voor niemand vaststaan, wanneer hij den innerlijken zin des Woords niet weet; het komt eenige malen voor bij de Profeten, en wanneer daar gehandeld wordt over de verwoesting en de verlating, wordt gezegd dat zij huilen en roepen, en dit beteekent, dat de goedheden en waarheden verwoest zijn, en het is daar een woord, waardoor in den innerlijken zin het valsche wordt beschreven, zooals bij Jeremia:

“*De stem des geroeps* der herderen, en het *gehuil* der machtigen van de kudde, omdat Jehovah hunne weide *verwoest*” (25: 36).

alwaar het geroep der herderen wil zeggen dat zij in het valsche zijn, waaruitde verwoesting voortkomt. Bij denzelfde:

“Ziet, wateren komen op van het noorden, en zullen worden tot eene overstromende rivier, en overloopen het land en zijne volheid, de stad en die daarin wonen, en zij zullen *schreeuwen*, de mensch, en alle inwoner des lands zal *huilen*, van wege den dag, die er komt, om te *verwoesten*” (47: 2, 4),

alwaar gehandeld wordt over de verlating des geloofs, welke geschiedt door de valscheden; de overstromende rivier is het valsche, zooals in het eerste deel is aangetoond, nrs. 705, 790. Bij Zefanja:

“Eene *stem des geroeps* van de vischpoort af, en een *gehuil* van het tweede gedeelte, en een groote breuk van de heuvelen af, en hunne rijkdommen zullen ten roof worden, en hunne huizen tot verlating” (1: 10, 13),

alwaar het geroep eveneens betrekking heeft op de valscheden, die verwoesten. Bij Jesaja:

“Op den weg naar Chornaïm zullen zij een *geroep* der breking verwekken, want de wateren van Nimrim zullen *verlatingen* zijn, want

het gras is verdord, het kruid is verteerd, er is geene groente” (15: 5, 6; Jer. 48: 3);

hier wordt de verlating des geloofs en de voleinding beschreven door het geroep. Bij Jeremia:

“Jehudah treurt, en hare poorten zijn verzwakt, zij zijn verzwart ter aarde toe, en het *geroep van Jeruzalem* klom op; en hunne voortreffelijken zonden hunne kleinen tot de wateren; zij kwamen tot de grachten, zij vonden geen wateren, zij zijn teruggekeerd met hunne vaten ledig” (14: 2, 3),

alwaar het geroep van Jeruzalem voor de valscheden staat, want dat zij geen wateren vonden, wil zeggen, geen erkentnissen van het ware, welke de wateren zijn, zooals in het eerste deel (nrs. 28, 680, 739) is aangetoond. Bij Jesaja:

“Ik zal Mij verheugen over Jeruzalem, en Mij verblijden over Mijn volk, en in haar zal niet meer gehoord worden de stem der weening, en de *stem des geroeps*” (65: 19),

alwaar het niet gehoord worden van de stem der weening staat voor geen boosheid, en niet de stem des geroeps voor geen valsheid; het meerendeel hiervan kan niet uit den zin van de letter verstaan worden, en ook niet wat geroep is, doch uit den innerlijken zin. Bij denzelfde:

“Jehovah heeft gewacht naar gericht, maar ziet, schurftheid, naar gerechtigheid, maar ziet, *geroep*” (5: 7),

alwaar eveneens gehandeld wordt over de verwoesting van het goede en ware; er is hier een soort van omwisseling, zooals ook hier en daar bij de Profeten, welke hierin bestaat, dat in de plaats van het ware het booze gevonden wordt, en dit is “voor gericht schurftheid”, en in de plaats van het goede het valsche, zijnde “voor gerechtigheid geroep”, want dat het gericht het ware is, en de gerechtigheid het goede, is boven in nr. 2235 aangetoond. Een dergelijke omwisseling komt ook voor, waar over Sodom en Amora gehandeld wordt bij Mozes:

“Van den wijnstok van *Sodom* is hun wijnstok, en van de velden van *Amora* hunne druiven; druiven van gal, beziën der bitterheden hebben zij” (Deut. 32: 32);

hier is een dergelijke spreektrant, want de wijnstok heeft betrekking op de waarheden en de valscheden, en de velden en de druiven op de goedheden en boosheden, aldus is de wijnstok van Sodom het valsche uit het booze, en de velden en de druiven van Amora zijn de boosheden uit de valscheden, want er zijn twee soorten van het valsche, waarover in het eerste deel, nr. 1212;

aldus zijn er ook twee soorten van het booze; beide soorten van het booze en het valsche worden in dit vers aangeduid door het geroep van Sodom en Amora, dat groot geworden is, en hunne zonde, die zeer zwaar geworden is, hetgeen hieruit blijkt, dat het geroep in de eerste plaats en de zonde in de tweede plaats genoemd wordt, en nochtans in de eerste plaats gezegd wordt Sodom, dat het booze uit de eigenliefde is, en in de tweede plaats Amora, dat het daaruit voortvloeiende valsche is.

2241. Vers 21. *Ik zal, Ik bid u, afgaan, en Ik zal bezien, of zij naar haar geroep, dat tot Mij gekomen is, de voleinding gedaan hebben, en zoo niet, Ik zal het weten.* Ik zal, Ik bid u, afgaan, en Ik zal bezien, beteekent de bezoeking; of zij naar haar geroep, dat tot Mij gekomen is, de voleinding gedaan hebben, en zoo niet, Ik zal het weten, beteekent, of het booze het toppunt bereikt heeft.

2242. Dat de woorden: “Ik zal, Ik bid u, afgaan, en Ik zal bezien” de bezoeking beteekenen, kan blijken uit de beteekenis van afgaan om te zien, zijnde het gericht, waarover in het eerste deel, nr. 1314, vandaar de bezoeking; de laatste tijd der Kerk in het algemeen, en de laatste tijd van een ieder in het bijzonder, wordt in het Woord een bezoeking genoemd, en gaat het gericht vooraf; en aldus is de bezoeking niets anders dan de navorsching der hoedanigheid, namelijk van welken aard de Kerk in het algemeen of de mensch in het bijzonder is, welke navorsching in den zin van de letter daarmede wordt uitgedrukt, dat Jehovah afgaat en ziet; hieruit kan blijken, van welken aard de zin van de letter is, want Jehovah daalt niet neder, want van den Heer kan niet gezegd worden dat Hij nederdaalt, daar Hij altijd in de allerhoogste hoogten is; en ook ziet Jehovah niet of iets zoo is, want van den Heer kan ook niet gezegd worden, dat Hij ziet of iets zoo is, daar Hij alles en elke bijzonderheid van eeuwigheid aan weet; maar toch wordt het aldus gezegd, daar het bij den mensch schijnt, alsof het zoo geschiedde; want de mensch is in de lagere dingen, en wanneer daar iets ontstaat, denkt hij niet, en weet niet eens, hoe het met de hoogere dingen gesteld is, dus ook niet hoe zij invloeiën, want zijn denken gaat niet verder dan tot de naastgelegen dingen; vandaar kan hij het niet anders gewaarworden, dan dat het zoo iets is, dat met nederdalen en bezien gelijk staat, en zulks des te meer, wanneer hij meent, dat niemand weet wat hij denkt; behalve nog, dat hij geen andere voorstelling heeft, dan dat het van boven komt, en wanneer het van God komt, dat het van het allerhoogste komt, terwijl het toch niet van het allerhoogste, maar van het binnenste komt; hieruit kan blijken, van welken aard de zin van de letter is, namelijk dat hij overeenkomstig de schijnbaarheden is, en wanneer deze niet overeenkomstig de schijnbaarheden was, zou niemand het Woord verstaan

en erkennen, aldus zou men het niet ontvangen; maar de Engelen zijn niet zoo in schijnbaarheden als de mensch, vandaar is het Woord, terwijl het ten aanzien van de letter voor den mensch is, ten aanzien van den innerlijken zin voor de Engelen, voorts ook voor die menschen, wien het, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, gegeven is, terwijl zij in de wereld leven, te zijn gelijk de Engelen. In het Woord wordt hier en daar melding gemaakt van de bezoeking, en daarmede of de verwoesting, welke de Kerk of een mensch betreft, of de bevrijding aangeduid, aldus de navorsching der hoedanigheid.

Voor de *verwoesting*, bij Jesaja:

“Wat zult gijlieden doen ten dage der *bezoeking*; van verre zal zij komen; tot wien zult gij vlieden om hulp, en waar zult gij uwe heerlijkheid laten” (10: 3);

bij denzelfde:

“De sterren der hemelen en hunne gesternten zullen niet met haar licht lichten, de zon zal verduisterd worden in haren opgang, en de maan zal haar licht niet laten schijnen, en Ik zal over het aardrijk het booze *bezoeken*, en over de goddeloozen hunne ongerechtigheid” (13: 10, 11); dat door de sterren en gesternten, die niet zullen lichten, en door de zon die verduisterd zal worden, en door de maan, die haar licht niet zal laten lichten, wordt aangeduid, dat er geen liefde en geen naastenliefde is, zie men in nr. 2120; en omdat dit de verwoesting is, is het de dag der bezoeking. Bij Jeremia:

“Zij zullen vallen onder de vallenden, en ten tijde hunner *bezoeking* zullen zij struikelen” (8: 12),

voor den tijd waarop zij verwoest zijn, of wanneer er geen naastenliefde en geen geloof is. Bij Ezechiël:

“De *bezoekingen der stad* zijn genaderd, en de man heeft het werktuig van haar verderf in zijne hand” (9: 1),

alwaar eveneens over de verwoesting wordt gehandeld, vandaar heeft de man het werktuig des verderfs. Bij Hosea:

“De *dagen der bezoeking* zijn gekomen, de dagen der vergelding zijn gekomen” (9: 7),

desgelijks. Bij Micha:

“De dag uwer wachters, uwe *bezoeking* is gekomen, nu zal hunlieder verwarring wezen” (7 :4),

eveneens voor de verwoeste naastenliefde. Bij Mozes:

“Ten dage Mijns *bezoekens*, en Ik zal hunne zonde over hen *bezoeken*” (Exod. 32: 34),

alwaar sprake is van het volk in de woestijn, nadat zij zichzelf een gouden kalf hadden gemaakt. Dat door de *bezoeking* de bevrijding wordt aangeduid, blijkt duidelijk uit de navolgende plaatsen: Exod. 3: 16; hfdst. 4: 31; Jerem. 27: 22; hfdst. 29: 10; Lukas 1: 68, 78; hfdst. 19: 44.

2243. Dat de woorden: “of zij, naar haar geroep, dat tot Mij gekomen is, de voleinding gedaan hebben, en zoo niet, Ik zal het weten”, beteekenen, of het booze het toppunt bereikt heeft, blijkt uit de beteekenis van het geroep, zijnde het valsche, waarover kort te voren nr. 2240; er zijn twee soorten van het valsche, zooals aldaar aan het einde is gezegd, namelijk het valsche dat uit het booze voortkomt, en het valsche, dat het booze voortbrengt. Het valsche, dat uit het booze voortkomt, is alles wat de mensch denkt wanneer hij in het booze is, namelijk, wat het booze begunstigt, zooals bijvoorbeeld wanneer hij in echtbreuk is, dat hij dan aangaande de echtbreuk denkt, dat het geoorloofd is, dat het welvoegelijk is, dat het een bekoring des levens is, dat er de kindervoortbrenging door bevorderd wordt, en dergelijke meer, hetgeen alles valscheden uit het booze zijn; het valsche, dat het booze voortbrengt is echter dit, wanneer de mensch het eene of andere beginsel krachtens zijn religie aanneemt, en dientengevolge gelooft, dat het goed of heilig is, hoewel het toch in zichzelf boos is, zoo bijvoorbeeld, doet hij, die vanwege zijn religie gelooft dat een mensch zalig kan maken en hem deswege vereert en aanbidt, uit dit valsche het booze; aldus uit elke andere religie, die in zichzelf valsch is; daar het valsche uit het booze voortkomt, en het valsche het booze voortbrengt, wordt het hier een geroep genoemd, en beteekent als iets algemeen datgene, wat het insluit, namelijk het booze, hetgeen ook duidelijk hieruit blijkt, dat gezegd wordt: “of zij naar haar geroep, dat tot Mij gekomen is, de voleinding *gedaan hebben*”, alwaar *haar* geroep in het enkelvoud wordt gezegd, en “*zij hebben* voleinding gedaan” in het meervoud. Wat de voleinding is, is in het eerste deel, nr. 1857 aangetoond; bovendien kan men uit de Kerken opmaken, wat de voleinding is; de Oudste Kerk, Mensch genaamd, was van alle de meest hemelsche; deze ontaardde in den loop des tijds zoozeer van het goede der liefde, dat er tenslotte niets hemelsch meer overbleef, en toen was haar voleinding daar, welke beschreven wordt door hun staat vóór den vloed. De Oude Kerk, die na den vloed bestond, en Noach werd genoemd, en minder hemelsch was, ook zij week na verloop van tijd zoozeer van het goede der naastenliefde af, dat er niets van de naastenliefde overbleef, want zij werd deels in magie veranderd, deels in afgoderij, deels in iets van de naastenliefde gescheiden dogmatisch, en toen was haar voleinding daar. Daarop volgde een andere Kerk, die de Hebreuwsche werd genoemd, en nog minder hemelsch

en geestelijk was, in uiterlijke ritën een zekeren heiligen eeredienst stellend; deze werd na verloop van tijd op velerlei wijze misvormd, en die uiterlijke eeredienst veranderde in een afgodischen, en toen was haar voleinding daar. De vierde Kerk werd daarna hersteld bij Jakob's nakomelingen, en deze had niets hemelsch en geestelijks, maar alleen het uitbeeldende daarvan, waarom deze Kerk eene uitbeeldende Kerk der hemelsche en geestelijke dingen was, want wat de ritën uitbeeldden en beteekenden, wisten zij niet; doch zij werd ingesteld, opdat er toch nog eenig verband zou zijn tusschen den mensch en den Hemel, zooals er is tusschen de uitbeeldingen van het goede en het ware en het goede en ware zelf; deze Kerk ging tenslotte zoozeer in valschheden en boosheden over, dat elke rite een afgodische werd, en toen was hare voleinding daar; toen dan ook na de aldus geleidelijk slinkende Kerken in de laatste het verband tusschen het menschelijk geslacht en den Hemel gansch en al verbroken was, dermate, dat het menschelijk geslacht te gronde zou zijn gegaan, daar er geen Kerk was om een verband of band te vormen (men zie de nrs. 468, 637, 931, 2054), kwam de Heer in de wereld, en verbond door de vereeniging van het Goddelijk wezen met het Menschelijk wezen in Zichzelve den Hemel met de aarde, en stichtte toen tevens de nieuwe Kerk, welke de Christelijke Kerk werd genoemd, en deze was aanvankelijk in het goede des geloofs, en men leefde onderling als broeders in naastenliefde; maar in den loop des tijds week zij op verschillende wijze af en is heden ten dage van dien aard geworden, dat men zelfs niet eens meer weet, dat de grondslag des geloofs de liefde tot den Heer en liefde jegens den naaste is, en hoewel men volgens de leer zegt, dat de Heer de Zaligmaker van het menschelijk geslacht is, en men na den dood zal opstaan, dat er een Hemel en een hel is, gelooven het toch maar weinigen; daar deze Kerk van dien aard geworden is, is haar voleinding niet verre. Hieruit kan blijken, wat de voleinding is, namelijk dat zij daar is, wanneer het booze het toppunt heeft bereikt; desgelijks is het in het bijzondere gesteld, namelijk bij ieder mensch; maar hoe het met de voleinding in het bijzonder bij een ieder gesteld is, zal, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, gezegd worden in hetgeen volgt. In het Woord wordt herhaaldelijk over de voleinding gehandeld, en de staat die voorafgaat beschreven door verwoesting en verlating, waarop de bezoeking volgt.

2244. Vers 22. *En de Mannen zagen van daar, en Zij gingen naar Sodom, en Abraham was nog staande voor Jehovah.* De Mannen zagen van daar, beteekent het denken des Heeren uit het Goddelijke; en zij gingen naar Sodom, beteekent aangaande het menschelijk geslacht, dat in zulk een groot booze was; en Abraham was nog staande voor Jehovah, beteekent het denken

des Heeren uit het Menschelijke, dat toegevoegd was op de boven aangegeven wijze.

2245. Dat de woorden: “De Mannen zagen van daar” het denken des Heeren uit het Goddelijke beteekenen, blijkt uit de beteekenis van naar iets heenzien, zijnde denken (want zien is in den innerlijken zin, evenals in de gewone spreektaal, verstaan, want het verstand is het innerlijk gezicht; aldus is heenzien het denken, dat tot het innerlijk gezicht of het verstand behoort); voorts uit de beteekenis van de Mannen, zijnde het Goddelijke; in dit hoofdstuk worden somtijds de Mannen, en somtijds inplaats van de Mannen, Jehovah genoemd; wanneer de Mannen genoemd worden, wordt de Drievuldigheid aangeduid, namelijk het Goddelijke zelf, het Goddelijk Menschelijke en het uitgaand Goddelijke. Het denken des Heeren uit dit Goddelijke wordt aangeduid door de woorden dat de Mannen zagen van daar; het denken was uit het Menschelijke verbonden met het Goddelijke, over welke verbinding in het begin van dit hoofdstuk werd gehandeld, doch de innerlijke gewaarwording, waaruit het denken voortkwam, was uit het Goddelijke, weshalve terstond daarop, in ditzelfde vers “Jehovah” wordt gezegd, namelijk “*hij was staande voor Jehovah*”; en toen het Menschelijke met het Goddelijke verbonden was, was ook het uitgaand Goddelijke één daarmede.

2246. Dat de woorden: “zij gingen naar Sodom” het menschelijk geslacht beteekenen, zijnde in zulk een groote boosheid, blijkt uit de beteekenis van Sodom, zijnde het booze uit de eigenliefde, waarover boven nr. 2220, en van het heenzien naar de aangezichten van Sodom, zijnde naar den staat van het menschelijk geslacht nr. 2219. Dat Sodom den staat van het menschelijk geslacht beteekent, zijnde in zulk een groote boosheid, komt omdat onder Sodom niet Sodom wordt verstaan, maar al diegenen in het gansche aardrijk, die in de eigenliefde zijn, en door de beschrijving van Sodom wordt de staat uitgebeeld van allen die in dat booze zijn, zooals uit het navolgende kan blijken. Dat de eigenliefde de bron van alle boosheden is, aldus het booze zelf, blijkt uit hetgeen hierover eerder in de nrs. 2045, 2057, 2219 is gezegd en aangetoond; vandaar wordt hier gezegd, dat het in zulk een groote boosheid verkeerde.

2247. Dat de woorden: “Abraham was nog staande voor Jehovah” het denken des Heeren uit het Menschelijke beteekenen, verbonden op de aangegeven wijze, blijkt uit de uitbeelding van Abraham in dit hoofdstuk, zijnde de Heer naar het Menschelijke, en dat hij stond voor Jehovah; hieruit volgt zonder verklaring, dat het het denken uit het Menschelijke was, verbonden op de wijze, aangegeven in het begin van dit hoofdstuk, voorts hierboven, nr. 2245.

2248. Vers 23. *En Abraham trad toe, en zeide: Zult Gij ook den rechtvaardige met den goddelooze ombrengen.* Abraham trad toe, en zeide, beteekent het denken des Heeren uit het Menschelijke, welk denken zich nauwer verbond met het Goddelijke; Zult Gij ook den rechtvaardige met den goddelooze ombrengen, beteekent de smart des Heeren vanwege de liefde jegens het menschelijk geslacht, en de tusschenkomst, dat er nochtans iets goeds aan toegevoegd zij, hoewel het boos was.

2249. Dat de woorden: “Abraham trad toe en zeide” het denken des Heeren beteekenen uit het Menschelijke, welk denken zich nauwer verbond met het Goddelijke, volgt uit hetgeen voorafgaat, alwaar gehandeld wordt over het denken des Heeren aangaande het menschelijk geslacht, aldus zonder verklaring. Dat in dit hoofdstuk in den innerlijken zin de staat van des Heeren denken en innerlijk gewaarworden zoo uitvoerig beschreven wordt, en in het begin zoo uitvoerig de staat van de verbinding van des Heeren Menschelijke met het Goddelijke, zal den mensch wel mogelijk als van niet zulk een groot belang toeschijnen, maar toch is het van het grootste gewicht; want voor de Engelen, voor wie de innerlijke zin het Woord is, vertoonen deze dingen zich levend met hun uitbeeldingen in den allerschoonsten vorm, behalve ontelbare dingen die daaruit voortvloeien en hun gelijkenis dragen, betrekking hebbende op de verbinding van den Heer met den Hemel, en op de ontvangst van Zijn Goddelijke in hun menschelijke, want de engelenvoorstellingen zijn van dien aard, dat zij deze dingen boven alle andere smaken en als allerbekoorlijkst gewaar worden; vandaar worden zij ook meer en meer verlicht en bevestigd aangaande de vereeniging van des Heeren Menschelijk Wezen met het Goddelijk Wezen, want Engelen zijn zij, die menschen zijn geweest, en toen zij menschen waren, konden zij niet anders dan over den Heer denken als mensch, en over den Heer als God, voorts over de Goddelijke Drievuldigheid, en zichzelf verschillende voorstellingen vormen, hoewel zij toenmaals niet wisten van welken aard zij waren; want de hemelsche verborgenheden brengen dit met zich mede, dat ofschoon zij alle bevatting te boven gaan, een ieder zich daarvan de eene of andere voorstelling maakt, want nooit kan er iets in het geheugen worden vastgehouden, nog minder in iets van de gedachte binnentreden, tenzij door middel van eenige voorstelling, op de een of andere wijze gevormd; en daar de voorstellingen niet anders gevormd konden worden dan naar de dingen die in de wereld zijn, of naar dingen overeenkomstig die welke in de wereld zijn, en toenmaals uit de onbegrepen dingen vanzelf begoochelingen invloeden (welke in het andere leven de voorstellingen van de gedachte — die dan innerlijker zijn — van

het ware en goede des geloofs vervreemden) wordt, opdat dergelijke dingen verstrooid mogen worden, in dit hoofdstuk, in den innerlijken zin daarvan, zooveel gehandeld over de verbinding van des Heeren Menschelijke met het Goddelijke, en over Zijn innerlijk gewaarworden en denken; en wanneer dan het Woord gelezen wordt, vertoonen deze dingen zich zoo aan de innerlijke gewaarwording der Engelen, dat de vorige voorstellingen, gevormd uit andere bronnen en uit overwegingen die daaruit gemakkelijk voortkomen, geleidelijk verstrooid worden, en nieuwe voorstellingen worden ingegeven, welke gelijkvormig zijn aan het licht der waarheid waarin de Engelen zijn. Dit vindt meer plaats bij de geestelijke Engelen dan bij de hemelsche, want zij worden overeenkomstig de reiniging der voorstellingen vervolmaakt ter ontvangenis van de hemelsche dingen; dat de Hemel niet rein is voor den Heer, is bekend; en dat zij voortdurend vervolmaakt worden, is waar.

2250. Dat de woorden: “Zult Gij ook den rechtvaardige met den goddelooze ombrengen” de smart des Heeren beteekenen vanwege de liefde jegens het menschelijk geslacht, en de tusschenkomst, dat er nochtans iets goeds aan toegevoegd zij, hoewel het boos was, kan blijken uit den liefdesjiver die hier opblinkt, en nog meer in het volgende 25ste vers, alwaar gezegd wordt: “Het zij verre van U, zulk een ding te doen, te dooden den rechtvaardige met den goddelooze, en dat aldus de rechtvaardige zij gelijk de goddelooze; verre zij het van U; zou de Rechter der gansche aarde geen recht doen”; bovendien blijkt het uit de beteekenis van den rechtvaardige, zijnde het goede, waarover de nrs. 612, 2235; en uit de beteekenis van den goddelooze, zijnde tegenovergesteld aan den rechtvaardige, dat is, tegenovergesteld aan het goede, dus het booze; ook blijkt duidelijk uit deze woorden, voorts uit hetgeen volgt in dit hoofdstuk, dat er tusschenkomst plaats vindt. Des Heeren tusschenkomst voor het menschelijk geslacht vond plaats toen Hij in de wereld was, en wel toen Hij in den staat der vernedering was, want toen sprak Hij, als eerder gezegd, met Jehovah als met een ander; in den staat der Verheerlijking echter, wanneer het Menschelijk Wezen met het Goddelijk Wezen vereenigd is geworden, komt Hij niet tusschenbeide, maar ontfermt Hij zich en verleent uit Zijn Goddelijk Wezen hulp, en maakt zalig; het is de Barmhartigheid zelve, die de tusschenkomst is, want van dien aard is haar wezen.

2251. Vers 24. *Misschien zijn er vijftig rechtvaardigen in het midden der stad, zult Gij ook ombrengen, en de plaats niet sparen, om de vijftig rechtvaardigen, die in haar midden zijn.* Misschien zijn er vijftig rechtvaardigen in het midden der stad, beteekent, dat de waarheden vol goedheden zouden kunnen zijn; zult Gij ook ombrengen, en de plaats niet sparen, om de vijftig rechtvaardigen, die

in haar midden zijn, beteekent de tusschenkomst uit liefde, namelijk dat zij dan niet te gronde zouden gaan.

2252. Dat de woorden: “Misschien zijn er vijftig rechtvaardigen in het midden der stad” beteekenen, dat de waarheden vol goedheden zouden kunnen zijn, blijkt uit de beteekenis van vijftig, zijnde de volheid; uit de beteekenis van rechtvaardig, zijnde het goede, waarover de nrs. 612, 2235; uit die van het midden, zijnde het binnenin gelegene, nr. 1074; en uit die van de stad, zijnde het ware, nr. 402. Aldus wil “vijftig rechtvaardigen in het midden der stad” in den innerlijken zin zeggen, dat de waarheden van binnen vol goedheden zouden kunnen zijn. Dat deze zin in deze woorden schuilt, kan niemand uit de letter zien, want de historische bijzonderheden van den letterlijken zin leiden het gemoed een gansch andere richting uit of tot andere gedachten, maar dat nochtans deze woorden aldus worden waargenomen door hen, die in den innerlijken zin zijn, weet ik voorzeker. Ook de getallen zelf, zooals hier vijftig, en in het navolgende vijfenveertig, veertig, dertig, twintig en tien, worden door hen, die in den innerlijken zin zijn, nooit waargenomen als getallen, maar als dingen of staten, zooals in de nrs. 482, 487, 575, 647, 648, 755, 813, 1963, 1988, 2075 is aangetoond; want de Oudsten duidden de staten van hun Kerk ook met getallen aan, en van welken aard hun berekening was kan blijken uit de beteekenis der getallen in de aangehaalde plaatsen; zij hadden de beteekenis der getallen uit de uitbeeldende dingen, die in de wereld der geesten bestaan, alwaar, wanneer iets als genummerd verschijnt, het niet de aanduiding is van iets dat door getallen is bepaald, maar van een ding of een staat, zooals blijken kan uit hetgeen is aangehaald in de nrs. 2129 en 2130, alsmede in nr. 2089 aangaande twaalf, zijnde alle dingen des geloofs. Desgelijks is het gesteld met de getallen die nu volgen; hieruit blijkt duidelijk, van welken aard het Woord is in den innerlijken zin. Dat vijftig de *volheid* beteekent, komt omdat het het getal is, dat volgt na zeven maal zeven of negen-eneveertig, zoodat het daarvan de vervulling is; vandaar was in de uitbeeldende Kerk het feest van de zeven sabbathen op den vijftigsten dag, en het jubeljaar in het vijftigste jaar. Aangaande het feest der sabbathen aldus bij Mozes:

“Gij zult tellen onder u van den anderen dag na den sabbath, van den dag, dat gij de garf des beweegoffers zult hebben gebracht, het zullen *zeven* volkomen *sabbathen* zijn, tot den anderen dag na den zevenden sabbath, zult gij *vijftig dagen* tellen, en gij zult eene nieuwe gave Jehovah offeren” (Lev. 23: 15, 16);

aangaande het jubeljaar bij denzelfde:

“Gij zult u tellen zeven sabbathen van jaren, zeven jaren zevenmaal, en de dagen der zeven sabbathen van jaren zullen u zijn *negen en veertig* jaren, en gij zult het *vijftigste jaar* heiligen, en vrijheid uitroepen in het land, voor al zijne inwoners; het zal u een jubeljaar zijn” (Lev. 25: 8, 10);

hieruit blijkt duidelijk, dat het vijftigste de volheid der sabbathen is; verder beteekent vijftig overal waar het in het Woord genoemd wordt, de volheid, zoo bijvoorbeeld dat de Levieten geteld werden van den zoon van dertig jaren en daarboven, tot den zoon van *vijftig* jaren (Num. 4: 23, 35, 39, 43, 47; hfdst. 8: 25), voor den vollen of laatsten staat van het inkomen alsdan tot den dienst; dat

“de man, die bij eene jonkvrouw, eene maagd, gelegen heeft, den vader van de jonkvrouw *vijftig* zilverlingen zal geven, en zij hem tot echtgenoot zal zijn, en hij ze ook niet zal kunnen verstooten” (Deut. 22: 29)

staat voor de volle boete en het volledig herstel; dat

“David aan Arafna voor den dorschvloer, alwaar hij Jehovah een altaar bouwde, *vijftig* sikkelen van zilver gaf” (II Sam. 24: 24)

staat voor den vollen prijs en den vollen koop; dat Absalom zich liet bereiden een wagen en paarden, en *vijftig* mannen had, loopende voor hem henen (II Sam. 15: 1), desgelijks Adonia wagenen en ruiteren, en *vijftig* mannen, loopende voor hem henen (I Kon. 1: 5) voor volle voortreffelijkheid en grootheid; want zij hadden van de Ouden zekere uitbeeldende en aanduidende getallen, welke zij in acht namen, en die ook in hun ritzen bevolen werden, maar het meerendeel van hen wist niet wat zij beteekenden; en aldus wordt — daar *vijftig* de volheid aanduidt, en dit getal, als gezegd, ook uitbeeldend was — daarmede hetzelfde aangeduid in de gelijkenis des Heeren aangaande den rentmeester, die zeide tot den schuldenaar der olie:

“hoeveel zijt gij mijnen heer schuldig? Deze zeide: honderd vaten olie; voorts zeide hij tot hem: Neem uw handschrift, en nederzittende, schrijf haastelijk vijftig” (Lukas 16: 6),

vijftig voor volledige betaling. Daar het een getal is, lijkt het weliswaar, alsof het niets anders dan het getal insluit, doch in den innerlijken zin wordt onder dit getal overal de volheid verstaan, zooals ook bij Haggai:

“Iemand kwam tot den wijnbak om *vijftig* van de pers te scheppen, het waren er twintig” (2: 16),

dat wil zeggen dat er in plaats van de volheid niet veel aanwezig was; er zou hier bij den Profeet niet van vijftig gesproken zijn, wanneer het dit niet aanduidde.

2253. Dat de woorden; “zult Gij ook ombrengen, en de plaats niet sparen, om de vijftig rechtvaardigen, die in haar midden zijn” de tusschenkomst uit liefde beteekenen, namelijk dat zij niet te gronde zouden gaan, blijkt uit de beteekenis van vijftig, voorts van den rechtvaardige, alsmede van haar midden of van de stad, waarover kort te voren, nr. 2252, welke dingen alle de tusschenkomst uit liefde insluiten, en dat zij niet te gronde zouden gaan; wat de tusschenkomst betreft, zie men boven nr. 2250; dat het uit liefde geschiedde, blijkt eveneens duidelijk. Bij den Heer was er, toen Hij in de wereld was, geen ander leven dan het leven der liefde jegens het gansche menschelijke geslacht, dat Hij vurig begeerde tot in eeuwigheid te behouden; dit is het eigenlijkste hemelsche leven zelf, waardoor Hij Zichzelf met het Goddelijke vereenigde, en het Goddelijke met Zichzelf, want het Zijn zelf of Jehovah, is niets anders dan Barmhartigheid, welke tot de liefde jegens het gansche menschelijke geslacht behoort; en dit leven was een leven van louter liefde, dat nooit mogelijk is bij eenig mensch; zij, die niet weten wat het leven is, en dat het leven van dien aard is als de liefde is, vatten dit niet; hieruit blijkt duidelijk, dat voor zooveel iemand den naaste liefheeft, voor evenzooveel hij van het leven des Heeren heeft.

2254. Vers 25. *Het zij verre van U, naar deze zaak te doen, te dooden den rechtvaardige met den goddelooze, en dat aldus de rechtvaardige zij gelijk de goddelooze; verre zij het van U; zou de Rechter der gansche aarde geen recht doen.* Het zij verre van U, naar deze zaak te doen, beteekent het afgrijzen des Heeren; te dooden den rechtvaardige met den goddelooze, en dat aldus de rechtvaardige zij gelijk de goddelooze, beteekent dat het goede niet sterven kan, omdat het booze daarvan gescheiden kan worden; verre zij het van U, beteekent een hooger graad van afgrijzen; zou de Rechter der gansche aarde geen recht doen, beteekent dat het Goddelijk Goede dit niet doen kan overeenkomstig het van het goede gescheiden ware.

2255. Dat de woorden: “Het zij verre van U, naar deze zaak te doen” het afgrijzen des Heeren beteekenen, blijkt zonder verklaring.

2256. Dat de woorden: “te dooden den rechtvaardige met den goddelooze, en dat aldus de rechtvaardige zij gelijk de goddelooze” beteekenen, dat het goede niet sterven kan, omdat het booze daarvan gescheiden kan worden, blijkt uit de beteekenis van den rechtvaardige, zijnde het goede, en van den goddelooze, zijnde het booze, waarover boven nr. 2250; vandaar wil “te

dooden den rechtvaardige met den goddelooze” zeggen: het goede met het booze. Daar dit niet mocht geschieden en daar voorts het denken daaraan afgrijzen verwekt, wordt het in den innerlijken zin uit den weg geruimd, en dan komt dit te voorschijn, dat het goede niet sterven kan, daar het booze daarvan kan worden gescheiden. Hoe het hiermede gesteld is, is weinigen, zoo al iemand, bekend; men moet weten, dat al het goede wat de mensch ook maar gedacht en gedaan heeft van zijn vroegste kindsheid af tot het laatste van zijn leven toe, blijft; desgelijks al het booze, zoodat niet het minste daarvan geheel te gronde gaat; zij worden beide ingeschreven in zijn levensboek, dat is, in elk van zijn geheugens, en in zijn natuur, dat is, in zijn inborst en genius; uit deze heeft hij zich een leven gevormd en om zoo te zeggen een ziel, die na den dood van dien aard is; maar de goedheden zijn nooit zoo met de boosheden vermengd, noch de boosheden met de goedheden, dat zij niet gescheiden kunnen worden; want als zij vermengd werden, zou de mensch voor eeuwig te gronde gaan; hierin voorziet de Heer; wanneer de mensch in het andere leven komt, scheidt de Heer, wanneer hij in de goedheden der liefde en der naastenliefde geleefd heeft, de boosheden af, en verheft hem door de goedheden bij hem in den Hemel; wanneer hij echter in boosheden heeft geleefd, namelijk in aan de liefde en de naastenliefde tegenovergestelde dingen, scheidt de Heer de goedheden van hem af, en de boosheden voeren hem in de hel; van dien aard is het lot van een ieder na den dood; doch het is een scheiding, geenszins een volledige verwijdering. Daar bovendien ook de wil des menschen, welke het eene deel van zijn leven is, geheel en al verdorven is, scheidt de Heer dit verdorven deel van het andere deel dat zijn verstandsdeel is, en plant hierin bij hen, die wederverwekt worden, het goede der naastenliefde, en daardoor een nieuwen wil; dezen zijn diegenen, die een geweten hebben; aldus scheidt de Heer ook in het algemeen het booze van het goede. Dit zijn de verborgenheden, welke in den innerlijken zin daarmede worden bedoeld, dat het goede niet kan sterven, omdat het booze daarvan gescheiden kan worden.

2257. Dat de woorden: “verre zij het van U” een hooger graad van afgrijzen beteekenen, is duidelijk, want het wordt andermaal gezegd, aldus behoeft dit evenmin een nadere verklaring.

2258. Dat de woorden: “zou de Rechter der gansche aarde geen recht doen” beteekenen, dat het Goddelijk Goede dit niet doen kan overeenkomstig het van het goede gescheiden ware, blijkt uit de beteekenis van den Rechter der gansche aarde, voorts uit de beteekenis van het gericht. Rechter der gansche aarde beteekent in den innerlijken zin het goede zelf waaruit het ware

voortkomt, hetgeen in de uitbeeldende Kerk ook werd uitgebeeld door de priesters die tevens rechters waren; als priesters beeldden zij het Goddelijk goede uit, en als rechters het Goddelijk ware, doch de Rechter der gansche aarde beide, en zulks vanwege de beteekenis der aarde, waarover herhaaldelijk in het eerste deel; maar het zou te ver voeren om deze dingen thans te bevestigen door de uitbeeldende dingen van gene Kerk. Het gericht beteekent echter het ware, zooals boven in nr. 2235 is aangetoond. Uit de beteekenis hiervan en tevens uit den samenhang in den innerlijken zin, kan blijken dat de woorden: “zou de Rechter der gansche aarde geen recht doen” beteekenen, dat het Goddelijk Goede dit niet doen kan overeenkomstig het van het goede gescheiden ware. Om dit te kunnen verstaan, moet men weten dat er twee dingen zijn, die de orde van den ganschen Hemel, en vandaar in het heelal, uitmaken, namelijk het Goede en het Ware. Het Goede is het wezenlijke van de orde, waarvan alle dingen tot de Barmhartigheid behooren; het Ware is het secundaire van de orde, waarvan alle dingen waarheden zijn. Het Goddelijk Goede oordeelt allen tot den Hemel, het Goddelijk Ware verdoemt allen echter tot de hel; wanneer daarom de Barmhartigheid des Heeren, welke tot het Goede behoort, niet eeuwig was, zouden alle menschen, hoevelen het er ook mochten zijn, verdoemd wezen; dit is het, hetgeen hiermede wordt aangeduid, dat het Goddelijk Goede dit niet kan doen overeenkomstig het van het goede gescheiden ware; men zie hierover ook hetgeen dienaangaande in het eerste deel, nr. 1728, is gezegd. Dat de boozen evenwel tot de hel verdoemd zijn, vindt zijn oorzaak niet hierin, dat het Goddelijk Goede van het Goddelijk Ware is gescheiden, maar omdat de mensch zichzelf van het Goddelijk Goede scheidt; want de Heer zendt nooit iemand naar de hel, maar de mensch zichzelf, zooals reeds eerder herhaaldelijk is gezegd; voorts is het Goddelijk Goede ook om deze reden met het Goddelijk Ware verbonden, dat wanneer de boozen niet van de goeden gescheiden werden, de boozen den goeden letsel zouden toebrengen, en er voortdurend naar streven, de orde te vernietigen; dat aldus de goeden niet gekwetst mogen worden, behoort tot de Barmhartigheid. Het is hiermede gesteld als in de rijken op aarde: wanneer de boosheden niet gestraft werden, zou het gansche rijk doortrokken worden van boosheden en aldus te gronde gaan; daarom is er bij koningen en rechters meer barmhartigheid gelegen in het straffen der boosheden, en in het verjagen van de schuldigen uit de samenleving, dan in een te hunnen opzichte misplaatste mildheid.

2259. Vers 26. *En Jehovah zeide: Zoo Ik in Sodom vijftig rechtvaardigen zal vinden in het midden der stad, en Ik zal de gansche plaats sparen om hunnentwil.*

Jehovah zeide, beteekent de innerlijke gewaarwording; zoo Ik in Sodom vijftig rechtvaardigen zal vinden, beteekent, hier als eerder, zoo de waarheden vol goedheden zijn; en Ik zal de gansche plaats sparen om hunnentwil, beteekent, dat zij behouden zullen worden.

2260. Dat “Jehovah zeide” de innerlijke gewaarwording beteekent, blijkt uit de beteekenis van het zeggen van Jehovah in den historischen zin, zijnde de uitbeelding van de innerlijke gewaarwording des Heeren uit het Goddelijke, en zijnde iets van de gedachte daaruit, dat daarop volgt; en een zeker antwoord; aangaande het zeggen van Jehovah zie men hetgeen boven in nr. 2238 is gezegd.

2261. Dat de woorden: “zoo Ik in Sodom vijftig rechtvaardigen zal vinden in het midden der stad”, beteekenen, zoo de waarheden vol goedheden zijn, blijkt uit de beteekenis van vijftig, zijnde de volheid, en uit de beteekenis van het midden der stad, zijnde binnen in het ware, of in het ware, waarover boven nr. 2252, hetgeen men zie, want het zijn dezelfde woorden. Men zou kunnen meenen, dat een mensch niet anders dan behouden kan worden, wanneer de waarheden vol goedheden zijn, maar men moet weten, dat er bij den mensch uiterst weinig waarheden zijn, en dat zoo er al aanwezig zijn, zij geen leven hebben tenzij er goedheden in zijn, en dat hij, zoo er goedheden in zijn, behouden wordt, doch uit Barmhartigheid. Want er zijn, als gezegd, uiterst weinig waarheden bij den mensch, en de goedheden, welke daarin zijn, hebben haar hoedanigheid overeenkomstig de waarheden en het leven van den mensch. De waarheden, op zichzelf beschouwd, geven het leven niet, maar de goedheden; de waarheden zijn slechts de ontvangende vaten van het leven, dat is, van het goede; daarom kan nooit iemand zeggen dat hij door waarheden, of, zooals het algemeene gezegde is, door het geloof alleen, behouden kan worden, tenzij er in de waarheden, welke des geloofs zijn, het goede is; het goede dat er in moet zijn, moet het goede der naastenliefde zijn; vandaar is het geloof zelf in den innerlijken zin niets anders dan naastenliefde, zooals boven in nr. 2231 is aangetoond. Aangaande de bewering, dat de erkenning van het ware het zaligmakende geloof is, moet men weten, dat er bij hen, die in aan de naastenliefde tegenovergestelde dingen leven, nooit eenige erkenning mogelijk is, maar slechts de eene of andere overreding, waaraan een leven der eigen- of wereldliefde is toegevoegd; aldus is er in deze erkenning niet het leven des geloofs, dat der naastenliefde is; de allerergsten vanwege de eigen- of wereldliefde of ter oorzaak van het boven anderen willen uitblinken in wat zoo genoemd wordt inzicht en wijsheid, en aldus om eerbewijzen, roem en winst te oogsten, kunnen de waarheden des geloofs machtig worden, en

deze met vele dingen bevestigen, maar nochtans zijn deze waarheden bij hen dood. Het leven van het ware, dus van het geloof, is eenig en alleen van den Heer, die het Leven zelf is; het leven des Heeren is Barmhartigheid, welke tot de liefde jegens het gansche menschelijke geslacht behoort. In het leven des Heeren kunnen nooit diegenen deelen die, hoewel zij de waarheden des geloofs bekennen, anderen bij zichzelf vergeleken, verachten, en die, wanneer aan hun leven van eigen- en wereldliefde wordt geraakt, den naaste haten, en vermaak scheppen in het verlies van zijn bezit, eer, roem en leven; maar het is met de waarheden des geloofs zoo gesteld, dat de mensch door middel daarvan wordt wederverwekt, want zij zijn de eigenlijke ontvangende vaten zelf van het goede; van welken aard derhalve de waarheden zijn, en van welken aard de goedheden in de waarheden zijn, en van welken aard de verbinding en vandaar het vermogen om deze in het andere leven te volmaken, van dien aard is de staat van zaligheid en geluk na den dood.

2262. Dat de woorden: “Ik zal de gansche plaats sparen om hunnentwil” beteekenen, dat zij behouden zullen worden, volgt uit het verband als een besluit, dus zonder verklaring; plaats beteekent staat, zooals in de nrs. 1273, 1373 is aangetoond, en aldus wordt hier “plaats” gezegd in plaats van “stad” om aan te duiden dat zij, die in zulk een staat zijn, behouden zullen worden.

2263. Vers 27. *En Abraham antwoordde, en zeide: Zie, ik bid U, ik heb mij onderwonden te spreken tot mijnen Heer, en ik ben stof en assche.* Abraham antwoordde, en zeide, beteekent het denken des Heeren uit het menschelijke; Zie, ik bid U, ik heb mij onderwonden te spreken tot mijnen Heer, en ik ben stof en assche, beteekent de vernedering van het menschelijke zooals het naar verhouding was.

2264. Dat de woorden: “Abraham antwoordde, en zeide,” het denken des Heeren uit het menschelijke beteekenen, blijkt uit de uitbeelding van Abraham in dit hoofdstuk, zijnde de Heer naar het menschelijke, waarover herhaaldelijk hierboven.

2265. Dat de woorden: “Zie, ik bid U, ik heb mij onderwonden te spreken tot mijnen Heer, en ik ben stof en assche” de vernedering van het menschelijke beteekenen, zooals het naar verhouding was, is duidelijk. Over den staat des Heeren in het menschelijke, of den staat van Zijn vernedering, en over den staat des Heeren in het Goddelijke, of den staat van Zijn Verheerlijking, is herhaaldelijk eerder gehandeld; dat Hij voort in den staat der vernedering met Jehovah sprak als met een ander, terwijl Hij in den staat der Verheerlijking met Zichzelf sprak, zie men in nr. 1999. Daar hier Abraham, als gezegd, den Heer in het menschelijke uitbeeldt, wordt in dezen staat gezegd, dat het

menschelijke ten aanzien van het Goddelijke als stof en asch is, waarom deze staat ook de staat der vernedering wordt genoemd. De vernedering komt voort uit de zelferkenning, dat men naar verhouding van dien aard is. Onder het menselijke wordt hier niet het Goddelijk Menselijke verstaan, maar het menselijke dat Hij van de moeder had, hetwelk Hij gansch en al uitdreef, en in welks plaats Hij het Goddelijk Menselijke stelde; het is dit menselijke, namelijk het moederlijke, waarop hier stof en asch betrekking heeft; men zie hetgeen boven in nr. 2159 is gezegd.

2266. Vers 28. *Misschien zullen aan de vijftig rechtvaardigen vijf ontbreken; zult Gij om vijf de gansche stad verderven? En Hij zeide: Ik zal haar niet verderven, zoo Ik er vijf en veertig zal vinden.* Misschien zullen aan de vijftig rechtvaardigen vijf ontbreken, beteekent, zoo er iets minder was; zult Gij om vijf de gansche stad verderven, beteekent, zou de mensch te gronde gaan om het weinige dat ontbreekt; en Hij zeide: Ik zal haar niet verderven, zoo Ik er vijf en veertig zal vinden, beteekent, dat hij niet te gronde zou gaan, wanneer zij verbonden konden worden.

2267. Dat de woorden: “Misschien zullen er aan de vijftig rechtvaardigen vijf ontbreken” beteekenen, zoo er iets minder was, blijkt uit de beteekenis van vijf, zijnde weinig, of minder, over welke beteekenis van dit getal in het eerste deel, nr. 649; wat de vijftig rechtvaardigen beteekenen, is boven in nr. 2252 aangetoond.

2268. Dat de woorden: “zult Gij om vijf de gansche stad verderven” beteekenen, zou de mensch te gronde gaan om het weinige dat ontbreekt, blijkt uit de beteekenis van vijf, zijnde weinig, waarover vlak hierboven; en uit de beteekenis van de stad, zijnde het ware, waarover eveneens eerder. Ten aanzien van de waarheden wordt het menselijk gemoed in het Woord vergeleken bij een stad, en ook een stad genoemd; en ten aanzien van de goedheden, die in de waarheden zijn, wordt het vergeleken bij de inwoners aldaar, en ook inwoners genoemd, want het is daarmede evenzoo gesteld; wanneer de waarheden die in de geheugens van den mensch zijn, en in de gedachten van zijn gemoed, zonder goedheden zijn, zijn zij gelijk een stad zonder bewoners, derhalve ledig en ijdel; ja zelfs kan ook van de Engelen worden gezegd, dat zij als het ware in de waarheden des menschen wonen, en van den Heer uit aandoeningen van het goede ingeven, wanneer de mensch in de liefde tot den Heer en in liefde jegens den naaste leeft, want zij scheppen er behagen in aldus te wonen, dat is, te leven bij zulke menschen; anders is het gesteld bij hen, die in eenige waarheden zijn, en in geen goedheden der naastenliefde.

2269. Dat de woorden: “en Hij zeide: Ik zal haar niet verderven, zoo Ik er vijf en veertig zal vinden” beteekenen, dat hij niet te gronde zou gaan, wanneer zij verbonden konden worden, blijkt uit de beteekenis van het getal vijfenveertig, zijnde de verbinding. Eerder is het aangetoond, dat de enkelvoudige getallen hun beteekenis behouden, ook wanneer zij vermenigvuldigd worden, en dat aldus de grootere getallen een soortgelijke beteekenis hebben als de kleinere; zoo ook vijfen-veertig, welk getal is samengesteld uit de vermenigvuldiging van vijf met negen, en daar het is samengesteld uit vijf vermenigvuldigd met negen, beteekent het hetzelfde als vijf en negen. Dat vijf beteekent weinig, is in nr. 649 aangetoond, en dat negen de verbinding of het verbondene beteekent, in nr. 2075; aldus beteekent het hier: zoo de goedheden eenigermate met de waarheden verbonden zouden zijn. Dat getallen in het Woord zaken of staten beteekenen, blijkt uit hetgeen boven in nr. 2252 over vijftig is gezegd; alsmede uit hetgeen eerder over getallen is aangetoond in de nrs. 482, 487, 575, 647, 648, 755, 813, 1963, 1988. Aangezien vijf beteekent weinig, en vijfenveertig de verbinding, is de eigenlijke verklaring dezer getallen van dien aard; want er wordt gezegd: *misschien zullen aan de vijftig rechtvaardigen vijf ontbreken*, waarmede wordt aangeduid: zoo er iets minder was; en daarna *zult Gij om vijf de gansche stad verderven*, waarmede wordt aangeduid: zullen zij te gronde gaan om het weinige dat ontbreekt; want daar vijf beteekent weinig, wordt de vijf niet andermaal gebezigd, maar gezegd: *Ik zal haar niet verderven, zoo Ik er vijfenveertig zal vinden*, waarmede wordt aangeduid, dat zij niet te gronde zouden gaan, wanneer zij verbonden konden worden; dat hier gezegd wordt vijfenveertig, en niet, zoo er aan de vijftig vijf ontbreken, vindt ook hierin zijn oorzaak, dat vijf niet alleen beteekent weinig, als in nr. 649 werd aangetoond, maar ook ontbinding, zooals eveneens in het eerste deel werd aangetoond, in nr. 1686; opdat nu niet ontbinding maar verbinding zou worden aangeduid, wordt dit getal, namelijk vijfenveertig, genoemd, want vijfenveertig is, als boven gezegd, eenige verbinding; aldus volgen in den innerlijken zin alle dingen afzonderlijk op schoone wijze in hun verband. Wat de verbinding van het goede met het ware betreft, dit is een verborgenheid, welke niet dusdanig kan worden beschreven, dat zij door het gewone bevattingsvermogen kan worden begrepen; het moet slechts in het kort worden gezegd: in hoe grootere mate het ware echt en zuiver is, des te beter kan het goede, dat van den Heer komt, daarin als in een ontvangend vat, worden aangepast, maar hoe minder het ware echt en zuiver is, des te minder kan het goede van den Heer daarin worden aangepast, want zij moeten onderling overeenstemmen, en de verbinding geschiedt overeenkomstig de overeenstemming; de goedheden

kunnen nooit gelegd worden in valschheden, noch boosheden in waarheden, als in ontvangende vaten, want zij zijn van een tegenovergestelde stelde inborst en natuur, het een verwerpt het ander als zijn vijand; ja zelfs zou, wanneer zij trachtten zich met elkander te verbinden, het een het ander uitspuwen, het goede namelijk het booze als vergift, en het booze het goede als iets braakverwekkends. Door den Heer is in zulk een vijandschap tusschen het goede en het booze voorzien, opdat zij niet te eeniger tijd vermengd zouden worden, want als zij werden vermengd, zou de mensch te gronde gaan. In de arglistigen en huichelaars zijn zij er niet ver van verwijderd, met elkander verbonden te zijn, maar nochtans is er door den Heer voor gezorgd, dat zij niet verbonden worden; dit is de reden, dat de arglistigen en huichelaars in het andere leven meer dan alle anderen vreeselijke dingen doormaken.

2270. Vers 29. *En hij voer voort nog tot Hem te spreken, en zeide: Misschien zullen aldaar veertig gevonden worden; en Hij zeide: Ik zal het niet doen om der veertigen wil.* Hij voer voort nog tot Hem te spreken, beteekent het denken; en zeide: Misschien zullen aldaar veertig gevonden worden, beteekent hen, die in verzoeking en zijn geweest; en Hij zeide: Ik zal het niet doen om der veertigen wil, beteekent, dat zij behouden zullen worden.

2271. Dat de woorden: “Hij voer voort nog tot Hem te spreken” het denken beteekenen, blijkt uit de beteekenis van het spreken in den innerlijken zin; het spreken of de spraak is niets anders dan hetgeen uit het denken vloeit, en daar de innerlijke dingen door uiterlijke worden aangeduid, zooals het verstaan door zien, het verstand door het oog, de gehoorzaamheid door het oor, en zoo voort, evenzoo denken door spreken.

2272. Dat de woorden: “en zeide: Misschien zullen aldaar veertig gevonden worden” hen beteekenen, die in verzoeking en zijn geweest, blijkt uit de beteekenis van het getal veertig, zijnde de verzoeking en, waarover in het eerste deel, nr. 730. Hoe deze dingen in een reeks op elkander volgen, kan uit de verzoeking en blijken. De verzoeking en grijpen plaats met het doel niet alleen opdat de mensch in waarheden bevestigd zal worden, maar ook opdat de waarheden te nauwer met de goedheden verbonden zullen worden, want dan strijdt hij voor de waarheden tegen valschheden, en daar hij dan in innerlijke smart is en in kwelling, houden de verlustigingen van het leven der begeerten en der daaruit voortvloeiende lusten op, en dan vloeien van den Heer goedheden in, en dan worden tevens de boosheden als verfoeilijkheden beschouwd; vandaar nieuwe en aan de vorige tegenovergestelde gedachten, waartoe hij later gebogen kan worden, en aldus van boosheden tot goedheden, en deze kunnen dan met waarheden verbonden worden; en daar de verbinding

van het goede met het ware door verzoekingën geschiedt, en in het vorige vers werd gezegd, dat diegenen behouden zouden worden, bij wie goedheden met waarheden verbonden kunnen worden, volgt hier dit uit, en wel in dier voege, dat zij verbonden kunnen worden door verzoekingën; dit is het verband der dingen voor hen, die in den innerlijken zin zijn.

2273. Dat de woorden: “Hij zeide: Ik zal het niet doen om der veertigen wil” beteekenen, dat zij behouden zullen worden, blijkt zonder verklaring. Aangaande hen, die in het voorafgaande vers met vijfenveertig worden aangeduid, werd gezegd: “*Ik zal niet verderven* zoo Ik vijf en veertig zal vinden” en daarmee werd aangeduid, dat zij niet te gronde zouden gaan, wanneer de goedheden met de waarheden verbonden konden worden; hier volgt nu hetgeen vermeld wordt aangaande de veertig, en er wordt gezegd: “*Ik zal het niet doen* om der veertigen wil”, waarmee niet wordt aangeduid, dat zij zouden behouden worden ter wille der verzoekingën, want er zijn ook sommigen, die verzoekingën ondergaan en die daarin bezwijken; aldus worden bij dezen de goedheden niet verbonden; ja zelfs wordt de mensch ook niet ter wille van de verzoekingën behouden, wanneer hij iets van verdienste daarin stelt, want wanneer hij iets van verdienste in de verzoekingën stelt, is het uit eigenliefde, dat hij zich daarop beroemt, en gelooft boven anderen den hemel verdiend te hebben, en tevens denkt hij over zijn eigen verhevenheid boven anderen, terwijl hij de anderen, bij zichzelf vergeleken, veracht, welke dingen alle tegen de wederkeerige liefde en de daaruit voortvloeiende hemelsche gelukzaligheid indruischen. De verzoekingën, waarin de mensch overwint, brengen met zich mede, dat hij alle anderen waardiger gelooft dan zichzelf, en dat hij eerder helsch dan hemelsch is, want dergelijke dingen komen tijdens de verzoekingën in hem op; en wanneer hij derhalve na de verzoekingën in daaraan tegenovergestelde gedachten komt, is het een teeken, dat hij niet overwonnen heeft, want de gedachten die hij had in de verzoekingën, zijn die, tot welke de gedachten, die hij na de verzoekingën heeft, kunnen gebogen worden, en wanneer deze niet tot gene kunnen gebogen worden, dan is hij òf in de verzoekingën bezweken, òf hij valt in dergelijke terug, en somtijds in zwaardere, totdat hij is gebracht tot dien gezonden staat, dat hij gelooft niets te verdienen; hieruit blijkt, dat door veertig hier diegenen worden aangeduid, bij wie door verzoekingën de goedheden met de waarheden zijn verbonden.

2274. Vers 30. *En hij zeide: Dat, ik bid U, mijn Heer niet ontsteke, en ik spreke; misschien zullen aldaar dertig gevonden worden. En Hij zeide: Ik zal het niet doen, zoo Ik aldaar dertig zal vinden.* En hij zeide: Dat, ik bid U, mijn Heer niet ontsteke, en ik spreke, beteekent den angst over het menschelijk geslacht;

misschien zullen aldaar dertig gevonden worden, beteekent iets van strijd; en Hij zeide: Ik zal het niet doen, zoo Ik aldaar dertig zal vinden, beteekent, dat dezen behouden zullen worden.

2275. Dat de woorden: “En hij zeide: Dat, ik bid U, mijn Heer niet ontsteke, en ik spreke” den angst over den staat van het menschelijk geslacht beteekenen, kan niet zoozeer blijken uit de woorden, maar uit de daarin gelegen aandoening. Er zijn twee dingen in den innerlijken zin des Woords, namelijk het geestelijke en het hemelsche. Het geestelijke bestaat hierin, dat de dingen los van de letter worden opgevat, waartoe de letterlijke zin als voorwerp dient, zooals die dingen doen welke het oog ziet, wanneer zij tot voorwerpen dienen om te denken over meer verheven dingen; het hemelsche bestaat hierin, dat alleen de aandoening der dingen wordt waargenomen, welke in den innerlijken zin gelegen zijn; in het eerstgenoemde zijn de geestelijke Engelen, in het laatstgenoemde echter de hemelsche Engelen; zij die in het laatstgenoemde, of in de aandoening, zijn, worden terstond gewaar wat de letter insluit, wanneer zij door den mensch gelezen wordt, uit de aandoening alleen, en daaruit vormen zij voor zichzelf hemelsche voorstellingen, en zulks met ontelbare verscheidenheid, en op onbeschrijfelijke wijze overeenkomstig de zich ontvouwende harmonie der hemelsche dingen der liefde, welke in de aandoening zijn; hieruit kan blijken, wat het Woord des Heeren in zijn schoot bevat; wanneer derhalve deze woorden gelezen worden: *Dat, ik bid U, mijn Heer niet ontsteke, en ik spreke*, worden de hemelsche Engelen terstond een zekeren angst gewaar, en wel den angst der liefde jegens het menschelijk geslacht, en dan worden hun tevens ontelbare en onuitsprekelijke dingen ingegeven aangaande den angst der liefde, welchen de Heer gevoelde, toen Hij dacht over den staat van het menschelijk geslacht.

2276. Dat de woorden: “misschien zullen dertig gevonden worden” iets van strijd beteekenen, blijkt uit de beteekenis van het getal dertig. Dat dertig iets van strijd beteekent, aldus een weinig strijds, komt omdat dit getal is samengesteld uit de vermenigvuldiging van *viyf*, waarmede iets weinigs wordt aangeduid, met *zes*, waarmede arbeid of strijd wordt aangeduid, zooals in het eerste deel, nrs. 649, 737, 720, 900, 1709 werd aangetoond; vandaar beteekent dit getal ook, overal waar het in het Woord gelezen wordt, iets dat betrekkelijk weinig is, zooals bij Zacharia:

“Ik zeide tot hen: Indien het goed is in uwe oogen, geeft loon, en zoo niet, laat het na; en zij hebben mijn loon gewogen, *dertig zilverlingen*; en Jehovah zeide tot mij: Werp ze henen voor den pottenbakker, de heerlijkheid van den prijs, dien Ik waard geacht ben geweest; en ik

nam de *dertig zilverlingen*, en wierp ze in het huis van Jehovah, voor den pottenbakker” (11: 12, 13);

dit wil zeggen, dat zij de verdienste des Heeren, en de verlossing en zaligmaking door Hem zoo gering achtten; de pottenbakker staat voor de hervorming en de wederverwekking; vandaar over dezelfde dertig zilverlingen bij Mattheus:

“Zij hebben de *dertig zilverlingen* genomen, de waarde des gewaardeerden van de zonen Israëls, denwelken zij gewaardeerd hebben, en hebben dezelve gegeven voor den akker des pottenbakkers, zooals mij de Heer bevolen heeft” (27: 9, 10),

waaruit duidelijk blijkt, dat dertig hier staat voor een gering geachten prijs; de waardebepaling van een dienstknecht, die van geringe beteekenis werd beschouwd, was dertig sikkelen, zooals blijkt bij Mozes:

“Indien de os eenen knecht of eene dienstmaagd stoot, hij zal zijnen heer dertig sikkelen van zilver geven, en de os zal gesteenigd worden” (Exod. 21: 32);

van hoe geringe beteekenis een dienstknecht werd beschouwd, blijkt aldaar in vers 20, 21. De dienstknecht staat in den innerlijken zin voor den arbeid. Dat de Levieten werden genomen om het ambt te vervullen, beschreven door het komen tot het uitoefenen van den krijgsdienst en om het werk in de tent te doen, van een zoon van *dertig jaren* tot een van vijftig (Num. 4: 3, 23, 30, 35, 39, 43), kwam, omdat door dertig diegenen werden aangeduid, die werden ingewijd, en die derhalve vooralsnog slechts weinig krijgsdiensten, zooals zij in den innerlijken zin worden verstaan, konden verrichten; behalve elders, waar in het Woord dertig wordt genoemd, zooals dat zij zouden offeren op een zoon des runds een spijsoffer van *drie tienden* (Num. 15: 9), hetgeen hierin zijn oorzaak vond, omdat de offering van een rund het natuurlijk goede uitbeeldde, zooals boven in nr. 2180 werd aangetoond, en het natuurlijk goede is slechts weinig in verhouding tot het geestelijk goede, hetgeen werd uitgebeeld door de offering van een ram, en nog minder in verhouding tot het hemelsch goede, hetgeen werd uitgebeeld door de offering van een lam, waaromtrent een andere berekening van de tienden des spijsoffers bestond, zooals aldaar blijkt, vers 4, 5, 6; voorts Num. 28: 12, 13, 20, 21, 28, 29; hfdst. 29: 3, 4, 9, 10, 14, 15, welke berekeningen der tienden of verhoudingen nooit zouden zijn bevolen, wanneer zij geen hemelsche verborgenheden insloten. Dertig staat ook voor weinig bij Markus:

“Het zaad, dat in goede aarde viel, gaf vrucht, die opging en wies; en het eene droeg *dertig*, en het andere *zestig*, en het andere *honderd*” (4: 8);

dertig staat voor een geringe opbrengst, en voor wat slechts weinig werkte; deze getallen zouden niet zijn aangegeven, wanneer zij niet die dingen insloten, welke zij beteekenen.

2277. Dat de woorden: “Hij zeide: Ik zal het niet doen, zoo Ik aldaar dertig zal vinden”, beteekenen, dat zij behouden zullen worden, blijkt uit het verband in den innerlijken zin, zonder nadere verklaring.

2278. Vers 31. *En hij zeide: Zie, ik bid U, ik heb mij onderwonden te spreken tot mijnen Heer; misschien zullen er twintig gevonden worden; en Hij zeide: Ik zal haar niet verderven om der twintigen wil.* Hij zeide: Zie, ik bid U, ik heb mij onderwonden te spreken tot mijnen Heer, beteekent, hier als eerder, de vernedering van het menschelijke voor het Goddelijke; misschien zullen er twintig gevonden worden, beteekent, zoo er al niet iets van strijd is, maar toch iets goeds; en Hij zeide: Ik zal haar niet verderven om der twintigen wil, beteekent, dat zij behouden zullen worden.

2279. Dat de woorden: “Hij zeide: Zie, ik bid U, ik heb mij onderwonden te spreken tot mijnen Heer”, de vernedering van het menschelijke voor het Goddelijke beteekenen, blijkt uit hetgeen boven in nr. 2265 gezegd werd, alwaar dezelfde woorden staan.

2280. Dat de woorden: “misschien zullen er twintig gevonden worden” beteekenen, zoo er al niet iets van strijd is, maar toch iets goeds, blijkt uit de beteekenis van twintig. Evenals alle getallen, die in het Woord genoemd worden, zaken en staten beteekenen, zooals eerder herhaaldelijk werd gezegd en aangetoond (men zie nr. 2252), zoo ook twintig, en wat het beteekent, kan blijken uit zijn afleiding, namelijk uit tweemaal tien. In het Woord beteekent tien, evenals ook de tienden, de overblijfselen, waardoor al het goede en ware wordt aangeduid, dat de Heer bij den mensch nederlegt van zijne kindsheid tot zijn levenseinde, waarover in het volgende vers; tweemaal tien of dubbele tienden, dat is, twintig, beteekent iets dergelijks, maar in hooger grad, namelijk het goede. Door de overblijfselen worden drie soorten van goedheden aangeduid, namelijk de goedheden der kindsheid, de goedheden der onwetendheid, en de goedheden van het inzicht. De goedheden der kindsheid zijn die, welke den mensch worden ingegeven van zijn eerste geboorte tot den leeftijd toe waarin hij begint onderwezen te worden en iets te weten; de goedheden der onwetendheid zijn die, wanneer hij onderwezen wordt en iets begint te weten; de goedheden van het inzicht zijn die, wanneer hij nadenken kan over wat goed en wat waar is. Het goede der kindsheid bestaat van de kindsheid des menschen tot aan zijn tiende levensjaar; het goede der onwetendheid van dezen leeftijd tot aan zijn twintigste jaar;

van dit jaar aan begint de mensch redelijk te worden en het vermogen tot nadenken over het goede en ware te hebben, en zich het goede van het inzicht te verwerven. Het goede van de onwetendheid is datgene, wat door twintig wordt aangeduid, omdat zij, die in het goede der onwetendheid zijn, niet in eenige verzoeking komen, want niemand wordt verzocht vooraleer hij kan nadenken, en op zijne wijze gewaarworden wat goed en waar is. Over hen, die goedheden ontvingen door verzoeking, is gehandeld in de beide onmiddellijk voorafgaande verzen; thans wordt in dit vers gehandeld over hen, die niet in verzoeking zijn en nochtans het goede hebben. Aangezien door twintig diegenen worden aangeduid, die dit goede hebben, dat het goede der onwetendheid wordt genoemd, werden al diegenen, die uit Egypte togen, geteld van den *zoon van twintig jaren* en daarboven, of, zooals het gezegd wordt, elkeen die uittrok ten heire, waaronder diegenen werden verstaan, die niet langer in het goede der onwetendheid waren, waarover Num. 1: 20, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 38, 40, 42, 45; hfdst. 26: 4; en dat alle diegenen, die *boven twintig jaren* waren, in de woestijn stierven (Num. 32: 10, 11), omdat hun het booze kon worden toegerekend, en zij beeldden hen uit, die in de verzoeking bezweken; voorts, dat het mannelijke van den zoon van vijf jaren tot den *zoon van twintig jaren* op *twintig sikkelen* geschat werd (Lev. 27: 5); en een andere schatting van den zoon van *twintig jaren* tot een zoon van zestig jaren was vijftig sikkelen (ald. vers 3). Met deze goedheden, namelijk van de kindsheid, van de onwetendheid, en van het inzicht, is het aldus gesteld: het goede van het inzicht is het beste, want dit behoort tot de wijsheid; het goede dat voorafgaat, namelijk der onwetendheid, is weliswaar goed, maar daar er slechts weinig inzicht in is, kan het niet het goede der wijsheid genoemd worden; het goede der kindsheid echter is weliswaar goed in zichzelf, maar het is nochtans minder goed dan de beide andere, want er is nog niet eenig waars van het inzicht aan verbonden, en het is aldus niet tot eenig goeds van de wijsheid geworden, maar het is alleen een bodem om het te kunnen worden; de erkenningen van het goede en ware maken dat de mensch als mensch wijs is. De kindsheid zelve, waardoor de onschuld wordt aangeduid, behoort niet tot de kindsheid, maar tot de wijsheid, zooals beter blijken kan uit hetgeen aan het einde van dit hoofdstuk gezegd zal worden over de kleine kinderen in het andere leven. Door twintig wordt, als gezegd, in dit vers geen ander goeds aangeduid dan het goede der onwetendheid; van dit goede wordt niet alleen gezegd, dat het bij hen is, die beneden het twintigste jaar zijn, zooals reeds werd gezegd, maar ook bij hen, die in het goede der naastenliefde zijn, en tevens in onwetendheid van het ware, zooals

diegenen binnen de Kerk zijn, die in het goede der naastenliefde zijn, en, om de eene of andere oorzaak, niet weten, wat het ware des geloofs is, zooals het geval is met zeer velen van hen, die heilig over God, en goed over den naaste denken; voorts is het ook het geval met allen buiten de Kerk, die heidenen worden genoemd, en desgelijks in het goede der naastenliefde leven. Hoewel dezen en genen niet in de waarheden des geloofs zijn, zijn zij nochtans, wijl zij in het goede zijn, in het vermogen om de waarheden des geloofs in het andere leven te ontvangen, evenals de kleine kinderen, want het verstandelijke van hen is nog niet besmet met beginselen van het valsche, en ook het wilsdeel niet zoozeer bevestigd in een leven van het booze, daar zij niet weten dat het valsche en het booze is; en het leven der naastenliefde brengt dit met zich mede, dat het valsche en booze der onwetendheid gemakkelijk kan worden gebogen tot het ware en goede; niet zoozeer bij hen, die zich bevestigd hebben in aan het ware tegenovergestelde dingen, en tevens een leven geleid hebben in aan het goede tegenovergestelde dingen. In andere gevallen beteekenen *twee tienden* in het Woord zoowel het hemelsch als het geestelijk goede; het hemelsch en het daaruit voortvloeiende geestelijk goede worden aangeduid door de twee tienden, waaruit elk toonbrood of brood der aangezichten werd bereid (Lev. 24: 5), en het geestelijk goede door de *twee tienden* van het spijsoffer op de offering van een ram (Num. 15: 6; hfdst. 28: 12, 20, 28; hfdst. 29: 3, 9, 14; hierover, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, elders.

2281. Dat de woorden: “Hij zeide: Ik zal haar niet verderven om der twintigen wil” beteekenen, dat zij behouden zullen worden, blijkt uit het verband in den innerlijken zin, aldus zonder verklaring.

2282. Vers 32. *En hij zeide: Dat, ik bid U, mijn Heer niet ontsteke, en ik alleenlijk ditmaal spreke: misschien zullen er tien gevonden worden. En Hij zeide: Ik zal haar niet verderven om der tien wil.* Hij zeide: Dat, ik bid U, mijn Heer niet ontsteke, en ik alleenlijk ditmaal spreke, beteekent nog steeds den angst over den staat van het menschelijk geslacht; misschien zullen er tien gevonden worden, beteekent, indien er toch nog overblijfselen zouden zijn; en Hij zeide: Ik zal haar niet verderven om der tien wil, beteekent, dat zij behouden zullen worden.

2283. Dat de woorden: “Hij zeide: Dat, ik bid U, mijn Heer niet ontsteke, en ik alleenlijk ditmaal spreke” nog steeds den angst over den staat van het menschelijk geslacht beteekenen, blijkt uit de aandoening gelegen in deze woorden, waarover boven in nr. 2275, alwaar dezelfde woorden voorkomen.

2284. Dat de woorden: “misschien zullen er tien gevonden worden” beteekenen, indien er toch nog overblijfselen zouden zijn, blijkt uit de

beteekenis van het getal tien, zijnde de overblijfselen, waarover in het eerste deel de nrs. 576, 1738; wat echter overblijfselen zijn, werd op verscheidene plaatsen eerder, zooals in de nrs. 468, 530, 560, 561, 660, 661, 1050, 1738, 1906 gezegd en aangetoond, namelijk dat zij al het goede en al het ware bij den mensch zijn, hetgeen verborgen ligt in zijn geheugens en in zijn leven; het is bekend, dat er niets goeds en niets waars is, dan alleen van den Heer; voorts, dat het goede en ware voortdurend van den Heer bij den mensch invloeit, maar dat het op verschillende manieren wordt ontvangen, en wel overeenkomstig het leven van het booze, en overeenkomstig de beginselen van het valsche, waarin de mensch zich heeft bevestigd; deze zijn het, die de goedheden en waarheden, welke van den Heer voortdurend invloeien, òf uitblusschen, òf verstikken, òf verdraaien; opdat derhalve de goedheden niet met boosheden, en de waarheden niet met valscheden vermengd zouden worden, want als zij vermengd werden, zou de mensch voor eeuwig te gronde gaan, scheidt de Heer deze, en verbergt Hij de goedheden en waarheden, die hij ontving, in zijn inwendigen mensch, en de Heer staat nooit toe dat zij van daar te voorschijn komen, zoolang hij in het booze en valsche is, maar alleen dan, wanneer hij in een heiligen staat is, het zij in den eenen of anderen angst, het zij in ziekte en dergelijke meer; het zijn deze dingen, welke de Heer aldus bij den mensch verbergt, die overblijfselen worden genoemd, waarvan zoo vaak melding wordt gemaakt in het Woord, doch het is nog niemand bekend, wat zij beteekenen; de mensch geniet de zaligheid en het geluk in het andere leven naar gelang van de hoedanigheid en de hoeveelheid der overblijfselen, dat is, van het goede en ware bij hem, want zij zijn, als gezegd, weggeborgen in zijn inwendigen mensch, en komen dan te voorschijn, wanneer de mensch de lichamelijke en wereldsche dingen verlaat. Alleen de Heer weet, van welken aard en omvang des menschen overblijfselen zijn; de mensch kan dit nooit weten, want de mensch is heden ten dage van dien aard, dat hij het goede kan veinzen, hoewel er van binnen niets dan het booze is; voorts kan een mensch ook boos schijnen, terwijl hij van binnen het goede heeft; vandaar is het den mensch nooit vergund, over een ander te oordeelen, van welken aard diens geestelijk leven is, want, als gezegd, de Heer alleen weet dit; maar het is een ieder wel vergund over een ander te oordeelen wat den aard betreft van zijn zedelijk en burgerlijk leven, want dit is voor de samenleving van belang. Het is hoogst algemeen, dat zij, die eenmaal een meening hebben opgevat omtrent het eene of andere ware des geloofs, over anderen oordeelen, dat zij niet behouden kunnen worden, tenzij zij evenzoo gelooven als zij doen, hetgeen de Heer evenwel heeft verboden (Matth. 7: 1, 2); terwijl mij

toch door vele ondervindingen is te weten gegeven, dat menschen uit elken godsdienst behouden worden, zoo zij slechts door een leven van naastenliefde overblijfselen van het goede en van het schijnbare ware hadden ontvangen. Dit is het, wat verstaan wordt onder de woorden, dat, zoo er tien gevonden zouden worden, zij niet zouden worden verdorven om der tienens wil, waarmede is aangeduid, dat zij zouden behouden worden, indien er overblijfselen waren. Het leven der naastenliefde bestaat hierin, van den ander goed te denken en hem wel te willen, en in zichzelf vreugde te gevoelen hierover, dat anderen ook behouden worden; daarentegen hebben diegenen het leven der naastenliefde niet, die willen dat geen anderen behouden worden dan alleen zij die evenzoo gelooven als zij doen, en vooral diegenen, die verontwaardigd zijn, dat het anders is. Dit kan alleen hieruit al blijken, dat er meer uit de heidenen dan uit de Christenen behouden worden, want diegenen onder de heidenen, die goed dachten van den naaste, en hem wel wilden, ontvangen de waarheden des geloofs in het andere leven beter dan zij, die Christenen worden genoemd, en erkennen eerder dan de Christenen den Heer; want niets bereidt den Engelen meer vreugde en geluk dan om degenen, die van de aarde in het andere leven komen, te onderwijzen.

2285. Dat de woorden: “Ik zal haar niet verderven om der tienens wil” beteekenen, dat zij behouden zullen worden, blijkt uit het verband in den innerlijken zin, dus zonder verklaring.

2286. Vers 33. *En Jehovah ging weg, toen Hij geëindigd had tot Abraham te spreken; en Abraham keerde weder naar zijne plaats.* Jehovah ging weg, toen Hij geëindigd had tot Abraham te spreken, beteekent, dat deze staat van innerlijke gewaarwording, waarin de Heer was, toen ophield van dien aard te zijn; en Abraham keerde weder naar zijne plaats, beteekent dat de Heer terugkeerde tot den staat, waarin Hij was voordat Hij deze dingen gewaarwerd.

2287. Dat de woorden: “Jehovah ging weg, toen Hij geëindigd had tot Abraham te spreken” beteekenen, dat deze staat van innerlijke gewaarwording, waarin de Heer was, toen ophield van dien aard te zijn, blijkt uit de beteekenis van spreken, en uit de beteekenis van Abraham; spreken beteekent in den innerlijken zin denken, zooals boven in nr. 2271 is aangetoond, maar hier innerlijk gewaarworden, daar er van Jehovah wordt gezegd, dat Hij geëindigd had tot Abraham te spreken; want het denken kwam, als eerder gezegd, uit de innerlijke gewaarwording voort, en de innerlijke gewaarwording uit het inwendige des Heeren, dat Jehovah was. Abraham beeldt echter in dit hoofdstuk den Heer uit in den menschelijken staat, zooals herhaaldelijk eerder werd gezegd. Hieruit kan blijken, dat met de woorden “Jehovah ging weg,

toen Hij geëindigd had tot Abraham te spreken”, in den innerlijken zin niets anders wordt aangeduid, dan dat deze staat van innerlijke gewaarwording, waarin de Heer was, toen ophield te bestaan. De reden, waarom in dit hoofdstuk zooveel gehandeld wordt over het innerlijk gewaarworden en denken des Heeren, zie men boven in nr. 2249.

2288. Dat de woorden: “Abraham keerde weder naar zijne plaats” beteekenen, dat de Heer terugkeerde tot den staat, waarin Hij was voordat Hij deze dingen gewaarwerd, blijkt uit de uitbeelding van Abraham in dit hoofdstuk, zijnde de Heer in den menschelijken staat; en uit de beteekenis van de plaats, zijnde de staat, waarover in het eerste deel de nrs. 1273, 1378; aldus wil hier “terugkeeren naar zijne plaats” in den innerlijken zin zeggen: terugkeeren tot den staat, waarin Hij tevoren was. Dat de Heer, toen Hij in de wereld leefde, twee staten had, namelijk den staat der vernedering en den staat der verheerlijking, is eerder gezegd en aangetoond; Zijn staat van vernedering was daar, toen Hij in het menschelijke was, dat Hij erfelijk van de moeder had; de staat der verheerlijking was daar, toen Hij in het Goddelijke was, dat Hij van Jehovah, Zijn Vader, had; genen staat, namelijk dien van het menschelijke van moederswege, legde de Heer geheel en al af, en Hij trok het Goddelijk Menschelijke aan, toen Hij uit de wereld heenging, en keerde tot het Goddelijke zelf weder, waarin Hij van eeuwigheid aan was (Joh. 17: 5), te zamen met het Goddelijk geworden Menschelijke, en uit beide komt het Heilige voort, dat den ganschen Hemel vervult; aldus regeert Hij het heelal van het Goddelijke zelf en het Goddelijk Menschelijke uit door middel van het uitgaand Heilige.

De staat der kleine kinderen in het andere leven.

2289. *Het is mij met zekerheid te weten gegeven, dat alle kleine kinderen die sterven, over het gansche aardrijk, door den Heer worden opgewekt, en in den Hemel gebracht, en aldaar bij de Engelen, die zorg voor hen dragen, opgevoed en onderwezen, voorts dat zij naar gelang van de vorderingen van hun inzicht en wijsheid opgroeien; hieruit kan blijken hoe onmetelijk, alleen door de kinderen, de Hemel des Heeren is; want zij worden allen in de waarheden des geloofs onderwezen en in de goedheden der wederkeerige liefde, en worden Engelen.*

2290. *Zij, die niets omtrent den staat des levens na den dood weten, kunnen meenen, dat de kleine kinderen terstond, zoodra zij in het andere leven komen, in het inzicht en in de wijsheid der Engelen zijn; maar dat het hiermede anders is gesteld, is mij door veelvuldige ondervinding geleerd; zij, die niet lang na de geboorte overlijden, zijn van een kinderlijk gemoed, bijna als op aarde, en zij*

weten ook niets meer; want zij brengen slechts het vermogen mede tot weten, en door dit het vermogen tot verstaan, en door dit het vermogen om wijs te zijn, welk vermogen volmaakter is, daar zij niet in het lichaam zijn, maar geesten zijn. Dat zij van dien aard zijn, wanneer zij pas in den Hemel komen, is mij niet slechts gezegd, maar ook aangetoond; want verscheidene malen werden, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, kleine kinderen in reien tot mij gezonden, en het werd mij ook toegestaan hun het gebed des Heeren voor te lezen, en tevens werd het mij gegeven, gewaar te worden, op welke wijze de Engelen, in wier gezelschap zij waren, in hun teedere en prille voorstellingen den zin der dingen neerlegden, welke in het gebed des Heeren zijn, en ze te vullen, voor zooveel zij het ontvangen konden; en daarna op welke wijze zij in staat werden gesteld om dergelijke dingen als uit zichzelf te denken.

2291. Van welken aard hun teeder verstand is, werd mij ook aangetoond, toen ik het gebed des Heeren bad, en zij toen in de voorstellingen van mijn denken invloeden, namelijk dat het zóó teeder was, dat zij nauwelijks iets anders verstonden dan alleen den zin der woorden, maar dat hun voorstellingen nochtans in deze teederheid tot aan den Heer toe geopend waren, dat is, tot van den Heer uit; want de Heer vloeit in de voorstellingen der kleine kinderen hoofdzakelijk van de binnenste dingen uit; want nog niets heeft hun voorstellingen gesloten, zooals bij de volwassenen het geval is, geen beginselen van het valsche, gericht tegen het verstaan van het ware, en ook geen leven van het booze, gericht tegen het ontvangen van het goede, en dus tegen het tot wijsheid komen.

2292. Hieruit kan blijken, dat de kleine kinderen niet terstond na den dood in den staat der Engelen komen, maar dat zij allengs daarin worden binnengeleid door de erkenningen van het goede en ware, en zulks overeenkomstig de gansche hemelsche orde; want de kleinste bijzonderheden van alle dingen van hun inborst worden daar allerfijnst waargenomen, en overeenkomstig alle roerselen, zoo in het algemeen als in het bijzonder, van hun neiging, worden zij gedreven om de waarheden van het goede, en de goedheden van het ware te ontvangen, en zulks onder het voortdurende toezicht des Heeren.

2293. Bovenal worden zij steeds hierin ingewijd, dat zij geen anderen Vader kennen en daarna erkennen dan den Heer alleen, en dat zij van Hem het leven hebben; want dat zij levens zijn, namelijk waarlijk menschelijke levens en engelenlevens, komt van het inzicht van het ware en de wijsheid van het goede, hetwelk zij eenig en alleen van den Heer hebben; dit is de reden, dat zij niet anders weten, dan dat zij in den Hemel zijn geboren.

2294. Vele malen, wanneer kleine kinderen in koren bij mij waren, als zij nog geheel en al kinderlijk waren, werden zij gehoord als een teeder door elkander,

zoodat zij nog niet als één werkten, zooals zij later doen wanneer zij ouder worden; en, hetgeen wonderbaarlijk is, de geesten, die bij mij waren, konden niet nalaten hen te leiden, namelijk tot denken en tot spreken; een dergelijke begeerte is den geesten ingeboren; maar ik nam herhaaldelijk waar, dat de kleine kinderen tegenstribbelden, niet willens zoo te denken en zoo te spreken; ik heb vaak hun weigering en weerzin opgemerkt, die met een soort van verontwaardiging gepaard ging, en wanneer hun eenig vermogen werd gegeven tot spreken, zeiden zij slechts dat het niet zoo is. Ik ben onderricht, dat de verzoeking der kleine kinderen in het andere leven van dien aard is, opdat zij zich gewennen en ingewijd worden, niet alleen om het valsche en booze te wederstaan, maar ook opdat zij niet door een ander denken, spreken en handelen, zich aldus niet laten leiden door een ander dan door den Heer alleen.

2295. Wanneer de kleine kinderen niet in dien staat, maar in een innerlijker sfeer, namelijk in een engelsfeer zijn, kunnen zij nooit in het minst door geesten worden bestookt, zelfs al zijn zij te midden van hen. Soms ook worden de kleine kinderen, die in het andere leven zijn, door den Heer, naar kleine kinderen op aarde gezonden (hoewel het kleine kind op aarde dit in het geheel niet weet); zij scheppen in hen het allergrootste behagen.

2296. De wijze waarop hun alle dingen worden ingegeven door verrukkingen en bekoringen, welke bij hun gemoedsaard passen, is mij eveneens aangetoond; want het werd mij gegeven, kleine kinderen te zien die allersierlijkst waren uitgedoscht, rondom hun borst alsmede rondom hun teedere armen bloemenslingers, glanzend van de allerbekoorlijkste en hemelsche kleuren; eens was het mij ook gegeven, kleine kinderen te zien met hun maagden opvoedsters in een paradijschee tuin, welke niet zoozeer uit boomen dan wel uit als het ware langs spalieren geleiden en aldus tot bogen gevormden laurier bestond, allersierlijkst met paden aangelegd, die leidden naar de innerlijker gedeelten; en de kleine kinderen, toen evenzoo uitgedoscht; en toen zij binnentraden, blonk de bloemenboog boven den ingang vreugdevol op; hieruit kan blijken, van welken aard deze verrukkingen zijn, alsmede dat zij door bekoorlijke en verrukkelijke dingen worden binnengeleid in de goedheden der onschuld en der naastenliefde, welke voortdurend door den Heer in deze verrukkelijke en bekoorlijke dingen worden gelegd.

2297. Bovendien worden de kleine kinderen, als zij vervolmaakt worden ook omgeven door atmosferen overeenkomstig den staat van hun volmaaktheid; dat er in het andere leven atmosferen bestaan van ontelbare verscheidenheid en van onuitsprekelijke schoonheid, zie men uit ondervinding in het eerste deel, nr. 1621; bovenal vertoonen zich aan hen atmosferen als van spelendekleine kinderen in allerkleinste vormen, onzichtbaar, doch alleen waarneembaar met de binnenste

voorstelling, waardoor zij deze hemelsche voorstelling vatten, dat alle dingen tot in elke bijzonderheid rondom hen leven, en dat zij in het leven des Heeren zijn, en deze voorstelling doet hun binnenste wezen met gelukzaligheid aan.

2298. *Door een in het andere leven vertrouwde wijze van mededeeling werd mij aangetoond, van welken aard de voorstellingen der kleine kinderen zijn, wanneer zij het eene of andere voorwerp zien; de voorwerpen waren alsof zij alle tot in elke bijzonderheid leefden, zoodat zij het leven hadden in elke voorstelling van hun gedachte; en ik werd gewaar, dat de kleine kinderen op aarde ongeveer soortgelijke voorstellingen hebben, wanneer zij in hun spelen zijn verdiept, want zij hebben nog geen overdenking, zooals de volwassenen bezitten, aangaande het onbezielde.*

2299. *De kleine kinderen worden bovenal onderwezen door dingen van uitbeeldenden aard, die passen bij hun genius, en hoe schoon deze zijn, en hoe vol tevens van wijsheid van binnen uit, kan nooit iemand gelooven; aldus wordt hun bij graden inzicht ingegeven, hetwelk zijn ziel aan het goede ontleent. Hier mag slechts één uitbeelding, welke mij gegeven was te zien, vermeld worden, waaruit het wezen van de overige kan worden opgemaakt; zij beeldden den Heer uit, oprijzende uit het graf, en tevens de vereeniging van Zijn Menschelijke met het Goddelijke, hetgeen geschiedde op een wijze zoo vol wijsheid, dat het alle menschelijke wijsheid te boven ging, en tevens op een onschuldige kinderlijke manier; zij vertoonden ook de voorstelling van een graf, maar niet tegelijkertijd de voorstelling des Heeren dan alleen zoo verwijderd, dat het nauwelijks werd waargenomen dat het de Heer was, dan alleen als uit de verte; zulks omdat er in de voorstelling van een graf iets begrafenisachtigs is, dal zij aldus verwijderden; daarna lieten zij op uiterst voorzichtige wijze in het graf iets van atmosferischen aard neder, totdat het een dun vocht leek, waardoor zij, eveneens op een behoorlijken afstand, het geestelijk leven in den doop aanduidden; daarna zag ik door hen de nederdaling des Heeren tot de gebondenen uitgebeeld, en de oprijzing met de gebondenen in den Hemel, en zulks met onvergelykelijke wijsheid en vroomheid; en heel kinderlijk was de uitbeelding, toen zij den Heer uitbeeldden bij de gebondenen in de lagere aarde; zij lieten koorden neer, die bijna onzichtbaar waren, en heel zacht en teeder, waarmede zij den Heer ophieven in Zijn oprijzing; zulks met een voortdurenden heiligen schroom, opdat niets in de uitbeelding zou stuiten op iets waarin niet het geestelijk hemelsche was; behalve nog andere uitbeeldingen, waarin zij zijn en waardoor zij in de erkennissen van het ware en in de neigingen tot het goede worden opgeleid, zoowel als door kinderlijke spelen overeenkomstig hun gemoedsaard.*

2300. *Bovendien zijn de kleine kinderen van verschillenden genius en verschillende inborst, en zulks door hetgeen zij van de ouders overerfden, en achtereenvolgens van de grootouders en overgrootouders; want het daadwerkelijke leven der ouders, door de gewoonte bevestigd, wordt tot een tweede natuur, en erfelijk in de kinderen ingeplant; vandaar hun verschillende neigingen.*

2301. *In het algemeen genomen zijn de kleine kinderen van een óf hemelschen óf geestelijken genius. Zij die van een hemelschen genius zijn, worden duidelijk onderkend van hen, die van een geestelijken genius zijn; genen denken, spreken en handelen zachter, zoodat er nauwelijks iets anders verschijnt dan een vloeiend iets uit de liefde van het goede tot den Heer en jegens andere kleine kinderen; dezen echter denken, spreken en handelen niet zoo zacht, maar er vertoont zich iets als het ware geveulegde en trillende in elke bijzonderheid van hen: voorts komt het ook uit in hun verontwaardiging, behalve in nog andere dingen; aldus heeft elk klein kind een gemoedsaard, welke verschilt van dien van elk ander, en een ieder wordt overeenkomstig zijn gemoedsaard opgevoed.*

2302. *Er zijn bepaalde en verschillende gezelschappen van Engelen, die voor de kleine kinderen zorg dragen, en zij zijn voornamelijk van het vrouwelijk geslacht, en die in het leven van het lichaam kleine kinderen met de teederste liefde hebben liefgehad. De kleine kinderen, die boven de andere in rechtschapenheid uitblinken, dragen zij, naar een vastgestelde gewoonte, aan den Heer op.*

2303. *Engelengeesten, die boven vooraan waren, spraken tot mij in de engeltaal, niet in woorden onderscheiden, zeggende, dat hun staat een staat was van de kalmte des vredes, en dat er bij hen ook kleine kinderen waren, en dat zij gelukzaligheid maakten door in hun gezelschap te zijn; deze geesten waren eveneens van het vrouwelijk geslacht. Zij zeiden verder aangaande de kleine kinderen op aarde, dat er bij hen terstond na de geboorte Engelen aanwezig zijn uit den Hemel der onschuld; in den volgenden leeftijd Engelen uit den Hemel der kalmte des vredes; vervolgens diegenen, die uit de gezelschappen der naastenliefde komen; en daarna, als de onschuld en de naastenliefde bij de jonge kinderen afneemt, zijn andere Engelen aanwezig; en dat ten slotte, wanneer zij ouder worden en in een leven treden dat aan de naastenliefde vreemd is, weliswaar Engelen aanwezig zijn, maar meer verwijderd, en zulks overeenkomstig de einddoelen des levens, welke de Engelen vooral regeeren, door voortdurend goede in te geven en booze af te wenden; en voor zooveel zij dit kunnen doen of niet kunnen doen, vloeien zij van dichterbij of verderaf in.*

2304. *Velen kunnen van meening zijn, dat de kleine kinderen in het andere leven kleine kinderen blijven, en dat zij als kleine kinderen onder de Engelen zijn; zij die in onwetendheid verkeerden omtrent het wezen der Engelen, zouden in die*

meening versterkt kunnen worden door de beelden hier en daar in de tempels, en elders, alwaar kleine kinderen als Engelen worden voorgesteld; maar het is hiermede gansch anders gesteld. Het is het inzicht en de wijsheid, welke den Engel maken, en zoolang als de kleine kinderen deze nog niet hebben, zijn zij weliswaar bij de Engelen, maar zij zijn geen Engelen; wanneer zij echter vol inzicht en wijs zijn geworden, eerst dan worden zij Engelen; ja zelfs verschijnen zij dan, waarover ik mij verwonderde, niet als kleine kinderen, maar als volwassenen, want dan zijn zij niet langer van een kinderlijken genius, maar van een meer volwassen engelengemoed; het inzicht en de wijsheid brengen dit niet zich mede, want dat het het inzicht en het oordeel is, en vandaar het leven, die bewerken, dat een ieder aan zichzelf en aan anderen als een volwassene verschijnt, kan een elk duidelijk zijn. Niet alleen ben ik door de Engelen onderricht, dat dit zoo is, maar ik heb ook met iemand gesproken, die als klein kind gestorven was, en daarna toch als een volwassene verscheen; dezelfde sprak ook met zijn broeder, die op volwassen leeftijd was gestorven, en zulks uit zooveel wederkeerige broederlijke liefde, dat zijn broeder geenszins zijn tranen kon inhouden, zeggende, dat hij niet anders gewaarwerd, dan dat het de liefde zelve was, die sprak; behalve nog andere voorbeelden, die niet vermeld behoeven te worden.

2305. Er zijn sommigen, die meenen, dat onschuld hetzelfde is als de kindsheid, omdat de Heer van de kleine kinderen zegt, dat derzulken de Hemel is, en dat zij, die niet gelijk de kleine kinderen worden, niet het Koninkrijk der Hemelen kunnen binnengaan; maar zij die zoo denken, kennen den innerlijken zin des Woords niet, en weten derhalve niet, wat onder kindsheid wordt verstaan; onder de kindsheid wordt verstaan de onschuld van inzicht en wijsheid, welke van dien aard is, dat men erkent, dat men van den Heer alleen het leven heeft, en dat de Heer de eenige Vader is, want dat de mensch een mensch is, komt door het inzicht van het ware en de wijsheid van het goede, welke hij eenig en alleen van den Heer heeft; de onschuld zelve, welke in het Woord "kindsheid" wordt genoemd, is nooit bestaanbaar en woont nooit dan alleen in de wijsheid, in die mate, dat hoe wijzer iemand is, des te onschuldiger hij is; vandaar is de Heer de Onschuld zelve, omdat Hij de Wijsheid zelve is.

2306. Wat de onschuld der kleine kinderen betreft, deze is, daar zij nog zonder inzicht en wijsheid zijn, alleen maar een soort van bodem om de echte onschuld te ontvangen, welke zij bij graden ontvangen al naar gelang zij wijs worden. De aard van de onschuld der kleine kinderen werd voor mij uitgebeeld door iets van hout, bijna van leven verstoken, dat levend wordt gemaakt naarmate zij door erkenningen van het ware en aandoeningen van het goede vervolmaakt worden; en daarna werd de echte onschuld uitgebeeld door een allerschoonst klein kind,

ten volle levend en naakt, want de onschuldigen zelf, die in den binnensten Hemel zijn, en aldus den Heer het dichtst nabij, verschijnen voor de oogen der andere Engelen niet anders dan als kleine kinderen, en wel naakt, want de onschuld wordt uitgebeeld door de naaktheid, waarvoor zij zich niet schamen, zooals men leest over den eersten mensch en zijn vrouw in het Paradijs. In één woord: hoe wijzer de Engelen zijn, des te onschuldiger zijn zij, en hoe onschuldiger, des te meer verschijnen zij voor zichzelf als kleine kinderen; dit is de reden, dat de onschuld in het Woord door de kindsheid wordt aangeduid; maar aangaande den staat der onschuld, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, in hetgeen volgt.

2307. *Aangaande de kleine kinderen heb ik met de Engelen hierover gesproken, of zij rein van boosheden zijn, daar zij geen daadwerkelijk booze hebben zooals de volwassenen; doch mij werd gezegd, dat zij evenzeer in het booze zijn, ja zelfs, dat ook zij niet anders dan boos zijn, maar dat zij, evenals alle Engelen door den Heer van het booze worden afgehouden, en in het goede gehouden, dermate, dat het hun toeschijnt, alsof zij uit zichzelf in het goede waren; daarom worden dan ook de kleine kinderen, nadat zij in den Hemel volwassen zijn geworden, opdat zij niet in de valsche meening verkeeren als zou het goede bij hen uit hen zelf voortkomen en niet uit den Heer, somtijds in hun eigen boosheden, welke zij erfelijk ontvingen, teruggebracht en daarin gelaten, totdat zij weten, erkennen, en gelooven, dat het hiermede zoo gesteld is. In een dergelijke meening verkeerde ook iemand, die als klein kind was gestorven, maar in den Hemel was opgegroeid, en daarom werd hij teruggebracht in het hem ingeboren leven der boosheden, en het werd mij gegeven door zijn sfeer waar te nemen, dat het in zijn gemoedsaard lag om over anderen te heerschen, en dat hij in wulpsche dingen niets verkeerd zag; dit waren de boosheden die hij van zijn ouders had geërfd; maar omdat hij erkend had, van dien aard te zijn, werd hij wederom onder de Engelen ontvangen, in wier midden hij te voren geweest was.*

2308. *Nooit ondergaat iemand in het andere leven straf voor het erfbooze, daar het niet van hem is, en hem aldus geen schuld treft dat hij zoo is; maar een ieder ondergaat straf voor het daadwerkelijke booze, dat van hemzelf is, en bij gevolg ook voor zooveel hij zich van het erfbooze door zijn daadwerkelijk leven heeft toegeëigend, zooals eerder in nr. 966 werd gezegd; dat kleine kinderen, volwassen geworden, in den staat van hun erfbooze worden teruggebracht, geschiedt niet met het doel om straf te ondergaan, maar opdat zij zullen weten, dat zij uit zichzelf niet anders dan boos zijn, en dat zij, door de Barmhartigheid des Heeren, van de hel, die bij hen is, in den Hemel worden geheven, en dat zij niet in den Hemel zijn uit eigen verdienste, maar door den Heer; en opdat zij zich aldus niet op het*

goede, dat bij hen is, tegenover anderen beroemen; want zulks druischt tegen het goede der wederkeerige liefde in, zooals het ook tegen het ware des geloofs is.

2309. *Uit hetgeen werd vermeld kan blijken, van welken aard de opvoeding der kleine kinderen in den Hemel is, namelijk dat zij door het inzicht van het ware en de wijsheid van het goede in het leven der Engelen worden binnengeleid, hetwelk bestaat in de liefde tot den Heer en wederkeerige liefde, waarin onschuld gelegen is; maar hoe tegenovergesteld de opvoeding der kleine kinderen op aarde is, kan, onder meer, uit dit enkele voorbeeld blijken: ik was in de straat van een groote stad, en zag knaapjes met elkander vechten; een menigte stroomde toe, en zag het met veel vermaak aan; en mij werd medegedeeld dat de ouders zelf hun kleine jongens tot dergelijke gevechten aanmoedigden; de goede geesten en Engelen, die deze dingen door mijn oogen aanzagen, werden er zoo door afgeschrikt, dat ik hun afgrijzen voelde, bovenal hierover, dat de ouders hen tot dergelijke dingen aanhitsten; zij zeiden, dat zij aldus in den eersten leeftijd alle wederkeerige liefde en alle onschuld, welke de kleine kinderen van den Heer ontvangen, uitblusschen, en hen in haatgevoelens en wraaknemingen inwijden, bijgevolg dat zij hun kinderen opzettelijk van den Hemel uitsluiten, alwaar niets dan wederkeerige liefde heerscht; laten daarom de ouders, die voor hun kleine kinderen het goede willen, zich wachten voor dergelijke dingen.*

Aan het einde van het voorafgaande 17de hoofdstuk van Genesis wordt gehandeld over het Laatste Oordeel, aan het einde van dit 18de hoofdstuk van Genesis over den staat der kleine kinderen in het andere leven, in beide gevallen uit ondervinding van die dingen, welke gezien en gehoord werden in de wereld der geesten en in den Hemel der Engelen.

Genesis

Negentiende Hoofdstuk

2310. Er is reeds herhaaldelijk eerder gehandeld over den Innerlijken Zin des Woords; maar ik weet, dat weinigen gelooven kunnen, dat er een dergelijke zin schuilt in elke bijzonderheid des Woords, niet alleen in de profetische, maar ook in de historische gedeelten; dat er een dergelijke zin schuilt in de *profetische* gedeelten, kan gereedelijker geloofd worden, omdat daarin niet zulk een verband heerscht, en daarin tevens vreemde uitdrukkingen voorkomen; vandaar kan een ieder vermoeden, dat er iets verborgens in besloten ligt; maar dat er iets dergelijks in de *historische* gedeelten is vervat, treedt niet zoo gemakkelijk aan den dag, zoowel omdat dit tot dusver in niemands gemoed opkwam, als wel omdat de historische gedeelten van dien aard zijn, dat zij de aandacht op zichzelf gericht houden, en aldus het gemoed aftrekken van de gedachte, dat er iets diepers in verborgen ligt; voorts ook, omdat de historische vermeldingen waarlijk zoo zijn, als zij zijn medegedeeld; maar nochtans moet een ieder wel noodwendig hieruit tot de slotsom komen, dat ook binnen in deze gedeelten het hemelsche en het Goddelijke is, hetwelk niet uitschijnt, *ten eerste*, omdat het Woord van den Heer door den Hemel tot den mensch werd nedergezonden, en dat het derhalve anders is in zijn oorsprong (van welken aard die oorsprong is, en dat deze zoozeer verschilt en afstaat van den letterlijken zin, dat hij niet gezien, en bijgevolg niet erkend wordt door hen die louter wereldsch zijn, zal door vele dingen in hetgeen volgt worden aangetoond); *ten tweede*, omdat het Woord, daar het Goddelijk is, niet alleen voor den mensch werd geschreven, maar ook voor de Engelen bij den mensch, opdat het niet slechts het menschelijk geslacht tot nut strekke, maar ook tot nut van den Hemel; en dat het Woord aldus een middelaar is, die Hemel en aarde vereenigt; deze vereeniging vindt plaats door de Kerk, en wel door het Woord in de Kerk, dat derhalve van dien aard is, en onderscheiden van elk ander geschrift. Wat in het bijzonder de historische gedeelten betreft, wanneer deze niet desgelijks Goddelijke en hemelsche dingen, los van de letter, bevatten, zouden zij nooit als het geïnspireerde Woord erkend kunnen worden door wie dieper doordenkt, en zulks ten aanzien van elke jota; of zou iemand zeggen, dat er in het Goddelijke Woord melding gemaakt zou worden van de afschuwelijke zaak der dochteren van Loth, waarover aan het einde van dit hoofdstuk; van Jakob, dat hij roeden schildte en tot het wit ontblootte,

en ze leide in de drinkbakken, opdat de kudde verschillend gekleurde, gespikkelde en geplekte jongen zou baren, behalve vele andere dingen in de overige boeken van Mozes, van Jozua, der Richteren, van Samuel, der Koningen, welke van geen belang zouden zijn, en waaromtrent het eveneens van geen belang zou zijn of men ze al dan niet wist, tenzij zij diep in zich een Goddelijke verborgenheid bevatten; wanneer het dit niet was, zouden zij in niets verschillen van andere historische vermeldingen, welke somtijds zoo geschreven werden, dat zij meer schijnen te kunnen boeien. Daar de geleerde wereld niet weet, dat er Goddelijke en hemelsche dingen verborgen liggen ook binnen in de historische gedeelten des Woords, zouden zij, wanneer het niet was uit een heilige vereering, die hun van kindsbeen af voor de boeken des Woords was ingeprent, er ook gemakkelijk toe komen om in hun hart te zeggen, dat het Woord niet heilig is, wanneer het niet was om deze vereering, terwijl het toch niet hierdoor is, maar omdat er een innerlijke zin in is, die hemelsch en Goddelijk is, en die bewerkt, dat het den Hemel met de aarde vereenigt, dat is, het Engelengemoed met het menschen-gemoed, en aldus dit met den Heer.

2311. Dat het Woord van dien aard is, en aldus van elk ander geschrift onderscheiden, kan ook hieruit blijken, dat niet alleen alle namen dingen beteekenen, zooals eerder werd aangetoond in de nrs. 1224, 1264, 1876, 1888, maar alle woorden ook een geestelijken zin hebben, en dat zij aldus iets anders beteekenen in den Hemel dan op aarde, en zulks met de allergrootste bestendigheid zoowel in de profetische als in de historische gedeelten; wanneer deze namen en deze woorden in den hemelschen zin worden blootgelegd, overeenkomstig hun bestendige beteekenis in het gansche Woord, komt de innerlijke zin te voorschijn, welke het Engelenwoord is; deze tweevoudige zin des Woords gedraagt zich als het lichaam en de ziel; de letterlijke zin is als het lichaam, en de innerlijke zin is als de ziel; en zooals het lichaam door de ziel leeft, leeft de letterlijke zin door den innerlijken; door dezen vloeit het leven des Heeren in genen, al naar gelang van de aandoening van hem, die leest; hieruit is het duidelijk, hoe heilig het Woord is, alhoewel het voor het wereldsche gemoed niet zoo verschijnt.

Negentiende Hoofdstuk.

1. En de twee Engelen kwamen te Sodom in den avond, en Loth was zittende in de poort van Sodom; en Loth zag, en stond op hun te gemoet, en hij boog zich met de aangezichten ter aarde.
2. En hij zeide: Ziet, ik bid U, mijne Heeren, keert, ik bid U, in ten huize van Uwen knecht, en vernacht, en wascht Uwe voeten; en in den morgen zult Gij opstaan, en gaan Uws weegs; en Zij zeiden: Neen, want Wij zullen op de straat vernachten.
3. En hij hield zeer bij Hen aan, en Zij keerden tot hem in, en kwamen tot zijn huis; en hij maakte Hun eenen maaltijd, en bakte ongezuurds, en Zij aten.
4. Nauwelijks nog leiden Zij zich te slapen, of de mannen der stad, de mannen van Sodom, omsingelden het huis, van den knaap tot den grijsaard toe, al het volk, van het uiterste einde af.
5. En zij riepen tot Loth, en zeiden tot hem: Waar zijn de mannen, die tot u gekomen zijn dezen nacht; breng hen uit tot ons, opdat wij ze bekennen.
6. En Loth ging uit tot hen aan de deur, en sloot den ingang achter zich toe.
7. En hij zeide: Mijne broeders, doet, ik bid u, geen kwaad.
8. Ziet, ik bid u, ik heb twee dochters, die geenen man bekend hebben; ik zal haar, ik bid u, tot u uitbrengen, en doet haar, zooals het goed is in uwe oogen; alleenlijk doet dezen Mannen niets, want daarom zijn Zij onder de schaduw mijns daks gekomen.
9. En zij zeiden: Kom verder aan; en zij zeiden: Is de eene gekomen, om als vreemdeling te verkeeren, en zal hij rechtende rechten; nu zullen wij u meer kwaads doen dan hun; en zij drongen op den man, op Loth, zeer; en zij traden toe om den ingang open te breken.
10. En de Mannen staken Hunne hand uit, en leidden Loth tot Zich in het huis binnen, en sloten den ingang toe.
11. En de mannen, die aan de deur van het huis waren, sloegen Zij met verblindheden, van den kleine tot aan den groote, en zij zwoegden, om de deur te vinden.
12. En de Mannen zeiden tot Loth: Wien hebt gij hier nog meer; eenen schoonzoon, en uwe zonen, en uwe dochteren, en allen, die gij hebt in de stad, breng uit deze plaat.
13. Want Wij gaan deze plaats verderven, omdat hun geroep groot geworden is voor JEHOVAH, en JEHOVAH Ons uitgezonden heeft, om haar te verderven.

14. En Loth ging uit, en sprak tot zijne schoonzonen, die zijne dochteren nemen zouden, en zeide: Maakt u op, gaat uit deze plaats, want JEHOVAH gaat de stad verderven; en hij was als jokkende in de oogen zijner schoonzonen.
15. En als de dageraad opging, drongen de Engelen Loth aan, zich te haasten, zeggende: Maak u op, neem uwe vrouw, en uwe twee dochteren, die gevonden zijn, opdat gij nie misschien in de ongerechtigheid der stad omkomt.
16. En hij vertoefde, en de Mannen grepen zijne hand, en de hand zijner vrouw, en de hand zijner twee dochteren, om de verschooning van JEHOVAH over hem, en Zij brachten hem uit, en stelden hem buiten de stad.
17. En het geschiedde, als Zij hen uitgebracht hadden naar buiten, en Hij zeide: Ontruk u om uwer ziele wil; zie niet achter u om, en sta niet op de gansche vlakte; ontruk u naar den berg, opdat gij niet misschien omkomt.
18. En Loth zeide tot Hen: Neen, ik bid U, mijne Heeren.
19. Ziet, ik bid U, Uw knecht heeft genade gevonden in Uwe oogen, en Gij hebt Uwe barmhartigheid groot gemaakt, die Gij aan mij gedaan hebt, om mijne ziel levend te maken, en ik zal mij niet kunnen ontrukken naar den berg, opdat mij niet misschien het booze aanleve, en ik sterve.
20. Ziet, ik bid U, deze stad is nabij, om derwaarts te vluchten, en zij is klein; ik zal mij, ik bid U, derwaarts ontrukken — is zij niet klein — en mijne ziel zal leven.
21. En Hij zeide tot hem: Zie, Ik heb uw aangezicht aangenomen ook om dit woord, dat Ik de stad niet zal omkeeren, waarvan gij gesproken hebt.
22. Haast, ontruk u derwaarts, want Ik kan niets doen, totdat gij daarhenen gekomen zijt; daarom noemde hij den naam van de stad Zoar.
23. De zon was opgegaan boven de aarde, en Loth kwam te Zoar.
24. En JEHOVAH deed over Sodom en over Amora regenen zwavel en vuur, van JEHOVAH uit den hemel.
25. En Hij keerde deze steden om, en de gansche vlakte, en alle inwoners der steden, en het gewas des velds.
26. En zijne vrouw zag om van achter hem, en zij werd een zoutpilaar.
27. En Abraham stond op vroeg in den morgen, naar de plaats, waar hij voor JEHOVAH gestaan had.

28. En hij zag tegen de aangezichten van Sodom en Amora, en tegen al de aangezichten van het land der vlakke; en hij zag, en ziet, de rook van het land ging op, gelijk de rook eens ovens.
29. En het geschiedde, toen GOD de steden der vlakke verdierf, en GOD gedacht aan Abraham, en Hij zond Loth uit van het midden der omkeering, in het omkeeren der steden, in welke Loth woonde.
30. En Loth toog op uit Zoar, en woonde in den berg, en zijne twee dochters met hem, want hij vreesde in Zoar te wonen; en hij woonde in eene spelonk, hij en zijne twee dochters.
31. En de eerstgeborene zeide tot de jongste: Onze vader is oud, en er is geen man in het land, om tot ons te komen naar den weg der gansche aarde.
32. Kom, laat ons onzen vader wijn te drinken geven, en bij hem liggen, en laat ons van onzen vader zaad in het leven behouden.
33. En zij gaven dien nacht haren vader wijn te drinken, en de eerstgeborene kwam, en lag bij haren vader, en hij wist niet van haar nederliggen, noch van haar opstaan.
34. En het geschiedde des anderen daags, en de eerstgeborene zeide tot de jongste: Zie, ik heb gisteren bij mijnen vader gelegen: laat ons ook dezen nacht hem wijn te drinken geven, en kom, lig bij hem, en laat ons van onzen vader zaad in het leven behouden.
35. En zij gaven ook dien nacht haren vader wijn te drinken, en de jongste stond op, en lag bij hem, en hij wist niet van haar nederliggen noch van haar opstaan.
36. En de twee dochters van Loth ontvingen van haren vader.
37. En de eerstgeborene baarde eenen zoon, en noemde zijnen naam Moab; hij is de vader der Moabieten, tot op dezen dag.
38. En de jongste, ook zij baarde eenen zoon, en noemde zijnen naam Ben-Ammi; hij is de vader der zonen Ammons, tot op dezen dag.

Inhoud.

2312. In dit hoofdstuk wordt met Loth in den innerlijken zin de staat der geestelijke Kerk beschreven, welke in het goede der naastenliefde is, maar in een uiterlijken eeredienst; hoe zij in den loop des tijds afnam.

2313. *De eerste staat* van deze Kerk: dat zij in het goede der naastenliefde zijn, en den Heer erkennen; en dat zij door Hem in het goede bevestigd worden, vers 1, 2, 3, en behouden, vers 12. *De tweede staat:* dat bij hen boosheden tegen de goedheden beginnen te handelen, maar dat zij met macht door den Heer van de boosheden worden afgehouden, en in goedheden gehouden, vers 14, 15, 16. Hun zwakheid wordt beschreven, vers 17; dat zij behouden worden, vers 19. *De derde staat:* dat zij niet langer denken en handelen uit de aandoening van het goede, maar uit de aandoening van het ware, vers 18, 19, 20; en dat zij behouden worden, vers 23. *De vierde staat:* dat de aandoening van het ware te gronde gaat, zijnde Loth's vrouw, tot een zoutpilaar geworden; vers 26. *De vijfde staat:* dat het onzuivere goede of het goede van het valsche volgde, zijnde Loth in de spelonk van den berg, vers 30. *De zesde staat:* dat ook dit goede nog meer wordt geschonden en vervalscht, vers 31, 32, 33; desgelijks het ware, vers 34, 35. Dat hieruit iets als een Kerk wordt ontvangen en geboren, welker zoogenaamd goede Moab is, en welker ook zoogenaamd ware de zoon Ammons is, vers 36, 37, 38.

2314. Voorts wordt in den innerlijken zin door de inwoners van Sodom de staat dergenen binnen dezelfde Kerk beschreven, die tegen het goede der naastenliefde zijn; en hoe het booze en valsche bij hen in den loop van den tijd toeneemt, totdat zij niets dan het booze en valsche hebben.

2315. Hun *eerste staat:* dat zij tegen het goede der naastenliefde zijn, en tegen den Heer, vers 4, 5. *De tweede staat:* dat zij zich, alhoewel zij ingelicht zijn over het goede der naastenliefde, en over de bekoringen van haar aandoeningen, nochtans verhardten, en het goede verwerpen, vers 6, 7, 8. Dat zij er ook naar streven, het goede der naastenliefde zelf te verwoesten, maar dat de Heer dit beschermt, vers 9, 10. *De derde staat:* dat zij ten slotte van dien aard worden, dat zij het ware en het goede zelfs niet kunnen zien, nog minder, dat het ware tot het goede leidt, vers 11. Dat zij zóó door het booze en valsche in beslag zijn genomen, dat zij noodwendig wel te gronde moeten gaan, vers 13. *De vierde staat:* hun ondergang, vers 24. En dat alle goedheden en waarheden van hen worden afgescheiden, vers 25.

2316. Dat de goeden van de bonzen worden afgescheiden, en dat de goeden worden behouden door des Heeren Goddelijk geworden Menschelijke, vers 27, 28, 29.

De Innerlijke Zin.

2317. Vers 1. *En de twee Engelen kwamen te Sodom in den avond, en Loth was zittende in de poort van Sodom; en Loth zag, en stond op, hun te gemoet, en hij boog zich met de aangezichten ter aarde.* De twee Engelen kwamen te Sodom in den avond, beteekent de bezoeking, welke aan het gericht voorafgaat; de twee Engelen beteekenen des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige, aan wien het gericht toebehoort; Sodom beteekent de boozen, vooral zij die binnen de Kerk zijn; de avond is de tijd der bezoeking; en Loth was zittende in de poort van Sodom, beteekent hen, die in het goede der naastenliefde, doch in een uiterlijken eeredienst zijn, die hier Loth zijn; dezen zijn onder de boozen, maar afgescheiden van hen, hetgeen is “zitten in de poort van Sodom”; en Loth zag, beteekent hun geweten; en stond op, hun tegemoet, beteekent de erkenning, en de ontroering der naastenliefde; en hij boog zich met de aangezichten ter aarde, beteekent de vernedering.

2318. Dat de woorden: “De twee Engelen kwamen te Sodom in den avond” de bezoeking beteekenen, welke aan het gericht voorafgaat, kan blijken uit hetgeen over de drie Mannen of Jehovah in het vorige hoofdstuk werd gezegd; voorts uit hetgeen in dit hoofdstuk volgt; alsmede uit de beteekenis van den avond. In het vorige hoofdstuk zeide Jehovah:

“Ik zal afgaan en bezien, of de inwoners van Sodom en Amora naar het geroep, dat tot Mij gekomen is, het uiterste gedaan hebben, en zoo niet, Ik zal het weten” (vers 20, 21);

dat door deze woorden de bezoeking wordt aangeduid, welke aan het gericht voorafgaat, werd aldaar aangetoond. In dit hoofdstuk wordt de handeling zelve van de bezoeking beschreven, daarna het gericht, zooals uit hetgeen volgt duidelijk blijkt. Dat de avond den tijd van de bezoeking beteekent, zal men hierna zien; wat de bezoeking is en dat de bezoeking aan het gericht voorafgaat, zie men in nr. 2242. In het vorige hoofdstuk werd gehandeld over den verkeerden staat van het menschelijk geslacht, en over des Heeren smart en tusschenkomst voor hen, die in het booze waren, maar nochtans in eenig goeds en waars; vandaar wordt er nu, als vervolg daarop, gebandeld over de zaligmaking diergenen, die in eenig goeds en waars zijn; het zijn dezen, die in dit hoofdstuk door Loth worden uitgebeeld; voorts tevens over den ondergang diergenen, die geheel en al in het booze en valsche zijn; dezen zijn het, die hier worden aangeduid door Sodom en Amora.

2319. Dat de twee Engelen des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige beteekenen, aan wien het gericht toebehoort, blijkt zoowel uit de

beteekenis van Engelen in het Woord, als hieruit, dat hier van twee Engelen wordt gesproken; dat de Engelen in het Woord iets Goddelijk wezenlijks bij den Heer beteekenen, maar dat uit het verband kan blijken wat, werd eerder in nr. 1925 aangetoond. Dat zij hier des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige beteekenen, blijkt hieruit duidelijk, wijl onder de drie Mannen, die bij Abraham waren, het Goddelijke zelf, het Menschelijk Goddelijke en het uitgaand Heilige van den Heer werd verstaan, nrs. 2149, 2156, 2288; hieruit, en uit het feit, dat zij Jehovah worden genoemd (vers 24), alsmede uit de beteekenis der Engelen (nr. 1925), is het duidelijk, dat hier onder de twee Engelen het Goddelijk Menschelijke en het uitgaand Heilige van den Heer wordt verstaan.

2320. Waarom er hier slechts twee Engelen waren, terwijl er bij Abraham drie Mannen waren, is een verborgenheid, die niet in het kort kan worden uiteengezet; het kan eenigermate hieruit blijken, dat in dit hoofdstuk wordt gehandeld over het Oordeel, namelijk over de zaligmaking der geloovigen en over de verdoemenis der ongeloovigen; en uit het Woord blijkt, dat het Oordeel toebehoort aan des Heeren Goddelijk Menschelijke en het uitgaand Heilige; dat het aan het Goddelijk Menschelijke toebehoort, bij Johannes:

“De Vader oordeelt niemand, maar heeft al het oordeel den Zoon gegeven” (5: 22);

onder den Zoon wordt het Goddelijk Menschelijke verstaan, (men zie nr. 2159); dat het Oordeel toebehoort aan het Heilige, dat uitgaat van des Heeren Goddelijk Menschelijke, eveneens bij Johannes:

“Indien Ik heenga, zoo zal Ik den Trooster tot u zenden; en wanneer Hij gekomen is, zal Hij de wereld van zonde overtuigen, en van gerechtigheid, en van gericht” (16: 7, 8);

en dat het Heilige uitgaat van den Heer, bij denzelfde:

“Hij zal van zichzelf niet spreken, maar uit het Mijne zal Hij nemen, en zal het verkondigen” (16: 13, 15);

en zulks, toen het Menschelijke Goddelijk was geworden, dat is, toen de Heer verheerlijkt was, bij denzelfde:

“De Heilige Geest was nog niet, overmits Jezus nog niet verheerlijkt was” (7: 39).

2321. Dat het Oordeel tot des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige behoort, hiermede is het aldus gesteld: het menschelijk geslacht zou niet langer behouden zijn geworden, wanneer de Heer niet in de wereld was gekomen, en het Goddelijk Wezen met het Menschelijk Wezen had vereenigd, want zonder het Goddelijk geworden Menschelijke des Heeren

zou het heil zich niet langer tot den mensch hebben kunnen uitstrekken (nrs. 1990, 2016, 2034, 2035). Het is het van des Heeren Goddelijk Menschelijke uitgaande Heilige zelf, dat de boozen scheidt van de goeden, want de boozen zijn bevreesd en huiveren voor het Heilige des Heeren, dermate, dat zij het niet kunnen naderen, maar er ver van wegvluchten in hunne hellen, elk overeenkomstig het profane, dat in hem is.

2322. Dat Sodom de boozen beteekent, vooral hen, die binnen de Kerk zijn, blijkt uit de beteekenis van Sodom, zijnde het booze der eigenliefde, waarover de nrs. 2220, 2246, bijgevolg diegenen, die in dat booze zijn. Zij, die het Woord uit den zin van de letter alleen vatten, kunnen van meening zijn, dat onder Sodom een afgrijselijkheid wordt verstaan, die tegen de orde van de natuur is, maar in den innerlijken zin wordt door Sodom het booze der eigenliefde verstaan, aan welk booze alle boosheden van elke soort ontspringen; en alle boosheden, welke daaraan ontspringen, worden in het Woord echtbreuken genoemd, en door deze beschreven, zooals blijken zal uit die plaatsen van het Woord, welke aan het einde van dit hoofdstuk zullen worden aangehaald.

2323. Dat de avond de tijd der bezoeking is, blijkt uit de beteekenis van den avond; de staat der Kerk wordt in het Woord zoowel met de tijden van het jaar als met de tijden van den dag vergeleken; met de tijden van het jaar, namelijk met den zomer, den herfst, den winter en de lente daarvan; met de tijden van den dag, namelijk met den middag, den avond, den nacht en den morgen daarvan; want het is daarmede soortgelijk gesteld. De staat der Kerk, die avond wordt genoemd, is daar, wanneer er geen naastenliefde meer is, bijgevolg wanneer er begint geen geloof te zijn, dus wanneer de Kerk ophoudt te zijn; dit is de avond, waarop de nacht volgt (men zie nr. 22); en hij is ook daar, wanneer de naastenliefde opblinkt, bijgevolg wanneer het geloof opblinkt, dus wanneer een nieuwe Kerk oprijst; deze avond is de schemering vóór den morgen (men zie nr. 883); aldus beteekent de avond beide; want er wordt door den Heer in voorzien, dat er wanneer een Kerk ophoudt te zijn, een nieuwe verrijst, en zulks te zelfder tijd, want zonder een Kerk ergens op aarde kan het menschelijke geslacht niet bestaan, daar het geen verbinding met den Hemel zou hebben, zooals in de nrs. 468, 637, 931, 2054 werd aangetoond. In dit hoofdstuk wordt gehandeld over de beide staten van de Kerk, namelijk over het ontstaan van een nieuwe Kerk, welke door Loth wordt uitgebeeld, en over den ondergang van de oude, welke door Sodom en Amora wordt aangeduid, zooals uit de inhoudsopgave blijken kan. Dit is de reden, dat hier wordt gezegd, dat de twee Engelen tot Sodom kwamen in den avond, en dat vermeld wordt, wat er in den avond gedaan werd (van vers 1 tot 3), wat in den

nacht (van vers 4 tot 14), wat in den morgen of in den rijzenden dageraad (van vers 15 tot 22), en wat nadat de zon was opgegaan (van vers 23 tot 26). Daar de avond deze staten der Kerk beteekent, beteekent hij ook de bezoeking welke het Oordeel voorafgaat, want wanneer het Oordeel nabij is, dat wil zeggen, de zaligmaking der geloovigen en de verdoeming der ongeloovigen, gaat de bezoeking vooraf of het onderzoek, van welken aard zij zijn, dat is, of er eenige naastenliefde en eenig geloof is; deze bezoeking geschiedt in den avond, waarom ook de bezoeking zelve “avond” genoemd wordt, zooals bij Zefanja:

“Wee den inwonergin van de streek der zee, de natie der Cherethim; het woord van Jehovah is tegen ulieden, Kanaän, het land der Filistijnen; en Ik zal verdoen, dat er geen inwoner zal zijn; de overblijfselen van het huis van Jehudah zullen weiden in de huizen van Askelon, in den *avond* zullen zij legeren, want Jehovah, hunlieder God, zal hen *bezoeken*, en zal hunne gevangenis terugbrengen” (2: 5, 7).

2324. Dat de woorden: “en Loth was zittende in de poort van Sodom” hen beteekenen, die in het goede der naastenliefde zijn, doch in een uiterlijken eeredienst, die hier Loth zijn, en die onder de boozen zijn, maar afgescheiden van hen, hetgeen is “zitten in de poort van Sodom”, kan blijken uit de uitbeelding van Loth, en uit de beteekenis van de poort, alsmede van Sodom. Uit de uitbeelding van Loth: Loth beeldde, toen hij met Abraham was, het zinnelijke des Heeren uit, aldus Zijn uiterlijke, zooals in het eerste deel werd aangetoond in de nrs. 1428, 1434, 1547; maar nu, van Abraham gescheiden, houdt Loth niet langer de uitbeelding van den Heer in, doch de uitbeelding van hen, die bij den Heer zijn, namelijk den uiterlijken mensch der Kerk, die diegenen zijn, die in het goede der naastenliefde, doch in een uiterlijken eeredienst zijn; ja zelfs beeldt Loth in dit hoofdstuk niet alleen den uiterlijken mensch der Kerk uit, of, wat hetzelfde is, de uiterlijke Kerk, zooals zij in den beginne is, maar ook, zooals zij in haar voortgang is, voorts ook in haar einde; het is het einde dier Kerk, welke wordt aangeduid door Moab en zoon van Ammon, zooals uit het verband van hetgeen volgt, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, zal blijken. Het is in het Woord gewoon, dat één persoon verschillende staten uitbeeldt, die op elkander volgen, en die beschreven worden door de achtereenvolgende handelingen van zijn leven. Uit de beteekenis van de poort: een poort is datgene, waardoor men een stad binnenkomt, en waardoor men een stad uitgaat; derhalve beteekent “zitten in de poort” hier weliswaar bij de boozen zijn, maar nochtans van hen gescheiden zijn; zooals het geval pleegt te zijn met de menschen der Kerk,

die in het goede der naastenliefde zijn; hoewel dezen met de boozen zijn, zijn zij nochtans van hen gescheiden, niet naar de burgerlijke samenleving, maar naar het geestelijke leven. Dat Sodom het booze in het algemeen beteekent, of, wat hetzelfde is, de boozen, vooral binnen de Kerk, is boven in nr. 2322 gezegd.

2325. Dat de woorden: “en Loth zag” het geweten beteekenen, namelijk van hen die in het goede der naastenliefde zijn, doch in een uiterlijken eeredienst, kan blijken uit de beteekenis van zien; zien in het Woord beteekent verstaan, men zie de nrs. 897, 1584, 1806, 1807, 2150; in den innerlijken zin beteekent het echter geloof hebben, over welke beteekenis, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, bij vers 32 van het 29ste hoofdstuk van Genesis gesproken zal worden. Dat het hier het geweten beteekent, komt omdat zij, die geloof hebben, ook geweten hebben; het een is onafscheidelijk van het ander, en wel zoo onafscheidelijk, dat of ge geloof zegt dan wel geweten, het een en hetzelfde is. Onder geloof wordt het geloof verstaan, waardoor naastenliefde is en dat uit naastenliefde voortkomt, want geloof zonder naastenliefde is geen geloof; en zooals geloof niet bestaanbaar is zonder naastenliefde, evenzoo ook niet het geweten.

2326. Dat de woorden: “en hij stond op, Hun tegemoet” de erkenning beteekenen, alsmede de ontroering van de naastenliefde, kan hieruit blijken, dat Loth, toen zij kwamen, terstond erkende dat zij Engelen waren; niet echter de mannen van Sodom, over wie aldus: “Zij riepen tot Loth, en zeiden: Waar zijn de mannen, die tot u gekomen zijn dezen nacht; breng hen uit tot ons, opdat wij ze bekennen”. In den innerlijken zin beteekent dit, dat zij, die binnen de Kerk in het goede der naastenliefde zijn, het Goddelijk Menschelijke en het uitgaand Heilige van den Heer, met de twee Engelen bedoeld, erkennen, niet echter zij, die niet in het goede der naastenliefde zijn. Dat dezelfde woorden ook de ontroering van de naastenliefde insluiten, blijkt ook hieruit, dat Loth, door wien diegenen worden uitgebeeld, die in het goede der naastenliefde zijn, ja zelfs, waardoor het goede der naastenliefde zelf wordt aangeduid, Hen in zijn huis noodde.

2327. Dat de woorden: “hij boog zich met de aangezichten ter aarde” de vernedering beteekenen, kan zonder verklaring blijken. Dat men oudtijds, voornamelijk in de uitbeeldende Kerken, zich zoo diep nederboog, dat men het aangezicht tot op de aarde nederliet, kwam omdat het aangezicht de innerlijke dingen van den mensch beteekende (nrs. 358, 1999), en dat het tegen de aarde geschiedde, omdat het stof der aarde het profane en verdoemde beteekende (nr. 278); bijgevolg beeldden zij op deze wijze uit, dat men uit zichzelf

profaan en verdoemd was; daarom strekten zij zichzelve neder, het gelaat in de aarde drukkende, ja zelfs zich in stof en asch wentelende, voorts ook stof en asch over het hoofd strooiende, zooals blijken kan uit Klaagl. 2: 10; Ezech. 27: 30; Micha 1: 10; Jozua: 7: 6; Openb. 18: 19, en elders. Hiermede beeldden zij den staat der ware vernedering uit, welke nooit kan bestaan, wanneer men niet erkent, dat men uit zichzelf profaan en verdoemd is; en aldus dat men niet uit zichzelf tot den Heer kan opzien, alwaar niets dan het Goddelijke en het Heilige is; voor zooveel daarom een mensch in zelferkenning is, voor even zooveel kan hij in ware vernedering zijn, en in aanbidding wanneer hij in den eeredienst is, want in allen eeredienst moet vernedering zijn, en wanneer deze daarvan gescheiden wordt, is er niets van aanbidding, dus niets van eeredienst. Dat de staat der vernedering tot het wezenlijke van den eeredienst zelf behoort, komt daarvandaan, dat voorzooveel het hart vernederd wordt, de eigenliefde, en al het booze daarvan, ophoudt, en voor zooveel dit ophoudt, vloeit het goede en ware in, dat is, naastenliefde en geloof van den Heer; want het is voornamelijk de eigenliefde, die verhindert, dat zij ontvangen worden, want daarin is verachting gelegen van anderen, bij zichzelf vergeleken, haat en wraakneming als men niet vereerd wordt, alsmede onbarmhartigheid en wreedheid, aldus de allerergste boosheden, waarin nooit het goede en ware kunnen worden gelegd, want zij zijn daaraan tegenovergesteld.

2328. Vers 2. *En hij zeide: Ziet, ik bid U, mijne Heeren, keert, ik bid U, in ten huize van Uwen knecht, en vernacht; en wascht Uwe voeten; en in den morgen zult Gij opstaan, en gaan Uws weegs; en Zij zeiden: Neen, want Wij zullen op de straat vernachten.* En hij zeide: Ziet, ik bid U, mijne Heeren, beteekent de innerlijke erkenning en belijdenis van des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige; keert, ik bid U, in ten huize van Uwen knecht, en vernacht, beteekent de uitnoodiging om woning bij hem te hebben; ten huize van den knecht is in het goede der naastenliefde; en wascht Uwe voeten, beteekent de aanpassing aan het natuurlijke van hem; en in den morgen zult Gij opstaan, en gaan Uws weegs, beteekent aldus de bevestiging in het goede en ware; en Zij zeiden: Neen, beteekent twijfel, welke met verzoeking pleegt samen te gaan; want Wij zullen op de straat vernachten, beteekent, dat Hij als het ware wilde oordeelen uit het ware.

2329. Dat de woorden: “Hij zeide: Ziet, ik bid U, mijne Heeren” de innerlijke erkenning en belijdenis van des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige beteekenen, blijkt uit de erkenning en vernedering, waarover kort te voren; hier volgt de belijdenis onmiddellijk, want het is een belijdenis, dat hij zegt: “Ziet, ik bid U, mijne Heeren”; de innerlijke belijdenis is des

harten, en bestaat in de vernedering, en tevens in de aandoening van het goede; de uiterlijke belijdenis is er een van den mond, en kan ontstaan in een geveinsde vernedering, en in een geveinsde aandoening van het goede, welke er in het geheel geene is, zooals bij hen, die den Heer belijden ter wille van eigen eer, of liever ter eigen verheerlijking en ten eigen bate; wat dezen met den mond belijden, loochenen zij in hun hart. Dat er in het meervoud gezegd wordt “mijne Heeren” heeft dezelfde reden als waarom in het voorafgaande hoofdstuk van drie Mannen wordt gesproken, want gelijk de drie aldaar liet Goddelijke zelf, het Menschelijk Goddelijke en het uitgaand Heilige beteekenen, beteekenen de twee hier het Goddelijk Menschelijke en het uitgaand Heilige van den Heer, zooals boven werd gezegd; dat deze één zijn, is een ieder binnen de Kerk bekend, en daar zij één zijn, worden zij in hetgeen volgt ook in het enkelvoud genoemd, zooals in vers 17: “En het geschiedde, als zij hen uitgebracht hadden, en Hij zeide: Ontruk u om uwer ziele wil”; vers 19: “Zie, ik bid U, *Uw* (enkelvoud) knecht heeft genade gevonden in *Uwe* (enkelvoud) oogen, en *Gij* (enkelv.) hebt *Uwe* (enkelv.) barmhartigheid groot gemaakt, die *Gij* (enkelv.) aan mij gedaan hebt”; vers 21: “En *Hij* zeide tot hem: Zie, *Ik* heb uw aangezicht aangenomen ook om dit woord, dat *Ik* de stad niet zal omkeeren”; vers 22: “Want *Ik* kan niets doen, totdat gij daarhenen gekomen zijt.” Dat het Goddelijke zelf, het Goddelijk Menschelijke en het uitgaand Heilige Jehovah is, blijkt uit het voorafgaande hoofdstuk, alwaar de drie Mannen hier en daar Jehovah genoemd worden, namelijk aldaar in vers 13: “*Jehovah* zeide tot Abraham”; vers 14: “Zou iets voor *Jehovah* wonderlijk zijn”; vers 22: “Abraham was nog staande voor *Jehovah*”; vers 33: “*Jehovah* ging weg, toen Hij geëindigd had tot Abraham te spreken.” Derhalve is het Goddelijk Menschelijke en het uitgaande Heilige Jehovah, zooals het ook genoemd wordt in dit hoofdstuk, vers 24: “En *Jehovah* deed regenen over Sodom en Amora zwavel en vuur, van Jehovah uit den hemel”; de innerlijke zin hiervan zal worden gezien in hetgeen volgt. Dat de Heer Jehovah zelf is, die zoo vaak in de historische en profetische gedeelten van het Oude Testament wordt genoemd, zie men in nr. 1736. Zij, die waarlijk menschen der Kerk zijn, dat is, zij die in de liefde tot den Heer en in liefde jegens den naaste zijn, zijn bekend met en erkennen de Drievuldigheid, maar nochtans vernederen zij zich voor den Heer, en aanbidden Hem alleen, om deze reden, dat zij weten dat er geen toegang is tot het Goddelijke zelf, hetwelk de Vader genoemd wordt, dan door den Zoon, en dat al het Heilige, dat tot den Heiligen Geest behoort, van Hem uitgaat. Wanneer zij in deze voorstelling zijn, aanbidden zij geen ander dan Hem, door wien en van wien alle dingen zijn, dus den Eene, en

ook spreiden zij hunne voorstellingen niet uit over drie, zooals vele anderen binnen de Kerk plegen te doen, hetgeen kan blijken uit velen in het andere leven, ook uit de geleerden, die in het leven van het lichaam meenden, meer dan anderen de verborgenheden des geloofs te bezitten; dezen werden in het andere leven onderzocht, welke voorstelling zij hadden aangaande den eenen God, of het drie Ongeschapenen, of drie Oneindigen, of drie Eeuwigen of drie Almachtigen waren, en er werd duidelijk waargenomen, dat zij de voorstelling van drie hadden (want er vindt aldaar mededeeling van voorstellingen plaats), terwijl het toch behoort tot de geloofsbelijdenis, waarin openlijk wordt gezegd, dat er niet drie Ongeschapenen, niet drie Oneindigen, niet drie Eeuwigen, niet drie Almachtigen, niet drie Heeren zijn, maar Eén, zooals het ook is; aldus bekenden zij, dat zij weliswaar met den mond hadden gezegd, dat er één God is, maar nochtans hadden gedacht, en sommigen geloofd, dat er drie zijn, die zij in hun voorstelling konden scheiden, niet verbinden; de reden hiervan is, dat elke verborgenheid, zelfs de allerdiepste verborgenheid, een voorstelling met zich medebrengt, want zonder een voorstelling kan niets gedacht worden, noch zelfs iets in het geheugen worden vastgehouden; vandaar komt in het andere leven als op klaarlichten dag duidelijk uit, welke gedachte en vandaar welk geloof een ieder zich gevormd heeft omtrent den Eenen God; ja zelfs kunnen de Joden in het andere leven, wanneer zij hooren dat de Heer Jehovah is, en dat er slechts Eén God is, niets zeggen; doch wanneer zij gewaarworden, dat de voorstellingen der Christenen verdeeld zijn over drie, zeggen zij, dat zij zelve Eéne God vereeren, maar genen drie; en zulks te meer, aangezien geen anderen de in de voorstelling gescheiden drie kunnen verbinden dan zij, die in het geloof der naastenliefde zijn; de Heer past het gemoed van dezen aan Zichzelve aan.

2330. Dat de woorden: “keert, ik bid U, in ten huize van Uwen knecht, en vernacht”, de uitnoodiging beteekenen, om bij hem woning te hebben, blijkt zonder verklaring.

2331. Dat “ten huize van den knecht” beteekent in het goede der naastenliefde, blijkt uit de beteekenis van het huis, zijnde het hemelsch goede, dat alleen tot de liefde en de naastenliefde behoort, waarover de nrs. 2048, 2233.

2332. Dat de woorden: “wascht Uwe voeten” de aanpassing beteekenen aan het natuurlijke van hem, blijkt uit hetgeen in het vorige hoofdstuk, nr. 2162, is gezegd, alwaar dezelfde woorden staan. Wanneer de menschen oudtijds een Engel van Jehovah zagen, geloofden zij te moeten sterven, Exod. 19: 12, 21, 24; hfdst. 20: 19; Richteren 6: 22, 23; hfdst. 13: 22, 23, omdat wanneer het Goddelijk Heilige in het profane invloeit, dat bij den mensch is, het

van zulk een kracht is, dat het is als van een verslindend en verterend vuur; daarom, wanneer de Heer zich voor den mensch, alsmede voor den Engel zichtbaar vertoont, matigt en tempert Hij op wonderbaarlijke wijze het van Hem uitgaande Heilige, opdat zij het kunnen uithouden, of, wat hetzelfde is, Hij past zichzelf aan het natuurlijke van hen aan; dit nu is het, wat in den innerlijken zin wordt aangeduid door de woorden, die Loth tot de Engelen zeide: “Wascht Uwe voeten”; hieruit blijkt duidelijk, van welken aard de innerlijke zin is, want dat dit de beteekenis is, kan uit den zin van de letter niet gezien worden.

2333. Dat de woorden: “en in den morgen zult Gij opstaan, en gaan Uws weegs” aldus de bevestiging in het goede en ware beteekenen, kan blijken uit de beteekenis van “in den morgen opstaan”, voorts uit de beteekenis van “des weegs gaan”. De morgen beteekent in het Woord het Rijk des Heeren, en al wat tot het Rijk des Heeren behoort, dus voornamelijk het goede der liefde en der naastenliefde, hetgeen uit het Woord bevestigd zal worden bij vers 15; de weg beteekent echter het ware, men zie nr. 627; vandaar wordt er gezegd, dat Zij, nadat zij in zijn huis waren geweest en aldaar hadden vernacht (waarmede werd aangeduid, dat zij woning hadden in het goede der naastenliefde bij hem), in den morgen zouden opstaan en huns weegs gaan, waarmede wordt aangeduid het aldus bevestigd zijn in het goede en ware. Hieruit, zoowel als uit het overige, blijkt duidelijk, hoe ver de innerlijke zin verwijderd is van den zin der letter, en vandaar hoe onzichtbaar, voornamelijk in de historische gedeelten des Woords; en dat hij niet te voorschijn komt, wanneer niet elk woord naar zijn bestendige beteekenis in het Woord wordt uitgelegd; wanneer daarom, de voorstellingen in den zin der letter gehouden worden, verschijnt de innerlijke zin niet anders dan als iets duisters en donkers; doch wanneer omgekeerd de voorstellingen in den innerlijken zin gehouden worden, verschijnt desgelijks de zin der letter duister, ja zelfs voor de Engelen als niets, want de Engelen zijn niet langer in wereldsche en lichamelijke dingen, zooals die van den mensch zijn, maar in geestelijke en hemelsche dingen, waarin de woorden van den zin der letter op wonderbaarlijke wijze veranderd worden, wanneer deze opstijgt van den mensch, die leest, tot de sfeer waarin de Engelen zijn, dat is, tot den Hemel, en zulks door de overeenstemming van de geestelijke dingen met de wereldsche, en van de hemelsche met de lichamelijke, welke overeenstemming een hoogst bestendige is, maar van welken aard, is nog niet onthuld dan thans in de uitlegging der woorden, namen en getallen naar den innerlijken zin in het Woord. Opdat men wete, van welken aard deze overeenstemming is, of, wat hetzelfde is, op welke wijze

de wereldsche en lichamelijke voorstellingen in overeenstemmende geestelijke en hemelsche voorstellingen overgaan, wanneer gene tot den Hemel worden opgeheven, diene tot voorbeeld *morgen* en *weg*; wanneer het woord “morgen” wordt gelezen, zooals hier “in den morgen opstaan”, vatten de Engelen niet een voorstelling van den morgen van een dag, maar de voorstelling van den morgen in den geestelijken zin, dus een dergelijke als bij Samuel:

“De Rotssteen Israëls, Hij is gelijk het licht van den *morgen*, wanneer de zon opgaat, een *morgen* zonder wolken” (II Sam. 23: 4);

en bij Daniël:

“De heilige zeide tot mij: Tot den avond, wanneer het *morgen* wordt, twee duizend drie honderd” (8: 14, 26);

aldus worden zij in plaats van “morgen” den Heer gewaar, of Zijn Rijk, of de hemelsche dingen der liefde en der naastenliefde, en wel deze met een verscheidenheid overeenkomstig het verband der dingen in het Woord, dat gelezen wordt. Desgelijks kunnen zij, waar het woord “weg” wordt gelezen, zooals hier “uws weegs gaan”, niet eenige voorstelling van een weg hebben, maar een andere voorstelling, die geestelijk of hemelsch is, namelijk een dergelijke als bij Johannes, waar de Heer zegt:

“Ik ben de *weg* en de *waarheid*” (14: 6)

en die bij David:

“Jehovah, maak mij Uwe *wegen* bekend, leid mijnen *weg* in waarheid” (Psalm 25: 4, 5),

en bij Jesaja:

“Hij maakte Hem bekend den *weg der inzichten*” (hfdst. 40: 14);

aldus worden zij in plaats van den weg het ware gewaar, en zulks zoowel in de historische als in de profetische gedeelten des Woords, want de Engelen bekommeren zich niet meer om historische dingen, daar deze in het geheel niet met hun voorstellingen strooken, vandaar dat zij in de plaats daarvan dergelijke dingen gewaarworden, die tot den Heer en Zijn Rijk behooren, en welke ook in schoone orde en welaaneengeschakeld verband in den innerlijken zin op elkander volgen; deswege, opdat het Woord ook voor de Engelen zij, zijn alle historische vermeldingen daarin van uitbeeldenden aard, en is elk woord een aanduiding van dergelijke dingen, welke bijzonderheid het Woord op elk ander geschrift voor heeft.

2334. Dat de woorden: “en Zij zeiden: Neen” den twijfel beteekenen, welke met verzoeking pleegt samen te gaan, kan uit de weigering blijken, en dat zij nochtans in zijn huis gingen. In elke verzoeking is iets van twijfel aangaande de tegenwoordigheid en barmhartigheid van den Heer, en aangaande

de zaligmaking en dergelijke dingen; want zij die in verzoeking zijn, zijn in inwendige benauwdheid, tot aan wanhoop toe; waarin zij meerendeels gehouden worden, opdat zij ten slotte hierin bevestigd worden, dat alle dingen tot des Heeren Barmhartigheid behooren, dat zij door Hem alleen behouden worden, en dat bij henzelfen niets dan het booze is; aangaande deze dingen worden zij door worstelingen, waarin zij overwinnen, bevestigd. Na de verzoeking blijven daarvan verschillende staten van het ware en goede over, waartoe hun gedachten dan door den Heer kunnen worden gebogen, welke zich anders in waanzinnige dingen zouden storten, en het goed zouden wegsleuren in het tegenovergestelde van wat waar en goed is. Daar hier in den persoon van Loth gehandeld wordt over den eersten staat der Kerk, welke in het goede der naastenliefde is, doch in een uiterlijken eeredienst, en daar de mensch, voordat hij in dezen staat komt, hervormd moet worden, hetgeen ook geschiedt door een zeker soort van verzoeking (doch zij, die in een uiterlijken eeredienst zijn, ondergaan slechts een lichte verzoeking), worden deze dingen gezegd, die iets van een verzoeking insluiten, namelijk dat de Engelen eerst zeiden, dat zij op de straat zouden vernachten, en dat Loth bij hen aanhield, en dat zij aldus tot hem inkeerden, en in zijn huis kwamen.

2335. Dat de woorden: “want Wij zullen op de straat vernachten” beteekenen, dat Hij als het ware wilde oordeelen uit het ware, kan blijken uit de beteekenis van de straat, en uit de beteekenis van vernachten. In het Woord wordt de straat hier en daar genoemd, en in den innerlijken zin beteekent zij iets dergelijks als de weg, namelijk het ware — want de straat is een weg in de stad — zooals uit de aanstonds volgende plaatsen zal blijken. Dat vernachten hier oordeelen is, kan uit de beteekenis van den nacht blijken; het is boven in nr. 2323 aangetoond, dat de avond den staat der Kerk vóór het uiterste beteekent, wanneer er begint geen geloof te zijn, alsmede de bezoeking welke het Oordeel voorafgaat; hieruit blijkt duidelijk, dat de nacht die volgt, de uiterste staat is, wanneer er geen geloof is; voorts dat hij het Oordeel is. Hieruit is het duidelijk, dat in de straat vernachten in den innerlijken zin wil zeggen: oordeelen uit het ware. Wat het Oordeel betreft, dit is tweevoudig, namelijk uit het goede en uit het ware; de geloovigen worden geoordeeld uit het goede, doch de ongeloofigen uit het ware; dat de geloovigen uit het goede geoordeeld worden, blijkt duidelijk bij Mattheus, hfdst. 25, van vers 34 tot 40; en de ongeloofigen uit het ware, aldaar van vers 41 tot 46. Uit het goede geoordeeld worden, is zalig gemaakt worden, daar zij dit ontvangen hebben; maar uit het ware geoordeeld worden, is verdoemd worden, daar zij het goede verworpen hebben. Het goede is des Heeren, en zij die dit met leven

en geloof erkennen, zijn des Heeren, waarom zij behouden worden; doch zij, die niet erkennen met het leven, bijgevolg niet met het geloof, kunnen niet des Heeren zijn, derhalve ook niet behouden worden; zij worden daarom geoordeeld overeenkomstig de handelingen van hun leven en overeenkomstig de gedachten en einddoelen, en wanneer zij overeenkomstig deze geoordeeld worden, moeten zij wel noodwendig verdoemd worden, want het is een waarheid, dat de mensch uit zichzelf niets dan het booze doet, denkt en beoogt, en zich uit zichzelf naar de hel stort, voor zooveel hij daarvan niet door den Heer wordt afgehouden. Maar het is met het Oordeel uit het ware aldus gesteld: de Heer oordeelt nooit iemand dan uit het goede, want Hij wil allen, hoevelen het ook mogen zijn, in den Hemel dragen, ja zelfs, als het kon, tot Zichzelf, want de Heer is de Barmhartigheid zelve en het Goede zelf; de Barmhartigheid zelve en het Goede zelf kan nooit iemand verdoemen, maar het is de mensch, die zichzelf verdoemt, omdat hij het goede verwerpt. Gelijk de mensch in het leven van het lichaam het goede schuwde, evenzoo schuwt hij het in het andere leven, bijgevolg den Hemel en den Heer, want de Heer kan in niets anders dan in het goede wezen; ook in het ware is Hij, maar niet in het van het goede afgescheiden ware. Dat de Heer niemand verdoemt, of tot de hel veroordeelt, zegt Hijzelf bij Johannes: “God heeft Zijnen Zoon *niet* in de wereld gezonden, opdat Hij de wereld *veroordeelen* zou, maar opdat de wereld door Hem zou behouden worden; dit is het *oordeel*, dat het licht in de wereld gekomen is, maar de menschen hebben de duisternis liever gehad dan het licht, want hunne werken waren boos” (3: 17, 19); en bij denzelfde: “Indien iemand Mijne woorden gehoord, en evenwel niet geloofd zal hebben, *Ik oordeel hem niet*; want Ik ben niet gekomen, opdat Ik de wereld *oordeele*, maar opdat Ik de wereld zalig make” (12: 47); voorts zie men hetgeen hierover eerder is gezegd in de nrs. 223, 245, 592, 696, 1093, 1683, 1874, 2258. Ter plaatse waar boven in de nrs. 2320, 2321 over het Oordeel werd gehandeld, is aangetoond, dat alle Oordeel tot het Goddelijk Menschelijke en het uitgaand Heilige van den Heer behoort, overeenkomstig de woorden des Heeren bij Johannes:

“De Vader *oordeelt* niemand, maar Hij heeft al het *oordeel* den Zoon gegeven” (5: 22),

en toch wordt nu gezegd, dat de Heer niemand met verdoemenis veroordeelt; hieruit blijkt duidelijk, van welken aard het Woord in de letter is, namelijk dat wanneer het niet door een anderen zin verstaan werd, namelijk door den innerlijken, het niet begrepen zou worden; alleen uit den innerlijken zin is het duidelijk, hoe het met het Oordeel gesteld is.

2336. Dat de straat het ware beteekent, kan uit vele plaatsen in het Woord blijken, zooals bij Johannes, waar over het Nieuwe Jeruzalem gehandeld wordt: “De twaalf poorten waren twaalf paarlen, eene iedere poort was elk uit eene paarl, en de *straat* der stad was zuiver goud, gelijk doorluchtig glas” (Openb. 21: 21); het Nieuwe Jeruzalem is het Rijk des Heeren, dat, daar het beschreven wordt naar het goede en het ware, beschreven wordt door muren, poorten, straten; onder deze, namelijk onder de straten, worden alle dingen van het ware verstaan, die tot het goede leiden, of alle dingen des geloofs, die leiden tot de liefde en de naastenliefde, en daar de waarheden dan van het goede worden, dus doorluchtig door het goede, wordt gezegd dat de straat van goud is, als het ware doorluchtig glas. Bij denzelfde:

“*Uit het midden van hare straat*, en op de eene en de andere zijde der rivier was de boom des levens, voortbrengende twaalf vruchten” (Openb. 22: 2),

alwaar eveneens sprake is van het Nieuwe Jeruzalem of het Rijk des Heeren; het midden der straat is het ware des geloofs, door middel waarvan het goede komt, en dat daarna van het goede komt; de twaalf vruchten zijn datgene, wat de vruchten des geloofs wordt genoemd, want twaalf beteekent alle dingen des geloofs, zooals werd aangetoond in de nrs. 577, 2089, 2129, 2130. Bij Daniël:

“Weet en neem waar: van den uitgang des Woords, om te doen wederkeeren en om Jeruzalem te bouwen, tot op Messias, den Vorst, zijn zeven weken, en zestig en twee weken, en het zal hersteld en gebouwd worden met *straat* en gracht” (9: 25),

alwaar sprake is van de Komst des Heeren; dat het zal hersteld worden met straat en gracht, wil zeggen, dat er dan het ware en het goede zal zijn; dat Jeruzalem toen niet hersteld en gebouwd werd, is bekend, en dat het niet opnieuw hersteld en gebouwd moest worden, kan ook een ieder weten, als hij zijn voorstellingen niet op een wereldsch koninkrijk gericht houdt, maar op het Hemelsche Rijk, in den innerlijken zin onder Jeruzalem verstaan. Bij Lukas:

“De heer des huizes zeide tot zijnen dienstknecht: Ga haastelijk uit in de *straten* en *wijken* der stad, en breng de armen, de verminkten, de kreupelen, en de blinden hierin” (14: 21);

zij, die in den zin van de letter blijven, vatten hieruit niets anders, dan dat de dienstknecht overal heen zou gaan, en dat dit wordt aangeduid door de straten en wijken; en dat hij iedereen moest aanbrengen, en dat dit wordt aangeduid door de armen, verminkten, kreupelen en blinden; maar elk dezer woorden bevat verborgenheden, want zij zijn des Heeren; dat hij in de straten

en wijken moest gaan, beteekent, dat hij overal moest zoeken naar eenig echt waars, of naar het ware dat uit het goede opblinkt, of waardoor het goede heenschijnt; dat hij moest binnenbrengen de armen, verminkten, kreupelen en blinden, beteekent dergelijken, als in de Oude Kerk zoo genoemd werden, en van dien aard waren wat het geloof betreft, maar in het leven van het goede waren, en die aldus aangaande het Rijk des Heeren moesten worden ingelicht, derhalve de natiën, die nog niet onderwezen waren. Daar de straten de waarheden beteekenden, was het bij de Joden een ritus van uitbeeldenden aard, om op de straten te leeren, zooals blijkt bij Mattheus, hfdst. 6: 2, 5, en bij Lukas, hfdst. 13: 26, 27. Bij de Profeten beteekenen straten, waar zij genoemd worden, óf waarheden, óf aan waarheden tegenovergestelde dingen, zooals bij Jesaja:

“Het gericht is achterwaarts geworpen, en de gerechtigheid staat van verre, want de *waarheid* struikelt op de *straat*, en *wat recht is* kan er niet ingaan” (59: 14);

bij denzelfde:

“Uwe zonen zijn in bezwijming gevallen, en zij lagen aan het hoofd van *alle straten*” (51: 20).

Bij Jeremia:

“De dood is geklommen in de vensteren, hij is gekomen in onze paleizen, om het kleine kind uit te roeien van de *straat*, de jongelingen van de *wijken*” (9: 20).

Bij Ezechiël:

“Nebukadnezar zal met de hoeven zijner paarden al uwe *straten* vertreden” (26: 11),

alwaar sprake is van Tyrus, waardoor de erkentnissen van het ware worden aangeduid, nr. 1201; de hoeven der paarden zijn de wetenschappelijke dingen, die het ware verdraaien. Bij Nahum:

“De wagens razen door de *straten*, zij snellen ginds en weder door de *wijken*” (2: 4);

wagen voor de leer van het ware, en er wordt gezegd, dat hij raast door de straten, wanneer het valsche de plaats inneemt van het ware. Bij Zacharia:

“Er zullen nog oude mannen en oude vrouwen wonen in de *straten* van Jeruzalem, en *de straten der stad* zullen vervuld worden met knapen en meisjes, spelende op de *straten*” (8: 4, 5),

aangaande de aandoeningen van het ware, en vandaar verblijdingen en vreugden; behalve elders, zooals Jes. 24: 11; Jerem. 5: 1; hfdst. 7: 34; hfdst. 49: 26; Klaagl. 2: 11, 19; hfdst. 4: 8, 14; Zef. 3: 6.

2337. Vers 3. *En hij hield zeer bij Hen aan, en Zij keerden tot hem in, en kwamen tot zijn huis, en hij maakte Hun eenen maaltijd, en bakte ongezuurds, en Zij aten.* Hij hield zeer bij Hen aan, beteekent den staat der verzoeking wanneer men overwint; en Zij keerden tot hem in, beteekent het verblijf; en kwamen tot zijn huis, beteekent de bevestiging in het goede; en hij maakte Hun eenen maaltijd, beteekent de samenwoning; en bakte ongezuurds, beteekent de reiniging; en Zij aten, beteekent de toeëigening.

2338. Dat de woorden: “Hij hield zeer bij Hen aan” den staat der verzoeking beteekenen wanneer men overwint, kan alleen duidelijk zijn voor hen, die in verzoeking waren; als gezegd brengen verzoeking twijfel aan de tegenwoordigheid en barmhartigheid des Heeren met zich mede, alsmede aan het heil. De booze geesten, die dan bij den mensch zijn en de verzoeking bewerken, blazen krachtig ontkenning in, maar de goede geesten en Engelen verstrooien van den Heer uit op alle mogelijke manieren dezen staat van twijfel, en houden hem voortdurend in een staat van hoop, en ten slotte sterken zij hem in de bevestiging; vandaar zweeft de mensch, die in verzoeking is, tusschen het ontkenkende en het bevestigende. Wie bezwijkt, blijft in een staat van twijfel, en valt in het ontkenkende; doch wie overwint, is weliswaar in een staat van twijfel, maar toch, wanneer hij zich door de hoop laat oprichten, houdt hij stand in de bevestiging. Daar de mensch in deze worsteling bij den Heer schijnt aan te houden, vooral door gebeden, om aanwezig te zijn, zich te erbarmen, hulp te bieden, en van de verdoemenis te bevrijden, worden hier, alwaar sprake is van de verzoeking diergenen die menschen der Kerk worden, deze dingen hiermede beschreven, dat de Engelen eerst zeggen neen, en dat zij in de straat zouden vernachten, maar dat Loth zeer bij hen aanhield, en dat zij aldus tot hem inkeerden en in zijn huis kwamen.

2339. Dat de woorden: “en Zij keerden tot hem in” het verblijf beteekenen, blijkt uit de beteekenis van dezelfde woorden boven in nr. 2330, aldus zonder verdere verklaring.

2340. Dat de woorden: “en Zij kwamen tot zijn huis” de bevestiging in het goede beteekenen, blijkt uit de beteekenis van het huis, zijnde het hemelsch goede, waarover eerder de nrs. 2233, 2331; en hieruit, alsmede uit het verband in den innerlijken zin, blijkt dat het is: bevestigd worden in het goede.

2341. Dat de woorden: “en hij maakte Hun eenen maaltijd” de samenwoning beteekenen, blijkt uit de beteekenis van den maaltijd. In het Woord wordt herhaaldelijk van maaltijden melding gemaakt, en in den innerlijk zin beteekenen zij daar de samenwoning, zooals bij Jeremia: “Het woord van

Jehovah tot hem: Gij zult in een *huis des maaltijds* niet ingaan, om met hen te zitten, om te eten en om te drinken” (16: 8), alwaar tot den Profeet verschillende dingen worden gezegd, waarmede hij moet uitbeelden, dat het goede met het booze, en het ware met het valsche geen gemeenschap zou hebben, en onder meer, dat hij niet in een huis des maaltijds zou ingaan, waarmede wordt aangeduid, dat het goede en het ware niet samen zouden wezen met het booze en het valsche. Bij Jesaja: “Jehovah Zebaoth zal op dezen berg allen volken eenen *maaltijd* van vettigheden maken, eenen *maaltijd* van zoete wijnen, van vettigheden vol mergs, van wijnen die gezuiverd zijn” (25: 6), alwaar de berg voor de liefde tot den Heer staat, nrs. 795, 1430; zij die hierin zijn, wonen met den Heer in het goede en ware, hetgeen wordt aangeduid door den maaltijd, de vettigheden vol mergs zijn de goedheden, nrs. 353, de zoete en de gezuiverde wijnen zijn de waarheden daarvan, nr. 1071. De maaltijden, bereid uit de geheiligde dingen in de Joodsche Kerk, wanneer zij offerden, beelden ook niets anders uit dan de samenwoning des Heeren met den mensch in de heilige dingen der liefde, die met de offers werden aangeduid, nr. 2187; desgelijks later met het Heilig Avondmaal, dat in de oorspronkelijke Kerk een maaltijd werd genoemd. In het volgende 21ste hoofdstuk van Genesis wordt vermeld, dat Abraham eenen grooten maaltijd maakte op den dag, toen Izak gespeend werd (vers 8), waarmede werd uitgebeeld, en vandaar aangeduid, de samenwoning en de eerste verbinding van des Heeren Goddelijke met Zijn Menschelijk Redelijke. Hetzelfde wordt ook op andere plaatsen door maaltijden in den innerlijken zin aangeduid, hetgeen ook hieruit kan worden opgemaakt, dat maaltijden onder verscheidene gasten plaats vinden, die in liefde en naastenliefde te zamen zijn, en die zich naar het gemoed met elkander verbinden, en onder elkander hun gevoelens van blijdschap deelen, welke ontroeringen van liefde en naastenliefde zijn.

2342. Dat de woorden: “en hij bakte ongezuurds” de reiniging beteekenen, blijkt uit de beteekenis van het ongezuurde of het ongedeesemde. In het Woord beteekent het brood in het algemeen alle hemelsche en geestelijke spijs, dus in het algemeen alle hemelsche en geestelijke dingen; men zie de nrs. 276, 680, 1798, 2165, 2177; dat deze zonder iets onreins moesten zijn, werd uitgebeeld door het ongezuurde brood; want de zuurdeesem beteekent het booze en valsche, waardoor de hemelsche en geestelijke dingen onrein en profaan worden gemaakt; ter wille van deze uitbeelding werd hun, die van de uitbeeldende Kerk waren, bevolen, dat zij bij hun offeringen geen ander

brood of spijsoffer zouden offeren dan het ongedeesemde of ongezuurde, zooals blijkt bij Mozes:

“Alle *spijsoffer*, dat gij tot Jehovah zult brengen, zal niet *gedeesemd* gemaakt worden” (Lev. 2: 11);

bij denzelfde:

“Gij zult het bloed Mijns offers niet offeren op het *gedeesemde*” (Exod. 23: 18; hfdst. 34: 25).

En daarom werd het ook bevolen, dat zij op de zeven dagen van het Pascha geen ander brood dan het ongedeesemde zouden eten, waarover aldus bij Mozes:

“Zeven dagen zult gij *het ongezuurde eten*; ook zult gij op den eersten dag het *zuurdeeg* wegdoen uit uwe huizen; want een ieder die het *gedeesemde eet*, van den eersten dag af tot op den zevenden dag, diezelve ziel zal uitgeroeid worden uit Israë!; in de eerste maand, aan den veertienden dag der maand, in den avond, zult gij het *ongezuurde eten*, tot den een en twintigsten dag der maand, in den avond. Zeven dagen zal geen *zuurdeesem* in uwe huizen gevonden worden, want al wie het *gedeesemde eet*, en dezelve ziel zal uit de vergadering van Israë! uitgeroeid worden, hij zij een vreemdeling of een ingeborene des lands” (Exod. 12: 15, 18, 19, 20; behalve elders, zooals Exod. 13 :6, 7; hfdst. 23: 15; hfdst. 34: 18; Deut. 16: 3, 4).

Vandaar werd het Pascha het feest van het ongezuurde genoemd (Lev. 23: 6; Num. 18: 16, 17; Matth. 26: 17; Lukas 22: 1, 7). Dat het Pascha de verheerlijking des Heeren uitbeeldde, en aldus de verbinding van het Goddelijke met het menschelijk geslacht, zal, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, elders worden aangetoond; en daar de verbinding van den Heer met het menschelijke geslacht door de liefde en de naastenliefde geschiedt, en door het geloof daaruit, werden de hemelsche en geestelijke dingen uitgebeeld door het ongezuurde brood, dat zij zouden eten op den dag van het Pascha; en opdat deze dingen niet besmet zouden worden door iets profaans, was derhalve het gedeesemde zoo streng verboden, dat zij die daarvan aten, uitgeroeid zouden worden; want zij die de hemelsche en geestelijke dingen ontwijden, moeten noodwendig wel te gronde gaan; een ieder kan zien, dat zonder deze verborgenheid dit ceremonieel, waaraan zulk een strenge straf verbonden was, nooit gegeven zou zijn. Alle dingen, die in deze Kerk bevolen werden,

beeldden een verborgenheid uit, ja, het *koken* zelf, zooals elk der dingen, die de zonen Israëls deden, toen zij uit Egypte togen, namelijk:

“dat zij zullen in denzelfden nacht eten het vleesch, aan het vuur gebraden, en *ongezuurde brooden* op bitterheden; zij zullen daarvan niet rauw eten, *ook geenszins in water gekookt*; het hoofd zal op de schenkelen zijn; zij zullen daarvan ook niet overlaten tot den morgen, zij zullen het overblijfsel met vuur verbranden” (Exod. 12: 8, 9, 10);

elk dezer dingen was een uitbeelding, namelijk, dat zij in den nacht zouden eten, dat het vleesch aan het vuur gebraden zou worden, de ongezuurde brooden op bitterheden, het hoofd op de schenkelen, niet rauw, niet in water gekookt, dat zij daarvan niet zouden overlaten tot den morgen, en dat zij het overblijfsel met vuur zouden verbranden; maar deze verborgenheden treden nooit aan den dag, wanneer zij niet door den innerlijken zin onthuld worden; hieruit alleen blijkt, dat alles Goddelijk is. Desgelijks is het gesteld met het ritueel aangaande den Nazireër:

“De priester zal den *gekookten* schouder nemen van een ram, en eenen *ongezuurden koek* uit den korf, en eene *ongezuurde vlade*, en zal ze op de handen des Nazireërs leggen, nadat hij zijn nazireërschap afgeschoren heeft” (Num. 6: 19);

wie niet weet, dat de Nazireër den hemelschen mensch zelf uitbeeldde, weet ook niet, dat al deze dingen tot in elke bijzonderheid hemelsche dingen bevatten, aldus verborgenheden, die niet in de letter verschijnen, namelijk de gekookte schouder van een ram, de ongezuurde koek, de ongezuurde vlade, de afschering van de haren; hieruit kan blijken, van welken aard de meening is, welke diegenen zich moeten vormen, die niet gelooven dat er een innerlijke zin is, want zonder het innerlijke zijn de dingen elk afzonderlijk van geen belang; maar wanneer het ceremonieel of het ritueel wordt verwijderd, wordt elk ding daar Goddelijk en Heilig; zoo is het ook gesteld met de overige dingen, zooals hier met het ongezuurde brood, zijnde het heilige der liefde, of het heilige der heiligen, zooals het ook genoemd wordt bij Mozes:

“Het overblijvende *ongezuurde* zal door Aharon en zijne zonen gegeten worden in de plaats der heiligheid, want het is *het heilige der heiligen*” (Lev. 6: 16, 17).

Het ongezuurde brood is derhalve de reine liefde, en het bakken van het ongezuurde de reiniging.

2343. Dat de woorden: “en Zij aten” de toeëigening beteekenen, blijkt uit de beteekenis van het eten, zijnde gemeenschap hebben en verbonden worden, dus toegeëigend worden, waarover eerder nr. 2187. Uit hetgeen thans is gezegd

en uitgelegd, kan blijken, hoe het met de dingen, in de voorafgaande verzen en in deze vervat, in den innerlijken zin gesteld is en hoe zij samenhangen; uit het feit, dat door “de Engelen” het Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige des Heeren wordt aangeduid; door “tot hem inkeeren” woning hebben; door “tot zijn huis komen” in het goede bevestigd worden; door “een maaltijd maken” samenwonen; door “ongezuurds bakken”, gereinigd worden; en door eten toegeëigend worden. Hieruit blijkt duidelijk van welken aard het verband in den innerlijken zin is, hoewel hoegenaamd niets daarvan in den historischen zin verschijnt. Van dien aard is de orde en het verband in alle dingen en elke bijzonderheid des Woords; maar het verband zelf kan niet zoo als het is voor den dag treden in een uitlegging van alle woorden afzonderlijk, want dan verschijnt alles als zonder verband en wordt de geleidelijke voortgang van den zin verbroken; maar wanneer alle dingen tegelijkertijd in ééne voorstelling worden beschouwd, of waargenomen in ééne ziening der gedachte, zooals bij hen geschiedt, die in den innerlijken zin zijn, en tevens in het hemelsche licht door den Heer, dan vertoont zich bij hen in deze woorden zichtbaar in zijn geheel het proces der hervorming en wederverwekking dergenen, die menschen der Kerk worden, hier door Loth uitgebeeld; namelijk dat zij eerst iets van verzoeking gewaarworden, maar wanneer zij volharden en overwinnen, dat de Heer woning bij hen heeft, en hen in het goede bevestigd, hen binnenleidt tot Hemzelf in Zijn Rijk, en met hen te zamen woont, en hen aldaar reinigt en vervolmaakt, en hun tevens goedheden en gelukzaligheden toeëigent, en zulks door Zijn Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige. Dat van den Heer alleen alle wederverwekking of nieuwe leven komt, bijgevolg alle heil, is weliswaar in de Kerk bekend, maar het wordt door weinigen geloofd; dat het niet geloofd wordt, komt omdat zij niet in het goede der naastenliefde zijn, en voor hen die hierin niet zijn, is het even onmogelijk dit te gelooven, als voor een kameel om door het oog van een naald te gaan, want het goede der naastenliefde is de aardbodem zelf voor het zaad des geloofs; het ware en goede stemmen samen, maar het ware en het booze nooit; zij zijn van een tegenovergestelden aard, en het een heeft een afkeer van het ander; daarom, voor zooveel een mensch in het goede is, kan hij in het ware zijn, of, voor zooveel in de naastenliefde, voor evenzooveel in het geloof; bovenal in dit voornaamste beginsel des geloofs,

dat alle heil van den Heer komt; dat dit het voornaamste beginsel des geloofs is, blijkt uit vele plaatsen in het Woord, zooals bij Johannes:

“Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij *Zijnen eeniggeboren Zoon* gegeven heeft, opdat een ieder, die *in Hem gelooft*, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe” (3: 16);

bij denzelfde:

“Die *in den Zoon gelooft*, die heeft het eeuwige leven, doch die den Zoon niet gelooft, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem” (3: 36);

bij denzelfde:

“Dit is het werk Gods, dat *gij gelooft in Hem*, dien de Vader gezonden heeft” (6: 29);

bij denzelfde:

“Dit is de wil van Hem, die Mij gezonden heeft, opdat een iegelijk, die *den Zoon ziet*, en *in Hem gelooft*, het eeuwige leven hebbe; en Ik zal hem opwekken ten uitersten dage” (6: 40);

bij denzelfde:

“Indien *gij niet gelooft dat Ik ben*, *gij zult in uwe zonden sterven*” (8: 24);

bij denzelfde:

“Ik ben de opstanding en het leven; *die in Mij gelooft*, zal leven, al ware hij gestorven; maar een iegelijk, die leeft, en *in Mij gelooft*, zal niet sterven in der eeuwigheid” (11: 25, 26).

Dat niemand in den Heer kan gelooven, tenzij hij in het goede is, dat wil zeggen, dat niemand geloof kan hebben, tenzij hij in de naastenliefde is, blijkt eveneens bij Johannes:

“Zoovelen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven, zonen Gods te worden, *zij, die in Zijnen Naam gelooven*, welke niet uit den bloede, noch uit den wil des vleesches, noch uit den wil des mans, maar uit God geboren zijn” (1: 12, 13);

en bij denzelfde:

“Ik ben de wijnstok, *gij de ranken*; die in Mij blijft en Ik in hem, die draagt veel vrucht, want zonder Mij kunt *gij niets doen*; zoo iemand in Mij niet blijft, die is buiten geworpen, gelijkterwijs de rank, en is verdord; gelijkterwijs de Vader Mij *liefgehad heeft*, heb Ik ook *u liefgehad*; blijft in *Mijne liefde*; dat is Mijn gebod, dat *gij elkander liefhebt*, gelijkterwijs *Ik u liefgehad heb*” (15: 5, 6, 9, 12).

Hieruit kan blijken, dat de liefde tot den Heer, en de liefde jegens den naaste het leven des geloofs is; maar dat zij, die in het booze zijn, dat is, in een leven van het booze, nooit kunnen gelooven, dat van den Heer al het heil komt, kon mij blijken door hen, die uit de Christelijke wereld in het andere leven kwamen, ook door hen, die in het leven van het lichaam overeenkomstig de leer des geloofs, met den mond hadden beleden, ja zelfs geleerd, dat er zonder den Heer geen heil is, en nochtans een leven van het booze hadden geleid; wanneer de Heer alleen maar genoemd werd, vervulden dezen onmiddellijk de sfeer met louter ergernissen (want wat men alleen reeds denkt in het andere leven, wordt waargenomen en verspreidt uit zichzelf een sfeer, waarin het zich duidelijk vertoont, in welk een geloof men is; men zie nr. 1394). Wanneer voor dezelfden de liefde of de naastenliefde alleen maar genoemd werd, werd er van hen als het ware iets duisters waargenomen, en tevens iets klonterigs door een soort van vuile liefde, dat van zulk een natuur was, dat het alle innerlijke gewaarwording van de liefde tot den Heer en van liefde jegens den naaste uitbluschte, verstikte en verdraaide; van dien aard is het geloof heden ten dage, waarvan zij zeggen dat het zaligmaakt zonder de goedheden der naastenliefde. Toen dezelfden ook werden ondervraagd, welk geloof zij hadden, aangezien zij niet dat geloof hadden, hetwelk zij in het leven van het lichaam hadden beleden, zeiden zij (want niemand kan in het andere leven verbergen wat hij denkt), dat zij geloofden in God, den Schepper van het heelal. Maar zij werden onderzocht, of het zoo was, en er werd bevonden, dat zij niet in eenigen God geloofden, maar dachten dat alle dingen van de natuur zijn, en dat alles wat over het eeuwige leven is gezegd, ijdele dingen waren; van dien aard is het geloof van al diegenen binnen de Kerk, die niet in den Heer gelooven, maar zeggen, dat zij in God, den Schepper van het heelal, gelooven, want nergens anders vandaan kan het ware invloeien dan van den Heer, en ook kan het ware niet worden ingezaaid dan in het goede, dat van den Heer komt. Dat het des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige is, waardoor en waaruit het leven en het heil komt, is ten volle bekend door de woorden van het Heilig Avondmaal: “Dit is Mijn lichaam, dit is Mijn bloed” hetgeen het Goddelijk Menschelijke des Heeren is, en dat al het Heilige daaruit voortkomt, is duidelijk; of ge zegt het Goddelijk Menschelijke, dan wel het Lichaam, het Vleesch, het Brood of de Goddelijke Liefde, het is hetzelfde, want het Goddelijk Menschelijke des Heeren is zuiver Liefde, en het Heilige behoort tot de Liefde alleen, en hieruit komt het Heilige des geloofs voort.

2344. Vers 4. *Nauwelijks nog leiden Zij zich te slapen, of de mannen der stad, de mannen van Sodom, omsingelden het huis, van den knaap tot den grijsaard toe, al het volk, van het uiterste einde af.* Nauwelijks nog leiden Zij zich te slapen, beteekent den eersten tijd der bezoeking; de mannen der stad beteekenen hen, die in valschheden zijn; de mannen van Sodom beteekenen hen, die in boosheden zijn; omsingelden het huis, beteekent, dat zij tegen het goede der naastenliefde waren; van den knaap tot den grijsaard toe, beteekent de nieuwe en de bevestigde valschheden en boosheden; al het volk, van het uiterste einde af, beteekent alle en elk afzonderlijk.

2345. Dat de woorden: “Nauwelijks nog leiden Zij zich te slapen” den eersten tijd der bezoeking beteekenen, blijkt uit hetgeen boven in de nrs. 2323, 2325 is gezegd over den avond en den nacht, namelijk dat daarmede in het Woord de bezoeking en het Oordeel worden aangeduid; hier wordt weliswaar noch avond noch nacht genoemd, maar er wordt gezegd “nauwelijks toen zij neergelegen waren” en aldus wordt de tijd aangeduid, die van den avond tot den nacht voortschrijdt, of van den ingaanden nacht, bijgevolg de eerste tijd van de bezoeking over de boozen, zooals ook uit hetgeen volgt duidelijk zal blijken, want hier begint het onderzoek aangaande de boozen binnen de Kerk, die onder Sodom worden verstaan.

2346. Dat “de mannen der stad” hen beteekenen, die in valschheden, en de mannen van Sodom hen, die in boosheden zijn, blijkt uit de beteekenis van de stad en van Sodom; dat de stad waarheden beteekent, voorts valschheden of aan waarheden tegenovergestelde dingen, werd eerder in nr. 402 aangetoond, en dat Sodom alle soorten van boosheden beteekent, in de nrs. 2220, 2246; daar er zoowel valschheden als boosheden waren, waaromtrent onderzoek of bezoeking gedaan werd, wordt er gezegd: “de mannen der stad, de mannen van Sodom”; indien beide niet bedoeld waren, zou er alleen gezegd zijn “de mannen van Sodom”.

2347. Dat de woorden: “zij omsingelden het huis” beteekenen, dat zij tegen het goede der naastenliefde waren, blijkt uit de beteekenis van het huis, zijnde het hemelsch goede, dat niet anders is dan het goede der liefde en der naastenliefde, waarover de nrs. 2048, 2233; voorts uit de beteekenis van omsingelen, namelijk tegen dat goede zijn of het met vijandige gezindheid aantasten en aanvallen.

2348. Dat de woorden: “van den knaap tot den grijsaard toe” de nieuwe en de bevestigde valschheden en boosheden beteekenen, kan blijken uit de beteekenis van den knaap en van den grijsaard, wanneer zij betrekking hebben op valschheden en boosheden, namelijk dat knapen diegenen zijn,

die nog niet volwassen zijn, dus de nieuwe; en grijsaards diegenen, die een aanzienlijke leeftijd hebben bereikt, dus de bevestigde; ook elders komen knaap en grijsaard in een dergelijken zin voor, zooals bij Zacharia:

“Er zullen nog *oude mannen* en *oude vrouwen* wonen in de straten van Jeruzalem; en de straten der stad zullen vervuld worden met *knapen* en *meisjes*, spelende op de straten” (8: 4, 5),

alwaar Jeruzalem staat voor het Rijk des Heerlen en de Kerk, nrs. 402, 2117; de straten voor de waarheden aldaar, nr. 2336; aldus oude mannen voor bevestigde waarheden, oude vrouwen voor bevestigde goedheden; spelende knapen op de straten voor nieuwe waarheden, en meisjes voor nieuwe goedheden en haar aandoeningen en de daaruit voortkomende verblijdingen. Hieruit blijkt duidelijk, hoe de hemelsche en de geestelijke dingen in historische veranderen, wanneer zij in wereldsche dingen, welke tot den zin van de letter behooren, nederdalen, in welken zin het nauwelijks anders schijnt dan dat oude mannen, knapen, vrouwen en meisjes werden bedoeld. Bij Jeremia:

“Stort uit over het *kindeke* in de straat van Jeruzalem, en over de vergadering der jongelingen desgelijks, want ook de man met de vrouw zullen gevangen worden, *de oude man* met dien, die *vol is van dagen*” (6: 11);

hier staat de straat van Jeruzalem voor de valscheden, die in de Kerk heerschen (nr. 2336), waarvan de nieuwe en de volwassene “kindeke” en “jongelingen” worden genoemd; de oude en de bevestigde worden “oude man” en “die vol is van dagen” genoemd. Bij denzelfde:

“Ik zal in u verstrooien het paard en zijnen ruiters, en Ik zal in u verstrooien den wagen en dien, die daarin gereden wordt, en Ik zal in u verstrooien den man en de vrouw, en Ik zal in u verstrooien den *ouden man* en den *knaap*” (51: 21, 22),

alwaar de oude man en de knaap desgelijks voor het bevestigde en het nieuwe ware staan. Bij denzelfde:

“De dood is geklommen in de vensteren, hij is gekomen in onze paleizen, om het *kindeke* uit te roeien in de straat, de jongelingen van de wijken” (9: 21),

alwaar het kindeke staat voor de pas geboren waarheden, die uitgeroeid worden, wanneer de dood in de vensteren en paleizen komt, dat is, in de dingen van het verstand en van den wil; dat de vensteren de dingen van het verstand zijn, zie men in de nrs. 655, 658, en de paleizen of huizen de dingen van den wil, in nr. 710.

2349. Dat de woorden: “al het volk, van het uiterste einde af” alle en elk afzonderlijk beteekenen, blijkt uit het voorafgaande, namelijk dat door knapen en grijsaards zoowel de nieuwe als de bevestigde valscheden en boosheden worden aangeduid; vandaar beteekent nu “het volk van het uiterste einde af” alle en elk afzonderlijk; ook beteekent het volk in het algemeen de valscheden, men zie de nrs. 1259, 1260. Hier nu wordt de eerste staat beschreven dergenen binnen de Kerk, die tegen het goede der naastenliefde zijn, en bijgevolg tegen den Heer, want het een sluit het ander in, daar niemand met den Heer verbonden kan worden dan alleen door de liefde en de naastenliefde. De liefde is de geestelijke verbinding zelve, zooals blijken kan uit het wezen der liefde, en wie niet met Hem verbonden kan worden, kan Hem ook niet erkennen. Dat zij, die niet in het goede zijn, den Heer ook niet erkennen kunnen, dat is, geloof in Hem hebben, blijkt bij Johannes:

“Het licht is in de wereld gekomen, maar de menschen hebben de duisternis liever gehad dan het licht, want *hunne werken waren boos*; een iegelijk, die *het booze doet*, haat het licht, en komt niet tot het licht, opdat *zijne werken* niet bestraft worden; maar die de waarheid doet, komt tot het licht, opdat *zijne werken* openbaar worden, omdat zij in God gedaan zijn” (3: 19, 20, 21).

Hieruit blijkt duidelijk, dat zij, die tegen het goede der naastenliefde zijn, tegen den Heer zijn, of, wat hetzelfde is, dat zij, die in het booze zijn, het licht haten, en ook niet tot het licht komen. Dat het licht het geloof in den Heer is, en de Heer zelf, komt duidelijk uit bij Johannes, hfdst. 1: 9, 10; hfdst. 12: 35, 36, 46. Desgelijks elders bij denzelfde:

“De wereld kan ulieden niet haten, maar Mij haat zij, omdat Ik van dezelve getuig, dat *hare werken boos zijn*” (7: 7).

Nog duidelijker bij Mattheus:

“Hij zal zeggen tot degenen, die ter linkerhand zijn: Gaat weg van Mij, gij vervloekten, want Ik ben hongerig geweest, en gij hebt Mij niet te eten gegeven; Ik ben dorstig geweest, en gij hebt Mij niet te drinken gegeven; Ik was een vreemdeling, en gij hebt Mij niet geherbergd; naakt, en gij hebt Mij niet gekleed; krank, en in de gevangenis, en gij hebt Mij niet bezocht; voorwaar zeg Ik u, voor zoo veel gij dit een van deze minsten niet gedaan hebt, zoo hebt gij het Mij ook niet gedaan” (25: 41, 42, 43, 45).

Hieruit blijkt duidelijk, op welke wijze zij, die tegen het goede der naastenliefde zijn, tegen den Heer zijn; voorts, dat een ieder wordt geoordeeld

naar het goede, dat der naastenliefde is, en niet naar het ware, dat des geloofs is, wanneer dit van het goede is afgescheiden; zooals ook elders bij Mattheus:

“De Zoon des menschen zal komen in de heerlijkheid Zijns Vaders, met Zijne engelen, en alsdan zal Hij een iegelijk vergelden *naar zijne daden*” (16: 27);

daden staan voor de goedheden, welke van de naastenliefde uitgaan; hetgeen tot de naastenliefde behoort, wordt ook vruchten des geloofs genoemd.

2350. Vers 5. *En zij riepen tot Loth, en zeiden tot hem: Waar zijn de mannen, die tot u gekomen zijn dezen nacht; breng hen uit tot ons, opdat wij ze bekennen.* Zij riepen tot Loth, en zeiden tot hem, beteekent het valsche uit het booze, toornend tegen het goede; waar zijn de mannen, die tot u gekomen zijn, beteekent de ontkenning van des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige; dezen nacht beteekent den laatsten tijd, wanneer deze niet meer erkend worden; breng hen uit tot ons, opdat wij ze bekennen, beteekent, dat de menschen dan willen toonen, dat het valsch is hun bestaan te erkennen.

2351. Dat de woorden: “Zij riepen tot Loth, en zeiden tot hem”, het tegen het goede toornende valsche uit het booze beteekenen, kan blijken uit de beteekenis van roepen, voorts van Loth, en aldus uit de aandoening. Dat het woord “roepen” op het valsche betrekking heeft, is in nr. 2240 aangetoond; dat Loth de menschen der Kerk uitbeeldt, die in het goede zijn, dus het goede zelf, in nr. 2324. Hieruit, en uit het gevoel van toorn in deze woorden, blijkt, dat het het valsche uit het booze is, hetwelk tegen het goede toornt. Dat er vele soorten van het valsche zijn, maar in het algemeen twee, namelijk het valsche dat door het booze wordt voortgebracht, en dat, hetwelk het booze voortbrengt, zie men in de nrs. 1188, 1212, 1295, 1679, 2243. Het valsche uit het booze binnen de Kerk is voornamelijk het valsche, dat de boosheden des levens begunstigt, zooals dit, dat niet het goede, dat is, de naastenliefde, den mensch der Kerk maakt, maar het ware, dat is, het geloof, en dat de mensch behouden wordt, hoe hij ook in boosheden gedurende zijn ganschen levensloop geleefd mag hebben, als hij maar in den staat van de sluimering der lichamelijke dingen, zooals deze kort voor den dood pleegt voor te komen, iets van geloof met schijnbare aandoening uitspreekt. Dit is het valsche, dat hoofdzakelijk tegen het goede toornt, en het wordt aangeduid door de woorden, dat zij riepen tot Loth. De oorzaak van den toorn is al datgene, wat de bekoring van eenige liefde zoekt te vernietigen; het wordt toorn genoemd, wanneer het booze het goede aanvalt, maar ijver, wanneer het goede het booze berispt.

2352. Dat de woorden: “Waar zijn de mannen, die tot u gekomen zijn” de ontkenning beteekenen van des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand

Heilige, blijkt uit de beteekenis van de twee Mannen, waarover boven in nr. 2320; voorts ook uit het gevoel, verborgen in deze woorden van toorn; alsmede uit het onmiddellijk volgende, waarin gezegd wordt: “breng hen uit tot ons opdat wij ze bekennen”; hieruit blijkt duidelijk, dat er ontkenning in besloten ligt. Dat zij, die tegen het goede der naastenliefde zijn, tegen den Heer zijn, en Hem in hun hart ontkennen, hoewel zij Hem met den mond belijden ter wille der eigen- en wereldliefde, zie men boven in de nrs. 2343, 2349.

2353. Dat “dezen nacht” den laatsten tijd beteekent, wanneer zij niet meer erkend worden, blijkt uit de beteekenis van den nacht, zijnde de tijd der duisternis, wanneer de dingen, die des lichts zijn, niet meer gezien worden. De Engelen kwamen niet in den nacht, maar in den avond, maar daar het de mannen van Sodom zijn, die spraken en riepen, dat is, diegenen, die in het valsche en booze zijn, wordt er niet gezegd “avond” maar “nacht”; want de nacht beteekent in het Woord den tijd en den staat, wanneer er geen licht van het ware meer is, maar louter het valsche en booze, vandaar het uiterste, wanneer het Oordeel daar is, in welke beteekenis het woord herhaaldelijk gelezen wordt, zooals bij Micha:

“Tegen de profeten, die het volk verleiden: *Nacht* zal het voor ulieden worden van wege het gezicht, en ulieden zal *duisternis* zijn van wege de waarzegging; en de *zon zal ondergaan* over de profeten, en de dag zal *zwart worden* over hen” (3: 5, 6);

de profeten staan hier voor hen, die valschheden onderwijzen; nacht, verduistering, zonsondergang, het zwart worden van den dag, voor valschheden en boosheden. Bij Johannes:

“Indien iemand in den dag wandelt, zoo stoot hij zich niet, maar indien iemand in den *nacht* wandelt, zoo stoot hij zich, overmits het licht in hem niet is” (II: 9, 10),

alwaar de nacht voor het valsche uit het booze staat, licht voor het ware uit het goede, want gelijk alle licht van het ware is uit het goede, is alle nacht van het valsche uit het booze. Bij denzelfde:

“Ik moet werken de werken van Hem, die Mij gezonden heeft, zoo lang het dag is; de *nacht* komt, wanneer niemand werken kan” (9: 4); de dag staat voor den tijd en den staat, wanneer er het goede en het ware is; maar de nacht, wanneer er het booze en het valsche is. Bij Lukas:

“Ik zeg u: *in dien nacht* zullen twee op een bed zijn; de een zal aangenomen, de ander verlaten worden” (17: 34);

hier staat de nacht voor den uitersten tijd, wanneer het ware des geloofs er niet meer is. Daar in Egypte, toen de zonen Israëls van daar uittogen, de verwoesting van het goede en ware binnen de Kerk werd uitgebeeld, en dat er toen niets anders dan het valsche en booze heerschte, werd het bevolen, dat zij ter *middernacht* zouden uittijger (Exod. 11: 4), en het geschiedde, dat ter *middernacht* alle eerstgeborenen van Egypte werden geslagen (Exod. 12: 12, 29, 30), en daar zij, die in het goede en ware zijn, uitgebeeld door de zonen Israëls, worden bewaakt, wanneer zij onder valscheden en boosheden zijn, zooals Loth te Sodom, wordt die nacht, met betrekking tot hen, *de nacht van de bewakingen van Jehovah* genoemd (ald. vers 42).

2354. Dat de woorden: “breng hen uit tot ons, opdat wij ze bekennen” beteekenen, dat zij wilden toonen, dat het valsche is te erkennen dat zij bestaan, namelijk des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige, blijkt uit de beteekenis van de twee Engelen, waarover boven in nr. 2320; voorts ook uit het gevoel van toorn, waarin dit gezegd werd, en welk gezegde een ontkennend karakter heeft. Hier wordt de eerste staat van de verwoeste Kerk beschreven, dat is, wanneer er begint geen geloof te zijn, omdat er geen naastenliefde is; welke staat, als gezegd, daarin bestaat, dat zij in geen geloof zijn, omdat zij tegen de naastenliefde zijn, en bovenal in geen erkenning van des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige; dit loochenen al diegenen in hun hart, die in een leven van het booze zijn, namelijk allen, die anderen bij zichzelf vergeleken verachten, die allen haten die hen niet vereeren, die in wraaknemingen tegen hen, ja zelfs in wreedheid behagen scheppen, en die er niets in zien om echtbreuk te plegen; de Farizeërs in hun tijd, die het Goddelijke des Heeren openlijk loochenden, deden beter dan dezulken heden ten dage, die terwille van zelfverheerlijking en schandelijk winstbejag Hem uitwendig op heilige manier vereeren, maar inwendig dit profane verbergen; van welken aard dezen langzamerhand worden, is in het navolgende beschreven door de mannen van Sodom, en ten slotte door de omkeering der stad in vers 24, 25. Het is met den mensch, als herhaaldelijk eerder gezegd, zoo gesteld, dat booze geesten bij hem zijn, en tevens Engelen; door de booze geesten heeft hij gemeenschap met de hel, en door de Engelen met den Hemel, nrs. 687, 697; voor zooveel zijn leven derhalve zich tot het booze wendt, vloeit de hel in, voor zooveel zijn leven zich echter tot het goede wendt, vloeit de Hemel in, dus de Heer. Hieruit blijkt, dat zij, die in een leven van het booze zijn, den Heer niet kunnen erkennen, maar dat zij ontelbare dingen bij zichzelf tegen Hem verzinnen, omdat de fantasieën der hel invloeiën, welke zij ontvangen; maar zij die in het leven van het goede

zijn, erkennen den Heer, omdat de Hemel invloeit, waarin de liefde en de naastenliefde het voornaamste zijn, omdat de Hemel des Heeren is, van wien alle dingen der liefde en der naastenliefde komen; men zie de nrs. 537, 540, 547, 548, 551, 553, 685, 2130.

2355. Vers 6, 7. *En Loth ging uit tot hen aan de deur, en sloot den ingang achter zich toe. En hij zeide: Mijne broeders, doet, ik bid u, geen kwaad.* Loth ging uit tot hen aan de deur, beteekent, dat hij zich voorzichtig aanpaste; en sloot den ingang achter zich toe, beteekent, opdat zij het goede der naastenliefde niet zouden schenden, en des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige loochenen; en hij zeide, beteekent de vermaning; mijne broeders, doet, ik bid u, geen kwaad, beteekent, dat zij deze niet schenden zouden; hij zegt “broeders” omdat het uit het goede is, dat hij hen vermaant.

2356. Dat de woorden: “Loth ging uit tot hen aan de deur” beteekenen, dat hij zich voorzichtig aanpaste, blijkt uit den innerlijken zin van de deur en van “uitgaan tot de deur”. De deur beteekent in het Woord dat wat binnenleidt of toegang geeft òf tot het ware, òf tot het goede, òf tot den Heer. Dit is de reden, dat de deur ook het ware zelf beteekent, voorts het goede zelf, alsmede den Heer zelf, want het ware leidt tot het goede, en het goede tot den Heer; dergelijke dingen beeldden de deur en de gordijnen der tent uit, voorts ook die van den tempel, men zie n. 2145, 2152, 2576. Dat dit de beteekenis van de deur is, blijkt duidelijk uit de woorden des Heeren bij Johannes:

“Die niet ingaat door de *deur* in den stal der schapen, maar van elders inklimt, die is een dief en struikroover; maar die door de *deur* ingaat, is een herder der schapen; dezen doet de *deurwachter* open. Ik ben de *deur der schapen*; indien iemand door Mij ingaat, die zal behouden worden” (10: 1, 2, 3, 7, 9);

aldaar staat de deur voor het ware en goede, dus voor den Heer, die het ware en goede zelf is. Hieruit blijkt duidelijk, wat er wordt aangeduid door het binnengelaten worden door de deur in den Hemel, bijgevolg wat door de sleutels, waarmede geopend wordt. Hier echter wordt door de deur iets goeds aangeduid, aangepast bij den gemoedsaard dergenen, die het huis belegerden, want de deur wordt hier onderscheiden van den ingang, en was vóór het huis, hetgeen hieruit duidelijk blijkt, dat Loth uitging en dat hij den ingang achter zich toesloot; en uit hetgeen onmiddellijk volgt blijkt, dat dit goede de gelukzaligheid des levens was, waarmede hij hen die in het valsche en booze waren, wilde overtuigen; want dezulken laten zich niet overtuigen door het eigenlijke goede zelf, daar zij het verwerpen. Hieruit blijkt duidelijk, dat

hier door “het uitgaan tot de deur” wordt aangeduid, dat hij zich voorzichtig aanpaste.

2357. Dat de woorden: “en sloot den ingang achter zich toe” beteekenen, opdat zij het goede der naastenliefde niet zouden schenden, en des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige loochenen, blijkt uit hetgeen nu gezegd is; den ingang toesluiten wil zeggen dat zij niet zouden binnentreden, hier niet in het goede, door het huis aangeduid, en aldus tot het Goddelijke en Heilige des Heerlen. Deze woorden bevatten ook nog dieper verborgenheden, en de Engelen komen in den zin en de voorstelling daarvan, wanneer zij gelezen worden, namelijk dat zij, die in het leven van het booze zijn, niet verder worden toegelaten dan tot de erkenenis van het goede en ware van den Heer, doch niet tot de eigenlijke erkenningen het eigenlijke geloof zelf; en wel om deze reden, wijl zij, zoolang zij in het booze zijn, niet tevens in het goede kunnen zijn; niemand kan tegelijkertijd twee heeren dienen. Wanneer iemand, die eenmaal erkent en gelooft, tot een leven van het booze terugkeert, ontwijdt hij het goede en het heilige; wie echter niet erkent en niet gelooft, kan niet ontwijden; daarom wordt er door des Heeren Voorzienigheid voor gewaakt, dat de mensch niet verder in de eigenlijke erkenning en in het geloof des harten wordt toegelaten, dan voor zooveel hij daarna daarin kan gehouden worden; en zulks vanwege de straf der ontwijding, welke in de hel de allerzwaarste is. Dit is de reden, waarom het heden ten dage zoo weinigen wordt toegestaan, uit het hart te gelooven, dat het goede der liefde en der naastenliefde de Hemel is in den mensch en dat al het Goddelijke in den Heer is, want de menschen zijn in het leven van het booze. Dit nu is het, wat meer innerlijk wordt aangeduid door de woorden, dat Loth den ingang achter zich toesloot, want de ingang was een innerlijker deur, die toegang verleende tot het huis zelf, alwaar de Engelen waren, dat wil zeggen, tot het goede zelf, waarin de Heer is.

2358. Dat de woorden: “en hij zeide” de vermaning beteekenen, blijkt uit hetgeen nu volgt, dus zonder verdere verklaring.

2359. Dat de woorden: “mijne broeders, doet, ik bid u, geen kwaad” beteekenen, dat zij deze niet schenden zouden, namelijk het goede der naastenliefde en des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige, blijkt uit de beteekenis van kwaaddoen, zijnde schenden. Hieruit blijkt duidelijk, dat er gehandeld wordt over hen, die binnen de Kerk zijn, en dat zij het zijn, die onder de mannen van Sodom worden verstaan, want niemand kan deze dingen schenden dan alleen hij, die het Woord heeft. Dat deze dingen allerheiligst zijn, kan hieruit blijken, dat niemand kan worden toegelaten in het Rijk des

Heeren, dat is, in den Hemel, wanneer hij niet in het goede der liefde en der naastenliefde is; en niemand kan in het goede der liefde en der naastenliefde zijn, wanneer hij niet het Goddelijke en Heilige van den Heer erkent, want van Hem alleen vloeit dit in, en wel in het goede zelf, dat van Hem komt. Het Goddelijke kan niet invloeien tenzij in het Goddelijke, en ook kan het niet aan den mensch worden medegedeeld dan alleen door des Heeren Goddelijk Menschelijke en het Heilige daarvan. Hieruit kan men verstaan, wat het zeggen wil, dat de Heer het al in alles van Zijn Rijk is; voorts dat niets van het goede, dat bij den mensch is, van den mensch is, maar dat het des Heeren is. **2360.** Dat hij “broeders” zegt, omdat het uit het goede is dat hij hen vermaant, blijkt uit de beteekenis van den broeder. Broeder beteekent in het Woord hetzelfde als naaste, omdat een ieder den naaste moet liefhebben als zichzelf, dus broeders werden zij genoemd uit de liefde, of, wat hetzelfde is, uit het goede. Deze benaming en begroeting van den naaste komt hier vandaan, dat de Heer in den Hemel de Vader van allen is, en dat Hij allen liefheeft als zonen; en dat aldus de liefde de geestelijke verbinding is; vandaar is de gansche Hemel gelijk één geslacht door de liefde en de naastenliefde, (nrs. 685, 917); daarom werden alle zonen Israëls, wijl zij het hemelsche Rijk des Heeren, dat is, der liefde en der naastenliefde uitbeeldden, onder elkander “broeders” genoemd, voorts ook “metgezellen”, maar zulks, of “metgezellen”, niet uit het goede der liefde, doch uit het ware des geloofs, zooals bij Jesaja:

“Zij hielpen, de man *zijn* metgezel, en hij zeide tot *zijn* broeder: Wees sterk” (41: 6).

Bij Jeremia:

“Aldus zult gijlieden zeggen, de man tot *zijn* metgezel, en de man tot *zijn* broeder: Wat heeft Jehovah geantwoord, en wat heeft Jehovah gesproken” (23: 35).

Bij David:

“Om *mijner broederen en mijner metgezellen* wil, zal ik spreken, vrede zij in u” (Psalm 122: 8).

Bij Mozes:

“Hij zal *zijn* metgezel en *zijn* broeder niet manen, dewijl de vrijlating van Jehovah is uitgeroepen” (15: 2, 3).

Bij Jesaja:

“Ik zal Egypte tegen Egypte verwarren, en zij zullen strijden, de man tegen *zijn* broeder, en de man tegen *zijn* metgezel” (19: 2).

Bij Jeremia:

“Wacht u, de man van *zijn* metgezel, en vertrouwt niet op eenigen *broeder*, want bedriegende zal elk *broeder* bedriegen, en elk *metgezel* zal belasteren” (9: 4).

Dat allen van deze Kerk met den Benen naam van broeders werden genoemd, bij Jesaja:

“Zij zullen al *uwe broeders* uit alle natiën Jehovah als gave brengen, op paarden, en op wagenen, en op rosbaren, en op muilen, en op dromedarissen, naar den berg Mijner heiligheid, Jeruzalem” (66: 20).

Zij die niets dan alleen den zin der letter kennen, zooals de Joden, gelooven, dat geen anderen worden aangeduid dan de nakomelingen van Jakob, voorts dat zij op paarden, op wagenen en op rosbaren en op muilen naar Jeruzalem zullen gebracht worden door hen, die zij de natiën noemen, maar onder “broeders” worden allen verstaan, die in het goede zijn; en onder paarden, wagenen, rosbaren, de dingen die tot het ware en het goede behooren; en onder Jeruzalem het Rijk des Heeren. Bij Mozes:

“Wanneer er onder u een arme zal zijn, een uit *uwe broederen*, in eene uwer poorten, zoo zult gij uw hart niet verstijven, noch uwe hand toesluiten voor *uwen broeder*, die arm is” (Deut. 15: 7, 11).

Bij denzelfde:

“Uit het midden *uwer broederen* zult gij eenen koning over u stellen, gij zult niet vermogen over u te stellen eenen vreemden man, die uw *broeder niet zij*; en dat zijn hart zich niet verheffe boven *zijne broederen*” (Deut. 17: 15, 20).

Bij denzelfde:

“Eenera profeet uit het midden van u, uit *uwe broederen*, als mij, zal u Jehovah, uw God, verwekken; hem zult gij gehoorzamen” (Deut. 18: 15, 18).

Hieruit blijkt duidelijk, dat de Joden en Israëlieten elkander allen “broeders” noemden, maar de door een verbond verbonden “metgezellen”. Daar zij echter niets anders dan de historische en wereldsche dingen des Woords verstonden, geloofden zij, dat zij elkander broeders noemden, omdat zij allen zonen van eenen vader of van Abraham waren; doch zij werden niet daarom broeders in het Woord genoemd, maar vanwege het goede dat zij uitbeeldden. Ook Abraham is in den innerlijken zin niets anders dan de liefde zelve, dat is, de Heer, nrs. 1893, 1965, 1989, 2011, wiens zonen, en aldus broeders, diegenen

zijn, die in het goede zijn, ja zelfs allen, die de naaste worden genoemd, zooals de Heer leert bij Mattheus:

“Eén is uw Meester, Christus, allen *zijt gij* broeders” (23: 8);

bij denzelfde:

“Zoo wie te onrecht op *zijn* broeder toornig is, die zal strafbaar zijn door het gericht; zoo wie tot *zijn* broeder zal zeggen: Raka! die zal strafbaar zijn door den grooten raad. Zoo gij uwe gave zult op het altaar offeren, en aldaar gedachtig wordt, dat uw *broeder* iets tegen u heeft, laat daar de gave voor het altaar, en gaat heen, verzoent u eerst met den *broeder*” (5: 22, 23, 24).

Bij denzelfde:

“Wat ziet gij den splinter, die in het oog *uws* broeders is; hoe zult gij tot *uwen* broeder zeggen: Laat toe, dat ik den splinter uit uw oog uitdoe” (7: 2, 3, 4).

Bij denzelfde:

“Indien *uw* broeder tegen u gezondigd heeft, ga heen en bestraf hem tusschen u en hem alleen; indien hij u zal hooren, zoo hebt gij *uwen* broeder gewonnen” (18: 15).

Bij denzelfde:

“Petrus, komende tot Hem, zeide: Heer, hoe menigmaal zal *mijn* broeder tegen mij zondigen, en ik hem vergeven” (18: 21).

Bij denzelfde:

“Alzoo zal ook Mijn hemelsche Vader u doen, indien gij niet van harte vergeeft een iegelijk *zijn* broeder zijne misdaden” (18: 35).

Hieruit blijkt duidelijk, dat allen in de gansche wereld, die de naaste zijn, “broeders” worden genoemd, en zulks omdat een ieder den naaste lief moet hebben als zichzelf, dus vanwege de liefde of het goede. En daar de Heer het Goede zelf is, en allen van het goede uit aanziet, en Hij de Naaste zelf is in den hoogsten zin, noemt Hij hen ook “broeders”, zooals bij Johannes:

“Jezus zeide tot Maria: Ga heen tot *Mijne* broeders” (20: 17);

en bij Mattheus:

“De Koning, antwoordende, zal tot hen zeggen: Voorwaar zeg Ik u: voor zoo veel gij dit een van deze *Mijne* minste broederen gedaan hebt, zoo hebt gij dat Mij gedaan” (25: 40).

Hieruit blijkt nu, dat “broeder” een woord van liefde is.

2361. Vers 8. *Ziet, ik bid u, ik heb twee dochters, die geen man bekend hebben; ik zal haar, ik bid u, tot u uitbrengen, en doet haar, zooals het goed is in uwe oogen; alleenlijk doet dezen Mannen niets, want daarom zijn Zij onder de*

schaduw mijns daks gekomen. Ziet, ik bid u, ik heb twee dochters, die geenen man bekend hebben, beteekent de aandoeningen van het goede en ware; ik zal haar, ik bid u, tot u uitbrengen, beteekent de gelukzaligheid daaruit; en doet haar, zoo als het goed is in uwe oogen, beteekent de genieting voor zooveel zij die gewaarworden uit het goede; alleenlijk doet dezen Mannen niets, beteekent dat zij des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige niet zouden schenden; want daarom zijn Zij onder de schaduw mijns daks gekomen, beteekent, dat zij in het goede der naastenliefde zijn; de “schaduw des daks” wil zeggen in het donker algemeene daarvan.

2362. Dat de woorden: “Ziet, ik bid u, ik heb twee dochters, die geenen man bekend hebben” de aandoeningen van het goede en ware beteekenen, blijkt uit de beteekenis der dochters, zijnde de aandoeningen, waarover de nrs. 489, 490, 491. Dat zij geenen man bekend hebben, beteekent, dat het valsche haar niet bezoedeld had, want de man beteekent het redelijk ware, voorts ook in tegenovergestelden zin het valsche, nrs. 265, 749, 1007. Er zijn twee aandoeningen, namelijk die van het goede, en die van het ware; men zie nr. 1997. Gene, of de aandoening van het goede, maakt de hemelsche Kerk uit, en wordt in het Woord “Dochter Zions” genoemd, alsmede “Dochter Maagd Zions”; deze, of de aandoening van het ware, maakt echter de geestelijke Kerk uit, en wordt in het Woord “Dochter van Jeruzalem” genoemd, zooals bij Jesaja:

“*De dochter, de maagd van Zion* heeft u veracht, heeft u bespot, de dochter van Jeruzalem heeft het hoofd achter u geschud” (37: 22; II Kon. 19: 21).

Bij Jeremia:

“Wat zal ik bij u vergelijken, o *dochter Jeruzalems*; wat zal ik met u gelijk stellen, en u troosten, *maagd dochter Zions*” (Klaagl. 2: 13).

Bij Micha:

“Gij, o toren der kudde, heuvel der *dochter Zions*, tot u zal komen, en daar zal komen de vorige heerschappij, het koninkrijk der *dochter van Jeruzalem*” (4: 8).

Bij Zefanja:

“Jubel, gij *dochter Zions*, juich, Israël, wees blijde en verheug u van ganscher harte, gij *dochter Jeruzalems*” (3: 14).

Bij Zacharia:

“Verheug u zeer, gij *dochter Zions*, juich, gij *dochter Jeruzalems*; *ziet*, uw Koning zal u komen” (9: 9; Matth. 21: 5; Joh. 12: 15).

Dat de hemelsche Kerk, of het hemelsche Rijk des Heeren, vanwege de aandoening van het goede, dat is, vanwege de liefde tot den Heer zelf, “dochter Zions” wordt genoemd, zie men verder nog bij Jes. 10: 32; hfdst. 16: 1; hfdst. 52: 2; hfdst. 62: 11; Jer. 4: 31; hfdst. 6: 2, 23; Klaagl. 1: 6; hfdst. 2: 1, 4, 8, 10; Micha 4: 10, 13; Zach. 2: 10; Psalm 9: 15. En dat de geestelijke Kerk, of het geestelijke Rijk des Heeren, vanwege de aandoening van het ware en aldus vanwege de liefde jegens den naaste, dochter Jeruzalems wordt genoemd, Klaagl. 2: 15. Over deze beide Kerken, zooals de een is en zooals de ander is, werd herhaaldelijk in het eerste deel gehandeld. Ter oorzake hiervan, dat de hemelsche Kerk vanwege de liefde tot den Heer in de liefde jegens den naaste is, wordt zij vooral bij eene ongetrouwde dochter of maagd vergeleken, ja zelfs ook maagd genoemd, zooals bij Johannes:

“Dezen zijn het, die met vrouwen niet bevlekt zijn, want zij zijn *maagden*; dezen zijn het, die het Lam volgen, waar het ook henegaat; want zij zijn onbevlekt voor den troon van God” (Openb. 14: 4, 5).

Opdat zulks ook in de Joodsche Kerk zou worden uitgebeeld, was het den priesters opgelegd, dat zij geen weduwen maar maagden tot hunne vrouwen zouden nemen (Levit. 21: 13, 14, 15; Ezech. 44: 22). Uit deze dingen, welke in dit vers besloten liggen, kan blijken, hoe rein het Woord in den innerlijken zin is, ofschoon het in de letter anders zou schijnen; want wanneer deze woorden gelezen worden: “Ziet, ik bid u, ik heb twee dochters, die geenen man bekend hebben; ik zal haar, ik bid u, tot u uitbrengen, en doet haar, zoo als het goed is in uwe oogen; alleenlijk doet dezen Mannen niets”, komt niets anders dan iets onreins in de voorstellingen op, vooral in die van hen, die in een leven van het booze zijn; doch hoe kuisch deze woorden in den innerlijken zin zijn, blijkt duidelijk uit de verklaring, namelijk, dat zij de aandoeningen van het goede en ware beteekenen, en de gelukzaligheid welke zij, die des Heeren Goddelijke en Heilige niet schenden, gewaarworden door de genieting daarvan.

2363. Dat de woorden: “ik zal haar, ik bid u, tot u uitbrengen” de gelukzaligheid daaruit beteekenen, namelijk uit de aandoeningen van het goede en ware, blijkt uit den zin dezer woorden, wanneer zij betrekking hebben op de aandoeningen, welke hier met de dochters worden bedoeld. Wat de zaak zelve betreft, namelijk dat de zaligheid en het geluk alleen gelegen is in de aandoening van het goede en ware, hieromtrent verkeerden allen, die in het booze en in de bekoring daarvan zijn, in de diepste onwetendheid; de zaligheid en de aandoening van het goede en ware komt hun óf als een nietigheid óf als iets droefgeestige voor, sommigen als iets pijnlijke ja zelfs

dodelijks; de geniën en helsche geesten zijn van dien aard; dezen meenen en gelooven, dat wanneer van hen de verlustiging der eigen- en wereldliefde, bijgevolg der boosheden daarvan, werd weggenomen, er niets van het leven voor hen zou kunnen overblijven, en wanneer hun wordt aangetoond, dat dan het leven zelf met zijn zaligheid en geluk eerst begint, voelen zij een soort van droefgeestigheid vanwege het verlies hunner eigen verlustiging; en wanneer zij gebracht worden temidden van hen, die in zulk een leven zijn, valt pijn en kwelling over hen, en behalve dit beginnen zij dan ook in zichzelf iets lijkenachtigs en iets van helsche afgrijselijkheid te gevoelen; vandaar noemen zij den Hemel, waarin deze zaligheid en dit geluk wonen, hun hel, en vluchten weg voor zooveel zij zich voor het aangezicht des Heeren kunnen verwijderen en verbergen. Dat nochtans alle zaligheid en alle geluk bestaat in de aandoening van het goede, dat der liefde en der naastenliefde is, en van het ware, dat des geloofs is, voor zooveel het laatstgenoemde tot het eerstgenoemde leidt, kan hieruit blijken, dat de Hemel, dat is, het engelenleven, hierin bestaat, voorts dat het van de binnenste dingen uit ontroert, daar het van den Heer door de binnenste dingen invloeit; men zie n. 540, 541, 545. Dan treedt ook de wijsheid en het inzicht binnen, en vervult de binnenste schuilhoeken van het gemoed, en ontsteekt het goede met de hemelsche vlam, en het ware met het hemelsche licht, en zulks met een innerlijke gewaarwording van zaligheid en geluk, waarvan niet dan op onuitsprekelijke wijze gewaagd kan worden. Zij, die in dezen staat zijn, worden gewaar, hoe niets en hoe triest en hoe jammerlijk het leven is dergenen, die in de boosheden der eigen- en wereldliefde zijn. Maar opdat de mensch wete, van welken aard dit leven, namelijk het leven der eigen- en wereldliefde (of, wat hetzelfde is, een leven van hoogmoed, gierigheid, afgunst, haat, wraakzucht, onbarmhartigheid, echtbreuk) naar verhouding is, laat iemand van talent voor zichzelf een karakteruitbeelding van eenige dezer ondeugden maken, of laat hem, als hij kan, deze voor zijne oogen afschilderen, overeenkomstig de voorstellingen, welke hij daarvan vatten kan uit ondervinding, wetenschap en redeneering; dan zal hij zien, naar verhouding van de kracht van zijn beschrijving of schildering, hoe afgrijselijk zij zijn, en dat het duivelsche vormen zijn, waarin niets menschelijks is; dergelijke vormen worden na den dood al diegenen, die de bekoring des levens in dergelijke dingen smaakten, en des te afgrijselijker, naarmate de bekoring grooter was. Laat hem echter omgekeerd een karakteruitbeelding voor zichzelf maken van de liefde en de naastenliefde, of laat hem deze eveneens voor zichzelf in een vorm uitdrukken, dan zal hij zien, naar verhouding van de kracht zijner beschrijving of teekening, dat de

vorm engelachtig is, vol van zaligheid en geluk, waarin het hemelsche en Goddelijke woont. Kan iemand gelooven, dat deze beide vormen te zamen kunnen zijn, en dat deze duivelsche vorm kan worden afgelegd en overgezet in een vorm van naastenliefde, en zulks door een geloof, waaraan het leven is tegenovergesteld? Want na den dood blijft het leven van een ieder, of, wat hetzelfde is, de aandoening, en overeenkomstig deze is dan al zijn denken, bijgevolg zijn geloof, dat zich dan zoo openbaart, zooals het in het hart geweest is.

2364. Dat de woorden: “en doet haar, zooals het goed is in uwe oogen” de genieting beteekenen voor zooveel deze uit het goede was, kan uit den zin der woorden blijken, voorts uit het verband, wanneer deze woorden betrekking hebben op de aandoeningen, die door de dochters worden aangeduid. Dat Loth zich voorzichtig aanpaste, is aangeduid door de woorden dat hij tot hen uitging aan de deur, nr. 2356; de voorzichtigheid zelve komt duidelijk uit in deze woorden en in de overige hier in dit vers, namelijk dat zij de zaligheid der aandoeningen van het goede en ware zouden genieten, voor zooveel het uit het goede was, hetgeen wordt aangeduid door de woorden, dat zij haar zouden doen, zooals het goed zou zijn in hunne oogen; genieten voor zooveel het uit het goede was, wil hier zeggen, voor zooveel zij wisten, dat het goed was; niemand wordt verplicht om verder te gaan; want allen worden van den Heer gebogen tot het goede des levens door het goede van hun geloof, aldus de heidenen anders dan de Christenen, de eenvoudigen anders dan de geleerden, de kleine kinderen anders dan de volwassenen. Zij, die hun leven met het booze hebben vervuld, worden daardoor gebogen, dat zij zich van het booze onthouden en naar het goede streven, en door dit te doen naar hun bevattingsvermogen; dan wordt het streven of het einddoel bij hen in aanmerking genomen, en ofschoon hun daden op zichzelf niet goed mogen zijn, ontleenen zij nochtans aan het einddoel iets goeds en daardoor Benig leven, dat hun geluk bewerkt.

2365. Dat de woorden: “alleenlijk doet dezen Mannen niets” beteekenen, dat zij des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige niet zouden schenden, blijkt uit de beteekenis van de Mannen en van de Engelen, waarover hierboven.

2366. Dat de woorden: “want daarom zijn Zij onder de schaduw mijns daks gekomen” beteekenen, dat zij in het goede der naastenliefde zijn, blijkt uit de beteekenis van het huis, zijnde het goede, nrs. 710, 2233, 2234, dat bier “schaduw des daks” wordt genoemd; over de reden hiervan zoo aanstonds.

2367. Dat de “schaduw des daks” wil zeggen in het donker algemeene, hiermede is het aldus gesteld: de innerlijke gewaarwording van het goede en ware is bij den mensch niet dan in het duister, ook wanneer hij wederverwekt is, en nog meer bij hem, die in een uiterlijken eeredienst is, die hier door Loth wordt uitgebeeld. Wanneer de mensch in lichamelijke dingen is, dat is, wanneer hij in het lichaam leeft, zijn de aandoeningen zoowel als de innerlijke gewaarwordingen uiterst algemeen, bijgevolg uiterst donker, ook al mag de mensch nog zoo meenee, dat het niet zoo is; er zijn myriaden van myriaden bijzonderheden in elke kleine aandoening van hem, en ook in elke voorstelling van zijn gewaarwording, welke voor hem als een enkel iets verschijnt, hetgeen, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, hierna aangetoond zal worden, wanneer over de aandoeningen en voorstellingen gehandeld zal worden. Soms kan de mensch door nadenken een weinig van de dingen, die in hem zijn, navorschen en beschrijven, maar er liggen ontelbare, ja zelfs onbegrensd vele dingen verborgen, die nooit tot zijn denken opkomen, en ook niet kunnen opkomen zoolang hij in het lichaam leeft, maar te voorschijn treden nadat de lichamelijke en wereldsche dingen zijn uitgebluscht; hetgeen genoegzaam hieruit kan blijken, dat de mensch, die in het goede der liefde en der naastenliefde is geweest, wanneer hij tot het andere leven overgaat, van een donker leven in een klaarder leven komt, gelijk van een soort van nacht in den dag, en voor zooveel hij in den Hemel des Heeren komt, in een klaarder leven, totdat hij het licht nadert, waarin de Engelen zijn, wier licht van inzicht en wijsheid onuitsprekelijk is. Daarmede vergeleken is het schijnsel waarin de mensch is als duisternis; daarom wordt hier gezegd, dat zij onder de schaduw zijns daks kwamen, waarmede wordt aangeduid, dat zij in zijn donker algemeene zijn, dat is, dat hij weinig weet aangaande het Goddelijke en Heilige des Heeren, maar dat hij nochtans erkent en gelooft, dat dit bestaat, en dat het in het goede der naastenliefde is, dat is, bij hen die in dit goede zijn.

2368. Vers 9. *En zij zeiden: Kom verder aan; en zij zeiden: Is de eene gekomen om als vreemdeling te verkeerren, en zal hij rechtende rechten; nu zullen wij u meer kwaads doen dan hun; en zij drongen op den man, op Loth, zeer; en zij traden toe om den ingang open te breken.* En zij zeiden, beteekent het antwoord uit toorn; Kom verder aan, beteekent de dreigementen van hun toorn; en zij zeiden: Is de eene gekomen om als vreemdeling te verkeerren, beteekent hen, die een andere leer en een ander leven hebben; en zal hij rechtende rechten, beteekent, zullen zij ons onderwijzen; nu zullen wij u meer kwaads doen dan hun, beteekent, dat zij het goede der naastenliefde meer zouden verwerpen

dan des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige; en zij drongen op den man, beteekent, dat zij het ware geweld wilden aandoen; op Loth zeer, beteekent het allermest het goede der naastenliefde; en zij traden toe om den ingang open te breken, beteekent, dat zij zelfs tot de poging kwamen om beide te vernietigen.

2369. Dat “en zij zeiden” het antwoord uit toorn beteekent, kan blijken uit hetgeen voorafgaat en volgt, dus zonder verklaring.

2370. Dat de woorden: “Kom verder aan” de dreigementen van den toorn beteekenen, namelijk tegen het goede der naastenliefde, blijkt uit de beteekenis van Loth, zijnde het goede der naastenliefde, waartegen en waarover deze dingen werden gezegd, en dat dit dreigementen van toorn zijn, blijkt duidelijk uit de woorden zelf; en uit hetgeen volgt, hetwelk ook insluit, dat zij het gansch en al zouden verwerpen, als hij er nog meerover zou spreken en zou overreden, hetgeen is aangeduid met “Kom verder aan”.

2371. Dat de woorden: “en zij zeiden: Is de eene gekomen om als vreemdeling te verkeerem” hen beteekenen, die een andere leer en een ander leven hebben, blijkt uit de beteekenis van als vreemdeling verkeerem, zijnde onderwezen worden en leven, aldus de leer en het leven, waarover de nrs. 1463, 2025. Hier wordt de staat der Kerk beschreven, zooals deze is omstreeks de laatste tijden, wanneer er geen geloof meer is, omdat er geen naastenliefde is, namelijk dat het goede der naastenliefde, wijl het gansch en al van het leven is afgescheiden, ook uit de leer wordt geworpen. Hier wordt niet gehandeld over hen, die het goede der naastenliefde vervalschen door het ten eigen gunste uit te leggen, en ten eigen bate, om de grootste te zijn, en ter wille van de goederen der wereld, om ze alle te bezitten, en die zichzelf het toekennen der belooningen aanmatigen, en aldus het goede der naastenliefde met verschillende kunstgrepen en op bedriegelijke manieren bezoedelen; maar er wordt gehandeld over hen, die niets willen hooren over de goedheden der naastenliefde of over de goede werken, maar alleen over het daarvan afgescheiden geloof; en zulks uit de redeneering, dat er niets dan het booze in den mensch is, en dat het goede dat van hem komt, ook in zichzelf het booze is, waarin aldus niets van heil gelegen is; en dat niemand den hemel kan verdienen door eenig goeds, dus niet daardoor behouden worden, maar alleen door het geloof, waarmede zij de verdienste van den Heer erkennen. Dit is de leer die in de laatste tijden, wanneer de Kerk begint den geest te geven, bloeit, en zij wordt vurig onderwezen en gunstig ontvangen. Maar het is valsch, om hieruit op te maken, dat iemand een boos leven kan hebben en een goed geloof; voorts ook dat het goede van den Heer, waarin, dewijl er de

Heer in is, de Hemel is, en dewijl er de Hemel in is, zaligheid en geluk, niet kan bestaan, omdat er niets dan het booze in den mensch is; ten slotte dat het hemelsch goede van den Heer, waarin de eigen verdienste beschouwd wordt als iets heel ergs, niet bestaat, omdat niemand door eenig goeds [den Hemel] verdienen kan. In zulk een goede zijn alle Engelen, in zulk een goede alle wederverwekten, en in zulk een goede zijn zij, die verrukking, ja zelfs zaligheid gewaarworden in het goede zelf of in de aandoening daarvan. Aangaande dit goede, of aangaande deze naastenliefde, zegt de Heer aldus bij Mattheus:

“Gij hebt gehoord, dat er gezegd is: Gij zult uwen naaste liefhebben, en uwen vijand haten; Ik zeg u: doet wel dengenen, die u haten; en bidt voor degenen, die u geweld aandoen en die u vervolgen; opdat gij moogt zonen zijn uws Vaders, die in de hemelen is; want indien gij liefhebt, die u liefhebben, wat loon hebt gij; en indien gij uwe broeders alleen groet, wat doet gij boven anderen; doen ook niet de tollenaars alzo” (5: 43 tot 48);

desgelijks bij Lukas, met deze toevoeging:

“Doet goed, en leent, zonder iets weder te hopen, dan zal uw loon groot zijn, en gij zult zonen des Allerhoogsten zijn” (6: 27 tot 36),

alwaar het goede, dat van den Heer komt, beschreven wordt, en dat vrij is van alle oogmerk van wedervergelding; daarom worden zij, die daarin zijn, “zonen des Vaders die in de hemelen is” genoemd, en “zonen des Allerhoogsten”; en omdat de Heer daarin is, is er ook belooning in; bij Lukas:

“Wanneer gij een middagmaal of avondmaal zult houden, zoo roep niet uwe vrienden, noch uwe broeders, noch uwe magen, noch rijke geburen, opdat ook dezelve u niet misschien wedernooden, en u vergelding geschiede; maar wanneer gij eenen maaltijd zult houden, zoo roep de armen, verminkten, blinden; dan zult gij zalig zijn, omdat zij niet hebben om u te vergelden; het zal u vergolden worden in de opstanding der dooden” (14: 12, 13, 14);

middagmaal, avondmaal, maaltijd is het goede der naastenliefde, waarin een samenwoning van den Heer met den mensch plaats vindt, nr. 2341, zoodat hiermede wordt beschreven en duidelijk uitkomt, dat de vergoeding in het goede zelf gelegen is, omdat daarin de Heer is, want er wordt gezegd: “het zal vergolden worden in de opstanding der dooden”. Zij, die er naar streven, het goede uit zichzelf te doen, omdat de Heer het zoo bevolen heeft, zijn het, die ten slotte dit goede ontvangen, en die, daarna onderwezen, met het geloof erkennen, dat al het goede van den Heer is, nrs. 1712, 1937, 1947; en zij

hebben dan zulk een afkeer van eigen verdienste, dat zij, wanneer zij alleen maar aan verdienste denken, zich treurig voelen, en de zaligheid en het geluk bij hen voor even zooveel voelen verminderen; anders is het gesteld met hen, die dit niet doen, maar een leven van het booze leiden, leerende en belijdende, dat in het afgescheiden geloof het heil is; dezulken weten ook niet, dat een dergelijk goede mogelijk is; en, wat wonderbaarlijk is (hetgeen mij door veel ondervinding te weten is gegeven), deze zelfde lieden willen in het andere leven den Hemel verdienen krachtens alle mogelijke goedheden welke zij zich herinneren, daar zij dan eerst weten, dat in het van de naastenliefde gescheiden geloof geen heil gelegen is, maar dan zijn zij diegenen, waarvan de Heer zegt bij Mattheus:

“Zij zullen te dien dage tot Mij zeggen: Heere, Heere, hebben wij niet door Uwen naam geprofeteerd, en door Uwen naam demonen uitgeworpen, en in Uwen naam vele krachten gedaan; maar dan zal Ik hun openlijk aanzeggen: Ik heb u niet gekend; gaat weg van Mij, gij die de *ongerechtigheid* werkt” (7: 22, 23).

Bij deze zelfde lieden komt het ook uit, dat zij in het geheel geen aandacht schonken aan al de dingen, welke de Heer Zelf zoo vaak leerde omtrent het goede der liefde en der naastenliefde, maar dat deze dingen voor hen waren als voorbijdrijvende wolken, of als dingen die in den nacht gezien werden, bijvoorbeeld zulke dingen als bij Matth. 3: 8, 9; hfdst. 5: 7 tot 48; hfdst. 6: 1 tot 20; hfdst. 7: 16 tot 20, 24 tot 27; hfdst. 9: 13; hfdst. 12: 33; hfdst. 13: 8, 23; hfdst. 18: 21, 22, 23 tot het einde; hfdst. 19: 19; hfdst. 22: 34 tot 39; hfdst. 24: 12, 13; hfdst. 25: 34 tot het einde; Markus 4: 18, 19, 20; hfdst. 11: 13, 14, 20; hfdst. 12: 28 tot 35; Lukas 3: 8, 9; hfdst. 6: 27 tot 39, 43 tot het einde; hfdst. 7: 47; hfdst. 8: 8, 14, 15; hfdst. 10: 25 tot 28; hfdst. 12: 58, 59; hfdst. 13: 6 tot 10; Joh. 3: 19, 21; hfdst. 5: 42; hfdst. 13: 34, 35; hfdst. 14: 14, 15, 20, 21, 23; hfdst. 15: 1 tot 8, 9 tot 19; hfdst. 21: 15, 16, 17. Dit nu en dergelijke dingen zijn het, die worden aangeduid door de mannen van Sodom (dat is, zij die in het booze zijn, nrs. 2220, 2246, 2322), zeggende tot Loth: “Is de eene gekomen om als vreemdeling te verkeerren, en zal hij rechtende rechten”, hetgeen wil zeggen: zullen zij, die een andere leer en een ander leven hebben, ons onderwijzen.

2372. Dat de woorden: “en zal hij rechtende rechten” beteekenen: zullen zij ons onderwijzen, blijkt uit de beteekenis van rechten, zijnde onderwijzen; dat de gerechtigheid betrekking heeft op de uitoefening van het goede, maar het gericht op de onderwijzing van het ware, is in nr. 2235 aangetoond; vandaar wil rechten in den innerlijken zin zeggen: onderwijzen of leeren; het ware

onderwijzen is hetzelfde als onderwijzen wat het goede is, daar al het ware het goede beoogt.

2373. Dat de woorden: “nu zullen wij u meer kwaads doen dan hun” beteekenen, dat zij het goede der naastenliefde meer zouden verwerpen dan des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige, kan blijken uit de beteekenis van Loth, zijnde het goede der naastenliefde, want Loth beeldt hen uit, die in het goede der naastenliefde zijn, nrs. 2324, 2351, 2371; en uit de beteekenis der Mannen of der Engelen, zijnde de Heer naar het Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige, waarover hierboven. Hieruit blijkt duidelijk, dat “u meer kwaads doen dan hun” dien zin heeft. Dat zij, die binnen de Kerk in het booze zijn, in meerdere mate de naastenliefde verwerpen dan dat zij den Heer loochenen, komt omdat zij aldus hun begeerten kunnen begunstigen door een soort van godsdienstigheid, en een uiterlijken eeredienst hebben zonder innerlijken, dat is, een eeredienst van den mond en niet van het hart, en hoe goddelijker en heiliger zij dezen eeredienst maken, des te grooter is hun waardigheid en winst, behalve nog tal van andere redenen, die verborgen, maar nochtans duidelijk zichtbaar zijn. Evenwel is het met deze zaak zoo gesteld, dat wie het een verwerpt, namelijk in de leer en tevens in het leven, ook het andere verwerpt; zoo hij het niet durft met den mond, doet hij het toch in zijn hart; hetgeen ook in den zin van de letter is uitgedrukt door de woorden, dat zij toetraden om den ingang open te breken, waarmede wordt aangeduid, dat zij zelfs tot de poging kwamen om beide te vernietigen; maar ook hetgeen de poging belet in daden uit te breken, is niet verborgen.

2374. Dat de woorden: “zij drongen op den man” beteekenen, dat zij het ware geweld wilden aandoen, blijkt uit de beteekenis van den man, zijnde het verstandelijke en redelijke bij den mensch, en omdat het dit is, is het het ware, waarover nrs. 158, 1007. Het ware geweld aandoen, wil zeggen: de dingen, die des geloofs zijn, verdraaien; en deze worden verdraaid, wanneer zij van de naastenliefde worden gescheiden, en wanneer het ontkend wordt, dat zij tot het goede des levens leiden.

2375. Dat de woorden: “op Loth zeer” beteekenen het allermeeft het goede der naastenliefde, blijkt uit de beteekenis van Loth, zijnde het goede der naastenliefde, waarover hierboven de nrs. 2324, 2351, 2371, 2373. Uit deze woorden zelf, namelijk dat “zij drongen op den man, op Loth zeer”, kan blijken, dat iets anders is aangeduid door “man” en iets anders door “Loth zeer”, anders zou het eene genoeg zijn geweest.

2367. Dat de woorden: “zij traden toe om den ingang open te breken” beteekenen, dat zij zelfs tot de poging kwamen om beide te vernietigen, blijkt

uit de beteekenis van toetreden, zijnde pogen; en uit de beteekenis van den ingang, zijnde datgene, wat binnenleidt tot het goede en tot den Heer, voorts het goede zelf en de Heer Zelf, waarover de nrs. 2356, 2357. Hoe het hiermede gesteld is, zie men boven in nr. 2373.

2377. Vers 10. *En de Mannen staken hunne hand uit, en leidden Loth tot Zich in het huis binnen, en sloten den ingang toe.* De Mannen staken hunne hand uit, beteekent des Heeren machtige hulp; en leidden Loth tot zich in het huis binnen, beteekent, dat de Heer hen beschermt, die in het goede der naastenliefde zijn; en sloten den ingang toe, beteekent, dat Hij ook allen toegang tot hen afsluit.

2378. Dat de woorden: “De Mannen staken de hand uit” des Heeren machtige hulp beteekenen, blijkt uit de beteekenis van de Mannen, zijnde de Heer, waarover boven; en uit de beteekenis van de hand, zijnde de macht, waarover nr. 878.

2379. Dat de woorden: “zij leidden Loth tot Zich in het huis binnen” beteekenen, dat de Heer hen beschermt, die in het goede der naastenliefde zijn, blijkt uit de uitbeelding van Loth, zijnde hen, die in het goede der naastenliefde zijn, waarover boven; en uit de beteekenis van “tot zich in het huis leiden”, zijnde beschermen; in het huis geleid worden beteekent in het goede geleid worden, en zij die in het goede worden geleid, worden in den Hemel geleid, en die in den Hemel worden geleid, worden tot den Heer geleid; vandaar zijn zij veilig voor alle aanvechting wat hun ziel betreft. Dat de mensch, die in het goede is, naar de ziel genomen in gezelschap met de Engelen is, en aldus, terwijl hij in het lichaam leeft, nochtans in den Hemel is, hoewel hij dit niet weet, en ook niet de engelenvreugde kan gewaarworden, daar hij in lichamelijke dingen en in voorbereiding is, zie men in nr. 1277.

2380. Dat de woorden: “zij sloten den ingang toe” beteekenen, dat Hij ook allen toegang tot hen afsluit, blijkt uit de beteekenis van den ingang, zijnde datgene wat binnenleidt, nrs. 2356, 2357, 2376, dus de toegang; vandaar is den ingang toesluiten, den toegang afsluiten. In het andere leven wordt de toegang daarmede afgesloten, dat de goeden van de boozen worden gescheiden, zoodat zij niet bestookt kunnen worden door de sferen der overredingen van het valsche en der begeerten van het booze, want de uitwaseming van de hel kan niet tot den Hemel doordringen. In het leven van het lichaam wordt de toegang daardoor afgesloten, dat de beginselen en de overredingen van het valsche niets kunnen uitrichten bij hen, die in het goede zijn; zoodra iets valsch van het booze of iets boos van het valsche, het zij in het gesprek door een boos mensch, dan wel bij het denken door een

boozen geest of genius wordt ingegoten, wenden de Engelen, die bij hen zijn, dit terstond af, en buigen het tot iets waars en goeds, waarin zij bevestigd zijn; en zulks hoezeer zij ook naar het lichaam bestookt worden, want de Engelen beschouwen het lichaam in vergelijking tot de ziel als niets. De mensch is, zoolang hij nog in de lichamelijke dingen is, in zulk een algemeene duistere voorstelling en gewaarwording (nr. 2367), dat hij nauwelijks weet, of hij al dan niet in het goede der naastenliefde is, ook om deze reden, dat hij niet weet wat naastenliefde is, en wat de naaste. Maar men moet weten, wie het is: al diegenen zijn in het goede der naastenliefde, die een geweten hebben, dat is, die in niets willen afwijken van het gerechte en het billijke, het goede en het ware, ter wille van het gerechte en billijke, het goede en ware zelf, want dit komt uit het geweten voort, en die vandaar goed denken over den naaste, en hem wel willen, ook al was hij een vijand; en zulks zonder eenige belooning. Dezen zijn het, die in het goede der naastenliefde zijn, of zij nu buiten clan wel binnen de Kerk zijn; zij, die binnen de Kerk zijn, vereeren den Heer, en hooren en doen gereedelijk de dingen die Hij geleerd heeft. Omgekeerd hebben zij, die in het booze zijn, geen geweten; om het gerechte en het billijke bekommeren zij zich niet dan alleen voor zoover zij er roem mede kunnen verwerven door zoo te schijnen alsof zij er zich om bekommerden. Wat het goede en het ware is, dat het geestelijke leven moet aandoen, weten zij niet, en zij verwerpen het ook alsof het geen leven was; bovendien denken zij kwaad van den naaste, en willen hem kwaad, en zij doen hem ook kwaad, wanneer hij hen niet begunstigt, ook al is hij een vriend, en daarin scheppen zij vermaak; wanneer zij al eens iets goeds doen, is het met het oog op belooning; dezulken binnen de Kerk loochenen den Heer in het geheim, en voor zoover eer, winst, roem of leven geen gevaar loopen, doen zij het openlijk. Maar nochtans moet men weten, dat sommigen meenen niet in het goede te zijn, terwijl zij het zijn, en sommigen wel in het goede te zijn, terwijl zij het niet zijn. Dat sommigen meenen, niet in het goede te zijn, terwijl zij het zijn, komt omdat wanneer zij nadenken over het goede bij henzelf, dan terstond door de Engelen, in wier gezelschap zij zijn, wordt ingegeven dat zij niet in het goede zijn, opdat zij zichzelf niet het goede toeschrijven, en hun gedachte niet tot eigen verdienste wordt omgebogen, en aldus tot eigen uitnemendheid boven anderen; wanneer het anders was, zouden zij in verzoekingen vallen. Dat echter sommigen meenen in het goede te zijn, terwijl zij het niet zijn, komt omdat wanneer zij daarover nadenken, terstond door booze geniën en geesten, wier genooten zij zijn, wordt ingegoten, dat zij in het goede zijn (want de boozen gelooven dat het aangename het goede is), ja zelfs wordt het hun wijs

gemaakt, dat elk goede dat zij anderen gedaan hebben ter wille van eigen- en wereldliefde, het goede is dat beloond moet worden, ook in het andere leven, aldus dat hun verdienste uitgaat boven dat der anderen, die zij bij zichzelf vergeleken verachten, ja zelfs als niets beschouwen; en, wat wonderbaarlijk is, wanneer zij anders zouden denken, zouden zij in verzoeking en vallen, waarin zij zouden bezwijken.

2381. Vers 11. *En de mannen, die aan de deur van het huis waren, sloegen Zij met verblindheden, van den kleine tot aan den groote, en zij zwoegden om de deur te vinden.* De mannen, die aan de deur van het huis waren, beteekent de redelijke en de daaruit voortvloeiende leerstellige dingen, waardoor het goede der naastenliefde geweld wordt aangedaan; sloegen zij met verblindheden, beteekent dat zij vervuld werden met valscheden; van den kleine tot aan den groote, beteekent in het bijzonder en in het algemeen; en zij zwoegden om de deur te vinden, beteekent, zoodat zij niet eenig waars konden zien, dat tot het goede leidde.

2382. Dat de woorden: “en de mannen die aan de deur van het huis waren” de redelijke en de daaruit voortvloeiende leerstellige dingen beteekenen, waardoor het goede der naastenliefde geweld wordt aangedaan, blijkt uit de beteekenis van de mannen, zijnde de redelijke dingen, waarover de nrs. 158, 1007; uit de beteekenis van de deur, zijnde de ingang of de toegang, die leidt òf tot het ware òf tot het goede, dus het leerstellige, waarover boven nr. 2356; en uit de beteekenis van het huis, zijnde het goede der naastenliefde, waarover herhaaldelijk hierboven. Hier worden, daar er gehandeld wordt over hen die toetraden om den ingang open te breken, dat is, die trachtten zoowel het goede der naastenliefde als des Heeren Goddelijke en Heilige te vernietigen, nr. 2376, de booze redelijke dingen bedoeld, en de valsche leerstellige dingen daarvan, waarmede het goede der naastenliefde geweld werd aangedaan.

2383. Dat de woorden: “sloegen Zij met verblindheden” beteekenen, dat zij vervuld werden met valscheden, blijkt uit de beteekenis van de blindheid. De blindheid heeft in het Woord betrekking op hen, die in het valsche zijn, voorts ook op hen, die in onwetendheid van het ware zijn; beiden worden blind genoemd, maar welke bedoeld worden kan uit het verband, vooral uit den innerlijken zin, blijken. Dat zij, die in het valsche zijn, blinden worden genoemd, blijkt uit de navolgende plaatsen; bij Jesaja:

“*Zijne wachters zijn blind, zij allen weten niet, zij allen zijn stomme honden, zij kunnen niet bassen*” (56: 10);

blinde wachters staan voor hen die uit redeneering in het valsche zijn. Bij denzelfde:

“Wij wachten op het licht, en ziet, er is duisternis; op eenen grooten glans, en wij wandelen in donkerheden; wij tasten naar den wand, gelijk de *blinden*” (59: 9, 10).

Bij Jeremia:

“Zij zwierven als *blinden* op de straten, zij hebben zich met bloed bezoedeld; wat zij niet [bezoedelen] kunnen, raken zij met de kleeren aan” (Klaagl. 4: 14),

hetgeen zeggen wil dat alle waarheden bevlekt waren; straten staan voor waarheden, waarin zij zwierven (nr. 2336). Bij Zacharia:

“Te dien dage zal Ik alle paard met schuwigheid slaan, en zijnen ruiters met woede, alle paard der volken zal Ik met *blindheid* slaan” (12: 4);

paard hier en elders in het Woord voor het verstandelijke; vandaar wordt er gezegd dat het paard met schuwigheid geslagen zal worden, en het paard der volken met blindheid, dat is, vervuld zal worden met valschheden. Bij Johannes:

“Ik ben tot een oordeel in de wereld gekomen, opdat degenen, *die niet zien*, zien mogen, maar opdat degenen die zien, *blind* worden. Dit hoorden eenigen uit de farizeën, en zeiden: Zijn wij dan ook *blind*. Jezus zeide tot hen: Indien gij *blind* waart, zoo zoudt gij geene zonde hebben; maar nu zegt gij: Wij zien; zoo blijft dan uwe zonde” (9: 39, 40, 41);

hier staat de blinde in tweeërlei zin, namelijk zij die in het valsche en zij die in onwetendheid van het ware zijn; bij hen, die binnen de Kerk zijn en weten wat het ware is, is de blindheid valschheid; maar bij hen, die niet weten wat het ware is, zooals het geval is met hen die buiten de Kerk zijn, is de blindheid onwetendheid van het ware; dezen zijn schuldeloos. Bij denzelfde:

“*Hij heeft hunne oogen verblind*, en hun hart verhard, opdat *zij met de oogen niet zien*, en met het hart niet verstaan, en Ik hen geneze” (12: 40; Jes. 6: 9, 10, 11),

hetgeen zeggen wil, dat het voor hen beter ware, in valschheden te zijn dan in waarheden, daar zij in het leven van het booze zijn, en wanneer zij in waarheden werden onderwezen, zouden zij ze niet alleen nog vervalschen, maar ook met boosheden bezoedelen; het is om dezelfde reden, dat de mannen van Sodom met verblindheden geslagen werden, dat is, dat de leerstellige dingen met valschheden werden vervuld; waarom dit geschiedde, is in de nrs. 301, 302, 303, 593, 1008, 1010, 1059, 1327, 1328, 2426 aangetoond. Daar

het blinde het valsche beteekende, was het in de uitbeeldende Joodsche Kerk verboden, iets blinds te offeren (Lev. 22: 22; Deut. 15: 21; Mal. 1: 8); voorts was het verboden, dat iemand uit de priesters, die blind was, zou toetreden om te offeren op het altaar (Lev. 21: 18, 21). Dat blindheid betrekking heeft op de onwetendheid van het ware, als waarin de heidenen zijn, blijkt bij Jesaja:

“Te dien dage zullen de dooven hooren de woorden des Boeks, en *de oogen der blinden zullen zien* uit de donkerheid en uit de duisternis” (29: 18),

blinden voor hen, die in onwetendheid van het ware zijn, hoofdzakelijk zij die buiten de Kerk zijn. Bij denzelfde:

“Breng voort het *blinde volk*, en zij zullen oogen hebben; en de dooven, en zij zullen ooren hebben” (43: 8),

alwaar sprake is van de Kerk der heidenen. Bij denzelfde:

“Ik zal de *blinden* leiden in eenen weg, dien zij niet kenden; Ik zal de duisternis voor hen ten licht maken” (42: 16),

en bij denzelfde:

“Ik zal u geven tot een licht den volke, om te openen de *blinde* oogen, om de gebondenen uit te voeren uit de gevangenis, en uit het gevangenhuis, die in duisternis zitten” (42: 6, 7),

alwaar sprake is van de Komst des Heeren, namelijk dat zij, die in onwetendheid van het ware zijn, dan onderwezen zullen worden; want zij, die in valsheid zijn, laten zich niet zoo onderwijzen, daar zij het ware weten, en zichzelf daartegen bevestigd hebben, en het licht hebben verkeerd tot duisternis, die niet verdreven kan worden; bij Lukas:

“De heer des huizes zeide tot zijnen dienstknecht: Ga haastelijk uit in de straten en wijken der stad, en breng de armen, en verminkten, en kreupelen, en *blinden* hierin” (14: 21),

alwaar sprake is van het Rijk des Heeren; het is duidelijk, dat niet de armen, verminkten, kreupelen, blinden worden aangeduid, maar zij, die in den geestelijken zin van dien aard zijn. Bij denzelfde:

“Jezus zeide, dat zij Johannes boodschappen zouden, dat de *blinden* zien, de *kreupelen* wandelen, de *melaatschen* gereinigd zijn, de *dooven* hooren, de *dooden* opgewekt worden, den *armen* het evangelie verkondigd wordt” (7: 22);

volgens den zin van de letter worden onder blinden, kreupelen, melaatschen, dooven, dooden, armen, geen anderen verstaan dan dezulken, omdat het ook werkelijk zoo geschiedde, namelijk dat de blinden het gezicht ontvingen, de

dooven het gehoor, de melaatschen gezondheid, de dooden het leven, maar nochtans worden in den innerlijken zin de zelfden bedoeld als bij Jesaja:

“Alsdan zullen *der blinden oogera* opengedaan worden, en der *dooven* ooren zullen geopend worden, en de *kreupele* zal springen als een hert, en de tong des *stommen* zal zingen” (35: 5, 6),

alwaar sprake is van de Komst des Heeren, en van de nieuwe Kerk alsdan, welke de Kerk der heidenen wordt genoemd, van wie gezegd wordt, dat zij waren blind, doof, kreupel, aldus genoemd naar leer en leven; want men moet weten, dat alle wonderen, die door den Heer zijn gedaan, altijd dergelijke dingen insloten, en vandaar beteekenden, als door blinden, kreupelen, melaatschen, dooven, dooden, armen in den innerlijken zin worden bedoeld; om deze reden waren de wonderen des Heeren Goddelijk, evenals ook die, welke in Egypte werden gedaan, in de woestijn, en de overige, waarvan in het Woord sprake is; hetgeen een verborgenheid is.

2384. Dat de woorden: “van den kleine tot aan den groote” beteekenen in het bijzonder en in het algemeen, blijkt uit hun beteekenis in den innerlijken zin, wanneer zij betrekking hebben op de redelijke en de daaruit voortvloeiende leerstellige dingen, welke worden aangeduid door de mannen, die aan de deur van het huis waren; want de bijzonderheden verhouden zich tot de algemeenheden op eene dergelijke wijze, want de bijzonderheden zijn als kleine dingen, en de algemeenheden der bijzonderheden als groote dingen; wat bijzonderheden zijn ten aanzien van algemeenheden, en hoe het daarmede gesteld is, zie men in de nrs. 920, 1040, 1316.

2385. Dat de woorden: “en zij zwoegden om de deur te vinden” beteekenen, zoodat zij niet eenig waars konden zien, dat tot het goede leidde, blijkt uit de beteekenis van de deur, zijnde de ingang en toegang, en het ware zelf, daar dit binnenleidt tot het goede, waarover hierboven nr. 2356. Hier worden door de deur echter de erkentissen aangeduid, die tot het ware binnenleiden, want de deur was, als boven in nr. 2356 gezegd, vóór het huis, daar er gezegd wordt, dat Loth uitging tot de deur, en den ingang achter zich toesloot (vers 6); vandaar wil “zwoegen om de deur te vinden” zeggen: niet eenig waars zien dat tot het goede leidde. Van dien aard worden, voornamelijk in de laatste tijden, diegenen, die uit redeneering leerstellige dingen uitbroeden, en niets gelooven wanneer zij het niet eerst vatten; dan vloeit het leven van het booze voortdurend in hun redelijke in, en giet, uit het vuur van de aandoeningen van het booze, een soort van bedriegelijk schijnsel in, en maakt, dat zij valscheden als waarheden zien, gelijkerwijs diegenen plegen te doen, die in het nachtelijk schijnsel hersenschimmen zien. Deze zelfde dingen

worden daarna met velerlei bevestigd, en worden leerstellige dingen, zooals die van hen, die zeggen dat het leven, dat tot de aandoening behoort, niets uitricht, maar alleen het geloof, dat tot het denken behoort. Dat elk beginsel, onverschillig welk, ook al was het het valsche zelf, eenmaal aangenomen, door ontelbare dingen bevestigd kan worden, en zoo in een uiterlijken vorm kan worden vertoond, als ware het het ware zelf, kan een ieder bekend zijn; vandaar de ketterijen, waarvan de mensch, ze eenmaal bevestigd hebbende, nooit afwijkt. Doch uit een valsch beginsel vloeien niet anders dan valscheden voort, en wanneer er waarheden tusschen door loopen, worden zij toch vervalschte waarheden, wanneer daarmede een valsch beginsel wordt bevestigd, omdat zij besmet zijn door het wezen van het beginsel. Gansch anders is het gesteld, wanneer het ware zelf als een beginsel wordt genomen en dit bevestigd wordt, zooals bijvoorbeeld, dat de liefde tot den Heer en liefde tot den naaste datgene zijn, waaraan de gansche Wet hangt, en waarover alle Profeten spreken, en dat zij aldus de wezenlijke dingen zijn van alle leer en eeredienst; dan zou het gemoed verlicht worden door ontelbare dingen, die in het Woord zijn, welke anders verborgen liggen in de donkerheid van een valsch beginsel; ja zelfs zouden dan de ketterijen verstrooid worden, en uit vele kerken zou ééne Kerk worden, hoezeer de leerstellige dingen en ritualen, welke daaruit voortvloeien of daarheen leiden, ook zouden verschillen. Van dien aard was de Oude Kerk, die zich over vele rijken uitstreckte, namelijk over Assyrië, Mesopotamië, Syrië, Ethiopië, Arabië, Lybië, Egypte, Palestina tot aan Tyrus en Zidon, over het land Kanaän aan deze en gene zijde van den Jordaan. Bij hen verschilden de leerstellige dingen en ritualen, maar toch was de Kerk één, omdat de naastenliefde voor hen het wezenlijke was; en toen was het Rijk des Heeren op aarde gelijk in de Hemelen, want van dien aard is de Hemel; men zie de nrs. 684, 690. Indien het zoo was, zouden allen als één mensch door den Heer geregeerd worden, want zij zouden zijn als de leden en organen van één lichaam, welke, hoewel niet van gelijken vorm en ook niet van gelijke functie, toch tot één hart behooren, waarvan alle en een elk in hun vormen, die overal verschillend zijn, afhangen; dan zou een ieder, in onverschillig welke leer en in onverschillig welken uiterlijken eeredienst hij ook zijn zou, zeggen: “Dit is mijn broeder; ik zie, dat hij den Heer vereert, en dat hij goed is”.

2386. Vers 12. *En de Mannen zeiden tot Loth: Wien hebt gij hier nog meer; eenen schoonzoon, en uwe zonen, en uwe dochteren, en allen, die gij hebt in de stad, breng uit deze plaats.* De Mannen zeiden tot Loth, beteekent, dat de Heer hen, die in het goede der naastenliefde zijn, waarschuwt; wiep hebt gij

hier nog meer; eenen schoonzoon, en uwe zonen, en uwe dochteren, en allen, die gij hebt in de stad, breng uit deze plaats, beteekent, dat allen, die in het goede der naastenliefde zijn, en alle dingen die hiertoe behooren, behouden zullen worden, ook, zij, die in het ware des geloofs zijn, wanneer zij van het booze terugtreden; de schoonzonen zijn de bij de aandoeningen van het goede aangesloten waarheden, hier dat zij moesten aansluiten; de zonen zijn de waarheden, de dochteren de aandoeningen van het goede en ware; allen die in de stad zijn, is al wat iets aan het ware ontleent; de plaats is de staat van het booze.

2387. Dat de woorden: “De Mannen zeiden tot Loth” beteekenen, dat de Heer hen, die in het goede der naastenliefde zijn, waarschuwt, blijkt uit de beteekenis der Mannen, zijnde de Heer, waarover nr. 2378; uit de beteekenis van zeggen, zijnde waarschuwen; en uit de uitbeelding van Loth, zijnde diegenen, die in het goede der naastenliefde zijn, waarover de nrs. 2324, 2351, 2371; vandaar beteekenen de woorden: “De Mannen zeiden tot Loth” dat de Heer hen die in het goede der naastenliefde zijn, waarschuwt.

2388. Dat de woorden: “Wien hebt gij hier nog meer; eenen schoonzoon, en uwe zonen, en uwe dochteren, en allen die gij hebt in de stad, breng uit deze plaats” beteekenen, dat allen die in het goede der naastenliefde zijn, en alle dingen die hiertoe behooren, behouden zullen worden, ook zij, die in het ware des geloofs zijn, wanneer zij van het booze terugtreden, blijkt uit de beteekenis van de schoonzonen, zonen, dochteren, van de stad en van de plaats, waarover in hetgeen volgt. Dat zij, die in het ware des geloofs zijn, wanneer zij van het booze terugtreden, behouden worden, daarmede is het aldus gesteld: de waarheden des geloofs zijn de ontvangende vaten zelve van het goede (nrs. 1900, 2063, 2261, 2269), en zij ontvangen het goede, voor zooveel de mensch van het booze terugtreedt; want het goede vloeit voortdurend van den Heer in, maar het is het booze des levens dat verhindert, dat het ontvangen wordt in de waarheden, welke bij den mensch zijn in zijn geheugen of in zijn wetenschap. Voor zooveel daarom de mensch van het booze terugtreedt, treedt het goede binnen, en past zich bij zijn waarheden aan; dan wordt het ware des geloofs bij hem het goede des geloofs. De mensch kan weliswaar het ware weten, en het ook bekennen onder den aandrang van eenige wereldsche oorzaak, ja zelfs ook overreed worden dat het waar is, maar toch leeft dit ware niet, zoolang hij in een leven van het booze is. Want zulk een mensch is als een boom, waaraan bladeren zijn maar geen vrucht; en dit ware is als het licht, waarin geen warmte is, zooals in wintertijd, wanneer niets groeit. Wanneer er daarentegen warmte in is, wordt het licht als dat

in lentetijd, wanneer alles groeit. In het Woord wordt het ware bij het licht vergeleken, en licht genoemd; maar de liefde wordt bij de warmte vergeleken, en ook geestelijke warmte genoemd. In het andere leven openbaart zich het ware ook door licht, het goede echter door warmte; maar het ware zonder het goede door een koud licht, doch het ware met het goede door een licht, gelijk aan dat van de lente. Hieruit blijkt, wat het ware des geloofs zonder het goede der naastenliefde is. Hierdoor komt het, dat de schoonzonen en zonen, waarmede dergelijke waarheden worden aangeduid, niet behouden werden, maar alleen Loth met zijne dochteren. Daar hier gezegd wordt, dat ook zij, die in het ware des geloofs zijn, wanneer zij van het booze terugtreeden, behouden worden, moet men weten, dat het diegenen zijn, die het geloof belijden, en in het geheel niet denken aan de naastenliefde, omdat zij aldus onderwezen zijn, en dat zij niet weten, wat naastenliefde is (in de meening, dat het alleen daarin bestaat, den anderen het zijne te geven en zich over een ieder te erbarmen); voorts dat zij niet weten, wat de naaste is (in de meening, dat de naaste in het algemeen iedereen is zonder nauwelijks eenig onderscheid); en nochtans leven deze zelfden in een leven van liefde jegens den naaste, daar zij in een leven van het goede zijn; het schaadt dezen in het geheel niet, dat zij het geloof belijden met al wat er verder bijkomt, want in hun geloof is de naastenliefde, daar deze al het goede des levens beteekent in het algemeen en in het bijzonder; wat derhalve naastenliefde is, en wat de naaste, zal, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, gezegd worden in hetgeen volgt.

2389. Dat schoonzonen de bij de aandoeningen van het goede aangesloten waarheden zijn, hier dat zij moesten aansluiten, blijkt uit de beteekenis der schoonzonen; de man beteekent in het Woord het ware, en zijn vrouw het goede (nrs. 265, 749, 915, 1007), omdat er tusschen het ware en het goede de gelijkenis van een huwelijk is (nrs. 1432, 1904, 2173); vandaar beteekenen schoonzonen de erkentnissen van het ware, waarbij de aandoeningen van het goede, die de dochters zijn, zijn aangesloten, hier echter, dat zij moesten aansluiten, want in het volgende 14de vers wordt gezegd, dat Loth sprak tot zijne schoonzonen, die zijne dochteren nemende waren, dat is, nemen zouden.

2390. Dat de zonen de waarheden zijn, of, wat hetzelfde is, diegenen zijn, die in waarheden zijn, blijkt uit de beteekenis der zonen, zijnde de waarheden, waarover de nrs. 489, 491, 533, 1147.

2391. Dat de dochteren de aandoeningen van het goede en ware zijn, of, wat hetzelfde is, diegenen zijn, die in deze aandoeningen zijn, blijkt uit de beteekenis der dochteren, zijnde deze aandoeningen, waarover nr. 2362.

2392. Dat “allen die in de stad zijn” wil zeggen, al wat iets aan het ware ontleent, blijkt uit de beteekenis van de stad, zijnde het leerstellige, aldus het ware in zijn samenvatting, waarover de nrs. 402, 2268.

2393. Dat de plaats de staat van het booze is, blijkt uit de beteekenis van de plaats, zijnde de staat, waarover de nrs. 1273, 1274, 1275, 1377; hier is het de staat van het booze, daar het Sodom was, waardoor het booze in het algemeen wordt aangeduid, nrs. 2220, 2246, 2322.

2394. Vers 13. *Want Wij gaan deze plaats verderven, omdat hun geroep groot geworden is voor Jehovah, en Jehovah Ons gezonden heeft, om haar te verderven.* Want Wij gaan deze plaats verderven, beteekent, dat de staat van het booze, waarin zij waren, hen zou verdoemen; omdat hun geroep groot geworden is voor Jehovah, beteekent, omdat het valsche uit het booze zoo groot is; en Jehovah Ons gezonden heeft om haar te verderven, beteekent, dat zij wel niet anders dan te gronde moesten gaan.

2395. Dat de woorden: “Want Wij gaan deze plaats verderven” beteekenen, dat de staat van het booze, waarin zij waren, hen zou verdoemen, blijkt uit den zin van verderven, wanneer het aan den Heer wordt toegeschreven, zijnde in de innerlijke beteekenis te gronde gaan door het booze, dat is, verdoemd worden; voorts uit de beteekenis van de plaats, zijnde de staat van het booze, nr. 2393. Het komt herhaaldelijk in het Woord voor, dat Jehovah verderft, maar in den innerlijken zin wordt daaronder verstaan, dat de mensch zichzelf verderft, want Jehovah of de Heer verderft niemand. Maar daar het schijnt, alsof het door Jehovah of den Heer geschiedde, omdat Hij alles en elke bijzonderheid ziet, en alles en elke bijzonderheid regeert, wordt er herhaaldelijk in het Woord zoo gesproken, opdat daardoor de menschen gehouden zullen worden in de meest algemeene voorstelling, dat alle dingen onder de oogen des Heeren zijn, en dat alles onder Zijn toezicht staat; wanneer zij eerst in deze voorstelling worden gehouden, kunnen zij later gemakkelijk onderwezen worden; want de uitleggingen des Woords naar den innerlijken zin zijn niets anders dan bijzonderheden, die door een algemeene voorstelling heenschijnen. Een andere reden is deze, dat zij, die in geen liefde zijn, in vrees gehouden worden, en aldus ontzag hebben voor den Heer, en tot Hem ter wille van de bevrijding vluchten. Hieruit blijkt duidelijk, dat het niets schaadt of men den zin der letter gelooft, al leert de innerlijke zin anders, wanneer het slechts geschiedt uit een eenvoudig hart; doch hierover uitvoerig in hetgeen volgt bij vers 24, nr. 2447, alwaar gezegd wordt, dat Jehovah deed regenen over Sodom en Amora zwavel en vuur. Het is zoo verre van de Engelen, die in den innerlijken zin zijn, te denken dat Jehovah of de

Heer iemand verderft, dat zij alleen reeds de voorstelling van zoo iets niet verdragen, en daarom wordt, wanneer deze of dergelijke dingen in het Woord door den mensch gelezen worden, de zin van de letter als het ware achter den rug geworpen, en gaat ten slotte hierin over, dat het het booze zelf is, dat den mensch verderft, en dat de Heer niemand verderft, zooals blijken kan uit het voorbeeld, waarover nr. 1875.

2396. Dat de woorden: “omdat hun geroep groot geworden is voor Jehovah” beteekenen, omdat het valsche uit het booze zoo groot is, kan blijken uit de beteekenis van het geroep, waarover nr. 2240, betreffende het valsche; en hier het valsche uit het booze, nr. 2351.

2397. Dat de woorden: “[en] Jehovah Ons gezonden heeft om haar te verderven”, beteekenen, dat zij wel niet anders dan te gronde moesten gaan, daarmede is het evenzoo gesteld als met hetgeen boven in nr. 2395 is gezegd. Dat Wij, of de Mannen of Engelen, het Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige des Heeren zijn, is boven aangetoond; hierdoor werden de goeden behouden, en gingen de boozen te gronde, doch de laatsten door deze wet, dat het booze zelf hen verdierf; en daar zij vandaar te gronde gingen, en zulks door de Komst des Heeren in de wereld, wordt er overeenkomstig den schijn gezegd, dat zij gezonden waren om hen te verderven. Er wordt somtijds in het Woord van den Heer gezegd, dat Hij door den Vader gezonden was, zooals ook hier Jehovah heeft Ons *gezonden*, maar overal wordt door *gezonden zijn* in den innerlijken zin *uitgaan* aangeduid, zooals bij Johannes:

“Zij hebben ontvangen en zij hebben waarlijk bekend, dat *Ik* van u *ben uitgegaan*, en zij hebben geloofd, dat *Gij Mij gezonden hebt*” (17: 8); desgelijks elders, zooals bij denzelfde:

“God heeft Zijnen Zoon niet *gezonden* in de wereld, opdat Hij de wereld oordoen zou, maar opdat de wereld door Hem zou behouden worden” (3: 17).

Bij denzelfde:

“Die den Zoon niet eert, eert den Vader niet, *die Hem gezonden heeft*” (5: 23),

behalve herhaaldelijk elders, zooals Matth. 10: 40; hfdst. 15: 24; Joh. 3: 34; hfdst. 4: 34; hfdst. 5: 30, 36, 37, 38; hfdst. 6: 29, 39, 40, 44, 57; hfdst. 7: 16, 18, 28, 29; hfdst. 8: 16, 18, 29, 42; hfdst. 9: 4; hfdst. 10: 36; hfdst. 11: 41, 42; hfdst. 12: 44, 45, 49; hfdst. 13: 20; hfdst. 14: 24; hfdst. 17: 18; hfdst. 20: 21; Lukas 4: 43; hfdst. 9: 48; hfdst. 10: 16; Markus 9: 37; Jesaja 61: 1. Desgelijks wordt er

van den Heiligen Geest gezegd, dat Hij gezonden was, dat is, dat Hij uitgaat van des Heeren Goddelijke, zooals bij Johannes:

“Jezus zeide: Wanneer de Trooster zal gekomen zijn, dien *Ik u zenden* zal van den Vader, de Geest der Waarheid, die van den Vader *uitgaat*, die zal van Mij getuigen” (15: 26);

bij denzelfde:

“Indien Ik heenga, zoo zal Ik den Trooster tot u *zenden*” (16: 5, 7).

Vandaar werden de Profeten gezonden genoemd, omdat de woorden, die zij spraken, uitgingen van het Heilige van des Heeren Geest. En daar al het Goddelijk ware van het Goddelijk Goede uitgaat, heeft het woord “gezonden zijn” eigenlijk op het Goddelijk Ware betrekking. Wat echter *uitgaan* is, blijkt ook duidelijk, namelijk dat hij die uitgaat, of dat wat uitgaat, van Hem is, van wien het uitgaat.

2398. Vers 14. *En Loth ging uit, en sprak tot zijne schoonzonen, die zijne dochteren nemen zouden, en zeide: Maakt u op, gaat uit deze plaats, want Jehovah gaat de stad verdueren; en hij was als jukkende in de oogen zijner schoonzonen.* Loth ging uit, beteekent hen, die in het goede der naastenliefde zijn, voorts het goede zelf der naastenliefde; hij sprak tot zijne schoonzonen, die zijne dochteren nemen zouden, beteekent met hen, die in waarheden waren, waaraan aandoeningen van het goede konden worden toegevoegd; en zeide: Maakt u op, gaat uit deze plaats, beteekent, dat zij niet in den staat van het booze zouden blijven; want Jehovah gaat de stad verdueren, beteekent, dat zij noodwendig te gronde moesten gaan; en hij was als jukkende in de oogen zijner schoonzonen, beteekent de bespotting.

2399. Dat de woorden: “Loth ging uit” hen beteekenen, die in het goede der naastenliefde zijn, voorts het goede zelf der naastenliefde, is herhaaldelijk eerder aangetoond, want hij die hen uitbeeldt, die in het goede zijn, beteekent ook dat goede zelf, waarin zij zijn.

2400. Dat de woorden: “hij sprak tot zijne schoonzonen, die zijne dochteren nemen zouden” beteekenen met hen, die in waarheden waren, waarmede de aandoeningen van het goede konden worden verbonden, blijkt uit de beteekenis der schoonzonen, zijnde de erkentissen van het ware, bijgevolg de waarheden, waarover boven nr. 2389; en uit de beteekenis van de dochteren, zijnde de aandoeningen van het goede, waarover eveneens boven, nr. 2362; en daar er gezegd wordt dat “hij sprak tot zijne schoonzonen, die zijne dochteren nemen zouden”, wordt daarmede aangeduid dat hij sprak met hen, die in waarheden waren, waarmede de aandoeningen van het goede konden worden verbonden; daar zij verbonden konden worden, wordt er

gezegd: “zijne schoonzonen”, maar daar zij niet verbonden waren, wordt er gezegd: “die zijne dochteren nemen zouden”. Hier wordt gehandeld over de derde soort van menschen, die binnen de Kerk zijn, namelijk over hen, die de waarheden weten, maar toch in het booze leven; want de menschen binnen de Kerk zijn van driërlei soort: ten eerste, zij die in het goede der naastenliefde leven; dezen worden uitgebeeld door Loth; ten tweede, zij die geheel en al in het valsche en booze zijn, en zoowel het ware als het goede versmaden; dezen zijn het, die door de mannen van Sodom worden uitgebeeld; ten derde, zij die weliswaar de waarheden weten, maar toch in het booze zijn; dezen worden hier aangeduid door de schoonzonen; zij zijn voornamelijk diegenen, die onderwijzen, maar het ware dat zij onderwijzen, schoot zijn wortel niet dieper dan de wetenschap pleegt te doen, die alleen tot het geheugen behoort, want het werd alleen geleerd en aan den man gebracht ter wille van eer en gewin; en daar bij dezulken de grond, waarin het ware is, aldus eigen- en wereldliefde is, hebben zij geen geloof van het ware, dan alleen een soort van overredend geloof, dat uit die liefden voortvloeit; van welken aard dit is, zal, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, elders gezegd worden. Dezulken worden hier beschreven door de schoonzonen, namelijk dat zij niets gelooven aangaande de omkeering van Sodom, maar het bespotten; het geloof van hun hart is ook van dien aard.

2401. Dat de woorden: “hij zeide: Maakt u op, gaat uit deze plaats” beteekenen, dat zij niet in den staat van het booze zouden blijven, blijkt uit de beteekenis van zich opmaken en uitgaan, voorts van de plaats. Zich opmaken wordt vaak in het Woord gelezen, maar er wordt weinig aan gedacht, wat het verder beteekent, daar het tot de vertrouwde uitdrukkingen behoort, doch in den innerlijken zin sluit het verheffing in, zooals hier van het booze tot het goede, want het gemoed wordt verheven wanneer het van het booze wijkt, nr. 2388. Uitgaan is wijken of niet blijven; de plaats is echter de staat van het booze, nr. 2393; hieruit blijkt duidelijk, dat het dit beteekent. Van welken aard diegenen zijn, die in erkenntnissen van het ware zijn, maar tevens in een leven van het booze, is herhaaldelijk eerder gezegd, namelijk dat zij, zoolang zij in een leven van het booze zijn, niets gelooven, want het booze willen en vandaar het booze doen, en met het geloof het ware erkennen, is nooit mogelijk. Hieruit blijkt ook duidelijk, dat een mensch niet behouden kan worden, door het ware, ja zelfs het goede te denken en te spreken, terwijl hij niets anders wil en uit zijn willen niets anders doet dan het booze. Het is het willen zelf van den mensch, dat na den dood leeft, niet zoozeer zijn denken, behalve dan hetgeen uit zijn willen voortvloeit. Wanneer derhalve de mensch zoo is, als zijn willen

is, kan het duidelijk zijn, wat hij denken kan over de waarheden des geloofs die hij in zich opnam, ja zelfs onderwees, aangezien deze hem verdoemen. Hij is er dan zoo ver van verwijderd, om uit deze waarheden te denken, dat hij er een afkeer van heeft, ja zelfs, wanneer hem wordt toegestaan het te doen, lastert hij ze, zooals de duivelsche bende. Zij die niet onderricht zijn over het leven na den dood, kunnen van meening zijn, dat zij dan het geloof gemakkelijk kunnen ontvangen, wanneer zij zien, dat de Heer den ganschen Hemel regeert, en wanneer zij hooren, dat de Hemeldaarin bestaat, Hem lief te hebben en den naaste; maar het is er zoo ver van af, dat de boozen het geloof zouden kunnen ontvangen, d.i. uit het willen dit gelooven, als de hel af is van den Hemel; want zij zijn gansch en al in het booze, en vandaar in het valsche. Uit hun nadering of tegenwoordigheid alleen al, wordt gekend en waargenomen, dat zij tegen den Heer zijn, en tegen den naaste, dus tegen het goede en vandaar tegen het ware; het is een misdadige sfeer, die uitwasemt van het leven van hun wil en van het daaruit voortvloeiende denken (nrs. 1048, 1053, 1316, 1504). Indien zulks mogelijk ware, dat men in het andere leven door onderricht alleen zou gelooven en goed zou worden, zou er niet één in de hel zijn, want de Heer wil allen, hoevelen het er ook zijn mogen, tot zich in den Hemel heffen, want Zijne Barmhartigheid is oneindig, want zij is de Goddelijke Barmhartigheid zelve, en wel jegens het gansche menschelike geslacht, aldus zoowel jegens de boozen als jegens de goeden.

2402. Dat de woorden: “want Jehovah gaat de stad verderven” beteekenen, dat zij noodwendig ten gronde moesten gaan, blijkt uit de beteekenis van bijna dezelfde woorden, nrs. 2395, 2397.

2403. Dat de woorden: “en hij was als jokkende in de oogen zijner schoonzonen” de bespottling beteekenen, blijkt uit de beteekenis van jokken, zijnde het opdisschen van iets als scherts, verzinsel of beuzelarij, dus van zoo iets dat zij er om lachen moesten; “in hunne oogen” beteekent hetgeen voor hun redelijke was, zooals blijkt uit de beteekenis van de oogen, nr. 212; hieruit blijkt duidelijk, van welken aard zij zijn, die in het ware des geloofs, en niet tevens in het goede des levens zijn.

2404. Vers 15. *En als de dageraad opging, drongen de Engelen Loth aan, zich te haasten, zeggende: Maak u op, neem uwe vrouw, en uwe twee dochteren, die gevonden zijn, opdat gij niet misschien in de ongerechtigheid der stad omkomt.* Als de dageraad opging, beteekent, wanneer het Rijk des Heeren nabij is; drongen de Engelen Loth aan, zich te haasten, beteekent, dat de Heer hen afhield van het booze, en in het goede hield; zeggende: Maak u op, neem uwe vrouw, en uwe twee dochteren, die gevonden zijn, beteekent

het ware des geloofs, en de aandoeningen van het ware en goede; gevonden beteekent, dat zij van het booze gescheiden zijn; opdat gij niet misschien in de ongerechtigheid der stad omkomt, beteekent, opdat zij niet te gronde zouden gaan door de boosheden van het valsche.

2405. Dat de woorden: “Als de dageraad opging” beteekenen, dat het Rijk des Heeren nabij is, blijkt uit de beteekenis van den dageraad of morgen in het Woord. Daar in dit hoofdstuk wordt gehandeld over de achtereenvolgende staten der Kerk, werd eerst gehandeld over hetgeen in den avond is geschied, daarna wat in den nacht, en nu volgt wat er geschiedt in de morgenschemering, en terstond daarop wat, nadat de zon is opgegaan. De schemering wordt hier uitgedrukt door de woorden “als de dageraad opging”, en zij is er, wanneer de rechtschapenen van de boozen gescheiden worden, over welke scheiding in dit vers tot aan vers 22 wordt gehandeld, en wel daarmede, dat Loth met vrouw en dochteren uitgeleid en behouden wordt. Dat de scheiding aan het gericht voorafgaat, blijkt uit de woorden des Heeren bij Mattheus:

“Voor Hem zullen al de natiën vergaderd worden, en Hij zal ze van elkander *scheiden*, gelijk de herder de schapen van de bokken *scheidt*” (25: 32).

Deze tijd of staat wordt in het Woord dageraad genoemd, daar dan de Heer komt, of wat hetzelfde is, dan Zijn Rijk nabij is; want het is daarmede evenzoo gesteld bij de goeden, want dan blinkt er bij hen de gelijkenis op van een morgenschemering of dageraad; vandaar wordt de Komst des Heeren in het Woord bij den morgen vergeleken, en ook morgen genoemd; dat Hij daarmede wordt vergeleken, bij Hosea:

“Jehovah zal ons na twee dagen levend maken; op den derden dag zal Hij ons doen verrijzen, en wij zullen voor Hem leven; en wij zullen kennen, en wij zullen vervolgen Jehovah te kennen, *Zijn uitgang is als de dageraad*” (6: 2, 3);

twee dagen staat voor den tijd en staat, die voorafgaat; de derde dag voor het gericht of de Komst des Heeren, dus voor de nadering van Zijn Rijk, nrs. 720, 901, welke Komst of welke nadering met den dageraad wordt vergeleken. Bij Samuel:

“De God van Israël zal zijn gelijk het *licht des morgens*, wanneer de zon opgaat, een *morgen* zonder wolken, wanneer er van den glans, van den regen, uit de aarde ontkieming is” (11 Sam. 23: 4);

God van Israël staat voor den Heer, want er werd in deze Kerk geen andere God Israëls bedoeld, daar Hij was uitgebeeld in alle en elk harer dingen. Bij Joël:

“De dag van Jehovah komt, want hij is nabij, een dag van duisternis en donkerheid, een dag van wolk en dikke duisternis, als de *dageraad* uitgespreid over de bergen” (2: 1, 2),

alwaar eveneens sprake is van de Komst des Heeren en van Zijn Rijk; dag van duisternis en donkerheid, omdat de goeden dan van de boozen gescheiden worden, zooals hier Loth van de mannen van Sodom, en nadat de goeden afgescheiden zijn, de boozen te gronde gaan. Dat de Komst des Heeren of de nadering van Zijn Rijk niet bij den morgen wordt vergeleken, maar morgen wordt genoemd, bij Daniël:

“Een heilige zeide: Tot hoe lang zal het gezicht zijn, het gedurig offer, en de verwoestende afval; hij zeide tot mij: tot avond en *morgen*, twee duizend drie honderd, en de Heilige zal gerechtvaardigd worden; het gezicht van avond en *morgen*, dat er gezegd is, is de waarheid” (8: 13, 14, 26);

morgen staat hier klaarblijkelijk voor de Komst des Heeren. Bij David:

“Uwe volken zijn gewillig op den dag Uwer sterkte, in de eerwaardigheden der heiligheid, van de baarmoeder des *dageraads* zal U de dauw Uwer jeugd zijn” (Psalm 110: 3),

alwaar in den ganschen Psalm gehandeld wordt over den Heer, en over Zijne overwinningen in verzoekingingen, welke zijn de dag der sterkte, en de eerwaardigheden Zijner heiligheid; “van de baarmoeder des *dageraads*” is Hijzelf, dus de Goddelijke liefde, waaruit Hij streed. Bij Zefanja:

“Jehovah is rechtvaardig in het midden van haar, Hij doet geen verkeerdheid, in den *morgen*, in den *morgen* zal Hij gericht geven het licht” (3: 5);

morgen voor den tijd en den staat van het gericht, hetgeen hetzelfde is als de Komst des Heeren, en dit weer hetzelfde als de nadering van Zijn Rijk. Daar de morgen deze dingen beteekende, opdat het zelfde zou worden uitgebeeld, was het bevolen, dat Aharon en zijn zonen de lamp zouden aansteken, en toerichten van den avond tot den *morgen* voor Jehovah (Exod. 27: 21); de avond is hier de schemering vóór den morgen, nr. 2323; desgelijks dat het vuur op het altaar *elken dageraad* aangestoken zou worden (Lev. 6: 12); voorts ook dat van het Paaschlam en van de geheiligde dingen der slachtoffers niets zou overblijven tot den *morgen* (Exod. 12: 10; hfdst. 23: 18; hfdst. 34: 25; Lev. 22: 29, 30; Num. 9: 12), waardoor werd aangeduid, dat wanneer de Heer

kwam, de slachtoffers zouden ophouden. In den algemeenen zin wordt het morgen genoemd zoowel wanneer de dageraad verschijnt als wanneer de zon oprijst, en dan wordt de morgen genomen voor het gericht zoowel over de goeden als over de boozen, zooals in dit hoofdstuk: “De zon was opgegaan boven de aarde, en Loth kwam te Zoar; en Jehovah deed over Sodom en over Amora regenen zwavel en vuur” (vers 23, 24); desgelijks staat de morgen voor het gericht over de boozen, bij David:

“In de *morgenvroegten* zal Ik alle goddeloozen des lands verdelgen, om uit de stad van Jehovah alle werkers der ongerechtigheid uit te roeien” (Psalm 101: 8);

en bij Jeremia:

“Dezelve man zij als de steden, die Jehovah heeft omgekeerd, en het heeft Hem niet berouwd, en hij hoore in den *morgen* het geroep” (20: 16).

Daar de morgen in den eigenlijken zin den Heer beteekent, Zijn Komst, aldus de nadering van Zijn Rijk, kan het duidelijk zijn, wat de morgen verder beteekent, namelijk het ontstaan van een nieuwe Kerk, want dit is het Rijk des Heeren op aarde, en zulks zoowel in het algemeen als in het bijzonder, ja zelfs in elke bijzonderheid afzonderlijk; *in het algemeen* wanneer in de wereld opnieuw eenige Kerk wordt verwekt; *in het bijzonder*, wanneer de menseh wordt wederverwekt, en nieuw gemaakt, want dan verrijst in hem het Rijk des Heeren, en wordt hij een Kerk; in *elke bijzonderheid afzonderlijk*, zoo vaak bij hem het goede der liefde en des geloofs gewerkt wordt, want hierin is de Komst des Heeren; vandaar sluit de Opstanding van den Heer op den *derden* dag in den *morgen* (Markus 16: 2, 9; Lukas: 24: 1; Joh. 20: 1) al deze dingen in, ook in het bijzonder en in elke bijzonderheid afzonderlijk, namelijk dat Hij elken dag wederopstaat in het gemoed van de wederverwekten, ja zelfs elk oogenblik.

2406. Dat de woorden: “drongen de Engelen Loth aan, zich te haasten” beteekenen, dat de Heer hen afhield van het booze, en in het goede hield, blijkt uit de beteekenis van haasten en aandringen, zijnde niet afdaten; dat hiermede wordt aangeduid het afgehouden worden van het booze, blijkt zoowel uit den innerlijken zin dier woorden als uit hetgeen volgt. De innerlijke zin is deze, dat, wanneer de Kerk van het goede der naastenliefde begint af te vallen, de menschen dan door den Heer sterker van het booze worden afgehouden, dan wanneer zij in de naastenliefde is. Uit hetgeen volgt blijkt duidelijk hetzelfde, namelijk dat hoewel de Engelen Loth aanspoorden om uit de stad te gaan, hij nochtans vertoefde, en dat zij zijne hand grepen, en de hand zijner vrouw

en zijner dochteren, en hem uitbrachten, en stelden buiten de stad, waarmede wordt aangeduid en beschreven, van welken aard de mensch in dien staat is; want hier wordt gehandeld over den tweeden staat dezer Kerk. De eerste staat is beschreven in de verzen 1, 2, 3 van dit hoofdstuk, welke van dien aard is, dat zij in het goede der naastenliefde zijn, en den Heer erkennen, en door Hem in het goede bevestigd worden. De tweede staat wordt hier beschreven, welke daarin bestaat, dat bij de menschen zelf der Kerk de boosheden tegen de goedheden beginnen te werken, en dat zij dan met macht door den Heer van de boosheden worden afgehouden, en in goedheden gehouden; over dezen staat wordt in dit vers gehandeld, en in de navolgende verzen 15, 16, 17. Wat de zaak zelve betreft, weten maar weinigen, zoo al iemand, dat alle menschen, hoevelen het er ook zijn mogen, door den Heer van de boosheden worden afgehouden, en zulks met grooter kracht dan de mensch ooit kan gelooven; want het streven van ieder mensch is voortdurend naar het booze, en zulks zoowel door het overgeërfde, waarin hij geboren is, als door het daadwerkelijke, dat hij zichzelf heeft toegeëigend, en dit in zulk een mate, dat wanneer hij niet door den Heer werd tegengehouden, hij zich elk oogenblik halsoverkop naar de laagste hel zou storten; maar des Heeren Barmhartigheid is zoo groot, dat hij ieder oogenblik, ook in het allerkleinste, wordt opgeheven en tegengehouden, opdat hij er zich niet instorte; dit eveneens bij de goeden, maar met een onderscheid overeenkomstig hun leven van naastenliefde en geloof; aldus strijdt de Heer voortdurend met den mensch en voor den mensch tegen de hel, hoewel het den menschen niet zoo toeschijnt. Dat dit zoo is, werd mij door vele ondervindingen te weten gegeven, waarover, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, elders; men zie ook de nrs. 929, 1581.

2407. Dat de woorden: “zeggende: Maak u op, neem uw vrouw, en uwe twee dochteren, die gevonden zijn” het ware des geloofs beteekenen, en de aandoeningen van het ware en goede, en dat gevonden beteekent afgescheiden, blijkt uit de beteekenis van zich opmaken, zijnde van het booze opgeheven worden, nr. 2401; voorts uit de beteekenis van de vrouw hier, zijnde het ware des geloofs, waarover bij vers 26, alwaar over de vrouw van Loth gehandeld wordt, namelijk dat zij in een zoutpilaar werd veranderd; alsmede uit de beteekenis der twee dochteren, zijnde de aandoeningen van het ware en goede, waarover nr. 2362; dat gevonden beteekent afgescheiden van het booze kan ook duidelijk zijn, daar zij gevrijwaard waren. Met deze weinige woorden wordt deze tweede staat der Kerk beschreven, namelijk dat zij zich niet uit het goede tot het ware laten leiden als vroeger, maar door het ware tot het goede, maar dat zij nochtans in een donkere neiging tot het goede zijn; want voor

zooveel het ware de leider wordt, verdonkert het goede; en voor zooveel het goede de leider wordt, treedt het ware in zijn licht te voorschijn.

2408. Dat de woorden: “opdat gij in de ongerechtigheid der stad niet omkomt” beteekenen, opdat zij niet te gronde zouden gaan door de boosheden van het valsche, blijkt uit de beteekenis van de ongerechtigheid, zijnde het booze; en uit de beteekenis van de stad, zijnde het leerstellige, ook wanneer het valsch is, waarover nr. 402. Wat het booze van het valsche is, kan blijken uit hetgeen in het eerste deel in de nrs. 1212, 1679, is gezegd.

2409. Vers 16. *En hij vertoefde, en de Mannen grepen zijne hand, en de hand zijner vrouw, en de hand zijner twee dochteren, om de verschooning van Jehovah over hem, en Zij brachten hem uit, en stelden hem buiten de stad.* En hij vertoefde, beteekent het verzet door de natuur van het booze; en de Mannen grepen zijne hand, en de hand zijner vrouw, en de hand zijner twee dochteren, beteekent, dat de Heer hen met macht van de boosheden afhield, en aldus de goedheden en waarheden, door Loth, zijn vrouw en zijn dochteren aangeduid, versterkte; om de verschooning van Jehovah over hem, beteekent vanwege de genade en barmhartigheid; zij brachten hem uit, en stelden hem buiten de stad, beteekent den staat, waarin hij toen verkeerde.

2410. Dat de woorden “en hij vertoefde” het verzet beteekenen vanwege de natuur van het booze, blijkt uit hetgeen boven in nr. 2406 is gezegd. Want het booze, dat in den mensch is, werkt voortdurend het goede, dat van den Heer komt, tegen; het booze van den mensch uit overerving en uit daadwerkelijk bedrijven kleeft elk zijner gedachten aan, ja zelfs de kleinste deeltjes van zijn gedachten; dit trekt hem nederwaarts (doch de Heer houdt hem, door het goede dat Hij ingeeft, terug en verheft hem, zoodat de mensch zwevend wordt gehouden tusschen het booze en het goede), vandaar dat hij, wanneer hij zelfs ook maar het kleinste oogenblik niet door den Heer van de boosheden werd teruggehouden, uit zichzelf nederwaarts zou storten; en zulks in meerdere mate in dezen staat, waarin de mensch der Kerk is, dien Loth thans uitbeeldt, dan in den vorigen staat. Deze staat bestaat hierin, dat hij niet zoozeer uit het goede, dan wel uit het ware begint te denken en te handelen, aldus op eenigen afstand van het goede.

2411. Dat de woorden: “de Mannen grepen zijne hand, en de hand zijner vrouw, en de hand zijner twee dochteren” beteekenen, dat de Heer hen met macht van de boosheden afhield, en aldus de goedheden en waarheden, door Loth, zijn vrouw en zijn dochteren aangeduid, versterkte, blijkt uit de beteekenis der Mannen, zijnde de Heer, waarover boven; uit de beteekenis der hand, zijnde de macht, waarover nr. 878; voorts uit de beteekenis van Loth,

zijnde het goede der naastenliefde, waarover de nrs. 2324, 2351, 2371, 2399; uit de beteekenis der vrouw, zijnde het ware des geloofs, waarover in het volgende 26ste vers; en uit de beteekenis der dochteren, zijnde de aandoeningen van het ware en goede, waarover de nrs. 489, 490, 491, 2362; en tenslotte uit hetgeen gezegd is in nr. 2388, namelijk dat voor zooveel van den Heer het goede en ware invloeit, de mensch van het booze wordt afgehouden, bijgevolg dat voor even zooveel de goedheden en waarheden, door Loth, zijn vrouw en zijn twee dochteren aangeduid, versterkt worden. Dit kan ook een ieder uit eigen ondervinding, zoo hij er over nadenkt, weten, want voor zooveel hij van de lichamelijke en wereldsche dingen wordt verwijderd, is hij in een geestelijke voorstelling, dat is, wordt hij opgeheven naar den Hemel, zooals geschiedt, wanneer hij in eenige heilige vereering is, in eenige verzoeking, voorts wanneer hij in rampspoed of in ziekte is; en dat dan de lichamelijke en wereldsche dingen, dat is, de liefden daartoe, verwijderd zijn, is bekend; dit komt, als gezegd, omdat van den Heer voortdurend het hemelsche en geestelijke invloeit; maar het is het booze en het valsche daarvan, en het is het valsche en het booze daarvan (welke van de lichamelijke en wereldsche dingen invloeiën), die verhinderen, dat het ontvangen wordt.

2412. Dat de woorden: “om de versooning van Jehovah over hem” beteekenen vanwege de genade en de barmhartigheid, blijkt uit de beteekenis van de versooning van Jehovah, welke niets anders kan zijn dan de genade en de barmhartigheid; dat de mensch van het booze wordt afgehouden, en in het goede gehouden door den Heer, is uit louter Barmhartigheid, men zie nr. 1049. Dat er zoowel genade als barmhartigheid gezegd wordt, heeft deze reden (waarover in de nrs. 598, 981), dat zij, die in het ware zijn en vandaar in het goede, alleen des Heeren Genade afsmeeken, doch zij die in het goede en vandaar in het ware zijn, des Heeren Barmhartigheid afsmeeken, hetgeen voortkomt uit den verschillenden staat van vernedering en daaruit voortvloeiende aanbidding bij dezen en genen.

2413. Dat de woorden: “zij brachten hem uit, en stelden hem buiten de stad” den staat beteekenen, waarin hij toen verkeerde, blijkt uit de beteekenis van uitbrengen, zijnde afhouden, en uit de beteekenis van stellen buiten de stad, zijnde van het booze; derhalve was de toenmalige staat deze, dat, door afhouding van de boosheden, de goedheden en waarheden door den Heer versterkt werden.

2414. Vers 17. *En het geschiedde, als Zij hen uitgebracht hadden naar buiten, en Hij zeide: Ontruk u om uwer ziele wil, zie niet achter u om, en sta niet op de gansche vlakte; ontruk u naar den berg, opdat gij niet misschien omkomt.*

En het geschiedde, als zij hen uitgebracht hadden naar buiten, beteekent den staat, toen zij van het valsche en booze werden afgehouden; en Hij zeide: Ontruk u om uwer ziele wil, beteekent dat hij acht zou geven op zijn leven in eeuwigheid; zie niet achter u om, beteekent dat hij niet op leerstellige dingen zou letten; en sta niet op de gansche vlakke, beteekent, dat hij in geen van deze dingen zou vertoeven; ontruk u naar den berg, beteekent naar het goede der liefde en der naastenliefde; opdat gij niet misschien omkomt, beteekent, dat wanneer hij anders deed, hij te gronde zou gaan.

2415. Dat de woorden: “En het geschiedde, als zij hen uitgebracht hadden naar buiten” den staat beteekenen, toen zij van het valsche en booze werden afgehouden, blijkt uit hetgeen vlak te voren in nr. 2413, voorts uit hetgeen in de nrs. 2388, 2411 is gezegd.

2416. Dat de woorden: “Hij zeide: Ontruk u om uwer ziele wil” beteekenen, dat hij acht zou geven op zijn leven in eeuwigheid, blijkt zonder verklaring; op welke wijze hij echter acht moest geven op zijn leven, volgt nu.

2417. Dat de woorden: “zie niet achter u om” beteekenen, dat hij niet op leerstellige dingen zou letten, blijkt uit de beteekenis van achter zich omzien, wanneer de stad achter hem was en de berg voor hem was; want door de stad wordt het leerstellige aangeduid, nrs. 402, 2268, 2392; door den berg echter de liefde en de naastenliefde, nrs. 795, 1430; dat dit de beteekenis is, zal uit de verklaring bij vers 26 duidelijk blijken, alwaar gezegd wordt, dat zijne vrouw van achter hem omzag, en een zoutpilaar werd. Een ieder kan weten, dat in deze woorden, namelijk “achter zich omzien”, een Goddelijke verborgenheid gelegen is, en dat deze te diep verscholen ligt, dan dat men haar zien kan. Want in het achter zich omzien lijkt niets misdadige te liggen, maar toch is het van een zoo groot gewicht, dat er gezegd wordt dat hij zich ontrukken zou om zijner ziele wil, dat is, dat hij acht zou geven op zijn leven in eeuwigheid, door niet achter zich om te zien. Doch wat het zeggen wil, niet op leerstellige dingen te letten, zal in hetgeen volgt worden gezien. Hier moet alleen gezegd worden, wat het leerstellige is. Het leerstellige is tweevoudig; het eene behoort tot de liefde en de naastenliefde, het andere tot het geloof. Elke Kerk des Heeren in haar begin, wanneer zij nog een meisje en een maagd is, heeft geen ander leerstellige en heeft geen ander leerstellige lief, dan dat der naastenliefde, want dat behoort tot het leven; maar allengs buigt de Kerk zich af van dit leerstellige, totdat zij het begint gering te schatten en tenslotte te verwerpen, en dan erkent zij in het geheel geen ander leerstellige dan dat, wat het leerstellige ‘des geloofs genoemd wordt, en wanneer zij het geloof van de naastenliefde scheidt, heult het leerstellige met het leven van het booze

samen. Van dien aard was de oorspronkelijke Kerk of de Kerk der heidenen, na de Komst des Heeren; deze had in haar begin geen ander leerstellige dan dat der liefde en der naastenliefde, want dit leerde de Heer Zelf, men zie nr. 2371 aan het einde. Doch na Zijn tijd, toen de liefde en de naastenliefde begon te verkoelen, begon allengs het leerstellige des geloofs te groeien, en daarmede de scheuringen en ketterijen, welke sterk vermeerderden toen de menschen zich hierop gingen toeleggen. Desgelijks de Oude Kerk, die na den vloed was, en over zoo vele rijken was uitgebreid (nr. 2385); ook deze kende in haar begin geen ander leerstellige dan het leerstellige der naastenliefde, daar dit het leven beoogde en vervulde, en aldus namen zij hun heil in eeuwigheid ter harte; maar nochtans begon ook na eenigen tijd bij sommigen het leerstellige des geloofs aangekweekt te worden, dat zij ten slotte van de naastenliefde scheidden, doch dezen noemden zij Cham, daar zij in het leven van het booze waren, men zie de nrs. 1062, 1063, 1076. De oudste Kerk, die vóór den vloed was, en boven de overige Mensch werd genoemd, was in de innerlijke gewaarwording zelve der liefde tot den Heer, en der liefde jegens den naaste, aldus had zij het leerstellige der liefde en der naastenliefde in haarzelve gegrift; maar ook toen waren er, die het geloof aankweekten, en toen zij dit van de naastenliefde scheidden, werden zij Kaïngenoomd, want door Kaïn wordt zulk een geloof aangeduid, en door Habel, dien hij doodde, de naastenliefde; men zie de verklaring bij hfdst. 4 van Genesis. Hieruit kan blijken dat het leerstellige tweevoudig is, het eene der naastenliefde, het andere des geloofs, hoewel beide in zichzelf één zijn, want het leerstellige der naastenliefde sluit alle dingen des geloofs in; maar wanneer het leerstellige gevormd wordt uit die dingen alleen, welke des geloofs zijn, wordt het leerstellige tweevoudig genoemd, daar het geloof van de naastenliefde gescheiden wordt. Dat zij heden ten dage gescheiden zijn, kan hieruit blijken, dat het gansch en al onbekend is, wat naastenliefde is, en wat de naaste. Zij die alleen in het leerstellige des geloofs zijn, denken dat liefde jegens den naaste niets anders is dan van het hunne aan anderen geven en zich over een ieder erbarmen, want zij noemen een ieder zonder onderscheid hun naaste, terwijl toch de naastenliefde al het goede is, welk dan ook, bij den mensch, in zijn aandoening, en in zijn ijver, en vandaar in zijn leven; en de naaste is al het goede bij anderen, waardoor men wordt aangedaan, bijgevolg zij, die in het goede zijn, en zulks met alle onderscheid. Zoo bijvoorbeeld is hij in naastenliefde en barmhartigheid, die gerechtigheid en gericht oefent door de boozen te straffen en de goeden te beloonen; in het straffen van de boozen is naastenliefde gelegen, want aldus wordt hij er in zijn ijver toe geleid, hen te verbeteren en tevens om de anderen

te beschermen, opdat hun van de zijde der boozen niets overkomt; want op deze wijze draagt hij zorg voor hem, die in het booze of zijn vijand is, en wil hem het goede, en aldus draagt hij zorg voor de anderen, en wil hun het goede, en behartigt aldus het algemeene welzijn zelf, en zulks uit liefde jegens den naaste. Desgelijks is het gesteld met de overige goedheden des levens, want het goede des levens is nooit bestaanbaar wanneer het niet uit liefde jegens den naaste voortkomt, want het beoogt deze en sluit haar in. Daar het, als gezegd, in zulk een groote duisternis is gehuld, wat naastenliefde en wat de naaste is, blijkt hieruit duidelijk, dat het leerstellige der naastenliefde, nadat het leerstellige des geloofs de eerste plaats heeft ingenomen, tot de verloren dingen behoort, terwijl dit het toch alleen was, dat in de Oude Kerk werd gekweekt, en wel in die mate dat zij alle goedheden, die tot de liefde jegens den naaste behooren, in klassen onderbrachten, dat is, allen die in het goede waren, en zulks met vele onderscheidingen, aan wie zij ook namen gaven, en hen noemden armen, ellendigen, verdrukten, kranken, naakten, hongerigen, dorstigen, gevangenen of in den kerker opgeslotenen, vreemdelingen, weezen en weduwen; sommigen ook kreupelen, blinden dooven, stommen, verminkten, behalve tal van andere namen; overeenkomstig dit leerstellige heeft de Heer in het Woord van het Oude Testament gesproken, vandaar dat aldaar dergelijke uitdrukkingen zoo vaak voorkomen; en overeenkomstig dit zelfde heeft de Heer Zelf gesproken, zooals bij Matth. 25: 35, 36, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 45, Lukas 14: 13, 21, en herhaaldelijk elders; vandaar komt het, dat deze namen in den innerlijken zin iets anders beteekenen. Opdat derhalve het leerstellige der naastenliefde hersteld mag worden, zal, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, in hetgeen volgt, gezegd worden, wie genen zijn, en in het algemeen en in het bijzonder wat de naastenliefde is en wat de naaste.

2418. Dat de woorden: “sta niet op de gansche vlakte” beteekenen, dat hij in geen van deze dingen zou vertoeven, blijkt uit de beteekenis der vlakte, zijnde elk leerstellig ding, waarover zoo aanstonds. Hoe het daarmee gesteld is, dat hij in geen van deze dingen zou vertoeven, zal bij vers 26 gezegd worden, alwaar sprake is van de vrouw van Loth, namelijk dat zij achter hem omzag. Dat de vlakte in het Woord alle dingen van de leer beteekent, blijkt bij Jeremia: “De verwoester zal komen tot elke stad, en niet ééne stad zal ontkomen, en het dal zal verderven, en de *vlakte* zal verdelgd worden” (48: 8); de stad voor de valsche leer, de vlakte voor alle dingen, welke tot deze leer behooren. Bij Johannes: “Wanneer de duizend jaren zullen geëindigd zijn, zal de Satanas uit zijn gevangenis ontbonden worden, en hij zal uitgaan om de natiën te

verleiden, Gog en Magog, om hen te vergaderen tot den krijg, welker getal is als het zand der zee; en zij zijn opgekomen over *alle vlakte der aarde*, en omringden de legerplaats der heiligen, maar er kwam vuur neder van God uit den hemel, en heeft hen verslonden” (Openb. 20: 7, 8, 9), alwaar Gog en Magog staan voor hen die in een uiterlijken eeredienst zijn zonder innerlijken, en die dus afgodisch geworden is (nr. 1151); de vlakte der aarde staat voor de leerstellingen der Kerk, welke zij verwoesten; de legerplaats der heiligen voor de goedheden der liefde en der naastenliefde; met hun verslonden worden door het vuur van God uit den hemel is het evenzoo gesteld als met de mannen van Sodom en Amora, vers 24; verder worden de leerstellingen der naastenliefde “steden van den berg”, en de leerstellingen des geloofs “steden der vlakte” genoemd, bij Jerem. 33: 13.

2419. Dat de woorden: “ontruk u naar den berg” beteekenen, naar het goede der liefde en der naastenliefde, blijkt uit de beteekenis van den berg, zijnde de liefde en de naastenliefde, waarover de nrs. 795, 1430.

2420. Dat de woorden: “opdat gij niet misschien omkomt” beteekenen, dat wanneer hij anders deed, hij te gronde zou gaan, blijkt zonder verklaring.

2421. Vers 18, 19. *En Loth zeide tot Hen: Neen, ik bid U, mijne Heeren. Zie, ik bid U, Uw knecht heeft genade gevonden in Uwe oogen, en Gij hebt Uwe barmhartigheid groot gemaakt, die Gij aan mij gedaan hebt, om mijne ziel levend te maken; en ik zal mij niet kunnen ontrukken naar den berg, opdat mij niet misschien het booze aankleve, en ik sterve.* Loth zeide tot Hen: Neen, ik bid U, mijne Heeren, beteekent de zwakheid, namelijk dat hij niet kon; Zie, ik bid U, Uw knecht heeft genade gevonden in Uwe oogen, beteekent de vernedering uit de aandoening van het ware; Gij hebt Uwe barmhartigheid groot gemaakt, beteekent een gelijkenis van vernedering uit de aandoening van het goede; die Gij aan mij gedaan hebt om mijne ziel levend te maken, beteekent ter oorzaak hiervan, dat Hij hem zalig wilde maken; en ik zal mij niet kunnen ontrukken naar den berg, beteekent den twijfel, namelijk dat hij het goede der naastenliefde niet zou kunnen hebben; opdat mij misschien niet het booze aankleve, en ik sterve, beteekent, dat het dan niet anders kon geschieden, of het zou tevens uit het booze zijn, en aldus verdoemd worden.

2422. Dat de woorden: “Loth zeide tot Hen: Neen, ik bid U, mijne Heeren” de zwakheid beteekenen, namelijk dat hij niet kon, blijkt uit de aandoening in de woorden zelf, voorts uit hetgeen volgt. Hier wordt nu gehandeld over den derden staat der Kerk, welke door Loth in dit hoofdstuk wordt uitgebeeld, en die hierin bestaat, dat zij niet meer denken en handelen uit de aandoening van het goede, maar uit de aandoening van het ware; deze staat volgt, wanneer

de aandoening van het goede begint te verminderen, en als het ware te wijken; het goede is weliswaar aanwezig, maar het trok zich meer en meer terug naar de innerlijker dingen, en is vandaar in de duisternis, doch het openbaart zich in een zekere aandoening, welke de aandoening van het ware wordt genoemd; wat de aandoening van het goede is, en wat de aandoening van het ware, zie men in nr. 1997, en in hetgeen zoo aanstonds volgt in nr. 2425. Dat deze staten er zijn, verschijnt niet aan den mensch, nog minder van welken aard zij zijn, maar zij verschijnen aan de Engelen als in een klaar licht, want de Engelen zijn in elke goede aandoening van den mensch; zij verschijnen ook aan den mensch zelf, wanneer hij in het andere leven komt; overeenkomstig deze aandoeningen en overeenkomstig haar hoedanigheid worden de goeden in gezelschappen onderscheiden, nr. 685.

2423. Dat de woorden: “Zie, ik bid U, Uw knecht heeft genade gevonden in Uwe oogen” de vernedering beteekenen uit de aandoening van het ware, en de woorden: “Gij hebt Uwe barmhartigheid groot gemaakt” een gelijkenis van vernedering uit de aandoening van het goede beteekenen, kan blijken uit hetgeen eerder in de nrs. 598, 981 gezegd is over de Genade en de Barmhartigheid; want zij die in de aandoening van het ware zijn, kunnen zich niet tot zoover vernederen, dat zij van harte erkennen, dat alle dingen tot de Barmhartigheid behooren, en daarom zeggen zij in haar plaats Genade; ja zelfs, hoe minder aandoening van het ware er bij hen is, des te minder vernedering is er in het noemen van de Genade; omgekeerd echter hoe meer aandoening van het goede er bij iemand is, des te meer vernedering is er in hem bij het noemen van de Barmhartigheid. Hieruit blijkt duidelijk, hoezeer de aanbidding, bijgevolg de eeredienst bij hen, die in de aandoening van het ware zijn, verschilt van die van hen, die in de aandoening van het goede zijn; want opdat er een eeredienst zij, moet er aanbidding zijn, en opdat er aanbidding zij, moet er vernedering zijn, en zulks in alle dingen en in elk der dingen van den eeredienst; hieruit blijkt duidelijk, waarom hier zowel genade als barmhartigheid wordt gezegd.

2424. Dat de woorden: “die Gij aan mij gedaan hebt om mijne ziel levend te maken” beteekenen, ter oorzaak hiervan, dat Hij hen zalig wilde maken, blijkt zonder verklaring.

2425. Dat de woorden: “en ik zal mij niet kunnen ontrukken naar den berg” den twijfel beteekenen, namelijk dat hij het goede der naastenliefde niet zou kunnen hebben, dat is, denken en handelen uit dat goede, blijkt uit de beteekenis van den berg, zijnde de liefde en de naastenliefde, waarover in de nrs. 795, 1430. Wat den twijfel betreft, daarmede is het aldus gesteld: bij hen,

die in de aandoening van het ware zijn, is in de aandoening van het ware de aandoening van het goede, maar zóó duister, dat zij niet gewaarworden, en dus ook niet weten, wat de aandoening van het goede is, en wat echte naastenliefde; zij meenen weliswaar, dat zij weten, maar het is uit het ware, dus uit wetenschap, niet echter uit het goede zelf; maar nochtans doen zij de goedheden der naastenliefde, niet om hierdoor iets te verdienen, maar uit gehoorzaamheid, en zulks voor zooveel zij bevatten, dat het het ware is, want zij laten zich door den Heer uit het donkere van het goede leiden door middel van het ware, dat aan hen als waar verschijnt; zoo bijvoorbeeld doen zij, daar zij niet weten wat de naaste is, een ieder goed, van wien zij meenen, dat hij de naaste is, bovenal de armen, daar dezen zich zelve arm noemen, omdat zij verstoken zijn van wereldsche goederen; de weezen en weduwen, omdat zij zoo genoemd worden; de vreemdelingen, omdat zij zoo zijn; aldus in al het overige; en zulks zoolang zij niet weten wat wordt aangeduid door armen, weezen, weduwen, vreemdelingen, en anderen. Nochtans, aangezien in hun aandoening van het schijnbare ware als gezegd de aandoening van het goede in duisternis verborgen ligt, waardoor de Heer hen leidt om zoo te doen, zijn zij tevens naar de innerlijke dingen in het goede, en daarin zijn bij hen de Engelen, en worden daar bekoord door hun schijnbaarheden van het ware, waardoor zij worden aangedaan. Maar zij die in het goede der naastenliefde zijn, en vandaar in de aandoening van het ware, doen alle dingen met onderscheiding, want zij zijn in het licht, daar het licht van het ware nergens anders uit voortkomt dan uit het goede, aangezien door het goede de Heer invloeit; zij doen den armen, weezen, weduwen, vreemdelingen niet goed om deze reden alleen, dat zij zoo genoemd worden, want zij weten dat zij, die goed zijn, of zij armen of rijken zijn, meer dan de anderen “naasten” zijn; want door de goeden wordt het goede aan anderen gedaan, en daarom, voor zooveel zij dezen goeddoen, doen zij het anderen door hen. Zij weten ook onderscheid te maken tusschen goedheden en aldus tusschen de goeden; zij noemen het algemeen goede zelf nog meer hun naaste, want hierin wordt het goede van nog veel meer menschen beoogd; zij erkennen het Rijk des Heeren op aarde, dat is de Kerk nog meer als hun naaste, waaraan naastenliefde bewezen moet worden; het Rijk des Heeren in de Hemelen zelf nog meer; zij, die echter den Heer boven al deze stellen, Hem alleen aanbidden en boven alle dingen liefhebben, leiden van Hem den naaste in al deze graden af; want in den hoogsten zin is de Heer alleen de naaste, dus al het goede is de naaste, voor zooveel het van Hem komt. Maar zij, die in tegenovergestelde dingen zijn, leiden de graden van den naaste van zichzelf af, en erkennen alleen hen

als den naaste, die hen begunstigen en dienen, en noemen ook geen anderen broeders en vrienden, en zulks met een onderscheid naar gelang zij één met hen uitmaken. Hieruit kan blijken, wat de naaste is, namelijk dat iemand voor een ieder de naaste is overeenkomstig de liefde, waarin hij is; en dat hij waarlijk de naaste is, die in de liefde tot den Heer is en in liefde jegens den naaste, en zulks met alle onderscheid; dus het is het goede zelf bij een ieder, hetwelk dit bepaalt.

2426. Dat de woorden: “opdat mij niet misschien het booze aanleve, en ik sterve” beteekenen, dat het dan niet anders kon geschieden, of hij zou tevens in het booze zijn, en aldus verdoemd worden, blijkt zonder verklaring. Wat deze woorden insluiten, kan men weten door hetgeen eerder in de nrs. 301, 302, 303, 571, 582, 1001, 1327, 1328 is gezegd en aangetoond, namelijk dat de Heer er voortdurend in voorziet dat het booze niet met het goede wordt vermengd, maar dat de mensch voor zooveel als hij in het booze is, van het goede wordt verwijderd; want het is beter voor hem, geheel en al in het booze te zijn, dan in het booze en tevens in het goede; want wanneer hij in het booze is en tevens in het goede, kan hij niet anders dan tot in eeuwigheid verdoemd zijn; het zijn de arglistigen en huichelaars binnen de Kerk, die meer dan de anderen in dit gevaar verkeerden; dit nu is in den innerlijken zin gelegen van de woorden: “opdat mij niet misschien het booze aanleve, en ik sterve”.

2427. Vers 20. *Zie, ik bid U, deze stad is nabij om derwaarts te vluchten, en zij is klein; ik zal mij, ik bid U, derwaarts ontrukken — is zij niet klein — en mijne ziel zal leven.* Zie, ik bid U, deze stad is nabij om derwaarts te vluchten, beteekent, dat het hem vergund zou zijn uit het ware des geloofs; en zij is klein, beteekent uit het weinige dat hij had; ik zal mij, ik bid U, derwaarts ontrukken, beteekent, dat het hem vergund zou zijn uit dit het goede te beschouwen; is zij niet klein, beteekent, bezat hij niet een weinig; en mijne ziel zal leven, beteekent dat hij zoo misschien gered zou worden.

2428. Dat de woorden: “Zie, ik bid U, deze stad is nabij om derwaarts te vluchten” beteekenen, dat het hem vergund zou zijn uit het ware des geloofs, blijkt uit de beteekenis van de stad, zijnde het leerstellige, dus het ware des geloofs, waarover in de nrs. 402, 2268; er wordt gezegd “nabij”, daar het ware aan het goede grenst; vandaar beteekent “derwaarts vluchten” dat het hem daaruit vergund zou zijn, daar hij het niet uit het goede kon, nr. 2422.

2429. Dat de woorden: “zij is klein” beteekenen uit het weinige dat hij had, kan blijken uit de beteekenis van de stad, zijnde het ware, waarover vlak hierboven; dat zij klein was, beteekent, dat er weinig waars was, hier dat het uit het weinige was, dat hij had, zooals blijkt uit hetgeen voorafgaat en volgt.

Wat de zaak zelve betreft, namelijk dat zij, die in de aandoening van het ware zijn, weinig waars hebben in vergelijking tot hen, die in de aandoening van het goede zijn, kan hieruit blijken, dat het uit het schaarsche en duistere goede is, hetwelke bij hen is, dat zij het ware beschouwen. Het ware bij den mensch gedraagt zich geheel en al overeenkomstig het goede bij hem; waar weinig goeds is, daar is weinig waars; zij komen in evenredige hoeveelheid en in evenredigen graad voor, of zij houden, zooals men zegt, gelijken tred; dit zou weliswaar een tegenstrijdigheid kunnen lijken, maar toch is het er zoo mede gesteld; het goede is het eigenlijke wezen van het ware; het ware zonder zijn wezen is het ware niet, ofschoon het schijnt alsof het zulks was; het is slechts een klinkend iets en als een ledig vat; opdat iemand bij zichzelf het ware hebbe, moet hij het niet alleen weten, maar ook erkennen, en er geloof aan schenken; wanneer zulks het geval is, eerst dan heeft hij het ware, daar het hem dan aandoet, en blijft. Anders is het gesteld, wanneer hij alleen maar het ware weet, en het niet erkent en er geen geloof aan schenkt; dan heeft hij het ware niet in zichzelf, zooals het geval is met velen, die in het booze zijn; dezen kunnen waarheden weten, en somtijds meer dan de anderen, maar nochtans hebben zij het ware niet, ja zelfs hebben zij het zooveel te minder, omdat zij het in hun hart loochenen. Er wordt door den Heer in voorzien, dat niemand meer van het ware heeft, dat is, erkent en gelooft, dan voor zooveel hij van het goede ontvangt; dit is de reden, dat hier aangaande de stad, waardoor het ware wordt aangeduid, gezegd wordt, dat zij klein is, en wederom in dit vers “is zij niet klein”, voorts in vers 22, dat hij den naam der stad noemde Zoar, waarmede in de oorspronkelijke taal het weinige wordt aangeduid, omdat hier gehandeld wordt over diegenen, die in de aandoening van het ware zijn, en niet zoozeer in de aandoening van het goede.

2430. Dat de woorden: “ik zal mij, ik bid U, derwaarts ontrukken” beteekenen, dat het hem vergund zou zijn, uit dit het goede te beschouwen, kan blijken uit hetgeen voorafgaat en volgt; er werd gezegd, dat hij zich zou ontrukken naar den berg, waardoor het goede der liefde en der naastenliefde wordt aangeduid (nr. 2419), maar er werd geantwoord, dat hij dit niet kon, maar dat hij kon vluchten naar de stad, waardoor het ware des geloofs wordt aangeduid (nr. 2428), aldus dat hij uit het ware het goede kon beschouwen of, wat hetzelfde is, uit het geloof de naastenliefde; deze stad was trouwens aan den voet van den berg gelegen, en uit haar toog hij later op en woonde op den berg, maar in eene spelonk aldaar, vers 30.

2431. Dat de woorden: “is zij niet klein” beteekenen, bezat hij niet een weinig, blijkt uit hetgeen boven in nr. 2429 is gezegd, dus zonder verdere verklaring.

Deze vraag wordt daarom gedaan, wijl de Heer alleen weet, hoeveel goeds er in het ware is, dus hoeveel waars er bij den mensch is.

2432. Dat de woorden: “mijne ziel zal leven” beteekenen, dat hij zoo misschien gered zou worden, blijkt eveneens zonder verklaring. Dat hij ook gered werd, daar er in zijn ware het goede was, blijkt uit hetgeen volgt, namelijk uit het antwoord: “Zie, Ik heb uw aangezicht aangenomen ook om dit woord, dat Ik de stad niet zal omkeeren, waarvan gij gesproken hebt” (vers 21), en daarna: “De zon was opgegaan boven de aarde, en Loth kwam te Zoar” (vers 23), waaronder wordt verstaan, dat diegenen behouden worden, die in de aandoening van het ware, dat is, die in het geloof zijn, tenminste wanneer het het geloof van het goede is.

2433. Vers 21. *En Hij zeide tot hem: Zie, Ik heb uw aangezicht aangenomen ook om dit woord, dat Ik de stad niet zal omkeeren, waarvan gij gesproken hebt.* Hij zeide tot hem: Zie, Ik heb uw aangezicht aangenomen ook om dit woord, beteekent de inwilliging, wanneer de inwendige dingen in het ware iets aan het goede ontleenen; dat Ik de stad niet zal omkeeren, waarvan gij gesproken hebt, beteekent dat hij aldus niet te gronde zou gaan.

2434. Dat de woorden: “Hij zeide tot hem: Zie, Ik heb uw aangezicht aangenomen ook om dit woord” de inwilliging beteekenen, wanneer de inwendige dingen in het ware iets aan het goede ontleenen, blijkt uit de beteekenis van het aangezicht. Het woord “aangezicht” komt herhaaldelijk voor in het Woord, en het beteekent aldaar de inwendige dingen, zooals in de nrs. 358, 1999 werd aangetoond, en ook, dat wanneer het aangezicht aan Jehovah of den Heer wordt toegeschreven, het Barmhartigheid, Vrede en het Goede beteekent, nrs. 222, 223; hier derhalve het goede dat binnen in het ware is; vandaar wil “het aangezicht aannemen” zeggen inwilligen, wanneer de inwendige dingen in het ware iets aan het goede ontleenen; “om dit woord” is: om deze zaak. Dat het ware er niet is, wanneer daar binnen in niet het goede is, zie men *in* de nrs. 1496, 1832, 1900, 1904, 1928, 2063, 2173, 2269, 2401, 2403, 2429; en dat de zaligheid en het geluk van den menseh na den dood niet voortkomt uit het ware, maar uit het goede, dat in het ware is, nr. 2261; vandaar hoe meer goeds er in het ware is des te zaliger en gelukkiger hij is. Dat het goede binnen in het ware is, en maakt dat het waar is, kan ook blijken uit de goedheden en waarheden in de wereldsche dingen zelf; wanneer een mensch leert en erkent, dat iets in deze dingen goed is, dan noemt hij al wat dit goede begunstigt waar, maar al wat het niet begunstigt, verwerpt hij en noemt het valsch; hij kan ook zeggen, dat hetgeen het genoemde goede

niet begunstigt, waar is, maar dan veinst hij, en denkt anders; aldus ook in geestelijke dingen.

2435. Dat de woorden: “dat Ik de stad niet zal omkeeren, waarvan gij gesproken hebt” beteekenen, dat hij aldus niet te gronde zou gaan, namelijk de menseh, bij wien het ware is, waarin van binnen het goede is, blijkt uit de beteekenis der stad, zijnde het ware, waarover de nrs. 402, 2268, 2428. Het is van de oudste tijden af een twistpunt geweest, wat het eerstgeborene der Kerk is, de naastenliefde of het geloof, ter oorzake hiervan dat de mensch door de waarheden des geloofs wederverwekt en een Kerk wordt; maar zij, die het geloof vooraanstelden, en het tot het eerstgeborene maakten, zijn allen in ketterijen en valschheden gevallen, en hebben ten slotte de naastenliefde gansch en al uitgebluscht; zooals men leest over Kaïn, door wien zulk een geloof wordt aangeduid, dat hij ten slotte den broeder Habel doodde, door wien de naastenliefde wordt aangeduid; desgelijks later over Ruben, den eerstgeboren zoon van Jakob, door wien eveneens het geloof wordt aangeduid; maar deze bezoedelde zijns vaders bed (Gen. 35: 22; hfdst. 49: 4) weshalve hij onwaardig werd, en de eerstgeboorte aan Jozef werd gegeven (Gen. 48: 5; 1 Kron. 5: 1). Hieruit kwamen alle geschillen, voorts alle wetten voort aangaande de eerstgeboorte in het Woord. De oorzaak, dat er zoo om getwist werd, was deze, dat zij niet wisten, zooals het ook heden ten dage niet bekend is, dat de mensch zooveel geloof heeft, als hij naastenliefde heeft; en dat wanneer de mensch wordt wederverwekt, de naastenliefde het geloof tegemoet komt, of, wat hetzelfde is, het goede het ware tegemoet komt, en zichzelf neerlegt in en aanpast bij elke bijzonderheid daarvan, en maakt dat geloof geloof is; en dat aldus de naastenliefde het eerstgeborene zelf der Kerk is, hoewel het voor den mensch anders schijnt; men zie ook de nrs. 352, 367. Maar daar aangaande deze dingen veel gehandeld wordt in hetgeen volgt, elders meer hierover, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid.

2436. Vers 22. *Haast, ontruk u derwaarts, want Ik kan niets doen, totdat gij daarhenen gekomen zijt; daarom noemde hij den naam van de stad Zoar.* Haast, ontruk u derwaarts, beteekent, dat hij daarin zou blijven, omdat hij niet verder kon; want Ik kan niets doen, totdat gij daarhenen gekomen zijt, beteekent, dat vóór het Oordeel over de boozen, diegenen gered moeten worden, die in de aandoening van het ware zijn; daarom noemde hij den naam van de stad Zoar, beteekent de aandoening van het ware.

2437. Dat de woorden: “Haast, ontruk u derwaarts” beteekenen, dat hij daarin zou blijven, omdat hij niet verder kon, namelijk in het ware des geloofs en in

de aandoening daarvan, daar hij niet kon zijn in het goede der naastenliefde zelf, en de aandoening daarvan, blijkt uit hetgeen voorafgaat.

2438. Dat de woorden: “want Ik zal niets kunnen doen, totdat gij daarhenen gekomen zijt” beteekenen, dat vóór het Oordeel over de boozen diegenen gered moeten worden, die in de aandoening van het ware zijn, kan hieruit blijken, dat de woorden “Ik zal niets kunnen doen” het Oordeel over de boozen beteekenen (hetgeen zoo aanstonds wordt beschreven door de omkeering van Sodom en Amora), en dat de woorden: “toddatt gij daarhenen gekomen zijt” beteekenen, dat eerst zij gered moeten worden, die in de aandoening van het ware zijn, en die hier door Loth worden uitgebeeld, hetgeen ook wordt verstaan onder het komen van Loth in Zoar, vers 23. Dat eerst de goeden en rechtvaardigen gered worden, voordat de boozen en onrechtvaardigen te gronde gaan, blijkt ook elders in het Woord, zooals waar gehandeld wordt over het Laatste Oordeel bij Mattheus: “dat de schapen van de bokken gescheiden werden, en eerst tot de schapen werd gezegd, dat zij binnen zouden gaan in het Rijk des Heeren, voordat aan de bokken werd gezegd, dat zij zouden heengaan in het eeuwige vuur” (25: 32, 34, 41). Iets dergelijks werd ook uitgebeeld door de zonen Israëls, toen zij uit Egypte togen, namelijk, dat zij eerst gered werden, voordat de Egyptenaren in de zee Suph verdronken. Hetzelfde werd ook hiermede uitgebeeld (waarover herhaaldelijk bij de Profeten), dat nadat de geloovigen uit de gevangenschap waren teruggevoerd, hun vijanden dan hun straffen moesten ondergaan en te gronde gaan. Dit geschiedt ook voortdurend in het andere leven, namelijk dat eerst de geloovigen behouden worden, en daarna de ongeloovigen gestraft, of, wat hetzelfde is, genen door den Heer in den Hemel worden geheven, dezen zich echter daarna in de hel storten. Dat het niet gelijktijdig geschiedt, komt omdat wanneer de goeden niet ongemerkt van de boozen werden weggehaald, zij licht te gronde zouden gaan door de begeerten van het booze en de overredingen van het valsche, welke de boozen voortdurend als vergiften rondspatten; in het algemeen echter geschiedt dit van te voren, opdat bij de goeden de boosheden worden afgescheiden, en bij de boozen de goedheden, zoodat genen van den Heer door de goedheden in den Hemel worden gedragen, en dezen zich zelve door de boosheden in de hel nederwerpen; hierover zal, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, in hetgeen volgt gesproken worden bij de nrs. 2449, 2451.

2439. Dat de woorden: “daarom noemde hij den naam van de stad Zoar” de aandoening van het ware beteekenen, blijkt uit de beteekenis van Zoar, zijnde de aandoening van het goede, namelijk van het goede der wetenschap, dat is de aandoening van het ware, waarover nr. 1589; en uit de beteekenis van den

naam noemen, zijnde de hoedanigheid kennen, waarover de nrs. 144, 145, 1754, 2009, hier namelijk, dat er weinig van het ware was, want door Zoar wordt in de oorspronkelijketaal het weinige of het kleine aangeduid; want zij die in de aandoening van het ware zijn, hebben weinig waars aangezien weinig goeds, in vergelijking met hen, die in de aandoening van het goede zijn, men zie boven nr. 2429. Dat verder waarheden, die op zichzelf waarheden zijn, bij den een meer waar zijn en bij den ander minder waar, bij sommigen in het geheel niet waar, ja zelfs valsch, kan blijken uit bijna alle dingen, die op zichzelf waarheden zijn, want zij zijn bij den mensch, bij wien zij zijn, verschillend al naar zijn aandoeningen; zoo bijvoorbeeld het doen van een goed werk of van het goede der naastenliefde: dit is op zichzelf waar, dat het gedaan moet worden; bij den een is dit het goede der naastenliefde, daar het van naastenliefde uitgaat; bij den ander is het een werk der gehoorzaamheid, daar het van de gehoorzaamheid uitgaat; bij sommigen is het een werk van verdienste, aangezien zij daarmede verdienen willen en behouden worden; bij sommigen is het echter gehuicheld, om maar zoo te schijnen, enzoovoort; op dezelfde wijze in alle overige dingen die waarheden des geloofs worden genoemd. Hieruit kan ook blijken, dat er veel waars is bij hen, die in de aandoening van het goede zijn, en minder waars bij hen, die in de aandoening van het ware zijn, want dezen beschouwen het goede als verder van hen verwijderd, genen echter beschouwen het goede als in henzelf aanwezig.

2440. Vers 23. *De zon was opgegaan boven de aarde, en Loth kwam te Zoar.* De zon was opgegaan boven de aarde, beteekent den laatsten tijd, die het Laatste Oordeel wordt genoemd; en Loth kwam te Zoar, beteekent, dat zij die in de aandoening van het ware zijn, behouden zijn.

2441. Dat de woorden: “De zon was opgegaan boven de aarde” den laatsten tijd beteekenen, die het Laatste Oordeel wordt genoemd, blijkt uit de beteekenis van den zonsopgang, wanneer gehandeld wordt over de tijden en staten der Kerk; dat de tijden van den dag, alsmede de tijden van het jaar in den innerlijken zin de achtereenvolgende staten der Kerk beteekenen, is eerder in nr. 2323 aangetoond; en dat de dageraad of de morgen de Komst des Heeren of de nadering van Zijn Rijk beteekent, in nr. 2405; aldus beteekent hier nu de opgang van de zon of haar opgaan boven de aarde de tegenwoordigheid zelve; en zulks om deze reden, dat zoowel de zon als het oosten den Heer beteekent; dat de zon Hem beteekent, zie men in de nrs. 31, 32, 1053, 1521, 1529, 1530, 1531, 2120; en het oosten, nr. 101. De reden, waarom de tegenwoordigheid des Heeren hetzelfde is als de laatste tijd, welke het Oordeel wordt genoemd, is deze, dat Zijn tegenwoordigheid de goeden

van de boozen scheidt, en dit brengt met zich mede, dat de goeden in den Hemel worden geheven, en de boozen zichzelf in de hel nederwerpen; want in het andere leven is het aldus gesteld: de Heer is de Zon voor den ganschen Hemel (men zie de nrs. 1053, 1521, 1529, 1530, 1531), want het is het Goddelijk hemelsche van Zijne liefde, dat aldus voor hunne oogen verschijnt, en inderdaad het licht zelf des Hemels uitmaakt; voor zooveel zij derhalve in de hemelsche liefde zijn, worden zij in dit hemelsche licht, dat van den Heer uitgaat, opgeheven; voor zooveel zij echter van de hemelsche liefde verwijderd zijn, storten zij zichzelf van dit licht weg in helsche duisternis. Dit nu is de reden, dat het opgaan van de zon, waardoor de tegenwoordigheid des Heeren wordt aangeduid, zoowel de zaligmaking der goeden als de verdoemenis der boozen insluit, en dat nu eerst gezegd wordt, dat Loth te Zoar kwam (dat is, dat zij behouden werden, die hier door Loth worden uitgebeeld), en terstond daarop, dat Jehovah over Sodom en Amora regenen deed zwavel en vuur (dat is, dat de boozen verdoemd werden). Aan hen, die in de boosheden der eigenen wereldliefde zijn (dat is, die haatgevoelens koesteren tegen alle dingen, welke tot de liefde tot God en tot de liefde jegens den naaste behooren), verschijnt het licht des Hemels inderdaad als dikke duisternis, vandaar dat in het Woord gezegd wordt, dat de zon voor hen was zwart geworden, waarmede wordt aangeduid, dat zij alles der liefde en der naastenliefde verwierpen, en alles aannamen, wat daaraan tegenovergesteld is; zooals bij Ezechiël:

“Als Ik u zal uitblusschen, zal Ik de *hemelen*, bedekken, en hunne *sterren zwart maken*; Ik zal de *zon*, *bedekken* met een wolk, en de *maan* zal haar licht niet laten lichten; alle *lichtende lichten* aan de hemelen zal Ik over u zwart maken, Ik zal eene duisternis maken over uw land” (32: 7, 8);

een ieder kan zien, dat door de hemelen bedekken, de sterren zwart maken, de zon bedekken, de lichtende lichten zwart maken, andere dingen worden aangeduid. Desgelijks bij Jesaja:

“De *zon zal verduisterd worden in haren opgang*, en de maan zal haar licht niet laten schijnen” (13: 9, 10);

en bij Joël:

“De *zon* en de *maan worden zwart*, en de sterren trekken haren glans in” (2: 2, 10);

het kan derhalve duidelijk zijn, wat door de navolgende woorden des Heeren wordt aangeduid, alwaar sprake is van den laatsten tijd der Kerk, die het Oordeel wordt genoemd, bij Mattheus:

“Terstond na de verdrukking dier dagen, *zal de zon verduisterd worden*, en de *maan* zal haar licht niet geven, en de *sterren* zullen van den hemel vallen” (24: 29),

namelijk dat door zon niet de zon, noch door maan de maan, en ook niet door sterren de sterren worden aangeduid, maar door de zon de liefde en de naastenliefde, door de maan het geloof daaruit, en door de sterren de erkennissen van het goede en ware, waarvan dan wordt gezegd dat zij verduisterd worden, hun licht verliezen en van den hemel vallen, wanneer er geen erkenning van den Heer meer is, en geen liefde tot Hem, en geen liefde jegens den naaste; en wanneer deze te niet zijn gedaan, neemt de eigenliefde met de valscheden daarvan bezit van den mensch, want het een is het gevolg van het ander; vandaar ook bij Johannes het navolgende:

“De vierde engel goot zijne fiool uit *op de zon*, en het werd haar gegeven de menschen te verzengen door vuur, en de menschen werden verhit met groote hitte, en lasterden den naam Gods” (Openb. 16: 8, 9),

alwaar eveneens gehandeld wordt over de laatste tijden der Kerk, wanneer alle liefde en naastenliefde uitgebluscht worden, of, om naar de gewone uitdrukking te spreken, wanneer er geen geloof meer is; de uitblussching der liefde en der naastenliefde wordt bedoeld met het uitgieten der fiool op de zon, en de toen daaruit voortvloeiende eigenliefde en haar begeerten daarmede, dat de menschen met vuur verzengd werden, en verhit met groote hitte; daardoor kwam de lastering van den naam Gods. De Oude Kerk verstond onder de zon niets anders dan den Heer, en het Goddelijk hemelsche van Zijne Liefde, en daarom was het hun tot een ritus, te bidden gekeerd naar den opgang van de zon, daarbij dan geenszins aan de zon denkend; maar nadat de nakomelingen met de overige dingen van uitbeeldenden en aanduidenden aard ook dit verloren hadden, begonnen zij de zon en de maan zelve te vereeren, welke eerediens zich uitbreidde over vele natiën, in die mate, dat zij tempels aan haar wijdden, en gedenkteekens oprichtten, en omdat de zon en de maan toen een tegenovergestelden zin ontvingen, beteekenden zij de eigen- en wereldliefde, welke gansch en al aan de hemelsche en geestelijke liefde zijn tegenovergesteld. Daarom wordt in het Woord onder den eeredienst

van zon en maan de eeredienst van zichzelf en van de wereld verstaan, zooals bij Mozes:

“Opdat gij misschien uwe oogen niet opheft naar den hemel, en aanziet de *zon* en de *maan*, en de *sterren*, der hemelen gansche heir, en wordt aangedreven, en gij u voor die buigt, en hen dient” (Deut. 4: 19); en bij denzelfde:

“Wanneer hij heen gaat, en dient andere goden, en de *zon* of de *maan*, of alle heir der hemelen, hetwelk Ik niet geboden heb; zoo zult gij hen met steenen steenigen, en zij zullen sterven” (Deut. 17: 3, 5);

in dergelijke afgoderij werd de oude eeredienst verdraaid, toen zij niet meer geloofden, dat er iets innerlijks werd aangeduid in de riten der Kerk, maar alleen iets uiterlijks. Desgelijks bij Jeremia:

“Ter zelve tijd zullen zij de beenderen der koningen van Jehudah, der vorsten, der priesteren, der profeten en der inwoners van Jeruzalem uitspreiden voor de *zon* en voor de *maan*, en voor het gansche heir der hemelen, die zij liefgehad, en die zij gediend hebben” (8: 1, 2);

de zon staat voor de eigenliefde en haar begeerten; dat zij de beenderen zouden uitspreiden, beteekent de helse dingen, welke tot dezulken behooren. Bij denzelfde:

“Hij zal de *opgerichte beelden van het huis der zon* verbreken, welke in het land van Egypte zijn, en hij zal de huizen der goden van Egypte met vuur verbranden” (43: 13);

de beelden van het huis voor de zelfverheerlijking.

2442. Dat de woorden: “en Loth kwam te Zoar”, beteekenen, dat zij die in de aandoening van het ware zijn, behouden zijn, blijkt uit de beteekenis van Zoar, zijnde de aandoening van het ware, waarover nr. 2439; hieruit kan ook blijken, dat diegenen, die in het geloof zijn, eveneens behouden worden, tenminste wanneer in hun geloof het goede is, dat is, wanneer zij door de waarheden des geloofs worden aangedaan ter wille van het goede, hetgeen uit het goede is; alle leven des geloofs komt nergens anders vandaan. Dat naastenliefde het wezenlijke des geloofs is, ja zelfs, dat zij het geloof zelf is, omdat zij het eigenlijke wezen des geloofs is, zie men in de nrs. 379, 389, 654, 724, 809, 916, 1162, 1176, 1798, 1799, 1834, 1844, 2049, 2116, 2189, 2190, 2228, 2261, 2340, 2349, 2419.

2443. Vers 24. *En Jehovah deed over Sodom en over Amora regenen zwavel en vuur, van Jehovah uit den hemel.* Jehovah deed over Sodom en over Amora regenen zwavel en vuur, beteekent de hel dergenen, die in de boosheden der eigenliefde en in de valscheden daarvan zijn; regenen is verdoemd worden;

zwavel is de hel der eigenliefde; vuur is de hel der daaruit voortvloeiende valschheden; van Jehovah uit den hemel, beteekent krachtens de wetten der orde ten aanzien van het ware, want zij scheiden zichzelf van het goede.

2444. Dat de woorden: “Jehovah deed over Sodom en over Amora regenen zwavel en vuur” de hel beteekenen dergenen, die in de boosheden der eigenliefde en de valschheden daarvan zijn, blijkt uit de beteekenis van regenen, zijnde verdoemd worden; van zwavel, zijnde de hel der boosheden van de eigenliefde; en van vuur, zijnde de hel der daaruit voortvloeiende valschheden; voorts uit de beteekenis van Sodom, zijnde het booze der eigenliefde, en van Amora, zijnde de daaruit voortvloeiende valschheden, waarover de nrs. 2220, 2246, 2322. Hier wordt ook Amora vermeld, waarvan eerder in dit hoofdstuk geen gewag werd gemaakt, en wel om deze reden, dat Amora het valsche beteekent, dat uit het booze der eigenliefde voortvloeit. Want binnen de Kerk, over wier laatsten tijd of Oordeel hier gehandeld wordt, is het dit booze hetwelk voornamelijk tegen het goede optreedt, en het valsche daarvan, dat tegen het ware optreedt, en deze beide zijn zoo verbonden, dat wie in het eene is ook in het andere is, en wel in gelijke hoeveelheid en gelijken graad; het lijkt weliswaar anders te zijn, maar toch openbaart het zich, dat het aldus is, zoo niet in de wereld, dan toch in het andere leven. Aangaande de eigenliefde, haar aard en de hoeveelheid der daaruit voortvloeiende boosheden, en dat daaruit de hellen voortkomen, zie men in de nrs. 693, 694, 760, 1307, 1308, 1321, 1594, 1691, 2041, 2045, 2051, 2057, 2219.

2445. Dat regenen wil zeggen verdoemd worden, blijkt uit de beteekenis van den regen. In den echten zin beteekent regen in het Woord den zegen, en vandaar ook de zaligmaking, maar in den tegenovergestelden zin de vervloeking, en vandaar ook de verdoemenis; dat het den zegen en vandaar de zaligmaking beteekent, blijkt uit vele plaatsen, maar dat het in den tegenovergestelden zin de vervloeking en vandaar de verdoemenis beteekent, blijkt uit het navolgende; bij Jesaja: “Daar zal eene tabernakel zijn tot eene schaduw des daags tegen de hitte, en tot een toevlucht en tot eene verberging tegen den *vloed*, en tegen den *regen*” (4: 6); bij Ezechiël: “Zeg tot degenen, die met looze kalk pleisteren, dat het omvallen zal; er zal een *overstelpende regen zijn*, en gij, o hagelsteen, zult vallen; er zal een *overstelpende regen zijn* in Mijnen toorn, en hagelsteen in grimmigheid tot voleinding” (13: 11, 13). Bij David: “Hij maakte hunnen *regen* hagel, *een vuur van vlammen* in hun land, en Hij sloeg hunnen wijnstok en hunnen vijgeboom” (Psalm 105: 32, 33), alwaar sprake is van Egypte, waarover aldus bij Mozes: “Jehovah gaf donder

en hagel, en vuur schoot naar de aarde, en Jehovah *liet regenen* hagel over het land van Egypte” (Exod. 9: 23, 24).

2446. Dat zwavel de hel der boosheden van de eigenliefde is, en vuur de hel der daaruit voortvloeiende valschheden, blijkt uit de beteekenis van de zwavel en vandaar van het vuur in het Woord, zijnde de eigenliefde met haar begeerten, en de daaruit voortvloeiende valschheden, dus de hel, want deze bestaat uit dergelijke dingen. Dat zwavel en vuur deze dingen beteekenen, blijkt bij David: “Jehovah zal op de goddeloozen *regenen* strikken, *vuur* en *zwavel*” (Psalm 9: 6); dat het hier niet vuur en zwavel geldt, maar iets anders, hetgeen door vuur en zwavel wordt aangeduid, kan duidelijk zijn, ook hieruit, dat er gezegd wordt, dat Jehovah strikken regent. Bij Ezechiël: “Ik zal met hem rechten door pestilentie en bloed, en Ik zal eenen *overstelpenden regen*, en hagelsteen, *vuur en zwavel doen regenen* op hem, en op zijne benden, en op de vele volken, die met hem zullen zijn” (38: 22), alwaar sprake is van Gog, die het land Israëls, dat is, de Kerk, verwoest; wat Gog is, zie men in nr. 1151, vuur staat voor valschheden, zwavel voor de boosheden daarvan, en tevens voor de hellen dergenen, die verwoesten. Bij Johannes:

“Zij, die het beest aanbaden, zijn geworpen in den poel des vuurs, die met zwavel brandt” (Openb. 19: 20),

voor de hel; bij denzelfde:

“De duivel werd geworpen in den *poel des vuurs en der zwavel*, alwaar het beest en de valsche profeet zijn; en zij zullen gepijnigd worden dag en nacht in de eeuwen der eeuwen” (Openb. 20: 10),

klaarblijkelijk voor de hel. Bij denzelfde:

“Den gruwelijken, en doodslagers, en hoereers, en tovenaars, en afgodendienaars, en al den leugenaars, is hun deel in den *poel, die daar brandt van vuur en zwavel*” (Openb. 21: 8),

eveneens vuur en zwavel klaarblijkelijk voor de hel. Dat zij staan voor de boosheden der eigenliefde en de valschheden daarvan, waaruit de hellen voortkomen, bij Jesaja:

“De dag der wraak van Jehovah, het jaar der vergeldingen, om Zions twistzaak, en hunne rivieren zullen in pek verkeerd worden, en hun stof in *zwavel*, en hun land zal tot *brandend pek* worden” (34: 8, 9),

alwaar brandend pek in de plaats van vuur staat voor dichte en vuige valschheden, zwavel voor de boosheden, die uit de eigenliefde voortkomen.

Bij denzelfde:

“Zijn brandstapel is *vuur* en veel hout; de adem van Jehovah is als een *rivier van zwavel, brandend* daarin” (30: 33),

alwaar sprake is van Tofeth; de rivier van brandende zwavel voor de valschheden uit de boosheden der eigenliefde. Bij Lukas:

“Op den dag, op welken Loth van Sodom uitging, regende het vuur en zwavel van den hemel, en verdierf ze allen; even alzoo zal het zijn in den dag, op welken de Zoon des Menschen geopenbaard zal worden” (17: 29, 30);

dat het dan geen vuur en zwavel zal regenen, kan een ieder zien, maar dat dan de valschheden en begeerten der eigenliefde, die door vuur en zwavel worden aangeduid en de hellen uitmaken, zullen heerschen. Dat het vuur in het Woord de begeerten beteekent, en tevens de hellen, maar dat dan de rook, die van het vuur afkomt, het daaruit voortvloeiende valsche beteekent, hetwelk in die hellen is, zie men in nr. 1861; en bij Johannes:

“Ik zag de paarden in het gezicht, en die daarop zaten, hebbende vurige en zwavelige borstwapenen; en de hoofden der paarden waren als hoofden van leeuwen, en uit hunne monden ging uit vuur, rook, en zwavel; door deze drie werd het derde deel der menschen gedood, door het vuur, en door den rook, en door de zwavel” (Openb. 9: 17, 18);

vuur, rook en zwavel voor de boosheden en valschheden van allerlei aard, waaruit, als gezegd, de hellen bestaan.

2447. Dat de woorden: “van Jehovah uit den hemel” beteekenen, krachtens de wetten der orde ten aanzien van het ware, daar zij zichzelf van het goede afscheiden, kan niet dan alleen uit den innerlijken zin blijken, waardoor onthuld wordt, hoe het gesteld is met de straffen en verdoemenissen, namelijk dat zij nooit van Jehovah, dat is, van den Heer komen, maar van den mensch zelf, den boozen geest en den duivel, en zulks krachtens de wetten der orde ten aanzien van het ware, daar zij zichzelf van het goede afscheiden. Alle orde komt uit Jehovah, dat is, uit den Heer, voort, en overeenkomstig deze worden alle dingen tot in elke bijzonderheid door Hem geregeerd, maar met veelvuldige verschillen, namelijk uit *wil*, uit *welbehagen*, uit *vergunning* en uit *toelating*; de dingen die uit wil en welbehagen geregeerd worden, komen uit de wetten der orde ten aanzien van het goede, alsmede vele dingen die uit vergunning en ook sommige die uit toelating zijn. Maar wanneer de mensch zich van het goede afscheidt, stort hij zichzelf in de wetten der orde, welke tot het van het goede gescheiden ware behooren, en die van dien aard zijn, dat zij verdoemen, want al het ware verdoemt den mensch en werpt hem in de hel, doch de Heer behoudt en verheft hem in den Hemel door het goede, dat is, door de Barmhartigheid; hieruit blijkt, dat het de mensch zelf is, die zichzelf verdoemt. De dingen, die uit toelating geschieden, zijn meerendeels

van dien aard, zooals bijvoorbeeld, dat de eene duivel den anderen straft en martelt, behalve ontelbare andere dingen meer; deze dingen zijn krachtens de wetten der orde ten aanzien van het ware, dat van het goede gescheiden is, want anders zouden zij niet in banden gehouden kunnen worden, en er ook niet van teruggehouden kunnen worden, zich op alle rechtschapenen en goeden te storten en hen voor eeuwig te verderven. Dat zulks niet geschiedt, is het goede, hetwelk door den Heer beoogd wordt. Het is hiermede evenzoo gesteld als op aarde, waar een mild en zachtmoedig koning, die niets dan het goede betracht en doet, wanneer hij niet gedoogde, dat zijn wetten de boozen en de misdadigen straffen (hoewel hij niemand straft, maar er eerder onder lijdt, dat zij van dien aard zijn, dat hun boosheden hen moeten straffen), zijn koninkrijk aan dezulken prijs zou geven, hetgeen het toppunt van hardvochtigheid en het toppunt van onbarmhartigheid zou zijn. Hieruit blijkt duidelijk, dat Jehovah nooit zwavel en vuur deed regenen, dat is, ter hel verdoemde, maar dat zij zelven, die in het booze en in het daaruit voortvloeiende valsche waren, dit deden, omdat zij zich van het goede hadden gescheiden, en aldus zichzelf hadden geworpen in de wetten der orde uit het ware alleen. Hieruit nu volgt, dat dit de innerlijke zin dezer woorden is. Dat in het Woord aan Jehovah of den Heer het booze wordt toegeschreven, straf, vervloeking, verdoemenis, en vele dingen meer, zooals hier dat Hij zwavel en vuur deed regenen, bij Ezechiël:

“Ik zal met hem rechten, door pestilentie en door bloed, *Ik zal vuur en zwavel* op hem *doen regenen*” (38: 22).

Bij Jesaja:

“De adem van Jehovah zal hem als een *rivier, van zwavel aansteken*” (30: 33).

Bij David:

“Jehovah zal op de goddeloozen regenen strikken, *vuur en zwavel*” (Psalm 11: 6);

bij denzelfde:

“*Rook* ging op van *Zijnen neus*, en *vuur uit Zijnen mond, kolen* werden uit Hem *aangestoken*” (Psalm 18: 9, 10).

Bij Jeremia:

“Opdat *Mijn gramschap* niet uitvare als een *vuur*, en *brande*, en er niemand is om het te blusschen” (21: 12).

Bij Mozes:

“*Een vuur, is aangestoken in Mijnen toorn*, en zal bernen tot in de *onderste hel*” (Deut. 32: 22),

behalve dergelijke dingen nog op vele andere plaatsen; dat dergelijke dingen, als gezegd, aan Jehovah of den Heer worden toegeschreven, werd in het eerste deel uitgelegd in de nrs. 223, 245, 592, 589, 696, 735, 1093, 1638, 1683, 1874; want het is er even ver van verwijderd, dat dergelijke dingen van den Heer komen, als het goede van het booze verwijderd is, of de Hemel van de hel, of het Goddelijke van het duivelsche. Het booze, de hel en de duivel doen deze dingen, nooit de Heer, die de Barmhartigheid zelve en het Goede zelf is, maar daar het zoo schijnt, daarom wordt het Hem om de redenen, in de aangehaalde plaatsen vermeld, toegeschreven. Dat in dit vers wordt gezegd, dat Jehovah deed regenen van Jehovah uit den hemel, geeft in den zin van de letter den schijn, alsof er twee waren, een op aarde en een in den Hemel; maar de innerlijke zin leert, hoe ook dit verstaan moet worden, namelijk, dat door den in de eerste plaats genoemden Jehovah des Heeren Goddelijk Menschelijke en uitgaand Heilige wordt bedoeld (in dit hoofdstuk te verstaan onder de twee Mannen), en dat door den in de tweede plaats genoemden Jehovah het Goddelijke zelf wordt bedoeld, dat Vader wordt genoemd, waarover in het voorgaande hoofdstuk; voorts dat deze Drievuldigheid in den Heer is, zooals Hijzelf zegt bij Johannes:

“Die Mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien; geloof Mij, dat Ik in den Vader ben, en de Vader in Mij is” (14: 9, 10, 11),

en aangaande het uitgaand Heilige bij denzelfde:

“De Trooster zal van zichzelf niet spreken, uit het Mijne zal Hij nemen, en het u verkondigen” (16: 13, 14, 15);

aldus is Jehovah één, alhoewel hier twee genoemd worden; dat hier twee genoemd worden, komt omdat alle wetten der orde zijn uit het Goddelijke zelf, het Goddelijk Menschelijke en het uitgaand Heilige des Heeren.

2448. Vers 25. *En Hij keerde deze steden om, en de gansche vlakke, en alle inwoners der steden, en het gewas des aardbodems.* Hij keerde deze steden om, beteekent, dat alle waarheden van hen werden afgescheiden, zoodat zij alleen valseheden hadden, en de gansche vlakke, beteekent alle dingen die tot de waarheden behoorden; en alle inwoners der steden, beteekent dat alle goedheden van hen werden afgescheiden, zoodat zij niets dan boosheden hadden; en het gewas des aardbodems, beteekent al wat der Kerk is.

2449. Dat de woorden: “Hij keerde deze steden om” beteekenen, dat alle waarheden van hen werden afgescheiden, zoodat zij alleen valseheden hadden, blijkt uit de beteekenis der steden, zijnde de leerstellige dingen, aldus waarheden, want deze behooren tot de leerstellige dingen, waarover de n. 402, 2268, 2428, waarvan gezegd wordt, dat zij omgekeerd worden, wanneer

valschheden voor waarheden staan, hier, wanneer alle waarheden van hen zijn afgescheiden, alsmede alle goedheden, waarover eveneens in dit vers, daar er gehandeld wordt over den laatsten tijd van hen, die binnen de Kerk in valschheden en boosheden zijn. Hun staat was ook van dien aard, en om te weten hoedanig, zij het in het kort gezegd: zij, die in het andere leven komen, worden allen teruggebracht in een soortgelijk leven als zij in het lichaam hadden; en daarna worden bij de goeden de boosheden en valschheden afgescheiden, opdat zij door goedheden en waarheden van den Heer in den Hemel geheven worden; doch bij de boozen worden de goedheden en waarheden afgescheiden, opdat zij door boosheden en valschheden in de hel gevoerd worden (men zie nr. 2119), geheel overeenkomstig de woorden des Heeren bij Mattheus:

“Wie heeft, dien zal gegeven worden, opdat hij overvloediger zal hebben, maar wie niet heeft, van dien zal genomen worden, ook dat hij heeft” (13: 12),

en elders bij denzelfde:

“Een iegelijk, die heeft, dien zal gegeven worden, opdat hij overvloedig zal hebben; maar van dengenen, die niet heeft, van dien zal genomen worden, ook dat hij heeft” (25: 29; Lukas 8: 18; hfdst. 19: 24, 25, 26; Markus 4: 24, 25),

hetgeen ook wordt aangeduid door deze woorden bij Mattheus:

“Laat ze beiden te zamen opwassen tot den oogst, en in den tijd des oogstes zal Ik tot de maaiers zeggen: Vergadert eerst het onkruid, en bindt het in busselen, om hetzelve te verbranden; maar brengt de tarwe samen in Mijne schuur; de oogst is de voleinding der eeuw; gelijkerwijs dan het onkruid vergaderd, en met vuur verbrand wordt, alzoo zal het zijn in de voleinding der eeuw” (13: 30, 39, 40),

voorts door hetgeen gezegd is over het net, geworpen in de zee, en dat allerlei soorten van visschen samenbrengt, namelijk dat daarna de goede in vaten worden verzameld en de slechte weggeworpen, en dat het alzoo zal zijn in de voleinding der eeuw (ald. 47, 48, 49, 50); wat de voleinding is, en dat het dergelijke dingen ten aanzien van de Kerk insluit, zie men in de nrs. 1857, 2243. De reden van de afscheiding der boosheden en valschheden bij de goeden, is deze, dat zij niet zullen hangen tusschen boosheden en goedheden, maar opdat zij door de goedheden in den Hemel worden geheven; en de reden van de afscheiding der goedheden en waarheden bij de boozen, is deze, dat zij niet door deze of gene goedheden, die bij hen zijn, de rechtvaardigen zullen verleiden, en opdat zij door de boosheden zich terugtrekken onder

de boozen, die in de hel zijn. Want van dien aard is de mededeeling in het andere leven van alle voorstellingen der gedachte en van alle aandoeningen, dat de goedheden worden medegegedeeld onder de goeden en de boosheden onder de boozen, nrs. 1388, 1389, 1390; wanneer zij daarom niet gescheiden werden, zou er onmetelijke schade uit voortkomen, behalve dat er op andere wijze geen aaneensluiting zou plaats grijpen, terwijl toch alle dingen op de allernauwkeurigste wijze zijn aaneengesloten, in de Hemelen overeenkomstig alle verschillen in liefde tot den Heer en wederkeerige liefde, en vandaar in geloof (nrs. 685, 1394), en in de hellen overeenkomstig alle verschillen in begeerten en vandaar in fantasieën (nrs. 695, 1322). Maar men moet weten, dat de scheiding geen volledige verwijdering is, want van niemand wordt datgene, wat hij had, geheel en al weggenomen.

2450. Dat de woorden: “en de gansche vlakte” alle dingen beteekenen, die tot deze waarheden behoorden, blijkt uit de beteekenis der vlakte, zijnde elk leerstellig ding, dus al wat tot de waarheden behoort.

2451. Dat de woorden: “alle inwoners der steden” beteekenen, dat alle goedheden van hen werden afgescheiden, zoodat zij niets dan boosheden hadden, blijkt uit de beteekenis der inwoners, wanneer zij op de stad betrekking hebben, zijnde de goedheden, zooals uit vele plaatsen in het Woord kan worden bevestigd; het blijkt ook hieruit duidelijk, dat wanneer, als aangetoond, de stad het ware beteekent, de inwoner het goede is, want het is het ware, waarin het goede woont; en het ware waarin niet het goede is, is gelijk een ledige stad of een stad zonder inwoner. Bovendien zie men hierboven in nr. 2449, dat alle goedheden ook van de boozen worden afgescheiden, zoodat zij niets dan boosheden hebben.

2452. Dat “het gewas des aardbodems” beteekent al wat der Kerk is, blijkt uit de beteekenis van het gewas; onder gewas wordt zoowel het gezaaide als elk groen verstaan, en uit het Woord blijkt overal duidelijk, datdaarmede de goedheden en waarheden worden aangeduid; en uit de beteekenis van den aardbodem, zijnde de Kerk, waarover de nrs. 566, 1068. Dat de goedheden en waarheden het al der Kerk zijn, is bekend.

2453. Vers 26. *En zijne vrouw zag om van achter hem, en zij werd een zoutpilaar.* Zijne vrouw zag om van achter hem, beteekent, dat het ware zich van het goede afwendde, en naar leerstellige dingen zag; en zij werd een zoutpilaar, beteekent, dat al het goede van het ware verwoest werd.

2454. Dat de woorden: “Zijne vrouw zag om van achter hem” beteekenen, dat het ware zich van het goede afwendde, en naar leerstellige dingen zag, blijkt uit de beteekenis van achter hem omzien, en uit de beteekenis van zijne

vrouw. Hierboven in nr. 2417 werd reeds gezegd, dat “van achter hem omzien” wil zeggen naar de leerstellige dingen zien, welke tot het ware behooren, maar niet naar een leven overeenkomstig de leerstellige dingen, dat tot het goede behoort; want datgene wordt “achter hem” genoemd, wat later is, en datgene “voor hem” wat eerder is. Dat het ware later is, en het goede eerder, werd herhaaldelijk aangetoond; want het ware is van het goede, omdat het goede het wezen en het leven van het ware is; daarom wil “van achter hem omzien” zeggen: naar het ware zien, dat tot het leerstellige behoort, maar niet naar het goede, dat tot het leven overeenkomstig het leerstellige behoort. Dat zulks wordt aangeduid, blijkt duidelijk uit de woorden des Heeren, alwaar Hij eveneens spreekt over den laatsten tijd der Kerk of over de voleinding der eeuw, bij Lukas:

“In dienzelven dag, wie op het huis zal zijn, en zijn vaten zijn in huis, die kome niet af om dezelve weg te nemen; en wie op het veld zal zijn, die *keere* desgelijks *niet om naar achter hem: gedenkt aan de vrouw van Loth*” (17: 31, 32);

deze woorden des Heeren zijn nooit te verstaan zonder den innerlijken zin, dus wanneer men niet weet, wat het beteekent “op het huis te zijn”, wat “vaten in huis”, wat “afkomen om ze weg te nemen”, wat het “veld”, en tenslotte wat “omkeeren naar achter hem”; overeenkomstig den innerlijken zin is “op het huis zijn” in het goede zijn (dat het huis het goede is, zie men in de nrs. 710, 2233, 2234); de vaten in huis zijn de waarheden, die tot het goede behooren (dat de waarheden de vaten van het goede zijn, zie men in de nrs. 1496, 1832, 1900, 2063, 2269); afkomen om ze weg te nemen, is zich van het goede afwenden tot het ware (hetgeen duidelijk blijkt, want zooals het goede eerder is, is het ook hooger, en zooals het ware later is, is het ook lager); dat het veld de Kerk is, zoo genoemd om het zaad, dat zij ontvangt, bijgevolg dat diegenen velden zijn, die in het goede der leer zijn, kan uit vele plaatsen in het Woord blijken. Hieruit blijkt duidelijk, wat “omkeeren naar achter hem” beteekent, namelijk, zich afwenden van het goede, en zien naar de leerstellige dingen; vandaar wordt er, omdat deze dingen door Loths vrouw worden aangeduid, aan toegevoegd: gedenkt aan de vrouw van Loth. Er wordt niet gezegd: zij zag achter zichzelf om, maar van achter hem, want Loth beteekent het goede (men zie de nrs. 2324, 2331, 2371, 2399); dit is de reden, dat er wanneer tot Loth gesproken werd (in vers 17) gezegd werd: “zie niet achter u om”. Dat bij Lukas gezegd wordt “die keere niet om *naar achter hem*”, en niet “naar de dingen die achter hem zijn”, komt omdat de hemelschen zelfs niet iets willen noemen, wat tot het leerstellige behoort (men zie de nrs. 202, 337), hetgeen de reden

is, dat het ook niet genoemd werd, maar gezegd *naar achter hem*. Dezelfde dingen worden aldus beschreven bij Mattheus:

“Wanneer gij zult zien den gruwel der verlating, voorspeld door Daniël, den Profeet; dat alsdan, die in Judea zijn, vlieden op de bergen; die op het huis is, kome niet af, om iets uit zijn huis weg te nemen; en die in het veld is, *keere niet weder terug*, om zijne kleederen weg te nemen” (24: 15, 16, 17),

alwaar de gruwel der verlating de staat der Kerk is, wanneer er geen liefde en geen naastenliefde is, want wanneer deze verlaten zijn, heerschen gruwelijke dingen. Dat Judea de Kerk is, en wel de hemelsche, blijkt overal duidelijk zoowel uit het historische als het profetische Woord van het Oude Testament; dat de bergen, waarop zij vluchten zouden, de liefde tot den Heer en vandaar de liefde jegens den naaste zijn, zie men in de n. 795, 1430, 1691; dat “hij die op het huis is” het goede der liefde is, werd vlak hierboven gezegd, en dat “afkomen om iets uit zijn huis weg te nemen” wil zeggen: zich afwenden van het goede naar het ware, werd eveneens hierboven gezegd; dat “hij die in het veld is” diegenen zijn, die in de geestelijke Kerk zijn, blijkt uit de beteekenis van het veld in het Woord; dat “hij keere niet weder terug om de kleederen weg te nemen” wil zeggen, dat hij zich niet van het goede zou afwenden naar het ware, dat tot het leerstellige behoort, en dat kleederen waarheden beteekenen, daar de waarheden het goede als met kleederen bekleeden, zie men in nr. 1073. Een ieder kan zien, dat al deze dingen, welke de Heer hier over de voleinding der eeuw gesproken heeft, gansch andere dingen beteekenen, en verborgenheden insluiten, zooals dat zij, die in Judea waren, zouden vluchten op de bergen, dat hij, die op het huis was, niet zou afkomen om iets uit het huis weg te nemen, en dat hij, die in het veld was, niet weder terug zou keeren om zijne kleederen weg te nemen; desgelijks dat Loth niet achter zich om zou zien (vers 17), en hier, dat zijne vrouw van achter hem omzag. Verder blijkt dit uit de beteekenis van zijne vrouw, zijnde het ware (waarover de nrs. 915, 1468), en uit de beteekenis van Loth, zijnde het goede (waarover de nrs. 2324, 2351, 2371, 2399); vandaar wordt er gezegd “achter hem”. Er wordt van het ware gezegd, dat het zich van het goede afwendt en naar de leerstellige dingen ziet, wanneer het den mensch der Kerk niet meer ter harte gaat, welk leven hij leidt, maar welke leer hij heeft, terwijl het toch het leven overeenkomstig de leer is, dat den mensch der Kerk maakt, echter niet de van het leven afgescheiden leer; want wanneer de leer van het leven wordt gescheiden, wordt, omdat het goede, dat des levens is, verwoest is, ook het ware, dat tot de leer behoort, verwoest, dat is, het wordt een zoutpilaar; hetgeen een ieder kan weten, die

alleen de leer en niet het leven beoogt, wanneer hij nagaat of hij — hoewel de leer het leert — gelooft in de opstanding, den Hemel, de hel, ja zelfs in den Heer, alsmede in de overige dingen, die tot de leer behooren.

2455. Dat de woorden: “zij werd een zoutpilaar” beteekenen, dat al het goede van het ware verwoest werd, blijkt uit de beteekenis van den pilaar en uit de beteekenis van het zout. In de oorspronkelijke taal wordt de pilaar uitgedrukt door een woord, waarmede een stilstaan wordt aangeduid, niet door een woord dat een standbeeld aangeeft, opgericht ter vereering, ten teken of tot getuigenis, zoodat hier door “zoutpilaar” wordt aangeduid, dat het, verwoest zijnde, stilstond, namelijk het ware, door de vrouw van Loth aangeduid, nr. 2454. Het ware wordt dan verwoest genoemd, wanneer het goede er niet meer in is; de verwoesting zelve wordt door zout aangeduid. Zooals de meeste dingen in het Woord een dubbelen zin hebben, namelijk den echten en den daaraan tegenovergestelden, evenzoo het zout; dit beteekent in den echten zin de aandoening van het ware, in den tegenovergestelden de verwoesting van de aandoening van het ware, dat is, van het goede in het ware. Dat het zout de aandoening van het ware beteekent, zie men in Exod. 30: 35; Lev. 2: 13; Matth. 5: 13; Markus 9: 49, 50; Lukas 14: 34, 35; dat het zout de verwoesting van de aandoening van het ware, of van het goede in het ware beteekent, blijkt uit de navolgende plaatsen; bij Mozes:

“De gansche aarde zal zijn zwavel, en *zout*, eene verbranding, die niet bezaaid zal zijn en geene spruit zal voortbrengen, noch eenig kruid zal daarin opkomen, gelijk de omkeering van Sodom en Amora, Admah en Zeboïm” (Deut. 29: 23),

alwaar zwavel de verwoesting van het goede is, en zout de verwoesting van het ware; dat het de verwoesting geldt, blijkt uit elke bijzonderheid duidelijk. Bij Zefanja:

“Moab zal zijn als Sodom, en de zonen Ammons als Amora, een plaats overgelaten aan de netel, en eene *zoutgroeve*, en eene verlating tot in eeuwigheid” (2: 9),

alwaar de plaats overgelaten aan de netel voor het verwoeste goede staat, en de zoutgroeve voor het verwoeste ware, want de plaats der netel heeft betrekking op Sodom, waardoor het booze of verwoeste goede wordt aangeduid, en de zoutgroeve op Amora, waardoor het valsche of het verwoeste ware wordt aangeduid, zooals alreeds werd aangetoond. Dat het de verwoesting geldt,

blijkt duidelijk, want er wordt gezegd “eene verlating tot in eeuwigheid”. Bij Jeremia:

“Wie vleesch tot zijnen arm stelt, zal zijn als een naakt stekje in de wildernis, en hij zal niet zien wanneer het goede komt, en zal dorre plaatsen in de woestijn bewonen, *zout* en onbewoond land” (17: 6), alwaar de dorre plaatsen staan voor verwoeste goedheden, het zoute land voor verwoeste waarheden. Bij David:

“Jehovah stelde de rivieren tot eene woestijn, en de watertochten tot een dorstig land, het vruchtbaar land tot *zouten* grond, om de boosheid dergenen, die daarin wonen” (Psalm 107: 33, 44);

“vruchtbaar land tot een zouten grond” voor de verwoesting van het goede in het ware; bij Ezechiël:

“Hare modderige plaatsen en hare moerassen, zij zullen niet gezond worden, *zij zullen tot zout overgegeven worden*” (47: 11);

tot zout overgegeven worden staat voor geheel en al verwoest worden naar het ware. Daar het zout de verwoesting beteekende, en de steden de leerstellige dingen van het ware, zooals werd aangetoond in de nrs. 402, 2268, 2428, 2451, werden oudtijds de vernietigde steden met zout bezaaid, opdat zij niet weder opgebouwd zouden worden (Richteren 9: 45). Dit nu is de vierde staat der Kerk, welke door Loth werd uitgebeeld, welke staat daarin bestond, dat al het ware ten aanzien van het goede was verwoest.

2456. Vers 27, 28, 29. *En Abraham stond op vroeg in den morgen, naar de plaats, waar hij voor Jehovah gestaan had. En hij zag tegen de aangezichten van Sodom en Amora, en tegen al de aangezichten van het land der vlakte; en hij zag, en ziet, de rook van het land ging op, gelijk de rook eens ovens. En het geschiedde, toen God de steden der vlakte verdiërf, en God gedacht aan Abraham, en Hij zond Loth uit van het midden der omkeering, in het omkeeren der steden, in welke Loth woonde.* Abraham stond op vroeg in den morgen, beteekent het denken des Heeren over den laatsten tijd; Abraham is, hier als eerder, de Heer in dien staat; naar de plaats, waar hij voor Jehovah gestaan had, beteekent den staat van innerlijke gewaarwording en denken, waarin Hij tevoren geweest was; de plaats is de staat; en hij zag tegen de aangezichten van Sodom en Amora, beteekent het denken over hun inwendigen staat ten aanzien van het booze en valsche; en tegen al de aangezichten van het land der vlakte, beteekent al de daaruit voortvloeiende inwendige staten; en hij zag, en ziet, de rook van het land gelijk de rook eens ovens, beteekent den staat van het valsche (die de rook is), uit den staat van het booze (die de oven is), binnen de Kerk (die het land is); en het geschiedde, toen God de steden der vlakte verdiërf, beteekent,

toen zij te gronde gingen door de valscheden van het booze, welke de steden der vlakte zijn; en God gedacht aan Abraham, beteekent de zaligmaking door de vereeniging van het Goddelijk Wezen des Heeren met Zijn Menschelijk Wezen; en Hij zond Loth uit van het midden der omkeering, beteekent de zaligmaking dergenen, die in het goede zijn, en dergenen die in het ware zijn, waarin het goede is; al dezen zijn hier Loth; in het omkeeren der steden, beteekent, toen zij te gronde gingen, die in valscheden uit boosheden waren; in welke Loth woonde, beteekent, hoewel zij, die behouden werden, ook in dergelijke dingen waren.

2457. Het is niet noodig, deze dingen in bijzonderheden uit te leggen, daar zij voor het meerendeel in het voorafgaande hoofdstuk en al eerder verklaard werden; zij werden er aan toegevoegd en ingelascht, ten einde het duidelijk te doen blijken, dat de goeden van de boozen gescheiden werden, en genen behouden, dezen echter verdoemd werden, eenig en alleen door de vereeniging van het Goddelijk Wezen des Heeren met Zijn Menschelijk Wezen; want anders zouden zij, die hier door Loth worden uitgebeeld, ook te zamen met de overigen te gronde zijn gegaan; hetgeen wordt bedoeld met deze woorden: “Het geschiedde, toen God de steden der vlakte verdierf, en God gedacht aan Abraham, en Hij zond Loth uit van het midden der omkeering, in het omkeeren der steden, in welke Loth woonde”, hetgeen in den innerlijken zin wil zeggen, dat door de vereeniging van des Heeren Goddelijk Wezen met Zijn Menschelijk Wezen al diegenen behouden werden, die in het goede waren, alsmede al diegenen, die in het ware waren, waarin het goede is, hier uitgebeeld door Loth, terwijl zij te gronde gingen, die in valscheden uit boosheden waren, hoewel diegenen, die behouden werden, ook in valscheden en boosheden waren. Aldus zijn nu de dingen die in dit hoofdstuk staan, verbonden met die van het voorafgaande, namelijk dat Abraham, dat is, de Heer in dien staat, tusschenbeide kwam voor diegenen van Sodom en Amora, die worden aangeduid door vijftig, door vijfenveertig, door veertig, door dertig, door twintig, en door tien; en aangaande hen is aldaar uitgelegd, dat zij allen in hun volgorde diegenen zijn, die in het goede zijn, alsmede diegenen, die in het ware zijn, waarin eenig goeds is.

2458. Vers 30. *En Loth toog op uit Zoar, en woonde in den berg, en zijne twee dochters met hem, want hij vreesde in Zoar te wonen; en hij woonde in eene spelonk, hij en zijne twee dochters.* Loth toog op uit Zoar, beteekent, toen zij niet meer in de aandoening van het ware waren; en woonde in den berg, beteekent, dat zij zich toen tot een soort van goede wendden; en zijne twee dochters met hem, beteekent dat de daaruit voortvloeiende aandoeningen

desgelijks deden; want hij vreesde in Zoar te wonen, beteekent, aangezien zij niet meer uit de aandoening van het ware naar het goede konden zien; en hij woonde in eene spelonk, beteekent het goede van het valsche; en zijne twee dochters, beteekent de daaruit voortvloeiende aandoeningen, die tot een dergelijk goede en een dergelijk valsche behooren.

2459. Dat de woorden: “Loth toog op uit Zoar” beteekenen, toen zij niet meer in de aandoening van het ware waren, blijkt uit de beteekenis van Zoar, zijnde de aandoening van het ware (waarover nr. 2439), en daar hierop volgt, dat hij in den berg woonde, omdat hij vreesde in Zoar te wonen, wordt er mede aangeduid “toen zij niet meer in de aandoening van het ware waren”, en zulks wijl al het goede van het ware verwoest was, zooals blijkt bij vers 26. Hier nu wordt de vijfde staat der Kerk, uitgebeeld door Loth, beschreven, welke daarin bestaat dat, nadat er geen aandoening van het ware meer was, een soort van onzuiver goede, of het goede van het valsche, binnenvloeiende.

2461. Dat “zijne twee dochters met hem” beteekent, dat de daaruit voortvloeiende aandoeningen desgewendden, blijkt uit de beteekenis van den berg, zijnde liefde in elken zin, namelijk de hemelsche en geestelijke liefde (nrs. 795, 1430), alsmede de eigen- en wereldliefde (nr. 1691), en zulks omdat de meeste dingen in het Woord ook een tegenovergestelden zin hebben; en daar elk goede tot de eene of andere liefde behoort, wordt hier door den berg het goede aangeduid, maar wat voor soort van goede wordt in hetgeen volgt beschreven, namelijk dat het duister was en onzuiver werd, want terstond daarop wordt gezegd, dat hij in eene spelonk woonde en daarna, dat daar profane dingen geschiedden.

2461. Dat “zijne twee dochters met hem” beteekent, dat de daaruit voortvloeiende aandoeningen desgelijks deden, blijkt uit de beteekenis der dochters, zijnde de aandoeningen, waarover de nrs. 489, 490, 491; maar zooals het goede is, zijn de aandoeningen; ook het vuile en onreine goede heeft zijn aandoeningen, want allen worden aangedaan door de dingen welke zij voor goed houden, van welken aard zij ook zijn mogen, want zij behooren tot hun liefde.

2462. Dat de woorden: “want hij vreesde in Zoar te wonen” beteekenen, aangezien hij niet meer uit de aandoeningen van het ware naar het goede kon zien, blijkt uit de beteekenis van Zoar, zijnde de aandoening van het ware (nr. 2439); wanneer deze verwoest is, kan men derhalve niet meer naar het goede zien; er bestaat dan ook vrees voor al het ware, omdat dit is tegenovergesteld aan het goede van onreine liefde.

2463. Dat de woorden: “en hij woonde in eene spelonk”, het goede van het valsche beteekenen, blijkt uit de beteekenis van de spelonk; de spelonk is een soort van woning in den berg, maar een duistere; en daar woningen, welke dan ook, evenals huizen, goedheden beteekenen (nrs. 2233, 2234), maar dan zulke goedheden als de woningen zijn, beteekent de spelonk hier, zijnde een duistere woning, een dergelijk goede. Spelonken der bergen worden ook herhaaldelijk in het Woord vermeld, en beteekenen aldaar desgelijks dergelijke dingen, zooals in Jesaja 2: 19; hfdst. 32: 14; eveneens in de historische gedeelten, zooals dat Elias, vluchtende voor Izebel,

“kwam tot eene *spelonk* in den berg Choreb, en aldaar vernachtte; en aldaar geschiedde het woord van Jehovah tot hem, dat hij uit zou gaan en staan *op den berg* voor Jehovah; en dat hij toen zijn aangezichten bewond met zijnen mantel, en uitging, en stond in den *ingang der spelonk*” (1 Kon. 19: 9, 13);

aldaar wordt door de spelonk in den innerlijken zin het duistere goede aangeduid, maar zooals het is in verzoekingen; en daar dit het Goddelijke niet kon verdragen, bewond hij het aangezicht met den mantel. Desgelijks elders in de historische gedeelten, namelijk dat de zonen Israëls ter oorzaak van Midian zich spelonken maakten in de bergen (Richteren 6: 2), voorts ter oorzaak van de Filistijnen (1 Sam. 13: 6); met gene historische vermeldingen is het evenzoo gesteld als met deze historische vermeldingen bij Mozes, namelijk dat zij in den innerlijken zin een andere beteekenis hebben.

2464. Dat de woorden: “en zijne twee dochters” de daaruit voortvloeiende aandoeningen beteekenen, die tot een dergelijk goede en een dergelijk valsche behooren, blijkt uit de beteekenis van de dochters, zijnde de aandoeningen (nr. 2461). Het goede, waaruit de aandoeningen voortkomen, of de vader waaruit de dochters voortkomen, is Loth; doch het ware waaruit zij voortkomen, of de moeder, was de vrouw van Loth, en toen deze een zoutpilaar was geworden, dat is, toen het goede van het ware verwoest was, ontstond een dergelijk goede als door Loth in de spelonk wordt aangeduid, en dergelijke daaruit voortvloeiende aandoeningen, als door de dochters worden aangeduid.

2465. Vers 31, 32, 33, 34, 35, 36. *En de eerstgeborene zeide tot de jongste: Onze vader is oud, en er is geen man in het land, om tot ons te komen naar den weg der gansche aarde. Kom, laat ons onzen vader wijn te drinken geven, en bij hem liggen, en laat ons van onzen vader zaad in het leven behouden. En zij gaven dien nacht haren vader wijn te drinken, en de eerstgeborene kwam, en lag bij haren vader, en hij wist niet van haar nederliggen noch van haar opstaan. En het geschiedde des anderen daags, en de eerstgeborene zeide tot de*

jongste: Zie, ik heb gisteren bij mijnen vader gelegen; laat ons ook dezen nacht hem wijn te drinken geven, en kom, lig bij hem, en laat ons van onzen vader zaad in het leven behouden. En zij gaven ook dien nacht haren vader wijn te drinken, en de jongste stond op, en lag bij hem, en hij wist niet van haar nederliggen noch van haar opstaan. En de twee dochters van Loth ontvingen van haren vader. De eerstgeborene zeide tot de jongste, beteekent, hier als eerder, de aandoeningen; de eerstgeborene de aandoening van zulk een goede, de jongste de aandoening van zulk een valsche; onze vader is oud, en er is geen man in het land, beteekent, dat men niet meer weet, wat het goede is, en wat het ware; om tot ons te komen, beteekent, waarmede zij verbonden zouden worden; naar den weg der gansche aarde, beteekent overeenkomstig de leerstellige dingen; de aarde is de Kerk; kom, laat ons onzen vader wijn te drinken geven, beteekent dat zij een dergelijk goede met valscheden zouden vervullen, welke de wijn zijn; en bij hem liggen, beteekent, dat zij aldus verbonden zouden worden; en laat ons van onzen vader zaad in het leven behouden, beteekent, dat er aldus de vernieuwing van een soort van Kerk zou zijn; en zij gaven haren vader wijn te drinken, beteekent, dat zij een dergelijk goede met valscheden vervulden; dien nacht, beteekent, toen alle dingen in zulk een duisternis waren; en de eerstgeborene kwam, beteekent de aandoening van een dergelijk goede; en lag bij haren vader, beteekent, dat zij aldus werden aangepast; en hij wist niet van haar nederliggen noch van haar opstaan, beteekent dat een dergelijk algemeen goede niet anders wist, dan dat het zoo was; en het geschiedde des anderen daags, beteekent naderhand; en de eerstgeborene zeide tot de jongste, beteekent, dat de aandoening van een dergelijk goede het valsche overreedde; zie, ik heb gisteren bij mijnen vader gelegen, beteekent, dat zij aldus verbonden waren; laat ons ook dezen nacht hem wijn te drinken geven, beteekent, hier als eerder, dat zij een dergelijk goede met valscheden vervulden, toen elk ding in zulk een duisternis verkeerde; en kom, lig bij hem, beteekent, dat deze dingen ook verbonden zouden worden; en laat ons van onzen vader zaad in het leven behouden, beteekent, hier als eerder, dat er aldus de vernieuwing van een soort van Kerk zou zijn; en zij gaven ook dien nacht haren vader wijn te drinken, beteekent, dat zij in dien duisternis staat een dergelijk goede met valscheden vervulden; en de jongste stond op, en lag bij hem, beteekent dat de aandoening van het valsche desgelijks deed, zoodat de valscheden als waarheden verschenen, en aldus verbonden werden; en hij wist niet van haar nederliggen noch van haar opstaan, beteekent, dat een dergelijk algemeen goede niet anders wist, dan dat het zoo was; en de twee dochters van Loth ontvingen van haren vader,

beteekent, dat vandaar de oorsprong kwam van zulk een godsdienstigheid, als wordt aangeduid door Moab en den zoon Ammons.

2466. Dat in den innerlijken zin deze dingen, welke hier verklaard zijn, worden aangeduid, kan bevestigd worden, en wel woord voor woord, maar behalve dat het meerendeel daarvan al eerder bevestigd werd, zijn zij ook van dien aard, dat zij de voorstellingen en kuische ooren kwetsen. Uit de in het kort samengevatte verklaring kan dit blijken, dat door deze dingen de oorsprong wordt beschreven van een dergelijke godsdienstigheid, als door Moab en den zoon Ammons in het Woord wordt aangeduid; van welken aard zij was, zal gezegd worden in hetgeen volgt, alwaar van Moab en den zoon Ammons sprake is; dat het het geschonden goede en het vervalschte ware is, blijkt duidelijk. De schendingen van het goede, en de vervalschingen van het ware worden in het Woord gemeenlijk door echtbreuken en hoererijen beschreven, en ook zoo genoemd; de reden hiervan is deze, dat het goede en het ware onderling een huwelijk vormen (nrs. 1904, 2173), ja zelfs — en wat nauwelijks iemand kan geldoven — komt hieruit als uit haar echt beginsel de heiligheid van de huwelijken op aarde voort, alsmede de huwelijkswetten, waarover in het Woord gehandeld wordt; want het is hiermede aldus gesteld: wanneer de hemelsche dingen met de geestelijke dingen uit den Hemel nederdalen in een lagere sfeer, veranderen zij daar geheel en al in een gelijkenis van huwelijken, en zulks vanwege de overeenstemming, die er bestaat tusschen geestelijke en natuurlijke dingen, over welke overeenstemming, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, elders; wanneer zij echter verdraaid worden in de lagere sfeer, zooals daar geschiedt, waar booze geniën en booze geesten zijn, dan worden deze zelfde dingen in zulke dingen veranderd, als die welke tot echtbreuken en hoererijen behooren; dit is de reden, dat bezoedelingen van het goede en verdraaiingen van het ware in het Woord door echtbreuken en hoererijen worden beschreven, en ook zoo genoemd, zooals ten duidelijkste kan blijken uit de navolgende plaatsen; bij Ezechiël:

“Gij hebt *gehoereerd* van wege uwen naam; en hebt uwe *hoererijen* uitgestort over een ieder, die voorbijging; gij hebt van uwe kleederen genomen, en u gemaakt geplekte hoogten, en hebt daarop *gehoereerd*; gij hebt genomen de vaten uws sieraads van Mijn goud en van Mijn zilver, dat Ik u gegeven had, en gij hebt u beelden van het mannelijke gemaakt, en *gij hebt met dezelve gehoereerd*; gij hebt uwe zonen en uwe dochteren, die gij Mij gebaard hadt, genomen, en hebt ze denzelven geofferd; is het wat kleins van uwe *hoererijen*; *gij hebt gehoereerd* met de zonen van Egypte, uwe naburen, groot van vleesch, en gij hebt

uwe *hoererij* vermenigvuldigd, om Mij tot toorn te verwekken; gij hebt gehoereerd met de zonen van Aschur, en gij hebt met hen *gehoereerd* en waart niet verzadigd; en gij hebt uwe *hoererij* vermenigvuldigd, tot aan het land van handel, Chaldea, en toch zijt gij daarmee niet verzadigd geworden” (16: 15, 16, 17, 20, 26, 28, 29 en vervolg),

alwaar gehandeld wordt over Jeruzalem, waarmede hier de verdorven Kerk ten aanzien van het ware wordt aangeduid; een ieder kan zien, dat al deze dingen gansch andere beteekenissen hebben; dat iets verdorvens van de Kerk hoererij wordt genoemd, blijkt duidelijk. De kleederen hier zijn waarheden, die verdraaid worden; de daaruit voortvloeiende valschheden, die vereerd worden, zijn de geplekte hoogten, waarmede hoererij gepaard ging; (dat kleederen waarheden zijn, zie men in nr. 1073, en dat hoogten de eeredienst zijn, in nr. 796); de “vaten des sieraads van goud en zilver, dat Ik u gegeven had” zijn de erkentissen van het goede en het ware uit het Woord, waarmede zij valschheden bevestigen, en wanneer deze als waarheden verschijnen, worden zij “beelden van het mannelijke” genoemd, waarmede hoererij gepleegd werd; (dat de vaten des sieraads van goud en zilver de erkentissen van het goede en ware zijn, blijkt uit de beteekenis van het goud, zijnde het goede, nrs. 113, 1551, 1552; en van het zilver, zijnde het ware, nrs. 1551, 2048; “beelden van het mannelijke” beteekent, dat valschheden als waarheden verschijnen, nr. 2046). Dat de zonen en dochteren, die zij hadden gebaard en denzelven geofferd hadden, de waarheden en goedheden zijn, welke zij verdraaid hadden, blijkt uit de beteekenis der zonen en der dochteren, nrs. 489, 490, 491, 533, 2362. Dat “hoereeren met de zonen van Egypte” wil zeggen, deze verdraaien door wetenschappelijke dingen, blijkt uit de beteekenis van Egypte, zijnde het wetenschappelijke, nrs. 1164, 1165, 1186, 1462; dat “hoereeren met de zonen van Aschur” wil zeggen, deze verdraaien door redeneeringen, blijkt uit de beteekenis van Aschur, zijnde de redeneering, nrs. 119, 1186; dat “hoererij vermenigvuldigen tot aan het land Chaldea” wil zeggen, tot aan de ontwijding van het ware, die Chaldea is, nr. 1368; hieruit blijkt duidelijk, van welken aard de innerlijke zin des Woords is in den zin van de letter zelf. Desgelijks elders bij denzelfden Profeet:

“Twee vrouwen, dochteren van ééne moeder, *hoereerden* in Egypte, in hare jeugd *hoereerden* zij; Samaria is Ohola, Jeruzalem is Oholiba; Ohola hoereerde onder Mij, en *zij werd verliefd op hare boelen*, op de Assyriërs, die nabij waren; zij dreef hare *hoererijen* met dezelve, die allen de keure van alle zonen van Aschur waren; zij verliet hare *hoererijen* uit Egypte niet, want zij hadden bij haar in hare jeugd gelegen. Oholiba

verdorft hare minne nog meer dan zij, en hare *hoererijen* meer dan de *hoererijen* van hare zuster; zij werd verliefd op de zonen van Aschur; zij deed tot hare *hoererijen* nog meer toe, en zij zag de beelden der *Chaldeën*, zij werd op *dezelve verliefd* met het opzien harer oogen; de zonen van Babel kwamen tot haar in tot den bijslaap der minnen” (23: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 11, 12, 14, 16 en vervolg).

Samaria is de Kerk, welke in de aandoening van het ware is, Jeruzalem die, welke in de aandoening van het goede is, wier hoererijen met de Egyptenaren en met de zonen van Aschur verdraaiingen van het goede en ware zijn, door wetenschappelijke dingen en redeneeringen, waarmede valscheden worden bevestigd, zooals blijkt uit de beteekenis van Egypte (nrs. 1164, 1165, 1186, 1462), en van Aschur (nrs. 119, 1186); en dat zulks geschiedde tot aan den profanen eeredienst toe, die ten aanzien van het ware Chaldea is (nr. 1368) en ten aanzien van het goede de zonen van Babel (nrs. 1182, 1326). Bij Jesaja:

“Het zal geschieden ten einde van zeventig jaren, dat Jehovah Tyrus zal bezoeken, en dat zij zal wederkeeren tot haren *hoerenloon*, en zij zal *hoererij bedrijven* met alle koninkrijken der aarde” (23: 17);

het is de grootspraak van het valsche, dat door hoerenloon en de hoererij van Tyrus wordt aangeduid; dat Tyrus de erkentnissen van het ware is, zie men in nr. 1201; en dat de koninkrijken, waarmede hoererij werd bedreven, de waarheden zijn nr. 1672. Bij Jeremia:

“Gij hebt met vele metgezellen *gehoereerd*, en keer weder tot Mij; hef uwe oogen op naar de heuvelen, en zie, waar zijt gij niet *geschonden*; gij hebt voor hen gezeten aan de wegen, als een Arabier in de woestijn, en gij hebt het land ontheilgd met uwe *hoererijen*, en met uwe boosheid” (3: 1, 2);

hoereeren en met hoererijen het land ontheiligen is de waarheden der Kerk verdraaien en vervalschen; dat het land de Kerk is, zie men in de nrs. 662, 1066, 1067. Bij denzelfde:

“Van wege het gerucht harer *hoererij* had zij het land ontheilgd, zij bedreef overspel met steen en hout” (3: 9);

overspel bedrijven met steen en hout, is de waarheden en goedheden van den uiterlijken eeredienst verdraaien; dat de steen een dergelijk ware is, zie men in de nrs. 643, 1298; en het hout een dergelijk goede, nr. 643. Bij denzelfde:

“Omdat zij eene dwaasheid in Israël deden, en *overspel bedreven* met de vrouwen hunner metgezellen, en een woord in Mijnen naam gesproken hebben, dat valsch is, hetwelk Ik hun niet geboden had” (29: 23);

overspel bedrijven met de vrouwen der metgezellen is het valsche leeren als uit hen; bij denzelfde:

“In de profeten van Jeruzalem heb Ik afschuwelijkheid gezien, *overspel bedrijvende* en gaande in het valsche” (23: 14),

alwaar “overspel bedrijven” het goede betreft, dat bezoedeld werd, “in het valsche gaan” het ware, dat verdraaid werd. Bij denzelfde:

“Uwe *echtbreuken*, en uwe hunkeringen, de schandelijkheid uws hoerdoms, op de heuvelen, in het veld; Ik heb uwe verfoeiselen gezien; wee u, Jeruzalem, zult gij niet gereinigd worden na dezen, hoe lang nog” (13: 27).

Bij Hosea:

“*Hoerij*, en *wijn*, en most neemt het hart in beslag; Mijn volk ondervraagt hout, en zijn stok zal het bekend maken, want de *geest der hoerij* heeft hen verleid, en zij hebben *gehoereerd* van onder hunnen God; op de hoogten der bergen offeren zij, en op de heuvelen rooken zij, onder eenen eik, populier en steeneik; daarom *hoereeren* uwe dochteren, en uwe schoondochteren bedrijven overspel; zal Ik over uwe dochteren niet bezoeking doen, omdat zij *hoereeren*, en over uwe schoondochteren, omdat zij *overspel* bedrijven, want dezen scheiden zich af met de *hoeren*, en offeren met de *lichtekooien*” (4: 11, 12, 13, 14);

wat elk dezer dingen in den innerlijken zin beteekent, kan blijken uit de beteekenis van den wijn, zijnde het valsche, van den most zijnde het booze daarvan, van het hout dat ondervraagd wordt, zijnde het goede der verlustiging van de eene of andere begeerte, van den stok die bekend zal maken, zijnde de verbeeldingskracht van hun verstand; voorts van de bergen en heuvelen, zijnde de eigen- en wereldliefde, van eikenboom, populier en steeneik, zijnde even zoovele daaruit voortvloeiende grove gewaarwordingen, waarin zij vertrouwen; van de dochteren en schoondochteren, zijnde dergelijke aandoeningen; hieruit blijkt duidelijk, wat daar wordt aangeduid door hoerijen, echtbreuken en lichtekooien. Bij denzelfde:

“Israël, gij hebt *gehoereerd* over uwen God, gij hebt *hoerenloon* lief gehad op alle dorschvloeren des korens” (9: 1);

hoerenloon voor de grootspraak van het valsche. Bij Mozes:

“Opdat gij misschien geen verbond maakt met den inwoner van het land, en zij hunne *goden nahoereeren*, en hunnen goden offerande doen, en hij u roept, en gij van zijne offeranden etet, en gij van zijne dochters neemt voor uwe zonen, en zijn dochters hare *goden nahoereeren*, en uwe zonen hare *goden doen nahoereeren*” (Exod. 34: 15, 16);

bij denzelfde:

“Ik zal allen uitroeien, *die hem nahoereeren*, om den Molech *na te hoereeren*, uit het midden huns volks; en de ziel, die zich tot de duivelskunstenaars en tot de waarzeggers zal gekeerd hebben, om *die na te hoereeren*, Ik zal Mijne aangezichten tegen die ziel zetten, en zal ze uit het midden haars volks uitroeien” (Lev. 20: 5, 6).

Bij denzelfde:

“Uwe zonen zullen gaan weiden in de woestijn, veertig jaren, en zullen uwe *hoerereien* dragen, totdat uwe lichamen verteerd zijn in de woestijn” (Num. 14: 33).

Bij denzelfde:

“Gedenkt aan al de geboden van Jehovah, en doet dezelve, en gij zult naar uw hart en naar uwe oogen niet sporen, die gij zijt *nahoereerende*” (Num. 15: 39).

Nog duidelijker bij Johannes:

“Een engel zeide: Kom herwaarts, ik zal u toonen het oordeel der *grootte hoer*, die daar zit op vele wateren, met welke de koningen der aarde *gehoereerd* hebben, en die de aarde bewonen, zijn dronken geworden van den *wijn harer hoererei*” (Openb. 17: 1, 2);

de grootte hoer staat voor hen, die in een profanen eeredienst zijn; de vele wateren, waarop zij zit, zijn de erkenenissen (nrs. 28, 739); de koningen der aarde, die met haar gehoereerd hebben, zijn de waarheden der Kerk (nrs. 1672, 2015, 2069); de wijn waarvan zij dronken werden, is het valsche (nrs. 1071, 1072). Daar de wijn en de dronkenschap deze dingen beteekenen, wordt van de dochters van Loth gezegd, dat zij haren vader wijn te drinken gaven, vers 32, 33, 35. Bij denzelfde:

“Babylon heeft alle natiën doen drinken uit *den wijn des toorns harer hoererei*, en de koningen der aarde hebben met haar *gehoereerd*” (Openb. 18: 3);

Babylon of Babel staat voor den eeredienst, welks uiterlijke dingen heilig schijnen, maar welks innerlijke dingen profaan zijn (nrs. 1182, 1295, 1326); de natiën, die zij drinken deed, zijn de goedheden, die ontwijfd worden (nrs. 1259, 1260, 1416, 1849); de koningen, die met haar gehoereerd hebben, zijn waarheden (nrs. 1672, 2015, 2069). Bij denzelfde:

“Waar en rechtvaardig zijn de oordeelen des Heeren God, dewijl Hij de *grootte hoer* geoordeeld heeft, die de aarde verdorven heeft met hare hoererei” (Openb. 19: 2);

aarde voor de Kerk (nrs. 566, 662, 1066, 1067, 2117, 2118). Daar hoererijen dergelijke dingen beteekenden, en de dochteren aandoeningen, was het zoo streng verboden, dat de dochter van een priester hoereeren zou, waarover aldus bij Mozes:

“Als de dochter van eenigen priester zal beginnen te hoereeren, zij ontheiligt haren vader; met vuur zal zij verbrand worden” (Lev. 21: 9); voorts, dat zij geen hoerenloon zouden inbrengen in het huis van Jehovah, daar het een gruwel is (Deut. 23: 18). En daarom bestond er zulk een streng navorschend onderzoek betreffende de vrouw, wier man een verdenking van echtbreuk had opgevat (Num. 5: 12 tot 31), waarbij alle dingen tot in bijzonderheden betrekking hebben op de echtbreuken van het goede. Daarenboven zijn er vele geslachten van echtbreuken en hoererijen, en nog meer soorten, waarover in het Woord gehandeld wordt; dit geslacht, hetwelk hier beschreven wordt door het liggen van Loths dochteren bij haar vader, is dat, hetwelk Moab en de zoon Ammons wordt genoemd, waarover zoo aanstonds gehandeld zal worden.

2467. *Vers 37, 38. En de eerstgeborene baarde eenen zoon, en noemde zijnen naam Moab; hij is de vader der Moabieten, tot op dezen dag. En de jongste, ook zij baarde eenen zoon, en noemde zijnen naam Ben-Ammi; hij is de vader der zonen Ammons, tot op dezen dag.* De eerstgeborene baarde eenen zoon, beteekent de godsdienstigheid van deze Kerk ten aanzien van het goede; en noemde zijnen naam Moab, beteekent de hoedanigheid daarvan; hij is de vader der Moabieten tot op dezen dag, beteekent dat daaruit dezulken voortkwamen; en de jongste, ook zij baarde eenen zoon, beteekent het vervalschte ware dezer Kerk; en noemde zijnen naam Ben-Ammi, beteekent de hoedanigheid daarvan; hij is de vader der zonen Ammons, tot op dezen dag, beteekent dat daaruit dezulken voortkwamen.

2468. Deze dingen behoeven evenmin bevestiging, want het blijkt duidelijk uit de verklaring zelve en uit hetgeen voorafgaat en volgt, dat dergelijke dingen worden aangeduid; wat en hoe echter de godsdienstigheid is, die door Moab en de zonen Ammons wordt aangeduid, kan blijken uit hun oorsprong, welke beschreven werd, alsmede uit vele plaatsen, zoowel in het historische als in het profetische Woord, waar zij genoemd worden. In het algemeen genomen zijn het zij, die in een uiterlijken eeredienst zijn, welke op de een of andere wijze heilig schijnt, maar niet in een innerlijken, en die de dingen, welke tot den uiterlijken eeredienst behooren, gretig voor goedheden en waarheden aangrijpen, maar de dingen die tot den innerlijken eeredienst behooren, verwerpen en verachten. Een dergelijke eeredienst en een dergelijke

godsdienstigheid vindt gereedelijk ingang bij hen, die in het natuurlijk goede zijn, maar anderen vergeleken bij zichzelf verachten. Zij zijn niet ongelijk aan vruchten die in den uiterlijken vorm niet onschoon zijn, maar die van binnen beursch of verrot zijn; en niet ongelijk aan marmeren vazen waarin onreine, en somtijds afgrijselijke dingen zijn; of niet ongelijk aan vrouwen, van gelaat, lichaam en gebaar niet onsierlijk, maar van binnen ziek en vol schandelijkheden; want er is een algemeen goede, dat bij hen is, en dat niet onschoon verschijnt, maar de bijzonderheden welke daar binnentreden, zijn vuil. Weliswaar is het in het begin niet zoo, maar het wordt allengs zoo, want zij laten zich gereedelijk vullen met alle mogelijke dingen, die goed genoemd worden, en vandaar met alle mogelijke valschheden, die zij, omdat zij bevestigen, voor waarheden houden, en zulks wijl zij de innerlijke dingen van den eeredienst verachten, en dit omdat zij in eigenliefde zijn; dezulken ontleenen hun ontstaan en herkomst aan hen, die alleen in een uiterlijken eeredienst zijn (hier in dit hoofdstuk uitgebeeld door Loth), en wel, wanneer het goede van het ware verlaten is. Zij worden in het Woord beschreven, zoowel zooals zij in den aanvang zijn, wanneer het goede van hen nog niet zoo bezoedeld is, als daarna, wanneer het bezoedeld wordt, alsmede later, wanneer het gansch en al bezoedeld is; en dat zij de inwendige dingen van den eeredienst en van de leer verwerpen. *Zooals zij zijn in den aanvang, wanneer het goede van hen nog niet zoo bezoedeld is*, bij Daniël:

“Op den tijd van het einde zal de koning van het zuiden tegen hem stooten, en de koning van het noorden zal op hem aansnellen als een storm, met wagen, en met ruiteren, en met vele schepen, en hij zal in de landen komen, en zal ze overstroomen, en doortrekken; en hij zal komen in het land des sieraads, en vele landen zullen ternedergeworpen worden; deze zullen uit zijne hand gerukt worden, Edom, en *Moab*, en de *eerstelingen* der zonen Ammons” (II: 40, 41);

de koning van het zuiden voor hen, die in goedheden en waarheden zijn; de koning van het noorden voor hen, die in boosheden en valschheden zijn; de koning van het noorden met wagen, ruiteren, schepen, komende in de landen, overstroomende en doortrekkende, wil zeggen, dat de boosheden en valschheden — aangeduid door wagenen, paarden, schepen — de overhand zullen hebben; Edom, Moab, en de eerstelingen der zonen Ammons, die uit zijne hand gerukt moeten worden, staan voor hen, die in een dergelijk

goede zijn, dat nog niet zoo door valschheden is bezoedeld, waarom zij de eerstelingen der zonen Ammons worden genoemd. Bij Mozes:

“Wij doortogen den weg der woestijn, en Jehovah zeide tot Mozes: *Beangstig Moab niet*, en meng u ook niet met hen in den strijd, want Ik zal u geene erfenis van hun land geven, dewijl Ik aan Loths zonen Ar ter erfenis gegeven heb” (Deut. 2: 8, 9);

en aangaande de zonen Ammons:

“Jehovah sprak tot Mozes: Gij zult heden doortrekken aan Ar, *de landpale van Moab*, en gij zult naderen tegenover de *zonen Ammons*, en beangstig ook die niet, en meng u ook niet met hen niet, want Ik zal u van het *land der zonen Ammons* geene erfenis geven, dewijl Ik het aan *Loths zonen* ter erfenis gegeven heb” (Deut. 2: 17, 18, 19).

Ar staat voor een dergelijk goede, Moab en de zonen Ammons voor hen, die in een dergelijk goede zijn, maar in den aanvang, waarom het werd bevolen, dat zij niet beangstigd zouden worden. Dit is de reden, dat Moab de Emim uitdreef, en de Refaïm die als de Enakim waren, en dat de zonen Ammons ook de Refaïm uitdreven, die zij de Samsumim noemden (Deut. 2: 9, 10, 11, 18, 19, 20, 21); door de Emim, Refaïm, Enakim, Samsumim worden diegenen aangeduid, die doortrokken zijn van overredingen van het booze en valsche (men zie nrs. 58I, 1673); door Moab en de zonen Ammons hier diegenen, die nog niet daarvan doortrokken waren; maar toen dezen ook daarvan doortrokken waren, dat is, toen het goede van hen met valschheden bezoedeld was, werden ook zij verdreven (Num. 21: 21 tot 31; Ezech. 25: 8, 9, 10, 11). *Zij worden beschreven, zooals zij zijn, wanneer het goede van hen bezoedeld wordt*, bij Jeremia:

“*Tegen Moab* zeide Jehovah alzoo: Wee over Nebo, want zij is verwoest, zij is beschaamd, Kiriathaïm is ingenomen; Misgab is beschaamd en verschrikt; *Moabs roem* is niet meer; geeft Moab een vleugel, want vliegende zal zij vliegen en hare steden zullen ter verlaten worden, dat niemand in dezelve wone. Verlaat de steden, en woont in de steenrots, gij *inwoners van Moab*, en wordt gelijk eene duif, die in de doorgangen van den mond eens hols nestelt. Ik ken zijne verbolgenheid, spreekt Jehovah, maar zij is niet hecht; zijne valschheden, zij hebben het rechte niet gedaan. Daarom zal Ik over *Moab* huilen, en tot gansch *Moab* zal Ik schreeuwen. Om het geween van Jaëzer zal Ik u beweenen, gij wijnstok van Sibma; uwe wijnranken zijn over zee gegaan, zij hebben gereikt tot aan de zee van Jaëzer; op uwe zomervruchten en op uwen wijnoogst is de verwoester gevallen. Daarom wordt Mijn hart over *Moab* bewogen,

als fluiten. Wee u, Moab, het volk van Kemosch is verloren, want uwe zonen zijn weggenomen in gevangenis, en uwe dochters in gevangenis. En Ik zal de gevangenis van *Moab* terugbrengen in het laatste der dagen” (48: 1, 9, 28, 30, 31, 32, 36, 46, 47);

hier is in het gansche hoofdstuk sprake van Moab, maar er wordt door middel van hem gehandeld over diegenen, die in een dergelijk goede zijn, en hoe zij zich van valschheden laten doortrekken, waarom er gezegd wordt, dat zij Moab een vleugel zouden geven opdat zij wegvliege, en dat hare steden tot verlaten zullen zijn; maar dat zij de steden zouden verlaten en wonen in de steenrots, en nestelen als de duif in de doorgangen van den mond des hols, en vele dingen meer, waardoor zij worden vermaand om in hun algemeene goedheden en waarheden te blijven; en dat als zij dan door de valschheden der onwetendheid zouden worden verleid, zij in het laatste der dagen van de gevangenis zouden worden teruggebracht; maar aangaande hen, bij wie dit niet geschiedde, wordt gezegd: “over Moab zal Ik huilen, en tot gansch Moab zal Ik schreeuwen, en Mijn hart wordt bewogen over Moab”. De valschheden, waarvan zij doortrokken zijn, worden aangeduid door Nebo, Kiriathäim, Misgab, Sibma, Jaëzer, Kemosch, en met andere namen, die in dit hoofdstuk voorkomen. Bij Jesaja:

“Een uitgedreven nest zullen de *dochteren van Moab* zijn; brengt eenen raad aan, houdt gericht; maakt uwe schaduw op het midden van den middag, gelijk de nacht; verbergt de verdrevenen, meldt den omzwerfende niet; laat mijne verdrevenen onder u verkeerren, o *Moab*, wees gij hun eene schuilplaats voor den verwoester. Wij hebben gehoord de hoovaardij van *Moab*, hij is zeer hoovaardig, zijn hoogmoed, en zijne hoovaardij, en zijne verbolgenheid; zijne leugens zijn niet alzo; daarom zal *Moab* over *Moab* huilen, altemaal zullen zij huilen. Daarom zullen mijne ingewanden over *Moab* bewogen worden als eene harp, en mijn binnenste over de stad Keres. En het zal geschieden wanneer men zien zal, dat *Moab* vermoeid is geworden op de hoogte, en komen zal tot zijn heiligdom om te bidden, en hij zal niet vermogen. Binnen drie jaren (als de jaren eens huurlings) en de *eer van Moab* zal verachtzaam gemaakt worden, in al de groote menigte, en het overblijfsel zal gering, onmachtig wezen” (16: 1, 2, 3, 4, 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 21, 23).

Ook in dit gansche hoofdstuk wordt over Moab gehandeld, en door middel van hem over hen, die in een dergelijk goede zijn; en zij worden daar beschreven met hier en daar dezelfde woorden als bij Jeremia (hfdst. 48),

en zij worden desgelijks vermaand om in hunne algemeene goedheden en waarheden te blijven, en zich ook niet te laten doortrekken van valscheden. De algemeene goedheden en waarheden worden daarmede aangeduid, dat zij een raad zouden aanbrenge, gericht houden, de verdrevenen verbergen, den omzwerfende niet melden, een schuilplaats zijn den verdrevenen voor den verwoester, hetgeen alles de uiterlijke dingen van den eeredienst aanduidt. Maar daar zij zich door valscheden lieten innemen, wordt er gezegd: “Binnen drie jaren (als de jaren eens huurlings) zal de eer van Moab verachtzaam gemaakt worden in al de groote menigte, en het overblijfsel zal gering, onmachtig wezen”. Daar zij gemakkelijk verleid worden, wordt Moab “de uitzending van de hand der Filistijnen” genoemd, en de zonen Ammons “hun gehoorzaamheid”, bij Jesaja:

“De wortel van Jischaï, die staat tot een teeken der volken, naar Hem zullen de natiën zoeken, en Zijne rust zal heerlijkheid zijn; de nijd van Efraïm zal wijken, en de vijanden van Jehudah zullen uitgeroeid worden; Efraïm zal Jehudah niet benijden, en Jehudah zal Efraïm niet benauwen; en zij zullen den Filistijnen op den schouder vliegen tegen de zee, zij zullen te zamen de zonen van het oosten berooven, Edom, Sodom, Moab, *de uitzending van hunne hand*, en *de zonen Ammons, hunne gehoorzaamheid*” (II: 10, 13, 14).

De wortel van Jischaï staat voor den Heer; Jehudah voor hen, die in het hemelsch goede zijn; Efraïm voor hen, die in het geestelijk ware zijn; de Filistijnen voor hen, die in de wetenschap der erkentnissen van het ware zijn, en niet in de naastenliefde; de zonen van het oosten voor hen, die in de wetenschap der erkentnissen van het goede zijn, en eveneens niet in de naastenliefde, en Moab wordt “de uitzending van hun hand” genoemd en de zonen van Ammon “hun gehoorzaamheid”, omdat zij door hen met valscheden werden vervuld. *Maar van welken aard zij worden, die Moab en de zonen Ammons worden genoemd, wanneer het goede van hen geheel en al door valscheden bezoedeld is*, wordt beschreven bij David:

“God heeft gesproken in Zijne heiligheid, Gilead is Mij, en Manasse is Mij, en Efraïm is de sterkte Mijns hoofds, Jehudah is Mij wetgever, *Moab is Mij waschpot*” (Psalm 60: 8, 9, 10; desgelijks bij denzelfde, Psalm 108: 8, 9, 10);

de waschpot staat voor het door valscheden bezoedelde goede. Bij Jeremia: “*Moabs roem is niet meer; in Chesbon hebben zij kwaad over hem gedacht: Kom, laat ons hem uitroeien, dat hij geen natie meer zij; Moab is van zijne jeugd aan gerust geweest, en heeft op zijne heffe stil*

gelegen, en is ook niet van vat in vat geledigd, en heeft niet gewandeld in ballingschap; daarom is *zijn smaak in hem* gebleven, en *zijn reuk* niet veranderd. Op alle daken van *Moab* is overal *mishaar*, want Ik heb *Moab* verbroken als een vat, waaraan geen welbehagen is” (48: 2, 11, 38).

De valschheden waarmede het door Moab aangeduide goede wordt bezoedeld, heeten hier heffe, waarin de smaak en geur blijft, wanneer het niet hervormd wordt, hetgeen hier is “ledigen van vat in vat”; het goede zelf wordt “vat waaraan geen welbehagen is” genoemd, zooals bij David “waschpot”, waarin gewasschen wordt. Bij Jesaja:

“De hand van Jehovah zal op dezen berg rusten, en *Moab* zal onder Hem verdorcht worden, gelijk *het kaf* vertreden wordt *tot den mesthoop*” (25: 10).

Dat zij, die in een dergelijk goede zijn, zich alleen om uiterlijke dingen bekommeren, en de innerlijke dingen van den eeredienst en van de leer vervalschen, verwerpen, ja zelfs uitspuwen, en vandaar valschheden voor waarheden hebben, bij Ezechiël:

“Zoon des menschen, zet uwe aangezichten tegen de *zonen Ammons* en profeteer tegen dezelve, en zeg tot de *zonen Ammons*: Hoort het woord van den Heer Jehovih: Alzoo zegt de Heer Jehovih: Omdat gij gezegd hebt: Heah! tegen Mijn heiligdom, dat ontheilgd werd, en tegen den aardbodem Israëls, daar hij verlaten werd, en tegen het huis van Jehudah, daar zij in gevangenis gingen; Ik zal Rabbah tot een woning der kemelen maken, en de *zonen Ammons* tot eene kooi der kudde. Alzoo zegt de Heer Jehovih: Omdat gij met de hand geklapt hebt, en met den voet gestampt hebt, en verblijd zijt geweest met alle verachting uwer ziel over den aardbodem Israëls, daarom, ziet, Ik zal Mijne hand over u uitstrekken, en u den heidenen ten buit geven, en zal u uit de volken uitroeien, en u uit de landen verdoen” (25: 2 tot 11).

Deze woorden: “Heah! tegen het heiligdom dat ontheilgd werd, tegen den aardbodem Israëls, daar hij verlaten werd, tegen het huis van Jehudah, daar zij in gevangenis gingen” en “gij hebt met de hand geklapt, met den voet gestampt, en zijt verblijd geweest met alle verachting uwer ziel over den aardbodem Israëls” zijn woorden van verachting, bespotting en verwerping der innerlijke dingen van den eeredienst en van de leer; en wanneer deze verworpen zijn, zijn de uiterlijke dingen van hoegenaamd geen waarde, maar worden zij “den heidenen ten buit gegeven”, dat is, ingenomen door

boosheden, en “uit de volken uitgeroeid”, dat is, door valscheden, en “uit de landen verdaan”, d.i., zij houden op van de Kerk te zijn. Bij Zefanja:

“Ik heb gehoord de *beschimping van Moab*, en de *lasteringen der zonen Ammons*, die Mijn volk beschimpt hebben; zij hebben zich groot gemaakt tegen hunne landpale: daarom, zoo waarachtig als Ik leef, Moab zal zijn als Sodom, en de *zonen Ammons* als Amora, een plaats aan de netel overgelaten, en Bene zoutgroeve, en eene verlating tot in eeuwigheid zullen zij zijn; dat zullen zij hebben van wege hunnen hoogmoed, omdat zij beschimpt hebben en zich groot gemaakt hebben tegen het volk van Jehovah Zebaoth” (2: 8, 9, 10);

het volk smadelijk beschimpen, en zich groot maken tegen hunne landpale, en tegen het volk van Jehovah Zebaoth, wil zeggen de innerlijke waarheden geringschatten en verwerpen, die het volk van Jehovah Zebaoth zijn; vandaar worden de goedheden boosheden van het valsche, zijnde Sodom en de aan de netel overgelaten plaats; en de waarheden worden valscheden, zijnde Amora en de zoutgroeve; want het is aan de innerlijke dingen, dat de uiterlijke het danken, dat zij goedheden en waarheden zijn; bij David:

“Uwe vijanden overdenken listiglijk een verborgen ding tegen Uw volk, zij beraadslagen zich tegen Uwe verborgenen: Kom, laat ons hen uitroeien, dat het geen natie meer zij, en dat aan den naam Israëls niet meer gedacht worde, want zij beraadslagen te zamen eens van hart, tegen U maken zij een verbond, de tenten van Edom, en de Jischmaëlieten, *Moab* en de Hagarenen, Gebal en *Ammon*, en Amalek, Filistea met de inwoners van Tyrus, ook Aschur heeft zich bij hen gevoegd, zij zijn den *zonen van Loth* tot eenen arm” (Psalm 83: 3 tot 9);

beraadslagen tegen de verborgenen, hen uitroeien dat zij geen natie meer zijn, zoodat aan den naam Israëls niet meer gedacht worde, wil zeggen de innerlijke dingen gansch en al versmaden; de tenten van Edom, de Jischmaëlieten, Moab, de Hagarenen, Gebal en Ammon, zijn diegenen, die in de uiterlijke dingen van den eeredienst en de leer zijn; Filistea met Tyrus zijn zij, die over innerlijke dingen spreken, maar er niet in zijn; Aschur die den zonen Loths tot een arm is, is de redeneering waarmede zij voor de uiterlijke dingen strijden en de innerlijke dingen bestrijden. Bij Mozes:

“Een man zal zijns vaders vrouw niet nemen, en hij zal zijns vaders slippe niet schenden; hij die met verminking verminkt is, of gekneusd aan den zaadbal, zal in de vergadering van Jehovah niet komen; geen *Moabiet* noch *Ammoniet* zal in de vergadering van Jehovah komen,

ook het tiende geslacht zal hem in de vergadering van Jehovah niet komen tot in eeuwigheid” (Deut. 22: 30, hfdst. 23: 1 tot 8).

Hieruit blijkt, wat Moab en Ammon is in het einde der dagen, of wanneer zij geheel en al van valschheden doortrokken zijn (namelijk zij, bij wie het goede geschonden is en het ware vervalscht) en wel hierdoor, dat zij alle innerlijke dingen verachten, verwerpen, en tenslotte uitspuwen; vandaar worden zij hier ook genoemd na de vermelding van schandelijke echtbreuken, zooals des vaders vrouw nemen, des vaders slippe schenden, bijna hetzelfde als wat over de dochters van Loth werd vermeld, van wie Moab en Ammon afstamden; alsmede na de vermelding van den met verminking verminkte en den aan den zaadbal gekneusde, door wie diegenen worden aangeduid, die al wat der liefde en der naastenliefde is, verfoeien; de vergadering van Jehovah is de Hemel, waarin zij niet kunnen komen, omdat zij geen overblijfselen hebben, welke alleen uit de innerlijke goedheden en de innerlijke waarheden voortkomen, en aangeduid worden door het tiende geslacht (nrs. 576, 1738, 2280). Dezen waren ook onder de heidenen, die hun zonen en dochters aan Molech offerden, waardoor in den innerlijken zin wordt aangeduid, dat zij de waarheden en goedheden uitbluschten, want de god van Moab was Kemosch, en de god der zonen Ammons was Molech en Milchom (1 Kon. 11: 7, 33; 11 Kon. 23: 13); aan wie zij offerden (11 Kon. 3: 27); dat door de zonen en dochters waarheden en goedheden worden aangeduid, zie men in de nrs. 489, 490, 491, 533, 1147. Dit nu zijn Moab en Ammon; maar de geslachten hunner valschhedenwaarmede zij de goedheden schenden en de waarheden uitblusschen, zijn er vele, welke bij Jeremia worden opgesomd, maar door de navolgende namen alleen:

“Het oordeel is gekomen tot de aarde der vlakke, tot *Cholon*, en tot *Jahzah*, en tot Mefaäth. En over *Dibon*, en over *Nebo*, en over *Beth-Diblathaim*. En over *Kiriathaim*, en over *Beth-Gamul*, en over *Beth-Meon*. En over *Kiriath*, en over *Boorah*, en over alle steden van *Moabsland*, die verre en die nabij zijn. De hoorn van *Moab* is afgesneden, en zijn arm is verbroken. *Maak hem dronken*, omdat hij zich groot gemaakt heeft tegen Jehovah; en dat *Moab* handklappe in zijn uitspuwsel” (48: 21 tot 26);

dit zijn de geslachten van valschheden, die samenstromen in hen, die Moab en Ammon worden genoemd; welke zij echter zijn en van welchen aard, kan blijken uit de beteekenis van elk der namen in den innerlijken zin; dat namen in het Woord niets anders dan dingen beteekenen, werd vele malen aangetoond.

Over het geheugen van den mensch, dat na den dood blijft, en de herinnering van hetgeen hij in het leven van het lichaam heeft gedaan.

2469. *Tot nog toe is het nauwelijks iemand bekend, dat ieder mensch twee geheugens heeft, het eene uiterlijk, het andere innerlijk, en dat het uiterlijke aan zijn lichaam eigen is, maar het innerlijke aan zijn geest eigen is.*

2470. *Zoolang de mensch in het lichaam leeft, kan hij nauwelijks weten, dat hij een innerlijk geheugen heeft, omdat het innerlijk geheugen dan met zijn uiterlijk geheugen bijna als één tezamen werkt; want de voorstellingen van het denken, die tot het innerlijke geheugen behooren, vloeien in de dingen, welke in het uiterlijke geheugen zijn, als in haar vaten, en worden daar verbonden. Het is daarmede evenzoo gesteld, als wanneer Engelen en geesten met den mensch spreken: dan vloeien hun voorstellingen, waarmede zij onder elkander spreken, in de woorden van de taal des menschen, en verbinden zich aldus met deze, dat zij niet beter weten of zij spreken de eigen taal van den mensch, terwijl toch de voorstellingen van hen zijn, en de woorden, waarin zij vloeien, van den mensch zijn; over dit onderwerp heb ik herhaaldelijk met geesten gesproken.*

2471. *Deze beide geheugens zijn gansch en al van elkander onderscheiden; tot het uiterlijk geheugen, dat den mensch eigen is wanneer hij in de wereld leeft, behooren alle woorden der talen, voorts de voorwerpen van de uiterlijke zinnen, alsmede de wetenschappelijke dingen, die van de wereld zijn. Tot het innerlijk geheugen behooren de voorstellingen van de spraak der geesten, die van het innerlijke gezicht zijn, en alle redelijke dingen, uit welke voorstellingen de gedachte zelve ontstaat. Dat deze twee groepen van dingen van elkander onderscheiden zijn, weet de mensch niet, zoowel omdat hij er niet over nadenkt, als omdat hij in lichamelijke dingen is, en waarvan hij dan zijn gemoed niet zoo ver kan afwenden.*

2472. *Dit is de reden, dat de menschen, zoolang zij in het lichaam leven, niet onder elkander kunnen spreken dan door talen, onderscheiden in gearticuleerde klanken, dat is, in woorden, en elkander wederkeerig niet kunnen verstaan, wanneer zij niet in die talen onderlegd zijn, omdat dit geschiedt door het uiterlijk geheugen; maar dat geesten onder elkander spreken door middel van een universeele taal, onderscheiden in voorstellingen, van dien aard als de voorstellingen van het denken zelf zijn, en dat zij zich op deze wijze kunnen onderhouden met elken geest, van welke taal en natie hij ook in de wereld was, omdat dit geschiedt door het innerlijke geheugen; in deze taal komt elk mensch onmiddellijk na den dood, daar hij in dit geheugen komt, hetwelk, als gezegd, zijn geest eigen is; men zie de nrs. 1637, 1639, 1757, 1876.*

2473. *Het innerlijke geheugen gaat het uiterlijke onmetelijk ver te boven, en zij verhouden zich als eenige myriaden tot een, of als iets blinkende tot duisternis, want myriaden van voorstellingen van het innerlijk geheugen vloeien in een enkel ding van het uiterlijk geheugen, en vertoonen zich daar als een algemeen duister iets; vandaar zijn alle vermogens der geesten, en nog meer der Engelen, in een volmaakter staat, namelijk zoowel hun gevoelens als hun gedachten en innerlijke gewaarwordingen. Op welke wijze het innerlijk geheugen boven het uiterlijke uitmunt, kan uit voorbeelden blijken. Wanneer een mensch zich den eenen of anderen mensch herinnert, die hem van aard door jarenlang verkeer bekend is, als vriend of als vijand, vertoont zich dat wat hij dan over hem denkt, als één duister iets, en zulks omdat het uit het uiterlijk geheugen voortkomt. Maar wanneer deze zelfde mensch een geest geworden is, en zich den ander herinnert, vertoont zich dat wat hij dan over hem denkt, ten aanzien van alle voorstellingen welke hij ooit over hem gevormd heeft, en zulks omdat het uit het innerlijk geheugen voortkomt. Desgelijks is het gesteld met ieder ding; het ding zelf, waarover hij vele dingen wist, vertoont zich in het uiterlijke geheugen als een enkel algemeen iets, maar in het innerlijke geheugen naar alle bijzonderheden, waarover hij zichzelf ooit een voorstelling ten aanzien van dat ding heeft verschaft, en zulks in een wonderbaarlijke vorm.*

2474. *Alle dingen, welke dan ook, die de mensch hoort en ziet, en waardoor hij wordt aangedaan, worden zonder dat de mensch het weet, naar de voorstellingen en einddoelen neergelegd in zijn innerlijk geheugen, en blijven daarin, zoodat er niet iets van verloren gaat, alhoewel deze zelfde dingen in het uiterlijk geheugen in vergetelheid geraken. Van dien aard is derhalve het innerlijk geheugen, dat daarin al de afzonderlijke dingen, ja zelfs de allermeest afzonderlijke, zijn gegrift, welke de mensch ooit heeft gedacht, gesproken en gedaan, ja zelfs die, welke hem slechts als een schaduw verschenen, met de allerkleinste bijzonderheden, van de vroegste kindsheid tot den hoogsten ouderdom. Het geheugen van al deze dingen draagt de mensch met zich mede wanneer hij in het andere leven komt, en hij wordt achtereenvolgens in de volledige herinnering dier dingen gebracht. Dit is zijn Boek Des Levens, dat in het andere leven geopend wordt, en waarnaar hij geoordeeld wordt. Dit kan de mensch nauwelijks gelooven, maar toch is het de volste waarheid; alle einddoelen, die voor hem in het duister lagen, en alle dingen die hij gedacht heeft, alsmede alle dingen die hij daaruit voortvloeiend gesproken en gedaan heeft, tot op het kleinste puntje toe, staan in dat Boek, dat is, in het innerlijk geheugen, en vertoonen zich, zoo vaak de Heer het toestaat, voor de Engelen als op klaarlichten dag; dit is mijn herhaalde malen getoond, en door zoo vele ondervindingen gestaafd, dat het niet den minsten twijfel overlaat.*

2475. *Nog niemand is het bekend, wat de staat der zielen na den dood is, wat het geheugen betreft; door vele en dagelijksche ondervindingen, nu al verscheidene jaren lang, is het mijd te weten gegeven, dat de mensch na den dood hoegenaamd niets verliest van hetgeen in zijn geheugens geweest is, zoowel in het uiterlijke als in het innerlijke, dermate, dat er nooit iets zoo gering of zoo kleins gedacht kan worden, dat de mensch niet met zich mededraagt; zoodat hij na den dood in het geheel niets achterlaat, dan alleen been en vleesch, welke, zoolang hij in de wereld leefde, niet uit zichzelf bezielde waren, maar door het leven van zijn geest, dat zijn zuiverder substantie was, vastgeschakeld aan de lichamelijke dingen.*

2476. *Maar met zijn uiterlijk geheugen is het aldus gesteld, dat hij alle dingen daarvan tot in bijzonderheden met zich mede draagt, maar het is hem dan niet toegestaan dit te gebruiken, maar alleen het innerlijk geheugen. De redenen zijn vele; de eerste is, als gezegd, deze, dat hij in het andere leven door het innerlijk geheugen kan spreken en verheeren met allen in het heelal. De tweede, dat dit geheugen den geest eigen is, en aangemeten aan zijn staat, waarin hij dan is; want de uiterlijke dingen, namelijk de wetenschappelijke, werelksche en lichamelijke, zijn aangemeten aan den mensch, en stemmen overeen met zijn staat, wanneer hij in de wereld en in het lichaam is; doch de innerlijke dingen, namelijk de redelijke, geestelijke en hemelsche, zijn aangemeten aan en stemmen overeen met zijn geest.*

2477. *Ik hoorde geesten eens onder elkander hierover spreken, dat wanneer eenmaal iets, onverschillig wat, als beginsel wordt aangenomen, het door ontelbare dingen kan worden bevestigd, totdat het tenslotte bij hem, die zich daarin bevestigd heeft, geheel en al als waar verschijnt, hoewel het valsch is, en dat men eerder van het valsche dan van het ware overtuigd kan worden. Om hen hiervan te overtuigen, werd hun voorgesteld, dat zij onder elkander zouden overdenken en bespreken, of het den geesten dienstig zou zijn, het uiterlijk geheugen te gebruiken; geesten spreken onder elkander over dergelijke dingen veel voortreffelijker dan de mensch geldoven, ja zelfs vatten kan, maar een ieder overeenkomstig zijn aandoening. Geesten, die voor lichamelijke en wereldsche dingen waren, bevestigden dit met vele dingen, om deze redenen, dat zij aldus niets verloren, maar na den dood evenzoo menschen waren als te voren; dat zij aldus wederom in de wereld konden komen door middel van den mensch; dat in het uiterlijk geheugen de verlustiging des levens gelegen is; en dat in geen ander vermogen en talent inzicht en wijsheid gelegen is; behalve nog andere redenen meer, waarmede zij zich in hun beginsel bevestigden, totdat het hun waar toescheen. Maar toen dachten en spraken anderen uit het tegenovergestelde beginsel, wetende dat het waar was, omdat het uit de Goddelijke orde was; zij zeiden, dat wanneer het den geesten*

werd toegestaan, het uiterlijk geheugen te gebruiken, zij dan in een soortgelijke onvolmaaktheid zouden zijn als te voren toen zij menschen waren; aldus in grove en duistere voorstellingen, vergeleken met die, welke in het innerlijk geheugen zijn; en dat zij aldus niet alleen meer en meer zouden verdwazen, maar ook af dalen en niet op klimmen, derhalve ook niet leven tot in eeuwigheid; want zich wederom onderdompelen in wereldsche en lichamelijke dingen zou gelijk staan met zich wederom in den staat des doods te begeven. Voorts zeiden zij, dat wanneer het den geesten vergund was, het uiterlijk geheugen te gebruiken, het menschelijk geslacht te gronde zou gaan; want elk mensch wordt van den Heer geregeerd door geesten en Engelen, en wanneer nu de geesten door het uiterlijk geheugen in den mensch vloeiden, zou de mensch niet uit zijn eigen geheugen kunnen denken, maar uit dat van den geest; aldus zou de mensch niet langer zijn eigen leven hebben en zijn eigen meester zijn, maar hij zou bezeten zijn; de bezetenheid oudteds was niets anders; behalve nog andere redenen meer.

2478. *Opdat ik zou weten, hoe het daarmede gesteld is, dat de mensch niet uit zijn geheugen kan denken, wanneer geesten uit hun uiterlijk geheugen invloeden, werd het twee of drie maal toegestaan, dat zulks geschiedde; en dan wist ik niet beter, of het was het mijne, wat niet het mijne was maar van een geest, en dat ik bepaalde dingen reeds vroeger had gedacht, terwijl ik ze toch niet had gedacht; en dit kon ik niet gewaarworden vooraleer zij waren teruggetreden.*

2479. *Een zekere, kortelings aangekomen geest was verontwaardigd, dat hij zich de vele dingen niet herinnerde, welke hij in het leven van het lichaam had geweten, treurend om de verlustiging die hij verloren had, waarin hij grootelijks behagen had geschept. Maar het werd hem gezegd, dat hij in het geheel niets verloren had, en dat hij alle dingen tot in bijzonderheden wist, doch dat het hem in het andere leven niet vergund was, dergelijke dingen te voorschijn te halen; en dat het voldoende was, dat hij nu veel beter en volmaakter kon denken en spreken, zonder zijn redelijk, als eerder, onder te dompelen in dichte, donkere, stoffelijke en lichamelijke dingen, welke van hoegenaamd geen nut zijn in het Rijk, waarin hij nu gekomen was; en dat de dingen, die in het rijk der wereld waren, achtergelaten waren, en dat hij nu al het mogelijke had, dat tot het nut van het eeuwige leven leidt, en dat hij op deze en op geen andere wijze zalig en gelukkig worden kon; dat het derhalve onwetendheid was, te gelooven, dat in het andere leven het inzicht te gronde gaat met het in onbruik geraken van het lichamenlijk geheugen, terwijl het er toch zoo mede gesteld is, dat voor zooveel het gemoed van de zinnelijke en lichamelijke dingen kan worden af getrokken, het wordt opgeheven tot de geestelijke en hemelsche dingen.*

2480. *Daar de menschen na den dood in het innerlijk geheugen zijn, dat tot hun redelijke behoorde, kunnen derhalve zij, die in de wereld buitengewoon bedreven waren in talen, er zelfs niet één lettergreep van uitbrengen; zij die in wetenschappen uitmunten, kunnen niet het minste uit hun wetenschappelijke dingen ophalen, en zijn somtijds stompzinniger dan de anderen; maar al wat zij hebben opgenomen door middel van talen en al wat zij hebben opgenomen door middel van wetenschappen, zetten zij in nut om, daar het hun redelijke heeft gevormd; het redelijke, dat zij zich daaruit hebben verworven, is datgene, waaruit zij denken en spreken. Hij, die uit talen en wetenschappen valschheden heeft geput, en zich daarin heeft bevestigd, redeneert uit niets anders dan valschheden; hij die echter waarheden heeft geput, spreekt uit waarheden. Het is de aandoening zelve, die het leven geeft, de aandoening van het booze het leven der valschheden, en de aandoening van het goede het leven der waarheden; een ieder denkt uit aandoening en zonder aandoening niemand.*

2481. *Dat de menschen na den dood, dat is, de geesten, hoegenaamd niets verloren hebben van de dingen, die tot hun uiterlijk er lichamenlijk geheugen behooren, maar dat zij alles daarvan er alles in zijn geheel met zich mededragen, hoewel het hun niet veroorloofd is, daaruit de bijzonderheden van hun leven op te halen, is mij door vele ondervindingen te weten gegeven, zooals blijken kan uit hetgeen volgt: twee personen, die ik in hun leven van het lichaam gekend had, en die vijanden van elkander waren geweest, ontmoetten elkander; en ik hoorde den een het karakter van den ander met vele omstandigheden beschrijven, alsmede welke meeping hij over hem had, terwijl hij in zijn geheel een brief opzei dien hij hem geschreven had, en tal van andere dingen in volgorde, die op zich zelf staande bijzonderheden waren en behoorden tot het uiterlijk geheugen, en die de ander erkende, en waarbij hij zweeg.*

2482. *Ik hoorde iemand een ander er een verwijt van maken, dat hij zijn geld had bewaard, en hei niet had willen teruggeven, en zulks met omstandigheden, die tot het uiterlijk geheugen behooren, totdat de ander beschaamd was; ik hoorde ook den ander antwoorden en de redenen opsommen, waarom hij het gedaan had, hetgeen allemaal wereidsche bijzonderheden waren.*

2483. *Een zekere vrouw werd in den staat gebracht, waarin zij verkeerde in de wereld toen zij een misdaad had beraamd, en toen kwamen de bijzonderheden van haar gedachten en de bijzonderheden van haar spreken met een andere vrouw te voorschijn als op klaarlichten dag. Een zekere vrouw uit de bende der sirenen, werd, omdat zij er in volhardde te loochenen, dat zij van dien aard was geweest in het leven van het lichaam, in den staat van het lichamenlijk geheugen gebracht, en toen werden hare echtbreuken en schanddaden, die tijdens haar leven nauwelijks*

iemand bekend waren geweest, blootgelegd, en in volgorde opgesomd, schier bij honderden: waar zij geweest was, met wie zij echtbreuk had gepleegd, wat zij dan in het schild voerde, en al deze dingen zoo naar het leven als open voor den dag; aldus werd zij overtuigd. Dergelijke dingen worden uitgevoerd, wanneer iemand er zich van wil vrijpleiten, zoo geweest te zijn, en wel aanschouwelijk naar het leven met alle omstandigheden tot in bijzonderheden.

2485. *Er was iemand bij mij, dien ik tijdens zijn leven in het lichaam niet gekend had; toen ik hem vroeg, er hij wist, vanwaar hij was, wist hij dit niet; maar door middel van het innerlijk gezicht werd hij door mij geleid door de steden, waar ik geweest was, en tenslotte door de stad, vanwaar hij was, en toen door de straten en over de pleinen, welke hij alle kende, en eindelijk in de straat, waar hij gewoond had; en wanneer ik bekend was geweest met de huizen en hoe zij gelegen waren, zou ik ook in staat zijn geweest, zijn huis te webten.*

2486. *Dat de menschen alle dingen van het lichamelijk geheugen tot in bijzonderheden met zich mededragen, kon mij ook hoogst dikwijls blijken uit hen, die ik gekend had in hun leven van het lichaam, namelijk dat zij, wanneer ik met hen sprak, alles tot in bijzonderheden weder wisten wat zij gedaan hadden in mijn tegenwoordigheid, en wat zij gesproken en dan gedacht hadden. Hieruit en uit vele andere ondervindingen meer is mij met zekerheid te weten gegeven, dat de mensch alle dingen van het uiterlijk er lichamelijk geheugen in hot andere leven met zich medebrengt.*

2487. *Ik ben er over onderricht, dat het uiterlijk geheugen, op zichzelf beschouwd, niets anders is dan iets organisch, gevormd door de voorwerpen der zinnen, bovenal van gezicht en gehoor, in de substanties die de beginselen der vezelen zijn, en dat overeenkomstig de door die voorwerpen teweeg gebrachte indrukken de vormverscheidenheden ontstaan, die worden wedergegeven, en dat deze vormen geschakeerd en veranderd worden naar gelang van de veranderingen van staat der aandoeningen en overredingen. Voorts, dat het innerlijk geheugen op gelijke wijze organisch is, maar reiner en volmaakter, gevormd door de voorwerpen van het innerlijk gezicht, welke voorwerpen met een onbegrijpelijke rangorde in zekere reeksen zijn opgesteld.*

2488. *Alvorens door levende ondervindingen onderricht te zijn, was ik, gelijk anderen, van meening, dat een geest nooit de dingen zou kunnen weten, die in mijn geheugen en in mijne gedachte waren, maar dat zij van mij alleen en verborgen waren; doch ik kan ernstig verzekeren, dat de geesten, die bij den mensch zijn, de allerkleinste dingen van zijn geheugen en gedachten weten en opmerken, en zulks veel klaarder dan de mensch zelf; en dat de Engelen de einddoelen zelf weten en opmerken, hoe deze zich van het goede naar het booze*

ombuigen, en van het booze naar het goede, en veel meer dingen dan de mensch weet, zooals die dingen, welke hij heeft ondergedompeld in zijn verlustingen, en aldus als het ware in zijn natuur en gemoedsaard; wanneer dit geschiedt, verschicken die dingen niet langer, daar hij er niet meer over nadenkt. Laat daarom de mensch niet langer denken, dat zijn gedachten verborgen zijn, en dat hij geen rekenschap zou moeten geven van zijn gedachten, en van zijn daden, overeenkomstig den graad en de hoedanigheid van de gedachten, die daarin waren; want de daden ontleenden haar hoedanigheid aan de gedachten, en de gedachten aan de einddoelen.

2489. De dingen van het innerlijk geheugen openbaren zich in het andere leven door een zekere sfeer, waaraan de geesten op een afstand naar hun hoedanigheid onderkend worden, namelijk ten aanzien van de aandoening en ten aanzien van de overreding; deze sfeer komt voort uit de werkzaamheid der dingen in het innerlijk geheugen; over deze sferen zie men de nrs. 1048, 1053, 1316, 1504 en vervolg.

2490. Met het innerlijk geheugen is het aldus gesteld, dat daarin niet alleen alle dingen tot in bijzonderheden worden vastgehouden, welke de mensch van de vroegste kindsheid af ooit gezien en gehoord, en welke hij gedacht, gesproken en gedaan heeft, maar ook die dingen, welke hij in het andere leven ziet en hoort, en welke hij denkt, spreekt en doet; maar het geschiedt met een onderscheid. Zij, die in de overreding van het valsche en in de begeerte van het booze zijn, zuigen op en houden vast alle dingen die daarmede strooken, want zij dringen binnen als water in sponzen; alle andere dingen komen weliswaar ook aanspoelen, maar zij worden zoo zwakjes vastgehouden, dat zij nauwelijks weten, dat het iets is. Daarentegen houden zij, die in het geloof van het ware en in de aandoening van het goede zijn, alle dingen vast, die waar en goed zijn, en worden daardoor voortdurend vervolmaakt; dit is de reden, waarom zij onderricht kunnen worden, en in het andere leven onderricht worden.

2491. Er zijn geesten — over wier geboortegrond, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, elders gesproken zal worden — die betrekking hebben op het innerlijk geheugen; zij zwerven bij scharen rond, en halen op wonderbaarlijke wijze al wat anderen weten en al wat zij hooren te voorschijn, en deelen het aan de hunnen mede.

2492. Somtijds vertoont zich de hoedanigheid der geheugens in het andere leven voor den blik, in vormen die daar alleen verschijnen (vele dingen vertoonen er zich zichtbaar, welke anders bij de menschen alleen in de voorstellingen vallen). Aldus vertoont zich het uiterlijk geheugen zichtbaar als iets eeltigs, het innerlijk geheugen als een mergachtige zelfstandigheid zooals in de menscheleke hersenen;

hierdoor wordt ook te weten gegeven, van welken aard iemand is. De eeltigheid van hen, die in het leven van het lichaam alleen het geheugen hebben geoefend, en aldus hun redelijk niet hebben ontwikkeld, verschijnt hard en van binnen gepleufd; en bij diegenen, die hun geheugen met valschheden hebben vervuld, verschijnt zij behaard en ruig, en zulks vanwege de wanordelijke opeenhooping van dingen; bij diegenen, die het geheugen gescherpt hebben ter wille der eigenen wereldliefde, verschijnt zij samengeklonterd en verhard; bij diegenen, die door wetenschappelijke dingen, vooral door filosofische dingen, in de Goddelijke verborgenheden wilden binnendringen, en niet eerder gelooven, voordat zij door deze dingen waren overtuigd, verschijnt zij duister, en van zulk een aard, dat zij de lichtstralen opzuigt en in duisternis verandert. Bij diegenen, die arglistig en die huichelaars waren, verschijnt zij als beenig en van ebbenhout, de lichtstralen terugkaatsend. Maar bij hen, die in het goede der liefde en het ware des geloofs waren, verschijnt zulk een eeltigheid niet, daar hun innerlijk geheugen de lichtstralen doorlaat in het uiterlijk geheugen, en in de voorwerpen of voorstellingen daarvan worden de stralen, als in hun basis of in hun grond, begrensd en vinden aldaar beoorlijke ontvangers; want het uiterlijk geheugen is het uiterste van de orde, waarin de geestelijke en hemelsche dingen teeder uitloopen en verblijven, wanneer er goedheden en waarheden in zijn.

2493. *Ik heb met de Engelen gesproken over het geheugen van het verleden en over den daaruit voortvloeienden angst omtrent de toekomst; en ik werd onderricht, dat hoe innerlijker en volmaakter de Engelen zijn, des te minder zij zich bekommeren om verleden dingen, en des te minder zij denken over de toekomstige dingen, en dat daaruit ook hun geluk voortkomt; zij zeiden, dat de Heer hun elk moment geeft wat zij moeten denken, en zulks met zaligheid en geluk; en dat zij aldus zonder zorg en kommer zijn; voorts dat dit in den innerlijken zin bedoeld werd door de woorden, dat zij het manna dagelijks uit den Hemel ontvingen, en door het dagelijks brood in het Gebed des Heeren; voorts door de woorden, dat zij zich niet bezorgd zouden maken, wat zij zouden eten en drinken, en waarmede zij zich kleeden zouden; maar dat zij, hoewel zij zich niet bekommeren om verleden dingen, en zich niet bezorgd maken over de toekomstige dingen, nochtans de allervolmaaktste herinnering hebben van de verleden dingen, en het allervolmaaktste voorgevoel van de toekomstige dingen, want in geheel hun tegenwoordigheid woont zoowel het verleden als de toekomst; aldus hebben zij een volmaakter geheugen, dan ooit kan worden gedacht en uitgedrukt.*

2494. *Menschen, die in de liefde tot den Heer en in liefde jegens den naaste zijn, hebben, wanneer zij in de wereld leven, bij en in zich het inzicht en de wijsheid*

der Engelen, maar weggeborgen in de binnenste dingen van hun innerlijk geheugen; dit inzicht en deze wijsheid kan nooit voor hen verschicken, vooraleer zij de lichamelijke dingen afleggen; dan wordt het geheugen der bijzonderheden (waarover gesproken is) in slaap gebracht, en zij worden in het innerlijk geheugen opgewekt en daarna geleidelijk in het engelengeheugen zelf.

Genesis

Twintigste Hoofdstuk

2495. Dat er in het Woord een innerlijke zin is, die niet in de letter verschijnt, is reeds eerder op vele plaatsen gezegd en aangetoond, en van welken aard deze is, blijkt duidelijk uit hetgeen van het eerste hoofdstuk van Genesis tot hiertoe is uitgelegd; niettemin is het vergund hetzelfde nog eens te bevestigen, aangezien de weinigen, die heden ten dage in het Woord gelooven, nochtans niet weten, dat deze zin van dien aard is. De Heer beschrijft de voleinding der eeuw, dat is, den laatsten tijd der Kerk aldus:

“Terstond na de verdrukking dier dagen zal de zon verduisterd worden, en de maan zal haar schijnsel niet geven, en de sterren zullen van den hemel vallen, en de krachten der hemelen zullen bewogen worden”

(Matth. 24: 29; Markus 13: 24);

dat de zon hier niet de zon beteekent, de maan niet de maan, en ook niet de sterren de sterren, maar de zon de liefde tot den Heer, en de liefde jegens den naaste, de maan het geloof van liefde en naastenliefde, en de sterren de bekentenissen van het goede en ware, werd aangetoond in de nrs. 31, 32, 1053, 1521, 1529, 1530, 1531, 2120, 2441; aldus wordt door deze woorden des Heeren aangeduid, dat er in de voleinding der eeuw, of in den laatsten tijd, geen liefde meer zal zijn, en geen naastenliefde, bijgevolg geen geloof. Dat dit de zin is, blijkt duidelijk uit soortgelijke woorden des Heeren bij de Profeten, zooals bij Jesaja:

“Ziet, de dag van Jehovah komt, om het land te stellen tot verlating, en Hij zal deszeifs zondaars daaruit verdelgen; want de sterren der hemelen en hare gesternten zullen haar licht niet laten lichten; de zon zal verduisterd worden in haren opgang, en de maan zal haar licht niet laten schijnen” (13: 9, 10),

alwaar eveneens gehandeld wordt over den laatsten tijd der Kerk, of, wat hetzelfde is, over de voleinding der eeuw. Bij Joël:

“Een dag van duisternis en donkerheid, een dag van wolk en dikke donkerheid; de aarde is beroerd voor Hem, de hemelen beefden; de zon en maan werden zwart, en de sterren trokken haren glans in” (2: 2, 10), desgelijks. Elders bij denzelfde:

“De zon zal veranderd worden in duisternis, en de maan in bloed, eer dat de groote en vreeselijke dag van Jehovah komt” (2: 31);

verder nog bij denzelfde:

“De dag van Jehovah is nabij; de *zon* en *maan* zijn zwart geworden, en de sterren hebben haren glans ingetrokken” (3: 14, 15).

Bij Ezechiël:

“Wanneer Ik u zal uitblusschen, zal Ik de hemelen bedekken, en hunne *sterren* zwart maken; Ik zal de *zon* met eene wolk bedekken, en de *maan* zal haar *licht niet laten lichten*, alle *lichtende lichten* in de hemelen zal Ik zwart maken, en Ik zal eene duisternis over uw land maken” (32: 7, 8).

Ingelijks bij Johannes:

“Ik zag, toen het zesde zegel geopend had, en ziet, er werd eene groote aardbeving, en de *zon* werd zwart als een haren zak, en de gansche *maan* werd als bloed, en de *sterren vielen op de aarde*” (Openb. 6: 12, 13).

Bij denzelfde:

“De vierde engel heeft gebazuind, zoodat het derde deel van de *zon* werd geslagen, en het derde deel der *maan*, en het derde deel der *sterren*, en het derde deel derzelve werd verduisterd” (Openb. 8: 12).

Uit deze plaatsen kan blijken, dat des Heeren woorden bij de Evangelisten iets dergelijks bevatten als de woorden des Heeren bij de Profeten, namelijk, dat er in de laatste tijden geen naastenliefde of geloof zal zijn; en dat dit de innerlijke zin is; zooals ook nog blijkt bij Jesaja:

“De *maan* zal schaamrood worden, en de *zon* zal beschaamd worden, want Jehovah Zebaoth zal regeeren op den berg Zion, en in Jeruzalem” (24: 23),

dat is, dat het geloof, hetwelk de maan is, schaamrood zal worden, en de naastenliefde, welke de zon is, beschaamd, omdat zij van dien aard zijn; van de maan en de zon kan niet gezegd worden dat zij schaamrood en beschaamd zullen worden; en bij Daniël:

“De hoorn van den geitenbok groeide tegen het zuiden, en tegen het oosten, en groeide tot aan het *heir der hemelen*, en hij wierp van het heir en van de *sterren* ter aarde neder, en hij vertrad ze” (8: 9, 10),

alwaar het een ieder duidelijk kan zijn, dat het heir der hemelen niet een leger beteekent, noch sterren sterren.

Twintigste Hoofdstuk.

1. En Abraham reisde van daar naar het land van het zuiden, en woonde tusschen Kadesh en tusschen Schur, en hij verkeerde als vreemdeling in Gerar.
2. En Abraham zeide tot Sarah, zijne echtgenoot: Zij is mijne zuster; en Abimelech, koning van Gerar, zond en nam Sarah.
3. En GOD kwam tot Abimelech in den droom des nachts, en zeide tot hem: Zie, gij zult sterven om der vrouwe wil, die gij genomen hebt, en zij is met den echtgenoot getrouwd.
4. En Abimelech was tot haar niet genaderd, en hij zeide: HEER, zult Gij dan ook eene gerechte natie dooden.
5. Heeft hij zelf mij niet gezegd: Zij is mijne zuster, en zij, ook zij zelve heeft gezegd: Hij is mijn broeder; in oprechtheid mijns harten en in ongereptheid mijner handen heb ik dit gedaan.
6. En GOD zeide tot hem in den droom: Ik heb ook geweten, dat gij dit in oprechtheid uws harten gedaan hebt, en Ik heb u ook belet van tegen Mij te zondigen; daarom heb Ik u niet toegelaten, haar aan te roeren.
7. En geef dan nu des mans echtgenoot weder, want hij is een profeet, en hij zal voor u bidden, en gij zult leven; en zoo gij haar niet wedergeeft, weet, dat gij stervende zult sterven, en een ieder, die uwe is.
8. En Abimelech stond des morgens vroeg op, en riep al zijne knechten, en sprak al deze woorden voor hunne ooren; en de mannen vreesden zeer.
9. En Abimelech riep Abraham, en zeide tot hem: Wat hebt gij ons gedaan, en wat heb ik tegen u gezondigd, dat gij over mij, en over mijn koninkrijk eene groote zonde gebracht hebt; gij hebt daden met mij gedaan, die niet zouden gedaan worden.
10. En Abimelech zeide tot Abraham: Wat hebt gij gezien, dat gij dit woord gedaan hebt.
11. En Abraham zeide: Want ik zeide: Hoewel de vreeze GODS in deze plaats niet is, en zij mij dooden zullen om het woord mijner echtgenoot.
12. En ook is zij waarlijk mijne zuster, zij is mijns vaders dochter, hoewel niet mijner moeders dochter, en zij is mij ter echtgenoot geworden.
13. En het is geschied, toen God mij uit mijns vaders huis deden vertrekken, en ik zeide tot haar: Dit is uwe goedheid, die gij mij doen zult: aan elke plaats, waar wij komen zullen, zeg van mij: Hij is mijn broeder.

14. En Abimelech nam eene kudde van kleinvee en eene kudde van grootvee, en dienstknechten en dienstmaagden, en gaf dezelve aan Abraham; en hij gaf hem Sarah, zijne echtgenoot, weder.
15. En Abimelech zeide: Zie, mijn land is voor u; woon, waar het goed is in uwe oog.
16. En tot Sarah zeide hij: Zie, ik heb uwen broeder duizend zilverlingen gegeven; zie het zij u eene bedekking der oog, allen, die met u zijn, en met allen; en zij was bevrijd.
17. En Abraham bad tot GOD; en GOD genas Abimelech, en zijne echtgenoot, en zijne dienstmaagden, en zij baarden.
18. Want toesluitende had JEHOVAH daarom alle baarmoeder van het huis van Abimelech toegesloten, ter oorzaak van het woord van Sarah, Abrahams echtgenoot.

Inhoud.

2496. Boven, in het twaalfde hoofdstuk, werd gehandeld over het verblijf als vreemdeling van Abraham in Egypte, waardoor werd aangeduid het onderricht des Heeren in wetenschappelijke dingen, toen Hij nog een knaap was; hier wordt nu gehandeld over Abrahams verblijf als vreemdeling in Gerar, alwaar Abimelech was, waarmede desgelijks des Heeren onderricht wordt aangeduid, maar in de leerstellige dingen van naastenliefde en geloof. Voornamelijk wordt hier gehandeld over de leer van naastenliefde en geloof ten aanzien van haar oorsprong, namelijk dat zij geestelijk is uit hemelschen oorsprong, niet echter uit redelijken.

2497. Er wordt gehandeld over den staat des Heeren, waarin Hij was, toen Hij Zichzelven eerst onderrichtte in de leerstellige dingen van de naastenliefde en het geloof; de staat zelf wordt aangeduid door Kadesh en Schur; de leer des geloofs door Abimelech, koning van Gerar, vers 1, 2. Dat Hij eerst dacht over het redelijke, dat het geraadpleegd moest worden, vers 2. Dat het nochtans niet geraadpleegd werd, vers 3, 4, 8, 9. De reden, waarom Hij zoo dacht, vers 5, 6, 10, 11, 12, 13. Dat de leer van de naastenliefde en het geloof geestelijk is uit hemelschen oorsprong, vers 7. Dat Hij aldus was onderricht; en dat toen alle redelijke dingen, alsmede alle wetenschappelijke Hem dienden als een bedekking of kleed, vers 14, 15, 16. En dat op deze wijze de leer volmaakt was, vers 17. Dat het anders zou gegaan zijn, wanneer de leer uit het redelijke was voortgekomen, vers 18.

De Innerlijke Zin.

2498. Dat deze historische vermeldingen, evenals alle andere dingen, die tot het Woord behooren, Goddelijke verborgenheden bevatten, kan hieruit blijken, dat Abraham nu wederom zeide, dat zijn echtgenoot zijn zuster was; want iets dergelijks was geschied, toen hij in Egypte kwam, want toen zeide hij tot Sarah: *“Zeg, ik bid u, gij zijt mijne zuster”* (Gen. 12: 13), en ook niet alleen Abraham, maar eveneens zeide Izak, toen hij in Gerar kwam, dat zijn echtgenoot Rebekka zijn zuster was: *“De mannen der plaats vraagden hem van zijne echtgenoot, en hij zeide: Zij is mijne zuster”* (Gen. 26: 6, 7); in welk hoofdstuk ook meer dergelijke dingen voorkomen; zoodat drie maal dergelijke historische dingen werden vermeld, hetgeen zonder een verborgen reden in den innerlijken zin nooit zou zijn geschied.

2499. Vers 1. *En Abraham reisde van daar naar het land van het zuiden, en woonde tusschen Kadesh en tusschen Schur, en hij verkeerde als vreemdeling in Gerar.* Abraham reisde van daar naar het land van het zuiden, beteekent het voortschrijden des Heeren in de goedheden en waarheden des geloofs; Abraham is de Heer in dien staat; en woonde tusschen Kadesh en tusschen Schur, beteekent Zijn staat in het bijzonder; Kadesh is de aandoening van het inwendige ware, uitgaande van de redelijke dingen; Schur is de aandoening van het uitwendig ware, uitgaande van de wetenschappelijke dingen; en hij verkeerde als vreemdeling in Gerar, beteekent het daaruit voortvloeiende onderricht in de geestelijke dingen des geloofs.

2500. Dat de woorden: “Abraham reisde van daar naar het land van het zuiden” het voortschrijden des Heeren in de goedheden en waarheden des geloofs beteekenen, blijkt uit de beteekenis van reizen, zijnde voortschrijden, waarover nr. 1457; en uit de beteekenis van het land van het zuiden, zijnde het goede en ware des geloofs, waarover nr. 1458. Eerder, in het twaalfde hoofdstuk, werd van Abraham gezegd, dat hij “vertrok, gaande en trekkende naar het zuiden” toen hij naar Egypte toog (ald. vers 9, 10), waarmede in den innerlijken zin werd aangeduid, dat de Heer als knaap voortschreed in de goedheden en waarheden ten aanzien van de wetenschap der erkentissen (nrs. 1456, 1459); hier nu wordt gezegd, dat hij reisde naar het land van het zuiden, waarmede een verder en innerlijker voortschrijden wordt aangeduid, zijnde in de goedheden en waarheden ten aanzien van de leer des geloofs, waarom hier gezegd wordt “het land van het zuiden”, daar het land in zijn eigenlijken zin de Kerk beteekent, waarvoor de leer dient, nrs. 566, 662, 1066, 2117, 2118. Wat het onderricht des Heeren in het algemeen betreft, in

dit hoofdstuk komt in den innerlijken zin duidelijk uit, van welken aard het was, namelijk dat het geschiedde door voortdurende openbaringen, en aldus door Goddelijke gewaarwordingen en gedachten van Hemzelf, dat is, van Zijn Goddelijke, welke gewaarwordingen en gedachten Hij in het Goddelijk inzicht en in de Goddelijke wijsheid plantte, en zulks tot aan de volmaakte vereeniging van Zijn Menschelijke met Zijn Goddelijke toe; deze weg tot wijsworden is nooit bij eenig mensch mogelijk, want dit vloeyde in van het Goddelijke zelf, dat Zijn binnenste was, zijnde des Vaders, van wien Hij ontvangen was, dus van de Goddelijke Liefde zelf, die de Heer alleen had, en die daarin bestond, dat Hij het gansche menschelijke geslacht wilde zaligmaken. Het is eene verborgenheid, nauwelijks aan iemand bekend, dat in de liefde zelve wijsheid en inzicht woont, maar zooals de liefde is, zijn zij. Dat in de liefde wijsheid en inzicht woont, komt omdat alle invloed in de liefde plaats grijpt, of, wat hetzelfde is, in het goede, dus in het leven zelf des menschen; vandaar de wijsheid en het inzicht der Engelen, welke onuitsprekelijk zijn; vandaar ook de wijsheid en het inzicht der menschen, die in de liefde tot den Heer en in liefde jegens den naaste zijn; dezen komen, hoewel zij — zoolang zij in het lichaam leven — de wijsheid en het inzicht bij zichzelf niet gewaarworden, nochtans daarin na den dood, omdat beide in de liefde zelve en in de naastenliefde zelve wonen; men zie nr. 2494. Wat echter de Liefde des Heeren betreft, deze was oneindig ver boven de liefde verheven, waarin de Engelen zijn, want zij was de Goddelijke Liefde zelve, en daarom had Hij in zichzelf het alleruitnemendste van alle wijsheid en inzicht, waarin Hij evenwel, — omdat Hij als mensch was geboren, en als mensch overeenkomstig de Goddelijke orde moest voortschrijden — geleidelijk Zichzelf inleidde, opdat Hij aldus Zijn Menschelijke met het Goddelijke zou vereenigen en Goddelijk maken, en zulks uit eigen macht.

2501. Dat Abraham de Heer is in dien staat, blijkt uit de uitbeelding van Abraham, zijnde de Heer, hier de Heer in dien staat, zooals ook eerder in de nrs. 1893, 1965, 1989, 2011, 2172, 2198.

2502. Dat de woorden: “en woonde tusschen Kadesh en tusschen Schur”, Zijn staat in het bijzonder beteekenen, blijkt uit de beteekenis van wonen, zijnde leven, waarover nr. 1293; hetgeen voorafgaat wijst dit ook aan, namelijk, dat Abraham van daar reisde naar het land van het zuiden, waarmede het voortschrijden des Heeren in de goedheden en waarheden des geloofs wordt aangeduid, en daar nu gezegd wordt, dat hij woonde tusschen Kadesh en tusschen Schur, volgt hieruit, dat daarmede niets anders wordt aangeduid

dan de staat des Heeren in het bijzonder, beschreven door Kadesh en Schur, waarover thans.

2503. Dat Kadesh de aandoening van het inwendige ware is, uitgaande van de redelijke dingen, en Schur de aandoening van het uitwendige ware, uitgaande van de wetenschappelijke dingen, kan blijken uit de beteekenis van Kadesh en Schur. Dat Kadesh het ware beteekent, waarover getwist wordt, is in nr. 1678 aangetoond, aldus de twist over het ware in zake zijn oorsprong, namelijk of het uit het redelijke voortkomt, zooals duidelijk blijkt uit hetgeen volgt; maar daar bij den Heer al het ware van hemelschen oorsprong was, beteekent Kadesh hier de aandoening van het ware. Bij ieder mensch van de Kerk bevinden zich redelijke waarheden en wetenschappelijke waarheden; de redelijke waarheden zijn inwendig, doch de wetenschappelijke waarheden zijn uitwendig; deze zijn van elkander onderscheiden, geheel en al zooals de beide geheugens van den mensch, waarover de nrs. 2469 tot 2473 en vervolg. Hieruit volgt, dat de aandoeningen van het ware er ook twee zijn, de eene inwendig, behoorende tot de redelijke dingen, de andere uitwendig, behoorende tot de wetenschappelijke dingen. De aandoening van het inwendig ware, uitgaande van de redelijke dingen, wordt hier aangeduid door Kadesh, maar de aandoening van het uitwendig ware, uitgaande van wetenschappelijke dingen, door Schur. Dat Schur dit ware beteekent, zie men in nr. 1928. Dat namen in het Woord nooit iets anders dan dingen beteekenen, is eerder in de nrs. 1224, 1264, 1876, 1888 en herhaaldelijk elders aangetoond. 2504. Dat de woorden: “en hij verkeerde als vreemdeling in Gerar” het daaruit voortvloeiende onderricht in de geestelijke dingen des geloofs beteekenen, blijkt uit de beteekenis van als vreemdeling verkeerren, zijnde onderricht worden, waarover de nrs. 1463, 2025; en uit de beteekenis van Gerar, zijnde het geestelijke des geloofs. Gerar wordt op verschillende plaatsen in Genesis genoemd, zooals in hfdst. 10: 19; hfdst. 26: 1, 6, 17, 20, 26, en in deze plaatsen beteekent het het geloof, en wel om deze reden, dat Gerar lag in Filistea, en door Filistea wordt de wetenschap der erkentissen des geloofs aangeduid, men zie nrs. 1197, 1198; en het was Gerar, waar de koning zelf der Filistijnen woonde; daarom wordt door Gerar het geloof zelf aangeduid, nr. 1209; en door den koning van Gerar het ware des geloofs zelf, want de koning is in den innerlijken zin het ware, nrs. 1672, 2015, 2069; aldus wordt door Abimelech de leer des geloofs aangeduid, waarover in hetgeen volgt. In het algemeen zijn er verstandelijke dingen des geloofs, redelijke dingen des geloofs, en wetenschappelijke dingen des geloofs; zij gaan aldus in hun orde van de inwendige dingen tot de uitwendige dingen voort.

De dingen des geloofs die het binnenste zijn, worden verstandelijk genoemd; die welke uit deze of daarvan voortgaan, zijn de redelijke dingen des geloofs; die welke wederom uit deze voortkomen, zijn de wetenschappelijke dingen des geloofs. Zij verhouden zich, om met de geleerden te spreken, als hetgeen voorafgaat tot hetgeen volgt, of, wat hetzelfde is, als het hoogere tot het lagere, dat is, als het meer innerlijke tot het meer uiterlijke; het schijnt den mensch weliswaar toe, alsof het wetenschappelijke des geloofs het eerste was, en daaruit dan het redelijke ontstond, en ten slotte het verstandelijke, en wel om deze reden, dat de mensch aldus van de knapen jaren voortschrijdt, maar nochtans vloeit het verstandelijke voortdurend in het redelijke, en dit in het wetenschappelijke, hetgeen de mensch niet weet; doch in de knapen jaren donker, in den meer volwassen leeftijd klaarblijkelijk, en ten slotte wanneer de mensch is wederverwekt, ten volle; bij laatstgenoemde komt het duidelijk uit dat de orde van dien aard is, en nog vollediger in het andere leven; men zie nr. 1495. Al deze dingen worden geestelijke dingen genoemd, welke op deze wijze worden onderscheiden in graden, en op elkander volgen in een dergelijke orde. De geestelijke dingen des geloofs zijn alle waarheden, die uit het goede voortkomen, dat is, uit hemelschen oorsprong; al wat uit het hemelsche is afgeleid, is een geestelijk ding des geloofs.

2505. Vers 2. *En Abraham zeide tot Sarah, zijne echtgenoot: Zij is mijne zuster; en Abimelech, koning van Gerar, zond en nam Sarah.* Abraham zeide, beteekent het denken des Heeren; tot Sarah zijne echtgenoot, beteekent het met het hemelsche verbonden geestelijk ware; zij is mijne zuster, beteekent het redelijk ware; en Abimelech, koning van Gerar zond, beteekent de leer des geloofs; Abimelech is de leer des geloofs, gericht op de redelijke dingen; en nam Sarah, beteekent de neiging om het redelijke te raadplegen.

2506. Dat de woorden: “Abraham zeide” het denken des Heeren beteekenen, blijkt uit de beteekenis van zeggen in de historische gedeelten, zijnde innerlijk gewaarworden, alsmede denken, waarover de nrs. 1898, 1919, 2061, 2080, 2238, 2260, 2271, 2287.

2507. Dat de woorden: “tot Sarah zijne echtgenoot” het met het hemelsche verbonden geestelijk ware beteekenen, blijkt uit de beteekenis van Sarah, de echtgenoot, zijnde het aan het Goddelijk goede verbonden verstandelijk ware, of, wat hetzelfde is, het aan het hemelsche verbonden geestelijk ware, waarover de nrs. 1468, 1901, 2063, 2065, 2172, 2173, 2198. Wat het geestelijke, en wat het hemelsche is, werd eerder herhaaldelijk gezegd, men zie de nrs. 1155, 1577, 1824, 2048, 2088. Datgene wordt hemelsch genoemd, wat tot het goede behoort, dat is, tot de liefde tot den Heer en tot de liefde jegens

den naaste; en geestelijk is, wat tot het ware behoort, dat is, tot het daaruit voortvloeiende geloof.

2508. Dat de woorden: “Zij is mijne zuster” het redelijk ware beteekenen, blijkt uit de beteekenis van de zuster, zijnde het redelijk verstandelijk ware, waarover nr. 1495. Dat het redelijk ware een zuster is, kan nergens anders uit blijken dan uit het hemelsch huwelijk; want de dingen, die daaruit nederdalen, staan met elkander in nauwe verwantschap, zooals de bloedverwantschappen en aanverwantschappen op aarde; men zie hierover de nrs. 685, 917, en zulks met onbegrensde verscheidenheid. Het hemelsch huwelijk zelf bestaat alleen tusschen het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware; hieruit wordt bij den mensch het verstandelijke, het redelijke en het etenschappelijke ontvangen, want zonder ontvangenis uit het hemelsch huwelijk kan de mensch nooit vervuld worden met verstand, noch met rede, noch met wetenschap, en kan hij bijgevolg geen mensch zijn; voor zooveel hij derhalve uit het hemelsch huwelijk ontvangt, is hij mensch. Het hemelsch huwelijk is in den Heer Zelf, zoodat de Heer dit huwelijk zelf is, want Hij is het Goddelijk Goede Zelf, en tevens het Goddelijk Ware. De Engelen en de menschen zijn in het hemelsch huwelijk, voor zooveel zij in de liefde tot den Heer en in liefde jegens den naaste zijn, en voor zooveel vandaar in het geloof, dat is, voor zooveel in het goede des Heeren en vandaar in het ware; en alsdan worden zij dochteren en zonen genoemd, en onder elkander zusters en broeders, maar zulks met een verschil. Dat het redelijk ware zuster genoemd wordt, komt omdat het ontvangen wordt door den invloed van het Goddelijk Goede in de aandoening van de redelijke waarheden; het daaruit voortvloeiende goede in het redelijke wordt “broeder” genoemd, en het daaruit voortvloeiende ware “zuster”; doch dit zal duidelijker blijken uit hetgeen in vers 12 van dit hoofdstuk door Abraham gezegd wordt: “En ook is zij waarlijk mijne zuster, zij is mijns vaders dochter, hoewel niet mijner moeders dochter, en zij is mij ter echtgenootte geworden”.

2509. Dat de woorden: “en Abimelech, koning van Gerar, zond” de leer des geloofs beteekent, blijkt uit hetgeen boven in nr. 2504 is gezegd, namelijk, dat door Filistea de wetenschap der erkentnissen des geloofs wordt aangeduid, nrs. 1197, 1198; door Gerar, dat in Filistea lag, het geloof, nrs. 1209, 2504; door den koning het ware des geloofs zelf, nrs. 1672, 2015, 2069; vandaar wordt door Abimelech de leer des geloofs aangeduid, maar de leer des geloofs, gericht op de redelijke dingen, zooals uit hetgeen nu volgt zal blijken.

2510. Dat Abimelech de op de redelijke dingen gerichte leer des geloofs is, kan hieruit blijken dat hij naar Sarah zag, niet als Abrahams echtgenootte,

maar als zuster; en door Sarah als zuster wordt het redelijk ware aangeduid, nr. 2508. Hetzelfde blijkt eveneens duidelijk uit hetgeen volgt, want er wordt daar gehandeld over de leer des geloofs, namelijk of zij haar oorsprong ontleent aan het redelijke dan wel aan het hemelsche; vandaar beteekent Abimelech de op de redelijke dingen gerichte leer des geloofs. Van de leer wordt gezegd, dat zij op de redelijke dingen is gericht, wanneer niets anders als het ware der leer erkend wordt dan hetgeen met de rede kan worden gevat, zoodat de beschouwing van alle dingen, welke tot de leer behooren, uit het redelijke voortkomt; doch dat de leer des geloofs niet uit redelijken maar uit hemelschen oorsprong voortkomt, wordt in hetgeen volgt in den innerlijken zin geleerd.

2511. Dat de woorden: “en nam Sarah” de neiging beteekenen, om het redelijke te raadplegen, blijkt uit de beteekenis van Sarah als zuster, zijnde het redelijk ware, waarover nr. 2508; voorts uit de beteekenis van “haar nemen” zijnde de neiging tot haar, aldus in den innerlijken zin de neiging om het redelijke te raadplegen. De dingen, in dit vers vervat, behelzen het eerste denken des Heeren over de leer des geloofs, namelijk of het dienstig zou zijn, het redelijke al dan niet te raadplegen. De reden, waarom de eerste gedachte van dien aard was, is deze dat de Heer overeenkomstig alle Goddelijke orde voortschreed, en al wat menschelijk was, waarin Hij geboren was en dat Hij aan de moeder ontleende, moest Hij afleggen, opdat Hij het Goddelijke zou aantrekken; aldus ook dit menschelijke, of het redelijke geraadpleegd moest worden in de leerstellige dingen des geloofs.

2512. Vers 3. *En God kwam tot Abimelech in den droom des nachts, en zeide tot hem: Zie, gij zult sterven om der vrouwe wil, die gij genomen hebt, en zij is met den echtgenoot getrouwd.* God kwam tot Abimelech, beteekent de innerlijke gewaarwording des Heeren over de leer des geloofs; in den droom des nachts, beteekent eene donkere; en zeide tot hem, beteekent de daaruit voortvloeiende gedachte; zie, gij zult sterven om der vrouwe wil, beteekent dat de leer des geloofs geen leer des geloofs zou zijn, wanneer het redelijke, ten aanzien van de dingen die daarin zijn, werd geraadpleegd; en zij is met den echtgenoot getrouwd, beteekent, dat de leer van het ware geloof geestelijk is, en dat de dingen die daarin zijn, verbonden zijn met het hemelsche.

2513. Dat de woorden: “God kwam tot Abimelech” de innerlijke gewaarwording des Heeren over de leer des geloofs beteekenen, blijkt uit de beteekenis van het “komen van God”, en uit de beteekenis van Abimelech. Dat het komen van God gewaarworden beteekent, is duidelijk, want de innerlijke gewaarwording is niets anders dan de Goddelijke komst of invloed

in het verstandelijk vermogen. Dat Abimelech de leer des geloofs beteekent, werd boven in de nrs. 2504, 2509, 2510 aangetoond.

2514. Dat “in den droom des nachts” eene donkere beteekent, namelijk eene donkere gewaarwording, kan blijken uit de beteekenis van den droom, en tevens van den nacht. De droom beteekent, wanneer er gehandeld wordt over de innerlijke gewaarwording, iets donkers ten opzichte van het wakker zijn, en nog meer, wanneer er gezegd wordt “droom des nachts”. Dat de eerste innerlijke gewaarwording des Heeren donker genoemd wordt, komt omdat zij geschiedde in het menschenlijke dat Hij zou uittrekken en welks schaduwen Hij zou verdrijven. De innerlijke gewaarwording des Heeren was, ofschoon uit het Goddelijke, nochtans in het menschenlijke, hetwelk van dien aard is, dat het niet onmiddellijk het licht zelf ontvangt, maar geleidelijk naar mate de schaduwen, die daar zijn, worden uiteengedreven; dat Hij zichzelf ten aanzien van de leer des geloofs in een geringer duister bracht, wordt daarmede aangeduid, dat God wederom tot Abimelech kwam in den droom, in vers 6, alwaar geen melding wordt gemaakt van den nacht; en dat Hij daarna in een klare gewaarwording kwam, wordt aangeduid door de woorden dat Abimelech des morgens vroeg opstond, vers 8.

2515. Dat de woorden: “en zeide tot hem” de daaruit vloeiende gedachte beteekenen, namelijk uit de innerlijke gewaarwording, blijkt uit de beteekenis van zeggen, zijnde gewaarworden, alsmede denken, waarover boven nr. 2506. Daar hier gezegd wordt, dat daaruit eene gedachte voortkwam, mag in het kort gezegd worden, hoe het met het denken gesteld is. Er zijn gedachten uit innerlijke gewaarwording, gedachten uit het geweten, en gedachten uit geen geweten. *Gedachten uit innerlijke gewaarwording* bestaan alleen bij de hemelschen, dat is, bij hen, die in de liefde tot den Heer zijn; en dit is de binnenste gedachte, die bij een mensch bestaat, en zij is bij de hemelsche Engelen in den Hemel; zij is innerlijke gewaarwording uit den Heer, waardoor en waaruit hun denken bestaat; denken tegen de innerlijke gewaarwording in is onmogelijk. *Gedachten uit het geweten* zijn van lageren aard, en bestaan bij de geestelijken, dat is, bij hen, die in het goede der naastenliefde en des geloofs zijn ten aanzien van het leven en ten aanzien van de leer; denken tegen het geweten in is hun ook onmogelijk, wantdit zou zijn tegen het goede en ware, dat hun door den Heer wordt gedicteerd door het geweten. *Gedachten* echter *uit geen geweten* zijn bij hen, die zich van binnen niet laten regeeren door het goede en ware, maar door het booze en valsche, dat is, niet door den Heer, maar door zichzelf. Dezulken gelooven, dat zij evenzeer binnen in zich denken als zij, die uit geweten en uit innerlijke gewaarwording denken,

omdat zij niet weten, wat geweten, nog minder wat innerlijke gewaarwording is; doch het verschil is zoo groot als tusschen hel en Hemel. Zij die zonder geweten denken, denken uit alle mogelijke begeerten en fantasieën, aldus door de hel; wanneer het echter anders lijkt, komt het uit uiterlijk vertoon terwille van het aanzien voort. Zij die echter door het geweten denken, denken uit de aandoeningen van het goede en ware, aldus door den Hemel. Wat echter het denken des Heeren betreft, dit gaat alle menschelijke verstand te boven, want het was onmiddellijk uit het Goddelijke.

2516. Dat de woorden: “Zie, gij zult sterven om der vrouwe wil” beteekenen, dat de leer des geloofs geen leer des geloofs zou zijn, wanneer het redelijke ten aanzien van de dingen die daarin zijn, werd geraadpleegd, blijkt uit de beteekenis van Abimelech, die hier “gij” is, zijnde de leer des geloofs; uit de beteekenis van sterven, zijnde tenietgaan; en uit de beteekenis van de zuster, hier vrouw genoemd, zijnde het redelijke, waarover nr. 2508. Vandaar nu wordt daarmede, dat Abimelech zou sterven om der vrouwe wil, aangeduid, dat de leer des geloofs geen leer des geloofs zou zijn, als het redelijke werd geraadpleegd. De reden, waarom er geen leer des geloofs uit het redelijke bestaan kan, is deze, dat het redelijke in de schijnbaarheden van het goede en ware is, welke schijnbaarheden in zichzelf geen waarheden zijn, zooals eerder is aangetoond in de nrs. 2053, 2196, 2203, 2209; bovendien loopen onder het redelijke begoochelingen door, die voortkomen uit uitwendig zinnelijke dingen, bevestigd door wetenschappelijke dingen, die deze schijnbaarheden van het ware met een schaduw bedekken. Het redelijke is voor het meerendeel louter menschelijk, zooals ook uit zijn geboorte kan blijken; dit nu is de reden, waarom niets leerstelligs van het geloof uit het redelijke een aanvang nemen kan, en nog minder gegrondvest kan worden; maar het moet zijn uit het Goddelijke zelf en het Goddelijk Menschelijke des Heeren; daaraan ontleent het zijn oorsprong, en wel zoozeer, dat de Heer de leer zelve is, waarom Hij in het Woord dan ook het Woord wordt genoemd, de Waarheid, het Licht, het Leven, de Deur; en — wat een verborgenheid is — al het leerstellige komt uit het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware voort, en heeft het hemelsch huwelijk in zich. Het leerstellige, dat dit niet in zich heeft, is het echte leerstellige des geloofs niet; dit is de reden, waarom in alle bijzonderheden des Woords, vanwaar de leer komt, de gelijkenis van een huwelijk is; men zie de nrs. 683, 793, 801. In den letterlijken of uiterlijken zin des Woords lijkt het weliswaar, alsof de leer des geloofs veel ontleent aan het redelijke, ja zelfs aan het natuurlijke, maar dit komt, omdat het Woord voor den mensch is, en op deze wijze aan hem werd aangepast, maar nochtans is zij in zichzelf geestelijk

uit hemelschen oorsprong, dat is, uit het met het Goddelijk Goede verbonden Goddelijk Ware. Dat de leer geen leer zou zijn, wanneer ten aanzien van de dingen die daarin zijn, het redelijke werd geraadpleegd, zal door voorbeelden in hetgeen volgt verduidelijkt worden.

2517. Dat de woorden: “zij is met den echtgenoot getrouwd” beteekenen, dat de leer van het ware geloof geestelijk is, en dat de dingen die daarin zijn, met het hemelsche verbonden zijn, blijkt uit de beteekenis van “met den echtgenoot getrouwd zijn”. Wanneer in het Woord gesproken wordt van echtgenoot, beteekent hij het goede, en de echtgenoot dan het ware; anders is het, wanneer de echtgenoot “man” wordt genoemd; dan beteekent de man het ware, en de “echtgenoot” het goede, men zie nr. 915 en elders. Daarom beteekent hier “met den echtgenoot getrouwd zijn”, dat het ware met liet goede verbonden is, en wel zoo, dat ook het ware goed is. Dit blijkt ook uit de beteekenis van Sarah als echtgenoot, zijnde het geestelijk ware, en van Abraham, zijnde het hemelsch goede, beide Goddelijk, waarover de nrs. 2501, 2507; en daar Sarah het Goddelijk geestelijk ware beteekent, wordt de leer zelf van het ware geloof ook door Sarah als echtgenoot bedoeld, want de leer is uit de waarheden. Hieruit blijkt duidelijk, dat de woorden: “zij is met den echtgenoot getrouwd”, beteekenen, dat de leer van het ware geloof geestelijk is, en dat de dingen die daarin zijn, met het hemelsche verbonden zijn.

2518. Vers 4. *En Abimelech was tot haar niet genaderd, en hij zeide: Heer, zult Gij ook eene gerechte natie dooden.* Abimelech was tot haar niet genaderd, beteekent, dat in de leer des geloofs het redelijk ware op geenerlei wijze was geraadpleegd; en hij zeide: Heer, zult Gij ook eene gerechte natie dooden, beteekent, of het goede en ware der leer zou worden uitgebluscht.

2519. Dat de woorden: “Abimelech was tot haar niet genaderd” beteekenen, dat in de leer des geloofs het redelijk ware op geenerlei wijze was geraadpleegd, blijkt uit de beteekenis van Abimelech, zijnde de leer des geloofs, waarover de nrs. 2504, 2509, 2510; en uit de beteekenis van “tot haar naderen”, namelijk tot Sarah als zuster, zijnde aanraken of op eenige wijze het redelijk ware raadplegen, dat de zuster is, nrs. 1495, 2508. De reden, waarom het redelijke op geenerlei wijze was geraadpleegd, is, als eerder gezegd, deze, dat de leerstellige dingen des geloofs alle uit het Goddelijke zijn, dat oneindig ver boven het menschelijk redelijke is verheven. Uit het Goddelijke ontvangt het redelijke zijn goeds en waars; het Goddelijke kan in het redelijke treden, maar niet omgekeerd; zooals de ziel in het lichaam kan treden en dit vormen, maar niet het lichaam in de ziel; of zooals het licht in de schaduw kan dringen, en deze op verschillende wijze in kleuren veranderen, niet echter de schaduw in

het licht. Maar daar het eerst zoo schijnt, alsof het redelijke tegenwoordig moet zijn, omdat dit eigenlijk datgene is, wat ontvangt, was hier de eerste gedachte deze, of het ook niet tevens geraadpleegd zou worden; maar de Heer openbaarde en antwoordde aan Zichzelf, dat de leer op deze wijze geen leer zou zijn; en daarom werd het redelijke ook niet geraadpleegd, hetgeen hier wordt aangeduid door deze woorden, dat Abimelech niet tot haar genaderd was.

2520. Dat de woorden: “en hij zeide: Heer, zult Gij ook eene gerechte natie dooden” beteekenen, of het goede en ware uitgebluscht zou worden, blijkt uit de beteekenis van de natie, zijnde het goede, waarover de nrs. 1259, 1260, 1416; en daar het betrekking heeft op de natie van Abimelech (door wien de leer des geloofs wordt aangeduid), wordt hier door de gerechte natie zoowel het goede als het ware verstaan, want beide behooren tot de leer. Dat dit gezegd werd uit den ijver der neiging of liefde tot het gansche menschelijke geslacht, blijkt duidelijk. Deze liefde bestuurde de gedachten des Heeren, toen Hij nog in het moederlijk menschelijke was; en ofschoon Hij uit het Goddelijke gewaarwerd, dat de leer des geloofs niet dan uit hemelschen oorsprong is, wordt er, opdat er voor het menschelijk geslacht zorg zou gedragen worden, dat niets opneemt, waarvan het niet eenige voorstelling uit zijn redelijke hebben kan, daarom nochtans gezegd “zult Gij ook eene gerechte natie dooden” waarmede wordt aangeduid, of het goede en ware der leer uitgebluscht zou worden. Dat de mensch niets ontvangt, waarvan hij niet eenige voorstelling uit zijn redelijke kan hebben, kan blijken uit de voorstellingen, die de mensch koestert aangaande de Goddelijke verborgenheden; altijd kleeft daaraan de eene of andere voorstelling uit wereldsche of daarmede overeenkomende dingen, waardoor zij in het geheugen wordt vastgehouden, en waardoor zij in de gedachte wordt weergegeven, want de mensch kan zonder een voorstelling uit wereldsche dingen nooit iets denken. Wanneer daarom de waarheden uit Goddelijken oorsprong naakt werden voorgelegd, zouden zij nooit ontvangen worden, maar zouden al zijn bevattingvermogen te boven gaan, aldus ook zijn geloof, het allermeest dat van hen, die in een uiterlijken eeredienst zijn. Ter verduidelijking de navolgende voorbeelden: het Goddelijke zelf kan in niets anders zijn dan in het Goddelijke, aldus in niets anders dan in des Heeren Goddelijk Menschelijke, en door dit bij den mensch. Wanneer het redelijke werd geraadpleegd, zou het zeggen, dat het Goddelijke zelf in het menschelijke van een ieder kan zijn. Verder: niets is heilig, wat niet van den Heer uitgaat, dus van het Goddelijke, dat één is; werd het redelijke geraadpleegd, dan zou het zeggen, dat het ook ergens anders vandaan zou

kunnen komen. Verder: de mensch leeft niet uit zichzelf, doet het goede niet uit zichzelf, gelooft het ware niet uit zichzelf, ja, hij denkt niet uit zichzelf, maar het goede en ware is uit den Heer, het booze en valsche echter van de hel; en, wat meer is, de hel, dat is, zij die in de hel zijn, denken ook niet uit zichzelf, maar ontvangen op deze wijze het goede en ware des Heeren; wanneer het redelijke werd geraadpleegd, zou het dit verwerpen omdat het dit niet zou begrijpen. Voorts zou het ook verwerpen, dat niemand beloond wordt ter oorzaak hiervan, dat hij het goede doet en het ware onderwijst, en dat het uiterlijke er niets toe doet, maar alleen het innerlijke, voor zooveel er aandoening van het goede aanwezig is in het doen van het goede, en vandaar voor zooveel er aandoening van het ware is in het leeren van het ware, en zulks voor zooveel het niet uit hemzelf komt; evenzoo in duizend andere dingen. Daar het menschelijk redelijke van dien aard is, wordt in het Woord gesproken overeenkomstig het bevattingsvermogen des menschen, alsmede overeenkomstig zijn genius; daarom is het, dat de innerlijke zin des Woords een andere is dan zijn letterlijke zin; hetgeen genoegzaam blijken kan uit het Woord van het Oude Testament, alwaar de meeste dingen gezegd zijn overeenkomstig het bevattingsvermogen en den genius van het volk, dat toen leefde; deswege is er zoo weinig, zoo goed als niets gezegd over het leven na den dood, over de eeuwige zaligheid en over den innerlijken mensch. Want het Joodsche en Israëlietische volk, waarbij zich toen de Kerk bevond, was van dien aard, dat zij, wanneer deze dingen onthuld waren geworden, ze niet alleen niet verstaan zouden hebben, maar ook bespot. Dit zou eveneens het geval zijn geweest, wanneer het hun was onthuld, dat de Messias of Christus zou komen om hun zielen tot in eeuwigheid zalig te maken; ook dit zouden zij als niets hebben verworpen, zooals dit ook uit dezelfde natie heden ten dage kan blijken; wanneer in hun tegenwoordigheid ook heden nog het innerlijke of geestelijke wordt genoemd, en gezegd, dat de Messias niet de grootste koning op aarde zal zijn, lachen zij er om. Dit was de reden, waarom de Heer somtijds evenzoo sprak als de Profeten, en het overige door gelijkenissen, zooals Hijzelf zegt bij Mattheus:

“Jezus zeide: Ik spreek tot hen door gelijkenissen, omdat zij ziende niet zien, en hoorende niet hooren, noch ook verstaan” (13: 13);

zienden en hoorenden zijn zij, die binnen de Kerk zijn, die, hoewel zij zien en hooren, nochtans niet verstaan; en bij Johannes:

“Hij heeft hunne oogen verblind, en hun hart verhard; opdat zij met hunne oogen niet zien, en met het hart verstaan, en zich bekeeren, en Ik hen geneze” (12: 40);

dat zij bekeerd en geheeld zouden worden, sluit in, dat zij het naderhand toch zouden verwerpen, en aldus ontwijden, hetgeen de eeuwige verdoemenis met zich medebrenkt; men zie de nrs. 301, 302, 303, 582, 1008, 1010, 1059, 1327, 1328, 2051, 2426. Maar nochtans heeft de Heer de innerlijke dingen des Woords op vele plaatsen onthuld, maar alleen voor de wijzen.

2521. Vers 5. *Heeft hij zelf mij niet gezegd: Zij is mijne zuster; en zij, ook zijzelve heeft gezegd: Hij is mijn broeder; in oprechtheid mijns harten, en in ongereptheid mijner handen heb ik dit gedaan.* Heeft hij zelf mij niet gezegd, beteekent de verontschuldiging, dat Hij aldus had gedacht; zij is mijne zuster, beteekent, dat het het redelijke was, dat geraadpleegd zou worden; en zij, ook zijzelve heeft gezegd: Hij is mijn broeder, beteekent, dat het redelijke zelf het aldus had ingegeven, dat het hemelsch goede daaraan zou worden toegevoegd; in oprechtheid mijns harten beteekent, dat het zoo gedacht was uit onschuld en uit het eenvoudig goede; en in ongereptheid mijner handen heb ik dit gedaan, beteekent uit de aandoening van het ware, en aldus uit alle vermogen.

2522. Dat de woorden: “Heeft hijzelf mij niet gezegd” de verontschuldiging beteekenen, dat Hij aldus had gedacht, blijkt uit de bijzonderheden in dit vers, voorts uit de beteekenis van zeggen, zijnde denken, waarover nr. 2506.

2523. Dat de woorden: “zij is mijne zuster” beteekenen, dat het het redelijke was, dat zou geraadpleegd worden, namelijk dat Hij zoo gedacht had, blijkt uit de beteekenis van de zuster in dit hoofdstuk, zijnde het redelijk ware, waarover de nrs. 1495, 2508. In den innerlijken zin des Woords wordt het gansche leven des Heeren, zooals het in de wereld zou zijn, beschreven, ook naar de innerlijke gewaarwordingen en gedachten, want deze waren voorzien en daarin was voorzien, omdat zij uit het Goddelijke waren, en ook om deze reden, opdat deze dingen toen aan de Engelen, die het Woord naar den innerlijken zin gewaarworden, als tegenwoordig zouden worden vertoond, en dat de Heer aldus vóór hen zou zijn, en tevens hoe Hij geleidelijk het menschelijke aflegde en het Goddelijke aantrok. Wanneer deze dingen niet door het Woord, alsmede door alle riten in de Joodsche Kerk, als het ware tegenwoordig geweest waren voor de Engelen, zou de Heer in de wereld hebben moeten komen onmiddellijk na den val der Oudste Kerk, welke mensch of Adam wordt genoemd, want er was toen al dadelijk een profetie aangaande de komst des Heeren, Gen. 3: 15, en wat meer is, het menschelijke geslacht, dat er toen was, had niet gered kunnen worden. Wat het leven des Heeren zelf betreft, dit was een voortdurend voortschrijden van het menschelijke tot het Goddelijke, tot volstreckte vereeniging toe, zooals reeds herhaaldelijk eerder is gezegd; want om met de hellen te strijden en deze te overwinnen,

moest Hij dit doen uit het menselijke, want er is geen strijd met de hellen uit het Goddelijke. Daarom behaagde het Hem, het menselijke aan te trekken evenals een ander mensch, een klein kind te zijn evenals een ander, op te groeien in wetenschappen en erkentnissen, hetgeen werd uitgebeeld en aangeduid door de vreemdelingschappen van Abraham in Egypte (hfdst. 12), en nu in Gerar; aldus behaagde het Hem, evenals een ander mensch het redelijke te ontwikkelen, en op deze wijze de schaduw daarvan te verdrijven, en het in het licht te brengen, en dit uit eigen macht. Dat het voortschrijden des Heeren van het menselijke tot het Goddelijke van dien aard was, kan door niemand betwijfeld worden, wanneer hij alleen maar in overweging neemt, dat Hij een klein kind was, en gelijk een klein kind leerde spreken, en zoo verder; maar er was dit onderscheid, dat het Goddelijke zelf in Hem was, daar Hij van Jehovah ontvangen was.

2524. Dat de woorden: “zij, ook zijzelve heeft gezegd: Hij is mijn broeder” beteekenen, dat het redelijke zelf het aldus had ingegeven, dat het hemelsch goede daaraan zou worden toegevoegd, blijkt duidelijk uit de beteekenis van de zuster, die hier *zij zijzelve* is, zijnde het redelijke, nrs. 1495, 2508; en uit de beteekenis van den broeder, zijnde het goede van het ware, nrs. 367, 2508. Want het is hiermede aldus gesteld: het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware zijn met elkander als door een huwelijk vereenigd, want daaruit komt het hemelsch huwelijk voort, en daaruit ook de echtelijke liefde tot aan de lagere natuur toe; maar het goede en het ware van het redelijke zijn niet als door een huwelijk met elkander verbonden, maar door bloedverwantschap, zooals broeder en zuster, omdat het redelijke ten aanzien van het ware ontvangen wordt van den invloed van het Goddelijk Goede in de aandoening van wetenschappen en erkentnissen (men zie de nrs. 1895, 1902, 1910), maar het goede van het redelijke door den invloed van het Goddelijk Goede in dat ware, hetgeen daar het goede der naastenliefde zelf wordt, hetwelk de broeder van het geloof is, of, wat hetzelfde is, van het ware, nr. 367. Maar met het goede en het ware van het redelijke is het zoo gesteld, dat het goede daarvan uit het Goddelijk Goede voortkomt, het ware echter niet uit het Goddelijk Ware, want het ware van het redelijke wordt door wetenschappen en erkentnissen verworven, die worden ingebracht door uiterlijk en innerlijk zinnelijke dingen, dus door een uiterlijken weg; vandaar kleven aan die waarheden uit de zinnelijke dingen vele begoochelingen, die maken dat de waarheden geen waarheden zijn. Maar nochtans verschijnen zij, wanneer het Goddelijke Goede daarin vloeit, en ze ontvangt, als waarheden, en worden zij als waarheden erkend, hoewel zij niets dan schijnbaarheden van het ware zijn;

dan wordt het goede zelf in deze waarheden overeenkomstig de schaduwen daar gewijzigd, en wordt zulk een goede als het ware is. Dit is de eene verborgenheid, in deze woorden verscholen, namelijk dat het redelijke het aldus had ingegeven, dat het hemelsch goede daaraan zou worden toegevoegd.

2525. Dat de woorden: “in oprechtheid mijns harten” beteekenen, dat het zoo gedacht was uit onschuld en het eenvoudig goede, kan blijken uit de beteekenis van de oprechtheid, voorts van het hart. De oprechtheid wordt in de oorspronkelijke taal uitgedrukt door een woord, dat ook rechtschapenheid en volmaaktheid aanduidt, alsmede eenvoud; het hart beteekent echter liefde en naastenliefde, welke tot het goede behooren, zooals bekend is; vandaar wil “uit oprechtheid des harten” zeggen: uit onschuld en uit het eenvoudig goede.

2526. Dat de woorden: “en in ongereptheid mijner handen heb ik dit gedaan” beteekenen, uit de aandoening van het ware, en aldus uit alle vermogen, blijkt uit de beteekenis van ongereptheid en van de handen. In de oorspronkelijke taal wordt de ongereptheid uitgedrukt door een woord, dat ook reinheid en zuiverheid beteekent; de handen betreffen het ware, en beteekenen de macht, aldus het vermogen, nr. 878. Dat de woorden “uit oprechtheid des harten en ongereptheid der handen heb ik dit gedaan” derhalve beteekenen, dat het werd gedacht uit onschuld en uit het eenvoudig goede, en uit de aandoening van het ware, dus uit alle vermogen, komt omdat het goede goed is uit onschuld, en het ware waar is uit het goede, en wanneer deze in hun orde aanwezig zijn, is er alle vermogen. Dat deze woorden deze dingen bevatten, blijkt duidelijk, want er is geen oprecht of rechtschapen of volmaakt hart (waarmede het goede wordt aangeduid), wanneer er, als gezegd, geen onschuld in het goede is; daardoor wordt het het eenvoudig goede. En er zijn geen ongerepte of reine of zuivere handen (welke betrekking hebben op de waarheden), wanneer er, als eveneens gezegd, geen goeds in de waarheden is, dat wil zeggen, geen aandoening van het ware. Wanneer het denken uit deze is, is het ook uit alle vermogen of macht, hetgeen eveneens door de handen wordt aangeduid, nr. 878.

2527. Vers 6. *En God zeide tot hem in den droom: Ik heb ook geweten, dat gij dit in oprechtheid uws harten gedaan hebt, en Ik heb u ook belet van tegen Mij te zondigen; daarom heb Ik u niet toegelaten, haar aan te roeren.* God zeide tot hem in den droom, beteekent een minder duistere innerlijke gewaarwording; Ik heb ook geweten, dat gij dit in oprechtheid uws harten gedaan hebt, beteekent, hier als eerder, dat het zoo gedacht was uit onschuld en uit het eenvoudig goede, dus dat er geen schuld was; en Ik heb u ook belet, van tegen Mij te zondigen, beteekent, dat er geen schade uit voortkwam; daarom heb Ik

u niet toegelaten, haar aan te roeren, beteekent, dat het redelijke in het geheel niet geraadpleegd was.

2528. Dat de woorden: “God zeide tot hem in den droom” een minder duistere innerlijke gewaarwording beteekenen, blijkt uit hetgeen boven in nr. 2514 is gezegd en uitgelegd. Dat in dit hoofdstuk God wordt gezegd, maar niet Jehovah, dan alleen in het laatste vers, komt omdat hier gehandeld wordt over de geestelijke dingen, dat is, de leerstellige dingen des geloofs, want dan wordt er gezegd “God”; wanneer er echter gehandeld wordt over hemelsche dingen, of over de liefde en de naastenliefde, dan wordt er gezegd “Jehovah”; men zie de nrs. 709, 732, 2001.

2529. Dat de woorden: “Ik heb ook geweten, dat gij dit in oprechtheid des harten gedaan hebt” beteekenen, dat het zoo gedacht was uit onschuld en uit het eenvoudig goede, blijkt uit hetgeen boven in de nrs. 2525, 2526, is gezegd, alwaar dezelfde woorden voorkomen. Dat hier niet ook, als boven, gezegd wordt “uit ongereptheid der handen” heeft deze verborgen reden, dat er in de aandoening van het ware, aangeduid door “de ongereptheid der handen” iets menschelijks was; want het ware was ook in den Heer gelegd door het menschelijke van Zijn geboorte, maar het goede door het Goddelijke alleen, zooals blijken kan uit het ontstaan van het redelijke ten aanzien van het goede en ten aanzien van het ware, nr. 2524.

2530. Dat de woorden: “Ik heb u ook belet van tegen Mij te zondigen” beteekenen, dat er geen schade uit voortkwam, namelijk, dat in de leer des geloofs het redelijke niet was geraadpleegd (zooals ook nu terstond volgt), kan zonder verklaring blijken.

2531. Dat de woorden: “daarom heb Ik u niet toegelaten, haar aan te roeren” beteekenen, dat het redelijke in het geheel niet geraadpleegd was, blijkt uit de beteekenis van “toelaten aan te roeren”, zijnde raadplegen, zooals eveneens het “tot haar naderen” boven in vers 4, nr. 2519; en uit de beteekenis van Sarah als zuster, die hier met *haar* is aangeduid, zijnde het redelijke, waarover de nrs. 1495, 2508. Om verder te weten, hoe het met de leer des geloofs gesteld is, namelijk dat zij geestelijk is uit hemelschen oorsprong, dient men te weten, dat zij het Goddelijk Ware uit het Goddelijk Goede is, en dus geheel en al Goddelijk. Wat Goddelijk is, is onbegrijpelijk, omdat het alle bevattingsvermogen, ook dat der engelen, te boven gaat. Maar toch kan dit Goddelijke, hetwelk in zichzelf onbegrijpelijk is, door het Goddelijk Menschelijke des Heeren invloeien in het redelijke van den mensch; en wanneer het in zijn redelijke vloeit, wordt het aldaar ontvangen overeenkomstig de waarheden die daar zijn, aldus op verschillende wijze en

bij den een anders dan bij den ander; voor zooveel derhalve de waarheden, die bij den mensch zijn, meer echt zijn, wordt het Goddelijke dat invloeit, ook volmaakter ontvangen, en het verstandelijke van den mensch verlicht. In het Woord des Heeren zijn de waarheden zelve, doch in zijn letterlijken zin zijn waarheden, die aangepast zijn bij het bevattingsvermogen van hen, die in een uiterlijken eeredienst zijn, terwijl in zijn innerlijken zin waarheden zijn, aangepast bij hen, die innerlijke menschen zijn, namelijk bij hen, die naar de leer en tevens naar het leven engelengelijk zijn; hun redelijke wordt vandaar tot zulk een graad verlicht, dat hun verlichting wordt vergeleken met den glans der sterren en der zon, Dan. 12: 3; Matth. 13: 43. Hieruit blijkt duidelijk, van hoeveel belang het is, dat men de innerlijke waarheden weet en ontvangt. Deze waarheden kan men wel weten, maar niemand kan ze ooit ontvangen dan alleen zij, die in de liefde tot of in het geloof in den Heer zijn; want gelijk de Heer het Goddelijk Goede is, evenzoo is Hij het Goddelijk Ware; bijgevolg is Hij de Leer zelve, want al wat in de leer van het ware geloof is, betreft den Heer, en betreft ook het hemelsche Rijk en de Kerk, en alle dingen, die tot het hemelsche Rijk en de Kerk behooren; maar al deze dingen zijn van Hem, en zijn de bemiddelende einddoelen, waardoor het laatste einddoel, dat is, de Heer, wordt beoogd. Dat de Heer de Leer zelve is ten aanzien van het ware en het goede, en dat Hij het dus is, die alleen in de leer wordt beoogd, leert Hijzelf bij Johannes:

“Jezus zeide: Ik ben de weg, de waarheid en het leven” (14: 6, 7),
 alwaar de weg de leer is, de waarheid al wat tot de leer behoort, het leven het goede zelf, dat het leven van het ware is. En dat het de liefde tot of het geloof in Hem is, die ontvangen, bij Johannes:

“De zijnen hebben Hem niet aangenomen; maar zoo velen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven, zonen Gods te wezen, die in Zijnen naam gelooven; welke niet uit den bloede, noch uit den wil des vleesches, noch uit den wil des mans, maar uit God geboren zijn” (1: 11, 12, 13);

de uit God geboren zijn zij, die in de liefde en vandaar in het geloof zijn.

2532. *Vers 7. En geef dan nu des mans echtgenoot weder, want hij is een profeet, en hij zal voor u bidden, en gij zult leven; en zoo gij haar, niet wedergeeft, weet, dat gij stervende zult sterven, en een ieder, die uwe is. Geef dan nu des mans echtgenoot weder, beteekent dat hij het geestelijk ware der leer ongerept van het redelijke zou teruggeven; want hij is een profeet, beteekent, dat het aldus geleerd zou worden; en hij zal voor u bidden, beteekent, dat het aldus geopenbaard zal worden; en gij zult leven, beteekent, dat aldus de leer leven*

zal hebben; en zoo gij haar niet wedergeeft, beteekent, hier als eerder, wanneer hij het geestelijk ware der leer niet ongerept van het redelijke zou teruggeven; weet, dat gij stervende zult sterven, beteekent, dat er geen leer van het ware en goede zou zijn; en een ieder, die uwe is, beteekent alle dingen die daartoe behooren te zamen.

2533. Dat de woorden: “Geef dan nu des mans echtgenootte weder” beteekenen, dat hij het geestelijk ware der leer ongerept van het redelijke terug zou geven, blijkt uit de beteekenis van de echtgenootte, zijnde het geestelijk ware, waarover de nrs. 2509, 2510; en uit de beteekenis van den man, zijnde de leer zelve; want Abraham, door wiep de Heer in dien staat wordt uitgebeeld, beteekent, wanneer hij man genoemd wordt, het hemelsch ware, hetgeen hetzelfde is als de leer uit hemelschen oorsprong, want de man is in den innerlijken zin het verstandelijke, men zie de nrs. 158, 265, 749, 915, 1007, 2517. Hieruit blijkt duidelijk, dat “des mans echtgenootte wedergeven” wil zeggen het geestelijk ware der leer ongerept teruggeven. Dat het wil zeggen “ongerept van het redelijke” komt omdat Abimelech, die haar moest teruggeven, de op de redelijke dingen gerichte leer beteekent, of, wat hetzelfde is, de redelijke dingen van de leer, nr. 2510. Het werd hierboven gezegd, dat hoewel de leer des geloofs in zichzelf Goddelijk is en aldus alle menschelijk bevattingsvermogen, ook dat der Engelen, te boven gaat, zij nochtans in het Woord overeenkomstig het bevattingsvermogen van den mensch op redelijke wijze is neergelegd; het is daarmede gesteld als met een ouder, die zijn kleine jongens en meisjes onderwijst; wanneer hij hen onderwijst, legt hij alles tot in bijzonderheden overeenkomstig hun inborst uit, hoewel hij zelf uit hetgeen meer innerlijk of hooger is denkt; anders zou het een onderwijzen zijn dat niet werd opgenomen, of als zaad werpen op een steenrots. Evenzoo is het ook met de Engelen, die in het andere leven de eenvoudigen van hart onderrichten; hoewel de Engelen in hemelsche en geestelijke wijsheid zijn, verheffen zij zich niet boven het bevattingsvermogen dergenen, die zij onderwijzen, maar spreken op eenvoudige wijze met hen, doch stijgen geleidelijk hooger naarmate dezen onderricht worden; want wanneer zij uit engelenwijsheid zouden spreken, zouden de eenvoudigen er hoegenaamd niets an vatten, en dus ook niet tot de waarheden en goedheden des geloofs geleid worden. Evenzoo zou het geweest zijn, wanneer de Heer in het Woord niet geleerd had op redelijke wijze overeenkomstig het bevattingsvermogen van den mensch; maar nochtans is het Woord in zijn innerlijken zin verheven tot het engelenverstand; desniettemin is het in zijn allerhoogste opheffing, waarin het voor de Engelen staat, oneindig beneden het Goddelijke. Hieruit blijkt,

van welken aard het Woord in zijn oorsprong is, en dus in zichzelf; en dat het dus overal meer dingen bevat, dan de gansche Hemel in staat is ook maar voor een klein deel te begripen, hoewel het in de letter zoo gering en zoo grof schijnt. Dat de Heer het Woord is, omdat van Hem het Woord is en Hij in het Woord is, blijkt bij Johannes:

“In den beginne was het Woord, en het Woord was bij God, en God was het Woord; in Hem was het leven, en het leven was het licht der menschen; het Woord is vleesch geworden, en heeft onder ons gewoond; en wij hebben Zijne heerlijkheid gezien, eene heerlijkheid als des Eeniggeborenen van den Vader, vol van genade en waarheid”

(1: 1, 4, 14; men zie ook Openb. 19: 11, 13, 16);

en daar de Heer het Woord is, is Hij ook de Leer, want een andere Leer, die in zichzelf Goddelijk is bestaat er niet.

2534. Dat de woorden: “want hij is een profeet” beteekenen, dat het zoo geleerd zou worden, blijkt uit de beteekenis van den profeet. In het Woord wordt herhaaldelijk van een profeet gelezen, en in den zin van de letter beteekent hij diegenen, aan wie openbaring gegeven werd, voorts, abstract genomen, de openbaring zelve, doch in den innerlijken zin beteekent profeet hem, die leert, voorts abstract genomen, de leer zelve. En daar de Heer, als gezegd, de leer zelve is, of het Woord dat leert, wordt Hij de Profeet genoemd, zooals ook bij Mozes:

“Eenen *profeet* uit het midden van u, uit uwe broederen, als mij, zal u Jehovah, uw God, verwekken; Hem zult gij gehoorzamen” (Deut. 18: 15, 18).

Er wordt gezegd “als omdat de Heer door Mozes werd uitgebeeld, evenzoo als door Abraham, Izak, Jakob, David en vele anderen; en daar zij Hem verwachtten, wordt bij Johannes gezegd:

“De menschen, gezien hebbende het teeken, dat Jezus gedaan had, zeiden: Deze is waarlijk de *profeet*, die in de wereld zou komen” (6: 14).

Daar de Heer in den hoogsten zin de profeet is, en de getuigenis van Jezus de geest der *profetie* is (Openb. 19: 10), beteekent de profeet in den innerlijken zin des Woords hem die leert, voorts, abstract genomen, de leer, hetgeen ook uit de navolgende plaatsen duidelijk kan blijken; bij Lukas:

“Gij, knaap, zult een *profeet des Allerhoogsten* genaamd worden” (1: 76),

dit werd gezegd door Zacharias over zijn zoon Johannes den Dooper, die zelf zeide, dat hij niet de profeet was, maar een, die den weg bereidde door te leeren en te prediken over des Heeren Komst:

“Zij vraagden hem: Wat zijt gij? zijt gij Elias? Maar hij zeide: Ik ben het niet. Zijt gij de *profeet*. Hij antwoordde: Neen. Daarom zeiden zij tot hem: Wie zijt gij? Hij zeide: Ik ben het niet. Zijt gij de *profeet*? Hij antwoord “Maakt den weg des Heeren recht” (Joh. 1: 21, 22, 23).

Bij Mattheus:

“Velen zullen te dien dage zeggen: Heere, Heere, hebben wij niet in Uwen naam *geprofeteerd*” (7: 22),

alwaar duidelijk blijkt, dat profeteeren wil zeggen: onderwijzen. Bij Johannes:

“Gij moet wederom *profeteeren* voor vele volken, en natiën, en talen, en koningen” (Openb. 10: 11);

profeteeren voor leeren; wat volken, natiën, talen en koningen zijn, werd herhaaldelijk eerder gezegd en aangetoond. Bij denzelfde:

“De natiën zullen de heilige stad vertreden twee en veertig maanden, maar Ik zal Mijnen twee getuigen geven, dat zij zullen *profeteeren* duizend twee honderd zestig dagen, met zakken bekleed” (11: 2, 3),

alwaar profeteeren eveneens voor leeren staat. Bij Mozes:

“Jehovah zeide tot Mozes: Zie, Ik heb u eenen god gezet voor Farao, en Aharon, uw broeder, zal uw *profeet* zijn” (Exod. 7: 1),

alwaar de profeet staat voor hem, die zou leeren of zeggen, wat Mozes zou zeggen. Bij Joël:

“Ik zal Mijnen geest uitgieten over alle vleesch, en uwe zonen en uwe dochteren zullen *profeteeren*” (2: 28);

“zij zullen profeteeren” staat voor: zij zullen leeren. Bij Jesaja:

“Jehovah heeft over ulieden eenen geest des diepen slaaps uitgegoten, en Hij heeft uwe oogen toegesloten; de *profeten* en uwe hoofden, de *zieners* heeft Hij bedekt; het gezicht van allen is ulieden geworden als de woorden van een verzegeld boek, hetgeen zij geven aan eenen, die de letters weet, zeggende: Lees dit, ik bid u; en hij zegt: Ik kan niet, want het is verzegeld” (29: 10, 11),

alwaar onder de profeten diegenen worden verstaan, die het ware leeren, en onder de zieners, die het ware zien, en die bedekt worden genoemd, wanneer zij niets van het ware weten, en niets van het ware zien. Daar in de oude tijden diegenen profeten werden genoemd, die onderwezen, werden zij ook zieners genoemd, omdat zien beteekende verstaan, nr. 2150, 2325; dat zij *zieners* werden genoemd, zie men in I Sam. 9: 9; II Sam. 24: 11; voorts ook *man Gods* vanwege

de beteekenis van den man, nr. 158, 265, 749, 915, 1007, 2517; dat zij mannen Gods werden genoemd, zie men in 11 Kon. 1: 9 tot 16; hfdst. 4: 7, 9, 16, 21, 22, 25, 27, 40, 42; hfdst. 5: 8, 14, 20; hfdst. 13: 19; hfdst. 23: 16, 17. Dat door de profeten in den innerlijken zin zij die leeren worden aangeduid, blijkt bij Jeremia in het geheele 23ste hoofdstuk, en bij Ezechiël in het geheele 13de hoofdstuk, alwaar in het bijzonder over profeten wordt gehandeld, alsmede in vele plaatsen elders, waar zij genoemd worden. Vandaar worden ook door pseudoprofeten diegenen aangeduid, die valschheden onderwijzen, zooals bij Mattheus:

“In de voleinding der eeuw zullen vele *pseudoprofeten* opstaan, en zullen er velen verleiden; er zullen valsche Christussen en *valsche profeten* opstaan, en zullen groote teekenen doen, en zullen, indien het mogelijk ware, ook de uitverkorenen verleiden” (24: 11, 24),

alwaar door de pseudoprofeten en de valsche profeten geen anderen worden aangeduid; desgelijks door den pseudoprofeet in Openb. 16: 13; hfdst. 19: 20; hfdst. 20: 10. Hoezeer de innerlijke zin des Woords verduisterd worth door de voorstellingen, die gevormd werden uit de dingen van uitbeeldenden aard der Joodsche Kerk, kan ook hieruit blijken, dat zoovaak wanneer een profet in het Woord genoemd wordt, terstond de voorstelling van profeten, zooals zij in dien tijd waren, oprijst, welke voorstelling een groot beletsel is om gewaar te worden, wat door hen wordt aangeduid; maar hoe wijzer iemand is, des te gemakkelijker wordt de aan die uitbeeldingen ontleende voorstelling verwijderd; zoo bijvoorbeeld waar de tempel vermeld wordt, worden zij, die wijzer denken, niet den tempel van Jeruzalem gewaar, maar den tempel des Heeren; waar de berg Zions of Zion, daar niet dat te Jeruzalem, maar het Rijk des Heeren; en waar Jeruzalem, niet de stad, die was in de stammen van Benjamin en Jehudah, maar het heilige en hemelsche Jeruzalem.

2535. Dat de woorden: “hij zal voor u bidden” beteekenen, dat het aldus geopenbaard zal worden, blijkt uit de beteekenis van bidden. Op zichzelf beschouwd is bidden een gesprek met God, en dan daarbij eenige innerlijke ziening op de dingen die tot het gebed behooren, waarmede iets als een invloed in de gewaarwording of de gedachte van het gemoed overeenstemt, zoodat er een zekere opening van des menschen innerlijke dingen tot God plaats grijpt; doch zulks met een verschil al naar den staat van den mensch, en al naar het wezen van het onderwerp des gebeds. Wanneer het gebed uit liefde en geloof geschiedt, en het alleen hemelsche en geestelijke dingen zijn, waarover en waarvoor gebeden wordt, ontstaat in het gebed iets als een openbaring, dat zich in de aandoening van den biddende uit als hoop, vertroosting of

een zekere innerlijke vreugde; dit is de reden, dat bidden in den innerlijken zin beteekent geopenbaard worden; hier is dit nog meer het geval, daar het bidden betrekking heeft op den profeet, en door den profeet de Heer wordt bedoeld, wiens gebed niets anders was dan een innerlijk spreken met het Goddelijke, en dan tevens een openbaring. Dat het openbaring was, blijkt duidelijk bij Lukas:

“Het geschiedde, toen Jezus gedoopt was, en *bad*, dat de hemel geopend werd” (3: 21).

Bij denzelfde:

“Het geschiedde, toen Jezus Petrus, Jakobus en Johannes medenam, en klom op den berg, om te *bidden*; toen Hij *bad*, werd de gedaante Zijns aangezichts veranderd, en Zijne kleeding wit, zeer blinkende” (9: 28, 29).

Bij Johannes:

“Toen hij *bad*, zeggende: Vader, verheerlijk Uw naam, kwam er eene stem uit den Hemel; En Ik heb verheerlijkt, en Ik zal wederom verheerlijken” (12: 27, 28),

alwaar duidelijk blijkt, dat het gebed des Heeren een spreken met het Goddelijke was, en dan een openbaring.

2536. Dat de woorden: “en gij zult leven” beteekenen, dat aldus de leer leven zal hebben, kan zonder verklaring blijken.

2537. Dat de woorden: “en zoo gij haar niet wedergeeft” beteekenen, wanneer hij het geestelijk ware niet ongerept van het redelijke zou teruggeven, blijkt uit hetgeen kort te voren in nr. 2533 is gezegd, alwaar dezelfde woorden staan.

2538. Dat de woorden: “weet, dat gij stervende zult sterven” beteekenen, dat er geen leer van het ware en goede zou zijn, kan ook blijken uit hetgeen boven in nr. 2516 is gezegd, waar eveneens soortgelijke woorden staan. Desgelijks, dat “een ieder, die uwe is” beteekent: alle dingen die daartoe behooren, namelijk tot de leer, te zamen. Dat “een ieder” in den innerlijken zin beteekent elk ding of alle dingen, komt, omdat personen in het Woord dingen beteekenen, dus “een ieder, die tot Abimelech behoort” beteekent elk ding of alle dingen die tot de leer behooren. Hieruit blijkt nu duidelijk, wat de innerlijke zin is van de woorden in dit vers, namelijk dat Hij het geestelijk ware ongerept van het redelijke zou teruggeven, en dat zij aldus geleerd en Hem geopenbaard zou worden, en de leer aldus leven zou hebben; maar dat, als Hij het geestelijk ware niet ongerept van het redelijke terug zou geven, de leer van het ware en goede naar het geheel en naar elk harer bijzonderheden geen leer van het ware en goede zou zijn. Het is met de leer aldus gesteld:

voor zooveel er menschelijks, dat is, zinnelijks, wetenschappelijks en redelijks aanwezig is, waaruit geloofd wordt dat het zoo is, is de leer geen leer; maar voor zooveel het zinnelijke, wetenschappelijke en redelijke verwijderd wordt, dat is, de leer geloofd wordt zonder deze dingen, leeft de leer, want voor even zooveel vloeit het Goddelijke in; het is het eigene van het menschelijke, dat den invloed en de ontvangst verhindert. Maar iets anders is te gelooven uit het redelijke, wetenschappelijke en zinnelijke, of deze te raadplegen om tot geloof te komen, en jets anders, datgene wat geloofd wordt te bevestigen en versterken door redelijke, wetenschappelijke en zinnelijke dingen; wat het verschil is, zal duidelijk uitkomen in hetgeen volgt, want over deze dingen wordt ook in den innerlijken zin in dit hoofdstuk gehandeld.

2539. *Vers 8. En Abimelech stond des morgens vroeg op, en riep al zijne knechten, en sprak al deze woorden voor hunne ooren; en de mannen vreesden zeer.* Abimelech stond des morgens vroeg op, beteekent een heldere innerlijke gewaarwording, en het licht der bevestiging uit het hemelsch goede; en riep al zijne knechten, beteekent de redelijke en wetenschappelijke dingen; en sprak al deze woorden voor hunne ooren, beteekent de aanmaning tot de daaruit voortvloeiende bevestigende dingen, totdat zij gehoorzaamden; en de mannen vreesden zeer, beteekent, totdat zij ook afkeerig werden.

2540. Dat de woorden: “Abimelech stond des morgens vroeg op” een heldere innerlijke gewaarwording beteekenen, en het licht der bevestiging uit het hemelsch goede, blijkt uit de beteekenis van des morgens opstaan; voorts van Abimelech, alsmede van “vroeg”. Wat de morgen beteekent, is aangetoond in de nrs. 2333, 2405; dat het hier een heldere innerlijke gewaarwording beteekent, blijkt er duidelijk uit, alsmede uit het verband, namelijk dat de gewaarwording eerst donker was (nrs. 2513, 2514), en dat zij daarna minder donker was (nr. 2528). Dat Abimelech de op de redelijke dingen gerichte leer des geloofs beteekent, zie men boven in de nrs. 2509, 2510; en wat “vroeg” is, blijkt duidelijk uit de beteekenis van den morgen. Daar hier gezegd wordt “hij stond des morgens vroeg op” beteekent het niet alleen een heldere innerlijke gewaarwording, maar ook het licht der bevestiging uit het hemelsch goede, want het is het hemelsch goede, waaruit het bevestigende licht der waarheid voortkomt; hieruit kan nu blijken, dat dit wordt aangeduid. Dat er in den innerlijken zin zoo veel gehandeld wordt over de innerlijke gewaarwording welke de Heer had, toen Hij in het menschelijke was, en over Zijn denken aangaande het redelijke in de leer des geloofs, komt ook door de boven aangegeven reden, alsmede omdat het tot het engelenwezen behoort, met onderscheid verschillende dingen te denken aangaande het leven des Heeren

in de wereld, en hoe Hij het menschelijk redelijke uittrok, en dit Goddelijk maakte uit eigen macht; en tevens over de leer der naastenliefde en des geloofs, zooals zij is wanneer er zich het redelijke in mengt, behalve nog meer dingen, die tot de innerlijke dingen van de Kerk en van den mensch behooren, en daarvan afhangen; den mensch, die zijn zorg en hart aan wereldsche en lichamelijke dingen geeft, komen deze dingen als ongewichtig voor, en misschien wel als van hoegenaamd geen belang voor hem; maar voor de Engelen, die hun zorg en hart geven aan hemelsche en geestelijke dingen, zijn deze zelfde dingen kostbaarheden, en hun desbetreffende voorstellingen en gewaarwordingen zijn onuitsprekelijk. Hieruit blijkt duidelijk, dat zeer vele dingen, die den mensch ongewichtig toeschijnen, omdat zij zijn begrip te boven gaan, bij de Engelen in de allerhoogste achting staan, omdat zij treden in het licht van hun wijsheid; en omgekeerd, dat dingen die bij den mensch het hoogst in achting staan, omdat zij wereldsch zijn en aldus in zijn begrip vallen, van geen belang zijn voor de Engelen, want zij vallen buiten het licht hunner wijsheid. Dienovereenkomstig is het met den innerlijken zin des Woords op vele plaatsen aldus gesteld.

2541. Dat de woorden: “en riep zijne knechten” de redelijke en wetenschappelijke dingen beteekenen, blijkt uit de beteekenis der knechten in het Woord, waarover in hetgeen volgt bij vers 14, nr. 2567. Er zijn in den mensch, die in het Rijk des Heeren of die het Rijk des Heeren is, hemelsche, geestelijke, redelijke, wetenschappelijke en zinnelijke dingen, en deze zijn aan elkander ondergeschikt. De hemelsche en geestelijke dingen houden de eerste plaats, en zijn des Heeren; de redelijke dingen zijn daaraan ondergeschikt en dienen ze; de wetenschappelijke dingen zijn weer aan deze ondergeschikt en dienstbaar, tenslotte de zinnelijke dingen aan deze of de wetenschappelijke dingen. De dingen die dienen of dienstbaar zijn, zijn vergelijkenderwijze knechten, en worden in het Woord knechten genoemd. Dat er zulk een ondergeschiktheid bestaat, weet de mensch niet, die alleen uit zinnelijke en wetenschappelijke dingen denkt, en wie er wel iets van weet, heeft nochtans een hoogst duistere voorstelling, omdat hij nog in lichamelijke dingen is; doch de Engelen hebben dienaangaande een allerscherpst onderscheiden voorstelling, want duizenden, ja zelfs myriaden wel onderscheiden voorstellingen bij de Engelen vertoonen zich niet anders dan als één enkele duistere voorstelling bij de menschen, zoo bijvoorbeeld nemen de Engelen aangaande deze woorden, dat Abimelech zijne knechten riep en alle woorden voor hunne ooren sprak, en dat de mannen zeer vreesden, dieper verborgenheden waar, dan de mensch ooit vat, ja zelfs gelooven kan, namelijk op welke wijze de Heer de redelijke

en wetenschappelijke dingen tot gehoorzaamheid bracht, en wel zoo, dat Hij niet de redelijke en wetenschappelijke dingen zelf daartoe bracht, maar de aandoeningen die opstonden tegen de hemelsche en geestelijke dingen der leer, want door de onderwerping van deze werden de redelijke en wetenschappelijke dingen tot gehoorzaamheid gebracht, en dan tevens in orde; deze dingen behooren voor de Engelen tot de meest gewone, welke misschien voor den mensch behooren tot de voor hem meest duistere of onbegrijpelijke dingen.

2542. Dat de woorden: “en sprak al deze woorden voor hunne ooren” de aanmaning beteekenen tot de daaruit voortvloeiende bevestigende dingen, totdat zij gehoorzaamden, kan blijken uit het verband in den innerlijken zin, voorts uit de beteekenis van de ooren. Uit het verband: er zijn vele bevestigingen der dingen die zich schikken naar al wat het redelijke erkent, want de erkenning komt nergens anders vandaan dan van de bevestigende dingen, en dit is de reden, dat, wanneer de redelijke dingen tot gehoorzaamheid worden gebracht, de aanmaning geschiedt tot de dingen die bevestigen, want deze dringen zich voortdurend overal op, en rijzen als het ware op. Uit de beteekenis der ooren: de ooren beteekenen in den innerlijken zin des Woords de gehoorzaamheid, ook vanwege de overeenstemming, welke er bestaat tusschen hooren en gehoorzamen, welke overeenstemming ook verborgen is in het woord hooren zelf, en nog meer in het woord “luisteren”; de oorsprong van deze overeenstemming komt uit het andere leven, alwaar zij die gehoorzaam en gewillig zijn, tot de streek van het oor behooren, ja zelfs met het gehoor zelf overeenstemmen, hetgeen een verborgenheid is, tot dusverre nog onbekend. Maar deze dingen zullen nog beter uitkomen daar waar, in hetgeen volgt, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, gehandeld zal worden over de Overeenstemming. Dat de ooren deze beteekenis hebben, kan uit vele plaatsen in het Woord blijken; voor het oogenblik mag alleen worden aangehaald, wat bij Jesaja staat:

“Maak het hart dezès volks vet, en maak hunne *ooren* zwaar, en sluit hunne oogen, opdat het niet zie met zijne oogen, noch *hoore met zijne ooren*, en zijn hart versta” (6: 10),

hier is met de oogen zien: verstaan, en met de ooren hooren: met aandoening gewaarworden, bijgevolg gehoorzamen; en niets anders wordt aangeduid, waar de Heer zegt: “Wie *ooren* heeft *om te hooren*, *die hoore*” (Matth. 11: 15; hfdst. 13: 9, 43; Lukas 8: 8; hfdst. 14: 35).

2543. Dat de woorden: “de mannen vreesden zeer” beteekenen, totdat zij afkeerig werden, blijkt uit de beteekenis hier van vreezen, en uit de beteekenis

der mannen. Vreezen of vrees, hoewel in schijn enkelvoudig, sluit, evenals alle andere ontroeringen, vele dingen in zich, namelijk het verlies van leven, roem, eer en gewin in wereldsche dingen, doch in hemelsche dingen het verlies van het goede en ware, en het leven daaruit; en daar vrees deze dingen bevat, bevat zij ook den afkeer van die dingen, welke deze zoeken te vernietigen, en zulks te meer, naarmate de mensch in de aandoening van het goede en ware is; aan de aandoening zelve is de afkeer tegenovergesteld, en daarom wordt hier door vreezen het afkeerig worden aangeduid. Hoe groot de afkeer des Heeren was, blijkt uit den ijver, waarmede de dingen in het nu volgende vers worden gezegd, welke ijver de leer gold, opdat zij onbezoedeld zijn zou van al het redelijke en wetenschappelijke. Dat de mannen de redelijke en wetenschappelijke, of alle mogelijke verstandelijke dingen beteekenen, werd aangetoond in de nrs. 158, 265, 749, 915, 1007.

2544. Vers 9. *En Abimelech riep Abraham, en zeide tot hem: Wat hebt gij ons gedaan, en wat heb ik tegen u gezondigd, dat gij over mij en over mijn koninkrijk eene groote zonde gebracht hebt; gij hebt daden met mij gedaan, die niet zouden gedaan worden.* Abimelech riep Abraham en zeide tot hem, beteekent het denken des Heeren uit de leer des geloofs; wat hebt gij one gedaan, en wat heb ik tegen u gezondigd, beteekent het zelfverwijt, dat Hij zoo gedacht had; dat gij over mij en over mijn koninkrijk eene groote zonde gebracht hebt, beteekent, dat aldus de leer des geloofs en alle leerstellige dingen in gevaar zouden zijn; gij hebt daden met mij gedaan, die niet zouden gedaan worden, beteekent het afgrijzen.

2545. Dat de woorden: “Abimelech riep Abraham, en zeide tot hem” het denken des Heeren uit de leer des geloofs beteekenen, kan blijken uit de uitbeelding van Abimelech, voorts van Abraham, en uit de beteekenis van zeggen, waarover herhaaldelijk eerder. Wat denken uit de leer des geloofs is, kan niet bevattelijk worden uitgelegd, want de innerlijke gewaarwording hiervan kan alleen in de engelenvoorstellingen vallen, aan wie zij zich in zulk een groot licht, gepaard met hemelsche uitbeeldingen, vertoont, dat er nauwelijks iets van kan worden beschreven, zooals blijken kan wanneer gezegd wordt, dat het denken des Heeren uit het verstandelijk ware was, hetwelk verheven was boven het redelijke, waarop Hij van daaruit neerzag, maar dat de innerlijke gewaarwording, waaruit Hij dacht, uit het Goddelijk Ware was.

2546. Dat woorden: “wat hebt gij ons gedaan, en wat heb ik tegen u gezondigd” het zelfverwijt beteekenen, dat Hij zoo gedacht had, kan blijken uit de ontroering en den ijver in deze woorden, waarover kort te voren, nr.

2543, ter oorzaak hiervan, dat het redelijke en wetenschappelijke wilde opstaan en binnendringen, en aldus iets gemeen hebben met de leer des geloofs, welke Goddelijk is.

2547. Dat de woorden: “dat gij over mij en over mijn koninkrijk eene groote zonde gebracht hebt” beteekenen, dat aldus de leer des geloofs en alle leerstellige dingen in gevaar zouden zijn, blijkt uit de beteekenis van Abimelech, die hier *mij* is, zijnde de leer des geloofs; en uit de beteekenis van het koninkrijk, zijnde het ware der leer of het leerstellige. Dat het koninkrijk in den innerlijken zin de waarheden der leer beteekent, en in den tegenovergestelden zin de valscheden der leer, blijkt uit het Woord, zooals bij Jeremia:

“Hij is de Formeerder van alle dingen, en de roede van Zijne erfenis, Jehovah Zebaoth is Zijn naam; gij zijt Mij een voorhamer, krijgswapenen, en in u zal Ik *natiën* verstrooien, en in u zal Ik *koninkrijken* verderven” (51: 19, 20),

alwaar gehandeld wordt over den Heer, en het is duidelijk, dat Hij geen *natiën* zal verstrooien, noch *koninkrijken* verderven, maar de dingen, die door *natiën* en *koninkrijken* worden aangeduid, namelijk de boosheden en valscheden van de leer. Bij Ezechiël:

“Ziet, Ik zal de zonen Israëls halen uit het midden der *natiën*, waarhenen zij getogen zijn, en zal ze vergaderen van rondom, en brengen hen in hun land; Ik zal ze maken tot een enkele *natie* in het land, op de bergen Israëls, en zij zullen allen te zamen eenen eenigen koning tot koning hebben, en zij zullen niet meer tot twee *natiën* zijn, noch voortaan meer in twee *koninkrijken* verdeeld worden” (37: 21, 22);

Israël staat voor de geestelijke Kerk, de *natie* voor het goede dier Kerk of leer; dard de *natiën* de goedheden zijn, zie men in de nrs. 1259, 1260, 1416, 1849; het koninkrijk staat voor haar waarheden. Het blijkt duidelijk, dat door *natiën* en *koninkrijken* iets anders dan *natiën* en *koninkrijken* wordt aangeduid, want er wordt van de zonen Israëls gezegd, dat zij vergaderd moeten worden en gebracht in het land, terwijl zij, toen zij verspreid waren onder de *natiën*, tot de *natiën* waren overgegaan. Bij Jesaja:

“Ik zal Egypte tegen Egypte verwarren, en zij zullen strijden, de man tegen zijnen broeder, en de man tegen zijnen metgezel, *stad* tegen *stad*, *koninkrijk* tegen *koninkrijk*” (19: 2),

alwaar Egypte staat voor de rodeneeringen uit wetenschappelijkheden over de waarheden des geloofs, (nrs. 1164, 1165, 1186); de *stad* voor het leerstellige, hier het kettersche (nrs. 402, 2268, 2450); het koninkrijk voor het valsche van het leerstellige; vandaar wil “*stad* tegen *stad*, en *koninkrijk* tegen

koninkrijk” zeggen, dat de ketterijen en valschheden onder elkander zullen strijden; desgelijks als hetgeen wordt aangeduid door wat de Heer over de voleinding der eeuw gesproken heeft bij Mattheus: “*Natie zal tegen natie opstaan, koninkrijk tegen koninkrijk*” (24: 7), hetgeen wil zeggen boosheden tegen boosheden, en valschheden tegen valschheden. Geen andere beteekenis heeft ook dat, wat Daniël profeteerde over de vier koninkrijken (hfdst. 2: 37 tot 46; hfdst. 7: 17 tot het einde) en over de koninkrijken van Medië en Perzië (hfdst. 8: 20 tot het einde); en over de koninkrijken van den koning van het zuiden en van den koning van het noorden (hfdst. 11), en hetgeen Johannes in de Openbaring ook over koningen en koninkrijken profeteerde; en onder koninkrijken worden daar alleen de staten der Kerk verstaan ten aanzien van de waarheden en valschheden. De monarchale staten en die der koninkrijken der aarde in den zin van de letter, zijn in den innerlijken zin staten van de Kerk en van het Rijk des Heeren, in welken zin niets anders dan geestelijke en hemelsche dingen zijn, want het Woord des Heeren is in zichzelf beschouwd niets anders dan geestelijk en hemelsch; maar opdat het door elk mensch gelezen en begrepen worde, worden de dingen, die des Hemels zijn, vertolkt door dergelijke dingen, als op aarde zijn.

2548. Dat de woorden: “gij hebt daden met mij gedaan, die niet zouden gedaan zijn” het afgrijzen beteekenen, blijkt uit de ontroering in deze woorden, alsmede uit het verband, namelijk dat de Heer afkeerig was (nr. 2543); voorts, dat Hij zichzelf uit ijver een verwijt maakte (nr. 2546); hier nu, dat Hij afgrijzen koesterde.

2549. Vers 10, 11. *En Abimelech zeide tot Abraham: Wat hebt gij gezien, dat gij dit woord gedaan hebt. En Abraham zeide: Want ik zeide: Hoewel de vreeze Gods in deze plaats niet is, en zij mij dooden zullen om het woord mijner echtgenoot.* Abimelech zeide tot Abraham, beteekent het verdere denken uit de leer des geloofs; wat hebt gij gezien, dat gij dit woord gedaan hebt, beteekent den inblik in de oorzaak; Abraham zeide, beteekent een innerlijke gewaarwording, die een antwoord is; want ik zeide: Hoewel de vreeze Gods in deze plaats niet is, beteekent de daaruit voortvloeiende gedachte, dat zij geen eerbied zouden hebben voor het geestelijk ware in dezen staat, waarin zij waren; on zij mij dooden zullen om het woord mijner echtgenoot, beteekent, dat aldus de hemelsche dingen des geloofs ook te gronde zouden gaan, wanneer zij zouden denken, dat alleen het geestelijk ware verbonden kon worden met het hemelsch goede.

2550. Dat de woorden: “Abimelech zeide tot Abraham” het verdere denken beteekenen uit de leer des geloofs, blijkt uit hetgeen boven in nr. 2545 is gezegd,

alwaar bijna dezelfde woorden staan; daar het hier andermaal gezegd wordt, beteekent het een verder denken, enwel over de oorzaak; wat het denken uit de leer des geloofs is, zie men eveneens aldaar.

2551. Dat de woorden: “Wat hebt gij gezien, dat gij dit woord deed” den inblik in de oorzaak beteekenen, blijkt zonder verklaring, alsmede uit hetgeen volgt, waar de oorzaak genoemd wordt. Dat het zich aldus volgens de orde in den innerlijken zin vertoont, hoe de Heer innerlijke gewaarwording had en dacht over de leer des geloofs, en over het redelijke of het geraadpleegd moest worden, komt omdat het tot het engelenwezen behoort, over deze dingen in een dergelijke volgorde te denken. De innerlijke zin des Woords is bovenal voor de Engelen, en aldus aangepast aan hun innerlijke gewaarwordingen en gedachten. Zij zijn in hun verrukkingen, ja zelfs in hun zaligheden en geluksstaten, wanneer zij over den Heer, Zijn Goddelijke en Zijn Menschelijke, en over de wijze waarop dit Menschelijke Goddelijk werd gemaakt, denken, want zij worden omringd door een hemelsche en geestelijke sfeer, die vol is van den Heer, zoodat gezegd kan worden, dat zij in den Heer zijn; vandaar is er niets zaliger en gelukkiger voor hen, dan te denken overeenkomstig de dingen, die tot deze sfeer behooren en tot de aandoeningen daarvan; zij worden dan ook tevens onderricht en vervolmaakt, bovenal hierin: hoe de Heer bij graden, toen Hij opwies, het menschelijke, waarin Hij geboren was, uit eigen macht Goddelijk maakte; aldus hoe Hij door wetenschappen en erkentissen, welke Hij aan Zichzelf openbaarde, Zijn redelijke vervolmaakte, geleidelijk de schaduwen daarvan uiteendreef, en het in het Goddelijk licht binnenleidde. Deze en ontelbare andere dingen vertoonেন zich voor de Engelen op eene hemelsche en geestelijke wijze, met duizend en duizend uitbeeldingen in het licht van het leven, wanneer het Woord gelezen wordt. Maar deze dingen, welke voor de Engelen zoo kostbaar zijn, zijn voor de menschen als van geen gewicht, want boven hun begrip, en dus in de schaduw van hun verstand; en omgekeerd, de dingen die voor de menschen kostbaar zijn, zooals die dingen waarin wereldsche zaken zijn, zijn voor de Engelen van geen gewicht, want beneden hun staat en dus in de schaduw van hun wijsheid. Aldus — hetgeen wonderbaarlijk is — de dingen die in de schaduw van den mensch komen, en bijna in zijn verachting, gaan over in het licht der Engelen, en in hun aandoening, zooals het geval is met vele dingen, die tot den innerlijken zin des Woords behooren.

2552. Dat de woorden: “Abraham zeide” een innerlijke gewaarwording beteekenen, die een antwoord is, blijkt uit de beteekenis van zeggen in de historische gedeelten des Woords, waarover herhaaldelijk eerder, zooals in

de nrs. 1791, 1815, 1819, 1822, 1898, 1919, 2061, 2080, 2238, 2260, 2271, 2287. Dat het denken des Heeren uit de leer des geloofs wordt aangeduid door de woorden: “Abimelech zeide tot Abraham”, maar de innerlijke gewaarwording, die het antwoord is, door de woorden: “Abraham zeide”, daarmede is het aldus gesteld: de innerlijke gewaarwording staat hooger, en de Heer had haar uit het Goddelijke zelf; maar de gedachte staat lager, en de Heer had haar uit het verstandelijke zelf; en daar het de innerlijke gewaarwording was, waaruit Hij de gedachte had, was dus het antwoord van de gedachte uit de innerlijke gewaarwording. Dit kan verduidelijkt worden door iets dergelijks bij den mensch; de hemelsche mensch kan niet dan uit innerlijke gewaarwording denken, en de geestelijke mensch niet dan uit geweten (nr. 2515); de innerlijke gewaarwording van gene, evenals het geweten van deze is uit den Heer, het openbaart zich niet aan den mensch zelf, vanwaar het komt, maar zijn gedachte is uit het redelijke en doet zich aan hem voor als uit hemzelf; evenzoo komt, wanneer de mensch over iets uit het redelijke denkt, de slotsom der gedachte of het antwoord uit de innerlijke gewaarwording of het geweten; bijgevolg wordt hem een antwoord gegeven door den Heer overeenkomstig zijn levensstaat, zijn aandoening en het ware der leer, ingeplant of ingeprent in overeenstemming daarmede.

2553. Dat de woorden: “want ik zeide: Hoewel de vreeze Gods in deze plaats niet is” de daaruit voortvloeiende gedachte beteekenen, dat zij geen eerbied zouden hebben voor het geestelijk ware in dezen staat, waarin zij waren, blijkt uit de beteekenis van de vreeze Gods, zijnde eerbied voor het Goddelijk of geestelijk ware; en uit de beteekenis van de plaats, zijnde de staat, waarover de nrs. 1273, 1274, 1275, 1377. Met deze zaak is het aldus gesteld: de mensch kan iets leerstelligs, dat zuiver geestelijk en hemelsch, dat is Goddelijk is, niet begrijpen, omdat het zijn begrip oneindig ver te boven gaat, dus ook zijn geloof. Alle gedachten van den mensch vinden haar begrenzing in de natuurlijke dingen, welke tot zijn zinnen behooren; al wat niet uit deze en overeenkomstig deze wordt gezegd, wordt niet begrepen, maar vergaat, gelijk een door niets begrensde blik over zee of in het heelal; wanneer de leerstellige dingen daarom op andere wijze den mensch werden voorgezet, zouden zij in het geheel niet ontvangen worden, en zou hij er derhalve geen eerbied voor hebben; hetgeen genoegzaam blijken kan uit elk ding in het Woord, alwaar de zuiver Goddelijke dingen zelf om deze zelfde reden op natuurlijke, ja zelfs zinnelijke wijze zijn neergelegd, zooals bijvoorbeeld dat Jehovah ooren, oogen en aangezichten, aandoeningen heeft gelijk een mensch, toorn koestert, en meer dingen; dit nog meer in den tijd, toen de Heer in de wereld kwam,

en de menschen zelfs niet eens wisten wat het hemelsche en geestelijke was, noch zelfs dat er een innerlijke bestond; alleen aardsche en wereldsche, en dus uiterlijke dingen hielden alle dingen van het gemoed gevangen, zooals het geval was met de apostelen zelf, die meenden, dat het Rijk des Heeren zou zijn als een koninkrijk der wereld, en daarom verzochten, dat de een mocht zitten aan Zijn rechterhand, en de ander aan Zijn linkerhand, en langen tijd in de meening verkeerden, dat zij zitten zouden op twaalf tronen om te oordeelen de twaalf stammen Israëls, nog niet wetende, dat zij in het andere leven zelfs niet het allerkleinste ding van een enkel mensch zouden kunnen oordeelen (nr. 2129 aan het einde). De inblik in dezen staat van het menschelijk geslacht was oorzaak, dat er door den Heer eerst over gedacht werd of het redelijke geraadpleegd zou worden in de leer des geloofs, en zulks uit liefde, welke daarin bestond dat er in de zaligheid van allen zou worden voorzien, en dat het Woord niet verloren zou gaan.

2554. Dat de woorden: “zij mij dooden zullen om het woord mijner echtgenoot” beteekenen, dat aldus de hemelsche dingen ook te gronde zouden gaan, wanneer zij zouden denken, dat alleen het geestelijk ware verbonden kon worden met het hemelsch goede, blijkt uit de beteekenis van dooden, zijnde te gronde gaan; en uit de beteekenis van de echtgenoot, zijnde het aan het hemelsch goede verbonden geestelijk ware, waarover nr. 2507. Dit is een andere reden, waarom de Heer zoo dacht, en daarmede is het aldus gesteld: het Goddelijk Goede, hier het hemelsch goede genoemd, is met het Goddelijk Ware, hier het geestelijk ware genoemd, als door een huwelijk verbonden (nr. 2508), en hoewel het Goddelijk Goede op deze wijze met het Goddelijk Ware alleen vereenigd is, vloeit het nochtans in de lagere waarheden, en verbindt zich daarmede, maar niet op de wijze van een huwelijk, want het vloeit in de redelijke waarheden, die slechts schijnbaarheden van het ware zijn, en verbindt zich daarmede; ja zelfs vloeit het ook in de wetenschappelijke en zinnelijke waarheden, die nauwelijks iets anders zijn dan begoochelingen en verbindt zich met deze; wanneer dit niet zoo was, zou nooit eenig mensch behouden kunnen worden; men zie hierover in het eerste deel nrs. 1831, 1832. Dat het Goddelijk Goede met gene en deze verbonden mocht worden, en de mensch aldus behouden, was mede de reden van des Heeren Komst in de wereld, want zonder het Goddelijk gemaakte Menschelijke des Heeren kan nooit eenige verbinding plaatsgrijpen, maar door Hem is er verbinding. Behalve deze verborgenheid zijn er ook nog andere verborgenheden in deze woorden: “zij zullen mij dooden om het woord mijner echtgenoot” (waarmede wordt aangeduid, dat aldus de hemelsche dingen des geloofs te gronde zouden gaan,

wanneer zij zouden denken, dat alleen het geestelijk ware verbonden kon worden met het hemelsch goede); namelijk deze, dat wanneer de menschen geen eerbied zouden hebben voor het geestelijk ware, het hemelsch goede dan ook te gronde zou gaan, want wanneer het eerste verworpen is, vergaat het laatste; alsmede deze verborgenheid, dat wanneer het niet gezegd werd, dat zij den Vader zouden aanbidden — hoewel er geen toegang tot Hem is dan door den Zoon, en wie den Zoon ziet, den Vader ziet (Joh. 14: 8 tot 12) — het ook niet ontvangen zou worden; behalve nog andere verborgenheden.

2555. Vers 12, 13. *En ook is zij waarlijk mijne zuster, zij is mijns vaders dochter, hoewel niet mijner moeders dochter, en zij is mij ter echtgenootte geworden. En het is geschied, toen God mij uit mijns vaders huis deden vertrekken, en ik zeide haar: Dit is uwe goedheid, die gij mij doen zult: aan elke plaats, waar wij komen zullen, zeg van mij: Hij is mijn broeder.* En ook is zij waarlijk mijne zuster, beteekent dat het redelijk ware zulk een verwantschap had; zij is mijns vaders dochter, hoewel niet mijner moeders dochter, beteekent, dat het redelijke ontvangen was uit het hemelsch goede als van een vader, niet echter uit het geestelijk ware als van een moeder; en zij is mij ter echtgenootte geworden, beteekent, dat het geestelijk ware verbonden was met het hemelsche door middel van de redelijkheid; en het is geschied, toen God mij uit mijns vaders huis deden vertrekken, beteekent, toen Hij het wetenschappelijke en de schijnbaarheden daarvan verliet, met haar bekoringen, die hier “zijns vaders huis” zijn; en ik zeide haar, beteekent de toenmalige gedachte; dit is uwe goedheid, die gij mij doen zult, beteekent dat Hij dan daarvan dezen troost zou hebben; aan elke plaats, waar wij komen zullen, beteekent alle dingen welke Hij later zou besluiten uit het redelijk ware; zeg van mij: Hij is mijn broeder, beteekent, dat gezegd zou worden, dat het redelijk ware aan het hemelsch goede was toegevoegd.

2556. Dat de woorden: “ook is zij waarlijk mijne zuster” beteekenen, dat het redelijk ware zulk een verwantschap had, blijkt uit de uitbeelding van Sarah als zuster, zijnde het redelijk ware, waarover nr. 2508; voorts uit hetgeen nu volgt, namelijk dat gehandeld wordt over de geboorte van het redelijke en zijn verwantschap dienvolgens. Het moet in het algemeen zoo worden opgevat, dat alle dingen tot in bijzonderheden bij een waarlijk redelijk, dat is, een wederverwekt mensch, alle dingen van zijn aandoeningen, van zijn innerlijke gewaarwordingen, en van zijn gedachte, onderling verbonden zijn als het ware door bloedverwantschap en aanverwantschap, want zij zijn aldus gerangschikt, dat zij elkander wederkeerig beschouwen als familie van een zelfde huis, en zulks op streng onderscheiden wijze, en vandaar worden zij overeenkomstig

de verwantschappen, waarin zij zijn, weergegeven; dit ontleenen zij aan den hemelschen invloed, dat is aan den Heer door den Hemel. Bij den waarlijk redelijken, dat is, wederverwekten mensch, zijn alle dingen in de orde gesteld, zooals deze in den Hemel is, en zulks door den invloed; vandaar heeft de mensch het vermogen tot denken, besluiten, oordeelen en overdenken, dat zoo wonderbaarlijk is, dat het alle menschelijke wetenschap en wijsheid te boven gaat, en onbegrensd uitreikt boven de ontleding, die het menschelijk vernuft daaraan ontleende. Dat deze dingen tot dusver onbekend zijn, komt omdat er geen geloof aan werd geschonken, dat alle dingen der aandoeningen, der gewaarwordingen en der gedachten invloeden — van de booze van de hel, en van de rechtschapene uit den Hemel — dus dat zij in verband staan met dingen die daarbuiten staan, terwijl het toch zoo gesteld is, dat de mensch naar zijn geest zoodanig verbonden is met de dingen buiten hem, dat wanneer hij van dit verband daarmede beroofd werd, hij zelfs niet een enkel oogenblik zou leven; hetgeen men ook hieruit kan weten, dat er nooit iets onverbonden kan bestaan, en dat iets onverbondens terstond te gronde gaat.

2557. Dat de woorden: “zij is mijns vaders dochter, hoewel niet mijner moeders dochter” beteekenen, dat het redelijke ontvangen was uit het hemelsch goede als van een vader, niet echter uit het geestelijk ware als van een moeder, kan blijken uit de ontvangenis van het redelijke, namelijk dat zij geschiedt door den invloed van het Goddelijk hemelsch goede in de neiging tot de wetenschappen, waarover de nrs. 1895, 1902, 1910. Hier liggen twee verborgenheden; de eene is deze, dat het redelijke des menschen van het Goddelijk hemelsch goede als van een vader ontvangen wordt, en dat er op een andere wijze geen redelijke bestaat; de tweede is deze, dat het redelijke niet ontvangen wordt door het geestelijk, ware als door een moeder. Wat het eerste betreft, namelijk dat het redelijke van den mensch wordt ontvangen van het Goddelijk hemelsch goede als van een vader, en dat er op een andere wijze geen redelijke bestaat, dit kan blijken uit hetgeen eerder gezegd is in de nrs. 1895, 1902, 1910; voorts hieruit, dat het ieder mensch bekend kan zijn, zoo hij er maar over nadenkt. Want het is bekend, dat de mensch in geen wetenschap, en ook in niets redelijks wordt geboren, maar slechts in het vermogen om ze te ontvangen; voorts dat hij daarna geleidelijk alle dingen leert en opneemt, en zulks voornamelijk door de zinnelijke dingen van gehoor en gezicht, en al leerende en opnemende redelijk wordt. Het is duidelijk, dat deze dingen geschieden langs den weg van het lichaam, dat is, langs uiterlijken weg, want het geschiedt door het gehoor en het gezicht. Dat echter de mensch dit niet weet, wijl hij er niet over nadenkt, komt omdat er voortdurend iets van binnen uit invloeit, dat de

dingen opneemt, welke aldus binnendringen en worden ingegeven, en ze in orde stelt. Hetgeen invloeit en opneemt en ordent, is het Goddelijk hemelsch goede, dat van den Heer komt; vandaar het leven dier dingen, vandaar de orde, en vandaar — als eerder gezegd — de bloedverwantschappen en aanverwantschappen onder hen elk afzonderlijk. Hieruit kan blijken, dat het redelijke van den mensch afstamt van het Goddelijk hemelsch goede als van een vader, overeenkomstig de woorden in dit vers: “zij is mijns vaders dochter.” Wat de tweede verborgenheid betreft, namelijk dat het redelijke niet ontvangen wordt uit het geestelijk ware als door een moeder, kan blijken uit hetgeen gezegd is in nr. 1902; want als het geestelijk ware van binnen uit zou invloeien zooals het goede doet, zou de mensch geboren worden in al het redelijke en tevens in al het wetenschappelijke, zoodat hij het niet noodig zou hebben om iets te leeren. Maar daar de mensch van dien aard is, dat hij uit overerving in al het booze is, en vandaar in al het valsche, en hij derhalve, wanneer de waarheden zelve invloeden, ze zou schenden en vervalschen, en de mensch aldus tot in eeuwigheid te gronde zou gaan — daarom is er door den Heer in voorzien, dat niets van het ware invloeit door het innerlijke van den mensch, maar slechts door het uiterlijke van hem. Hieruit kan blijken, dat het redelijke van den mensch niet afstamt van het geestelijk ware, als van een moeder, overeenkomstig de woorden in dit vers: “hoewel niet mijner moeders dochter”. Het behaagde den Heer, dat ook Zijn redelijke overeenkomstig dezelfde orde gevormd zou worden, ten einde uit eigen macht het Menschelijke bij zich Goddelijk te maken, en het Goddelijk geestelijk ware te planten in en te vereenigen met het Goddelijk hemelsch goede, en het Goddelijk hemelsch goede te planten in en te vereenigen met het Goddelijk geestelijk ware.

2558. Dat de woorden: “zij is mij ter echtgenootte geworden” beteekenen, dat het geestelijk ware verbonden was met het hemelsche door middel van de redelijkheid, blijkt uit de uitbeelding van Sarah als Abrahams echtgenootte, zijnde het met het hemelsch goede verbonden ware, waarover nr. 2507; en uit de uitbeelding van dezelfde als zuster, zijnde het redelijk ware, waarover nr. 2508; vandaar wordt daarmede, dat zij van zuster tot echtgenootte werd, aangeduid, dat door middel van de redelijkheid het geestelijk ware verbonden werd met het hemelsche; hoe het hiermede gesteld is, kan blijken uit hetgeen vlak hierboven in nr. 2557 is gezegd.

2559. Dat de woorden: “het is geschied, toen God mij uit mijns vaders huis deden vertrekken” beteekenen, toen Hij het wetenschappelijke en de schijnbaarheden daarvan verliet, met haar bekoringen, die hier “des vaders

huis” zijn, blijkt uit de beteekenis van vertrekken, zijnde verlaten; en uit de beteekenis van het huis, zijnde het goede, nrs. 2233, 2234; hier het goede der beking uit de schijnbaarheden van wetenschappelijke en redelijke dingen, want alle beking verschijnt als het goede. Dat hier door “des vaders huis” de bekingen der wetenschappelijke en redelijke dingen, bijgevolg der schijnbaarheden daarvan worden aangeduid, komt hier vandaan, dat zij betrekking hebben op Abraham, toen hij uit het huis zijns vaders vertrok, want toen vereerde Abraham met zijns vaders huis andere goden; men zie de nrs. 1356, 1992. Dit is de reden, dat er in het meervoud gezegd wordt: *God deden mij vertrekken*; er zou, hetgeen ook overeenkomstig de oorspronkelijke taal is, gezegd moeten worden: *de goden deden mij zwerven*, maar daar de Heer door Abraham wordt uitgebeeld, wordt er gezegd: *God deden mij vertrekken*. Daar de eerste wetenschappelijke en de daaruit voortvloeiende redelijke dingen bij den Heer menschelijk waren, doortrokken van het overgeërfd van de moeder, dus niet zuiver Goddelijk, worden zij derhalve uitgebeeld door den eersten staat van Abraham; maar hoever uitbeeldingen gaan, zie men in de nrs. 665, 1097 aan het einde, 1361, 1992.

2560. Dat de woorden: “en ik zeide haar” de toenmalige gedachte beteekenen, blijkt uit de beteekenis van zeggen, zijnde denken, waarover herhaaldelijk eerder.

2561. Dat de woorden: “dit is uwe goedheid, die gij mij doen zult” beteekenen, dat Hij dan daarvan dezen troost zou hebben, kan blijken uit hetgeen voorafgaat en uit hetgeen volgt, dus zonder nadere verklaring.

2562. Dat de woorden: “aan elke plaats, waar wij komen zullen” alle dingen beteekenen, welke Hij later zou besluiten uit het redelijk ware, blijkt uit de beteekenis van de plaats, zijnde de staat, waarover de nrs. 1273, 1274, 1275, 1377. De staat der zaak, waarover hier gehandeld wordt, is de staat der gevolgtrekking aangaande het redelijk ware, namelijk dat gezegd zou worden, dat het redelijk ware was toegevoegd aan het hemelsch goede, zooals volgt.

2563. Dat de woorden: “zeg van mij: Hij is mijn broeder” beteekenen, dat gezegd zou worden, dat het redelijk ware aan het hemelsch goede was toegevoegd, kan blijken uit hetgeen boven in nr. 2524 is gezegd, alwaar bijna dezelfde woorden staan.

2564. Vers 14. *En Abimelech nam eene kudde van kleinvee en eene kudde van grootvee, en dienstknechten en dienstmaagden, en gaf dezelve aan Abraham; en hij gaf hem Sarah, zijne echtgenoot, weder.* Abimelech nam, beteekent de leer des geloofs; een kudde van kleinvee en een kudde van grootvee, beteekent dat zij werd verrijkt met redelijke goedheden en natuurlijke goedheden;

en dienstknechten en dienstmaagden, beteekent eveneens met redelijke waarheden en natuurlijke waarheden, alsmede met de aandoeningen daarvan; en gaf dezelve aan Abraham, beteekent aan den Heer; en hij gaf hem Sarah, zijne eechtgenoot, weder, beteekent, toen het Goddelijk geestelijke aan het Goddelijk hemelsche was toegevoegd.

2565. Dat de woorden: “Abimelech nam” de leer des geloofs beteekenen, blijkt uit de beteekenis van Abimelech, zijnde de leer des geloofs, waarover de nrs. 2504, 2509, 2510.

2566. Dat de woorden: “een kudde van kleinvee en een kudde van grootvee”, beteekenen, dat zij werd verrijkt met redelijke goedheden en natuurlijke goedheden, blijkt uit de beteekenis van de kudde van kleinvee en van de kudde van grootvee. Kudde van kleinvee worden diegenen binnen de Kerk genoemd, die waarlijk redelijk zijn, dat is, innerlijke menschen; dit is de reden, dat door kudde van kleinvee, abstract genomen, ook de redelijke of innerlijke goedheden zelve worden aangeduid; men zie over deze beteekenis van de kudde van kleinvee de nrs. 343, 415, 1565. Kudde van grootvee worden echter diegenen binnen de Kerk genoemd, die natuurlijk zijn, dat is, uiterlijke menschen; vandaar ook worden door kudde van grootvee, abstract genomen, eveneens de natuurlijke of uiterlijke goedheden aangeduid; over deze beteekenis van de kudde van grootvee zie men nr. 2180; dat door beesten dergelijke dingen werden aangeduid, is in de nrs. 45, 46, 142, 143, 246, 714, 715, 776, 1823, 2179 aangetoond. Dat Abimelech nam en gaf, beteekent, dat de leer des geloofs verrijkt werd, want door Abimelech wordt, als gezegd, de leer des geloofs aangeduid.

2567. Dat de woorden: “dienstknechten en dienstmaagden” beteekenen, eveneens met redelijke waarheden en natuurlijke waarheden, alsmede met de aandoeningen daarvan, blijkt uit de beteekenis van dienstknechten en dienstmaagden. Dienstknechten en dienstmaagden worden herhaaldelijk in het Woord genoemd, en door hen worden in den innerlijken zin die dingen aangeduid, die betrekkelijk lager en geringer zijn, zooals de redelijke en natuurlijke dingen in verhouding tot de geestelijke en hemelsche. Onder natuurlijke waarheden worden de wetenschappelijke dingen van allerlei aard verstaan, want deze zijn natuurlijk. Dat door dienstknechten en dienstmaagden in het Woord deze dingen worden aangeduid, blijkt duidelijk uit den innerlijken zin der woorden, waar zij genoemd worden, zooals bij Jesaja:

“Jehovah zal zich over Jakob ontfermen, en Hij zal Israël nog verkiezen,
en Hij zal hen op hunnen aardbodem zetten, en de vreemdeling zal

hen aanhangen, en zij zullen zich tot het huis van Jacob vervoegen; en de volken zullen hen aannemen, en hen in hunne plaats brengen; en het huis Israëls zal hen voor zichzelf erfelijk bezitten op den aardbodem van Jehovah tot *knechten* en tot *maagden*” (14: 1, 2);

hier staat Jakob voor de uiterlijke Kerk, Israël voor de innerlijke Kerk, de vreemdeling voor hen, die onderricht worden in de waarheden en de goedheden, nrs. 1463, 2025; knechten en maagden staan voor de natuurlijke en redelijke waarheden met hare aandoeningen, welke de met Jakob en Israël bedoelde Kerk moeten dienen. Dat hier niet Jakob en Israël, of de Joden en Israëlieten worden bedoeld, komt duidelijk uit, want dezen werden, toen zij onder de heidenen werden verstrooid, tot heidenen. De Joden koesteren nog steeds met zorg deze profetie en verwachten haar vervulling, en wel volgens de letter, namelijk dat de vreemdelingen hen zullen aanhangen, dat de volken hen naar hun plaats zullen brengen, en hun zullen zijn tot dienstknechten en dienstmaagden, terwijl er toch zelfs niet het allerminste aangaande de Joden en Israëlieten wordt bedoeld in de profetieën des Woords, waar zij vermeld worden; hetgeen hun ook hieruit duidelijk kan zijn, dat van Israël, evenzeer als van Jehudah, hier en daar wordt gezegd, dat zij teruggebracht zullen worden. Bij denzelfde:

“Ziet, Jehovah maakt de aarde ledig, en ledigt haar uit, en Hij zal hare aangezichten misvormen, en hare inwoners verstrooien; en gelijk het volk, alzoo zal de priester wezen, gelijk de *knecht*, alzoo zijn heer, gelijk de *dienstmaagd*, alzoo hare meesteres” (24: 1, 2);

hier staat de aarde voor de Kerk (nrs. 662, 1066, 1067, 1850), die ledig gemaakt en uitgeledigd wordt, en welker aangezichten misvormd, en welker inwoners verstrooid worden, wanneer er geen innerlijke waarheden en goedheden meer zijn, die het volk en de priester zijn, en ook geen uiterlijke waarheden, die de knecht en de dienstmaagd zijn; hetgeen geschiedt, wanneer de uiterlijke dingen over de innerlijke heerschen. Bij denzelfde:

“Ik zal zaad uit Jacob voortbrengen, en uit Jehudah eenen erfgenaam van Mijne bergen, en Mijne uitverkorenen zullen het bezitten, en Mijne *knechten* zullen aldaar wonen” (65: 9);

hier staat Jakob voor de uiterlijke Kerk, Jehudah voor de innerlijke hemelsche Kerk, de uitverkorenen voor haar goedheden, de knechten voor haar waarheden. Bij Joël:

“Ik zal Mijnen geest uitgieten over alle vleesch, en uwe zonen en uwe dochteren zullen profeteeren; ook over de *dienstknechten* en over de *dienstmaagden* zal Ik in die dagen Mijnen geest uitgieten” (2: 28, 29),

alwaar sprake is van het Rijk des Heeren; profeteeren staat voor onderwijzen (nr. 2534); zonen voor de waarheden zelve (nrs. 489, 491, 533, 1147), dochteren voor de goedheden zelve (nrs. 489, 490, 491); dienstknechten en dienstmaagden voor de lagere waarheden en goedheden, waarover de geest uitgegoten wordt genoemd, wanneer zij toetreden en bevestigen. Dat dergelijke dingen hier en elders door dienstknechten en dienstmaagden worden aangeduid, komt niet zoozeer uit, zoowel vanwege de algemeene voorstelling van dienstknechten en dienstmaagden, als vanwege het schijnbaar historische. Bij Johannes:

“Ik zag eenen Engel, staande in de zon, en hij riep met eene groote stem, zeggende tot de vogelen, die in het midden des hemels vlogen: Eet het vleesch der koningen, en het vleesch der oversten over duizend, en het vleesch der sterken, en het vleesch der paarden en dergenen die daarop zitten, en het vleesch van alle vrijen en *dienstknechten*, en kleinen en grooten” (Openb. 19: 17, 18);

het is duidelijk, dat het niet het vleesch van koningen, oversten, sterken, paarden, van daarop zittenden, vrijen en dienstknechten is, dat zij eten zouden, maar dat het de innerlijke en uiterlijke waarheden der Kerk waren, die hun tot vleesch werden. Dat de dienstknechten waarheden beteekenen, en de dienstmaagden goedheden, die dienen, en dus aan de geestelijke en hemelsche waarheden en goedheden dienstbaar zijn, blijkt duidelijk genoeg uit de wetten in de uitbeeldende Kerk aangaande de dienstknechten en dienstmaagden, welke wetten alle den staat der Kerk en het Rijk des Heeren in het algemeen en in het bijzonder betreffen, en hoe de lagere waarheden en goedheden, welke de natuurlijke en redelijke zijn, de geestelijke en hemelsche en aldus de Goddelijke moeten dienen; zoo bijvoorbeeld dat de *Hebreeuwsche dienstknecht* en de *Hebreeuwsche dienstmaagd* in het zevende jaar vrij zou zijn, en dat hem dan gegeven zou worden van de kudde van kleinvee, van den dorschvloer en van de wijnpers (Exod. 21: 2, 6; Deut. 15: 12 tot 15; Jerem. 34: 9 tot 14). Dat

“de echtgenoot vrij zal zijn, indien zij met hem in dienst was getreden, maar indien hem de heer een echtgenoot gegeven heeft, zoo zal de echtgenoot en de kinderen des heeren zijn” (Exod. 21: 3, 4);

dat

“een arme broeder die verkocht is, niet zal dienen den dienst van eenen slaaf, maar als een daglooner en als een bijwoner, in het jubeljaar uit zal gaan te zamen met zijn kinderen” (Levit. 25: 39 tot 43).

Als een broeder verkocht was aan een vreemdeling bijwoner, kon hij gelostlost worden en vrij uitgaan in het jubeljaar (Levit. 25: 47 en vervolg);

dienstmaagden en dienstknechten mochten gekocht worden van de natiën die rondom zijn, en van de zonen der vreemdelingen bijwoners, en zij zouden hun tot eene voortdurende bezitting zijn, waarover zij heerschen zouden, maar niet over de zonen Israëls (Levit. 25: 44, 45, 46); indien een dienstknecht niet uit den dienst wilde gaan, moest zijn oor met eenen priem doorboord worden, aan de deur, en moest hij voor altijd dienstknecht zijn; en desgelijks met de dienstmaagd (Exod. 21: 6; Deut. 15: 16, 17). Indien iemand zijnen dienstknecht of zijne dienstmaagd met eenen stok sloeg, dat hij stierf, moest hij gewroken worden; maar zoo hij eenen dag of twee dagen overleefde, zou hij vrij zijn, want hij was zijn zilver (Exod. 21: 20, 21). Indien iemand het oog of een tand van zijnen dienstknecht uitsloeg, zou hij vrij uitgaan (Exod. 21: 26, 27). Indien een os eenen knecht of eene dienstmaagd gestooten had, zoodat hij stierf, moest de eigenaar zijnen heer dertig sikkelen geven, en de os gesteengd worden (Exod. 21: 32). Een knecht, die van zijnen heer ontkomen was, mocht niet opgesloten worden, maar zou wonen in de plaats, die hij verkoos, en ook niet verdrukt worden (Deut. 23: 15, 16). Een knecht, voor zilver gekocht, en besneden, zout het Pascha eten (Exod. 12: 44, 45). Iemand's dochter, die gekocht was, zou niet uitgaan tot den dienst, gelijk de dienstknechten; indien zij boos was, mocht hij haar niet aan een vreemdeling verkoopen; indien zij aan zijn zoon werd ondertrouwd, zou zij zijn als eene dochter; indien hij eene andere nam, zoo zou hij hare spijs, haar deksel en haren huwelijksplicht niet verminderen; als hij deze dingen niet deed, zou zij om niet uitgaan uit den dienst (Exod. 21: 7 tot 12). Al deze wetten leiden haar oorsprong af van de wetten van het ware en goede in den Hemel, en in den innerlijken zin hebben zij daarop betrekking, maar deels door overeenstemming, deels door uitbeeldingen en deels door aanduidingen. Doch nadat de uitbeeldingen en aanduidingen van de Kerk (welke de buitenste en laagste dingen van den eeredienst waren) waren opgeheven, hield ook de noodzakelijkheid dezer wetten op; wanneer nu deze wetten zouden worden ontvouwd naar de wetten van de orde van het ware en goede, en naar de uitbeeldingen en aanduidingen, zou het duidelijk blijken, dat door de dienstknechten niets anders wordt aangeduid dan redelijke en wetenschappelijke waarheden, die lagere waarheden zijn, en daarom de geestelijke waarheden moeten dienen; en dat door de dienstmaagden de goedheden daarvan worden aangeduid, die, omdat zij ook lager zijn, weliswaar moeten dienen, maar op andere wijze, en daarom verschilden sommige wetten aangaande de dienstmaagden van de wetten aangaande de dienstknechten; want de waarheden zijn op zichzelf beschouwd meer dienstknecht dan haar goedheden. Door het *recht der*

koningen bij Samuël wordt in den innerlijken zin niets anders aangeduid dan het recht van het ware, en ook het recht van het valsche, wanneer het begint te heerschen over het ware en over het goede, hetgeen blijken kan uit de verklaring der woorden, waarmede het beschreven werd:

“Dit zal *des konings recht* zijn, die over u regeeren zal: hij zal uwe zonen nemen, en zal hen zich stellen tot zijne wagenen en tot zijne ruiteren, en zij zullen voor zijne wagenen henen loopen; hij zal uwe dochteren nemen tot geurbereidsters, en tot kokkinnen, en tot baksters; hij zal uwe *knechten* en uwe *dienstmaagden*, en uwe beste jongelingen, en uwe ezelen nemen, en hij zal zijn werk daarmede doen; hij zal uwe kudde van kleinvee vertienden; tenslotte *zult gij tot knechten zijn*; en gij zult te dien dage roepen, van vege uwen koning, dien gij u verkoren hebt, en Jehovah zal u te dien dage niet antwoorden” (1 Sam. 8: 11, 13, 16, 17, 18).

Dat door den koning het ware wordt aangeduid, zie men in de nrs. 1672, 2015, 2069; dus in den tegenovergestelden zin dingen, die niet waar zijn, dat is, valschheden. Door de zonen, die hij zich stellen zal tot zijne wagenen en tot zijne ruiteren, worden de waarheden der leer aangeduid, die dienstbaar zouden zijn aan de beginselen van het valsche, welke de wagenen en de ruiteren zijn; door de dochteren, die hij nemen zal als geurbereidsters, kokkinnen en baksters, worden de goedheden der leer aangeduid, waarmede hij deze valschheden zou veraangenamen, en die hij de valschheden zou laten begunstigen; door de knechten en dienstmaagden, de jongelingen en de ezelen, waarmede hij zijn werk zal doen, worden de redelijke en wetenschappelijke dingen aangeduid, waarmede hij deze valschheden zou bevestigen. Door de kudde van kleinvee, die hij zal vertienden, worden de overblijfselen van het goede aangeduid, die hij zou schenden; en door de woorden “dat zij tot knechten zouden zijn”, wordt aangeduid, dat het zou geschieden, dat de hemelsche en geestelijke dingen van het Woord en van de leer, in stede van te heerschen, dienstbaar zouden zijn aan de bevestiging van de valschheden zijner beginselen en van de boosheden zijner begeerten; want er is niets dat niet gegoten wordt in de beginselen van het valsche om te bevestigen, door valsch toe te passen, slinks uit te leggen, te verdraaien en die dingen te verwerpen die niet begunstigen; daarom wordt er aan toegevoegd: “als gij te dien dage zult roepen van wege uwen koning, dien gij u verkoren hebt, Jehovah zal u te dien dage niet antwoorden.”

2568. Boven in dit hoofdstuk werd gezegd, dat de leer geen leer zou zijn, wanneer het redelijke werd geraadpleegd (nrs. 2516, 2538); en dat het ook niet geraadpleegd werd (nrs. 2519, 2531). Hier wordt echter gezegd, dat de

leer des geloofs werd verrijkt met zoowel redelijke als natuurlijke goedheden en waarheden; dit lijkt op het eerste gezicht, alsof deze dingen elkander tegenspraken en tegen elkander indruischten, maar toch is het niet zoo. Hoe het bij den Heer was, werd gezegd; maar hoe het bij den mensch is, zal nu gezegd worden. Bij den mensch is het geheel iets anders, uit de redelijke dingen de leer des geloofs te beschouwen, en geheel iets anders, uit de leer des geloofs de redelijke dingen te beschouwen. Uit de redelijke dingen de leer des geloofs te beschouwen, is niet eerder het Woord of de daaruit voortvloeiende leer gelooven, dan wanneer men door de redelijke dingen wordt overtuigd dat het zoo is; maar uit de leer des geloofs de redelijke dingen te beschouwen, is eerst het Woord of de daaruit voortvloeiende leer gelooven, en daarna dit bevestigen door redelijke dingen. Het eerstgenoemde is de omgekeerde orde, en maakt dat men niets gelooft, doch het laatstgenoemde is de echte orde, en maakt dat men des te beter gelooft. Het is het eerstgenoemde, dat is bedoeld met de woorden, dat Abimelech zou sterven om der vrouwe wil, waarmede wordt aangeduid, dat de leer des geloofs geen leer zou zijn, wanneer het redelijke werd geraadpleegd (nrs. 2516, 2538); hier wordt echter het laatstgenoemde bedoeld met de woorden, dat Abimelech een kudde van kleinvee en een kudde van grootvee gaf, en dienstknechten en dienstmaagden, waarmede wordt aangeduid, dat de leer des geloofs verrijkt werd met redelijke en natuurlijke goedheden en waarheden. Over deze dingen wordt veel gehandeld in het Woord in zijn innerlijken zin, vooral waar sprake is van Aschur en Egypte, omdat, wanneer de leer des geloofs uit redelijke dingen wordt beschouwd (dat is, niet eerder wordt geloofd dan wanneer de mensch daardoor wordt overtuigd dat het zoo is), zij dan niet alleen geen leer is, maar ook al wat daarin is, geloofchend wordt. Wanneer echter uit de leer des geloofs de redelijke dingen worden beschouwd, dat is, wanneer het Woord geloofd wordt, en daarna de zelfde dingen door redelijke dingen worden bevestigd, leeft de leer en wordt al wat daarin is bevestigd. Er zijn derhalve twee beginselen: het eene leidt tot alle onverstand en razernij, het andere leidt tot alle inzicht en wijsheid. Het eene beginsel komt hierop neer, dat men alles loochent of in zijn hart zegt, dat men deze dingen niet kan geldoven, vooraleer men overtuigd is door hetgeen men kan vatten of voelen; dit is het beginsel, dat tot alle onverstand en razernij leidt en het is het ontkennende beginsel te noemen. Het andere beginsel komt hierop neer, dat men de dingen bevestigd, die tot de leer uit het Woord behooren, of dat men bij zichzelf denkt en gelooft, dat zij waar zijn, omdat de Heer het gezegd heeft; dit is het beginsel, dat tot alle inzicht en wijsheid leidt, en het is het bevestigende beginsel te noemen. Hoe meer zij,

die uit het ontkennende beginsel denken, de redelijke dingen raadplegen, hoe meer de wetenschappelijke dingen, en hoe meer de filosofische, des te meer werpen en storten zij zich in duisternis, totdat zij ten slotte alles loochenen; de redenen hiervan zijn deze, dat niemand vanuit lagere dingen hoogere dingen kan begrijpen, dat is, vanuit gene de geestelijke en hemelsche, nog minder de Goddelijke, daar zij alle verstand te boven gaan, en bovendien worden dan alle dingen afzonderlijk ingewikkeld in ontkenningen uit dat beginsel. Omgekeerd echter kunnen zij, die uit een bevestigend beginsel denken, zich bevestigen door alle mogelijke redelijke en alle mogelijke wetenschappelijke, ja zelfs door filosofische dingen, die hun maar ten dienste staan, want al deze dingen zijn voor hen bevestigingen, en geven hun een vollediger voorstelling van de zaak. Voorts zijn er, die in twijfel zijn voordat zij ontkennen, en er zijn er, die in twijfel zijn voordat zij toestemmen. Zij die in twijfel zijn voordat zij ontkennen, zijn diegenen, die overhellen tot een leven van het booze, en wanneer dit leven hen wegvoert, loochenen zij deze dingen voor zooveel zij er over denken. Zij die echter in twijfel zijn voordat zij toestemmen, zijn diegenen, die overhellen tot een leven van het goede, en wanneer zij zich daarheen laten ombuigen door den Heer, bevestigen zij deze dingen, voor zooveel zij er over denken. Daar hierover verder gehandeld wordt in de verzen die volgen, mag dit, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, daar ter plaatse vollediger worden toegelicht; men zie nr. 2588.

2569. Dat de woorden: “gaf aan Abraham” beteekenen, aan den Heer, blijkt uit de uitbeelding van Abraham, zijnde de Heer, waarover herhaaldelijk eerder. Dat de woorden: “En hij gaf hem Sarah, zijne echtgenoot, weder”, beteekenen, toen het Goddelijk geestelijke aan het Goddelijk hemelsche was toegevoegd, blijkt uit de beteekenis van Sarah, de echtgenoot, zijnde het aan het hemelsch goede toegevoegde geestelijk ware, waarover nr. 2507. De innerlijke zin van de woorden in dit vers blijkt duidelijk uit hetgeen gezegd is, namelijk dat de Heer, toen het Menschelijke in Hem met het Goddelijke vereenigd was en het Goddelijke met het Menschelijke, alwetendheid bezat niet alleen van de Goddelijk hemelsche en geestelijke dingen, maar ook van de dingen beneden de hemelsche en beneden de geestelijke dingen, dat is, van de redelijke en natuurlijke dingen; want uit het Goddelijke, als uit de Zon van alle licht, worden alle dingen elk afzonderlijk als tegenwoordig gezien.

2570. Vers 15. *En Abimelech zeide: Zie, mijn land is voor u; woon, waar het goed is in uwe oogten.* Abimelech zeide: Zie, mijn land is voor u, beteekent des Heeren innerlijke gewaarwording aangaande de leer van de liefde en

naastenliefde; woon, waar het goed is in uwe oogen, beteekent dat Hij in alles was, waar het goede was.

2571. Dat de woorden: “Abimelech zeide: Zie mijn land is voor u” des Heeren innerlijke gewaarwording aangaande de leer van liefde en naastenliefde beteekenen, blijkt uit de beteekenis van zeggen, zijnde denken, waarover nr. 2506; en uit de beteekenis van het land, zijnde hier de leer der liefde en der naastenliefde. Land beteekent in den innerlijken zin verschillende dingen (nrs. 620, 636, 1066), doch wat het beteekent, blijkt uit het verband; want het beteekent den uiterlijken mensch der Kerk, wanneer de hemel den innerlijken beteekent (nrs. 82, 913, 1411, 1733); ook beteekent het het gebied waar de Kerk is (nrs. 622, 1066); het beteekent de Kerk zelf, alsmede in universeelen zin het Rijk des Heeren in de hemelen en op aarde, aangezien het land Kanaän of het heilige land dit uitbeeldde (nrs. 1437, 1585, 1607); hetzelfde wordt ook aangeduid door den nieuwen hemel en de nieuwe aarde (nrs. 1733, 1850, 2117, 2118); en daar het land den mensch der Kerk, de Kerk en het Rijk des Heeren beteekent, beteekent het ook hetgeen daarvan het wezenlijke is, namelijk de liefde tot den Heer en liefde jegens den naaste, want zij hangen daarvan af (nrs. 537, 540, 547, 553, 2130). Bijgevolg beteekent het de leer der liefde en der naastenliefde, welke der Kerk is, en welke hier het land van Abimelech is, want door Abimelech als koning wordt, als aangetoond, de leer des geloofs aangeduid; door zijn land echter, vanwaar en alwaar hij was, de leer der liefde en der naastenliefde, vanwaar en alwaar het geloof is. Dat het denken des Heeren tot dusver de leer des geloofs betrof, nu echter de leer der liefde en der naastenliefde, komt omdat de Heer het Menschelijke had toegevoegd aan het Goddelijke door middel van waarheden, die des geloofs zijn (hoewel tevens door middel van Goddelijke goedheden, die der liefde zijn, in de waarheden), overeenkomstig de orde, waardoor ook de mensch geestelijk en hemelsch wordt, maar niet Goddelijk, het leven in zichzelf hebbend als de Heer. Maar toen in den Heer het Goddelijk huwelijk van het ware en het goede, en van het goede en het ware tot stand gekomen was (daarmede aangeduid dat Abimelech aan Abraham Sarah de echtgenoot wedergaf, nr. 2569), toen gold des Heeren denken de leer der liefde en der naastenliefde, zulks eveneens overeenkomstig de orde, want wanneer de mensch geestelijk en hemelsch is geworden, denkt hij niet langer uit het ware maar uit het goede, doch niet uit het met het Goddelijk ware vereenigde Goddelijke goede, zooals de Heer. Dit is de reden, dat nu voor het eerst de leer der liefde en der naastenliefde wordt genoemd, hoewel de leer des geloofs in zichzelf beschouwd, hetzelfde is, en des Heeren innerlijke gewaarwording en denken altijd in elk ding van

het geloof uit de Goddelijke Liefde was. Vandaar is het, dat de leer der liefde en der naastenliefde de Goddelijke Leer zelve is, en dat het deze is, welke in de Oudste Kerken werd beoefend, en daar zij één uitmaakte met de leer des geloofs, verwierpen zij hen, die haar scheidde; men zie nr. 4217.

2572. Dat de woorden: “woon, waar het goed is in uwe oogen” beteekenen, dat Hij in alles was, waar het goede was — in den naastgelegen zin, dat Hij in het goede der leer was — kan blijken uit de beteekenis der oogen, die het verstandelijke beteekenen, dat tot de leer behoort; en uit de beteekenis van wonen, zijnde leven, nr. 1293, hier *zijn*, daar het betrekking heeft op den Heer. Zijn in alles, waar het goede is; wil zeggen: in alwetendheid zijn omtrent alle Goddelijke, hemelsche, geestelijke, redelijke en natuurlijke dingen, en zulks uit Goddelijke liefde, want in de Goddelijke liefde is alwetendheid van al deze dingen (nr. 2500). Bovendien bestaat er het goede en het ware der leer; het goede der leer is liefde en naastenliefde, het ware der leer is het geloof. Zij die in het goede der leer zijn, dat is, in de liefde en naastenliefde, zijn in het ware der leer, dat is, in het geloof. Maar iets anders is het, in het goede te zijn, of in de liefde en naastenliefde, en iets anders, in het goede der leer te zijn; kleine kinderen, die in de liefde jegens hun ouders en in naastenliefde jegens andere kleine kinderen zijn, zijn in het goede, doch niet in het goede der leer, bijgevolg niet in het ware der leer of het geloof. Maar in het goede der leer zijn zij, die door de waarheden des geloofs werden wederverwekt; voor zooveel dezen in het goede zijn, zijn zij in waarheden, dat is, voor zooveel in liefde en naastenliefde, voor even zooveel in het geloof, bijgevolg in wijsheid en inzicht. Daar de Engelen in de liefde tot den Heer en in wederkeerige liefde zijn, zijn zij ook in al het ware, dus in alle wijsheid en inzicht, niet alleen omtrent hemelsche en geestelijke, maar ook omtrent redelijke en natuurlijke dingen; want uit de liefde, aangezien door den Heer, zijn zij in de beginselen of bronnen der dingen zelf, dat is, in de einddoelen en oorzaken; van de beginselen, of einddoelen en oorzaken uit zien, is uit den Hemel alle dingen zien die beneden zijn, ook die op aarde. Het is daar vergelijkenderwijs mede gesteld als met iemand op een hoogen berg en in een uitkijktoren aldaar: hij kan zien naar de dingen die beneden zijn, vele mijlen in het rond, terwijl zij, die beneden zijn, en meer nog zij die in een dal of in een woud zijn, nauwelijks evenveel schreden in het rond kunnen zien. Zoo is het ook gesteld met hen, die in het goede der leer zijn, vergeleken bij hen, die in het van het goede gescheiden ware der leer zijn, hoewel dezen meenen, dat zij verder zien dan genen, maar nochtans zien zij niets van het goede, en evenmin iets van het ware dan alleen heel licht aan de oppervlakte, en zulks beoedeld door

valschheden; evenwel is de wijsheid en het inzicht der Engelen eindig, en in verhouding tot des Heeren Goddelijke wijsheid in hoogste mate eindig, en nauwelijks iets; zooals hieruit blijken kan, dat het oneindige tot het eindige in geen verhouding staat, maar dat er toch een verkeer bestaat uit de Goddelijke almacht; en hieruit, dat de Heer het Goede zelf en de Liefde zelve is, bijgevolg het Zijn zelf van het goede en het Zijn zelf van de liefde, die bij de Engelen is, dus het Zijn zelf van hun wijsheid en inzicht. Hieruit blijkt ook duidelijk, dat de Heer in den Hemel en op aarde in alles is waar het goede is. Zij die meenen, dat de Heer in het van het goede gescheiden ware is, dwalen grootelijks; Hij is nergens dan in het goede, en vandaar in het ware, dat is, in de liefde en naastenliefde, en vandaar in het geloof.

2573. Vers 16. *En tot Sarah zeide hij: Zie, ik heb uwen broeder duizend zilverlingen gegeven; zie, het zij u eene bedekking der oogen, allen, die met u zijn, en met allen; en zij was bevrijd.* En tot Sarah zeide hij, beteekent de innerlijke gewaarwording uit het geestelijk ware; zie, ik heb uwen broeder duizend zilverlingen gegeven, beteekent een overvloed van het aan het hemelsch goede toegevoegde redelijk ware; zie, het zij u eene bedekking der oogen, allen, die met u zijn, beteekent dat de redelijke waarheden zijn als een bedekking of bekleeding der geestelijke waarheden; en met allen, beteekent dat evenzoo ook de waarheden zijn, die daaruit voortvloeien; en zij was bevrijd, beteekent dat er aldus geen schuld en geen schade was.

2574. Dat de woorden: “En tot Sarah zeide hij” de innerlijke gewaarwording uit het geestelijk ware beteekenen, blijkt uit de uitbeelding van Sarah als echtgenoot, zijnde het Goddelijk geestelijk ware, waarover nr. 2507, en van dezelfde als zuster, zijnde het redelijk ware, waarover nr. 2508; en uit de beteekenis van zeggen, zijnde gewaarworden, waarover nr. 2506. Hier wordt Sarah genoemd als echtgenoot, dan als zuster; als echtgenoot daar zij teruggegeven wordt (nr. 2569), als zuster, daar er gezegd wordt: “ik heb *uwen broeder* duizend zilverlingen gegeven”, en hetgeen gezegd werd door Abimelech, werd door Sarah waargenomen in dien staat; daarom wordt door het zeggen tot Sarah het gewaarworden uit het geestelijk ware aangeduid. Dat deze dingen dieper verborgenheden in zich sluiten, dan bevattelijk kan worden uitgelegd, blijkt duidelijk; en wanneer zij ook maar slechts eenigermate werden uitgelegd, zou het noodzakelijk zijn, eerst vele dingen te verklaren, die tot dusver nog onbekend zijn; zoo bijvoorbeeld wat het geestelijk ware is, wat innerlijke gewaarwording uit het geestelijk ware; dat de Heer alleen innerlijke gewaarwording uit het geestelijk ware had; dat de Heer, evenals Hij het redelijk ware in het redelijk goede plantte, zoo ook het

geestelijk ware in het hemelsch goede, aldus voortdurend het Menschelijke in het Goddelijke, opdat er in elk ding afzonderlijk een huwelijk zou zijn van het Menschelijke met het Goddelijke, en van het Goddelijke met het Menschelijke. Deze dingen en nog vele meer moeten voorafgaan, vooraleer de dingen, die in dit vers zijn, bevattelijk kunnen worden verklaard. Deze dingen liggen voornamelijk in het bereik van het gemoed der Engelen, die in het inzicht van dergelijke dingen zijn, en voor wie de innerlijke zin des Woords bestemd is. Deze dingen worden voor hen uitgebeeld op hemelsche wijze, en hierdoor, alsmede door de dingen, die in dit hoofdstuk voorkomen, wordt het ingegeven, hoe de Heer het menselijke, dat Hij van de moeder had, geleidelijk afwierp, totdat Hij ten slotte niet langer haar zoon was (dat Hij haar ook niet als moeder erkende, blijkt duidelijk bij Matth. 12: 46, 47, 48, 49; Markus 3: 31, 32, 33, 34, 35; Lukas 8 20, 21; Joh. 2: 4); en hoe Hij het Menschelijke uit eigen macht Goddelijk maakte, totdat Hij één was met den Vader, zooals Hij zelf leert bij; Johannes 14: 6, 8, 9, 10, 11, en elders. Deze dingen worden door den Heer door middel van myriaden voorstellingen en uitbeeldingen, die alle onuitsprekelijk zijn, aan de Engelen in een klaar licht getoond; dit komt, als gezegd, omdat deze dingen in het bereik van hun gemoed vallen, en wanneer zij daarin zijn, zijn zij in de zaligheid van hun inzicht en in het geluk van hun wijsheid; en bovendien worden, daar er Engelen zijn die, toen zij menschen waren, een voorstelling van het Menschelijke des Heeren hadden opgevat als van het menselijke bij een ander mensch, opdat zij in het andere leven met de hemelsche Engelen te zamen kunnen zijn (wast de voorstellingen, ingegeven door de aandoening van het goede, verbinden in het andere leven) dergelijke opvattingen door den innerlijken zin des Woords verstrooid, en op deze wijze worden zij vervolmaakt. Hieruit kan blijken, van hoe groote waarde de dingen, die in den innerlijken zin des Woords liggen, voor de Engelen zijn, hoewel zij misschien den mensch als van weinig gewicht toeschijnen, die in zulk een duistere voorstelling van dergelijke dingen is, dat het nauwelijks een voorstelling is.

2575. Dat de woorden: “zie, ik heb uwen broeder duizend zilverlingen gegeven”, een oneindigen overvloed van het aan het goede toegevoegde redelijk ware beteekenen, blijkt uit de beteekenis van duizend, zijnde het vele en ontelbare, hier het oneindige of een oneindige overvloed, daar het betrekking heeft op den Heer, over welke beteekenis hieronder; uit de beteekenis van het zilver, zijnde het redelijk ware, waarover de nrs. 1551, 2048; en uit de beteekenis van den broeder, zijnde het aan het redelijk ware toegevoegde hemelsch goede, zooals een broeder aan een zuster (nrs. 2524,

2557). Hieruit blijkt duidelijk, dat de woorden: “ik heb uwen broeder duizend zilverlingen gegeven” een oneindigen overvloed van het aan het goede toegevoegde redelijk ware beteekenen. Dat het aan het goede, hetwelk de broeder is, gegeven wordt, maar niet aan het ware, komt omdat het ware uit het goede is, niet omgekeerd; aangaande dezen oneindigen overvloed zie men nr. 2572. Dat duizend in het Woord het vele en ontelbare beteekent, en wanneer het op den Heer betrekking heeft, het oneindige, blijkt duidelijk uit de navolgende plaatsen; bij Mozes:

“Ik, Jehovah, uw God, ben een ijverig God, die de ongerechtigheid der vaderen bezoek aan de zonen, aan het derde en aan het vierde lid dergenen die Mij haten; en doe barmhartigheid aan *duizenden* dergenen die Mij liefhebben, en Mijne geboden onderhouden” (Exod. 20: 5, 6; hfdst. 34: 7; Deut. 5: 9, 10);

en bij Jeremia:

“Jehovah doet barmhartigheid aan *duizendtallen*, en vergeldt de ongerechtigheid der vaderen in den schoot hunner zonen na hen” (32:18),

alwaar door duizenden en duizendtallen niet iets bepaalds wordt aangeduid, maar het oneindige, want de Barmhartigheid des Heeren is oneindig, omdat zij Goddelijk is. Bij David:

“Gods wagenen zijn twee *myriaden*, *de duizendtallen verdubbeld*; de Heer is onder hen, Sinaï in heiligheid” (Psalm 68: 18),

alwaar myriaden en duizendtallen voor het ontelbare staan. Bij denzelfde:

“Aan uwe zijde zullen er *duizend* vallen, en een *myriade* aan uwe rechterhand; tot u zal het niet genaken” (Psalm 91: 7),

alwaar duizend en myriade eveneens voor het ontelbare staan; en daar het den Heer betreft, die in de Psalmen met David wordt bedoeld, staan zij voor allen, die Zijn vijanden zijn. Bij denzelfde:

“Onze winkelen zijn vol, uitgevende de eene spijs na de andere; onze kudden van kleinvee werpen *duizend* en *tien duizend* op onze straten” (Psalm 144: 13);

ook hier duizend en tien duizend of een myriade voor het ontelbare. Bij denzelfde:

“*Duizend* jaren zijn in Uwe oogen, als de dag van gisteren, als hij voorbijgegaan is” (Psalm 90:4);

duizend jaren voor hetgeen zonder tijd is, dus voor het eeuwige, dat het oneindige van den tijd is. Bij Jesaja:

“Een *duizend* van het schelden van een eenigen, van voor het schelden van vijf zult gij vlieden, totdat gij overgelaten wordt gelijk een mast op den top van eenen berg” (30: 17),

alwaar een duizend of een troep van duizend staat voor velen zonder bepaald getal, en vijf voor weinigen (nr. 649). Bij Mozes:

“Jehovah, uwer vaderen God, doe tot u, zoo als gij zijt, *duizendmaal* meer, en Hij zegene u” (Deut. 1: 11),

alwaar duizendmaal staat voor het tallooze, zooals in de gewone spreektaal, waarin duizend eveneens gezegd wordt voor veel, zooals dat iets duizendmaal gezegd of op duizend manieren gedaan is. Desgelijks bij Jozua:

“Een eenig man onder u zal er *duizend* vervolgen, want Jehovah, uw God, strijdt voor u” (23: 10).

Daar in de berekening duizend een bepaald getal is, schijnt het in de profetieën, vooral wanneer het met het historische in verband staat, alsof duizend duizend beteekent, terwijl het toch vele of ontelbare dingen beteekent zonder een bepaald getal, want de historische vermeldingen zijn van dien aard, dat zij de voorstellingen bepalen tot de naastgelegen en eigenlijke beteekenissen der woorden, alsmede tot de namen die daar voorkomen, hoewel door getallen evenals door namen in het Woord dingen worden aangeduid, zooals blijken kan uit hetgeen eerder over getallen is aangetoond in de nrs. 482, 487, 575, 647, 648, 755, 813, 1963, 1988, 2075, 2252. Dit is de reden, dat sommigen ook van meening zijn, dat door de duizend jaren in de Openbaring (hfdst. 20: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7) duizend jaren of duizend tijden worden aangeduid, omdat, als gezegd, de profetische dingen daar in historischen vorm zijn beschreven, terwijl er door duizend jaren niets anders wordt aangeduid dan een onbepaalde veelheid, voorts ook elders een oneindigheid van tijd of de eeuwigheid.

2576. Dat de woorden: “zie, het zij u eene bedekking der oogen, allen, die met u zijn” beteekenen, dat de redelijke waarheden zijn als een bedekking of bekleeding der geestelijke waarheden, blijkt uit de beteekenis der bedekking, waarover zoo aanstonds; en uit de beteekenis der oogen, zijnde de verstandelijke dingen, zooals uit zeer vele plaatsen in het Woord duidelijk blijkt; voorts uit de beteekenis van zien, zijnde verstaan (nrs. 2150, 2325). Een ieder kan zien, dat in elke bijzonderheid van dit vers verborgenheden liggen, die nietuit kunnen komen dan alleen door een zekeren inwendigen zin; zoo, dat hij duizend zilverlingen gaf, en dat dit gezegd wordt gegeven te zijn niet aan haar echtgenoot maar aan haar broeder, en dat dit eene

bedekking was der oogen zoowel voor haar als ook voor allen die met haar zijn, voorts met allen, en dat zij aldus bevrijd was. Weliswaar zouden vele historische onderstellingen uit den zin van de letter kunnen worden afgeleid, maar deze hebben alle niets geestelijks in zich, nog minder iets Goddelijks, terwijl toch het Woord van dien aard is. Dat de redelijke waarheden zijn als een bedekking of bekleeding der geestelijke waarheden, daarmede is het aldus gesteld: het zijn de binnenste dingen van den mensch, die tot zijn ziel behooren, maar het zijn de uitwendige dingen, die tot zijn lichaam behooren. De binnenste dingen van den mensch zijn goedheden en waarheden, waaruit zijn ziel het leven heeft, want anders zou de ziel geen ziel zijn; de uitwendige dingen ontleenen daaraan hun leven, en zijn alle als een lichaam, of, wat hetzelfde is, zijn als een bedekking of bekleeding; dit kan vooral blijken uit de dingen, die in het andere leven verschijnen, zooals uit de Engelen wanneer zij zich zichtbaar vertoonen; hun inwendige dingen stralen van hun gelaat uit, hun uitwendige dingen worden uitgebeeld zoowel in hun lichaam als in hun gewaad, dermate, dat een ieder daar uit de gewaden alleen kan weten, van welken aard zij zijn, want het zijn werkelijke substanties, en dus wezen in vorm. Desgelijks is het gesteld met de Engelen, die in het Woord gezien en naar het gelaat en de kleederen beschreven werden, zooals die, welke gezien werden in het graf des Heeren (Matth. 28: 3; Markus 16: 5), en met de vierentwintig ouderlingen rondom den troon (Openb. 4: 4), en met anderen; en ook niet met de Engelen alleen, maar eveneens met alle overige dingen, hoewel onbeziel, die in het Woord vermeld worden; hun uitwendige dingen zijn een bedekking of een bekleeding, zooals het geval was met de ark des verbonds en met de tent, die haar omgaf. De ark, welke het binnenste was, beeldde daarin den Heer Zelf uit, want daarin lag het getuigenis, maar de tent daarbuiten beeldde het Rijk des Heeren uit; de bedekking of de gordijnen en overdekkingen beeldden alle tot in bijzonderheden de uitwendige hemelsche en geestelijke dingen in Zijn Rijk uit, namelijk in de drie Hemelen; hetgeen hieruit kan blijken, dat de vorm der tent aan Mozes getoond werd op den berg Sināi (Exod. 25: 9; hfdst. 26: 30). Daaraan ontleende zij haar heiligheid, maar niet aan het goud, het zilver, de beelden, die daarin waren. Daar hier nu gehandeld wordt over de redelijke waarheden, zijnde als een bedekking of bekleeding der geestelijke waarheden, en bij Mozes de tent beschreven wordt ten aanzien van haar *bedekking* of overdekkingen, alsmede ten aanzien van de gordijnen, die voor den ingang hingen, mag ter verduidelijking worden uitgelegd, wat daar in het bijzonder door de *gordijnen* werd aangeduid; wat echter door de overdekkingen rondom werd aangeduid, zal, door des Heeren

Goddelijke Barmhartigheid, elders gezegd worden. De gordijnen der tent waren drieërlei; het eerste dat scheiding maakte tusschen het Heilige en het Heilige der Heiligen; het tweede, dat genoemd werd het deksel voor de deur der tent; het derde, dat het deksel was voor de poort van den voorhof. Aangaande het gordijn zelf, dat het eerste was, vóór de ark, aldus bij Mozes:

“Gij zult eenen *voorhang* maken van hyacinth, en purper, en dubbel gedoopt scharlaken, en fijn getweerd linnen, een werk des denkers, gij zult dien maken met Cherubim; en gij zult hem hangen aan vier pilaren van sittimhout, met goud overtogen, en hunne haken zullen van goud zijn; op vier zilveren voeten, en gij zult den *voorhang* onder de haakjes hangen; en gij zult de ark der getuigenis aldaar binnen den *voorhang* brengen, en de *voorhang* zal ulieden eene scheiding maken tusschen het heilige en het heilige der heiligen” (Exod. 26: 31 tot 34; hfdst. 36: 35, 36).

Deze voorhang beeldde de naastgelegen en binnenste schijnbaarheden van het redelijk goede en ware uit, waarin de *Engelen van den derden Hemel* zijn, welke schijnbaarheden beschreven worden door hyacinth, purper, dubbel gedoopt scharlaken, en fijn getweerd linnen, waarin de mode kleur de goedheden der liefde uitbeeldde, en de witte haar waarheden; desgelijks ook het goud en zilver, waarmede de pilaren werden overtogen, en waaruit de haken en voeten bestonden (dat de kleuren uitbeeldend zijn, zie men in de nrs. 1042, 1043, 1053, 1624; dat goud het goede der liefde is, nrs. 113, 1551, 1552; en zilver het ware, nrs. 1551, 2048). Hieruit kan blijken, wat het beteekent, dat het voorhangsel des tempels vaneen gescheurd werd (Matth. 27: 51; Markus 15 :38; Lukas 23: 45), namelijk, dat de Heer in het Goddelijke zelf binnenging, nadat alle schijnbaarheden vaneengescheurd waren, en dat Hij tevens den toegang opende tot het Goddelijke zelf door Zijn Goddelijk gemaakt Menschelijke. Aangaande het tweede gordijn, of het deksel voor de deur der tent, aldus bij Mozes: “Gij zult een *deksel* maken aan de deur der tent, van hyacinth, en purper, en dubbel gedoopt scharlaken, en fijn getweerd linnen, het werk des borduurders; en gij zult tot het *deksel* vijf pilaren van sittimhout maken, en die met goud overtrekken; hunne haken zullen van goud zijn; en gij zult hun vijf koperen voeten gieten” (Exod. 26: 36, 37; hfdst. 36: 37, 38). Door dit deksel werden de schijnbaarheden van het goede en ware uitgebeeld, die lager of meer uiterlijk waren dan de eerste, of de middelste van het redelijke, waarin de *Engelen van den tweeden Hemel* zijn; welke schijnbaarheden bijna op dezelfde wijze beschreven zijn. evenwel met dit verschil, dat er voor dit deksel vijf pilaren en vijf voeten waren, door welk getal het betrekkelijk weinige

wordt aangeduid, want deze schijnbaarheden hangen niet zoozeer samen, of zijn niet zoo hemelsch als de schijnbaarheden van den binnensten of van den derden Hemel; aangaande het getal vijf, dat het weinig beteekent, zie men de nrs. 649, 1686. En daar deze schijnbaarheden op de natuurlijke dingen gericht waren, werd bevolen, dat de voeten uit koper gegoten zouden worden, want door het koper werd het natuurlijk goede uitgebeeld en aangeduid (nrs. 425, 1551). Over het derde gordijn of het deksel voor de poort des voorhofs aldus bij Mozes:

“Voor de poort des voorhofs zal een *deksel* zijn van twintig ellen, uit hyacinth en purper, en dubbel gedoopt scharlaken, en fijn getweerd linnen, het werk des borduurders; hun pilaren vier, derzelver voeten vier; al de pilaren des voorhofs zullen rondom met zilveren banden bezet zijn, hunne haken van zilver, maar hunne voeten van koper” (Exod. 27: 16, 17; hfdst. 38: 18, 19).

Door dit deksel werden de nog lagere of nog meer uiterlijke schijnbaarheden van het goede en ware uitgebeeld, welke de laagste van het redelijke zijn, waarin de *Engelen van den eersten Hemel* zijn. Deze schijnbaarheden worden, daar zij met de inwendige dingen overeenstemmen, op een zelfde wijze beschreven, evenwel met dit verschil, dat de pilaren niet met goud waren overtrokken, maar met zilveren banden bezet, en dat de haken van zilver waren, waarmede redelijke waarheden worden aangeduid, die haar oorsprong onmiddellijk aan wetenschappelijke dingen ontleenen; en de voeten waren van koper, waarmede de natuurlijke goedheden worden aangeduid. Hieruit kan duidelijk blijken, dat aldaar niets was, dat niet een uitbeelding was van de hemelsche en geestelijke dingen van het Rijk des Heeren, of dat niet geheel naar het toonbeeld van de hemelsche en geestelijke dingen in de drie Hemelen gemaakt was; voorts dat de bedekkingen of dekselen die dingen beteekenden, welke als een lichaam of kleed rondom of buiten het binnenste zijn. Dat verder bedekkingen, dekselen, kleding of gewaden betrekkelijk lagere waarheden beteekenen, kan uit vele plaatsen in het Woord blijken, zooals bij Ezechiël:

“Fijn linnen met stiksel uit Egypte was uw *uitbreidsel*, hyacinth en purper uit de eilanden van Elishah was uw *deksel*” (27 :7), alwaar gehandeld wordt over Tyrus, waardoor de inwendige erkenningen van hemelsche en geestelijke dingen worden aangeduid, bijgevolg zij, die daarin zijn (nr. 1201); stiksel uit Egypte voor het wetenschappelijke; dat Egypte het wetenschappelijke is, nrs. 1164, 1165, 1186, 1462; hyacinth en purper uit de eilanden van Elishah, dat het deksel was, voor de met den innerlijken

eredienst overeenstemmende riten (nr. 1156). Bij denzelfde: “Alle vorsten der zee zullen afdalen van “hunne tronen, en *hunne mantels* van zich doen, en “*hunne gestikte kleederen* uittrekken; met sidderingen “zullen zij bekleed worden, op de aarde zullen zij nederzitten” (26: 16), eveneens aangaande Tyrus; mantels en gestikte kleederen voor erkennenissen uit wetenschappelijke dingen, dus voor lagere waarheden. Bij denzelfde:

“Ik *kleedde* u met gestikt werk, en Ik schoeide u met dassenvellen, en *omgordde* u met fijn linnen, en bedekte u met zijde; en Ik versierde u met sieraad, en deed armringen aan uwe handen, en eene keten aan uwen hals. Gij hebt van uwe *kleederen* genomen, en hebt u geplekte hoogten gemaakt, en hebt daarop gehoereerd; gij hebt uwe *gestikte kleederen* genomen, en hebt ze bedekt” (16: 10, 11, 16, 18),

aangaande Jeruzalem, dat de geestelijke Kerk is, beschreven zooals zij oudtijds was, en hoe later, toen zij ontaard was; haar lager geestelijke en leerstellige dingen zijn de gestikte kleederen, fijn linnen en zijde. Bij Jesaja:

“De Heer Jehovah Zebaoth zal van Jeruzalem wegnemen allen stok des broods, en den stok des waters; dan zal de man zijnen broeder uit het huis zijns vaders aangrijpen: Gij hebt een *kleed*, wees ons ten overste. Hij zal in dien dag opheffen, zeggende: Ik zal geen heelmester wezen, en in mijn huis is. geen brood en geen *kleed*, zet mij niet tot een overste des volks. De Heer zal den schedel der dochteren van Zion schurftig maken; ten zelve dage zal de Heer wegnemen het sieraad der kousenbanden, en de netjes, en de maantjes, en de halsketens, en de kleine ketentjes, en de plaatjes, en de hoofdkrooningsen, en de armversierselen, en de bindselen, en de reukballetjes, en de oorringen; de ringen en de neusversierselen, de *wisselkleederen* en de *mantels*, en de *bovenkleederen*, en de buidels, de spiegels en de fijn linnen deksels, en de hulledoeken en de kappen” (3: 1, 6, 7, 17 tot 24);

Jeruzalem voor de geestelijke Kerk, Jehudah voor de hemelsche Kerk; de stok des broods en de stok des waters, die weggenomen worden, voor het goede en het ware; het kleed dat de overste zou hebben, voor de waarheden, die tot de leer behooren; de kleedij en de verschillende sieraden der dochteren Zions, die opgesomd worden, zijn alle en elk der geslachten en soorten van het goede en ware, waarvan zij verstoken zouden worden. Wanneer alle bijzonderheden, die hier vermeld worden, niet iets bijzonders van de Kerk beteekenden, zouden zij niet des Woords zijn, dat in elk woord het Goddelijke bergt; deze bijzonderheden hebben betrekking op de dochteren van Zion, en door deze worden de dingen der Kerk aangeduid, men zie nr. 2362. Bij denzelfde:

“Waak op, waak op, trek uwe sterkte aan, Zion, trek de *kleederen uwer sierlijkheid* aan, o Jeruzalem, stad der heiligheid, want in u zal voortaan geen met de voorhuid behepte noch onreine meer komen” (52: 1, 2); Zion voor de hemelsche Kerk, Jeruzalem voor de geestelijke, kleederen der sierlijkheid voor de heilige dingen des geloofs. Bij denzelfde:

“Hunne webben zijn niet tot *kleed*, en zij zullen zich zelve niet *dekken* met hunne werken; hunne werken zijn werken der ongerechtigheid” (59: 6);

webben voor verzonnen waarheden die niet tot kleed zijn; het kleed voor de uiterlijke waarheden van de leer en van den eeredienst, waarom er gezegd wordt “en zij zullen zich zelve niet dekken met hunne werken.” Bij denzelfde:

“Verblijdende zal ik mij verblijden in Jehovah, mijne ziel zal zich verheugen in mijnen God, want Hij heeft mij bekleed met de *kleederen des heils*. Hij heeft mij gedekt met den *mantel der gerechtigheid*” (61: 10); de kleederen des heils voor de waarheden des geloofs, de mantel der gerechtigheid voor het goede der naastenliefde. Bij Johannes:

“Gij hebt weinige namen ook te Sardis, die hunne *kleederen* niet bevlekt hebben; en zij zullen met Mij in witte wandelen, overmits zij het waardig zijn; die overwint, die zal *bekleed* worden met *witte kleederen*” (Openb. 3: 4, 5).

Bij denzelfde:

“Zalig is hij, die waakt, en zijne *kleederen* bewaart, opdat hij niet naakt wandele” (Openb. 16: 15).

Bij denzelfde:

“Op de tronen zag ik de vier en twintig ouderlingen zittende, bekleed met *witte kleederen*” (Openb. 4: 4),

alwaar duidelijk blijkt, dat kleederen niet kleederen zijn, maar geestelijke dingen, die tot het ware behooren; desgelijks daar, waar de Heer aangaande de voleinding der eeuw zeide, dat zij niet weder terug zouden keeren om hunne *kleederen* weg te nemen (Matth. 24: 18; Markus 13: 16); dat de kleederen daar waarheden zijn, zie men in nr. 2454; voorts aangaande dengene, die niet gekleed was met een *bruilofskleed* (Matth. 22: 11, 12); en aangaande Johannes:

“Wat zijt gij uitgegaan te zien? Eenen mensch met *glanzende kleederen* bekleed? Die glanzende kleederen dragen, zijn in der koningen huizen” (Matth. 11: 8; Lukas 7: 25),

hetgeen wil zeggen dat zij niet in de uiterlijke dingen van de leer en van den eeredienst waren, maar in de innerlijke, waarom Hij er aan toevoegt:

“Wat zijt gij uitgegaan te zien? Een profeet? Ja, Ik zeg u, ook veel meer dan een profeet” (ald. Matth. 11: 9);

profeet voor de uiterlijke dingen van leer en eeredienst. Daar kleederen waarheden van alle soorten beteekenden, werd het bevolen, dat de zonen Israëls, toen zij uit Egypte trokken, goud en zilver en *kleederen* zouden leenen en op hunne zonen leggen (Exod. 3: 22; hfdst. 12: 35, 36), voorts dat *kleederen van velerlei soort* of dooreenvermengd niet zouden worden aangetrokken (Levit. 19: 19; Deut. 22: 11); en dat zij zich snoertjes zouden maken aan de *hoeken hunner kleederen*, en daarop een hyacinthen draad zetten, en wanneer zij het aanzagen, de geboden zouden gedenken en die doen (Num. 15: 38, 39, 40). Oudtijds verscheurden zij ook hunne kleederen, zooals duidelijk blijkt bij Jozua 7: 6; Richt. 11: 35; 1 Sam. 4: 12; 11 Sam. 1: 2, 11, 12; hfdst. 3: 31; hfdst. 13: 30, 31; hfdst. 15: 32; 1 Kon. 21: 27; 11 Kon. 5: 7, 8; hfdst. 6: 30; hfdst. 22: 11, 14, 19; Jes. 36: 22; hfdst. 37: 1, hetgeen den ijver uitbeeldde voor de leer en het ware, die aldus verscheurd waren; voorts de vernedering, namelijk, dat er niets wat door den tooi der kleederen wordt aangeduid, bij hen was. Dat door deksels, bedekkingen, bekleedingen of kleederen dergelijke dingen worden aangeduid, blijkt ook duidelijk uit de profetie van Jakob, toenmaals Israël:

“Hij zal zijn veulen aan den wijnstok binden, en den zoon zijner ezelin aan den edelen wijnstok; hij zal zijn *kleed* wasschen in den wijn, en Zijnen *mantel* in druivenbloed” (Gen. 49: 11).

Wat deze woorden beteekenen kan niemand weten, tenzij uit den innerlijken zin, namelijk wat wijnstok, wat edele wijnstok, veulen, zoon der ezelin, wijn, druivenbloed, kleed en mantel; dat het betrekking heeft op den Heer, hier Schiloh genoemd, is duidelijk; hier wordt gehandeld over Jehudah, door wien het Goddelijk hemelsche des Heeren wordt uitgebeeld; door het kleed, dat Hij in wijn zou wasschen en door den mantel dien Hij in druivenbloed zou wasschen, wordt Zijn Redelijke en Natuurlijke aangeduid, dat Hij Goddelijk zou maken. Bij Jesaja:

“Wie is deze, die uit Edom komt, met besprenkelde *kleederen* uit Bozra; deze die eerwaardig is in *Zijn gewaad*, voorttrekkend in de menigte van Zijne sterkte; waarom zijt Gij rood aan Uw *gewaad*, en Uwe *kleederen* als van eenen, die in de wijnpers treedt; Ik heb de pers alleen getreden, en er was niemand van de volken met Mij; hunne overwinning is gesprengd op Mijne *kleederen*, en al Mijn *gewaad* heb Ik bezoedeld” (63: 1, 2, 3),

alwaar de kleederen en het gewaad eveneens staan voor het Menschelijke des Heeren, dat Hij door worstelingen der verzoeken en door overwinningen uit eigen macht Goddelijk maakte, waarom er gezegd wordt

“Ik heb de pers alleen getreden, en er was niemand van de volken met Mij.”

Dat Izak rook den *reuk der kleederen van Ezau* en hem dus zegende (Gen. 27: 27), sluit iets dergelijks in. Het Heilige zelf van des Heeren Goddelijk Menschelijke was eveneens een kleed, dat verscheen als het licht, en als stralend wit, toen Hij van gedaante veranderde, waarover aldus bij Mattheus:

“Toen Jezus van gedaante veranderde, blonk Zijn aangezicht gelijk de zon, en Zijne *kleederen* werden gelijk het licht” (17: 2);

bij Lukas:

“Toen Jezus bad, werd de gedaante Zijns aangezichts veranderd, en Zijne *kleeding* stralend wit” (9: 29);

en bij Markus:

“Toen Jezus van gedaante werd veranderd, werden *Zijne kleederen blinkende*, zeer wit als sneeuw, hoedanige geen voller op aarde wit kan maken” (9: 3).

De kleederen der heiligheid, waarmede Aharon bekleed was, wanneer hij inging binnen den voorhang, en die van linnen waren, beteekenden iets dergelijks (Lev. 16: 2, 4), insgelijks de kleederen der heiligheid, die tot heerlijkheid en tot sieraad waren, en de ambtskleederen, waarover Exod. 28: 2 tot het einde, hfdst. 39: 1 tot het einde; in deze was hoegenaamd niets, dat niet iets uitbeeldde.

2577. Dat de woorden: “en met allen” beteekenen dat evenzoo ook de waarheden zijn, die daaruit voortvloeien, namelijk de wetenschappelijke en de zinnelijke, blijkt uit hetgeen boven gezegd is, en uit het verband zelf, want er wordt vlak tevoren gezegd: “zie, het zij u eene bedekking der ongen, *allen* die met u zijn”, waardoor de redelijke waarheden worden aangeduid, die als een bedekking der geestelijke waarheden zijn, en nu wordt wederom gezegd *met allen*, waardoor derhalve de nog lagere waarheden worden aangeduid, die uit de redelijke voortkomen, en deze zijn geen andere dan die, welke wetenschappelijke waarheden en zinnelijke waarheden worden genoemd. Dat de wetenschappelijke en de zinnelijke waarheden uit de redelijke voortkomen, blijkt uit de orde van den invloed; de inwendige dingen vloeien in de uitwendige dingen, of, wat hetzelfde is, de hoogere in de lagere, maar niet omgekeerd. Het lijkt weliswaar anders, namelijk dat de mensch door zinnelijke en

wetenschappelijke dingen redelijk wordt, maar dat is een begoocheling. Het goede vloeit voortdurend van den Heer in door het redelijk vermogen van den mensch, en het gaat de wetenschappelijke dingen tegemoet en neemt die bij zich op, en voor zooveel het die bij zich kan opnemen, en ze op behoorlijke wijze in orde stellen, wordt de mensch redelijk. Het is hiermede desgelijks gesteld als met het goede en de waarheden die des geloofs genoemd worden; van den Heer vloeit het goede in de waarheden, en neemt die bij zich op, en voor zooveel het die bij zich kan opnemen, wordt de mensch geestelijk, hoewel het schijnt, alsof de waarheden, die des geloofs genoemd worden, invloeiën en den mensch geestelijk maken. Deze schijnbaarheid is ook de oorzaak, dat het ware des geloofs heden ten dage zoozeer vereerd wordt, en er over het goede, dat der naastenliefde is, niet gedacht wordt.

2578. Dat de woorden: “zij was bevrijd” beteekenen, dat er aldus geen schuld en geen schade was, blijkt uit al hetgeen voorafgaat, waarvan dit het besluit is.

2579. Vers 17. *En Abraham bad tot God, en God genas Abimelech, en zijne echtgenoot, en zijne dienstmaagden; en zij baarden.* En Abraham bad tot God, beteekent openbaring; en God genas Abimelech, beteekent de ongereptheid der leer ten aanzien van het goede; en zijne echtgenoot, beteekent ten aanzien van het ware; en zijne dienstmaagden, beteekent ten aanzien van de aandoeningen van de leerstellige dingen; en zij baarden, beteekent vruchtbaarheid.

2580. Dat “Abraham bad tot God” een openbaring beteekent, blijkt uit de beteekenis van bidden, wanneer het van den Heer gezegd wordt, zijnde geopenbaard worden, waarover nr. 2535; en uit de uitbeelding van Abraham, zijnde de Heer, waarover herhaaldelijk. In den zin van de letter zijn er twee, namelijk een die bidt, en een ander tot wien gebeden wordt, want er wordt gezegd, dat Abraham tot God bad; doch in den innerlijken zin zijn er niet twee, maar één, want het was God of Jehovah in Hem, die openbaarde, want Hij was van Jehovah ontvangen; maar voor zooveel Hij het moederlijk menschelijke had, was Hij een ander. Hoe het hiermede gesteld is, kan bezwaarlijk zoo in de voorstellingen vallen, dat het tot het begrip doordringt; wel in de engelenvoorstellingen, die zich in het licht des Hemels vertoonen, maar niet zoozeer in de menschelijke, die niets gewaarworden of zij moeten verlicht worden door dingen, die tot het licht der wereld behooren: nog minder in de voorstellingen van hen, voor wie al wat tot het licht des Hemels behoort, dikke duisternis is, zoodat het niets is.

2581. Dat de woorden: “en God genas Abimelech” de ongereptheid der leer ten aanzien van het goede beteekenen, blijkt uit de beteekenis van genezen,

zijnde ongerept maken; en uit de uitbeelding van Abimelech, zijnde de op de redelijke dingen gerichte leer des geloofs (nr. 2510). Dat het ten aanzien van het goede is, blijkt duidelijk hieruit, dat ook zijn echtgenoot genezen wordt genoemd, waarmede de ongerepthed der leer ten aanzien van het ware wordt aangeduid; want wanneer in het Woord de echtgenoot “echtgenoot” wordt genoemd, alsmede wanneer hij met name wordt genoemd, beteekent hij het goede, en zijn echtgenoot het ware; wanneer de echtgenoot echter “man” wordt genoemd, beteekent hij het ware en zijn echtgenoot het goede; waarover eveneens nrs. 915, 1468, 2517.

2582. Dat “en zijne echtgenoot” beteekent ten aanzien van het ware, blijkt uit de beteekenis van de echtgenoot, zijnde het ware, waarover vlak hierboven, nr. 2581.

2583. Dat “en zijne dienstmaagden” beteekent, ten aanzien van de aandoeningen van de daaruit voortvloeiende leerstellige dingen, blijkt uit de beteekenis der dienstmaagden, zijnde de aandoeningen van redelijke en wetenschappelijke dingen, waarover de nrs. 1895, 2567, hier van leerstellige dingen, daar zij betrekking hebben op de leer des geloofs, want zij behoorden tot Abimelech, door wien de leer des geloofs wordt aangeduid (nrs. 2509, 2510); want alle beteekenissen richten zich naar de dingen, waarover gehandeld wordt.

2584. Dat de woorden: “en zij baarden” de vruchtbaarheid beteekenen, blijkt uit de beteekenis van baren en baring. In den innerlijken zin des Woords zijn het alleen geestelijke en hemelsche dingen, die worden aangeduid; vandaar worden, overal waar melding wordt gemaakt van ontvangen of ontvangen, baring of baren, geboorte of geboren worden, van verwekking of verwekken, voorts van hen die verwekken als vader en moeder, en van hen die verwekt worden, als zonen en dochteren, al deze dingen uitsluitend in geestelijken zin bedoeld, want het Woord is in zichzelf geestelijk en hemelsch. Alzoo hier ook baren, waardoor de vruchtbaarheid wordt aangeduid ten aanzien van de dingen, die tot de leer behooren. Dat onder baring in het Woord geen andere baring wordt verstaan, kan uit de navolgende plaatsen blijken; bij Samuël:

“Die verzadigd waren, hebben zich verhuurd om brood, en die hongerig waren, hebben opgehouden, totdat de *onvruchtbare zeven heeft gebaard, en die vele kinderen had*, krachteloos is geworden. Jehovah doodt en maakt levend; Hij doet ter helle nederdalen, en Hij doet opkomen (1 Sam. 2: 5, 6).

Bij Jeremia:

“Zij, *die zeven baarde*, is zwak geworden, zij heeft hare ziel uitgeblazen; hare zon is ondergegaan, als het nog dag was” (15: 9).

Bij Jesaja:

“Zing, gij *onvruchtbare*, die niet *gebaard* hebt; breek uit in gezang en jubel, die geen *barensnood* gehad hebt, want de zonen der verlatene zijn meer dan de zonen der getrouwde, zegt Jehovah” (54: 1).

Bij David:

“De stem van Jehovah *doet* de hinden *in barensnood verkeereren*, en ontbloot de wouden, en in Zijnen tempel zegt een iegelijk heerlijkheid” (Psalm 29: 9).

Bij Jesaja:

“Word schaamrood, o Zidon, want de zee heeft gesproken, de vesting der zee, zeggende: Ik heb geenen *barensnood* gehad, ik heb niet gebaard, en ik heb ook geene jongelingen groot gemaakt, en geene meisjes doen opgroeien, gelijk als geweest is de tijding van Egypte, zullen zij in *barensnood* zijn, al naar de tijding van Tyrus” (23: 4, 5).

Bij denzelfde:

“Eer zij *barensnood* had, heeft zij *gebaard*, en eer haar smart overkwam, *was zij van een knechtje verlost*; wie heeft zoo iets gehoord, wie heeft dergelijks gezien; zou een land *barensnood* hebben in eenen dag, en zal Ik niet *doen baren*, zeide Jehovah; zal ik niet *doen baren*, en toesluiten, zeide uw God” (66 :7, 8, 9).

Bij Jeremia:

“Vraagt, Ik bid u, en ziet, of een *manspersoon baart*; waarom heb Ik gezien elken man met zijne handen op zijne lenden, als van eene *barende*” (30: 6);

bij Ezechiël:

“Ik zal een vuur leggen in Egypte, en *in barensnood zijnde zal Sin barensnood hebben*, en No zal zijn” (30: 16).

Bij Hosea:

“Efraïm, hunlieder heerlijkheid zal wegvliegen als een vogel; van de *geboorte* af, en van de *baarmoeder*, en van de *ontvangenis* af” (9: 11).

Bij denzelfde:

“Smarten van eene in *barensnood* verkeerende overkwamen Efraïm; hij is een onwijze zoon, want hij zal op den tijd niet staan in de *breking der moeder der zonen*” (13: 13).

Bij Johannes:

“Eene vrouw met de zon omgeven, en de maan onder hare voeten, en op haar hoofd eene kroon van twaalf sterren; en zij was *zwanger*, en riep, *barensnood* hebbende, en zijnde in pijn om te *baren*; de draak stond voor de vrouw, die *baren* zou, opdat hij haar zoon zou verslinden, wanneer zij hem zou *gebaard* hebben; en zij *baarde* eenen mannelijken zoon, die alle natiën zou hoeden met eene ijzeren roede; maar de knaap werd weggerukt tot God en Zijnen troon” (Openb. 12: 1, 2, 4, 5).

Uit al deze plaatsen kan een ieder zien, dat geen andere ontvangnissen en baringen worden aangeduid, dan die, welke van de Kerk zijn. Desgelijks uit hetgeen hier van Abimelech gezegd wordt, namelijk, dat God Abimelech genas, zijne echtgenoot, en zijne dienstmaagden, en zij *baarden*; en dat *toesluitende* Jehovah *had toegesloten alle baarmoeder* van het huis van Abimelech, om het woord van Sarah, Abrahams echtgenoot; wat door deze dingen in den innerlijken zin wordt aangeduid, kan uit hun verklaring blijken, namelijk van welken aard de leer des geloofs is, wanneer zij beschouwd wordt vanuit de Goddelijke waarheden, en van welken aard, wanneer zij beschouwd wordt van het redelijke uit; en wel, dat, wanneer zij van de Goddelijke waarheden, dat is, van het Woord uit beschouwd wordt, alle dingen tot in bijzonderheden, zoowel de redelijke als de wetenschappelijke, bevestigen. Anders is het gesteld, wanneer zij beschouwd wordt van menselijke dingen uit, dat is, van de rede en de wetenschap, namelijk dat dan niets goeds en niets waars ontvangen wordt; want haar beschouwen van het Woord uit, is van den Heer uit, maar haar beschouwen van de rede en de wetenschap uit, is van den mensch uit; uit het eerste komt alle inzicht en wijsheid voort, uit het laatste alle waanzin en verdwazing.

2585. Vers 18. *Want toesluitende had Jehovah daarom alle baarmoeder van het huis van Abimelech toegesloten, ter oorzake van het woord van Sarah, Abrahams echtgenoot.* Want toesluitende had Jehovah daarom alle baarmoeder van het huis van Abimelech toegesloten, beteekent de onvruchtbaarheid der leer; ter oorzake van het woord van Sarah, beteekent door het redelijke, zoo het zich verbonden had; Abrahams echtgenoot, beteekent opdat het geestelijk ware met het hemelsch goede verbonden zou worden.

2586. Dat de woorden: “Want toesluitende had Jehovah daarom alle baarmoeder van het huis van Abimelech toegesloten”, de onvruchtbaarheid beteekenen, namelijk van de leer, blijkt uit de beteekenis van toesluitende de baarmoeder toesluiten, zijnde de ontvangenis zelve beletten; en uit de beteekenis van het huis van Abimelech, zijnde het goede van de leer des

geloofs; hieruit blijkt duidelijk, dat de onvruchtbaarheid wordt aangeduid. Dat boven in dit hoofdstuk werd gezegd God, hier echter voor het eerst Jehovah, komt omdat God gezegd wordt waar over het ware gehandeld wordt, maar Jehovah waar over het goede wordt gehandeld. Alle ontvangenis der leer is uit het goede als vader, maar de geboorte door het ware als moeder, zooals herhaaldelijk eerder werd gezegd. Hier wordt gehandeld over de ontvangenis, en aangezien deze uit het goede is, wordt Jehovah vermeld; boven was echter sprake van de baring, en daar deze door het ware geschiedt, wordt gezegd God, zooals in het voorafgaande vers: “*God* genas Abimelech, zijne echtgenote, en zijne dienstmaagden, en zij *baarden*”, desgelijks ook elders in het Woord, waar gehandeld wordt over de ontvangenis, zooals bij Jesaja:

“*Jehovah* heeft mij geroepen van de *baarmoeder* af; *Jehovah*, mijn Formeerder van de *baarmoeder* af, zeide; dan zal ik waardevol zijn voor *Jehovah*; en mijn *God* zal mijn sterkte zijn” (49: 1, 5);

sterkte heeft betrekking op het ware, en daarom wordt er gezegd God. Bij denzelfde:

“Zoo zegt *Jehovah*, uw Maker, en uw Formeerder van de *baarmoeder* af” (44: 2, 24),

en elders. Daarom wordt er ook gezegd het “huis van Abimelech”, waardoor het goede der leer des geloofs wordt aangeduid; dat het huis het goede is, zie men in de nrs. 2048, 2223, 2234; en dat Abimelech de leer des geloofs is, nrs. 2509, 2510. Dat er een Goddelijke verborgenheid in gelegen is, dat zij baarden, en dat de baarmoeders van het huis van Abimelech toegesloten waren vanwege Sarah, blijkt duidelijk, en deze verborgenheid kan niet dan door den innerlijken zin ontsloten worden.

2587. Dat de woorden: “ter oorzaak van het woord van Sarah” beteekenen door het redelijke, zoo het zich verbonden had, blijkt uit de uitbeelding van Sarah als zuster, zijnde het redelijk ware, waarover nr. 2508. “Het woord van Sarah” beteekent al het tusschenliggende, namelijk dat zij zuster werd genoemd, dat Abimelech haar wegnam, maar dat hij niet tot haar genaderd was; wat deze dingen verder beteekenen, zal in hetgeen terstond volgt gezegd worden.

2588. Dat de woorden: “Abrahams echtgenoot” beteekenen opdat het geestelijk ware met het hemelsch goede verbonden zou worden, blijkt uit de uitbeelding van Sarah als echtgenoot, zijnde het aan het hemelsch goede verbonden geestelijk ware, waarover de nrs. 1468, 1901, 2063, 2065, 2172, 2173, 2198, 2507; en uit de uitbeelding van Abraham, zijnde het aan het geestelijk ware verbonden hemelsch goede, waarover de nrs. 2011, 2172, 2198, 2501. Of

men zegt het geestelijk ware en het hemelsch goede, dan wel de Heer, is een en hetzelfde, want de Heer is het Ware zelf en het Goede zelf, en het Huwelijk zelf van het ware en het goede, en van het goede en het ware. Hoe het hiermede is gesteld kan weliswaar uit de uitlegging blijken, maar daar deze dingen tot diegene behooren, die heden ten dage duister zijn, mag het zooveel als mogelijk worden toegelicht. Hier wordt gehandeld over de leer des geloofs, waarover de Heer in de knapenjaren dacht, namelijk of het geoorloofd was deze binnen te treden door middel van redelijke dingen, en er zich aldus voorstellingen over te vormen. Dat Hij dit overdacht, kwam voort uit Zijne bezorgende liefde voor het menschelijk geslacht, dat van dien aard is, dat het hetgeen het niet op redelijke wijze vat, niet gelooft. Maar Hij werd uit het Goddelijke gewaar, dat zulks niet geschieden mocht, en daarom openbaarde Hij de leer aan Zichzelf uit het Goddelijke, en vandaar toen ook alle dingen in het heelal, die ondergeschikt zijn, namelijk alle dingen, die tot de redelijke en tot de natuurlijke dingen behooren. Hoe het met de leerstellige dingen des geloofs bij de menschen gesteld is, werd boven in nr. 2568 gezegd, namelijk dat er twee beginselen zijn, van waaruit zij denken, een ontkennend en een bevestigend; en dat zij uit het ontkennend beginsel denken, die niets gelooven, wanneer zij niet door redelijke en wetenschappelijke, ja zelfs door zinnelijke dingen worden overtuigd; en dat zij uit het bevestigend beginsel denken, die gelooven dat het waarheden zijn, omdat de Heer het in het Woord gezegd heeft, aldus zij die geloof hebben in den Heer. Met hen, die in het ontkennende zijn dienaangaande dat het waar is hetgeen in het Woord staat, zeggende in hun hart, dat zij dan eerst gelooven willen, wanneer zij door redelijke en wetenschappelijke dingen worden overtuigd, is het zoo gesteld, dat zij nooit gelooven, zelfs ook niet wanneer zij door de zinnelijke dingen zelf van het lichaam, als door het gezicht, door het gehoor en door den tastzin, werden overtuigd, want altijd zouden ze er nieuwe redeneeringen tegen te voorschijn brengen, en aldus ten slotte alle geloof geheel en al uitblusschen, en tevens het licht van het redelijke verkeeren in duisternis, want in valscheden. Met hen echter, die in het bevestigende zijn, dat is, die gelooven dat het waarheden zijn, omdat de Heer het zoo gezegd heeft, is het zoo gesteld, dat zij door redelijke en wetenschappelijke, alsmede door zinnelijke dingen voortdurend bevestigd worden, en dat hunne voorstellingen verlicht en versterkt worden, want de mensch heeft het licht nergens anders vandaan dan door redelijke en wetenschappelijke dingen, en een ieder doet dit ook zoo. Bij hen leeft aldus de leer levende, en van hen wordt gezegd dat zij *genezen worden* en *baren*, maar bij genen sterft de leer stervende, en van hen wordt gezegd, dat

toesluitende de baarmoeder toegesloten wordt. Hieruit blijkt, wat het zeggen wil in de leer des geloofs binnen te gaan door redelijke dingen, en wat uit de leer des geloofs binnen te gaan in redelijke dingen; maar dit zij door voorbeelden verduidelijkt. Het is uit de leer des geloofs, dat het eerste en voornaamste der leer is de liefde tot God en liefde jegens den naaste. Zij die dienaangaande in het bevestigende zijn, kunnen naar believen in alle mogelijke redelijke en wetenschappelijke, ja zelfs zinnelijke dingen binnengaan, een ieder naar zijn begaafdheid, zijn wetenschap en zijn ondervinding; ja zelfs, hoe meer zij binnengaan, hoe meer zij bevestigd worden, want de gansche natuur is vol van bevestiging. Maar zij, die dit eerste en voornaamste der leer loochenen, en eerst door wetenschappelijke en redelijke dingen overtuigd willen worden dat het zoo is, laten zich, omdat zij in hun hart ontkennen, nooit overtuigen, en houden voortdurend stand ten behoeve van een ander beginsel dat zij voor wezenlijk houden, en ten slotte verblinden dezen zich door bevestigingen van hun beginsel dermate, dat zij zelfs niet eens kunnen weten, wat de liefde tot den Heer, en wat liefde jegens den naaste is. En daar zij zich bevestigen in tegenovergestelde dingen, bevestigen zij zich ten slotte ook hierin, dat er geen andere liefde kan bestaan, waarin bekoring gelegen is, dan de eigen- en wereldliefde, en dit in zulk een mate, dat zij, zoo al niet met de leer dan toch met het leven, de helsche liefde omhelzen in plaats van de hemelsche liefde. Met hen echter, die niet in het ontkennende en ook niet in het bevestigende zijn, maar in twijfel verkeereren voordat zij ontkennen of bevestigen, is het zoo gesteld, als boven in nr. 2568 werd gezegd, namelijk dat zij die tot een leven van het booze overhellen, in de ontkenning vallen, doch dat zij die tot een leven van het goede overhellen, tot bevestiging worden gebracht. Een ander voorbeeld: onder de allereerste dingen van de leer des geloofs behoort dit, dat al het goede van den Heer komt, en al het booze van den mensch of van hemzelf. Zij die in het bevestigende zijn, dat het zoo is, kunnen zich bevestigen door vele dingen, redelijke en wetenschappelijke, zoo bijvoorbeeld dat nooit eenig goeds kan invloeien dan alleen van het goede uit, dat is, van de fontein van het goede uit, dus van den Heer; en dat het beginsel van het goede geen anderen oorsprong kan hebben, hetgeen zij aan zichzelf duidelijk maken door alle dingen, die in henzelf, in anderen, in de gemeenschap, ja zelfs in het geschapen heelal waarlijk goed zijn. Maar zij, die in de ontkenning zijn, bevestigen zich in tegenovergestelde dingen, door alles wat ze maar denken, dermate tot zij tenslotte niet weten wat goed is, onder elkander er over redetwistend wat het hoogste is, terwijl zij in het geheel niet weten, dat het het hemelsche en geestelijke goede, aan den Heer ontspringend, is, waardoor al

het goede dat lager is, levend wordt gemaakt, en dat de bekoring daarvan waarlijk bekoring is; sommigen zijn ook van meening, dat wanneer het goede niet van henzelf komt, het nergens anders vandaan kan komen. Nog tot een ander voorbeeld diene, dat zij, die in de liefde tot den Heer en in liefde jegens den naaste zijn, de waarheden der leer kunnen ontvangen en geloof in het Woord hebben, niet echter zij die in een leven van eigenen wereldliefde zijn, of, wat hetzelfde is, dat zij, die in het goede zijn, kunnen gelooven, maar niet zij, die in het booze zijn. Zij die in het bevestigende zijn, kunnen dit door tallooze dingen op redelijke en wetenschappelijke wijze bevestigen; op redelijke wijze hierin dat het ware en goede samenstemmen, niet echter het ware en het booze, en dat wijl al het valsche in het booze is, het evenzoo uit het booze voortkomt, en dat, wanneer sommigen nochtans het ware hebben, het op de lippen en niet in het hart is; op wetenschappelijke wijze kunnen zij door vele dingen bevestigen, dat de waarheden de boosheden ontvluchten, en dat de boosheden de waarheden uitspuwen. Zij die echter in de ontkenning zijn, bevestigen zichzelf hierin dat een ieder, onverschillig van welken aard, hoewel hij in voortdurenden haat, in wraaklust, en in arglist leeft, evengoed als anderen kan gelooven, en zulks zoolang totdat zij het goede des levens geheel en al uit de leer verwerpen, en dit eenmaal verworpen, gelooven zij hoegenaamd niets meer. Om het nog duidelijker te laten uitkomen, hoe het hiermede gesteld is, dit voorbeeld: zij die in het bevestigende zijn, dat het Woord zoo geschreven werd, dat het een innerlijken zin heeft, die niet in de letter verschijnt, kunnen zich in vele dingen ook door redelijke dingen bevestigen, zoo bijvoorbeeld dat de mensch door het Woord verbinding heeft met den Hemel; dat er overeenstemmingen bestaan van natuurlijke met geestelijke dingen, en dat deze niet zoozeer voor den dag treden; dat de voorstellingen van het meer innerlijke denken geheel anders zijn dan de stoffelijke gedachten, die in de woorden der taal vallen; dat de mensch terwijl hij in de wereld is, ook in den Hemel kan zijn (omdat hij voor beide levens geboren is) door middel van het Woord dat voor beide bestemd is; dat bij sommigen een zeker Goddelijk licht invloeit in de verstandelijke dingen en in de aandoeningen, wanneer het Woord wordt gelezen; dat het noodzakelijk is, dat er iets geschreven werd dat nederdaalde uit den Hemel, en dat aldus het Woord in zijn oorsprong niet zoo kan zijn als het in de letter is; en dat het niet heilig kan zijn dan alleen door een zekere heiligheid welke daar binnenin gelegen is. Ook kan hij zich door wetenschappelijke dingen bevestigen, zooals bijvoorbeeld dat de menschen oudtijds in dingen van uitbeeldenden aard waren, en dat de geschriften der Oude Kerk van dien aard waren, alsmede dat

daaruit ook de geschriften van vele onder de natiën voortkwamen; en dat vandaar deze stijl in de Kerken als heilig werd vereerd, en bij de natiën als geleerd, in verband waarmede ook boeken van vele schrijvers vermeld kunnen worden. Wanneer zij, die in de ontkenning zijn, deze dingen niet loochenen, gelooven zij ze toch niet, en zij overreden zichzelf, dat het Woord zoo is, als het in de letter is, weliswaar wereldsch schijnend, maar toch geestelijk (waar echter het geestelijke verborgen is, daar bekommeren zij zich niet om, maar om velerlei redenen willen ze het zoo), en zulks kunnen zij door vele dingen bevestigen. Om het ook voor het begrip van de eenvoudigen zichtbaar te maken, diene ook het wetenschappelijke tot voorbeeld: zij die in het bevestigende zijn, dat het gezicht niet tot het oog maar tot den geest behoort, die de dingen, welke in de wereld zijn, ziet door het oog als door een orgaan van zijn lichaam, kunnen zich bevestigen door vele dingen, als bijvoorbeeld het hooren van gesproken dingen, daarin dat zij teruggebracht worden tot een zeker innerlijk gezicht, waarin zij worden veranderd, hetgeen niet zou kunnen gebeuren, wanneer er geen innerlijk gezicht was; voorts dat al wat gedacht wordt, gezien wordt met een innerlijk gezicht, door sommigen helderder, en door anderen duisterder, en verder dat de dingen der verbeelding zichzelf vertoonen niet ongelijk aan de zichtbare dingen; alsmede dat wanneer het de geest niet was, die in het lichaam is, die datgene zag wat het oog als orgaan opneemt, de geest in het andere leven niets zou kunnen zien, terwijl het toch niet anders zijn kan, of hij zal daar ontelbare en verbazingwekkende dingen zien, die het oog van het lichaam nooit kan zien. Bovendien kan men nadenken over de droomen, vooral over die van de Profeten, waarin eveneens vele dingen gezien werden, en zulks niet door de oogen; en tenslotte kan men, wanneer men met filosofie op de hoogte is, zich hierin bevestigen dat de uiterlijke dingen niet in de innerlijke kunnen treden, evenmin als samengestelde dingen in enkelvoudige dingen, aldus dat de dingen van het lichaam niet in de dingen van den geest kunnen binnengaan, maar wel omgekeerd; behalve nog tal van andere dingen meer, totdat men ten slotte overtuigd is, dat de geest gezicht heeft en niet het oog dan alleen door den geest. Zij die echter in de ontkenning zijn, noemen al deze dingen òf natuurlijke dingen òf fantasieën; en wanneer hun gezegd wordt, dat de geest een veel volmaakter gezicht bezit en geniet dan de mensch in het lichaam, lachen zij daarom en rekenen het onder de fabeltjes, van meening zijnde dat, eenmaal van het gezicht der oogen verstoken, zij in duisternis zouden leven, terwijl het geheel en al het tegenovergestelde is, namelijk dat zij dan in het licht zijn. Uit deze voorbeelden blijkt duidelijk, wat het wil zeggen door

waarheden in de redelijke en wetenschappelijke dingen binnen te treden, en wat het wil zeggen, door wetenschappelijke en redelijke dingen in waarheden binnen te treden, namelijk dat het eerste volgens de orde is, maar het laatste tegen de orde in; en dat wanneer het volgens de orde geschiedt, de mensch verlicht wordt, maar wanneer het tegen de orde in geschiedt, de mensch wordt verblind. Hieruit blijkt, van hoe groot belang het is, dat men de waarheden weet en gelooft, want door de waarheden wordt de mensch verlicht, maar door de valscheden wordt hij verblind. Door de waarheden doet zich aan het redelijke een ontzaggelijk en bijna onbegrensd gebied open, door de valscheden vergelijkenderwijs bijna in het geheel geen, ook al lijkt het niet zoo; vandaar hebben de Engelen zoo groote wijsheid, daar zij in de waarheden zijn, want het ware is het licht des Hemels zelf. Zij die zichzelf daarmede verblindden, door niets te willen gelooven, hetgeen zij niet met de zinnen vatten, totdat zij ten slotte in het geheel niets geloofden, werden oudtijds “slangen van den boom der wetenschap” genoemd, want dezulken redekavelden veel uit zinnelijke dingen en daaruit voortvloeiende begoochelingen, die gereedelijk vallen in het begrip en geloof van den mensch, en verleidden er velen; men zie de nrs. 195, 196. In het andere leven zijn zij gemakkelijk van andere geesten te onderkennen hieraan, dat zij over alle dingen, die tot het geloof behooren, redekavelen of het zoo is, en wanneer hun duizende en duizende malen wordt aangetoond, dat het zoo is, brengen zij toch tegen elk bevestigend ding ontkenningen twijfel te berde, en daarmede zouden zij tot in eeuwigheid doorgaan. Zij zijn daarom dermate verblind, dat zij geen gezond verstand hebben, dat is, niet kunnen vatten wat het goede en het ware is; en toch waant ieder van hen wijzer te zijn dan allen in het heelal, daarin hun wijsheid stellend, dat zij hetgeen Goddelijk is kunnen afbreken en van het natuurlijke afleiden. Velen die in de wereld voor wijzen golden, zijn meer dan anderen van dien aard; want hoe meer iemand met aanleg is begaafd en met wetenschap toegerust, en daarbij in de ontkenning is, des te meer is hij verdwaasd boven de overigen; maar des te meer iemand met aanleg is begaafd en met wetenschap toegerust, en daarbij in het bevestigende, des te wijzer kan hij zijn. Het is den mensch geenszins ontzegd, het redelijke door wetenschappen te ontwikkelen, maar het is verboden, zich te verhardden tegen de waarheden des geloofs, die tot het Woord behooren. Over deze dingen wordt veel gehandeld in den innerlijken zin des Woords, vooral van het profetische, waar sprake is van Aschur en van Egypte, want door Aschur wordt de redeneering aangeduid (nrs. 119, 1186), en door Egypte de wetenschap (nrs. 1164, 1165, 1186, 1462). *Over hen, die door*

wetenschappelijke en redelijke dingen willen binnendringen in de leerstellige dingen des geloofs en de Goddelijke dingen, en vandaar verdwazen, aldus bij Jesaja:

“Ik zal *Egypte* in *Egypte* verwarren, en zij zullen strijden, de man tegen zijnen broeder, en de man tegen zijnen metgezel, stad tegen stad, en koninkrijk tegen koninkrijk; en de geest van *Egypte* zal uitgeleedigd worden in het midden van hem, en zijnen raad zal Ik verslinden; de wateren uit de zee zullen vergaan, en de rivier zal verziipen en verdrogen; en de rivieren zullen verre teruggedrijven, de rivieren van *Egypte* zullen verminderd worden en opdrogen; het riet en het schilf zullen verwelken, en al het zaad der stroomen zal verdrogen. Jehovah heeft een geest van verkeerdheden in het midden van hem gemengd, en zij hebben *Egypte* doen dwalen in al zijn doen, gelijk een dronkaard dwaalt in zijn uitspuwsel” (19: 2, 3, 5, 6, 7, 14).

Bij denzelfde:

“Wee den zonen, die afvallen, die gaan om af te dalen in *Egypte*, maar Mijnen mond niet ondervraagd hebben, om zich te sterken met de sterkte van *Farao*, en om te vertrouwen in de schaduw van *Egypte*; en de sterkte van *Farao* zal ulieden tot schaamte zijn, en het vertrouwen in de schaduw van *Egypte* tot schande” (30: 1, 2, 3).

Bij denzelfde:

“Wee dengenen, die in *Egypte* om hulp aftrekken, en steunen op paarden, en vertrouwen op wagenen, omdat er vele zijn, maar zien niet op den Heilige Israëls, en Jehovah niet zoeken. En Jehovah zal Zijn hand uitstrekken, dat de helper zal struikelen, en die geholpen wordt, zal nedervallen, en zij zullen al te zamen te niet komen. En *Aschur* zal vallen door het zwaard, niet eens mans, en het zwaard, niet eens menschen, zal hem verteren” (31: 1, 3, 8).

Bij Jeremia:

“Mijn volk heeft twee boosheden gedaan; Mij, de springader der levende wateren, hebben zij verlaten, om zichzelf bakken uit te houwen, gebroekene bakken, die geen wateren houden. Is dan Israël een knecht? Wanneer hij een ingeborene des huizes is, waarom is hij dan ten roof geworden? Doet gij u dit niet zelven, doordien gij Jehovah, uwen God, verlaat, ten tijde als Hij u op den weg leidt? En nu, wat hebt gij te doen met den weg van *Egypte*, om de wateren van Schihor te drinken, of wat hebt gij te doen met den weg van *Aschur* om de wateren der rivier te drinken? O geslacht, aanmerkt gijlieden

het Woord van Jehovah, ben Ik Israël eene woestijn geweest, een land der duisternis? Waarom zegt Mijn volk: Wij zullen overheerschen, wij zullen niet meer tot U komen; waarom gaat gij zoo verre weg om uwen weg te veranderen; gij zult ook van *Egypte* beschaamd worden, gelijk als gij ook van *Aschur* beschaamd waart” (2: 13, 14, 17, 18, 31, 36).

Bij denzelfde:

“Hoort het woord van Jehovah, gij overblijfsel van Jehudah, zoo zegt Jehovah Zebaoth, de God Israëls: indien gij stellende uwe aangezichten zult stellen om in *Egypte* te komen, en zult henen ingaan, om aldaar als vreemdelingen te verkeereren; en het zal geschieden, het zwaard, waar gij voor vreesst, zal u aldaar in het land van *Egypte* achterhalen; en de honger, waar gij voor bezorgd zijt, zal u aldaar in *Egypte* aankleven, zoodat gij aldaar zult sterven. Zoo zullen al de mannen zijn, die hunne aangezichten stellen, om in *Egypte* te komen, om aldaar als vreemdelingen te verkeereren; zij zullen sterven door het zwaard, door den honger en door de pestilentie; en zij zullen niemand hebben, die overblijve of ontkome van voor het booze, dat Ik over u zal brengen” (42: 15, 16 17 en vervolg).

Bij Ezechiël:

“En al de inwoners van *Egypte* zullen weten, dat Ik Jehovah ben, omdat zij den huize Israëls een rietstaf geweest zijn; als zij u bij de hand grepen, zoo werdt gij gebroken, en spleet hen allen schouder; en als zij op u leunden, zoo werdt gij verbroken, en liet alle lenden van hen op zich zelven staan; daarom, zoo zegt de Heer Jehovih: Zie, Ik zal het zwaard over u brengen, en Ik zal uit u mensch en beest uitroeien, en het land van *Egypte* zal worden tot eene verlating en verwoesting, en zij zullen weten, dat Ik Jehovah ben; omdat hij gezegd heeft: De rivier is mijne, en ik heb gemaakt” (29: 6, 7, 8, 9 en vervolg).

Bij Hosea:

“Efraïm was als een botte duif; zij roepen *Egypte* aan, zij gaan henen tot *Aschur*; wanneer zij zullen henengaan, zal Ik Mijn net over hen uitspreiden; wee hen, want zij zijn van Mij afgezworven” (7: 11, 12, 13).

Bij denzelfde:

“Efraïm weidt zich met wind, en jaagt den oostewind na; den ganschen dag vermenigvuldigt hij leugen en verwoesting; en zij maken een verbond met *Aschur*, en de olie wordt naar *Egypte* gevoerd” (12: 2).

Bij denzelfde:

“Israël heeft gehoereerd onder zijnen god, gij hebt hoerenloon lief gehad op dorschvloeren des korens; Efraïm zal weder in *Egypte* keeren, en zij zullen in *Aschur* het onreine eten; want ziet, zij zijn daarhenen gegaan van wege de verwoesting; *Egypte* zal ze verzamelen, Mof zal ze begraven, de doorn zal hun gewenschte dingen van zilver bezitten, de distel zal in hunne tenten zijn. Efraïm is geslagen, hunlieder wortel is verdord, zij zullen geen vrucht voortbrengen; ook wanneer zij genereeren, en Ik zal de gewenschte vruchten van hunnen buik dooden; mijn God zal ze verwerpen, omdat zij naar Hem niet hoorden, en zij zullen omzwerfende zijn onder de natiën” (9: 1, 3, 6, 16, 17).

Bij Jesaja:

“Wee *Aschur*, de roede Mijns toorns, en hij is de stok in hunne hand van Mijne verontwaardiging; hij denkt het rechte niet, en zijn hart overdenkt het rechte niet, want het is in zijn hart om te verdelgen en om uit te roeien niet weinige natiën; want hij zegt: Zijn niet mijne vorsten al te zamen koningen? Ik zal bezoeken de vrucht van de grootschheid van den koning van *Aschur*, omdat hij gezegd heeft: Door de kracht mijner handen heb ik het gedaan, en door mijne wijsheid, want ik ben vol inzicht; en Ik zal de landpalen der volken wegnemen, en hunne schatten rooven, en als een machtige de inwoners nederwerpen; daarom zal de Heer der heeren Zebaoth onder zijne vetten eene magerheid zenden, en in plaats van zijne heerlijkheid brandende zal gebrand worden een brand des vuurs” (10: 5, 7, 8, 12, 13, 16).

Op al deze plaatsen wordt door *Aschur*, als aangetoond, de redeneering aangeduid; door *Egypte* en *Farao* de wetenschap; door *Efraïm* het verstandelijke, en er wordt hier en op vele plaatsen elders beschreven, van welken aard het redelijke van den mensch wordt, wanneer hij van de ontkenning uit redekavelt over de waarheden des geloofs; iets dergelijks ligt hierin opgesloten, dat toen *Rabshake*, gezonden door den koning van *Aschur*, tot *Jeruzalem* en den koning *Hizkia* sprak, de Engel van *Jehovah* in het leger van den koning van *Aschur* toen sloeg honderd vijf en tachtig duizend, waarover bij *Jesaja* hfdst. 36 en 37, waardoor wordt aangeduid, tot wat een slachting van de redelijke dingen des menschen het komt, wanneer men tegen de Goddelijke dingen redeneert, hoezeer de mensch zichzelf dan toeschijnt

wijs te zijn. Deze redeneering wordt ook hier en daar hoererij met de zonen van Egypte en met de zonen van Aschur genoemd, zooals bij Ezechiël:

“*Gij hebt gehoereerd met de zonen van Egypte*, uwe naburen, die groot van vleesch zijn, en gij hebt uwe *hoererij* vermenigvuldigd, en *gij hebt gehoereerd met de zonen van Aschur*, zonder dat gij verzadigd waart” (16: 26, 28; hfdst. 23: 3, 5 tot 21; men zie nr. 2466).

Aangaande hen die daarentegen uit de leer des geloofs binnengaan in de redelijke en wetenschappelijke dingen, en vandaar wijs zijn. Bij Jesaja:

“Te dien dage zal Jehovah een altaar hebben in het midden van het land van *Egypte*, en een opgericht teeken aan hare landpale voor Jehovah; en het zal zijn bot een teeken en tot eene getuigenis voor Jehovah Zebaoth in het land van *Egypte*; want zij zullen tot Jehovah roepen van wege de verdrukkers, en Hij zal hun eenen Heiland en Vorst zenden, en Hij zal hen verlossen; en Jehovah zal aan *Egypte* bekend zijn, en de *Egyptenaars* zullen Jehovah kennen te dien dage, en zij zullen slachtoffer en spijsoffer offeren, en zullen Jehovah eene gelofte beloven en betalen” (19: 18 tot 21).

Bij denzelfde:

“Te dien dage zal er een gebaande weg wezen van *Egypte* tot *Aschur*, en *Aschur* zal in *Egypte* komen, en de *Egyptenaars* zullen *Aschur* dienen. Te dien dage zal Israël de derde wezen met *Egypte* en met *Aschur*, een zegen in het midden van het land, welk Jehovah Zebaoth zal zegenen, zeggende: Gezegend zij *Egypte*, Mijn volk, en *Aschur*, het werk Mijner handen, en Israël, Mijn erfdeel” (19: 23, 24, 25),

alwaar gehandeld wordt over de geestelijke Kerk, waarvan het geestelijke Israël is, het redelijke Aschur, en het wetenschappelijke Egypte, welke drie de verstandelijke dingen dier Kerk uitmaken, welke elkander aldus opvolgen, waarom er gezegd wordt “in die dagen zal Israël de derde wezen met Egypte en Aschur, en gezegend zij Egypte, Mijn volk, Aschur, het werk Mijner handen, en Israël, Mijn erfdeel”. Bij denzelfde:

“Het zal te dien dage geschieden, dat er met eene groote bazuin geblazen zal worden, en die zullen komen, die in het land van *Aschur* verloren zijn, en de heengedrevenen in het land van *Egypte*, en zij zullen zich nederbuigen voor Jehovah op den berg der heiligheid in Jeruzalem” (27: 13).

Bij denzelfde:

“Alzoo zeide Jehovah: De arbeid van *Egypte* en de koophandel van Kusch en der Sabeërs, der mannen van groote lengte, zullen tot u

overkomen, en zij zullen de uwe zijn; zij zullen u navolgen, en zich voor u nederbuigen, zij zullen u smeeken: God is alleen maar in u, en er is anders geen God meer” (45: 14);

Kusch en de Sabeërs zijn de erkentissen (nrs. 117, 1171). Bij Zacharia:

“*Egypte* zal optrekken naar Jeruzalem, om den Koning Jehovah Zebaoth te aanbidden” (14: 17, 18).

Bij Micha:

“Ik zie uit naar Jehovah, ik wacht op den God mijns heils, mijn God zal mij hooren; een dag om uwe muren te bouwen, op dien dage, en zij zullen komen tot u toe, van *Aschur* af, en de steden van *Egypte*, en van *Egypte* tot aan de rivier” (7: 7, 11, 12).

Bij Ezechiël:

“Alzoo zeide de Heer Jehovih: Ten einde van veertig jaren zal Ik *Egypte* vergaderen uit de volken, waarhenen zij verstrooid zijn geworden, en Ik zal de gevangenis van *Egypte* wederbrengen” (29: 13, 14).

Bij denzelfde:

“Zie, *Aschur* was een ceder op den Libanon, schoon van takken, en een schaduwwijk woud, en verheven van hoogte, en zijn tak was onder struweel; de wateren deden hem groeien, gaande met zijne rivieren rondom zijne planting, en zond zijne waterleidingen uit tot alle boomen des velds; daarom werd zijne hoogte hooger dan alle boomen des velds, en zijne takken werden menigvuldig, en zijne twijgen lang van wege de vele wateren; in zijne takken nestelden alle vogelen der hemelen, en onder zijne takken teelden alle wilde dieren des velds, en in zijne schaduw woonden alle groote natiën; en hij werd schoon in zijne grootheid, in de lengte zijner takken, omdat zijn wortel bij vele wateren was; de cederen in Gods hof verduisterden hem niet; de denneboomen waren zijnen takken niet gelijk, geen boom in Gods hof was hem gelijk in zijne schoonheid; Ik had hem schoon gemaakt door de veelheid zijner takken, en alle boomen van Eden, die in Gods hof waren, benijdden hem” (31: 3 tot 8);

hier wordt de Oudste Kerk beschreven, die hemelsch was, namelijk van welken aard haar redelijke was, en dus haar wijsheid en inzicht, want deze Kerk beschouwde uit de Goddelijke dingen de dingen die lager waren, aldus uit de goedheden zelf de waarheden, en vandaar de dingen, die ondergeschikt zijn. *Aschur* en de ceder is het redelijke; het struweel te midden waarvan zijn takken waren, de wetenschappelijke dingen; rivieren en wateren de geestelijke goedheden, waarbij zijn wortel was; de hoogte en lengte van

takken is zijn uitbreiding; Gods hof is de geestelijke Kerk; de boomen van Eden zijn gewaarwordingen. Hieruit en uit het voorafgaande blijkt duidelijk, van welken aard het redelijke en het wetenschappelijke van den mensch is, wanneer zij aan de Goddelijke waarheden worden ondergeschikt gemaakt, en ze dienen door ze te bevestigen. Dat de redelijke en wetenschappelijke dingen dienstbaar zijn aan hen, die in het bevestigende zijn, als middelen om wijs te worden, werd uitgebeeld en aangeduid hiermede, dat den zonen Israëls werd bevolen, van de *Egyptenaren* gouden vaten en zilveren vaten, en kleederen te leenen (Exod. 3: 22; hfdst. 11: 2; hfdst. 12: 35, 36). Desgelijks daarmede, dat herhaaldelijk in het Woord gezegd wordt, dat zij de goederen, huizen, wijngaarden en olijfgaarden en vele andere dingen van de natiën zouden bezitten; alsmede dat het goud en zilver zelf, van de natiën afgenomen, heilig zou zijn, zooals bij Jesaja:

“Jehovah zal Tyrus bezoeken, en zij zal wederkeeren tot haar hoerenloon, en zij zal hoererij bedrijven met alle koninkrijken der aarde over de aangezichten des aardbodems; en haar koophandel en haar hoerenloon zal *Jehovah heilig* zijn; het zal niet ten schat vergaderd noch weggelegd zijn, want haar koophandel zal wezen voor hen, die voor Jehovah wonen, om te eten tot verzadiging, en tot een oude bedekking” (23: 17, 18);

de koophandel van Tyrus voor de erkennenissen (nr. 1201), welke voor hen, die in de ontkenning zijn, als hoerenloon zijn, maar voor hen, die in het bevestigende zijn, het heilige. Hetzelfde wordt ook bedoeld door des Heeren woorden:

“Maak u zelve vrienden uit den mammon der onrechtvaardigheid, opdat, wanneer u ontbreken zal, zij u mogen ontvangen in de eeuwige tabernakelen; zoo gij in den onrechtvaardigen mammon niet getrouw zijt geweest, wie zal u het ware vertrouwen” (Lukas 16: 9, 11).

Over den staat en het lot in het andere leven van de natiën en volken die buiten de Kerk geboren zijn

2589. *Het is een algemeene meening, dat zij die buiten de Kerk geboren zijn, en heidenen (Ethnici et Gentiles) heeten, niet zalig kunnen worden, omdat zij het Woord niet hebben, en dus van den Heer niet weten, zonder wien er geen zaligheid te verwachten is; maar toch kan men alleen hieruit al weten, dat ook zij behouden worden, dat des Heeren Barmhartigheid alomvattend is, dat is, jegens een ieder in het bijzonder; dat dezen evengoed als menschen geboren zijn als zij die binnen de Kerk zijn, en betrekkelijk klein in getal; en dat het hun schuld niet*

is, dat zij van den Heer niet weten; van welken aard derhalve hun staat en lot in het andere leven is, werd mij, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, getoond.

2590. *Ik ben er door vele dingen over onderricht, dat de heidenen, die een zedelijk leven hebben geleid, en gehoorzaam zijn geweest, en in onderlinge naastenliefde hebben geleefd, en overeenkomstig hun religie iets als een geweten hebben aangenomen, in het andere leven worden ontvangen, en aldaar met de uiterste zorg door de Engelen worden onderwezen in de goedheden en waarheden des geloofs; zij gedragen zich, wanneer zij onderricht worden, bescheiden, verstandig en wijs, en zij nemen gemakkelijk op en worden gereedelijk vervuld, want zij vormden zich geen beginselen tegen de waarheden des geloofs, die verstrooid moeten worden, nog minder ergernissen tegen den Heer, zooals vele Christenen deden, die een leven van het booze leidden; bovendien haten dezulken anderen niet, noch oefenen zij wraak, noch verzinnen zij kunstgrepen en arglistigheden, ja zelfs willen zij de Christenen wèl, terwijl dezen omgekeerd hen verachten en hun ook zooveel zij kunnen geweld aandoen, maar zij worden door den Heer aan hun onbarmhartigheid ontrukkt en beschermd. Want het is met de Christenen en heidenen in het andere leven zoo gesteld, dat de Christenen, die de waarheden des geloofs erkenden, en tevens een leven van het goede leidden, eerder dan de heidenen ontvangen worden, maar dezulken zijn heden ten dage weinigen; doch de heidenen, die in gehoorzaamheid en wederkeerige naastenliefde geleefd hebben, worden eerder dan de Christenen ontvangen, die niet aldus een goed leven geleid hebben. Want allen over het gansche aardrijk worden door des Heeren Barmhartigheid ontvangen en zalig gemaakt, die in het goede leefden, want het is het goede zelf dat het ware ontvangt; het goede des levens is de eigenlijke aardbodem van het zaad, dat is, van het ware; het booze des levens ontvangt nooit; hoezeer zij, die in het booze zijn, ook op duizenderlei wijze worden onderricht, ja zelfs al werden zij allervolledigst onderwezen, toch gaan bij hen de waarheden des geloofs niet verder dan in het geheugen, en zij dringen ook niet door tot de aandoening, die tot het hart behoort; vandaar worden in het andere leven ook de waarheden van hun geheugen uiteengedreven en tot niets.*

2591. *Doch er zijn onder de heidenen als onder de Christenen, wijzen en eenvoudigen; ten einde over hun hoedanigheid onderricht te worden, is het mij gegeven, met genen en dezen te spreken, somtijds uren en dagen lang; maar van de wijzen zijn er heden ten dage nauwelijks eenige, terwijl er in de oude tijden zeer vele waren, vooral in de Oude Kerk, van welke wijsheid vele natiën de uitstraling ontvingen. Opdat ik zou weten, van welken aard zij waren, werd het mij gegeven, met sommigen van hen in vertrouwelijk gesprek te zijn, zoodat*

de aard van hun wijsheid en hoe deze boven de huidige uitmuntte, uit het navolgende kan blijken.

2592. *Er was iemand bij mij, die oudtijds tot de grootste wijzen behoorde, en vandaar ook in de geleerde wereld bekend is. Ik sprak met hem over verschillende onderwerpen, en daar ik wist, dat hij een wijze was geweest, ging het gesprek met hem over de wijsheid, het inzicht, de orde, het Woord en ten slotte over den Heer. Aangaande de wijsheid zeide hij, dat er geen andere wijsheid bestaat dan die welke tot het leven behoort, en dat er bij niets anders van wijsheid gesproken kan worden; over het inzicht zeide hij, dat het daaruit voortvloeit; over de orde, dat de orde uit den hoogsten God voortkomt, en dat leven in deze orde wil zeggen wijs en vol inzicht zijn; wat het Woord betreft, was hij, toen ik hem iets uit de profetische gedeelten voorlas, grootelijks verrukt, vooral hierover, dat elke naam en elk woord innerlijke dingen beteekende, en zeer verwonderd, dat de geleerden van heden niet bekoord worden door het bestudeeren van dergelijke dingen. Het werd duidelijk waargenomen, dat de innerlijke dingen van zijn denken of van zijn gemoed geopend waren, en toen tegelijkertijd die van zekere Christenen, die aanwezig waren, gesloten waren, want er heerschte afgunst bij hen tegen hem, en ongeloofigheid dat het Woord van dien aard is; ja zelfs zeide hij, toen ik voortging het Woord te lezen, dat hij niet daar kon blijven, want hij werd het als te heilig gewaar, dan dat hij het zou kunnen bestaan, want aldus werd hij innerlijk aangedaan; daarentegen zeiden de Christenen overluid, dat zij daar konden blijven; en dit kwam omdat hun inwendige dingen gesloten waren, en de heilige dingen hen niet aandeden. Ten slotte ging het gesprek met hem over den Heer, dat Hij als mensch geboren was, maar van God ontvangen, en dat Hij het menschelijke aflegde en het Goddelijke aantrok, en dat Hij het is, die het heelal regeert. Hierop antwoordde hij, dat hij vele dingen omtrent den Heer wist, en op zijne wijze was gewaar geworden, dat het niet anders zou hebben kunnen gebeuren, wilde het menschelijk geslacht behouden worden; onderwijl goten zekere booze Christenen allerlei ergernissen in, maar daar bekommerde hij zich niet om, zeggende, dat het niet te verwonderen was, aangezien zij zich in het leven van het lichaam hadden vervuld met dingen, die niet van dien aard zijn zooals het betaamt; en dat zij, vooraleer dergelijke dingen waren verstrooid, die dingen, die bevestigen, niet bonden toelaten, zooals diegenen kunnen, die onwetend zijn. Deze nu was een heiden.*

2593. *Het is mij ook gegeven, te spreken met anderen, die in de oude tijden leefden, en die toen tot de grootste wijzen behoorden; zij werden eerst vooraan op een afstand gezien, en zij konden van daar af de innerlijke dingen van mijne gedachten gewaar worden, aldus vele dingen ten volle. Uit ééne enkele*

voorstelling der gedachte konden zij een volledige reeks weten, en deze vullen met verrukkelijke dingen van wijsheid gepaard met bekoorlijke uitbeeldingen, waaruit ik gewaar werd, dat zij tot de grootste wijzen behoorden, en er werd gezegd dat zij tot de Ouden behoorden; en aldus kwamen zij naderbij, en toen ik hun iets uit het Woord voorlas, waren zij ten hoogste verrukt; het werd mij gegeven, hun verrukking en verlustiging gewaar te worden, welke het sterkst hieruit voortkwam, dat alle dingen, die zij uit het Woord hoorden, tot in bijzonderheden uitbeeldend en aanduidend waren voor hemelsche en geestelijke dingen. Zij zeiden, dat in hun tijd, toen zij in de wereld leefden, hun wijze van denken en spreken alsmede van schrijven, van dien aard was geweest, en dat dit het streven van hun wijsheid geweest was.

2594. Maar wat de heidenen, die heden ten dage op de aarde zijn, betreft, deze zijn niet zoo wijs, maar voor het meerendeel eenvoudigen van harte, maar nochtans ontvangen diegenen onder hen, die in wederkeerige liefde geleefd hebben, in het andere leven wijsheid; over hen mag ik het navolgende mededeelen.

2595. Ik hoorde een zekeren ruischenden rei, maar scherper dan gewoonlijk, en uit het geluid wist ik terstond, dat zij tot de heidenen behoorden. Door de Engelen werd mij gezegd, dat zij heidenen waren, die drie of vier dagen te voren wederopgewekt waren. De rei of het koor werd vele uren lang gehoord, en het werd waargenomen dat zij ook gedurende dien korten tijd, dat het gehoord werd, meer en meer vervolmaakt werden; toen ik mij daarover verwonderde, werd er gezegd, dat dezen in een enkelen nacht kunnen ingewijd worden in koren, dus in harmonie, terwijl de meeste Christenen dit nauwelijks in dertig jaren kunnen. Reien of koren ontstaan, wanneer velen te zamen spreken, allen als één, en een ieder als allen; maar over de reien of koren zal, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, elders gesproken worden.

2596. Op zekeren morgen was er een koor op een afstand, en het werd mij uit de uitbeeldingen van het koor te weten gegeven, dat het Chineezen waren, want zij vertoonden een soort van wolligen geitenbok, voorts een koek van gierst en een ivoren lepel, alsmede de voorstelling van een drijvende stad. Zij begeerden dichter tot mij te komen, en toen zij zichzelven hadden aangepast, zeiden zij, dat zij alleen met mij wilden zijn, opdat zij hunne gedachten zouden openen. Maar er werd hun gezegd, dat zij niet alleen waren, en dat er anderen waren, die verontwaardigd waren, dat zij alleen wilden zijn, hoewel zij gasten waren. Toen zij hun verontwaardiging gewaar werden, verzonken zij in gedachte hierover, of zij tegenover den naaste overtreden hadden, en of zij voor zichzelven iets hadden opgeëischt, dat anderen toebehoorde (in het andere leven worden alle gedachten medegeedeeld). Het werd mij gegeven, hun ontroering waar te nemen; het was

de ontroering der erkenning, dat zij hen wellicht gegriefd hadden, voorts van schaamte daarover, en tevens van andere rechtschappen aandoeningen, waaruit werd onderkend, dat zij met naastenliefde waren begiftigd. Spoedig hierop sprak ik met hen, en ten slotte ook over den Heer; toen ik Hem Christus noemde, werd een zekere afkeer bij hen waargenomen, maar de reden daarvan werd blootgelegd, namelijk dat zij dezen afkeer uit de wereld hadden medegebracht, en wel een afkeer hierover, wijl zij wisten, dat de Christenen slechter leefden dan zij, en in geen naastenliefde. Maar toen ik Hem eenvoudig den Heer noemde, werden zij inwendig bewogen. Daarna werden zij door de Engelen onderricht, dat de Christelijke leer boven alle andere leeringen in de gansche wereld de liefde en de naastenliefde voorschrijft, maar dat er slechts weinigen zijn, die overeenkomstig deze leer leven.

2597. *Er zijn geesten, die, toen zij in de wereld leefden, uit gesprekken en van hooren zeggen wisten, dat de Christenen het allerergste leven leiden, in echtbreuken, in haatgevoelens en twisten, in dronkenschap en dergelijke dingen meer, waarvan zij een afschuw hebben, omdat dergelijke dingen tegen hun wetten, zeden en godsdienstigheid indruischen. In het andere leven zijn dezen schuwer dan de anderen in het ontvangen van de waarheden des geloofs, maar zij worden er door de Engelen in onderwezen, dat de Christelijke leer en het geloof zelf gansch iets anders leert, en dat de Christenen minder dan de heidenen volgens de leerstellige dingen leven; wanneer zij dit ontwaren, ontvangen zij de waarheden des geloofs en aanbidden den Heer, maar niet zoo snel.*

2598. *Toen ik het zeventiende en achttiende hoofdstuk van Richteren over Micha las, hoe de zonen van Dan zijn gesneden beeld, de terafim en den Leviet wegnamen, was een geest uit de heidenen aanwezig, die in het leven van het lichaam een gesneden beeld had aangebeden; toen deze aandachtig luisterde naar wat Micha geschiedde, en in welke smart hij verkeerde vanwege zijn gesneden beeld, dat de Daniëten weggenomen hadden, overviel en beroerde ook hem smart, en wel dermate, dat hij van innerlijk verdriet nauwelijks wist wat hij dacht; ik werd de smart gewaar, en nam tevens de onschuld in elk van zijn neigingen waar. Er waren ook Christelijke geesten aanwezig, die dit opmerkten en verwonderd waren, dat een aanbidder van gesneden beelden door zulk een sterke ontroering van barmhartigheid en onschuld bewogen werd. Later spraken goede geesten met hem, zeggende, dat een gesneden beeld niet moest aangebeden worden, en dat hij dit kon verstaan omdat hij een mensch was, maar dat hij buiten het beeld moest denken aan God den Schepper en Regeerder van den ganschen Hemel en van de gansche aarde, en dat deze God de Heer is. Toen deze dingen gezegd werden, werd het mij gegeven de inwendige ontroering van zijn aanbidding waar te nemen,*

die aan mij werd medegedeeld, en veel heiliger was dan die bij de Christenen. Hieruit kan blijken, dat de heidenen gemakkelijker in den Hemel komen dan de Christenen beden ten dage, die niet ontroerd worden (overeenkomstig de woorden des Heeren bij Lukas, hfdst. 13: 29, 30); want in den staat, waarin hij was, kon hij met alle dingen des geloofs vervuld worden, en deze met inwendige ontroering ontvangen; bij hem was barmhartigheid welke der liefde is, en in zijn onwetendheid was onschuld; en wanneer dit er is, worden alle dingen des geloofs als vanzelf ontvangen, en zulks met blijdschap; hij werd daarna onder de Engelen ontvangen.

2599. *Er was ook een ander onder de heidenen, die in het goede der naastenliefde had geleefd. Toen hij Christelijke geesten hoorde redekavelen over de dingen die men gelooven moet (de geesten redekavelen onder elkander veel uitvoeriger en scherpzinniger dan de menschen, vooral over de goedheden en waarheden, daar deze tot het andere leven, behooren), verwonderde hij zich, dat zij zoo redetwisten; hij zeide, dat hij dezendingen niet wilde hooren, want zij redeneerden uit begoochelingen, en hij gaf hun de volgende onderwijzing: Als ik goed ben, kan ik uit het goede zelf de dingen weten, die waar zijn, en die, welke ik niet weet, kan ik ontvangen.*

2600. *De rechtschappen heidenen worden in het andere leven voor het meerendeel overeenkomstig den staat van hun leven, en overeenkomstig hun godsdienstigheid, voor zooveel dit mogelijk is, onderwezen, aldus op verschillende wijze; ik mag er hier alleen drie mededeelen.*

2601. *Sommigen van hen worden in een staat van kalmte, als het ware een soort van slaap, gebracht, en dan lijkt het hunzelf toe alsof zij kleine steden bouwen, en in het midden daarvan iets verborgens verstoppen, hetgeen zij willen dat niemand geweld zal aandoen; zij geven deze steden aan anderen, met smeekbeden het verborgene in het midden daarvan niet te schenden. Aldus wordt er onschuld in hen gelegd, alsmede naastenliefde, benevens de voorstelling dat het verborgene den Heer betreft. In dezen staat worden zij geruimen tijd gehouden. Het is de staat der onwetendheid, waarin onschuld is. Zij worden beschermd door kleine kinderen, opdat niemand hun letsel zal toebrengen. Ik heb met hen gesproken, en ben zeer ontroerd door hun staat van onschuld en naastenliefde, alsmede door de uiterste zorg, waarmede zij het verborgene verstoppen, en door de heilige vrees, dat het maar niet geschonden zou worden.*

2602. *Er is eene natie — mij werd gezegd dat zij uit Indië is — welke godsdienstigheid hierin bestaat dat zij den grootsten God met den navolgenden ritus vereeren: wanneer zij Hem aanbidden, verheerlijken zij eerst zichzelf, maar terstond daarop werpen zij zich neer als wormen; voorts gelooven zij dat boven*

het heelal, hetwelk naar hun geloof rondwentelt, deze grootste God is, die van daaruit neerziet op wat zij doen. Daar zij dergelijke godsdienstige opvattingen hadden, worden zij in het andere leven daarin teruggebracht, en ik heb met hen gesproken, toen zij zich dergelijke dingen verbeeldden. Zij zijn voor het meerendeel bescheiden, gehoorzaam en eenvoudig van hart. Zij worden geleidelijk van deze fantasieën door de Engelen bevrijd, want zij worden overeenkomstig hun religie onderwezen dat de grootste God de Heer is, en dat zij zich kunnen verheerlijken op grond hiervan dat zij in staat zijn Hem te aanbidden, en dat zij nochtans als wormen zijn; en dat de Heer vanuit de hoogte alles tot in bijzonderheden ziet; op deze gepaste wijze worden zij door middel van hun eigen godsdienstigheid in de erkennissen van het goede en ware gebracht.

2603. *Er zijn zekere heidenen uit die streken, waar de zwarten zijn, die uit het leven in de wereld dit met zich medebrengen, dat zij hard behandeld willen worden, geloovende dat niemand in den hemel kan komen dan door straffen en verdrukkingen, en dat zij daarna vreugdevollere dingen ontvangen, die zij paradijsch noemen. Daar zij zulke opvattingen uit hun godsdienstigheid medebrengen, worden zij dan ook in het andere leven eerst hard behandeld door sommigen, die zij duivelen noemen, en daarna overgedragen in paradijsche oorden, waarover in nr. 1622. Maar zij worden door de Engelen onderwezen, dat hun straffen en verdrukkingen door den Heer worden verkeerd in wat goed voor hen is, zooals bij hen die in verzoeking zijn; voorts dat niet de paradijsche oorden de Hemel zijn, maar de aandoening van de hemelsche en geestelijke dingen, die daarin liggen; en dat zij in een zekeren weg van de waarheid waren, maar in de schaduw der onwetendheid. Zij hebben langen tijd met mij gesproken; toen zij in den staat der verdrukkingen waren, ging hun spraak als het ware met een zeker horten gepaard, en was aldus onderscheiden van die der anderen; maar toen deze verdrukkingen voorbij waren en zij tot de paradijsche dingen werden opgeheven, hadden zij niet langer een dergelijke spraak, maar een bijna engelachtige. Zij brengen ook uit hun godsdienstigheid het geloof mede, dat zij innerlijke dingen willen hebben; zij zeg gen dat zij, wanneer zij hard behandeld worden, zwart zijn, maar dat zij daarna het zwarte afleggen en het blanke aantrekken, wetend dat hun zielen blank, maar hun lichamen zwart zijn.*

2604. *Het is heel gewoon, dat de heidenen, die den eenen of anderen God onder een afbeelding of opgericht teeken, of eenig gesneden beeld aanbaden, wanneer zij in het andere leven komen, tot sommigen worden gebracht die in de plaats van hun goden of afgoden staan, en wel om deze reden, dat zij hun fantasieën zullen afleggen; wanneer zij eenige dagen lang bij dezen geweest zijn, worden zij van daar weggeleid. Zij, die menschen aanbaden, worden ook somtijds tot hen*

gebracht, of tot anderen in hun plaats, zooals velen uit de Joden tot Abraham, Jakob, Mozes, David; maar wanneer zij ontwaren, dat dezen een dergelijken menschelijken aard hebben als de anderen, en geen hulp kunnen verleenen, worden zij beschaamd, en naar hun plaats overeenkomstig hun leven gebracht. Onder de heidenen in het andere leven worden de Afrikanen het meest geliefd, want zij ontvangen de goedheden en waarheden des Hemels gereedelijker dan de overigen; zij willen bovenal dat men hen gehoorzaam noemt, maar niet geloovig; zij zeggen, dat de Christenen, omdat zij de leer des geloofs hebben, geloovig genoemd kunnen worden, niet echter zij, dan alleen wanneer zij haar ontvangen, of, zooals zij zeggen, haar ontvangen kunnen.

2605. *Ik sprak met eenigen, die in de Oude Kerk waren, en die toen aangaande den Heer wisten, dat Hij komen zou, en die doordrenkt waren van de goedheden des geloofs, maar toch afvielen en afgodendienaren werden. Zij waren vooraan naar links, in een in duisternis gehulde plaats, en in een jammerlijken staat; hun spraak was als de klank van een fluit, in een enkelen toon, bijna zonder het redelijke der gedachte. Zij zeiden dat zij daar vele eeuwen waren, en dat zij daar somtijds van werden weggehaald, om anderen tot eenig nut van geringen aard te dienen. Naar aanleiding hiervan werd het mij gegeven te denken over vele Christenen, die niet uitwendig maar inwendig afgodendienaren zijn, en in hun hart den Heer loochenen, dus ook de waarheden des geloofs, en welk lot hun in het andere leven wacht.*

Genesis

Een En Twintigste Hoofdstuk

2606. Het Woord van het Oude Testament werd oudtijds genoemd de *Wet* en de *Profeten*; onder de *Wet* werden alle historische gedeelten verstaan, welke zijn de vijf Boeken van Mozes, Jozua, Richteren, Samuel en Koningen; onder de profetische Boeken alle profetische gedeelten, welke zijn de Boeken van Jesaja, Jeremia, Ezechiël, Daniël, Hosea, Joël, Amos, Obadja, Jona, Micha, Nahum, Habakuk, Zefanja, Haggia, Zacharia, Maleachi, alsmede de Psalmen van David. De historische gedeelten des Woords worden ook Mozes genoemd, en vandaar wordt er hier en daar in plaats van “De *Wet* en de *Profeten*” gezegd “Mozes en de *Profeten*”; en de profetische gedeelten worden Elias genoemd (men zie de voorrede tot het achttiende hoofdstuk van Genesis).

2607. Wat de historische gedeelten betreft, het zijn alles historische waarheden, die daarin vermeld werden, uitgezonderd de dingen, die in de eerste hoofdstukken van Genesis staan, welke historische verdichtselen zijn, waarover in het eerste deel; en hoewel zij historisch waar zijn, hebben zij nochtans een innerlijken zin, en in dien zin handelen zij, evenals de profetische gedeelten, eenig en alleen over den Heer; zij handelen ook over den Hemel en de Kerk, en over de dingen, die tot den Hemel en de Kerk behooren, maar daar deze tot den Heer behooren, beschouwen zij door middel van deze den Heer; vandaar zijn zij het Woord. De historische vermeldingen zijn daar alle van uitbeeldenden aard, en elk woord, waarmede zij beschreven worden, is van aanduidenden aard. Dat de historische vermeldingen van uitbeeldenden aard zijn, blijkt uit hetgeen tot dusver over Abraham is uitgelegd, en zal blijken uit hetgeen, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, moet worden uitgelegd aangaande Izak, aangaande Jakob, zijn twaalf zonen, aangaande Egypte, aangaande de omzwerving van het volk in de woestijn, aangaande zijn intocht in het land van Kanaën en aangaande de overige dingen. Dat elk woord, waarmede zij beschreven werden, van aanduidenden aard is, blijkt eveneens duidelijk uit hetgeen is aangetoond, zooals dat namen dingen beteekenen, bijvoorbeeld Egypte de wetenschap, Aschur het redelijke, Efraïm het verstandelijke, Tyrus de erkentnissen, Zion de hemelsche Kerk, Jeruzalem de geestelijke Kerk, en zoo voort; desgelijks de woorden, zooals dat koning het ware beteekent, priester het goede, en dat ook de overige woorden

hun innerlijke beteekenis hebben, zooals koninkrijk, stad, huis, natie, volk, hof, wijngaard, olijvengard, goud, zilver, koper, ijzer, vogelen, beesten, brood, wijn, olie, morgen, dag, licht, en zulks bestendig, zoowel in de historische als in de profetische Boeken, hoewel zij door verschillende personen en op verschillende tijden geschreven werden, hetgeen nooit zoo bestendig geschied zou zijn, wanneer het Woord niet uit den Hemel was nedergedaald. Hieruit kan men weten, dat er een innerlijke zin in het Woord is, behalve ook hieruit, dat het Goddelijke Woord nooit kan handelen over louter menschen, zooals over Abraham, Izak, Jakob, hun nageslacht (dat de allerergste der natiën was), over hun koningen, echtgenooten, zonen, dochteren, hoeren, rooverijen en dergelijke dingen, die, op zichzelf beschouwd, zelfs niet waardig zijn om in het Woord vermeld te worden, wanneer daarmede niet zulke dingen werden uitgebeeld en aangeduid, als in het Rijk des Heeren zijn; het zijn deze dingen, die het Woord waardig zijn.

2608. Hieraan gelijk zijn ook vele dingen bij de Profeten, zooals die, welke in nr. 1888 werden aangehaald; en het navolgende bij Jesaja:

“Moab zal huilen, gansch Moab zal huilen, over de fondamenten van Kir Karesch, zult gij lieden zuchten hoewel gij afgemat zijt, want de velden van Kesbon zijn verflauwd, de wijnstok van Sibma; de heeren der natiën hebben de loten verpletterd, zij reikten tot Jaëzer toe, zij dwaalden door de woestijn, hunne scheuten zijn uitgespreid; zij zijn gegaan over zee. Daarom zal ik met beweening Jaëzer beweenen, den wijnstok van Sibma, ik zal u doornat maken met mijne tranen, o Kesbon en Elealeh, want het oogstgezag is over uwen wijnoogst en over uwen oogst gevallen” (16: 7, 8, 9);

en bij Jeremia:

“Eene stem des gekrijts in Choroñaïm, verwoesting en eene groote breuk; Moab is verbroken, haar kleintjes hebben een gekrijt laten hooren, want in den opgang van Luchith gaat geweest met weening op, want in den afgang van Choroñaïm hebben de vijanden een gekrijt van verbrijzeling gehoord. Het oordeel komt over het land der vlakke, tot Chalon en tot Jachzah, en tot Mafaäth, en over Dibon, en over Nebo, en over Beth-Diblathaim, en over Kirjathaim, en over Beth-Gamul, en over Beth-Meon, en over Kerioth, en over Bozrah” (48 : 3, 4, 5, 21, 22, 23, 24).

Van dien aard zijn de profetische gedeelten des Woords op zeer vele plaatsen, welke van geen nut zouden zijn, wanneer zij geen innerlijken zin hadden,

terwijl het toch noodzakelijk is, dat het Woord, omdat het Goddelijk is, in zich de wetten bevat van het hemelsche Rijk, waarin de mensch komen zal.

2609. Wat echter de *Geboden* des levens betreft, zooals alle dingen van den Dekaloog en vele in de Wet en de Profeten, deze zijn — daar zij tot het leven zelf van den mensch dienen — in beiderlei zin van nut, zoowel in den letterlijken als in den innerlijken. De dingen in den letterlijken zin waren voor het volk en de volken dier tijden, daar zij de innerlijke dingen niet begrepen; de dingen in den innerlijken zin waren voor de Engelen, die zich om de uiterlijke dingen niet bekommeren. Wanneer de voorschriften van den Dekaloog niet ook innerlijke dingen behelsden, zouden zij nooit met zulk een groot wonder op den berg Sinaï zijn afgekondigd; want dergelijke dingen als daarin staan, bijvoorbeeld dat de ouders geëerd moeten worden, dat de menschen niet zullen stelen, noch dooden, noch echtbreken, noch begeeren wat eens anders is, zijn dingen die de heidenen ook weten, en in hun wetten voorgeschreven hebben, en die de zonen Israëls, daar zij menschen waren, geweten moeten hebben zonder een dergelijke verkondiging. Maar daar deze geboden voor het leven dienstig waren in beiderlei zin, en als uiterlijke vormen van de innerlijke waren aangenomen, welke met elkander overeenstemmen, daalden zij met zulk een groot wonder uit den Hemel op den berg Sinaï neer, en in den innerlijken zin zijn zij uitgesproken en vernomen in den Hemel, doch in den uiterlijken zin zijn zij uitgesproken en vernomen op aarde; zoo bij voorbeeld, dat de dagen dergenen, die hun ouders eeren, verlengd zullen worden op aarde: de Engelen, die in den Hemel zijn, werden door “ouders” den Heer gewaar, door “aarde” Zijn Rijk, dat zij, die Hem uit liefde en geloof vereeren, tot in eeuwigheid als zonen en erfgenamen zullen bezitten. De menschen op aarde verstonden echter onder “ouders” ouders, onder “aarde” het land Kanaän, onder “verlenging der dagen” de jaren des levens. Zoo het gebod dat men niet zal stelen: de Engelen in den Hemel werden daarbij gewaar, dat zij den Heer niets ontnemen zouden, en niets van gerechtigheid en verdienste aan zichzelf zouden toeschrijven, doch de menschen op aarde, dat zij niet zouden stelen; dat deze geboden in beiderlei zin waar zijn, is duidelijk. Verder nog het gebod, dat men niet dooden zal: de Engelen in den Hemel werden daarbij gewaar, dat zij niemand zouden haten, en dat zij niet iets goeds en waars bij iemand zouden uitblusschen; doch de menschen op aarde, dat men zijn vrienden niet dooden mag; evenzoo in alle overige geboden.

Een En Twintigste Hoofdstuk.

1. En JEHOVAH bezocht Sarah, gelijk als Hij gezegd had; en JEHOVAH deed aan Sarah, gelijk als Hij gesproken had.
2. En Sarah ontving, en baarde Abraham eenen zoon in zijnen ouderdom, ter gezetter tijd, zooals GOD met hem gesproken had.
3. En Abraham noemde den naam zijns zoons, die hem geboren was, dien hem Sarah gebaard had, Jischak.
4. En Abraham besneed zijnen zoon Jischak, een zoon van acht dagen, gelijk als hem GOD geboden had.
5. En Abraham was een zoon van honderd jaren, als hem Jischak zijn zoon geboren werd.
6. En Sarah zeide: GOD heeft mij een lachen gemaakt; al die het hoort, zal met mij lachen.
7. En zij zeide: Wie zou Abraham gezegd hebben: Sarah zal zonen zoogen; want ik heb eenen zoon gebaard in zijnen ouderdom.
8. En de geborene wies op, en werd gespeend; en Abraham maakte eenen grooten maaltijd op den dag, als hij Jischak speende.
9. En Sarah zag den zoon van Hagar, de Egyptische, dien zij Abraham gebaard had, spottende.
10. En zij zeide tot Abraham: Werp deze dienstmaagd en haren zoon uit; want de zoon dezer dienstmaagd zal met mijnen zoon, met Jischak, niet erven.
11. En het woord was zeer boos in Abrahams oogen, ter oorzaak van zijnen zoon.
12. En GOD zeide tot Abraham: Laat het niet boos zijn in uwe oogen over den knaap, en over uwe dienstmaagd; al wat Sarah tot u zegt, hoor naar hare stem, want in Jischak zal uw zaad genoemd worden.

* * *

13. En ook den zoon der dienstmaagd zal Ik tot eene natie stellen, omdat hij uw zaad is.
14. En Abraham stond des morgens vroeg op, en nam brood, en eene flesch waters, en gaf ze aan Hagar, en legde die op haren schouder, en den knaap, en zond haar weg; en zij ging voort en dwaalde in de woestijn Beerscheba.

15. En de wateren uit de flesch waren verbruikt, en zij wierp den knaap onder eenen van de struiken.
16. En zij ging, en zette zich tegenover, afgaande omstreeks een boogshot; want zij zeide: Dat ik den dood van den knaap niet zie; en zij zat tegenover, en hief hare stem op, en weende.
17. En GOD hoorde de stem van den knaap, en de Engel GODS riep Hagar toe uit den hemel, en zeide tot haar: Wat is u, Hagar, vrees niet, want GOD heeft de stem van den knaap gehoord, ter plaatse, waar hij is.
18. Sta op, hef den knaap op, en versterk uwe hand in hem, want Ik zal hem tot eene groote natie stellen.
19. En GOD opende hare oogen, en zij zag eenen waterput; en zij ging, en vulde de flesch met water, en gaf den knaap te drinken.
20. En GOD was met den knaap, en hij wies op, en hij woonde in de woestijn; en hij was een boogschutter.
21. En hij woonde in de woestijn Paran; en zijne moeder nam hem eene echtgenoot uit het land van Egypte.

* * *

22. En het geschiedde ter zelfder tijd, en Abimelech zeide, en Phicol, de overste van zijn heir, tot Abraham, zeggende: GOD is met u in alles wat gij doet.
23. En zweer mij nu hier bij GOD: Zoo gij mij, en mijnen zoon, en mijnen neef liegen zult; naar de weldadigheid, die ik bij u gedaan heb, zult gij bij mij doen, en bij het land, waarin gij als vreemdeling verkeerd hebt.
24. En Abraham zeide: Ik zal zweren.
25. En Abraham berispte Abimelech ter oorzaak van eenen waterput, dien Abimelechs knechten afgenomen hadden.
26. En Abimelech zeide: Ik weet niet, wie dit woord gedaan heeft, en ook gij hebt het mij niet aangezegd, en ik heb er ook niet van gehoord, dan heden.
27. En Abraham nam eene kudde van kleinvee en eene kudde van grootvee, en gaf die aan Abimelech; en die beiden maakten een verbond.
28. En Abraham stelde zeven ooilammeren der kudde bijzonder.
29. En Abimelech zeide tot Abraham: Wat zullen hier deze zeven ooilammeren, die gij bijzonder gesteld hebt.
30. En hij zeide: Omdat gij de zeven ooilammeren van mijne hand nemen zult, opdat het mij tot eene getuigenis zij, dat ik dezen put gegraven heb.

31. Daarom noemde hij die plaats Beerscheba, omdat die beiden daar gezworen hadden.
32. En zij maakten een verbond in Beerscheba; en Abimelech stond op, en Phicol, de overste van zijn heir, en zij keerden wederom naar het land der Filistijnen.
33. En hij plantte een bosch in Beerscheba; en hij riep aldaar den naam van den GOD der eeuwigheid aan.
34. En Abraham verkeerde als vreemdeling vele dagen in het land der Filistijnen.

Inhoud

2610. In den innerlijken zin wordt hier eerst gehandeld over het Goddelijk Redelijke des Heeren, hetgeen wordt uitgebeeld door Jischak; vers 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

2611. Daarna over het louter menschelijk redelijke, dat toen werd afgescheiden, en dat de zoon van Hagar de Egyptische is; vers 9, 10, 11, 12.

2612. Nadat dit was afgescheiden, wordt door denzelfde, namelijk door den zoon van Hagar, alsmede door de moeder, de geestelijke Kerk aangeduid, over welke Kerk en haar staat in de verzen 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21.

2613. Over de menschelijk redelijke dingen, toegevoegd aan de leer des geloofs, welke in zichzelf Goddelijk is; vers 22 tot het einde.

2614. De leer te zamen met deze dingen toegevoegd is Beerscheba; vers 14, 31, 33.

De Innerlijke Zin.

2615. Vers 1. *En Jehovah bezocht Sarah, gelijk als Hij gezegd had; en Jehovah deed aan Sarah, gelijk als Hij gesproken had.* Jehovah bezocht Sarah, beteekent de tegenwoordigheid van het Goddelijk hemelsche in het Goddelijk geestelijke; gelijk als Hij gezegd had, beteekent, zooals Hij gewaar geworden was; en Jehovah deed aan Sarah, beteekent den staat der vereeniging; gelijk als Hij gesproken had, beteekent, zooals Hij gedacht had.

2616. Dat de woorden: “Jehovah bezocht Sarah” de tegenwoordigheid van het Goddelijk hemelsche in het Goddelijk geestelijke beteekenen, blijkt uit de beteekenis van Jehovah, zijnde het Goddelijk hemelsche, dat is, het Goddelijk goede of het Zijn zelf, dat, omdat het tot de liefde en de barmhartigheid behoort, het goede zelf is; uit de beteekenis van bezoeken, zijnde tegenwoordig zijn; en uit de beteekenis van Sarah, zijnde het Goddelijk geestelijke, dat is, het Goddelijk ware, waarover de nrs. 1468, 1901, 2063, 2065, 2507.

2617. Dat de woorden: “gelijk als Hij gezegd had” beteekenen, zooals Hij gewaar geworden was, blijkt uit de beteekenis van zeggen in de historische gedeelten des Woords, zijnde gewaarworden, waarover de nrs. 2238, 2260, 2552.

2618. Dat de woorden: “en Jehovah deed aan Sarah” den staat der vereeniging beteekenen, namelijk van het Goddelijk geestelijke des Heeren in Zijn Goddelijk hemelsche, blijkt uit de beteekenis van doen, wanneer het op het Goddelijke des Heeren betrekking heeft, zijnde het al van de werking, bijgevolg de staat; en uit de beteekenis van Jehovah, alsmede van Sarah, waarover vlak hierboven nr. 2616. Wat den staat der vereeniging van het Goddelijk geestelijke des Heeren in Zijn Goddelijk hemelsche betreft, zij is het huwelijk zelf van het goede en het ware, waarvan het hemelsche huwelijk komt; en dit huwelijk is des Heeren Rijk in de Hemelen en op aarde; daarom wordt het Rijk des Heeren in het Woord zoo vaak een huwelijk genoemd en met een huwelijk vergeleken. De reden hiervan, welke verborgen is, is deze, dat uit het huwelijk van het Goddelijk goede en ware, en van het Goddelijk ware en goede in den Heer alle echtelijke liefde voortkomt, en door deze alle hemelsche en geestelijke liefde. De verborgenheden, die verder nog in deze woorden besloten liggen, dat “Jehovah Sarah bezocht, gelijk als Hij gezegd had, en Jehovah aan Sarah deed, gelijk als Hij gesproken had” kunnen niet onder woorden gebracht worden, daar zij onuitsprekelijk zijn, want zij omvatten den staat zelf van de vereeniging van het Goddelijke des Heeren met Zijn Menschelijke; de schijnbaarheden hiervan worden door den Heer voor de Engelen vertoond, door middel van hemelsche lichten, en

worden verduidelijkt door onuitsprekelijke uitbeeldingen, maar zij kunnen niet voor de menschen vertoond worden, want het zou moeten geschieden door dergelijke dingen als tot het licht van de wereld behooren, waarin zij niet vallen; ja zelfs worden zij door een beschrijving op dergelijke dingen gegrond, eerder nog duisterder.

2619. Dat de woorden: “gelijk als Hij gesproken had” beteekenen, zooals Hij gedacht had, blijkt uit de beteekenis van spreken, zijnde denken, waarover de nrs. 2271, 2287. De innerlijke gewaarwording, aangeduid door “Jehovah zeide” kwam uit het Goddelijk hemelsche voort, maar de gedachte, aangeduid door “Jehovah sprak” kwam uit het Goddelijk hemelsche door middel van het Goddelijk geestelijke voort; daarom is er in den zin van de letter als het ware een herhaling, namelijk “gelijk als Hij gezegd had” en “gelijk als Hij gesproken had”. Wat het echter zeggen wil: gewaarworden uit het Goddelijk hemelsche en denken uit het Goddelijk hemelsche door middel van het Goddelijk geestelijke, valt niet in zelfs ook het allerhelderst verlichte begrip door middel van de dingen, die tot het licht van de wereld behooren. Hieruit blijkt, hoe dit met de oneindig vele overige dingen het geval zal zijn. Dat het denken uit de innerlijke gewaarwording voortkomt, zie men in de nrs. 1919, 2515. Bij den mensch is het aldus gesteld: het is het goede, waaruit hij innerlijk gewaarwordt, maar het is het ware, door middel waarvan hij denkt. Het goede behoort tot de liefde en haar aandoening, bijgevolg komt daaruit de innerlijke gewaarwording voort. Het ware behoort echter tot het geloof, bijgevolg behoort dit tot het denken. Het eerste wordt in de historische gedeelten aangeduid met *zeggen*, het laatste echter met spreken; wanneer echter het woord “zeggen” alleen staat, beteekent het somtijds innerlijk gewaarworden en somtijds denken, daar “zeggen” beide insluit.

2620. Vers 2. *En Sarah ontving, en baarde Abraham eenen zoon in zijnen ouderdom, ter gezetter tijd, zooals God met hem gesproken had.* Zij ontving en baarde, beteekent, dat het was en bestond; Sarah aan Abraham, beteekent, uit de vereeniging van het Goddelijk geestelijke met het Goddelijk hemelsche des Heeren; eenen zoon, beteekent het Goddelijk Redelijke; in zijnen ouderdom, beteekent, toen de dagen vervuld waren, dat Hij het menschenlijke zou afleggen; ter gezetter tijd, beteekent, toen het redelijke van dien aard was, dat het aannam; zooals God met hem gesproken had, beteekent, zooals Hij het gewild had.

2621. Dat de woorden: “zij ontving en baarde” beteekenen, dat het was en bestond, namelijk, zooals volgt, het Goddelijk Redelijke uit de vereeniging van het Goddelijk geestelijke met het Goddelijk hemelsche des Heeren, blijkt uit

de beteekenis van ontvangen en baren; dat in den innerlijken zin des Woords geen andere ontvangnissen en baringen bedoeld worden dan geestelijke en hemelsche, zie men in nr. 2584, doch hier worden Goddelijke bedoeld, daar er gehandeld wordt over het Goddelijk gemaakte redelijke des Heeren, en op Hem, namelijk op den Heer heeft Zijn en Bestaan voornamelijk betrekking, want Hij Alleen Is en Bestaat. Wat verder Zijn en Bestaan betreft, zij schijnen alsof zij bijna hetzelfde waren, maar zij zijn het niet; een ieder en elk ding ontleent zijn Zijn aan de ontvangenis, zijn Bestaan echter aan de baring, aldus, zooals de ontvangenis eerder is dan de baring, is het Zijn eerder dan het Bestaan. De ziel is het Zijn zelf van den mensch, maar het zinnelijke of het lichamelijke is het Bestaan daarvan, want de eerstgenoemde bestaat in het laatstgenoemde. De hemelsche en geestelijke liefde is het Zijn zelf van den mensch die wedergeboren wordt, maar het redelijke en zinnelijke is, wanneer het van die liefde vervuld is, het Bestaan daarvan; en zoo is het gesteld met alle en elk der dingen in het heelal, want er bestaat nooit iets, dat niet zijn ontvangenis heeft opdat het *zij*, en zijn geboorte opdat het *besta*, hetgeen ook hieruit verduidelijkt kan worden, maar dan voor de geleerden, dat alle werking haar oorzaak heeft, en alle oorzaak haar einddoel; het einddoel is het Zijn van de oorzaak, en de oorzaak is het Bestaan van het einddoel; evenzoo is de oorzaak het Zijn van de werking, maar de werking het Bestaan van de oorzaak.

2622. Dat “Sarah aan Abraham” beteekent, uit de vereeniging van het Goddelijk geestelijke met het Goddelijk hemelsche, blijkt uit de uitbeelding van Sarah, zijnde het Goddelijk geestelijke of het Goddelijk ware, waarover de nrs. 1468, 1901, 2063, 2065, 2172, 2173, 2198, 2507; en uit de uitbeelding van Abraham, zijnde het Goddelijk hemelsche, of het Goddelijk goede, waarover de nrs. 1989, 2011, 2172, 2198, 2501; over de vereeniging van het Goddelijk geestelijke met het Goddelijk hemelsche zie men hetgeen boven in nr. 2618 is gezegd.

2623. Dat “eenen zoon” het Goddelijk Redelijke beteekent, blijkt uit de beteekenis van den zoon; de zoon beteekent in den innerlijken zin des Woords het ware (nrs. 489, 491, 533); en daar het ware het voornaamste is in het redelijke (nrs. 2072, 2189), wordt door den zoon ook het redelijke aangeduid; hier echter het Goddelijk Redelijke, waarin voornamelijk het goede is, hetgeen ook Izak, die hier de zoon is, uitbeeldt, waarover in hetgeen volgt.

2624. Dat de woorden: “in zijnen ouderdom” beteekenen, toen de dagen vervuld waren, dat Hij het menschelijke zou afleggen, kan uit de beteekenis van den ouderdom blijken, zijnde de staat waarin het menschelijke afgelegd

en het Goddelijke aangetrokken zou worden, waarover nr. 2198; want Abraham was toen een grijsaard van honderd jaren, door welk getal wordt aangeduid, dat de staat der vereeniging volledig is, zooals in de verklaring bij vers 5 zal lijken.

2625. Dat de woorden: “ter gezetter tijd” beteekenen, toen het redelijke van dien aard was, dat het aannam, kan blijken uit de beteekenis van den tijd; er zijn twee dingen, die, terwijl de mensch in de wereld leeft, wezenlijk schijnen te zijn, omdat zij aan de natuur eigen zijn, namelijk ruimte en tijd; vandaar is leven in ruimte en tijd leven in de wereld of in de natuur, maar deze beide dingen maken in het andere leven niets uit; in de wereld der geesten lijken zij nochtans eenigermate te gelden, omdat de kortelings uit het lichaam aangekomen geesten een voorstelling van natuurlijke dingen met zich medebrengen, maar nochtans nemen zij naderhand waar, dat er aldaar geen ruimte en tijd is, maar in de plaats daarvan staten, en dat de staten in het andere leven overeenstemmen met de ruimten en tijden in de natuur; met de ruimten stemmen de staten overeen ten aanzien van het Zijn, en met de tijden ten aanzien van het Bestaan; over de ruimte of de plaats zie men de nrs. 1274, 1379, 1380, 1382. Hieruit kan het een ieder duidelijk zijn, wat voor een soort van voorstelling de mensch, zoolang hij in de wereld of de natuur is, hebben kan omtrent de dingen die in het andere leven zijn, en omtrent vele verborgenheden des geloofs, namelijk, dat hij deze dingen niet eerder wil gelooven, voordat hij ze door middel van de dingen die in de wereld zijn, ja zelfs door middel van zinnelijke dingen, vat, want hij moet noodwendig wel veronderstellen, dat wanneer hij de voorstelling van ruimte en tijd zou afleggen, en nog meer, wanneer hij de ruimte en tijd zelf zou afleggen, hij geheel en al tot niets zou worden, en dat hem aldus niets zou overblijven, waaruit hij zou kunnen voelen en denken, dan alleen iets verwards en onbegrijpelijks, terwijl toch geheel het tegenovergestelde het geval is. Het engelenleven is van dien aard, en het houdt de allergrootste wijsheid en het allergrootste geluk in. Dit is de reden, dat in het Woord door leeftijden in den innerlijken zin niet leeftijden worden aangeduid, maar staten, aldus in dit vers door ouderdom niet ouderdom; voorts dat door getallen niet getallen worden aangeduid, maar zekere staten in het bijzonder, zooals door het getal van honderd jaren, waarover in hetgeen volgt. Hieruit kan nu blijken, dat door “ter gezetter tijd” de staat wordt aangeduid, toen het redelijke van dien aard was dat het aannam. Wat de zaak zelve betreft, namelijk dat het Goddelijk Redelijke was en bestond krachtens de vereeniging van het Goddelijk geestelijke met het Goddelijk hemelsche des Heeren, toen de dagen

vervuld waren dat het menselijke afgelegd zou worden, en het redelijke van dien aard was, dat het zou aannemen (in den innerlijken zin aangeduid door: “Sarah ontving en baarde Abraham eenen zoon in zijnen ouderdom, ter gezetter tijd”), moet men weten, dat het menselijke begint in het binnenste van het redelijke (men zie de nrs. 2106, 2194), en dat de Heer geleidelijk voortgeschreden is tot de vereeniging van het Menschelijk Wezen met het Goddelijk Wezen, en van het Goddelijk Wezen met het Menschelijk Wezen (nrs. 1864, 2033, 2523); en zulks uit eigen macht (nrs. 1921, 2025, 2026, 2083); en door voortdurende verzoeken en overwinningen (nrs. 1737, 1813, 1690); en door voortdurende openbaringen uit Zijn Goddelijke (nrs. 1616, 2500); en zulks totdat Hij tenslotte al het moederlijk menselijke had uitgedreven (nrs. 1414, 1444, 2574); en dat Hij aldus Zijn Menschelijke ten aanzien van het redelijke Goddelijk had gemaakt, overeenkomstig de dingen die in dit vers vervat zijn. Hieruit blijkt duidelijk, hoe het moet worden verstaan, dat Hij het menselijke zou afleggen, toen de dagen vervuld waren, en toen het redelijke van dien aard was, dat het zou aannemen. Eenigermate kan hiervan een voorstelling gegeven worden door hetgeen plaats grijpt bij hen, die wederverwekt worden. De hemelsche dingen, die der liefde zijn, en de geestelijke dingen, die des geloofs zijn, worden niet tegelijkertijd maar achtereenvolgens in hen ingeplant door den Heer, en eerst dan, wanneer door middel daarvan het redelijke van den mensch van dien aard is geworden, dat het aannemen kan, wordt hij wederverwekt, hoofdzakelijk door verzoeken, waarin hij overwint. Wanneer deze dingen plaats grijpen, zijn de dagen vervuld, dat hij den ouden mensch aflegt, en den nieuwen mensch aantrekt; over de wederverwekking van den mensch zie men de nrs. 677, 679, 711, 848, 986, 1555, 2475.

2626. Dat de woorden: “zoals God met hem gesproken had” beteekenen, zoals Hij het gewild had, blijkt uit de beteekenis van spreken, zijnde denken, waarover de nrs. 2271, 2287, 2619; dat het hier echter willen is, komt omdat er gezegd wordt, dat God gesproken had, want voor het Goddelijke is denken willen.

2627. Vers 3. *En Abraham noemde den naam zijns zoons, die hem geboren was, dien hem Sarah gebaar had, Jischak.* Abraham noemde den naam zijns zoons die hem geboren was, beteekent de hoedanigheid van het redelijke, dat het Goddelijk was; die hem Sarah gebaar had, beteekent het zijn en het bestaan uit het met het Goddelijk hemelsche vereenigd Goddelijk geestelijke; Jischak beteekent het Goddelijk Redelijke.

2628. Dat de woorden: “Abraham noemde den naam zijns zoons, die hem geboren was” de hoedanigheid van het redelijke beteekenen, dat het Goddelijk was, blijkt uit de uitbeelding van Abraham, zijnde de Heerten aanzien van het Goddelijk hemelsche, of van het Goddelijk Ware, waarover herhaaldelijk eerder; uit de beteekenis van den naam noemen, zijnde de hoedanigheid, waarover de nrs. 144, 145, 1754, 1896, 2009; en uit de beteekenis van den zoon, zijnde het redelijke, waarover nr. 2623; voorts uit de beteekenis van “hom geboren”, zijnde bestaan van het Goddelijke uit. Hieruit blijkt duidelijk, dat de woorden: “Abraham noemde den naam zijns zoons, die hem geboren was” de hoedanigheid van het redelijke beteekenen, dat het Goddelijk was. Uit deze weinige woorden blinken drie verborgenheden op voor hen, die in den innerlijken zin zijn. *Ten eerste*, dat het Goddelijk Menschelijke des Heeren van het Goddelijke zelf uit bestaat, waarover in dit vers nog verder gehandeld wordt. *Ten tweede*, dat het Goddelijk Menschelijke des Heeren niet alleen van Jehovah ontvangen, maar ook geboren is, en de Heer vandaar naar het Goddelijk Menschelijke “Zoon Gods” wordt genoemd, en de “Eeniggeborene” (Joh. 1: 14, 18, 50; hfdst. 3: 16, 18, 35, 36; hfdst. 5: 19 tot 27; hfdst. 6: 69; hfdst. 9: 35; hfdst. 10: 36; hfdst. 11: 27; hfdst. 14: 13, 14; hfdst. 17: 1; hfdst. 20: 31; desgelijks bij de overige Evangelisten) *Ten derde*, dat het Goddelijk Menschelijke des Heeren de naam van Jehovah is, dat is, Zijn hoedanigheid (men zie Joh. 12: 28).

2629. Dat de woorden: “dien hem Sarah gebaard had” beteekenen het zijn en het bestaan uit het met het Goddelijk hemelsche vereenigd Goddelijk geestelijke, blijkt uit de beteekenis van baren, zijnde bestaan, waarover nr. 2621; en daar de baring de ontvangenis insluit, en de baring of het bestaan voortkomt uit het Goddelijk geestelijke, en de ontvangenis of het zijn uit het Goddelijk hemelsche, welke beide hier vereenigd zijn, beteekent baren hier zoowel zijn als bestaan. Voorts uit de uitbeelding van Sarah, zijnde het met het Goddelijk hemelsche vereenigd Goddelijk geestelijke waarover de nrs. 1468, 1901, 2063, 2065, 2172, 2173, 2198, 2507. Deze verborgenheden zijn te diep, dan dat zij beschreven kunnen worden, ja zelfs dan dat zij verduidelijkt kunnen worden door iets, dat in de wereld is. Zij zijn voor het gemoed der Engelen, waaraan zij zich in het licht des Hemels door middel van onuitsprekelijke dingen vertoonen.

2630. Dat Jischak het Goddelijk Redelijke beteekent, blijkt uit hetgeen eerder over Abraham, Izak en Jakob is gezegd in de nrs. 1893, 2066, 2083, namelijk dat Abraham het hoogste Goddelijke uitbeeldt, Izak het Goddelijk Redelijke

en Jakob Zijn Goddelijk Natuurlijke; alsmede zal het blijken uit hetgeen volgt, alwaar van Izak sprake is.

2631. Vers 4. *En Abraham besneed zijnen zoon Jischak, een zoon van acht dagen, gelijk als hem God geboden had.* Abraham besneed zijnen zoon Jischak, beteekent de reiniging van het redelijke; een zoon van acht dagen, beteekent het begin en de voortzetting; gelijk als hem God geboden had, beteekent overeenkomstig de Goddelijke orde.

2632. Dat de woorden: “Abraham besneed zijnen zoon Jischak” de reiniging van het redelijke beteekenen, blijkt uit de beteekenis van besneden worden, zijnde gereinigd worden, waarover nr. 2039; en uit de uitbeelding van Jischak, zijnde het Goddelijk Redelijke, waarover nr. 2630. Dat het eerste redelijke des Heeren geboren werd zooals bij anderen, namelijk door wetenschappelijke dingen en erkentnissen, is eerder gezegd waar van Ismaël sprake was, door wien dit redelijke wordt uitgebeeld. Daar dit geboren was door middel van wetenschappelijke dingen en erkentnissen, dus langs een uiterlijken weg, die tot de zinnen behoort, zooals bij anderen, kon het niet anders dan vele dingen bij zich hebben uit de wereld, want daarvandaan worden de voorstellingen van het redelijke verkregen, en zulks te meer, daar Hij het overgeërfde van de moeder had; deze wereldsche dingen waren het, en dit overgeërfde, die de Heer geleidelijk van Zijn Redelijke verdreef, en zulks totdat het van dien aard was, dat het het Goddelijke kon opnemen (nrs. 2624, 2625). Toen werd het Goddelijk Redelijke des Heeren geboren, dat door Izak wordt uitgebeeld (nr. 2630), en wel niet langs den uiterlijken weg, die tot de zinnelijke dingen behoort, zooals het eerste redelijke, maar langs den innerlijken weg uit het Goddelijke zelf (nrs. 2628, 2629). Daar dit niet op eenmaal maar geleidelijk geschiedde (nrs. 1690, 2033), werd het gereinigd, en wel voortdurend, hetgeen wordt aangeduid door de woorden, dat “Abraham zijnen zoon besneed, een zoon van acht dagen.” Dat de Heer Zijn Redelijke geleidelijk Goddelijk maakte, en voortdurend reinigde, blijkt ook bij Johannes: “Jesus zeide: Vader, verheerlijk Uwen naam. Er kwam dan eene stem uit den hemel: En Ik heb verheerlijkt, en Ik zal wederom verheerlijken” (12: 28); dat verheerlijken beteekent Goddelijk maken, zie men in de nrs. 1603, 1999. Door de besnijdenis werd in de Oude Kerk ook niet anders uitgebeeld en aangeduid, dan dat de mensch gereinigd zou worden van de eigen- en wereldliefde, en zulks eveneens geleidelijk en voortdurend (men zie de nrs. 2039, 2046 tot het einde, 2049, 2056), vooral wanneer hij als een nieuw mensch geboren of wanneer hij wederverwekt was; want dan vloeit de Heer door den innerlijken weg, dat

is, door het goede van het geweten in, en scheidt geleidelijk en voortdurend die dingen af welke uit overerving en uit het daadwerkelijk booze aankleven.

2633. Dat de woorden: “een zoon van acht dagen” het begin en de voortzetting beteekenen, blijkt uit de beteekenis van den achtsten dag, waarop zij besneden werden, zijnde ieder begin, aldus de voortzetting, waarover nr. 2044.

2634. Dat de woorden: “gelijk als hem God geboden had” beteekenen overeenkomstig de Goddelijke orde, blijkt uit de beteekenis van het gebieden van God of van de geboden. Gods geboden, of de dingen die God geboden heeft, zijn alle dingen van de Goddelijke orde, in het algemeen en in het bijzonder, en wel dermate, dat de Goddelijke orde niets anders is dan een altijddurend gebod Gods; volgens Gods geboden en in Gods geboden leven wil daarom zeggen overeenkomstig de Goddelijke orde en in de Goddelijke orde. Dit is de reden, dat door de woorden: “gelijk als God geboden heeft” hier wordt aangeduid: overeenkomstig de Goddelijke orde. Het was overeenkomstig de Goddelijke orde, dat al het mannelijke op den achtsten dag na de geboorte besneden zou worden; niet dat de besnijdenis iets bewerkte, of dat zij die besneden waren, vóór de onbesnedenen het Rijk Gods zouden binnengaan; maar omdat in de uitbeeldende Kerk een dergelijke ritus overeenstemde met de reiniging des harten, over welke overeenstemming, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, elders gesproken zal worden. Dat het hart, dat is, de innerlijke dingen des menschen, geleidelijk en voortdurend van de boosheden, die tot de begeerten behooren, en van de valscheden, die tot de daaruit voortvloeiende fantasieën behooren, gereinigd moet worden, is overeenkomstig de Goddelijke orde. De geboden aangaande de reiniging des harten zijn alle dingen van de Goddelijke orde in het algemeen en in het bijzonder. Voor zooveel de mensch derhalve in deze geboden leeft, leeft hij in de Goddelijke orde; en voor zooveel hij hierin leeft, worden alle dingen bij hem door den Heer gesteld volgens de orde, die van Hem uit in de Hemelen is, namelijk zoowel zijn redelijke als zijn wetenschappelijke dingen; vandaar wordt de mensch een Hemel in het klein, die overeenstemt met den Grootsten Hemel.

2635. Vers 5. *En Abraham was een zoon van honderd jaren, als hem Jischak zijn zoon geboren werd.* Abraham was een zoon van honderd jaren, beteekent den vollen staat der vereeniging; als hem Jischak zijn zoon geboren werd, beteekent, toen des Heeren Redelijke Goddelijk was gemaakt.

2636. Dat de woorden: “Abraham was een zoon van honderd jaren” den volledigen staat der vereeniging beteekenen, blijkt uit de beteekenis van honderd, zijnde het volle, waarover zoo aanstonds; en uit de beteekenis van de

jaren, zijnde de staat, waarover de nrs. 482, 487, 488, 493, 893, hier de staat der vereeniging. Wat de volle staat der vereeniging van des Heeren Goddelijke met Zijn Menschelijke is, of, wat hetzelfde is, met Zijn Redelijke (want het menschelijke begint in het binnenste van het redelijke; nrs. 2106, 2194), kan niet zoozeer bevattelijk worden gezegd, maar toch kan het verduidelijkt worden door de dingen die bij den mensch een volle staat genoemd worden, wanneer hij wordt hervormd en wederverwekt. Het is bekend, dat de mensch niet kan worden wederverwekt dan op volwassen leeftijd, daar hij dan eerst over rede en oordeel beschikt, en aldus het goede en ware van den Heer kan ontvangen. Voordat hij in dezen staat komt, wordt hij door den Heer voorbereid daarmede, dat in hem zulke dingen worden gelegd als hem dienen kunnen tot aardbodem om de zaden van het ware en goede te ontvangen, welke de vele staten van onschuld en naastenliefde zijn, voorts ook de erkenningen van het goede en ware, en de daaruit voortvloeiende gedachten. Deze voorbereiding neemt eenige jaren in beslag voordat hij wordt wederverwekt. Wanneer de mensch met deze dingen is vervuld en op deze wijze voorbereid, wordt zijn staat vol genoemd, want dan zijn de innerlijke dingen in orde gesteld om op te nemen. Bij den mensch worden alle dingen, waarmede hij door den Heer vóór de wederverwekking begiftigd is, en door middel waarvan hij wordt wederverwekt, overblijfselen genoemd, welke in het Woord door het getal tien worden aangeduid (nrs. 576, 1738, 2284), alsmede door honderd, wanneer de staat der wederverwekking vol is (nr. 1988). Deze dingen kunnen ter verduidelijking dienen aangaande hetgeen wordt aangeduid door den vollen staat der vereeniging van het Menschelijke met het Goddelijke in den Heer, namelijk toen Hij uit eigen macht door worstelingen der verzoeken en overwinningen, en door de vermogens van Goddelijke wijsheid en Goddelijk inzicht, Zich zooveel Goddelijks in het Menschelijke, dat is, in het Redelijke, verworven had, dat Hij het Goddelijke zelf vereenigen kon met het in het Redelijke verworven Goddelijke. Opdat deze staat zou worden uitgebeeld, geschiedde het, dat, ofschoon Abraham verscheidene jaren in het land Kanaän verbleven had, hem Jischak niet eerder werd geboren dan toen hij den leeftijd van honderd jaren had. Dit zijn de verborgenheden, die besloten liggen in het getal der honderd jaren, die Abraham oud was. Dat het getal honderd de volheid beteekent, kan ook uit andere plaatsen in het Woord blijken, zooals bij Jesaja:

“Van daar zal niet meer wezen een klein kind van dagen, noch een oud man, die zijne dagen niet *vervuld* heeft; want de knaap zal als *zoon van*

honderd jaren sterven, en de zondaar als een *zoon van honderd jaren* vervloekt worden” (65: 2),

alwaar klaarblijkelijk honderd voor het volle staat, want er wordt gezegd, dat er niet meer zal zijn een klein kind van dagen en een oud man, die zijne dagen niet vervuld heeft, en de knaap en de zondaar honderd jaren zullen worden, dat is, wanneer de staat daarvan vol is. Bij Mattheus:

“Zoo wie zal verlaten zal hebben huizen, of broeders, of zusters, of vader, of moeder, of vrouw, of kinderen, of velden om Mijns naams wil, die zal *honderdvoud* ontvangen, en het eeuwige leven beërven” (Matth. 19: 29; Markus 10: 29, 30),

alwaar honderdvoud voor het volle staat, of eene goede, neergedrukte, geschudde en overloopende maat (Lukas 6: 38). Bij Lukas:

“Het andere zaad viel op de goede aarde, en opgewassen zijnde, bracht het *honderdvoudige* vrucht voort” (8: 8; Matth. 13: 8, 23; Markus 4: 20), alwaar honderd ook voor het volle staat, welk getal niet genoemd zou zijn, wanneer het dit niet beteekende; desgelijks waar de Heer door een gelijkenis spreekt over de schuldenaars, namelijk

“dat zij iemand schuldig waren *honderd* vaten olie, en een ander *honderd* mudden tarwe” (Lukas 16: 5, 6, 7);

zoo ook elders, waar honderd genoemd wordt; desgelijks is het gesteld met duizend, over welk getal men zie nr. 2575.

2637. Dat de woorden: “als hem Jischak zijn zoon geboren werd” beteekenen, toen des Heeren Redelijke Goddelijk was gemaakt, blijkt uit de beteekenis van geboren worden, zijnde “bestaan”, waarover de nrs. 2584, 2621, 2629; en uit de uitbeelding van Jischak, zijnde het Goddelijk Redelijke, waarover nr. 2630; er wordt gezegd, dat dit aan Abraham geboren is, wanneer het Goddelijk is gemaakt, zooals ook boven in vers 3: “Abraham noemde den naam zijns zoons, *die hem geboren was*”; men zie nr. 2628.

2638. Vers 6, 7. *En Sarah zeide: God heeft mij een lachen gemaakt; al die het hoort, zal met mij lachen. En zij zeide: Wie zou Abraham gezegd hebben: Sarah zal zonen zoogen; want ik heb eenen zoon gebaard in zijnen ouderdom.* Sarah zeide, beteekent de innerlijke gewaarwording uit het Goddelijk geestelijke; God heeft mij een lachen gemaakt, beteekent de aandoening van het hemelsch ware; al die het hoort, zal met mij lachen, beteekent, dat alle dingen daar deze aandoening zullen hebben; en zij zeide, beteekent de gedachte; wie zou Abraham gezegd hebben: Sarah zal zonen zoogen, beteekent, dat de Heer uit eigen macht het Menschelijke in het Goddelijke plantte; want ik heb eenen

zoon gebaard in zijnen ouderdom, beteekent dat dit geschiedde, toen de dagen vervuld waren.

2639. Dat de woorden: “Sarah zeide” de innerlijke gewaarwording uit het Goddelijk geestelijke beteekenen, blijkt uit de beteekenis van zeggen, zijnde innerlijk gewaarworden, waarover vaak; en uit de uitbeelding van Sarah, zijnde het Goddelijk geestelijke of het Goddelijk ware, waarover nr. 2622.

2640. Dat de woorden: “God heeft mij een lachen gemaakt” de aandoening van het hemelsch ware beteekenen, blijkt uit de beteekenis van den lach, zijnde de aandoening van het ware, waarover de nrs. 2072, 2216; en uit de woorden “God maakte”, zijnde het hemelsche, waaruit zij voortkomt.

2641. Dat de woorden: “al die het hoort, zal met mij lachen” beteekenen, dat alle dingen daar deze aan doening zullen hebben, blijkt uit de beteekenis van hooren en lachen; in het Woord heeft hooren betrekking op de dingen, die tot de aandoening behooren, zien echter op de dingen, die tot het denken behooren, hetgeen blijken kan uit zeer vele plaatsen in het Woord, alsmede uit de overeenstemmingen; men zie nr. 2542. Daar hier gehandeld wordt over de aandoening van het hemelsch ware, wordt er gezegd “al die het hoort”, waarmede alle dingen worden aangeduid, die tot de aandoening behooren. Dat lachen wil zeggen door het ware aangedaan worden of de aandoening van het ware hebben, zie men in de nrs. 2072, 2216, 2640.

2642. Dat de woorden: “en zij zeide” de gedachte beteekenen, blijkt uit de beteekenis van zeggen, zijnde innerlijk gewaarworden, voorts ook denken, waarover vaak; men zie nr. 2619 aan het einde.

2643. Dat de woorden: “wie zou Abraham gezegd hebben: Sarah zal zonen zoogen” beteekenen, dat de Heer uit eigen macht het Menschelijke in het Goddelijke plantte, blijkt uit de uitbeelding van Abraham, alsmede van Sarah, en uit de beteekenis van zoogen en der zonen. Dat Abraham het Goddelijk Goede uitbeeldt, en Sarah het Goddelijk Ware, is aangetoond; dat melk het geestelijke uit hemelschen oorsprong, of het ware uit het goede is, zie men in nr. 2184; derhalve is “zoogen” dit inplanten. Dat zonen waarheden zijn, hier de waarheden die in het redelijke zijn, blijkt uit de beteekenis van zonen (nrs. 489, 490, 491, 533). Dat deze dingen in den innerlijken zin beteekenen, dat de Heer uit eigen macht het Menschelijke in het Goddelijke plantte, komt omdat het Goddelijk Ware hetzelfde is als het Goddelijk Menschelijke, en wanneer daarvan gezegd wordt, dat het Abraham zonen zoogt, wordt daarmede aangeduid, dat Hij het Menschelijke in het Goddelijke plantte, en daar het het Menschelijke was, deed Hij het uit eigen macht. Doch deze dingen kunnen bezwaarlijk helderder aan het verstand worden uitgelegd;

wanneer er meer dingen aan worden toegevoegd, verduistert de zin nog meer, want het zijn Goddelijke dingen, die zich alleen aan de Engelen door middel van hemelsche en geestelijke dingen kunnen voordoen; wanneer zij zich aan den mensch vertoonden in den eenen of anderen meer verheven stijl, zouden zij in de stoffelijke en lichamelijke voorstellingen vallen, die de mensch heeft. Bovendien moet men weten, dat het Goddelijk Redelijke des Heeren naar zijn hoedanigheid, toen het pas geboren was, beschreven wordt met deze woorden: *God heeft mij een lachen gemaakt; al die het hoort, zal met mij lachen; en zij zeide: Wie zou Abraham gezegd hebben: Sarah zal zonen zongen.* Want het was volgens oud gebruik, dat wanneer een kindje geboren werd, het een naam gegeven werd, die een aanduiding was van den staat, en dat de staat dan ook beschreven werd, zooals toen Kaïn aan Chavah en Adam geboren werd (Gen. 4: 1); toen Scheth hun geboren werd (Gen. 4: 25); toen Noach aan Lamech geboren werd (Gen. 5: 29); toen Ezau en Jakob aan Izak geboren werden (Gen. 25: 25, 26); toen de twaalf zonen aan Jakob geboren werden (Gen. 29: 32, 33, 34, 35; hfdst. 30: 6, 8, 11, 13, 18, 20, 24; hfdst. 35: 18); toen Perez en Serach aan Thamar geboren werden (Gen. 38: 29, 30); toen Menasche en Efraïm aan Jozef geboren werden (Gen. 41: 51, 52); toen Gerschom en Eliezer aan Mozes geboren werden (Exod. 2: 22; hfdst. 18: 4). Wat dezen allen uitbeelden, en wat zij in den innerlijken zin beteekenen, lag opgesloten in de aan de gegeven namen toegevoegde beschrijving, als dus hier wat Jischak uitbeeldt en aanduidt; wat hier ligt opgesloten, komt tot op zekere hoogte uit in deze beknopte verklaring, maar toch liggen er diepere verborgenheden in verscholen, want het zijn Goddelijke dingen, die met geen vormen of formules van woorden zijn uit te drukken.

2644. Dat de woorden: “want ik heb eenen zoon gebaar in zijnen ouderdom” beteekenen, dat dit geschiedde, toen de dagen vervuld waren, blijkt uit de verklaring van bijna dezelfde woorden in vers 2, waarover de nrs. 2621, 2622, 2623, 2624.

2645. Vers 8. *En de geborene wies op, en werd gespeend; en Abraham maakte eenen grooten maaltijd op den dag, als hij Jischak speende.* De geborene wies op, beteekent de verdere vervolmaking van het Redelijke des Heeren; en werd gespeend, beteekent de scheiding van het louter menschelijk redelijke; Abraham maakte eenen grooten maaltijd, beteekent de samenwoning en de vereeniging; op den dag, als hij Jischak speende, beteekent den staat der scheiding.

2646. Dat de woorden: “de geborene wies op” de verdere vervolmaking van het Redelijke des Heeren beteekenen, blijkt uit de beteekenis van opwassen,

zijnde vervolmaakt worden; en uit de beteekenis van den geborene of van den zoon, zijnde het Goddelijk Redelijke des Heeren, waarover nr. 2623.

2647. Dat de woorden: “en werd gespeend” de scheiding beteekenen van het louter menschelijk redelijke, blijkt uit de beteekenis van gespeend worden, zijnde gescheiden worden, zooals kleine kinderen van de borsten hunner moeder. Dat het louter menschelijk redelijke afgescheiden werd, wordt verder in dit hoofdstuk beschreven, en uitgebeeld door den zoon van Hagar, doordien hij verjaagd wordt uit huis.

2648. Dat de woorden: “Abraham maakte eenen grooten maaltijd” de samenwoning en de vereeniging beteekenen, blijkt uit de beteekenis van den maaltijd, zijnde de samenwoning, waarover nr. 2341; hier ook vereeniging, want er wordt gehandeld over den Heer, wiens Menschelijke met het Goddelijke vereenigd was, en het Goddelijke met het Menschelijke, en daar er over deze vereeniging gehandeld wordt, wordt er gezegd: een *groot*e maaltijd.

2649. Dat de woorden: “op den dag als hij Jischak speende” den staat der scheiding beteekenen, blijkt uit de beteekenis van den dag, zijnde de staat, waarover de nrs. 23, 487, 488, 493, 893; en uit de beteekenis van gespeend worden, zijnde gescheiden worden, waarover nr. 2647. Van het eerste vers van dit hoofdstuk af werd gehandeld over de vereeniging van het Goddelijk Wezen des Heeren met het Menschelijk Wezen, in deze orde: *Over de tegenwoordigheid van het Goddelijke in het Menschelijke ter wille van de vereeniging*, vers 1. *Over de tegenwoordigheid van het Menschelijke in het Goddelijke, en dus over de wederkeerige vereeniging*, waarover nr. 2004, vers 2. *Dat uit deze vereeniging het Menschelijke Goddelijk werd gemaakt*, vers 3. *En zulks geleidelijk en voortdurend toen de Heer in de wereld leefde*, vers 4. *En dat dit begon, toen het redelijke in een staat was om op te nemen*, vers 5. *Beschreven wordt de staat der vereeniging naar zijn hoedanigheid, met zijn verborgenheden*, vers 6, 7. Thans volgt de afscheiding van het moederlijk menschelijke, en deze wordt voortgezet tot aan vers 12 toe, welke afscheiding in dit vers wordt aangeduid door het spenen van Izak, en in hetgeen volgt wordt uitgebeeld door den zoon van Hagar, doordien hij van huis wordt weggezonden. En daar de vereeniging van het Goddelijke des Heeren met Zijn Menschelijke, en van het Menschelijke met het Goddelijke, het eigenlijke huwelijk van het goede en het ware is, en daaruit het hemelsch huwelijk voortkomt, dat hetzelfde is als het Rijk des Heeren, wordt er melding gemaakt van den grooten maaltijd, dien Abraham maakte toen Izak gespeend werd, waarmee het begin van het huwelijk of de eerste vereeniging wordt aangeduid. Deze maaltijd, alsmede het spenen, zou nooit vermeld zijn, wanneer het niet een

verborgenheid beteekende. Daar in hetgeen nu volgt over de scheiding van het eerste menschelijke gehandeld wordt, dat de Heer van de moeder had, en ten slotte over de volledige verwijdering daarvan, moet men weten, dat de Heer geleidelijk en voortdurend — tot aan het laatste van Zijn leven, toen Hij verheerlijkt was — datgene van Zich scheidde en aflegde, wat louter menschelijk was, namelijk wat Hij aan de moeder ontleende, totdat Hij tenslotte niet langer haar zoon was, maar de Zoon van God, gelijk ten aanzien van de ontvangenis, zoo ook ten aanzien van de geboorte, en aldus één met den Vader, en Jehovah Zelf. Dat Hij al het menschelijke, hetwelk Hij van de moeder had, van Zichzelf afscheidde en aflegde, zoodat Hij niet langer haar zoon was, komt helder uit in de woorden des Heeren bij Johannes:

“Als er wijn ontbrak, zeide de moeder van Jezus tot Hem: Zij hebben geen wijn. Jezus zeide tot haar: *Vrouw, wat heb Ik met u te doen*” (2: 3, 4).

Bij Mattheus:

“Iemand zeide: Zie, Uwe moeder en Uwe broeders staan buiten, zoekende U te spreken. Maar Jezus, antwoordende, zeide tot dengene, die Hem dat zeide: *Wie is Mijne moeder*, en wie zijn Mijne broeders. En Zijne hand uitstreckende over Zijne discipelen, zeide Hij: *Ziet, Mijne moeder*, en Mijne broeders; want zoo wie den wil Mijns Vaders doet, die in de hemelen is, dezelve is Mijn broeder, en zuster, en *moeder*” (12: 47, 48, 49, 50; Markus 3: 32, 33, 34, 35; Lukas 8: 20, 21).

Bij Lukas:

“Eene zekere vrouw, de stem verheffende uit het volk, zeide tot Hem: Zalig is de buik, die U gebaard heeft, en de borsten, die Gij hebt gezogen. Maar Jezus zeide: Zalig zijn degenen, die het woord Gods hooren, en hetzelfde bewaren” (11: 27, 28),

alwaar, toen de vrouw van de moeder sprak, de Heer over diegenen sprak, hierboven beschreven, namelijk “een ieder die den wil Mijns Vaders doet, die is Mijn broeder, zuster en moeder”, hetgeen hetzelfde is als hier

“Zalig zijn diegenen, die het woord Gods hoorera, en hetzelfde bewaren”.

Bij Johannes: “Jezus, ziende de moeder, en den discipel, dien Hij liefhad, daarbij staande, zeide tot Zijne moeder: *Vrouw*, zie uw zoon; daarna zeide Hij tot den discipel: *Zie, uwe moeder*; daarom, van die ure aan, nam haar de discipel bij zich” (19: 26, 27); uit deze woorden blijkt duidelijk, dat de Heer tot haar sprak overeenkomstig haar gedachte toen zij Hem aan het kruis zag, maar toch noemt Hij haar niet moeder, maar vrouw; en dat Hij den naam

van de moeder overdroeg op hen, die door den discipel worden aangeduid, waarom Hij tot den discipel zeide: “Zie, uwe moeder.” Nog duidelijker komt het uit in des Heeren eigen woorden, bij Mattheus: “Jezus vraagde de farizeën, zeggende: Wat dunkt u van den Christus? wiens zoon is Hij? Zij zeiden tot Hem: Davids. Hij zeide tot hen: Hoe noemt Hem dan David, in den geest, Heer, zeggende: De Heer heeft gezegd tot mijnen Heer: Zit aan Mijne rechterhand, totdat Ik Uwe vijanden zal gezet hebben tot eene voetbank Uwer voeten; *indien Hem dan David Heer noemt, hoe is Hij zijn zoon*; en niemand kon Hem een woord antwoorden” (22: 41 tot het einde; Markus 12: 35, 36, 37; Lukas 20: 42, 43, 44); aldus was Hij ook niet langer de zoon Davids naar den vleeze. En wat verder de scheiding en aflegging van het moederlijk menschelijke betreft: zij, die louter lichamelijke voorstellingen aangaande het Menschelijke des Heeren hebben, vatten dit niet, en denken daarover als over het menschelijke van een ander mensch; vandaar zijn dergelijke dingen voor dezulken een bron van ergernissen. Zij weten niet, dat zooals het leven is, de mensch is, en dat het Goddelijke Zijn des levens of Jehovah in den Heer was door de ontvangenis, en dat een dergelijk Zijn des levens in Zijn Menschelijke ontstond door middel van de vereeniging.

2650. Vers 9. *En Sarah zag den zoon van Hagar, de Egyptische, dien zij Abraham gebaard had, spottende.* Sarah zag, beteekent des Heeren ziening uit het Goddelijk geestelijke; den zoon van Hagar, de Egyptische, beteekent op het louter menschelijk redelijke; Hagar de Egyptische is de aandoening der wetenschappen, waaruit dit redelijke als van een moeder geboren was; dien zij Abraham gebaard had, beteekent, dat het uit het Goddelijk hemelsche als uit een vader bestond; spottende, beteekent niet overeenkomend met het Goddelijk Redelijke en het niet begunstigend.

2651. Dat de woorden: “En Sarah zag” de ziening des Heeren beteekenen uit het Goddelijk geestelijke, blijkt uit de beteekenis van zien, zijnde verstaan, waarover de nrs. 897, 2150, 2325, hetgeen hetzelfde is als een ziening op iets hebben uit het gezicht van het gemoed; en uit de uitbeelding van Sarah, zijnde het Goddelijk geestelijke of het Goddelijk Ware, waarover nr. 2622. Sarah zag, wil zeggen dat het Goddelijk geestelijke een ziening had, of, hetgeen hetzelfde is, dat de Heer uit het Goddelijk geestelijke een ziening had.

2652. Dat de woorden: “den zoon van Hagar de Egyptische” beteekenen, op het louter menschelijk redelijke, en dat Hagar de Egyptische de aandoening der wetenschappen is, waaruit dit redelijke als van een moeder geboren was, blijkt uit de beteekenis van den zoon, namelijk Ismaël, zijnde het eerste redelijke dat de Heer had, waarover in hfdst. 16 van Genesis, alwaar over Hagar en Ismaël

gehandeld wordt; en uit de uitbeelding van hem en van Hagar de Egyptische, zijn moeder, waarover eveneens aldaar. Dat het eerste of louter menschelijk redelijke bij den Heer ontvangen werd van het Goddelijk hemelsche als van een vader, en geboren door de aandoening der wetenschappen als door een moeder, zie men in de nrs. 1895, 1896, 1902, 1910.

2653. Dat de woorden: “dien zij Abraham gebarnd had” beteekenen, dat het uit het Goddelijk hemelsche als uit een vader bestond, blijkt uit de beteekenis van baren, zijnde bestaan, waarover de nrs. 2621, 2629; en uit de uitbeelding van Abraham, zijnde het Goddelijk hemelsche, waarover de nrs. 1989, 2011, 2172, 2198, 2501. Dat dit redelijke uit het Goddelijk hemelsche des Heeren als door een vader bestond, zie men in de nrs. 1895, 1896, 1902, 1910.

2654. Dat “spottende” beteekent, niet overeenkomend met het Goddelijk redelijke en het niet begunstigend, kan blijken uit de beteekenis van spotten, zijnde hetgeen tot de aandoening behoort tegen datgene, wat met iemand niet overeenkomt en hem niet begunstigt. In het voorafgaande vers werd gezegd, dat de geborene opwies en gespeend werd, en dat Abraham eenen grooten maaltijd maakte toen hij Jischak speende, waarmede werd aangeduid, dat toen het Redelijke des Heeren Goddelijk was geworden, het redelijke dat eerder was, werd afgescheiden; daarom volgt nu onmiddellijk datgene, wat op den zoon van Hagar de Egyptische betrekking heeft, onder wien dit redelijke wordt verstaan, zooals is aangetoond in de verklaring tot het zestiende hoofdstuk van Genesis, alwaar over Ismaël en Hagar gehandeld wordt. Hieruit blijkt ook duidelijk, dat de dingen die in den innerlijken zin zijn, in een voortdurende reeks op elkander volgen. Wat echter het eerste redelijke des Heeren betreft, kon dit, aangezien het geboren was gelijk bij een ander mensch, namelijk door wetenschappen en erkentissen, niet anders dan in de schijnbaarheden van het ware zijn, die geen waarheden in zichzelf zijn, zooals blijken kan uit hetgeen in de nrs. 1911, 1936, 2196, 2203, 2209, 2519 is aangehaald. En omdat het in de schijnbaarheden van het ware was, konden de waarheden zonder de schijnbaarheden, zooals de Goddelijke waarheden zijn, daarmede niet overeenkomen en het ook niet begunstigen, zoowel omdat dit redelijke ze niet begrijpt, als omdat zij zich tegen dit redelijke verzetten. Maar ter verduidelijking deze voorbeelden: het menschelijk redelijke — dat namelijk, hetwelk zijn natuur ontleent aan de wereldsche dingen door middel van de zinnelijke, en daarna aan de dingen, die met de wereldsche dingen overeenkomen, door middel van wetenschappelijke dingen en erkentissen — lacht of spot er bijna over, wanneer het gezegd wordt, dat het niet uit zichzelf leeft, maar dat het hem toeschijnt alsof het

uit zichzelf leefde; en dat iemand des te meer leeft, dat is, des te wijzer en inzichtsvoller, zaliger en gelukkiger, naarmate hij minder gelooft, dat hij uit zichzelf leeft; en dat dit het leven der Engelen is, vooral van hen die hemelsch zijn, en het innerlijkst of den Heer het dichtst nabij; want zij weten, dat niemand van zichzelf leeft dan Jehovah alleen, dat is, de Heer. Dit redelijke zou ook spotten, wanneer het gezegd werd, dat niets zijn eigendom is, en dat het een begoocheling of een schijn is, dat het iets in eigendom heeft; en nog meer zou het spotten, wanneer het gezegd werd, dat hoe meer het in de begoocheling is dat het iets in eigendom heeft, hoe minder het heeft, en omgekeerd. Desgelijks hierover, dat al wat het uit het eigene denkt en doet, boos is, ook al was het goed; en dat het niet wijs is vooraleer het gelooft en gewaarwordt, dat al het booze van de hel, en al het goede van den Heer komt. In dit geloof en zelfs in deze innerlijke gewaarwording zijn alle Engelen, die nochtans het eigene in overvloediger mate hebben dan alle anderen; maar zij weten en ontwaren, dat dit van den Heer komt, hoewel het gansch en al als het hunne verschijnt. Wederom: dit redelijke zou spotten, wanneer het gezegd werd, dat in den Hemel zij de grootsten zijn, die de minsten zijn; dat zij de allerwijsten zijn, die voor zichzelf weten en gewaarworden, allerminst wijs te zijn; dat zij het allergelukkigst zijn, die willen dat anderen het allermeest gelukkig zijn maar zijzelf het allerminst; dat het de Hemel is, beneden allen te willen zijn, maar de hel, boven allen te willen zijn; bijgevolg dat er in de heerlijkheid des Hemels hoegenaamd niets is, dat in de heerlijkheid der wereld is. Desgelijks zou dit redelijke spotten, wanneer het gezegd werd, dat er in het andere leven niets van ruimte en tijd is, maar dat er staten zijn, en in overeenkomst daarmede schijnbaarheden van ruimte en tijd; en dat het leven des te hemelscher is, naarmate het verder verwijderd is van hetgeen tot ruimte en tijd behoort, en des te dichter bij hetgeen eeuwig is; waarin, namelijk in het eeuwige, hoegenaamd niets is van een voorstelling van tijd, noch van iets dat daarmede overeenkomst vertoont; en aldus in ontelbare andere dingen. Dat er in het louter menscheijk redelijke dergelijke dingen waren, en dat derhalve dit redelijke de Goddelijke dingen bespotten, zag de Heer, en wel uit het Goddelijk geestelijke, hetgeen wordt aangeduid met de woorden, dat Sarah den zoon van Hagar de Egyptische zag (nrs. 2651, 2652). Dat de mensch van het innerlijke uit een ziening kan hebben op de dingen bij hemzelf, die lager zijn, is dengenen, die in innerlijke gewaarwording zijn, uit ondervinding bekend, en ook hun, die in het geweten zijn, want zij zien zóóver, dat zij hun gedachten zelve berispen; vandaar kunnen de wederverwekten zien, van welken aard het redelijke is, dat zij vóór de wederverwekking hadden; maar

een dergelijke innerlijke gewaarwording bij den mensch komt van den Heer, doch die des Heeren kwam uit Hemzelf.

2655. Vers 10. En zij zeide tot Abraham: *Werp deze dienstmaagd en haren zoon uit, want de zoon dezer dienstmaagd zal met mijnen zoon, met Jischak, niet erven.* Zij zeide tot Abraham, beteekent de innerlijke gewaarwording uit het Goddelijke; werp deze dienstmaagd en haren zoon uit, beteekent, dat de dingen van het louter menschelijk redelijke verwijderd zouden worden; want de zoon dezer dienstmaagd zal met mijnen zoon, met Jischak, niet erven, beteekent, dat het louter menschelijk redelijke met het Goddelijk Redelijke zelf geen gemeenschappelijk leven kon hebben, noch ten aanzien van het ware, noch ten aanzien van het goede.

2656. Dat de woorden: “Zij zeide tot Abraham” de innerlijke gewaarwording uit het Goddelijke beteekenen, blijkt uit de beteekenis van zeggen in de historische gedeelten des Woords, zijnde gewaarworden, waarover herhaaldelijk hiervoren; en uit de uitbeelding van Abraham, zijnde het Goddelijk hemelsche of het Goddelijk Goede, waarover nr. 2622.

2657. Dat de woorden: “werp deze dienstmaagd en haren zoon uit” beteekenen, dat de dingen van het louter menschelijk redelijke verwijderd zouden worden, blijkt uit de beteekenis van uitwerpen, zijnde verwijderen; uit de beteekenis van de dienstmaagd, zijnde de aandoening van de redelijke en de wetenschappelijke dingen, aldus het goede daarvan, waarover nr. 2567; en uit de beteekenis van den zoon, zijnde het ware van dit redelijke, waarover de nrs. 264, 489, 533, 1147. Maar het is het schijnbare goede en ware, dat betrekking heeft op dit eerste of louter menschelijk redelijke, en dit is de reden, dat de woorden: “werp deze dienstmaagd en haren zoon uit” beteekenen dat de dingen van het louter menschelijk redelijke verwijderd zouden worden. Hoe het hiermede gesteld is, namelijk dat het eerste redelijke verwijderd werd, toen het Goddelijk Redelijke zijn plaats innam, is herhaaldelijk eerder gezegd en aangetoond, maar daar er hier in het bijzonder over gehandeld wordt, moet het nog in het kort worden uitgelegd. Er is bij ieder mensch, die wederverwekt wordt, tweeërlei redelijke: het eene vóór de wederverwekking, het andere na de wederverwekking. Het eene, dat vóór de wederverwekking is, wordt verkregen door de ondervindingen der zinnen, door overdenkingen aangaande de dingen van het burgerlijk en zedelijk leven, en door de wetenschappen en de daaruit voortvloeiende redeneeringen en door middel van deze, voorts door erkentnissen van de geestelijke dingen uit de leer des geloofs of uit het Woord; maar deze gaan dan niet verder dan een weinig boven de voorstellingen van het lichamelijk geheugen, die naar verhouding

zeer stoffelijk zijn. Al wat het derhalve dan denkt, komt uit dergelijke dingen voort, of opdat al wat het denkt tevens gevat zal worden met het innerlijk of verstandelijk gezicht, vertoonen zich de gelijkenissen van dergelijke dingen bij wijze van vergelijking of overeenkomst; van dien aard is het eerste redelijke of dat van voor de wederverwekking. Doch het redelijke na de wederverwekking wordt door den Heer gevormd, door de aandoeningen van het geestelijk ware en goede, welke aandoeningen door den Heer op wonderbaarlijke wijze worden ingeplant in de waarheden van het eerste redelijke, en de dingen in dit redelijke, welke met die aandoeningen samenstemmen en ze begunstigen, worden aldus levend gemaakt; maar de overige dingen worden, als van geen nut, daarvan afgescheiden; totdat tenslotte de geestelijke goedheden en waarheden als het ware in bundels worden bijeengezameld, terwijl de niet samenstemmende dingen, die niet levend gemaakt kunnen worden, als het ware naar den omtrek worden geworpen, en zulks geleidelijk naar mate de geestelijke goedheden en waarheden met het leven der aandoeningen daarvan groeien. Hieruit blijkt duidelijk, van welken aard het tweede redelijke is. Hoe het hiermede gesteld is, kan worden verduidelijkt door de vergelijking met de vrucht der boomen: het eerste redelijke gedraagt zich in het begin als een onrijpe vrucht, die allengs rijpt, totdat zij binnen in zich zaden zet, en wanneer zij van dien leeftijd is, dat zij zich van den boom begint af te scheiden, is haar staat vol, waarover boven in nr. 2636. Het tweede redelijke echter, waarmede de mensch door den Heer begiftigd wordt wanneer hij wordt wederverwekt, gedraagt zich als dezelfde vrucht in den goeden aardbodem, waarin de dingen, die rondom de zaden zijn, vergaan, en de zaden van hun binnenste dingen uit naar buiten dringen en een wortel uitzenden, voorts een scheut boven de aarde, die tot een nieuwen boom groeit en zich ontplooit ten slotte in nieuwe vruchten, daarna in tuinen en paradijzen, overeenkomstig de aandoeningen van het goede en ware, die het opneemt (men zie Matth. 13: 31, 32; Joh. 12: 24). Maar daar voorbeelden sterker overtuigen, diene als voorbeeld het *eigene*, dat de mensch vóór de wederverwekking heeft, en het *eigene* dat hij na de wederverwekking heeft: krachtens het eerste redelijke, dat hij zich door de boven aangegeven middelen verworven heeft, gelooft de mensch, dat hij uit zichzelf, dus uit het eigen ik, het ware denkt en het goede doet. Dit eerste redelijke kan het niet anders vatten, ook al is het onderricht, dat al het goede der liefde en al het ware des geloofs van den Heer komt. Wanneer de mensch echter wordt wederverwekt, hetgeen op volwassen leeftijd geschiedt, begint hij uit het tweede redelijke, waarmede hij door den Heer begiftigd is, te denken, dat het goede en ware niet van hemzelf of van het eigen ik, maar van den

Heer komt, maar dat hij nochtans het goede doet en het ware denkt als uit zichzelf; men zie de nrs. 1937, 1947. Hoe meer hij hierin dan bevestigd wordt, des te meer wordt hij in het licht der waarheid aangaande deze dingen geleid, totdat hij tenslotte gelooft, dat al het goede en al het ware van den Heer komt. Dan wordt het eigene van het eerste redelijke allengs afgescheiden, en den mensch door den Heer een hemelsch eigene geschonken, hetgeen het eigene van zijn nieuwe redelijke wordt. Een ander voorbeeld: het eerste redelijke kent in den beginne geen andere liefde dan de eigen- en wereldliefde, en hoewel het hoort, dat de hemelsche liefde een gansch andere is, vat het dit toch niet; maar wanneer dan de mensch iets goeds doet, voelt hij daarvan geen andere bekoring dan dat het toeschijnt de gunst van een ander te verdienen, of dat hij als Christen geldt, of dat hij daardoor de vreugde van het eeuwige leven mag verwerven. Het tweede redelijke echter, waarmede hij van den Heer door de wederverwekking begiftigd wordt, begint eenige bekoring te gevoelen in het goede en ware zelf, en door deze bekoring aangedaan te worden, niet ter wille van iets van het zijne, maar ter wille van het goede en ware, en wanneer hij door deze bekoring geleid wordt, verwerpt hij de verdienste, totdat hij deze tenslotte verfoeit als iets heel ergs. Deze bekoring groeit bij hem allengs, en wordt zalig; en in het andere leven wordt zij geluk, en zijn Hemel zelf. Hieruit kan nu blijken, hoe het gesteld is met beiderlei redelijke bij den mensch, die wederverwekt wordt. Maar men moet weten, dat bij den mensch, hoewel hij wordt wederverwekt, nochtans tot in bijzonderheden alle dingen, die tot zijn eerste redelijke behooren, blijven bestaan, en alleen van het tweede redelijke worden gescheiden, en zulks op wonderbaarlijke wijze door den Heer. Doch de Heer heeft het eerste redelijke gansch en al verwijderd, zoodat er niets van overbleef, want het louter menschelijke en het Goddelijke kunnen niet te zamen zijn; vandaar was Hij niet langer de zoon van Maria, maar Jehovah naar het Menschelijk en het Goddelijk Wezen.

2658. Dat de woorden: “want de zoon dezer dienstmaagd zal met mijnen zoon, met Jischak, niet erven” beteekenen, dat het louter menschelijk redelijke met het Goddelijk Redelijke zelf geen gemeenschappelijk leven kon hebben, noch ten aanzien van het ware, noch ten aanzien van het goede, blijkt uit de beteekenis van erven, zijnde het leven van een ander hebben, waarover zoo aanstonds; uit de beteekenis van den zoon der dienstmaagd, zijnde het louter menschelijk redelijke ten aanzien van het ware en ten aanzien van het goede, waarover nr. 2657; en uit de beteekenis van “mijnen zoon Jischak”, zijnde het Goddelijk Redelijke ten aanzien van het ware (hetwelk is “mijn zoon”), en ten aanzien van het goede (hetwelk is Jischak), waarover de nrs. 2623, 2630.

Dat Jischak het Goddelijk Redelijke is ten aanzien van het goede, blijkt uit de beteekenis van den lach, waarnaar hij genoemd werd, zijnde de aandoening van het ware, of het goede van het ware, bij het zesde en zevende vers (nrs. 2640, 2641, 2643). Hieruit blijkt duidelijk, dat “de zoon dezer dienstmaagd zal met mijnen zoon, met Jischak, niet erven” wil zeggen, dat het louter menschelijk redelijke met het Goddelijk Redelijke geen gemeenschappelijk leven kan hebben, noch ten aanzien van het ware, noch ten aanzien van het goede. Dat het geen gemeenschappelijk leven kan hebben, blijkt alleen hieruit al, dat het Goddelijke het leven zelf is, en dus het leven in zichzelf heeft; maar het louter menschelijke is een orgaan van het leven, en heeft dus niet het leven in zichzelf. Toen het Menschelijke des Heeren Goddelijk was gemaakt, was het niet langer een orgaan des levens, of een ontvanger des levens, maar het was het leven zelf, zooals het leven van Jehovah Zelf. Het had dit eerst door de ontvangenis zelve van Jehovah, hetgeen duidelijk uitkomt in de woorden van den Heer Zelf, bij Johannes:

“Gelijk de Vader *het leven in Zich Zelfen heeft*, alzoo heeft Hij ook den Zoon gegeven, *het leven te hebben in Zich Zelfen*” (5: 26);

het is het Goddelijk Menschelijke, dat Zoon genoemd wordt (nrs. 1729, 2159, 2628). Bij denzelfde:

“*In Hem was het leven*, en het *leven* was het licht der menschen” (1: 4).

Bij denzelfde:

“Jezus zeide: Ik ben de weg, de waarheid en het *leven*” (14: 6).

Bij denzelfde:

“Jezus zeide: Ik ben de opstanding en het *leven*; die in Mij gelooft, al ware hij gestorven, *zal leven*” (11: 25).

Bij denzelfde:

“Het brood Gods is Hij, die uit den hemel nederdaalt, en die der wereld het *leven geeft*” (6: 33).

Dat echter de mensch niet het leven is, maar een orgaan of ontvanger des levens, zie men in nr. 2021, en herhaaldelijk elders. Hieruit kan het duidelijk zijn, dat toen de Heer ook naar het Menschelijke Jehovah was geworden, datgene wat in zichzelf niet leven was, dat is, het louter menschelijke, werd verwijderd. Dit wordt aangeduid door de woorden, dat de zoon der dienstmaagd niet kon erven met den zoon Jischak. Dat erven in den innerlijken zin met betrekking tot den Heer, wil zeggen: het leven des Vaders hebben, dus in Zichzelf, en dat het met betrekking tot den mensch wil zeggen: het leven des Heeren hebben, dat is, het leven van den Heer ontvangen, blijkt uit vele plaatsen des Woords. Het leven in zichzelf hebben is het Zijn des levens zelf, dat is, Jehovah; maar

het leven des Heeren hebben, of het leven van den Heer ontvangen, is den Heer ontvangen in liefde en geloof, en aangezien zij, die Hem ontvangen, in den Heer zijn en des Heeren zijn, worden zij Zijn erfgenamen en zonen genoemd. In het Woord van het Oude Testament geldt de *erfenis* zoowel het hemelsche of het goede, als het geestelijke of het ware, maar toch wordt het een met een ander woord uitgedrukt dan het ander; het eene woord mag worden vertaald met *erfelijk bezitten*, het andere echter met *erven*; het eerste woord sluit ook in de oorspronkelijke taal het bezit in, het laatste echter de afleiding daarvan, zooals het hemelsche zich ook verhoudt tot het geestelijke, of het goede tot het ware. In dit vers, alwaar door Jischak het Goddelijk Redelijke of het Goddelijk Menschelijke des Heeren wordt uitgebeeld, staat het woord voor bezit krachtens erfrecht, daar des Heeren Goddelijk Menschelijke de eenige Erfbezitter is, zooals Hij ook leert in de gelijkenis, Matth. 21: 33, 37, 38; Markus 12: 7; Lukas 20: 14; en Hij verklaart herhaaldelijk, dat alle dingen des Vaders Zijne zijn. Dat erfelijk bezitten en erven in het Woord, wanneer het op de menschen betrekking heeft, beteekent, het leven van den Heer ontvangen, bijgevolg het eeuwige leven of den Hemel (want alleen zij ontvangen den Hemel, die het leven des Heeren ontvangen), blijkt bij Johannes:

“Die overwint, zal alles *erfelijk ontvangen*, en Ik zal hem God zijn, en hij zal Mij een zoon zijn” (Openb. 21: 7).

Bij Mattheus:

“Zoo wie zal verlaten hebben huizen, of broeders, of zusters, om Mijns naams wil, die zal honderdvoud ontvangen, en *het eeuwige leven beërven*” (19: 29; hfdst. 25: 34; Markus 10: 17; Lukas 18: 18).

Hier wordt de Hemel “het eeuwige leven” genoemd, elders eenvoudig “leven”, zooals in Matth. 18: 8, 9; hfdst. 19: 17; Joh. 3: 36; hfdst. 5: 24, 29, om deze reden, wijl de Heer het Leven zelf is; en hij, die Zijn leven ontvangt, die is in den Hemel. Bij David:

“God zal Zion verlossen, en de steden van Jehudah bouwen, en aldaar zullen zij wonen, en *haar erfelijk bezitten*, en het zaad Zijner knechten zullen haar *erven*, en de liefhebbers Zijns Naams zullen daarin wonen” (Psalm 69: 36, 37),

alwaar erfelijk bezitten betrekking heeft op hen, die in de hemelsche liefde zijn, erven op hen, die in de geestelijke liefde zijn. Bij Jesaja:

“Die op Mij betrouwt, die zal de aarde *erven*, en den berg Mijner heiligheid *erfelijk bezitten*” (57: 13),

desgelijks. Bij Mozes:

“Ik zal ulieden brengen in het land, waarover Ik Mijne hand opgeheven heb, dat Ik het aan Abraham, Izak en Jakob geven zou, en Ik zal het geven tot *erfelijke bezitting*” (Exod. 6: 7).

In den zin van de letter beteekenen deze woorden, dat het land Kanaän hun tot een erfelijke bezitting gegeven zou worden, hetgeen ook geschied is; maar in den innerlijken zin beteekenen zij, dat de Hemel gegeven zou worden aan hen, die in de liefde tot en in het geloof in den Heer zijn; want gelijk de Heer door Abraham, Izak en Jakob wordt uitgebeeld, evenzoo wordt de liefde zelve en het geloof zelf aangeduid, bijgevolg zij, die in de liefde en in het geloof zijn, dus zij, die in den Heer zijn; zooals zij ook door Abraham, Izak en Jakob worden aangeduid, met wie er velen zullen aanzitten in het Rijk der Hemelen, bij Matth. hfdst. 8: 11; want in den Hemel zijn Abraham, Izak en Jakob volslagen onbekend, maar men weet er alleen, wat door hen wordt uitgebeeld en aangeduid, en desgelijks wat door “met hen aanzitten” of “eten”; want dat alle namen in het Woord dingen beteekenen, zie men in de nrs. 1224, 1264, 1876, 1888; en dat het land Kanaän het hemelsche Kanaän of de Hemel is, in de nrs. 1585, 1607, 1866, hetgeen ook eenvoudig “land” wordt genoemd (nrs. 1413, 1607, 1733, 2571), zooals ook bij Mattheus:

“Zalig zijn de zachtmoedigen, want zij zullen *het land ter erfenis ontvangen*” (5: 5).

2659. Vers 11. *En het woord was zeer boos in Abrahams oogen, ter oorzaak van zijnen zoon.* Het woord was zeer boos in Abrahams oogen, beteekent des Heeren staat, toen Hij voor het eerst daarover dacht, dat dit redelijke van Hem gescheiden moest worden; ter oorzaak van zijnen zoon, beteekent ter wille hiervan, dat Hij het liefhad.

2660. Dat de woorden: “Het woord was zeer boos in Abrahams oogen” des Heeren staat beteekenen, toen Hij voor het eerst daarover dacht, dat dit redelijke van Hem gescheiden moest worden, namelijk dat het een staat van smart uit liefde was, kan zonder verklaring blijken.

2661. Dat de woorden: “ter oorzaak van zijnen zoon” beteekenen: ter wille hiervan, dat Hij het liefhad, namelijk het eerste redelijke, blijkt uit de beteekenis van den zoon, namelijk der dienstmaagd, zijnde het louter menschelijke of het eerste redelijke, waarover eerder. De reden van de smart wordt hier weliswaar niet vermeld, maar toch blijkt het duidelijk uit hetgeen volgt, dat het vanwege de liefde is, want er wordt gezegd “ter oorzaak van zijnen zoon”, en er wordt over hem gehandeld in hetgeen volgt van vers 13 tot 21. Opdat men evenwel wete, waarom Hij deze smart had, of waarom er

gezegd wordt, dat “het woord zeer boos was in Abrahams oogen ter oorzaak van zijnen zoon”, diene dit weinige eenigermate ter verduidelijking: de Heer kwam niet in de wereld, om de hemelschen, maar om de geestelijken te behouden. De Oudste Kerk, die Mensch genoemd werd, was hemelsch, en wanneer deze in haar ongereptheid ware gebleven, zou de Heer het niet van noode gehad hebben om als mensch geboren te worden; maar zoodra deze begon te verzwakken, voorzag de Heer, dat de hemelsche Kerk gansch en al van de wereld zou vergaan, en daarom werd toen terstond de voorzegging gedaan aangaande des Heeren Komst in de wereld (Gen. 3: 15). Na den tijd van deze Kerk was er geen hemelsche Kerk meer, maar een geestelijke Kerk; de Oude Kerk, die na den vloed bestond, was een geestelijke Kerk, waarover herhaaldelijk in het eerste deel. Deze Kerk, of zij die van de geestelijke Kerk waren, zouden niet behouden hebben kunnen worden, wanneer de Heer niet in de wereld gekomen was; dezen worden bedoeld door des Heeren woorden bij Mattheus:

“Die gezond zijn, hebben den medicijnmeester niet van noode, maar die ziek zijn; Ik ben niet gekomen om te roepen rechtvaardigen, maar zondaars tot berouw” (9: 12, 13),

en ook door deze woorden bij Johannes:

“En Ik heb andere schapen, die van dezen stal niet zijn; deze moet Ik ook toebrengen; en zij zullen Mijne stem hooren, en het zal worden ééne kudde en één herder” (10: 16);

alsmede door de gelijkenis van de honderd schapen, bij Matth. hfdst. 18: 11, 12, 13. Daar nu door Izak, gelijk door hem het Goddelijk Redelijke des Heeren wordt uitgebeeld, ook de hemelschen worden aangeduid (die erfgenamen worden genoemd); en door Ismaël, gelijk door hem het louter menschelijk redelijke des Heeren wordt uitgebeeld, ook de geestelijken worden aangeduid (die zonen worden genoemd) — zooals ook duidelijk blijkt uit hetgeen boven in nr. 2658 is gezegd — ligt hier de reden van Zijn smart uit Goddelijke liefde of van de woorden in dit vers. Vandaar ook de dingen, die volgen van vers 13 tot 21, alwaar door Hagers zoon en door de moeder de geestelijke Kerk wordt uitgebeeld, en gehandeld wordt over den staat dier Kerk of over den staat diergenen, die van deze Kerk waren (nr. 2612). Deze verborgenheden kunnen vooralsnog niet met meer dingen ontvouwd worden; slechts dit, dat bij den Heer, toen Hij in de wereld was, alle staten van de Kerk werden uitgebeeld, en op welke wijze zij, die van de Kerk waren, door Hem behouden werden; vandaar worden ook dezelfde staten der Kerk door dezelfde namen aangeduid.

2662. Vers 12. *En God zeide tot Abraham: Laat het niet boos zijn in uwe oogen over den knaap, en over uwe dienstmaagd; al wat Sarah tot u zegt, hoor naar hare stem, want in Jischak zal uw zaad genoemd worden.* God zeide tot Abraham, beteekent de innerlijke gewaarwording des Heeren uit het Goddelijke; laat het niet boos zijn in uwe oogen over den knaap, en over uwe dienstmaagd, beteekent een verandering van staat tegenover dit redelijke; al wat Sarah tot u zegt, hoor naar hare stem, beteekent dat Hij zou handelen overeenkomstig het geestelijk ware; want in Jischak zal uw zaad genoemd worden, beteekent dat uit het Goddelijk Menschelijke des Heeren alle heil is voor hen, die in het goede zijn.

2663. Dat de woorden: “God zeide tot Abraham” de innerlijke gewaarwording des Heeren uit het Goddelijke beteekenen, blijkt uit de beteekenis van zeggen in de historische gedeelten des Woords, zijnde innerlijk gearworden, waarover vaak eerder; en daar het uit het Goddelijke geschiedde, wordt er gezegd dat God tot Abraham zeide. Onder beiden, zoowel onder God als onder Abraham, wordt de Heer verstaan; hieruit blijkt duidelijk dat de historische vermeldingen, die tot den zin van de letter behooren, de voorstellingen verdeelen, maar dat de innerlijke zin ze vereenigt. In den historischen zin der letter zijn er twee, namelijk God en Abraham, die samen spreken, doch in den innerlijken zin is het er één, namelijk de Heer ten aanzien van het Goddelijke. Hieruit blijkt ook duidelijk, dat zij, die drie zijn in den zin van de letter, één zijn in den innerlijken zin, zooals de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, die niet drie goden zijn, maar één, en dat alle Drievuldigheid in den Heer volmaakt is, namelijk dat in Hem de Vader is, zooals Hijzelf zegt, en uit Hem de Heilige Geest, zooals Hij ook zelf zegt.

2664. Dat de woorden: “laat het niet boos zijn in uwe oogen over den knaap, en over uwe dienstmaagd” een verandering van staat beteekenen tegenover dit redeijke: in den naastgelegen innerlijken zin overeenkomstig de woorden, is de beteekenis deze, dat Hij er zich niet over moest bedroeven, dat Hij het louter menschelijk redelijke van Zich zou scheiden; voorts, dat het Hem niet smartte, want het behoorde tot Zijn innerlijke gewaarwording uit het Goddelijke, dat het noodzakelijk was, dat het gescheiden zou worden, omdat het menschelijk geslacht op geen andere wijze behouden kon worden. Het is deze verandering van staat, welke wordt aangeduid.

2665. Dat de woorden: “al wat Sarah tot u zegt, hoor naar hare stem” beteekenen, dat Hij zou handelen overeenkomstig het geestelijk ware, blijkt uit de uitbeelding van Sarah, zijnde het Goddelijk geestelijke of het Goddelijk Ware, waarover nr. 2622; en uit de beteekenis van hooren naar

de stem, zijnde dienovereenkomstig handelen, waarover nr. 2542. Wat het is, naar het geestelijk ware handelen, kan niet zoo bevattelijk worden uitgelegd als het door hen kan worden waargenomen, die in den innerlijken zin zijn, en wanneer daarom overeenkomstig hun innerlijke gewaarwording werd gezegd wat het is, zou het nauwelijks erkend worden, ook om deze reden, dat vele verborgenheden eerst ontvouwd, ja zelfs geloofd moeten worden, voordat de uitlegging in de voorstellingen des geloofs kan binnengaan. Wat het in het algemeen beteekent, kan tot op zekere hoogte gezegd worden, namelijk dat het hierin bestaat, dat de Heer uit het Goddelijk Menschelijke een besluit nam en dienovereenkomstig handelde, aldus uit eigen macht; want het was het Goddelijk Ware, door middel waarvan Hij het Menschelijke met het Goddelijke vereenigde, en het was het Goddelijk Goede, door middel waarvan Hij het Goddelijke met het Menschelijke vereenigde; dat het een wederkeerige vereeniging was, zie men in nr. 2004.

2666. Dat de woorden: “in Jischak zal uw zaad genoemd worden” beteekenen, dat door het Goddelijk Menschelijke des Heeren alle heil is voor hen, die in het goede zijn, blijkt uit de uitbeelding van Jischak, zijnde het Goddelijk Redelijke, waarover eerder, aldus het Goddelijk Menschelijke, want het menschelijke begint in het binnenste van het redelijke (nr. 2106); en uit de beteekenis van het zaad, dat betrekking heeft op Jischak, zijnde het hemelsch redelijke, of, wat hetzelfde is, zij die hemelsch zijn, waarover de nrs. 2085, 2661; aldus beteekent “zal uw zaad genoemd worden”, dat dezen erfgenamen zullen zijn, bijgevolg dat hun het heil beschoren is. De geestelijken zijn ook zaad, maar uit den zoon der dienstmaagd, zooals in het volgende vers wordt gezegd: “En ook den zoon der dienstmaagd zal Ik tot eene natie stellen, omdat hij uw zaad is”, waarom ook hun het heil beschoren is, wanneer zij in het goede zijn, zooals uit den innerlijken zin dier woorden blijken zal. De Heer leert ook hetzelfde op vele plaatsen, en klaarlijkkelijk bij Johannes:

“Zoo velen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven, zonen Gods te worden, die in Zijnen naam gelooven; welke niet uit den bloede, noch uit den wil des vleesches, noch uit den wil des mans, maar uit God geboren zijn” (1: 12, 13).

2667. Van het eerste vers van dit hoofdstuk tot het zevende is gehandeld over de vereeniging van het Menschelijke met het Goddelijke, en van het Goddelijke met het Menschelijke des Heeren, en dat door deze vereniging het Menschelijke des Heeren Goddelijk is geworden; de inhoud van elk dier verzen afzonderlijk zie men in nr. 2649. Daarna *werd gehandeld over het louter menschelijk redelijke, namelijk dat het gescheiden werd*, vers 8; daar

het niet overeenkwam met het Goddelijk redelijke, vers 9; en daarmede ook niet een gemeenschappelijk leven kon hebben, noch ten aanzien van het ware, noch ten aanzien van het goede, vers 10; dat de scheiding den Heer aanvankelijk smartte, vers 11; maar dat Hij uit het Goddelijke innerlijk gewaarwerd, dat het menschelijk geslacht anders niet gered had kunnen worden, vers 12. In hetgeen nu volgt wordt gehandeld over hen, die van de geestelijke Kerk zijn, en die door den zoon van Hagar, nadat hij was heengezonden, worden aangeduid.

* * *

2668. Vers 13. *En ook den zoon der dienstmaagd zal Ik tot eene natie stellen, omdat hij uw zaad is.* Ook den zoon der dienstmaagd zal Ik tot eene natie stellen, beteekent de geestelijke Kerk, die het goede des geloofs zou ontvangen; omdat hij uw zaad is, beteekent dat ook hun uit het Goddelijk Menschelijke des Heeren het heil beschoren is.

2669. Dat de woorden: “Ook den zoon der dienstmaagd zal Ik tot eene natie stellen” de geestelijke Kerk beteekenen, die het goede des geloofs zou ontvangen, blijkt uit de beteekenis van den zoon der dienstmaagd, voorts van de natie. De zoon van de dienstmaagd of Ismaël beeldde, toen hij in het huis van Abraham of met Abraham was, het eerste redelijke des Heeren uit, zooals in de nrs. 2652, 2653, 2657, 2658 werd aangetoond. Maar nu trekt hij, na gescheiden te zijn, een andere uitbeelding aan, namelijk die van de geestelijke Kerk (nr. 2666); evenzoo als eerder Loth deed, die, toen hij met Abraham was, den uiterlijken mensch des Heeren uitbeeldde (nrs. 1428, 1429, 1434, 1547, 1597, 1598, 1698), maar toen hij van Abraham gescheiden was, de uiterlijke Kerk uitbeeldde, en de vele staten dier Kerk (nrs. 2324, 2371, 2399, 2422, 2459, en in het geheele negentiende hoofdstuk van Genesis). Dat de natie het goede beteekent, zie men in nrs. 1159, 1258, 1259, 1260, 1416, 1849; hier het goede des geloofs, want het heeft betrekking op de geestelijke Kerk. Vandaar nu beteekent “ook den zoon der dienstmaagd zal Ik tot eene natie stellen” de geestelijke Kerk, die het goede des geloofs, dat is, de naastenliefde, zou ontvangen. Het Rijk des Heeren in de Hemelen en op aarde is hemelsch en geestelijk, waarom de Engelen zijn onderscheiden in hemelsche en geestelijke (men zie nrs. 202, 337); aan de hemelsche Engelen verschijnt de Heer als Zon, aan de geestelijke als Maan (nrs. 1053, 1521, 1529, 1530, 1531). Desgelijks zijn de menschen onderscheiden in hemelsche en in geestelijke. Zij die van de Oudste Kerk waren, die voor den vloed bestond, waren hemelsch, waarover de nrs. 607, 608, 780, 895, 920, 1114 tot 1125; maar zij die van de

Oude Kerk waren, die na den vloed bestond, waren geestelijk, waarover de nrs. 640, 641, 609, 765. Welk onderscheid er tusschen deze Kerken bestond, zie men in de nrs. 597, 607; voorts welk onderscheid tusschen het hemelsche en het geestelijke, in de nrs. 81, 1155, 1577, 1824, 2048, 2069, 2088, 2227, 2507. De hemelschen zijn diegenen, van wie de Heer aldus zegt:

“Hij roept Zijne eigen schapen bij name, en leidt ze uit; en wanneer Hij Zijne eigen schapen uitgedreven heeft, zoo gaat Hij voor hen heen; en de schapen volgen Hem, overmits zij Zijne stem kennen”. De geestelijken zijn echter diegenen, van wie Hij dit zegt: En Ik heb andere schapen, die van dezen stal niet zijn; deze moet Ik ook toebrengen, en zij zullen Mijne stem hooren, en het zal worden ééne kudde en één herder” (Joh. 10: 3, 4, 16).

Het is het goede der liefde, dat de hemelsche Kerk maakt, maar het is het goede des geloofs, dat de geestelijke Kerk maakt; het ware des geloofs maakt niet, maar leidt in.

2670. Dat de woorden: “omdat hij uw zaad is” beteekenen, dat ook hun uit het Goddelijk Menschelijke des Heeren het heil beschoren is, kan blijken uit hetgeen boven in nr. 2666 is gezegd; dat het zaad het geloof is, maar het geloof der naastenliefde, zie men in de nrs. 255, 880, 1025, 1447, 1610, 1940.

2671. Van dit dertiende vers tot het eenentwintigste wordt over het geestelijk Rijk des Heeren gehandeld in het algemeen, en over hen die geestelijk worden in het bijzonder, en zulks in volgorde van den eersten staat hunner hervorming tot den laatsten. *Over hun staat voor de hervorming, zijnde een van dwalen in de leerstellige dingen des geloofs*, vers 14. *Dat zij tot aan de onwetendheid toe worden teruggebracht, dat zij niets van het ware weten*, vers 15. *Dat zij daarover smart gevoelen*, vers 16. *En dat hun dan vertroosting en bijstand van den Heer geworden*, vers 17. *En verlichting*, vers 18. *En onderwijzing uit het Woord*, vers 19. *Dat nochtans hun staat na de hervorming, in vergelijking tot de hemelschen, duister is*, vers 20. *Maar dat hun licht geworden van het Goddelijk Menschelijke des Heeren in hun aandoening van de wetenschappen en van de schijnbaarheden der waarheden*, vers 21.

2672. Vers 14. *En Abraham stond des morgens vroeg op, en nam brood, en eene flesch waters, en gaf ze aan Hagar, en legde die op haren schouder, en den knaap, en zond haar weg; en zij ging voort en dwaalde in de woestijn Beerscheba.* Abraham stond des morgens vroeg op, beteekent de heldere gewaarwording des Heeren uit het Goddelijke; en nam brood en eene flesch waters, beteekent het goede en het ware; en gaf ze aan Hagar, beteekent de inplanting in het leven daarvan; en legde die op haren schouder, beteekent voor zooveel het

kon ontvangen; en den knaap, beteekent het geestelijk ware; en zond haar weg, beteekent dat Hij het in het eigene liet; en zij ging voort en dwaalde in de woestijn Beerscheba, beteekent een staat van dwalen in de leerstellige dingen des geloofs.

2673. Dat de woorden: “Abraham stond des morgens vroeg op” de heldere gewaarwording des Heeren uit het Goddelijke beteekenen, blijkt uit de beteekenis van den morgen en van “in de vroegte opstaan”, zijnde helder gewaarworden, waarover in nr. 2540, alwaar dezelfde woorden voorkomen; en uit de uitbeelding van Abraham, zijnde het Goddelijke des Heeren, waarover vaak eerder. De Heer had een heldere gewaarwording uit het Goddelijke aangaande den staat van Zijn geestelijk Rijk, namelijk van welken aard zij, die uit dit Rijk of van deze Kerk zijn, in den beginne zijn, hoe zij geleidelijk en hoe zij ten slotte worden, want al hun staten worden nauwkeurig en volledig in den innerlijken zin beschreven, van vers 13 tot 21 van dit hoofdstuk.

2674. Dat de woorden: “en nam brood en eene flesch waters” het goede en het ware beteekenen, blijkt uit de beteekenis van brood, zijnde het hemelsche of het goede, waarover de nrs. 276, 680, 2165; en uit de beteekenis van water, zijnde het geestelijke of het ware, waarover de nrs. 28, 680, 739. Er wordt gezegd “eene flesch waters” want het is zeer weinig waars, waarmede zij in den beginne begiftigd worden, namelijk voor zooveel zij dan opnemen kunnen, hetgeen daarmede wordt aangeduid, dat “hij die op haren schouder legde” (nr. 2676). Een ieder kan hieruit zien, dat deze historische vermeldingen verborgenheden insluiten, namelijk dat Abraham, die rijk was aan klein- en grootvee, alsmede aan goud en zilver, zijn dienstmaagd, van wie hij een zoon had, en den knaap Ismaël dien hij zeer liefhad, op deze wijze wegzond, en hun alleenlijk wat brood gaf, terwijl hij kon voorzien, dat zij, wanneer deze verbruikt waren, sterven zouden, hetgeen ook gebeurd zou zijn, wanneer zij niet door den Engel geholpen waren. En bovendien zijn deze dingen aangaande het brood en de flesch waters, en dat zij op den schouder gelegd werden, niet van zooveel belang, dat zij vermeld moesten worden; maar toch werd het zoo gedaan, en vermeld, omdat deze dingen den eersten staat behelzen en beteekenen van hen, die geestelijk worden — aan wie in den beginne iets goeds en iets waars, en wel in geringe mate wordt verschaft — en dat hun later het water ontbreekt, en zij dan hulp ontvangen van den Heer.

2675. Dat de woorden: “en gaf ze aan Hagar” de inplanting in het leven daarvan beteekenen, blijkt uit de beteekenis van Hagar, zijnde het leven van den uitwendigen mensch, waarover de nrs. 1896, 1909. Het leven van den uitwendigen mensch is de aandoening van de wetenschappen, die door

Hagar de Egyptische in het bijzonder wordt aangeduid. Bij hen, die geestelijk worden, wordt door den Heer het goede en ware ingeplant in de aandoening van de wetenschappen, zoodat zij namelijk willen weten en leeren wat het goede en ware is, met het doeleind en het nut, om redelijk alsmede geestelijk te worden, want de aandoening van de wetenschappen is de moeder, door wie het redelijke geboren wordt, waarin het geestelijke is (nrs. 1895, 1896, 1902, 1910). Iets dergelijks vloeit weliswaar van den Heer bij allen in, maar geen anderen ontvangen het tot dit doeleind en tot dit nut, dan alleen zij, die hervormd kunnen worden; de overigen ontvangen het tot andere doeleinden en andere nutsbetrachtingen, die ontelbaar zijn, en zichzelf en de wereld op het oog hebben.

2676. Dat de woorden: “legde die op haren schouder” beteekenen, voor zooveel het kan ontvangen, blijkt uit de beteekenis van den schouder, zijnde alle macht, waarover nr. 1085; aldus zooveel goeds en waars zij ontvangen kunnen.

2677. Dat de woorden: “en den knaap” het geestelijke beteekenen, blijkt uit de beteekenis van den knaap, hier zijnde datgene, wat geestelijk wordt genoemd; want Ismaël of de zoon van de dienstmaagd beeldt hier den mensch der geestelijke Kerk uit, en daar hij hem hier in den aanvang uitbeeldt, wordt hij knaap genoemd.

2678. Dat de woorden: “zond haar weg” beteekenen, dat Hij het in het eigene liet, kan uit de beteekenis van wegzenden blijken, wanneer het geschiedt door Abraham, door wien de Heer wordt uitgebeeld; voorts uit den eersten staat dergenen, die hervormd en geestelijk worden. Hun eerste staat bestaat hierin, dat zij meenen het goede te doen en het ware te denken uit zichzelf, dus uit hun eigen ik, en zij weten dan ook niet anders; en wanneer hun gezegd wordt, dat al het goede en al het ware van den Heer komt, verwerpen zij dit weliswaar niet, maar erkennen het niet van harte, daar zij het niet voelen, en ook niet inwendig gewaarworden, dat iets invloeit uit een andere bron dan henzelf. Daar allen, die hervormd worden, eerst in een dergelijken staat zijn, worden zij door den Heer in het eigene gelaten, maar toch worden zij, zonder dat zij dit weten, door middel van hun eigene geleid.

2679. Dat de woorden: “en zij ging voort en dwaalde in de woestijn Beerscheba” den staat van dwalen alsdan in de leerstellige dingen des geloofs beteekenen, blijkt uit de beteekenis van voortgaan en dwalen in de woestijn, zijnde een dwalende staat; en uit de beteekenis van Beerscheba, zijnde de leer des geloofs, waarover aan het einde van dit hoofdstuk, alwaar gezegd wordt, dat Abraham en Abimelech een verbond maakten in Beerscheba

(vers 32) en dat Abraham een bosch plantte in Beerscheba (vers 33). In dit vers wordt beschreven, van welken aard in den beginne de staat is dergenen, die hervormd worden, namelijk dat zij in verschillende dwalingen worden meegesleurd; want het wordt hun door den Heer ingegeven, veel te denken over het eeuwige leven, dus veel over de waarheden des geloofs; maar daar zij het, als gezegd, uit het eigene doen, kunnen zij niet anders dan gelijk in de leer zoo ook in het leven heen en weder dwalen, als waar in zich opnemend, wat hun van kindsbeen af is ingezaaid, of hetgeen hun door anderen is ingeprent, of hetgeen door henzelf is gedacht, behalve dat verschillende aandoeningen, waarvan zij zich niet bewust zijn, hen afleiden. Zij zijn gelijk nog onrijpe vruchten, waaraan niet in één oogwenk vorm, schoonheid en sappigheid verleend kunnen worden; of gelijk teedere scheuten, die niet in één oogwenk kunnen opgroeien tot bloem of aar. Maar de dingen, die dan binnenkomen, zijn, alhoewel voor het meerendeel dwalingen, nochtans van dien aard, dat zij dienstig zijn om den groei te bevorderen; en, naderhand, wanneer de menschen hervormd worden, worden deze dingen gedeeltelijk afgescheiden, en gedeeltelijk dragen zij bij om als het ware voedsel en sappen aan te voeren voor het daarop volgend leven; gedeeltelijk kunnen zij worden aangepast aan de goedheden en waarheden, die later door den Heer worden ingeplant, en gedeeltelijk om voor de geestelijke dingen als laatste bodems te dienen; aldus als voortdurende middelen tot hervorming, welke middelen in ononderbroken verband en orde op elkander volgen, want alle dingen bij den mensch tot op de allerkleinste toe, worden door den Heer voorzien, en er wordt daarin voorzien voor zijn toekomstigen staat tot in eeuwigheid, en zulks voor zijn bestwil, voor zoover maar eenigszins mogelijk is, en de mensch zich door den Heer laat leiden.

2680. Vers 15. *En de wateren uit de flesch waren verbruikt, en zij wierp den knaap onder eenen van de struiken.* De wateren uit de flesch waren verbruikt, beteekent de verlating van het ware; en zij wierp den knaap onder eenen van de struiken, beteekent de vertwijfeling, dat niets waars en goeds werd waargenomen.

2681. Dat de woorden: “de wateren uit de flesch waren verbruikt” de verlating van het ware beteekenen, blijkt uit de beteekenis van verbruikt worden, zijnde verlaten worden; en uit de beteekenis van water, zijnde het ware, waarover de nrs. 28, 680, 739.

2682. Dat de woorden: “en zij wierp den knaap onder eenen van de struiken” de vertwijfeling beteekenen, dat niets waars en goeds werd waargenomen, blijkt uit de beteekenis van den knaap, zijnde het geestelijk ware, waarover de

nrs. 2669, 2677; en uit de beteekenis van den struik of van het struikgewas, zijnde de innerlijke gewaarwording, maar zoo gering, dat het nauwelijks iets is; waarom er ook gezegd wordt “onder eenen van de struiken”, hebbende deze een soortgelijke beteekenis als de boomen, maar in minderen graad; en dat hoornen innerlijke gewaarwordingen beteekenen, zie men in de nrs. 103, 2163; voorts uit de ontroering, in deze handeling gelegen, welke er eene van vertwijfeling was. Hieruit blijkt duidelijk, dat door de woorden: “zij wierp den knaap onder eenen van de struiken” de vertwijfeling wordt aangeduid, dat niets waars en goeds werd waargenomen. Dat “onder eenen van de struiken werpen” wil zeggen, verlaten worden ten aanzien van het ware en goede, tot vertwijfelens toe, blijkt duidelijk bij Job:

“Alleen in gebrek en honger, vliedende naar het dorre, gisteren nacht, *verlating en verwoesting*; zij plukken malve boven den *struik*; om te wonen in de kloven der dalen, de hopen des stofs en der steenrotsen; *zij schreeuwden tusschen de struiken*, onder de distel werden zij vergaderd” (30: 3, 4, 6, 7),

alwaar gehandeld wordt over de verlating van het ware, die beschreven wordt onder de in de Oude Kerk gebruikelijke formules (want het Boek Job is een boek van de Oude Kerk), zooals bijvoorbeeld: alleen zijn in gebrek en honger, vlieden naar het dorre, gisterennacht, verlating, verwoesting, in de kloven der dalen en der steenrotsen wonen, voorts malve plukken boven den struik en tusschen de struiken schreeuwen. Zoo ook bij Jesaja:

“Zij zullen komen, en zij zullen allen rusten in de rivieren der *verlatingen*, in de kloven der steenrotsen, en *in alle struikgewassen*, en in alle waterleidingen” (7: 19),

alwaar eveneens van de verlating sprake is, die door dergelijke formules beschreven wordt, namelijk door rusten in de rivieren der verlatingen, in de kloven der steenrotsen en in de struikgewassen. In dit vers wordt gehandeld over den tweeden staat van hen, die hervormd worden, welke daarin bestaat, dat zij tot onwetendheid worden teruggebracht, zoodat zij niets van het ware weten, en zulks tot vertwijfelens toe. De reden, waarom zij tot zulk een onwetendheid worden teruggebracht, is deze, dat het overredende licht wonde uitgebluscht, hetwelk van dien aard is, dat het evenzeer de valscheden als de waarheden verlicht, en een geloof in het valsche aanvoert door middel van waarheden, en een geloof in het ware door middel van valscheden, en tevens zelfverzekerdheid; alsmede geschiedt het, opdat zij door middel van de ondervinding zelve tot de erkenenis gebracht worden hiervan, dat niets goeds en niets waars uit henzelf of uit hun eigene voortkomt, maar uit den Heer.

Zij, die hervormd worden, worden tot onwetendheid teruggebracht en wel tot vertwijfelens toe, en dan gewordt hun vertroosting en verlichting, zooals blijkt uit hetgeen volgt; want het licht van het ware kan niet van den Heer uit vloeien in het overredende, dat uit het eigene voortkomt, want dit is van zulk een natuur, dat het dat licht uitbluscht. In het andere leven verschijnt het overredende als het licht van den winter, maar bij de naderint van het licht des Hemels komt er in de plaats van dat licht duisternis, waarin onwetendheid omtrent al het ware is. Deze staat wordt de staat der verlaten van het ware genoemd bij hen die hervormd worden, en over hen wordt ook veel gehandeld in den innerlijken zin des Woords. Maar van dezen staat kunnen slechts weinigen iets weten, want weinigen worden heden ten dage wederverwekt. Zij, die niet wederverwekt worden, geven er niets om, of zij het ware al dan niet weten, en verder of hetgeen zij weten al dan niet waar is, als ze maar iets voor het ware kunnen uitgeven. Zij die echter wederverwekt worden, denken veel over de leer en het leven, omdat zij veel over de eeuwige zaligheid denken, en wanneer het hun daarom aan het ware ontbreekt, smart het hun van harte, omdat het het onderwerp van hun gedachten en aandoeningen is. Van welken aard de staat van genen en dezen is, kan hieruit blijken: Zoolang de mensch in het lichaam is, leeft hij naar den geest in den Hemel en naar het lichaam in de wereld, want hij is in beide geboren; en hij is zoo geschapen, dat hij werkelijk naar den geest met de Engelen kan zijn, en tevens met de menschen zijn door middel van de dingen die tot het lichaam behooren; maar daar er weinigen zijn, die gelooven, dat zij een geest hebben die na den dood zal leven, zijn het er weinigen die wederverwekt worden. Voor hen, die het gelooven, is het andere leven het al van hun gedachte en aandoening, en de wereld in vergelijking daarmede niets. Voor hen echter, die niet gelooven, is de wereld het al van hun gedachte en aandoening, en het andere leven in vergelijking daarmede niets. Genen zijn het, die wederverwekt kunnen worden, dezen echter zijn het, die het niet kunnen.

2683. *Vers 16. En zij ging, en zette zich tegenover, af gaande omstreeks een boogshot; want zij zeide: Dat ik den dood van den knaap niet zie; en zij zat tegenover, en hief hare stem op, en weende.* Zij ging, en zette zich tegenover, beteekent den staat der gedachte; afgaande omstreeks een boogshot, beteekent hoe ver de staat verwijderd was van de leer van het ware; de boog is de leer van het ware; want zij zeide: Dat ik den dood van den knaap niet zie, beteekent de smart, dat het aldus te gronde zou gaan; en zij zat tegenover, beteekent den staat der gedachte; en hief hare stem op, en weende, beteekent een verderen graad van smart.

2684. Dat de woorden: “Zij ging en zette zich tegenover” den staat der gedachte beteekenen, kan blijken uit de beteekenis van gaan, voorts van zich zetten en zulks tegenover, toegepast op hetgeen voorafgaat en volgt; gaan, hier weggaan van den knaap, beteekent verwijdering van het geestelijk ware, welke verwijdering verder wordt uitgedrukt en bepaald door de woorden “afgaande omstreeks een boogshot”; zich zetten, beteekent een eenzamen staat, zooals die der gedachte is in smart en wanhoop; “tegenover” beteekent, dat zij niet zou toezien en nochtans zou toezien; dat toezien denken is, zie men in nr. 2245; dit wordt nog verder uitgedrukt en bepaald door haar zeggen: “Dat ik den dood van den knaap niet zie” en door de woorden “zij zat tegenover”. In deze woorden ligt aldus de staat der gedachte besloten van hen, die in de verlating van het ware zijn en in de daaruit voortvloeiende vertwijfeling.

2685. Dat de woorden: “afgaande omstreeks een boogshot” beteekenen hoe ver de staat verwijderd was van de leer van het ware, blijkt uit de beteekenis van afgaan, zijnde verwijderd zijn; en uit de beteekenis van den boog, zijnde de leer van het ware, waarover zoo aanstonds. Een schot beteekent zoo ver verwijderd als maar mogelijk, want zoo ver als een pijl door een boog kon worden weggezonden. Hier wordt een boogshot gezegd, omdat de boog op den geestelijken mensch betrekking heeft, en omdat deze een boogschutter is, zooals over hem in het volgende 20ste vers wordt gezegd: “en hij woonde in de woestijn, en was een boogschutter”.

2686. Dat de boog de leer van het ware is, blijkt uit zijn beteekenis. Overal waar in het Woord over oorlogen gehandeld en van oorlogen melding gemaakt wordt, worden in den innerlijken zin geen andere oorlogen aangeduid dan geestelijke (nr. 1664). Er waren ook in de Oude Kerk Boeken, die de “Oorlogen van Jehovah” waren getiteld, zooals blijkt bij Mozes (Num. 21: 14, 15, 16), welke, in den profetischen stijl geschreven, een innerlijken zin hadden, en handelden over de worstelingen en verzoeken des Heeren, voorts over de Kerk en over hen die van de Kerk waren, hetgeen hieruit blijkt, dat sommige dingen door Mozes daaruit genomen werden, en ook uit andere boeken dier Kerk, die de Boeken der Profetische Spreuken genoemd werden, waarover Num. 21: 27, 28, 29, 30, waarin bijna dezelfde woorden staan als bij Jeremia (men vergelijk Num. 21: 28 en Jerem. 48: 45). Hieruit kan ook de gevolgtrekking gemaakt worden, dat de Oude Kerk zoowel historische als profetische Geschriften bezat, die Goddelijk en geïnspireerd waren, en in den innerlijken zin handelden over den Heer en Zijn Rijk, en dat deze voor hen het Woord waren, zooals voor ons die historische en profetische Boeken,

welke in den zin der letter handelen over de Joden en Israëlieten, maar in den innerlijken zin over den Heer, en over de dingen, die Hem toebehooren. Daar de oorlog in het Woord, evenals in de Boeken van de Oude Kerk, den geestelijken oorlog beteekende, beteekenden ook alle wapenen als zwaard, speer, rondas, schild, werptuigen, pijlen en bogen dergelijke dingen in het bijzonder, als tot den oorlog, in geestelijken zin opgevat, behooren. Wat de verschillende wapenen elk in het bijzonder beteekenen, zal, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, elders gezegd worden. Hier nu zal aangetoond worden, wat de boog beteekent, namelijk, de leer van het ware, en zulks vanwege de spiezen, pijlen of werptuigen, die de leerstellige dingen zijn, waaruit en waarmede voornamelijk diegenen strijden, die geestelijk zijn, en die vandaar oudtijds boogschutters werden genoemd. Dat de boog de leer van het ware beteekent, kan uit de navolgende plaatsen blijken; bij Jesaja:

“Jehovah’s *pijlen* zijn scherp, en *al Zijn bogen* gespannen, de hoeven Zijner paarden zijn als rotsen geacht, en Zijne raderen als een wervelwind” (5: 28);

hier wordt gehandeld over de waarheden der leer; de pijlen zijn de geestelijke waarheden; de bogen de leer; de hoeven der paarden de natuurlijke waarheden; de raderen hare leer; en daar deze dingen een dergelijke beteekenis hebben, worden ze dan ook aan Jehovah toegeschreven, wien zij niet dan alleen in geestelijken zin kunnen worden toegeschreven, want anders zouden het zinledige en ongepaste woorden zijn. Bij Jeremia:

“De Heer heeft *Zijnen boog gespannen* als een vijand, Hij heeft zich met Zijne rechterhand gesteld als een tegenpartijder, en Hij doodde al de begeerlijke dingen des oogs in de tent der dochter Zions; Hij heeft Zijne grimmigheid uitgestort als een vuur” (Klaagl. 2: 4);

boog voor de leer van het ware, welke hun, die in het valsche zijn, als een vijand en tegenpartijder voorkomt; geen andere boog kan op den Heer betrekking hebben. Bij Habakuk:

“Jehovah, gij reedt op Uwe paarden, Uwe wagenen van heil, ontblootende zal *Uw boog ontblooten*” (3: 8, 9);

ook hier is de boog de leer van het goede en ware. Bij Mozes:

“Zij hebben hem bitterheid aangedaan, en *beschoten*, de *schutters* hebben hem gehaat; *zijn boog is in stijvigheid* gebleven, en de armen zijner handen zijn gesterkt geworden door de handen van den Machtige Jakobs; daarom is hij de Herder, de Steen Israëls” (Gen. 49: 23, 24),

alwaar sprake is van Jozef; de boog staat voor de leer van het goede en ware. Bij Johannes:

“Ik zag, en ziet, een wit paard, en die daarop zat, *had eenen boog*; en hem is eene kroon gegeven” (Openb. 6: 2);

het witte paard staat voor de wijsheid; de daarop zittende voor het Woord, zooals klaarblijkelijk gezegd wordt in hfdst. 19: 13, alwaar wederom over het witte paard wordt gehandeld; en daar de daarop zittende het Woord is, staat het vast, dat de boog de leer van het ware is. Bij Jesaja:

“Wie heeft van het oosten de gerechtigheid verwekt; hem geroepen op zijnen voet; de natiën voor Hem gegeven, en Hem doen heerschen over koningen; ze Zijnen zwaarde gegeven als stof, *Zijnen boog* als eenen voortgedrevenen stoppel” (41: 2),

alwaar gehandeld wordt over den Heer; het zwaard staat voor het ware, de boog voor de leer, van Hem uitgaande. Bij denzelfde:

“Ik zal een teeken aan hen zetten, en Ik zal uit hen ontkomenen zenden tot de natiën Tharschisch, Pul en Lud, *die den boog handelen*, Thubal en Javan” (66: 19);

die den boog handelen voor hen, die de leer onderwijzen; wat Tharsehisch is, zie men in nr. 1156; wat Lud, in nrs. 1195, 1231; wat Thubal, in nr. 1151; wat Javan, in de nrs. 1152, 1153, 1155. Bij Jeremia:

“Voor de stem van den ruiter en van den *boogschutter* vlucht de gansche stad; zij zijn de wolken ingegaan en zijn op de rotsen geklommen, de gansche stad is verlaten” (4: 29);

de ruiter staat voor hen, die het ware bekennen; de boog voor de leer van het ware, waarvoor zij, die in valschheden zijn, vluchten of vreezen. Bij denzelfde:

“Stelt u in slagorde tegen Babel rondom, gij allen *die den boog spant, schiet* naar haar, spaart niet met den *pijl*, want zij heeft tegen Jehovah gezondigd” (50: 14, 29; hfdst. 51: 2, 3),

alwaar zij, die den boog schieten en spannen, voor hen staan, die de leer van het ware verkondigen en onderwijzen. Bij Zacharia:

“Ik zal de *wagens* uit Efraïm uitroeien, en de paarden uit Jeruzalem, en de *strijdboog* zal uitgeroeid worden, en Hij zal tot de natiën vrede spreken” (9: 10);

Efraïm voor het verstand van het ware der Kerk; de boog voor de leer. Bij Samuel:

“David klaagde eene klage over Schaul, en over Jonathan, zijnen zoon, en hij zeide dit om *den zonen van Jehudah den boog te leeren*” (11 Sam. 1: 17, 18),

alwaar niet over den boog wordt gehandeld, maar over de leerstellige dingen des geloofs. Bij Ezechiël:

“Spreek des Heeren Jehovih: Dit is de dag, van welken Ik gesproken heb; en de inwoners der steden Israëls zullen uitgaan, en ontsteken en verbranden de wapenen, en het schild, en de rondas, den *boog* en de *pijlen*, en de handstok en de spies, en zij zullen daarin vuur ontsteken zeven jaren” (39: 8, 9);

de wapens, die hier genoemd worden, zijn alle wapenen van den geestelijken oorlog; de boog met de pijlen staat voor de leer en haar waarheden. In het andere leven verschijnen de van de goedheden gescheiden waarheden ook, wanneer zij zich aan het gezicht vertoonen, als pijlen. Aangezien de boog de leer van het ware beteekent, beteekent hij ook, in den tegenovergestelden zin, de leer van het valsche; dezelfde dingen hebben in het Woord doorgaans een tegenovergestelden zin, zooals herhaaldelijk eerder is gezegd en aangetoond; zooals bij Jeremia:

“Ziet, er komt een volk uit het land van het noorden, en eene groote natie zal opgewekt worden uit de zijden van de aarde; *boog* en spies zullen zij *voeren*; zij zijn wreed, en zullen niet barmhartig zijn; hunne stem zal bruisen als de zee, op paarden zullen zij rijden; het is toegerust als een man ten oorlog tegen u, o dochter van Zion” (6: 22, 23),

alwaar de boog voor de leer van het valsche staat. Bij denzelfde:

“Ziet, daar komt een volk uit het noorden, en eene groote natie, en vele koningen zullen van de zijden der aarde opgewekt worden; *boog* en spies zullen zij *voeren*; wreed zijn zij, en zullen niet barmhartig zijn” (50: 41, 42),

desgelijks. Bij denzelfde:

“Zij spannen hunne tong, *hun boog is leugen*, en niet tot *waarheid*, zij worden geweldig in het land, want zij gaan voort van boosheid tot boosheid, en Mij hebben zij niet gekend” (9: 3);

dat de boog de leer van het valsche is blijkt duidelijk, want er wordt gezegd, dat zij de tong spannen, hun boog is leugen en niet tot waarheid. Bij denzelfde:

“Jehovah Zebaoth zegt: Ziet, *Ik zal Elams boog verbreken*, het voornaamste van zijn kracht” (49: 35).

Bij David:

“Komt, aanschouwt de werken van Jehovah, die verlatingen op aarde aanricht, die de oorlogen doet ophouden tot aan het einde der aarde, *den boog verbreekt*, de spies aan twee slaat, de wagenen met vuur verbrandt” (Psalm 46: 9, 10).

Bij denzelfde:

“God is bekend in Jehudah, Zijn naam is groot in Israël, en in Salem zal Zijn tabernakel zijn, en Zijne woning in Zion; aldaar *heeft Hij verbroken de vurige pijlen van den boog*, het schild, en het zwaard, en den krijg” (Psalm 76: 2, 3, 4).

Bij denzelfde:

“Ziet, de goddeloozen *spannen den boog*, zij schicken *hunne pijlen op de pees*, om in de duisternis te *schieten* naar de oprechten van harte” (Psalm 11: 2);

hier staan boog en pijlen klaarblijkelijk voor de leerstellige dingen van het valsche.

2687. Dat de woorden: “want zij zeide: Dat ik den dood van den knaap niet zie” de smart beteekenen, dat het aldus te gronde zou gaan, blijkt uit de beteekenis vanden dood zien, zijnde te gronde gaan; en uit de beteekenis van den knaap, zijnde het geestelijk ware, waarover hierboven. Hieruit, en uit het gevoel van wanhoop ter oorzake van de verlating van het ware, blijkt duidelijk, dat het een innerlijke smart is, die in deze woorden gelegen is.

2688. Dat de woorden: “en zij zat tegenover” den staat der gedachte beteekenen, blijkt uit hetgeen boven in nr. 2684 is gezegd, alwaar dezelfde woorden voorkomen. Dat dit wederom in dit vers gezegd wordt, komt, omdat de staat van het denken aangroeide en verzwaarde tot den hoogsten graad van smart, zooals duidelijk blijkt uit hetgeen vlak voorafgaat: “dat ik den dood van den knaap niet zie” en uit hetgeen onmiddellijk volgt: “zij hief hare stem op, en weende”.

2689. Dat de woorden: “en hief hare stem op en weende” een verderen graad van smart beteekenen, kan blijken uit de beteekenis van de stem opheffen en weenen, zijnde het toppunt van smart, want weenen met luider stem is niets anders. De staat der verlating van het ware, alsmede van het zich verwijderen van de waarheden bij hen, die geestelijk worden, is in dit vers beschreven. Hoe het hiermede gesteld is, moet in het kort worden gezegd. Zij, die niet hervormd kunnen worden, weten in het geheel niet, wat het zeggen wil, daarover leed te dragen dat zij van waarheden verstoken zijn; zij meenen, dat er nooit eenige angst kan bestaan om zoo iets; de eenige angst, dien zij bestaanbaar achten, is die van beroofd te worden van de goedheden van het lichaam en van de wereld, als gezondheid, eer, goede naam, rijkdommen en leven. Maar zij, die hervormd kunnen worden, gelooven gansch anders; zij worden door den Heer in de aandoening van het goede en in de gedachte van het ware gehouden; vandaar komen zij in angst, wanneer zij daarvan beroofd worden. Het is bekend, dat alle angst en alle smart daaruit voortkomt, dat men beroofd

wordt van die dingen, waardoor men wordt aangedaan, of die men liefheeft. Zij, die alleen worden aangedaan door lichamelijke en wereldsche dingen, of alleen dergelijke dingen liefhebben, treuren, wanneer zij daarvan verstoken zijn. Zij, die echter door de geestelijke goedheden en waarheden worden aangedaan, en deze liefhebben, treuren, wanneer zij daarvan beroofd worden; het leven van een ieder is niets anders dan aandoening of liefde. Hieruit kan blijken, van welken aard de staat is dergenen, die verlaten worden ten aanzien van de goedheden en waarheden, waardoor zij worden aangedaan of die zij liefhebben, namelijk dat hun staat van smart zwaarder, want innerlijker is; en wanneer zij verstoken zijn van het goede en ware, hebben zij niet den dood van het lichaam, waarom zij zich ook niet bekommeren, maar den eeuwigen dood voor oogen. Het is hun staat, die hier beschreven wordt. Opdat men ook wete, wie diegenen zijn, die door den Heer in de aandoening van het goede en ware gehouden, en aldus hervormd en geestelijk kunnen worden, en wie diegenen zijn, die dit niet kunnen, zij het eveneens in het kort gezegd. Een ieder wordt in de knapenjaren, wanneer hij voor het eerst met goedheden en waarheden wordt vervuld, door den Heer in het affirmatieve gehouden, dat hetgeen hem door zijn ouders en meesters wordt gezegd en geleerd, waar is. Deze affirmatieve houding wordt bij hen, die geestelijke menschen kunnen worden, door wetenschappelijke dingen en erkentnissen bevestigd, want al wat zij er naderhand bijleeren, en wat daaraan verwant is, sluit zich bij dit affirmatieve aan, en versterkt het, en dit meer en meer, tot het aandoening wordt. Dit zijn diegenen, die geestelijke menschen worden overeenkomstig het wezen van het ware, waarin zij geloof hebben, en die in verzoeking en overwinnen. Anders is het echter gesteld met hen, die niet geestelijk kunnen worden. Hoewel dezen in hun knapenjaren in het affirmatieve zijn, laten zij toch in de volgende levensjaren twijfelingen toe, en aldus breken zij de affirmatieve houding tegenover het goede en ware af; en wanneer zij den volwassen leeftijd binnengaan, laten zij ontkenningen toe totdat zij in de aandoening van het valsche komen. Wanneer dezen in verzoeking en overwinnen werden gebracht, zouden zij geheel en al bezwijken, en daarom worden zij er ook van vrijgesteld. Maar de oorzaak zelve, waarom zij twijfelingen toelaten, en naderhand ontkenningen, ontleent geheel haar oorsprong aan hun leven van het booze. Zij, die in het leven van het booze zijn, kunnen nooit anders; als gezegd is het leven van een ieder aandoening of liefde; zooals de aandoening of de liefde is, is de gedachte; de aandoening van het booze en de gedachte van het ware verbinden zich nooit met elkander; waar zij zich met elkander schijnen te verbinden, verbinden zij zich nochtans niet; er is daar alleen een

denken van het ware zonder de aandoening daarvan; daarom is het ware bij hen het ware niet, maar alleen iets klinkends, of iets van den mond, waarvan het hart zich verre houdt. Het ware van dien aard weten, kunnen ook de allerergsten, en somtijds beter dan anderen. Bij sommigen bestaat er ook een overreding van het ware, die van zulk een natuur is, dat niemand iets anders kan weten, dan dat het echt is, maar toch is het niet echt, wanneer er geen leven van het goede is. Het is de aandoening van de eigen- of wereldliefde, die een dergelijke overreding aanvoert, welke zij ook met de hevigheid van een schijnbaren ijver verdedigen, en waarin zij zelfs zoo ver gaan, dat zij hen verachten, die het niet aannemen of evenzoo gelooven. Maar dit ware is van dien aard als het beginsel bij een ieder, sterker naarmate de eigen- of wereldliefde sterker is; weliswaar sluit dit ware zich bij het booze aan, maar toch verbindt het zich niet met het booze, en daarom wordt het ook in het andere leven uitgeroeid. Anders bij hen, die in het leven van het goede zijn; daar heeft het ware zelf zijn eigen aardbodem en zijn hart, en door den Heer zijn leven.

2690. Vers 17. *En God hoorde de stem van den knaap, en de Engel Gods riep Hagar toe uit den hemel, en zeide tot haar: Wat is u, Hagar; vrees niet, want God heeft de stem van den knaap gehoord, ter plaatse, waar hij is.* God hoorde de stem van den knaap, beteekent de hulp alsdan; en de Engel Gods riep Hagar toe uit den hemel, beteekent vertroosting; en zeide tot haar: Wat is u, Hagar, beteekent de innerlijke gewaarwording aangaande den staat daarvan; vrees niet, want God heeft de stem van den knaap gehoord, ter plaatse, waar hij is, beteekent de hoop op hulp.

2691. Dat de woorden: “God hoorde de stem van den knaap” de hulp alsdan beteekenen, blijkt uit de beteekenis van “God de stem hoorende” in den historischen zin, zijnde hulp verleenen in den innerlijken zin; en uit de beteekenis van den knaap, zijnde het geestelijk ware, waarover eerder, hier zijnde de staat waarin het geestelijke ten aanzien van het ware was, want er wordt gezegd dat Hij hoorde *de stem van den knaap*, en terstond daarop in dit vers, dat Hij gehoord had de stem van den knaap, *ter plaatse waar hij is*, namelijk in welken staat; en in het voorafgaande was aangetoond, dat het een staat van diepste smart was vanwege het verstoken zijn van het ware. Er wordt gezegd, dat de stem van den knaap, en niet die van Hagar werd gehoord, omdat er gehandeld wordt over den staat van den geestelijken mensch. Door den knaap of Ismaël wordt de mensch van de geestelijke Kerk uitgebeeld; door Hagar zijn moeder de aandoening van de erkentissen van het ware, welke datgene is, wat smart heeft. Het redelijke van den mensch wordt geboren

door de aandoening van de wetenschappen als door een moeder (nrs. 1895, 1896, 1902, 1910, 2094, 2524); maar zijn geestelijke door de aandoening van de erkentissen van het ware uit de leer, voornamelijk uit het Woord. Het geestelijke zelf is hier de knaap, de aandoening van de erkentissen van het ware is hier Hagar.

2692. Dat de woorden: “en de Engel Gods riep Hagar toe uit den hemel” de vertroosting beteekenen, blijkt uit de beteekenis van toeroepen uit den hemel, voorts van den Engel Gods, alsmede van Hagar. “Toeroepen uit den hemel” beteekent den invloed; de Engel Gods den Heer (nrs. 1925, 2319), en Hagar de aandoening van de erkentissen van het ware (nr. 2691). De invloed des Heeren in de aandoening van het ware, wanneer deze in de diepste smart verkeert wegens het verstoken zijn, is vertroosting. Hetgeen van den Heer bij den mensch invloet, wordt genoemd: “toegeroepen uit den hemel”, daar het door middel van den Hemel geschiedt, en zich aldaar duidelijk openbaart; maar in de innerlijke gewaarwording en gedachte van den mensch is het duister, en openbaart zich alleen door een verandering van den staat der aandoening, zooals hier door het ontvangen van vertroosting.

2693. Dat de woorden: “hij zeide tot haar: Wat is u, Hagar” de innerlijke gewaarwording aangaande den staat daarvan beteekenen, blijkt uit de beteekenis van zeggen in de historische gedeelten des Woords, zijnde innerlijk gewaarworden, waarover eerder; en uit de beteekenis van “wat is u, Hagar”, zijnde de staat, waarin zij was; hier beteekent het, dat de Heer den staat daarvan kende, hoewel zij wordt ondervraagd, en er gezegd wordt: “wat is u, Hagar”. In den zin van de letter is het een ondervraging door den Heer, maar in den innerlijken zin is het een oneindige gewaarwording van alle dingen. Men leest soms in het Woord, dat menschen over hun staat ondervraagd worden, maar dit komt, omdat de mensch niet anders gelooft, dan dat niemand zijn gedachten kent, nog minder den staat zijner aandoeningen; voorts ook opdat zij er vertroosting in vinden, hun gevoelens te kunnen uiten, hetgeen de smart pleegt te lenigen (men zie nrs. 1701, 1931).

2694. Dat de woorden: “vrees niet, want God heeft de stem van den knaap gehoord, ter plaatse, waar hij is” de hoop op hulp beteekenen, blijkt uit de beteekenis van “vrees niet”, zijnde niet vertwijfelen; want wanneer de vrees is opgeheven, is de hoop aanwezig; en uit de beteekenis van het hooren van de stem van den knaap, zijnde de hulp, waarover boven nr. 2691, waar dergelijke woorden staan. In de verzen, die voorafgaan, werd gehandeld over den staat der verlaten, waarin diegenen zijn, die hervormd en geestelijk worden; nu wordt er gehandeld over hun herstel, en hier over de vertroosting en de hoop

op hulp. Dat zij, die hervormd worden, in onwetendheid omtrent het ware of in verlating worden gebracht, tot smart en vertwijfeling toe, en dat hun eerst dan van den Heer vertroosting en hulp gewordt, is heden ten dage onbekend, omdat weinigen hervormd worden. Zij, die van dien aard zijn, dat zij hervormd kunnen worden, worden in dezen staat gebracht, zoo niet in het leven van het lichaam, dan toch in het andere leven, alwaar deze staat zeer wel bekend is, en verwoesting of verlating wordt genoemd, waarover een en ander in het eerste deel, alwaar men ook zie nr. 1109. Zij, die in een dergelijke verwoesting of verlating zijn, worden tot wanhoop gebracht, en wanneer zij in dien staat zijn, ontvangen zij vertroosting en hulp van den Heer, en worden ten slotte van daar in den Hemel geheven, alwaar zij onder de Engelen als het ware opnieuw onderwezen worden in de goedheden en waarheden des geloofs. De reden dezer verwoesting en verlating is hoofdzakelijk deze, dat de overreding, die zij uit het eigene hebben aangenomen, gebroken zal worden (men zie nr. 2682); alsmede, dat zij de innerlijke gewaarwording van het goede en ware zullen ontvangen, hetgeen zij niet kunnen ontvangen, vooraleer de overreding, uit het eigene verworven, als het ware verzacht is. De staat van angst en smart tot vertwijfelens toe werkt dit uit. Wat goed, ja zelfs wat zalig en gelukkig is, kan niemand met een fijnen zin gewaarworden wanneer hij niet geweest is in een staat van hetgeen niet goed, niet zalig, en niet gelukkig is. Hierdoor verwerft hij een sfeer van innerlijke gewaarwording, en zulks in den graad, waarin hij was in den tegenovergestelden staat. De sfeer der innerlijke gewaarwording en de uitbreiding van haar grenzen komt voort uit de tot een werkelijk onderscheid gebrachte verhoudingen. Dit zijn de redenen der verwoesting of verlating, behalve vele andere. Doch ter verduidelijking deze voorbeelden: wanneer hun, die alle dingen aan hun eigen schranderheid toeschrijven en weinig of niets aan de Goddelijke Voorzienigheid, door duizend en nog eens duizend redeneeringen werd bewezen, dat de Goddelijke Voorzienigheid universeel is, maar universeel hierdoor, wijl zij tot in de allerkleinste bijzonderheden doorgaat, en dat zelfs geen haar van het hoofd valt, dat is, dat zelfs niet het minste gebeurt, dat niet voorzien is en waarin niet dienovereenkomstig voorzien wordt, zou hun staat van denken over eigen schranderheid er toch niet door veranderen, dan alleen voor dat ééne oogenblik, dat zij zich door de redeneeringen voelen overwonnen; ja zelfs zouden zij, wanneer ditzelfde hun proefondervindelijk bewezen werd, terwijl zij de proefnemingen zien of daarin zijn, toegeven dat het zoo is, maar na verloop van eenige oogenblikken keeren zij tot hun zelfden staat van meening terug. Zulke dingen oefenen eenige tijdelijke werking op de gedachte, maar

niet op de aandoening, en wanneer de aandoening niet gebroken wordt, blijft de gedachte in haar staat, want de gedachte ontleent haar geloof en haar leven aan de aandoening. Wanneer echter smart en angst over hen gebracht wordt dienaangaande, dat zij hoegenaamd niets uit henzelf vermogen, en zulks tot vertwijfelens toe, dan wordt de overreding gebroken, en de staat veranderd; en dan kunnen zij in het geloof geleid worden, dat zij niets uit zichzelf vermogen, maar dat alle macht, schranderheid, inzicht en wijsheid van den Heer komt. Desgelijks is het gesteld met hen, die gelooven, dat het geloof van henzelf en dat het goede van henzelf komt. Ter verduidelijking nog een ander voorbeeld: Zij, die deze overreding hebben aangenomen, dat er, wanneer zij eenmaal gerechtvaardigd zijn, niets kwaads meer bij hen is, maar dat het booze volledig weggevaagd en uitgewischt is, en dat zij aldus rein zijn — wanneer het hun door duizenden redenen wordt duidelijk gemaakt, dat er niets wordt weggevaagd en uitgewischt, maar dat zij van het booze worden afgehouden en in het goede worden gehouden door den Heer, (zij namelijk, die van zulk een aard zijn, dat het hun door het leven van het goede, waarin zij in de wereld geweest waren, mogelijk is), en wanneer zij bovendien door ondervindingen overtuigd worden, dat zij van zichzelf niets dan het booze zijn, ja zelfs de allervuilste opeenhoopingen van boosheden, wijken zij desnietteenstaande niet van het geloof van hun meening af. Doch wanneer zij tot dien staat gebracht worden, dat zij in zichzelf de hel ontwaren, en zulks dermate, dat zij er aan wanhopen ooit behouden te kunnen worden, dan eerst wordt deze overreding gebroken, en daarmede hun trots, en hun verachting van anderen bij zichzelf vergeleken, alsmede de verwatenheid, dat zij het alleen zijn, die behouden worden; en zij kunnen geleid worden tot de ware geloofsbelijdenis; niet alleen dat al het goede van den Heer komt, maar dat alle dingen tot Zijn Barmhartigheid behooren; en ten slotte tot de vernedering des harten voor den Heer, welke niet bestaan kan zonder de erkenning van zichzelf. Hieruit blijkt nu duidelijk, waarom zij, die hervormd of geestelijk worden, in den staat van verwoesting of verlating worden gebracht, waarover in de voorafgaande verzen is gehandeld; en dat hun, wanneer zij in dezen staat zijn tot vertwijfelens toe, dan eerst vertroosting en hulp van den Heer gewordt.

2695. Vers 18. *Sta op, hef den knaap op, en versterk uwe hand in hem, want Ik zal hem tot eene groote natie stellen.* Sta op, beteekent de verheffing des gemoeds; hef den knaap op, beteekent het geestelijke ten aanzien van het ware; en versterk uwe hand in hem, beteekent de ondersteuning daardoor; want Ik zal hem tot eene groote natie stellen, beteekent de geestelijke Kerk.

2696. Dat de woorden: “Sta op” de verheffing des gemoeds beteekenen, blijkt uit de beteekenis van opstaan in het Woord, hetgeen daar waar het vermeld wordt, eenige verheffing insluit, waarover nr. 2401; hier de verheffing des gemoeds, want verlichting, en in het volgende vers onderwijzing, in de waarheden.

2697. Dat de woorden: “hef den knaap op” het geestelijke ten aanzien van het ware beteekenen, blijkt uit de beteekenis van den knaap, zijnde het geestelijke voornamelijk ten aanzien van het ware, waarover de nrs. 2677, 2687; want de mensch van de geestelijke Kerk schijnt door de waarheden des geloofs wederverwekt te worden, maar hij weet niet, dat het geschiedt door het goede van het ware, want dit verschijnt niet, en openbaart zich alleen in de aandoening van het ware, en daarna in het leven overeenkomstig het ware. Nooit kan iemand door het ware worden wederverwekt, wanneer met het ware niet het goede aanwezig is, want het ware zonder het goede heeft geen leven; vandaar komt er door het van het goede gescheiden ware niet enig nieuw leven, dat de mensch evenwel door de wederverwekking bezit.

2698. Dat de woorden: “en versterk uwe hand in hem” de ondersteuning beteekenen, blijkt uit de beteekenis van versterkt worden, zijnde ondersteund worden; en uit de beteekenis van de hand, zijnde de macht, waarover nr. 878, dat is, de macht tot ondersteuning. In hem of in den knaap, wil zeggen daardoor, namelijk door het geestelijke ten aanzien van het ware. Zij, die in innerlijke smart zijn, en in wanhoop vanwege het verstoken zijn van het ware, worden eenig en alleen door het ware opgeheven en ondersteund, want het is hierover dat zij smart en wanhoop verduren. Het goede bij hen, die in de aandoening van het goede zijn, begeert het goede gelijk een hongerige brood; het goede bij hen, die in de aandoening van het ware zijn, begeert echter het ware, gelijk een dorstige water. Wat hier “de hand versterken in hem” beteekent, zal door niemand versbaan worden dan alleen uit den innerlijken zin.

2699. Dat de woorden: “want Ik zal hem tot eene groote natie stellen” de geestelijke Kerk beteekenen, blijkt uit de beteekenis van de groote natie, zijnde de geestelijke Kerk, welke het goede des geloofs zal ontvangen, waarover boven nr. 2669. Er wordt gezegd “eene groote natie”, want het geestelijk Rijk is het tweede Rijk des Heeren, waarover eveneens in het aangehaalde nummer. Zooals de mensch van de geestelijke Kerk door Ismaël wordt uitgebeeld, evenzoo wordt ook de geestelijke Kerk zelve door hem uitgebeeld, alsmede het geestelijk Rijk des Heeren in de Hemelen, want het beeld en de gelijkenis van het een is in het ander. De eerste staat na de verlating werd beschreven in

het voorafgaande vers, welke een staat was van vertroosting en van hoop op hulp. Hun tweede staat na de verlating wordt in dit vers beschreven, welke een staat van daaruit voortvloeiende verlichting en van verkwikking is. Daar deze staten in de wereld onbekend zijn, omdat heden ten dage, als eerder gezegd, weinigen worden wederverwekt, mag medegedeeld worden, van welken aard hun staat is in het andere leven, alwaar deze zeer wel bekend is. Zij, die in verwoesting of verlating waren, worden aldaar, na vertroost te zijn door hoop op hulp, door den Heer in den Hemel geheven, aldus van een staat van schaduw, die de staat der onwetendheid is, in een staat van licht, die een staat van daaruit voortvloeiende verlichting en verkwikking is, dus in een blijdschap, die hun binnenste dingen aandoet. Het is werkelijk licht, waarin zij komen, en het is van dien aard, dat het niet alleen hun gezichtsvermogen verlicht maar tevens ook hun verstand, en hoezeer dit licht hen verkwikt, kan blijken uit den tegenovergestelden staat, waaruit zij bevrijd zijn. Dan komen sommigen, die van een kinderlijk gemoed en een eenvoudig geloof waren, zichzelf voor in witte en glanzende kleederen, sommigen met kronen; sommigen werden tot verschillende engelengezelschappen rondgeleid, en overal met naastenliefde als broeders ontvangen, en al het goede, dat aldaar hun nieuwe leven van dienst is, wordt hun voorgelegd; sommigen wordt het gegeven, de onmetelijkheid van den Hemel of van het Rijk des Heeren te zien en tevens de gelukzaligheid van hen, die daar zijn, gewaar te worden; behalve talloze andere dingen, die niet beschreven kunnen worden. Van dien aard is de staat van de eerste verlichting, en van de daaruitvloeiende verkwikking diergenen, die uit de verlating komen.

2700. Vers 19. *En God opende hare oogen, en zij zag eenen waterput; en zij ging, en vulde de flesch met water, en gaf den knaap te drinken.* God opende hare oogen, beteekent het inzicht; en zij zag eenen waterput, beteekent het Woord des Heeren, waaruit de waarheden voortkomen; en vulde de flesch met water, beteekent de waarheden daaruit; en gaf den knaap te drinken, beteekent het onderricht in geestelijke dingen.

2701. Dat de woorden: “God opende hare oogen” het inzicht beteekenen, blijkt uit de beteekenis van openen, en dat God opent; alsmede van de oogen, zijnde inzicht geven. Dat de oogen het verstand beteekenen, zie men in nr. 212, evenals het gezicht of zien, nrs. 2150, 2325. Er wordt gezegd, dat God de oogen opent, wanneer Hij het inwendig gezicht of het verstand opent, hetgeen geschiedt door een invloed in het redelijke van den mensch, of liever, in het geestelijke van zijn redelijke, zulks langs den weg van de ziel of langs den innerlijken weg, die den mensch onbekend is. Deze invloedvloed is de

staat van zijn verlichting, waarin de waarheden, welke hij hoort of leest, voor hem bevestigd worden door een zekere gewaarwording van binnen in zijn verstandelijke. De mensch gelooft, dat dit hem ingeboren is, en voortkomt uit zijn eigen verstandelijk vermogen, maar hij dwaalt grootelijks daarin, want het is een invloed van den Heer uit door den Hemel in het duistere, begoochelende en schijnbare van den mensch, en door het goede, dat daarin is, maakt het, dat de dingen die hij gelooft, op het ware gelijken; maar met verlichting in de geestelijke dingen des geloofs worden alleen zij gezegend, die geestelijk zijn. Dit is het, wat daarmede wordt aangeduid, dat God de oogen opent. Dat het oog het verstand beteekent, komt omdat het gezicht van het lichaam overeenstemt met het gezicht van zijn geest, dat het verstand is; en omdat het daarmede overeenstemt, wordt door het oog in het Woord, bijna overal waar het vermeld wordt, het verstand aangeduid, ook waar het anders opgevat wordt, zooals waar de Heer bij Mattheus zegt:

“De *lamp* des lichaams is het oog; indien dan uw *oog* eenvoudig is, zoo zal uw geheele lichaam verlicht wezen; maar indien uw *oog* boos is, wo zal geheel uw lichaam verduisterd zijn; indien dan het schijnsel duisternis is, hoe groot zal de duisternis zijn” (6: 22, 23; Lukas 11: 34), alwaar het oog het verstand is, waarvan het geestelijke het geloof is, hetgeen ook uit de verklaring aldaar kan blijken: “indien dan het schijnsel duisternis is, hoe groot zal dan de duisternis zijn”. Desgelijks bij denzelfde:

“Indien dan uw rechteroog u ergert, trekt het uit, en werpt het van u” (5: 29; hfdst. 18: 9);

het linkeroog is het verstandelijke, het rechteroog echter de aandoening daarvan; dat het rechteroog uitgerukt moet worden, wil zeggen, dat de aandoening bedwongen moet worden, wanneer zij ergernis verwekt. Bij denzelfde:

“Uwe *oogen* zijn zalig, omdat zij *zien*, en uwe ooren, omdat zij hooren” (13: 16).

En bij Lukas:

“Jezus zeide tot de discipelen: Zalig zijn de *oogen*, die *zien*, hetgeen gij ziet” (10: 23);

aldaar wordt “door de oogen die zien” het inzicht en het geloof aangeduid; want dat zij den Heer zagen alsmede Zijn wonderen en werken, maakte hen niet zalig, maar dat zij ze met het verstand begrepen en geloof hadden, hetgeen zien met de oogen is, en dat zij gehoorzaamden, hetgeen hooren met de ooren is. Dat zien met de oogen verstaan is, alsmede geloof hebben, zie men in de nrs. 597, 2325; want het verstand is het geestelijke van het gezicht,

en het geloof is het geestelijke van het verstand. Het gezicht van het oog komt voort uit het licht van de wereld, het gezicht van het verstand uit het licht van den Hemel, vloeiende in de dingen, die tot het licht van de wereld behooren. Vandaar wordt er gesproken van zien met het verstand, en zien door het geloof. Dat met het oor hooren wil zeggen gehoorzamen, zie men in nr. 2542. Bij Markus:

“Jezus zeide tot de discipelen: Bemerkt gij nog niet, en *verstaat* gij niet? Hebt gij nog uw verhard hart? *Oogen hebbende ziet gij niet* en ooren hebbende hoort gij niet” (8: 17, 18),

alwaar duidelijk blijkt, dat niet willen verstaan en niet gelooven is oogen hebben en niet zien. Bij Lukas:

“Jezus zeide aangaande de stad: Indien gij hadt geweten, hetgeen tot uwen vrede dient, maar het is verborgen voor *uwe oogen*” (19: 41, 42).

En bij Markus:

“Van den Heer is dit geschied, en het is wonderlijk in *onze oogen*” (12: 11),

alwaar verborgen voor de oogen en wonderlijk in de oogen wil zeggen: voor het verstand, zooals een ieder bekend is uit de beteekenis van het oog, ook in het gewone spraakgebruik.

2702. Dat de woorden: “en zij zag eenen waterput” het Woord des Heeren beteekenen, waaruit de waarheden voortkomen, blijkt uit de beteekenis van den waterput en van de bron, zijnde het Woord, alsmede de leer uit het Woord, bijgevolg ook het ware zelf, waarover zoo aanstonds; en uit de beteekenis van het water, zijnde het ware. Dat de put, waarin het water is, en de bron, het Woord des Heeren is, alsmede de leer uit het Woord, bijgevolg ook het ware zelf, kan uit zeer vele plaatsen blijken. Daar hier over de geestelijke Kerk wordt gehandeld, wordt er “waterput”, niet “bron” gezegd, zooals ook in de volgende verzen van dit hoofdstuk:

“Abraham berispte Abimelech ter oorzake van eenen *put*, dien Abimelechs knechten afgenomen hadden” (vers 25);

voorts in het 26ste hoofdstuk van Genesis:

“Al de *putten*, die de knechten van Jischaks vader gegraven hadden, in de dagen van zijnen vader Abraham, die stopten de Filistijnen. En Jischak keerde weder, en groef de *waterputten*, die zij in de dagen van Abraham zijnen vader gegraven, en die de Filistijnen na Abrahams dood toegestopt hadden. En de knechten van Jischak groeven in het dal, en zij vonden aldaar *eenen put van levende wateren*. En zij groeven eenen anderen *put*, en zij twistten over dien niet. En het geschiedde

te dien dage, en Jischaks knechten kwamen en boodschapten hem van de zaak des *puts*, dien zij gegraven hadden, en zij zeiden hem: Wij hebben *wateren* gevonden” (vers 15, 18, 19, 20, 21, 22, 25, 32); daar wordt door “putten” niets anders aangeduid dan leerstellige dingen waarover getwist, en waarover niet getwist werd. Anders zou het feit, dat zij putten groeven en daar zoo vaak over twistten, niet van zooveel belang zijn om in het Goddelijk Woord vermeld te worden. De put waarover bij Mozes gesproken wordt, beteekent desgelijks het Woord of de leer:

“Zij reisden naar *Beer*; dit is de *put*, van welken Jehovah tot Mozes zeide: Verzamel het volk, en Ik zal hun *wateren* geven; toen zong Israël dit lied: Spring op, gij *put*, antwoordt daarop; de vorsten hebben den *put* gegraven, de bereidwilligheden van het volk hebben hem gegraven, in den wetgever, met hunne staven” (Num. 21: 16, 17, 18).

Daar de put deze dingen beteekende, werd dit profetische lied van Israël gezongen, waarin gehandeld wordt over de leer van het ware, zooals uit elke bijzonderheid in den innerlijken zin blijkt; vandaar de naam Beer, en vandaar de naam Beerscheba, en zijn beteekenis in den innerlijken zin, zijnde de leer zelve. Doch de leer, waarin geen waarheden zijn, wordt een kuil genoemd, of een put waarin geen water is, zooals bij Jeremia:

“Hunne voortreffelijken zonden hunne kleinen naar *water*, zij kwamen tot de *grachten*, zij vonden geen *water*, zij kwamen met hunne vaten ledig weder” (14: 3),

alwaar de wateren voor de waarheden staan, en de grachten, waar zij geen wateren vonden, voor de leer waarin het ware niet is. Bij denzelfde:

“Mijn volk heeft twee boosheden gedaan: Mij, *de springader der levende wateren*, hebben zij verlaten, om zichzelve *kuilen* uit te houwen, *gebroke kuilen*, die geen *wateren* houden kunnen” (2: 13),

alwaar de kuilen desgelijks voor de leeringen staan, die niet waar zijn, en de gebroke kuilen voor samengeflanste leerstellige dingen. Dat de bron het Woord is, voorts de leer, bijgevolg het ware, bij Jesaja:

“De verdrukten en de nooddruftigen zoeken *wateren*, en er zijn geene; hunne tong versmacht van dorst; Ik, Jehovah, zal hen verhooren; de God Israëls zal hen niet verlaten; Ik zal *rivieren* op de hellingen openen, en *fonteynen* in het midden der valleien; Ik zal de woestijn tot een *poel der wateren* zetten, en het dorre land tot *tochten der wateren*” (41: 17, 18),

alwaar gehandeld wordt over de verlating van het ware, hetgeen daarmee wordt aangeduid, dat de verdrukten en nooddruftigen wateren zochten

en er waren geene, en dat hun tong van dorst versmachtte; daarna over de vertroosting, de verkwikking, en de onderwijzing na de verlating (zooals in deze verzen, alwaar van Hagar sprake is), hetgeen daarmede wordt aangeduid, dat Jehovah de rivieren op de hellingen opende, in het midden der valleien fonteinen stelde, de woestijn tot een poel der wateren en het dorre land tot tochten der wateren, welke dingen alle tot de leer van het ware en de daaruit voortvloeiende aandoening behooren. Bij Mozes:

“Israël woonde zeker alleen aan Jakobs *fontein*, aan een land van koren en most, ja zijn hemelen druipen van dauw” (Deut. 33: 28);

Jakobs fontein voor het Woord en de daaruit voortvloeiende leer van het ware. Daar Jakobs fontein het Woord beteekende en de daaruit voortvloeiende leer van het ware, sprak de Heer, toen Hij tot Jakobs fontein kwam, met de vrouw uit Samaria, en leerde, wat door de fontein en door water wordt aangeduid, waarover aldus bij Johannes:

“Jezus kwam in eene stad van Samaria, genaamd Sichar; aldaar was de *fontein Jakobs*; Jezus dan, vermoeid zijnde van de reize, zat alzoo neder nevens de *fontein*. Er kwam eene vrouw uit Samaria om water te putten; Jezus zeide tot haar: Geef Mij te drinken. Jezus zeide: Indien gij de gave Gods kendet, en wie Hij is, die tot u zegt: Geef Mij te drinken; zoo zoudt gij van Hem begeerd hebben, dat Hij u *levend water* zoude gegeven hebben; een ieder, die van dit water drinkt, zal wederom dorsten; maar zoo wie gedronken zal hebben van het *water*, dat Ik hem geven zal, dien zal in eeuwigheid niet dorsten; maar het *water*, dat Ik hem zal geven, zal in hem worden eene *fontein van water*, springende tot in het eeuwige leven” (4: 5, 6, 7, 10, 13, 14).

Daar de fontein Jakobs het Woord beteekende, het water het ware, en Samaria de geestelijke Kerk, zooals herhaaldelijk in het Woord, sprak de Heer met de vrouw uit Samaria, en leerde, dat de leer van het ware van Hem uitgaat, en dat wanneer zij van Hem uitgaat, of, wat hetzelfde is, van Zijn Woord, zij een fontein van water, springende tot in het eeuwige leven, is, en dat het ware zelf levend water is. Desgelijks bij denzelfde:

“Jezus zeide: Zoo iemand dorst, die kome tot Mij en drinke; die in Mij gelooft, gelijkerwijs de Schrift zegt, *rivieren des levenden waters* zullen uit zijnen buik vloeien” (7: 37, 38).

En bij denzelfde:

“Het Lam, dat in het midden des troons is, zal hen weiden, en zal hen leiden tot *levende fonteinen, der wateren*, en God zal alle tranen van hunne oogen afwisschen” (Openb. 7: 17);

bij denzelfde:

“Ik zal den dorstige geven uit de *fontein van het water des levens* voor niet” (Openb. 21: 6);

rivieren des levenden waters en levende fonteinen der wateren voor waarheden, die van den Heer uitgaan, of van Zijn Woord, want de Heer is het Woord. Het goede der liefde en der naastenliefde, dat eenig en alleen van den Heer komt, is het leven van het ware. Dorstige wordt hij genoemd, die in de liefde tot en in de aandoening van het ware is; geen ander kan dorsten. Deze waarheden worden ook “fonteinen des heils” genoemd, bij Jesaja:

“Met vreugde zult gijlieden *wateren* scheppen uit de *fonteinen des heils*, en te dienzelven dage zult gij zeggen: Bekent Jehovah, roept Zijnen naam aan” (12: 3, 4).

Dat de fontein het Woord is, of de leer daarvan, blijkt ook duidelijk bij Joël:

“Het zal te dien dage geschieden, dat de bergen van most zullen druipen, en de heuvelen van melk vlieten, en alle *stroomen* van Jehudah van *wateren* vlieten, en er zal eene *fontein* uit het huis van Jehovah uitgaan, en de rivier Schittim bewateren” (3: 18),

alwaar de wateren voor de waarheden staan, de fontein uit het huis van Jehovah voor het Woord des Heeren. Bij Jeremia:

“Ziet, Ik zal ze aanbrengen uit het land van het noorden, en zal hen vergaderen van de zijden der aarde, onder hen de blinden en lammen; zij zullen komen met geweën, en met smeekingen zal Ik hen voeren tot de *fonteinen der wateren in eenen rechten weg*, waarin zij zich niet zullen stooten” (31: 8, 9);

“fonteinen der wateren in eenen rechten weg” staat klaarblijkelijk voor de leerstellige dingen van het ware; het land van het noorden voor de onwetendheid omtrent of de verlating van het ware; “geweën en smeekingen” voor hun staat van smart en wanhoop; “gevoerd worden tot de fonteinen der wateren” voor de verkwikking en de onderwijzing in waarheden, zooals hier, waar over Hagar en haar zoon gehandeld wordt. Over dezelfde dingen aldus bij Jesaja: “De woestijn en de dorre plaatsen zullen hierover vroolijk zijn, en de woestijner zal zich verheugen, en zal bloeien als eene roos; spuitende zal zij uitspruiten, en zich verheugen, ja met verheuging en gezang; de heerlijkheid van Libanon is haar gegeven, de eer van Karmel en Scharon; zij zullen zien de heerlijkheid van Jehovah, de eer onzes Gods. Stelt de slappe handen vast, en versterkt de struikelende knieën; der blinden oogen zullen opengedaan worden, en der dooven ooren zullen geopend worden; in de *woestijn* zullen *wateren* uitbarsten, en *rivieren* in de wildernis, en de dorre plaats zal tot

staand water, worden, en de dorstige grond tot *springaders der wateren*” (35: 1, 2, 3, 5, 6, 7), alwaar de woestijn voor de verlating van het ware staat; wateren, rivieren, staand water, springaders der wateren voor de waarheden, die een verkwikking en een vreugde zijn voor hen, die in de verwoesting geweest waren, wier vreugden hier met vele dingen worden beschreven. Bij David:

“Jehovah zendt *fonteinen in de dalen* uit, zij zullen henenwandelen tusschen de bergen; zij zullen alle wilde dier der velden drinken, de wilde ezels zullen hunnen dorst breken; Hij bewatert de bergen uit *Zijne opperzalen*” (Psalm 104: 10, 11, 13);

fonteinen voor waarheden; bergen voor de liefde tot het goede en ware; drinken voor onderwijzen; de wilde dieren der velden voor hen, die hiervan leven; men zie de nrs. 774, 841, 908; de wilde ezels voor hen, die alleen in het redelijk ware zijn (nrs. 1949, 1950, 1951). Bij Mozes:

“Jozef is de zoon van eene vruchtbare, de zoon van eene vruchtbare aan eene *fontein*” (Gen. 49: 22);

fontein voor de leer, uitgaande van den Heer. Bij denzelfde:

“Jehovah, uw God, brengt u in een goed land, een land van *rivieren, wateren, fonteinen, diepten*, uitgaande in dal en in berg” (Deut. 8: 7);

land voor het Rijk des Heeren en de Kerk (nrs. 662, 1066, 1067, 1262, 1413, 2571), dat goed genoemd wordt vanwege de liefde en de naastenliefde; rivieren, wateren, fonteinen en diepten voor de daaruit voortvloeiende waarheden. Bij denzelfde:

“Het land Kanaän, een land van bergen en van dalen, het drinkt *wateren* bij den regen des hemels” (Deut. 11: 11).

Dat wateren zoowel geestelijke als redelijke, alsmede wetenschappelijke waarheden zijn, blijkt duidelijk uit de navolgende plaatsen; bij Jesaja:

“Ziet, de Heer Jehovah Zebaoth zal van Jeruzalem en van Jehudah wegnemen allen stok des broods, en allen stok des *waters*” (3: 1).

Bij denzelfde:

“Komt den dorstige tegemoet met *wateren*, bejegent den vluchtende met zijn brood” (21: 14).

Bij denzelfde:

“Welgelukzalig zijt gijlieden, die aan *alle wateren* zaait” (32: 20).

Bij denzelfde:

“Die in gerechtigheden wandelt, en die billijkheden spreekt, zal in de hoogten wonen; zijn brood zal hem gegeven worden, zijne *wateren* zullen *getrouw* zijn” (33: 15, 16).

Bij denzelfde:

“Dan zullen zij niet dorsten; Hij zal hen in de woestijn leiden; Hij zal de *wateren* uit den rotsteen doen vlieten voor hen; en Hij klieft den rotssteen, en de *wateren* vloeien daarhenen” (48: 21; Exod. 17: 1 tot 8; Num. 20: 11, 13).

Bij David:

“Hij kliefte de rotsstenen in de *woestijn*, en drenkte hen overvloedig als uit *afgronden*; Hij bracht *stroomen* voort uit de steenrots, en deed de *wateren* afdalen als eene rivier” (78: 15, 16),

alwaar de steenrots voor den Heer staat; wateren, rivieren en afgronden daaruit voor de waarheden, van Hem uitgaande. Bij denzelfde:

“Jehovah stelt de *rivieren*, tot eene *woestijn*, en de *tochten der wateren* tot droogte; Hij stelt de *woestijn* tot een *poel der wateren*, en het dorre land tot *tochten der wateren*” (Psalm 107: 33, 35).

Bij denzelfde:

“De stem van Jehovah is op de *wateren*; Jehovah is op vele *wateren*” (Psalm 29: 3).

Bij denzelfde:

“De *rivier*, hare *stroomen* zullen verblijden de stad Gods, het heiligdom der woningen des Allerhoogsten” (Psalm 46: 5).

Bij denzelfde:

“Door het Woord van Jehovah zijn de hemelen gemaakt, en door den geest Zijns monds al hun heir; Hij vergadert de *wateren der zee* als eenen hoop; Hij stelt den *afgronden* schatkameren” (Psalm 33: 6, 7).

Bij denzelfde:

“Gij bezoekt het land, en verlustigt u grootelijks daarin; Gij verrijkt het, *de rivier Gods is vol wateren*” (Psalm 65: 10).

Bij denzelfde:

“De *wateren* zagen U, o God, de *wateren* zagen U; de *afgronden* waren beroerd; de wolken goten *wateren* uit; Uw weg *was* in de *zee*, en Uw pad in vele wateren” (Psalm 77: 17, 18, 20).

Het is voor een ieder duidelijk, dat de wateren hier geen wateren beteekenen, en dat het ook niet is bedoeld, dat de afgronden beroerd waren, en dat de weg van Jehovah in de zee was, en Zijn pad in de wateren; maar dat het geestelijke wateren zijn, dat is, geestelijke dingen, die waarheden zijn. Anders zou het een opeenstapeling van zinledige woorden zijn. Bij Jesaja:

“O, alle gij dorstigen, komt tot de *wateren*, en die geen zilver heeft, komt, koopt” (55: 1).

Bij Zacharia:

“Het zal te dien dage geschieden, dat er *levende wateren* uit Jeruzalem zullen gaan, de helft van die naar de oostzee, en de helft van die naar de achterste zee” (14: 8).

Bovendien, waar in het Woord gehandeld wordt over de Kerk die geplant moet worden en geplant is, en deze beschreven wordt door een paradijs, een hof, een bosch of door boomen, is het gebruikelijk, dat zij ook beschreven wordt door wateren of rivieren, die besproeien, waardoor geestelijke, redelijke of wetenschappelijke dingen worden aangeduid, die tot het ware behooren, zooals in de beschrijving van het paradijs (Gen. 2: 8, 9), dat ook beschreven wordt door de rivieren aldaar (vers 10 tot 14), waarmede die dingen worden aangeduid, die tot de wijsheid en het inzicht behooren (men zie nrs. 107 tot 121). Desgelijks op vele andere plaatsen in het Woord; zooals bij Mozes:

“Gelijk dalen worden zij geplant, als *hoven aan de rivier*, als de sandelboomen die de Heer heeft geplant, als de *cederboomen aan de wateren*; de *wateren* zullen vloeien uit zijne emmeren, en zijn zaad zal in *vele wateren* zijn” (Num. 24: 6, 7).

Bij Ezechiël:

“Hij nam van het zaad des lands, en leide het in een zaadveld, hij nam het *bij vele wateren*; het sproot uit, en werd tot een weligen *wijnstok*” (17: 5, 6);

dat de wijnstok en de wijngaard de geestelijke Kerk beteekent, zie men in nr. 1069. Bij denzelfde:

“Uwe moeder was als een *wijnstok* in uwe gelijkenis, *geplant bij wateren*; hij was vruchtbaar en vol ranken van wege *vele wateren*” (19: 10).

Bij denzelfde:

“Zie Aschur op den Libanon; *de wateren maakten hem groot*, de *afgrond* maakte hem hoog, gaande met *zijne rivieren* rondom zijne planting, en *zond zijne waterleidingen uit tot alle boomen des velds*” (31: 4).

Bij denzelfde:

“Zie, er was aan den *oever der rivier zeer veel geboomte*, van deze en van gene zijde. Hij zeide tot mij: *Deze wateren* vlieten uit naar de oostelijke grens, en dalen af over de vlakke, en komen naar de *zee*, en in de zee uitgebracht zijnde, worden de *wateren* gezond. En het zal geschieden, dat alle levende ziel, die kruipt, overal waarhenen eene der *twee rivieren* zal komen, leven zal; en er zal zeer veel visch zijn, omdat *deze wateren* daarhenen gekomen zullen zijn; en zij zullen gezond worden, zoodat het zal leven, alles, waarhenen de *rivier* zal komen. Hare modderige

plaatsen en hare moerassen zullen niet gezond worden; zij zullen tot zout overgegeven worden” (47: 7, 8, 9, 11);

hier wordt gehandeld over het Nieuwe Jeruzalem of over het geestelijk Rijk des Heeren; de wateren uitvlietende naar de oostelijke grens beteekenen de uit de hemelsche dingen voortkomende geestelijke dingen, die waarheden zijn uit hemelschen oorsprong, dat is, geloof uit liefde en naastenliefde (nrs. 101, 1250); afdalen in de vlakke beteekent de leerstellige dingen die tot het redelijke behooren (nrs. 2418, 2450); komen naar de zee, beteekent tot de wetenschappelijke dingen; de zee is de vergadering daarvan (nr. 28); de levende ziel die kruipt, beteekent hun verlustigingen (nrs. 746, 909, 994), die leven door de wateren der rivier, dat is, door de geestelijke dingen uit hemelschen oorsprong; veel visch voor een overvloed van toepasselijke wetenschappelijke dingen (nrs. 40, 991); modderige plaatsen en moerassen voor niet toepasselijke en onreine dingen; overgaan tot zout, voor verwoest worden (nr. 2455). Bij Jeremia:

“Gezegd de man, die op Jehovah vertrouwt; hij zal zijn als een *boom, die aan wateren geplant is*, en zijne wortelen uitschiet aan eene *rivier*” (17: 7, 8).

Bij David:

“Hij zal zijn als een boom, *geplant aan de rivieren der wateren*, die zijne vrucht zal geven op zijnen tijd” (Psalm 1: 3).

Bij Johannes:

“Hij toonde mij eene *zuivere rivier van het water des levens*, blinkend als kristal, voortkomende uit den troon Gods, en des Lams; in het midden van hare straat, en op de eene en de andere zijde der *rivier*, was de *boom des levens*, voortbrengende twaalf vruchten” (Openb. 22: 1, 2).

Daar nu de wateren, in den innerlijken zin des Woords, waarheden beteekenen, was het in de Joodsche Kerk, terwille van de uitbeelding voor de Engelen, bij wie de ritueele dingen geestelijk werden beschouwd, bevolen, dat de priesters en de Levieten *zich met water zouden wasschen*, wanneer zij tot het ambt toetraden, en wel uit het *waschbekken* tusschen de tent en het altaar, en later uit de *koperen zee* en de overige waschbekkens rondom den Tempel, die er inplaats van een fontein waren. Desgelijks ter wille van de uitbeelding de instelling aangaande het *water der zonde* of der ontzondiging, dat gesprengd moest worden op de Levieten (Num. 8: 7); voorts aangaande het *water der afzondering*, uit de asch van een roode vaars (Num. 19: 2 tot 19); en dat de buit op de Midianieten behaald, gereinigd zou worden door *water* (Num. 31: 19 tot 25). *De wateren, die uit den rotssteen gegeven werden*

(Exod. 17: 1 tot 8; Num. 20: 1 tot 13; Deut. 8: 15), beeldden uit en beteekenden den overvloed van geestelijke dingen of van waarheden des geloofs door den Heer. *De bittere wateren*, die door een hout gezond werden (Exod. 15: 22 tot 25) beeldden uit en beteekenden, dat de waarheden, die niet behagen, aannemelijk en aangenaam worden door het goede of door de aandoening daarvan. Dat het hout het goede beteekent, dat tot de aandoening of den wil behoort, zie men in nr. 643. Hieruit kan men nu weten, wat water in het Woord beteekent, en vandaar, wat het water in den doop, waarover de Heer aldus spreekt bij Johannes:

“Zoo iemand niet geboren wordt uit *water* en *geest*, hij kan in het koninkrijk Gods niet ingaan” (3: 5),

namelijk, dat water het geestelijke des geloofs is, en de geest het hemelsche daarvan, aldus dat de doop het symbool van de wederverwekking des menschen door den Heer, door middel van de waarheden en goedheden des geloofs, is. Niet dat de wederverwekking door den doop bewerkt wordt, maar door het leven, aangeduid door den doop, in welk leven de Christenen, die de waarheden des geloofs hebben, omdat zij het Woord hebben, moeten binnengaan.

2703. Dat de woorden: “en vulde de flesch met water” de daaruit voortvloeiende waarheden beteekenen, blijkt uit de beteekenis van het water, zijnde het ware, waarover juist te voren.

2704. Dat de woorden: “en gaf den knaap te drinken” het onderricht in geestelijke dingen beteekenen, blijkt uit de beteekenis van “te drinken geven”, zijnde in waarheden onderrichten, en uit de beteekenis van den knaap, zijnde het geestelijke ten aanzien van het ware, waarover nr. 2697. Deze staat, welke die van het onderricht is, waarover in dit vers gehandeld wordt, is de derde staat van hen, die uit de verwoesting of verlating komen; want wanneer zij in den staat van verlichting of van het hemelsch licht komen (waarover gehandeld is in het voorafgaande 18de vers; men zie nr. 2699), zijn zij in de aandoening van het weten en leeren van waarheden; en wanneer zij in deze aandoening zijn, worden zij gemakkelijk en als het ware vanzelf met waarheden vervuld: zij, die op aarde zijn, door het Woord des Heeren of door de leer, maar zij die in den Hemel zijn, door de Engelen, die niets zaliger en gelukkiger vinden, dan de nieuw aangekomen broeders te onderwijzen, en hen te vervullen met waarheden en goedheden, die tot de hemelsche orde behooren, en dus tot den Heer leiden.

2705. Vers 20. *En God was met den knaap, en hij wies op, en hij woonde in de woestijn; en hij was een boogschutter.* God was met den knaap, beteekent de

tegenwoordigheid des Heeren bij de geestelijken; en hij wies op, beteekent de aanwassing; en hij woonde in de woestijn, beteekent betrekkelijk genomen in het duistere; en hij was een boogschutter, beteekent den mensch van de geestelijke Kerk.

2706. Dat de woorden: “God was met den knaap” de tegenwoordigheid des Heeren bij de geestelijken beteekenen, blijkt uit de beteekenis van het zijn van God met iemand, en van den knaap. Dat het zijn van God met iemand de tegenwoordigheid des Heeren beteekent, kan zonder verklaring blijken. De Heer is weliswaar bij een ieder tegenwoordig, want van nergens anders komt het leven, en Hij regeert de allerkleinste bijzonderheden daarvan, ook bij de allerslechtsten, en in de hel zelf, maar op verschillende wijze naar gelang het leven ontvangen wordt. Bij hen, die het leven der liefde tot Zijn goede en ware op een verkeerde wijze ontvangen, en het verdraaien in liefden tot het booze en valsche, is de Heer tegenwoordig, en bestuurt hun einddoelen zooveel mogelijk ten goede, maar Zijn tegenwoordigheid bij hen wordt afwezigheid genoemd, en wel in denzelfden graad als het booze van het goede verwijderd is, en het valsche van het ware. Bij hen echter, die het leven der liefde van het goede en ware des Heeren ontvangen, wordt van tegenwoordigheid gesproken, en wel overeenkomstig den graad van de opname. Het is daarmede vergelijkenderwijs gesteld als met de zon, die tegenwoordig is met haar warmte en licht in den plantengroei der wereld, eveneens overeenkomstig de opname. Dat de knaap het geestelijke ten aanzien van het ware beteekent, is boven gezegd; hier beteekent hij de geestelijken, omdat hij den mensch van de geestelijke Kerk uitbeeldt, voorts de geestelijke Kerk zelve, en in alomvattenden zin het geestelijk Rijk des Heeren; want wanneer er gezegd wordt, dat iemand het geestelijke beteekent, zooals hier de knaap het geestelijke ten aanzien van het ware, sluit het in, dat hij de geestelijken beteekent, want het geestelijke bestaat niet zonder onderwerp; zoo is het ook gesteld met de overige dingen, wanneer in een abstracten zin daarvan gesproken wordt.

2707. Dat de woorden: “en hij wies op” de aanwassing beteekenen, blijkt zonder nadere verklaring.

2708. Dat de woorden: “en hij woonde in de woestijn” beteekenen, in het duistere, betrekkelijk genomen, blijkt uit de beteekenis van wonen, zijnde leven, waarover nr. 2451; en uit de beteekenis van de woestijn, zijnde het weinig levenskrachtige, waarover nr. 1927; hier het duistere, maar betrekkelijk genomen. Onder het betrekkelijk duistere wordt hier de staat der geestelijke Kerk verstaan in verhouding tot den staat van de hemelsche Kerk, of de staat der geestelijken in verhouding tot den staat der hemelschen. De hemelschen

zijn in de aandoening van het goede, de geestelijken in de aandoening van het ware. De hemelschen hebben innerlijke gewaarwording, de geestelijken echter een inspraak van het geweten. Voor de hemelschen verschijnt de Heer als Zon, voor de geestelijken echter als Maan (nrs. 1521, 1530, 1531, 2495). Genen hebben het licht door den Heer, gevende zoowel het gezicht als de gewaarwording van het goede en ware, zooals het licht van den dag door de zon; doch dezen hebben het licht door den Heer als het licht van den nacht door de maan, en dus zijn zij betrekkelijk in het duistere. De reden hiervan is deze, dat de hemelschen in de liefde tot den Heer zijn, en dus in des Heeren leven zelf, maar de geestelijken in liefde jegens den naaste en in geloof, aldus weliswaar in het leven des Heeren, doch duisterder. Vandaar redeneeren de hemelschen nooit over het geloof en zijn waarheden, maar aangezien zij in de innerlijke gewaarwording van het ware door het goede zijn, zeggen zij, dat het zoo is. De geestelijken echter spreken en redeneeren over de waarheden des geloofs, daar zij in het geweten van het goede door het ware zijn; voorts, omdat bij de hemelschen het goede der liefde werd ingeplant in hun wilsdeel, waarin het voornaamste leven van den mensch gelegen is, maar bij de geestelijken in hun verstandsdeel, waarin het secundaire leven van den mensch gelegen is. Dit is de reden, waarom de geestelijken betrekkelijk genomen in het duistere zijn, men zie de nrs. 81, 202, 337, 765, 784, 895, 1114 tot 1125, 1155, 1577, 1824, 2048, 2088, 2227, 2454, 2507. Dit betrekkelijk duistere wordt hier woestijn genoemd. In het Woord beteekent de *woestijn* het weinig bewoonde en weinig bebouwde, en het beteekent het in het geheel niet bewoonde en bebouwde, aldus wordt het gebezigd in tweeërlei zin. Waar het beteekent het weinig bewoonde en bebouwde, of waar weinig woningen, stallen der kudden, grasweiden en wateren zijn, beteekent het datgene of diegenen, die betrekkelijk weinig leven en licht hebben, zooals het geestelijke of de geestelijken in verhouding tot het hemelsche of de hemelschen. Waar het echter het in het geheel niet bewoonde of bebouwde beteekent, of waar geen woningen, stallen der kudden, grasweiden en wateren zijn, duidt het diegenen aan, die in de verwoesting zijn ten aanzien van het goede, en in de verlatenheid ten aanzien van het ware. Dat de woestijn het betrekkelijk weinig bewoonde en bebouwde beteekent, of waar weinig woningen, stallen der kudden, grasweiden en wateren zijn, blijkt uit de navolgende plaatsen, bij Jesaja:

“Zingt Jehovah een nieuw lied, Zijnen lof van het einde der aarde; gij die afdaalt tot de zee, en hare volheid, de eilanden en hunne inwoners; laat de *woestijn* en *hare steden* opheffen, de dorpen die Kedar bewoont;

laat de bewoners van den rotssteen zingen, van den top der bergen afschreeuwen” (42: 10, 11).

Bij Ezechiël:

“Ik zal een verbond des vredes met hen maken, en zal het booze wilde dier uit het land doen ophouden; en zeker zullen zij *wonen in de woestijn*, en slapen in de wouden; en Ik zal dezelve en de plaatsen rondom Mijnen heuvel eenen zegen geven; de boom des velds zal zijne vrucht geven, en het land zal zijne vrucht geven” (34: 25, 26, 27),

alwaar over de geestelijken gehandeld wordt. Bij Hosea:

“Ik zal haar voeren in de *woestijn*, en Ik zal over haar hart spreken, en Ik zal haar geven hare wijngaarden van daar af” (2: 13, 14),

alwaar gehandeld wordt over de verlating van het ware en over de vertroosting daarna. Bij David:

“De *schaapskooien der woestijn* druipen, en de heuvelen zijn aangejord met verheuging; de weiden zijn bekleed met kudden, en de dalen zijn bedekt met koren” (Psalm 65: 13, 14).

Bij Jesaja:

“Ik zal de *woestijn* tot eenen poel der wateren zetten, en het dorre land tot tochten der wateren; Ik zal in de *woestijn* den Schittimceder, en den myrteboom, en den olieachtigen boom zetten; Ik zal in de *woestijn* den denneboom stellen; opdat zij zien, en weten, en overleggen, en te gelijk verstaan, dat de hand van Jehovah zulks gedaan, en dat de Heilige Israëls dit geschapen heeft” (41: 18, 19, 20),

alwaar gehandeld wordt over de wederverwekking van hen, die in onwetendheid omtrent het ware zijn, of van de heidenen; en over de verlichting en de onderwijzing van hen, die in de verlating zijn; de woestijn heeft op hen betrekking; cederboom, myrteboom en olieachtige boom voor de waarheden en goedheden van den inwendigen mensch; de denneboom voor die van den uitwendigen. Bij David:

“Jehovah stelt de rivieren tot eene woestijn, en de tochten der wateren tot een dorstig land; Hij stelt de *woestijn* tot eenen poel der wateren, en het dorre land tot tochten der wateren” (Psalm 107: 33, 35),

desgelijks. Bij Jesaja:

“De *woestijn* en de dorre plaatsen zullen hierover vroolijk zijn, en de wildernis zal zich verheugen, en zal bloeien als eene roos; uitspruitende zal het uitspruiten; in de *woestijn* zullen wateren uitbarsten, en rivieren in de wildernis” (35: 1, 2, 6).

Bij denzelfde:

“Gij zult zijn als een gewaterd hof, en als eene springader der wateren, welker wateren niet ontbreken; en die uit u voortkomen, zullen bouwen de *woestijnen* der eeuw” (58: 11, 12).

Bij denzelfde:

“Totdat over ons uitgegoten worde de geest uit de hoogte, en de *woestijn* zal worden tot Karmel, en Karmel voor een woud geacht zal worden; en het gericht zal in de *woestijn* wonen, en de gerechtigheid in Karmel” (32 15, 16),

alwaar gehandeld wordt over de geestelijke Kerk, die, ofschoon bewoond en bebouwd, vergelijkenderwijze woestijn genoemd wordt, want er wordt gezegd: “het gericht zal in de woestijn wonen, en de gerechtigheid in Karmel”. Dat de woestijn naar verhouding een duistere staat is, blijkt duidelijk uit deze plaatsen, namelijk dat zij een woestijn genoemd wordt, alsmede een woud. Heel duidelijk bij Jeremia:

“O, geslacht, ziet gij het Woord van Jehovah; ben Ik Israël eene *woestijn* geweest, of een *land der duisternis*” (2: 31).

Dat de woestijn het in het geheel niet bewoonde of bebouwde beteekent, of waar geen woningen, stallen der kudden, grasweiden en wateren zijn, aldus hen, die in de verwoesting zijn ten aanzien van het goede, en in de verlating ten aanzien van het ware, blijkt eveneens uit het Woord. Deze beteekenis van woestijn wordt in tweeërlei zin toegepast, namelijk met betrekking tot hen, die naderhand hervormd worden, en met betrekking tot hen, die niet hervormd kunnen worden. Over hen, die naderhand hervormd worden, zooals hier Hagar en haar zoon, bij Jeremia:

“Aldus zeide Jehovah: Ik gedenk uwer, de barmhartigheid uwer jeugd, toen gij Mij nawandeldet in de *woestijn*, in onbezaaid land” (2: 2),

alwaar sprake is van Jeruzalem, dat hier de Oude Kerk is, die geestelijk was. Bij Mozes:

“Het deel van Jehovah is Zijn volk, Jakob is het snoer Zijner erve; Hij vond hem in een *land der woestijn*, en in eene woeste, huilende wildernis; Hij voerde hem rondom, Hij deed hem verstaan, Hij bewaarde hem als Zijn oogappel” (Deut. 32: 9, 10).

Bij David:

“Die in de *woestijn* dwaalden, op eenen verloren weg, vonden geene stad der woning” (Psalm 107:4),

alwaar gehandeld wordt over hen, die in de verlating van het ware zijn, en hervormd worden. Bij Ezechiël:

“Ik zal u brengen in de *woestijn der volken*, en Ik zal met u aldaar rechten, gelijk als Ik gerecht heb met uwe vaders in de *woestijn van het land van Egypte*” (20: 35, 36),

alwaar desgelijks over de verwoesting en verlating wordt gehandeld van hen, die hervormd worden; de reizen en zwerftochten van het Israëlietische volk in de woestijn beeldden niets anders uit dan de verwoesting en de verlating der geloovigen vóór de hervorming, bijgevolg hun verzoeking, aangezien zij in de verwoesting en verlating zijn, wanneer zij in geestelijke verzoeking zijn, zooals ook duidelijk blijken kan uit het navolgende bij Mozes:

“Jehovah heeft hen in de *woestijn* gedragen, zooals een man zijnen zoon draagt, op den weg, tot aan deze plaats” (Deut. 1: 31),

en elders:

“Gij zult gedenken aan al den weg, dien u Jehovah, uw God, deze veertig jaren in de *woestijn* geleid heeft, om u te verdrukken, *om u te verzoeken*, en om te weten, wat in uw hart was, of gij Zijne geboden zoudt houden of niet. Hij verdrukte u, Hij liet u hongeren, Hij liet u manna eten, dat gij niet kentet, noch uwe vaders gekend hadden, opdat gij zoudt weten, dat de mensch niet alleen van brood leeft, maar dat de mensch leeft van alles, wat uit den mond van Jehovah uitgaat” (Deut. 8: 2, 3),

en verder nog:

“Opdat gij niet vergeet, dat Jehovah u geleid heeft in de groote en verschrikkelijke *woestijn*, waar slangen, vurige slangen en schorpioenen waren, en dorheid waar geen water was; die u uit de keiachtige rots water voortbracht, die u in de *woestijn* met manna spijsde, dat uwe vaders niet gekend hadden; om u te verdrukken, *om u te verzoeken*, en om u in uw uiterste wel te doen” (ald. vers 15, 16);

hier staat de woestijn voor de verwoesting en verlating, als waarin diegenen zijn, die in verzoeking zijn. Door hun reizen en zwerftochten in de woestijn veertig jaren, wordt de gansche staat der strijdende Kerk beschreven, hoe zij uit zichzelf bezweek, maar uit den Heer overwon. Door de vrouw, die in de woestijn vluchtte, bij Johannes, wordt ook niets anders dan de verzoeking der Kerk aangeduid, waarover aldus:

“De vrouw, die den mannelijken zoon gebaard had, vluchtte in de *woestijn*, alwaar zij eene plaats had van God bereid; der vrouw zijn gegeven twee vleugelen eens grooten arends, opdat zij zou vliegen

in de *woestijn*, in hare plaats; en de slang wierp uit haren mond de vrouw water na als eene rivier, opdat zij haar door de rivier zou doen wegvoeren; maar de aarde kwam de vrouw te hulp, want de aarde opende haren mond, en verzwolg de rivier, welke de draak uit zijnen mond had geworpen” (Openb. 12: 6, 14, 15, 16).

Dat de woestijn betrekking heeft op de geheel en al verwoeste Kerk, en op hen, die geheel en al verwoest zijn ten aanzien van het goede en het ware, en die niet hervormd kunnen worden, daarover aldus bij Jesaja:

“Ik zal de rivieren tot eene *woestijn* stellen; hun visch zal stinken, omdat er geen water is, en zal sterven van dorst; Ik zal de hemelen bekleeden met dikke duisternis” (50: 2, 3);

bij denzelfde:

“Uwe heilige steden zijn eene *woestijn* geworden, Zion is eene *woestijn* geworden, Jeruzalem verlaten” (64: 9, 10).

Bij Jeremia:

“Ik zag, en ziet, Karmel was eene *woestijn*, en al zijne steden waren afgebroken van voor Jehovah” (4: 26).

Bij denzelfde:

“Vele herders hebben Mijnen wijngaard verdorven, zij hebben Mijn deel vertreden, zij hebben Mijn gewenschte deel gesteld tot eene *woestijn der verlaten*, men heeft het gesteld tot eene verlaten; verlaten zijnde treurt het over Mij; het gansche land is verlaten, omdat niemand het ter harte neemt; over alle hellingen in de *woestijn* zijn verwoesters gekomen” (12: 10, 11, 12).

Bij Joël:

“Een vuur heeft de *stallen der woestijn* verteerd, en eene vlam heeft alle boomen des velds aangestoken; de stroomen der wateren zijn uitgedroogd, het vuur heeft de *stallen der woestijn verteerd*” (1: 19, 20).

Bij Jesaja:

“Hij stelde de wereld als eene *woestijn*, en verstoorde derzelve steden” (14: 17),

alwaar sprake is van Lucifer. Bij denzelfde:

“De profetie der *woestijn der zee*: Gelijk de wervelwinden in het zuiden, zal hij uit de *woestijn* komen, uit een verschrikkelijk land” (21: 1 en volgende verzen);

de woestijn der zee staat voor het ware, verwoest door wetenschappelijke dingen en de redeneeringen daaruit. Hieruit kan blijken, wat wordt aangeduid door het navolgende aangaande Johannes den Dooper:

“Hetgeen gesproken was door Jesaja: De stem des roependen in de *woestijn*: Bereidt den weg den Heer, maakt Zijne paden recht”

(Matth. 3: 3; Markus 1: 3; Lukas 3: 3; Joh. 1: 23; Jesaja: 40: 3),

namelijk dat de Kerk toen gansch en al verwoest was, zoodat er niet langer iets goeds en iets waars was, hetgeen duidelijk hieruit blijkt, dat niemand toen wist, dat de mensch iets innerlijks had, en ook niet dat er iets innerlijks in het Woord was; dus evenmin dat de Messias of Christus zou komen, om hen tot in eeuwigheid te behouden. Hieruit blijkt ook duidelijk, wat hiermede wordt aangeduid, dat Johannes:

“in de *woestijnen* was tot den dag zijner vertooning aan Israël”

(Lukas 1: 80),

en dat hij predikte in de *woestijn van Judea* (Matth. 3: 1 en volgende verzen); en dat hij in de woestijn doopte (Markus 1: 4), want daarmede beeldde hij ook dien staat der Kerk uit. Uit de beteekenis van de woestijn kan ook blijken, waarom de Heer zoo vaak zich terugtrok in de *woestijn*, zooals in Matth. 4: 1; hfdst. 15: 32 tot het einde; Markus 1: 12, 13, 35 tot 40, 45; hfdst. 6: 31 tot 36; Lukas 4: 1, hfdst. 5: 16; hfdst. 9: 10 en vervolg; Joh. 11: 54; voorts uit de beteekenis van den berg, waarom de Heer zich terugtrok op de *bergen*, zooals in Matth. 14: 23; hfdst. 15: 29, 30, 31; hfdst. 17: 1 en vervolg; hfdst. 28: 16, 17; Markus 3: 13, 14; hfdst. 6: 46; hfdst. 9: 2 tot 9; Lukas 6: 12, 13; hfdst. 9: 28; Joh. 6: 15.

2709. Dat de woorden: “en hij was een boogschutter” den mensch van de geestelijke Kerk beteekenen, blijkt uit de beteekenis van de werpspies, den schicht of den pijl, zijnde het ware, en uit de beteekenis van den boog, zijnde de leer, waarover boven nr. 2686. De mensch van de geestelijke Kerk werd oudtijds een boogschutter genoemd, omdat hij zich door middel van waarheden verdedigt en over waarheden spreekt, anders dan de mensch der hemelsche Kerk, die door het goede beveiligd is en niet over de waarheden spreekt; men zie boven nr. 2708. De waarheden, waarmede de mensch der geestelijke Kerk zich verdedigt, en waarover hij spreekt, komen uit de leer, die hij erkent. Dat de geestelijke mensch oudtijds boogschutter of pijlschieter genoemd werd, en de leer een boog en een pijlkoker, en de waarheden der

leer, of liever, de leerstellige dingen schichten, werpspiezen en pijlen, blijkt verder bij David:

“De zonen van Efraïm, die gewapend waren, *boogschutters*, keerden om ten dage des strijds” (Psalm 78: 9);

Efraïm staat voor het verstandelijke der Kerk. In het Boek der Richteren: “Gij, die op witte ezellinnen rijdt, gij die over Middim zit, en gij, die over den weg wandelt, overdenkt; van het gedruisch der *schutters* tusschen hen die water putten, aldaar zullen zij te zamen spreken van de gerechtigheden van Jehovah, van de gerechtigheden van Zijn dorp in Israëel” (5: 10, 11).

Bij Jesaja:

“Jehovah heeft mij geroepen van de baarmoeder af, van mijner moeders ingewanden af heeft Hij mijnen naam doen vermelden, en Hij heeft mijnen mond gemaakt als een scherp zwaard; in de schaduw Zijner hand heeft Hij mij verborgen, en Hij heeft mij tot een *gepolijsten pijl* gesteld, in *Zijnen pijlkoker* heeft Hij mij verborgen; en Hij heeft tot mij gezegd: Gij zijt Mijn knecht, Israëel, want in u zal Ik verheerlijkt worden” (49: 1, 2, 3);

Israëel staat voor de geestelijke Kerk. Bij David:

“Gelijk de *pijlen* zijn in de hand eens machtigen, zoodanig zijn de zonen der jeugd; welgelukkig is de man, die *zijn* pijlkoker met dezelve gevuld heeft” (Psalm 127: 4);

pijlkoker voor de leer van het goede en ware. Bij Habakuk:

“De zon en de maan stonden stil in haar plaats; tot het *licht Uwer pijlen* zullen zij gaan, tot den glans van de blikseming der spies” (3: 11).

Dat Joas, koning van Israëel, een *pijl met den boog* schoot uit het venster, op bevel van Elisha, terwijl Elisha toen zeide: “*De pijl des heils van Jehovah*, de *pijl des heils van Jehovah* tegen den Syriër” (11 Kon. 13: 16, 17, 18), beteekent verborgenheden aangaande de leer van het goede en ware. Zooals de meeste dingen in het Woord ook een tegenovergestelden zin hebben, zoo ook de werpspiezen, de schichten, de pijlen, de bogen, de boogschutter; en zij beteekenen valscheden, de leer van het valsche, en hen die in het valsche zijn, zooals bij Mozes:

“Jozef is de zoon van eene vruchtbare, de zoon van eene vruchtbare aan eene fontein, van dochteren; zij loopt over den muur; zij hebben hem bitterheid aangedaan, en *beschoten hem*, en de *schutters* hebben hem gehaat” (Gen. 49: 22, 23).

Bij Jeremia:

“Zij *schoten* hunne tong, *hun boog* is leugen, en niet tot waarheid, hunne tong is een *uitgerekte pijl*, zij spreekt arglist” (9: 3, 8).

Bij David:

“Zij hebben hunne tong gescherpt als een zwaard, zij hebben *hunnen pijl aangelegd*, een bitter woord, om in verborgen plaatsen den oprechte te *schieten*; haastig *schieten* zij naar hem, en zullen niet vreezen. Zij zullen zichzelf een boos woord sterk maken, zij zullen spraak houden om strikken te verbergen” (Psalm 64: 4, 5, 6).

Bij denzelfde:

“Ziet, de boozen *spannen den boog*, zij schikken *hunnen pijl* op de pees, om in het donkere te *schieten* naar de oprechten van harte” (Psalm 11: 2).

Bij denzelfde:

“Zijne waarheid is eene rondas en beukelaar; gij zult niet vreezen voor den schrik des nachts, voor den *pijl*, die des daags vliegt” (Psalm 91: 4, 5).

2710. In dit vers werd de staat der geestelijke Kerk beschreven, namelijk dat deze duister is in verhouding tot den staat der hemelsche Kerk, en dat zij strijdend is, omdat de mensch der geestelijke Kerk het ware nergens anders vandaan weet dan uit de leer, en niet uit het goede zelf, zooals de mensch van de hemelsche Kerk.

2711. Vers 21. *En hij woonde in de woestijn Paran; en zijne moeder nam hem eene echtgenoot uit het land van Egypte.* Hij woonde in de woestijn Paran, beteekent het leven van den geestelijken mensch ten aanzien van het goede; de woestijn beteekent hier als eerder het betrekkelijk duistere; Paran is de verlichting uit het Goddelijk Menschelijke des Heeren; en zijne moeder nam hem, beteekent de aandoening van het ware; eene echtgenoot uit het land van Egypte, beteekent de aandoening van de wetenschappen, die de mensch der geestelijke Kerk heeft.

2712. Dat de woorden: “Hij woonde in de woestijn Paran” het leven van den geestelijken mensch ten aanzien van het goede beteekenen, blijkt uit de beteekenis van wonen, dat betrekking heeft op het goede van het ware, of op het geestelijk goede, dat is, op het goede van den geestelijken mensch. Van welken aard het is, wordt daarmede beschreven, dat hij woonde in de woestijn Paran, waarover zoo aanstonds. Dat wonen betrekking heeft op het goede of de aandoening van het ware, blijkt uit vele plaatsen in het Woord, alwaar gehandeld wordt over steden, waardoor waarheden worden aangeduid,

namelijk, dat zij zonder inwoner waren, waardoor het goede wordt aangeduid (nrs. 2268, 2450, 2451); want de waarheden worden door het goede bewoond, en waarheden zonder het goede zijn als een stad waarin geen inwoner is, zooals bij Zefanja:

“Ik heb hunne straten eenzaam gemaakt, dat niemand daardoor gaat; hunne *steden* zijn verlaten, *zoodat er geen inwoner is*” (3: 6).

Bij Jeremia:

“Jehovah leidde ons door de woestijn, waar geen man doorging, en waar geen mensch *woonde*; zij hebben het land tot wildernis gesteld, zijne *steden* zijn verbrand, dat er geen inwoner is” (2: 6, 15).

Bij denzelfde:

“Elke stad is verlaten, en niemand *woont* in dezelve” (4: 29).

Bij denzelfde:

“In de straten van Jeruzalem, die verlaten zijn, en geen mensch, en geen *inwoner*, en geen beest” (33: 10);

straten voor waarheden (nr. 2336); geen mensch voor geen hemelsch goede, geen inwoner voor geen geestelijk goede; geen beest voor geen natuurlijk goede. Bij denzelfde:

“De steden van Moab zullen tot verlating worden, *dat niemand in dezelve wone*” (48: 9).

Bij de Profeten is er in elke uitdrukking een huwelijk van het ware en het goede, waarom daar, waar gezegd wordt dat een stad verlaten is, er ook aan toegevoegd wordt, dat er geen inwoner in haar is, omdat de stad de waarheden beteekent, en de inwoner het goede; anders zou het overbodig zijn om te zeggen dat er geen inwoner was, waar gezegd wordt dat de stad verlaten is. Desgelijks zijn er vaststaande woorden, die de dingen beteekenen die tot het hemelsch goede behooren, tot het geestelijk goede, alsmede tot het ware, zooals bij Jesaja:

“Uw zaad zal de natiën *bezitten*, en zij zullen de verlaten steden bewonen” (54: 3),

alwaar bezitten betrekking heeft op het hemelsch goede, wonen op het geestelijk goede. Bij denzelfde:

“Mijne uitverkorenen zullen het *bezitten*, en Mijne knechten zullen aldaar *wonen*” (65: 9);

desgelijks. Bij David:

“God zal Zion verlossen, en de steden van Jehudah *bouwen*, en aldaar zullen zij *wonen*, en haar *bezitten*; en het zaad zijner knechten zullen

haar *beërven*, en de liefhebbers Zijns naams zullen daarin wonen” (Psalm 69: 36, 37);

wonen en tevens bezitten heeft betrekking op het hemelsch goede, wonen op het geestelijk goede. Bij Jesaja:

“Die tot Jeruzalem zegt: Gij zult *bewoond* worden; en tot de steden van Jehudah: Gij zult *gebouwd* worden” (44: 26),

alwaar wonen betrekking heeft op het goede der geestelijke Kerk, die Jeruzalem is. In zulk een mate hebben de woorden in het Woord betrekking op hun goedheden en op hun waarheden, dat men alleen reeds uit het feit van het gebruik van dergelijke woorden kan weten, over welke zaak in het algemeen gehandeld wordt.

2713. Dat de woestijn het betrekkelijk duistere beteekent, blijkt uit de beteekenis van de woestijn, zijnde het duistere, wanneer zij betrekking heeft op den geestelijken mensch, in verhouding tot den hemelschen mensch, waarover boven nr. 2708.

2714. Dat Paran de verlichting uit het Goddelijk Menschelijke des Heeren is, blijkt uit de beteekenis van Paran, zijnde het Goddelijk Menschelijke des Heeren, zooals duidelijk blijkt uit die plaatsen in het Woord, alwaar het genoemd wordt, zooals bij den Profeet Habakuk:

“O, Jehovah, ik heb Uw faam gehoord, ik heb gevreesd; o Jehovah, Uw werk, maak het levend in het midden der jaren, maak het bekend in het midden der jaren, in den ijver gedenk der barmhartigheid. God zal komen uit *Theman*, en de Heilige van den berg *Paran*, Selah. Zijn eer bedekte de hemelen, en de aarde is vol van Zijnen lof; en de glans zal zijn als het licht; Hij had hoornen aan Zijne hand, en aldaar was de verborgenheid Zijner sterkte” (3: 2, 3, 4),

alwaar klaarblijkelijk gehandeld wordt over de Komst des Heeren, welke wordt aangeduid door het levend maken in het midden der jaren, en het bekend maken in het midden der jaren; Zijn Goddelijk Menschelijke wordt daarmede beschreven, dat God zal komen uit *Theman*, en de Heilige van den berg *Paran*; van *Theman* wordt Hij gezegd te komen ten aanzien van de hemelsche liefde, en van den berg *Paran* ten aanzien van de geestelijke liefde; en dat vandaar verlichting en macht komt, wordt daarmede aangeduid, dat er glans en licht zal zijn, en dat Hij hoornen aan Zijne hand heeft; glans en licht zijn de verlichting, en de hoornen zijn de macht. Bij Mozes:

“Jehovah kwam van Sinaï, en is hunlieden opgegaan van Seïr; Hij is blinkende verschenen van den berg *Paran*, en is gekomen uit tien duizenden der heiligheid; aan Zijne rechterhand was het vuur der wet

voor hen; immers bemint Hij de volken; al Zijne heiligen zijn in uwe hand, en zij werden aan uwen voet vergaderd, en hij zal ontvangen van uwe woorden” (Deut. 33: 2, 3);

hier wordt eveneens over den Heer gehandeld, wiens Goddelijk Menschelijke daarmede wordt beschreven, dat Hij is opgegaan van Seïr, en blinkende is verschenen van den berg Paran; van Seïr wordt gezegd ten aanzien van de hemelsche liefde, van den berg Paran ten aanzien van de geestelijke liefde. De geestelijken worden aangeduid door de volken die Hij liefheeft, en door de vergaderden aan Zijnen voet; de voet beteekent het lagere, aldus het meer duistere in het Rijk des Heeren. Bij denzelfde:

“Kedorlaomer en de koningen, die met hem waren, versloegen de Chorieten op hunnen berg *Seïr* tot aan *El-Paran*, hetwelk boven in de woestijn is” (Gen. 14: 5, 6);

dat het Goddelijk Menschelijke aldaar wordt aangeduid door den berg Seïr en door El-Paran, zie men in de nrs. 1675, 1676. Bij denzelfde:

“Het geschiedde in het tweede jaar, in de tweede maand, op den twintigsten van de maand, dat de wolk verheven werd van boven den tabernakel der getuigenis; en de zonen Israëls togen op naar hunne tochten, uit de woestijn Sinaï; en de wolk bleef in de *woestijn Paran*” (Num. 10: 11, 12);

dat alle tochten van het volk in de woestijn den staat beteekenen van de strijdende Kerk en haar verzoeking, waarin de mensch bezweek maar de Heer voor hem overwon, bijgevolg de verzoeking en overwinningen zelve van den Heer, zal, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, elders worden aangetoond. En daar de Heer de verzoeking doorstond door Zijn Goddelijk Menschelijke, wordt hier door de woestijn Paran desgelijks het Goddelijk Menschelijke des Heeren aangeduid. Evenzoo in het navolgende bij denzelfde:

“Daarna verreisde het volk van Chazereth, en zij legerden in de *woestijn van Paran*. En Jehovah sprak tot Mozes, zeggende: Zend u mannen uit, en laat hen het land Kanaän verspieden, hetwelk Ik den zonen Israëls geven zal; en Mozes zond hen uit de *woestijn van Paran*, naar den mond van Jehovah. En zij keerden weder, en kwamen tot Mozes, en tot Aharon, en tot de geheele vergadering der zonen Israëls, tot de *woestijn van Paran* te Kades, en brachten bescheid weder aan hen, en lieten hun de vrucht des lands zien” (Num. 12: 16; hfdst. 13: 1, 2, 3, 26);

door het verreizen uit de woestijn Paran en het verspieden van het land Kanaän, wordt aangeduid, dat door het Goddelijk Menschelijke des Heeren

zij, namelijk de zonen Israëls, dat is, de geestelijken, het hemelsche Rijk hebben, dat wordt aangeduid door het land Kanaän, maar dat zij toen ook bezweken, duidt hun gebrekkigheid aan, en dat de Heer daarom al de dingen, die in de Wet zijn, vervulde en verzoekingē verduurde en overwon, en dat aldus hun, die in het geloof der naastenliefde zijn, alsmede hun, die in verzoekingē zijn, waarin de Heer overwint, door Zijn Goddelijk Menschelijke de zaligheid ten deel zal vallen; om deze reden dan ook was de Heer, toen Hij verzocht werd, in de woestijn (Matth. 4: 1; Markus 1: 12, 13; Lukas 4: 1; men zie hierboven nr. 2708).

2715. Hier zijn twee verborgenheden gelegen, de eene, dat het geestelijk goede van den mensch betrekkelijk duister is; de andere, dat dit duistere wordt verlicht door des Heeren Goddelijk Menschelijke. Wat het eerste betreft, namelijk dat het goede bij den geestelijken mensch betrekkelijk duister is, dit kan blijken uit hetgeen boven in nr. 2708 is gezegd aangaande den staat van den geestelijken mensch in verhouding tot den staat van den hemelschen mensch; door de vergelijking van beide staten komt dit duidelijk uit. Bij de hemelschen is het goede zelf ingeplant in hun wilsdeel, en vandaar komt hun het licht in het verstandsdeel. Maar bij de geestelijken is het geheele wilsdeel te gronde gegaan, zoodat zij daaruit niets goeds hebben; en daarom wordt door den Heer het goede in hun verstandsdeel geplant (men zie de nrs. 863, 875, 895, 927, 928, 1023, 1043, 1044, 2124, 2256). Het wilsdeel is het, dat voornamelijk bij den mensch leeft, het verstandelijke echter leeft daaruit. Wanneer derhalve het wilsdeel bij den geestelijken mensch zoo te gronde is gegaan, dat het niets dan het booze is, en toch steeds en voortdurend van daar uit het booze in zijn verstandsdeel of zijn denken invloeit, is het duidelijk, dat het goede aldaar betrekkelijk verduisterd is. Dit is de reden, dat de geestelijken niet de liefde tot den Heer hebben, zooals de hemelschen, bijgevolg ook niet de vernedering, die wezenlijk is in allen eeredienst, en waardoor het goede kan invloeien van den Heer; want een hoogmoedig hart kan nooit opnemen, maar een nederig hart. Evenmin hebben de geestelijken liefde jegens den naaste, zooals de hemelschen hebben, want voortdurend vloeit van hun wilsdeel de eigen- en wereldliefde in, en verduistert het goede dier liefde; hetgeen een ieder duidelijk kan zijn, wanneer hij nadenkt, ook hieruit, dat wanneer hij een ander weldoet, dit geschiedt ter wille van een einddoel in de wereld, en dat hij aldus, zij het niet bewust, toch denkt aan belooning, òf van hen die hij weldeed, òf van den Heer in het andere leven; aldus, dat het goede van hem toch bezoedeld is door de verdienste. Voorts ook hieruit, dat wanneer hij iets goeds gedaan heeft, indien hij het bekend kan maken, en aldus zichzelf

boven anderen verheffen, hij in de verlustiging van zijn leven is. Maar de hemelschen hebben den naaste meer lief dan zichzelf, en ook denken zij nooit aan belooning, noch verheffen zij zich op welke wijze dan ook boven anderen. Bovendien wordt het goede bij de geestelijken verduisterd door overredingen uit verschillende beginselen, ook ontstaan uit de eigen- en wereldliefde; van welken aard ook de overreding van het geloof is, zie men in de nummers 2682, 2689 aan het einde; dit komt eveneens voort uit den invloed van het booze door hun wilsdeel. Verder kan het ook hieruit blijken, dat het goede bij den geestelijken mensch betrekkelijk duister is, wijl hij niet uit eenigerlei innerlijke gewaarwording, zooals de hemelschen, weet wat waar is, maar door onderricht van ouders en meesters, voorts door de leer, waarin hij geboren is; en wanneer hij er iets van zichzelf en uit zijn denken aan toevoegt, dan overheerschen voor het meerendeel het zinnelijke en zijn begoochelingen, en het redelijke en zijn schijnbaarheden, en maken, dat hij nauwelijks iets zuiver waars erkennen kan, zooals de hemelschen erkennen. Nochtans plant de Heer in deze schijnbare waarheden het goede, zelfs wanneer de waarheden begoochelingen zijn, of schijnbaarheden van het ware, maar het goede wordt er duister door, want zijn hoedanigheid wordt bepaald door de waarheden, waarmede het verbonden wordt. Het is hiermede gesteld als met het zonlicht, dat in de voorwerpen vloeit. De hoedanigheid der voorwerpen, die het opnemen, maakt, dat het licht daar verschijnt onder den vorm van kleur; schoon, wanneer de hoedanigheid van den vorm en van de opname beoorlijk en overeenstemmend is, maar onschoon, wanneer de hoedanigheid van den vorm en van de opname niet beoorlijk en dus ook niet overeenstemmend is. Aldus wordt de hoedanigheid van het goede bepaald naar het ware. Ook blijkt het hieruit, dat de geestelijke mensch niet weet wat boos is; hij acht nauwelijks iets anders voor boos dan dat, wat tegen de voorschriften van den Dekaloog indruischt, maar de boosheden der aandoening en der gedachte, die ontelbaar zijn, kent hij niet; en ook denkt hij er niet over na, noch noemt hij ze boosheden. De verlustigingen der begeerten en lusten, onverschillig welke, beschouwt hij niet anders dan als goed, en de verlustigingen der eigenliefde zoekt hij, evenzeer als hij ze goedkeurt en verontschuldigt, niet wetende dat het zulke dingen zijn, die zijn geest aandoen, en dat hij geheel en al zoo wordt in het andere leven. Desgelijks blijkt het hieruit, dat de geestelijke mensch, hoewel in het gansche Woord nauwelijks over iets anders gehandeld wordt dan over het goede der liefde tot den Heer en der liefde jegens den naaste, nochtans niet weet, dat het goede het wezenlijke des geloofs is, en zelfs niet eens, wat liefde en naastenliefde in haar wezen is; en over hetgeen hij weet

aangaande het geloof, dat hij tot het wezenlijke maakt, blijft hij toch nog spreken, of het wel zoo is, wanneer hij niet bevestigd wordt door vele dingen van het leven, hetgeen de hemelschen nooit doen, want zij weten en worden gewaar, dat het zoo is; vandaar wordt er door den Heer gezegd bij Mattheus:

“Laat uw woord zijn ja, ja; neen, neen; wat boven deze is, dat is uit den booze” (5: 37);

want de hemelschen zijn in het ware zelf, waarover de geestelijken redetwisten of het wel zoo is; vandaar kunnen de hemelschen, omdat zij in het ware zelf zijn, van daar uit onbegrensd veel dingen zien, die tot dat ware behooren, en aldus uit het licht als het ware den ganschen Hemel zien; maar daar de geestelijken redetwisten of het wel zoo is, kunnen zij, zoolang zij dit doen, niet komen tot de eerste grens van het licht der hemelschen, nog minder uit hun licht iets beschouwen.

2716. Wat de tweede verborgenheid betreft, namelijk dat dit duistere bij de geestelijken door des Heeren Goddelijk Menschelijke wordt verlicht, dit is eene verborgenheid, die niet bevattelijk kan worden uitgelegd, want het is de invloed van het Goddelijke, die beschreven zou moeten worden; maar eenige voorstelling daarvan kan gevormd worden door de beschouwing, dat wanneer het hoogste Goddelijke zelf zou invloeien in zulk een goede als hiervoren beschreven, bezoedeld door zooveel boosheden en valscheden, het niet ontvangen zou kunnen worden, en wanneer iets daarvan ontvangen werd, zou hij, dat is, de mensch die een dergelijk goede heeft, helsche kwelling voelen, en aldus te gronde gaan. Maar het Goddelijk Menschelijke des Heeren kan bij hen invloeien, en een dergelijk goede verlichten, zooals de zon in dikke wolken pleegt te schijnen, die in den vroegen morgenstond geschakeerd worden in de aangezichten van den dageraad; maar toch kan de Heer voor hen niet verschijnen als het licht van de zon, maar als het licht van de maan. Hieruit kan blijken, dat de reden van de Komst des Heeren in de wereld was ter oorzake van de geestelijken, dat zij behouden zouden worden; men zie nr. 2661.

2717. Dat de woorden: “en zijne moeder nam hem” de aandoening van het ware beteekenen, blijkt uit de beteekenis van de moeder, zijnde de Kerk, waarover nr. 289; en daar de geestelijke Kerk, die hier wordt uitgebeeld, in de aandoening van het ware is, en het aan de aandoening van het ware ontleent, dat zij eene Kerk is, wordt hier door de moeder deze aandoening aangeduid.

2718. Dat de woorden: “eene echtgenoot uit het land van Egypte” de aandoening van de wetenschappen beteekenen, welke de mensch der geestelijke Kerk heeft, blijkt uit de beteekenis van de echtgenoot, zijnde de

aandoening of het goede, waarover de nrs. 915, 2517; en uit de beteekenis van Egypte, zijnde de wetenschap, waarover de nrs. 1164, 1165, 1186, 1462. In dit vers wordt de mensch der geestelijke Kerk beschreven, hoedanig hij is ten aanzien van het goede, dat is, ten aanzien van het wezen van zijn leven, namelijk dat het goede bij hem duister is, maar dat het verlicht is door des Heeren Goddelijk Menschelijke; en dat uit deze verlichting in zijn redelijke de aandoening van het ware bestaat, en in zijn natuurlijke de aandoening van de wetenschappen. De reden, waarom bij den geestelijken mensch de aandoening van het goede zooals deze bij den hemelschen mensch is, niet kan bestaan, maar in plaats daarvan de aandoening van het ware, is deze, dat het goede bij hem werd ingeplant in zijn verstandsdeel, en betrekkelijk duister is, zooals in nr. 2715 werd aangetoond; hieruit kan geen andere aandoening in zijn redelijke worden voortgebracht en afgeleid dan de aandoening van het ware, en daardoor in zijn natuurlijke de aandoening van de wetenschappen. Onder het ware wordt hier geen ander ware verstaan dan een zoodanig, als hij gelooft waar te zijn, hoewel het in zichzelf niet waar is; en onder wetenschappen niet de wetenschappen zooals de geleerden hebben, maar alle wetenschappelijkheid, waarmede men vervuld kan worden door ondervinding en door aanhooring, uit het burgerlijk leven, uit de leer, en uit het Woord. In de aandoening van dergelijke dingen is de mensch der geestelijke Kerk. Opdat men wete, wat het zeggen wil, in de aandoening van het ware te zijn, en wat, in de aandoening van het goede te zijn, dient het in het kort gezegd te worden: zij, die in de aandoening van het ware zijn, denken, onderzoeken, en spreken er over, of iets waar is, of het zoo is; en wanneer zij bevestigd worden dat het waar is of dat het zoo is, denken en onderzoeken zij en spreken er over, wat het is, en blijven aldus steken bij den eersten drempel, en ook kunnen zij niet in de wijsheid worden toegelaten, voordat zij van twijfel vrij zijn. Zij, die echter in de aandoening van het goede zijn, weten en worden gewaar uit het goede zelf, waarin zij zijn, dat het zoo is; aldus zijn zij niet aan den eersten drempel, maar in de binnenkamer, toegelaten tot de wijsheid. Zoo diene tot voorbeeld dat *het hemelsch is te denken en te handelen uit de aandoening van het goede of uit het goede*: zij die in de aandoening van het ware zijn, spreken er over of het zoo is, of het bestaanbaar is, en wat het is, en zoolang zij hierover in twijfel verkeerden, kunnen zij niet toegelaten worden. Zij, die echter in de aandoening van het goede zijn, spreken er niet over, noch verkeerden zij in twijfel, maar zeggen, dat het zoo is, en daarom worden zij toegelaten; want zij, die in de aandoening van het goede zijn, dat is, die hemelsch zijn, beginnen daar, waar zij, die in de aandoening van het ware zijn, dat is, die geestelijk

zijn, blijven staan, zoodat de laatste grens van dezen de eerste van genen is. Om deze reden wordt het hun gegeven te weten, te kennen en gewaar te worden, dat er ontelbare aandoeningen van het goede zijn, zoo vele namelijk als er gezelschappen in den Hemel zijn, en dat zij allen door den Heer in een hemelschen vorm verbonden zijn, zoodat zij als het ware éénen mensch uitmaken; voorts wordt het hun ook gegeven het geslacht en de soort van elke aandoening door innerlijke gewaarwording te onderkennen. Of nog een ander voorbeeld: *dat alle bekoring, zaligheid en geluk eenig en alleen van de liefde zijn; maar zooals de liefde is, is de bekoring, de zaligheid en het geluk.* De geestelijke mensch blijft met zijn gemoed steken in de vraag of het zoo is, en of het niet ergens anders vandaan komt, zooals bijvoorbeeld uit het maatschappelijk verkeer, het gesprek, de overdenking, de ontwikkeling, of het ook niet soms gelegen is in bezit, eer, goeden naam, en in den daaruit voortvloeienden roem, zonder zich te bevestigen in het feit, dat dit alles niets uitwerkt, maar alleen de aandoening der liefde, welke en van welken aard zij in deze dingen is. Maar de hemelsche mensch blijft aan deze bijkomstige dingen niet kleven, maar zegt, dat het zoo is, en is daarom in het einddoel zelf en in het nut, dat is, in de aandoeningen zelf, die tot de liefde behooren, welke ontelbaar zijn, en in elk waarvan onuitsprekelijke dingen liggen, en zulks met verscheidenheid van bekoring, zaligheid en geluk tot in eeuwigheid. Nog een ander voorbeeld: dat *de naaste bemind moet worden om het goede dat bij hem is.* Zij, die in de aandoening van het ware zijn, denken, onderzoeken, en spreken er over, of dit waar is, of, of het wel zoo is; wat de naaste is, wat het goede; en ook gaan zij niet verder, en sluiten daardoor voor zichzelf de deur tot de wijsheid toe. Zij, die echter in de aandoening van het goede zijn, zeggen dat het zoo is, en daarom sluiten zij de deur niet voor zichzelf, maar treden binnen, en weten, en worden gewaar uit het goede, wie meer dan de ander de naaste is, alsmede in welken graad hij de naaste is, en dat allen de naasten zijn in verschillende graden, en aldus onuitsprekelijke dingen boven hen, die alleen in de aandoening van het ware zijn. Voorts diene nog tot voorbeeld: *dat hij die den naaste om het goede liefheeft, den Heer lief heeft.* Zij, die in de aandoening van het ware zijn, onderzoeken of het zoo is, en wanneer hun gezegd wordt, dat hij, die den naaste liefheeft uit het goede, het goede liefheeft, en dat — wijl al het goede van den Heer is, en de Heer in het goede is — wanneer iemand het goede liefheeft, hij ook Hem liefheeft, uit wien het is en in hetwelk Hij is, onderzoeken zij eveneens of het zoo is; ook wat het goede is, en of de Heer meer in het goede is dan in het ware; zoolang zij aan dergelijke dingen kleven, kunnen zij de wijsheid zelfs niet uit de verte

zien. Doch zij die in de aandoening van het goede zijn, weten uit innerlijke gewaarwording, dat het zoo is, en zien terstond het veld der wijsheid dat leidt tot aan den Heer toe. Hieruit kan blijken, waarom zij, die in de aandoening van het ware zijn (dat is, de geestelijken) duisternis hebben in vergelijking tot hen die in de aandoening van het goede zijn (dat is, tot de hemelschen). Maar toch kunnen de geestelijken uit het duister in het licht komen, wanneer zij alleen maar in het affirmatieve willen zijn, dat al het goede behoort tot de liefde tot den Heer, en tot liefde jegens den naaste, en dat de liefde en de naastenliefde geestelijke verbinding is, en dat daaruit alle zaligheid en geluk voortvloeit; aldus, dat in het goede der liefde van den Heer het hemelsche leven gelegen is, niet echter in het daarvan afgescheiden ware des geloofs.

* * *

2719. In dit hoofdstuk werd eerst gehandeld over het Redelijke des Heeren, dat Goddelijk gemaakt werd, welk Redelijke Jischak is; en dan over het louter menschelijk redelijke, dat afgescheiden werd, hetwelk de zoon van Hagar de Egyptische is; daarna over de geestelijke Kerk, die behouden werd door des Heeren Goddelijk Menschelijke, welke Kerk Hagar en haar knaap is. Nu wordt gehandeld over de leer des geloofs, welke aan deze Kerk dienstbaar moet zijn, namelijk, dat menschelijk redelijke dingen uit wetenschappelijke dingen aan haar werden toegevoegd, die Abimelech en Phicol zijn. Deze verbinding wordt aangeduid door het verbond, dat Abraham met hen maakte. Deze redelijke dingen zijn schijnbaarheden, niet uit Goddelijken, maar uit menschelijken oorsprong, welke werden toegevoegd om deze reden, dat de geestelijke Kerk zonder deze de leer niet zou begrijpen, en dus ook niet ontvangen. Want de mensch der geestelijke Kerk is, als boven in nr. 2715 aangetoond, betrekkelijk in het duistere, en daarom moet de leer met dergelijke schijnbaarheden bekleed worden, die tot de menschelijke gedachte en aandoening behooren, en daar niet zoo ver van afwijken, dat het Goddelijk Goede daarin niet iets als een ontvanger kan hebben. Daar in het volgende zesentwintigste hoofdstuk wederom over Abimelech en over het verbond (maar met Izak) gehandeld wordt, en in den innerlijken zin over de ten tweeden male aan de leer des geloofs toegevoegde redelijke en wetenschappelijke dingen, mag hier alleen een beknopte samenvatting gegeven worden van de dingen, die hier in den innerlijken zin aangaande deze zaak besloten liggen, welke klaarder zullen uitkomen door de uitlegging van hoofdstuk 26.

2720. Vers 22. *En het geschiedde ter zelfder tijd, en Abimelech zeide, en Phicol, de overste van zijn heir, tot Abraham, zeggende: God is met u in alles wat gij doet.* Vers 23. *En zweer mij nu hier bij God: Zoo gij mij, en mijnen zoon, en mijnen neef liegen zult; naar de weldadigheid, die ik bij u gedaan heb, zult gij bij mij doen, en bij het land, waarin gij als vreemdeling verkeerd hebt.* Vers 24. *En Abraham zeide: Ik zal zweren.* Vers 25. *En Abraham berispte Abimelech ter oorzaak van eenen waterput, dien Abimelechs knechten afgenomen hadden.* Vers 26. *En Abimelech zeide: Ik weet niet, wie dit woord gedaan heeft, en ook gij hebt het mij niet aangezegd, en ik heb er ook niet van gehoord, dan heden.* Vers 27. *En Abraham nam eene kudde van kleinvee en eene kudde van grootvee, en gaf die aan Abimelech; en die beiden maakten een verbond.* Vers 28. *En Abraham stelde zeven oilammeren der kudde bijzonder.* Vers 29. *En Abimelech zeide tot Abraham: Wat zullen hier deze zeven oilammeren, die gij bijzonder gesteld hebt.* Vers 30. *En hij zeide: Omdat gij de zeven oilammeren van mijne hand nemen zult, opdat het mij tot eene getuigenis zij, dat ik dezen put gegraven heb.* Vers 31. *Daarom noemde hij die plaats Beerscheba, omdat die beiden daar gezworen hadden.* Vers 32. *En zij maakten een verbond in Beerscheba; en Abimelech stond op, en Phicol, de overste van zijn heir, en zij keerden wederom naar het land der Filistijnen.* Het geschiedde ter zelfder tijd, beteekent den staat waarin de Heer was, toen zijn Redelijke Goddelijk werd; en Abimelech zeide, en Phicol, de overste van zijn heir, tot Abraham, beteekent de menschelijk redelijke dingen uit wetenschappelijke dingen, die toegevoegd moesten worden aan de leer des geloofs, die in zichzelf Goddelijk is; zeggende: God is met u in alles wat gij doet, beteekent dat zij Goddelijk was naar alles in het geheel en in bijzonderheden. En zweer mij nu hier bij God, beteekent de bevestiging; zoo gij mij liegen zult, beteekent zonder twijfel; en mijnen zoon en mijnen neef, beteekent aangaande de dingen die des geloofs zijn; naar de weldadigheid, die ik bij u gedaan heb, beteekent de redelijke dingen, waarin de Heer tevoren onderwezen was; zult gij bij mij doen, en bij het land, waarin gij als vreemdeling verkeerd hebt, beteekent het wederkeerige. En Abraham zeide: Ik zal zweren, beteekent al het bevestigende. En Abraham berispte Abimelech, beteekent des Heeren verontwaardiging; ter oorzaak van eenen waterput, dien Abimelechs knechten afgenomen hadden, beteekent de leer des geloofs, namelijk dat de wetenschappelijke dingen haar aan zichzelf wilden toeschrijven. En Abimelech zeide, beteekent het antwoord; ik weet niet, wie dit woord gedaan heeft, beteekent, dat het redelijke iets anders voorschreef; en ook gij hebt het mij niet aangezegd, beteekent, dat dit niet uit het Goddelijke voortkwam; en ik heb er ook niet van gehoord, dan heden,

beteekent, dat het nu voor het eerst ontdekt was. En Abraham nam eene kudde van kleinvee en eene kudde van grootvee, en gaf die aan Abimelech, beteekent de Goddelijke goedheden, ingeplant in de redelijke dingen van de leer, door Abimelech aangeduid; en die beiden maakten een verbond, beteekent de verbinding aldus. En Abraham stelde zeven oilammeren der kudde bijzonder, beteekent de heiligheid der onschuld. En Abimelech zeide tot Abraham: Wat zullen hier deze zeven oilammeren, die gij bijzonder gesteld hebt, beteekent, dat hij onderwezen zou worden en zou erkennen. En hij zeide: Omdat gij de zeven oilammeren van mijne hand nemen zult, beteekent dat de heiligheid der onschuld van het Goddelijke komt; opdat het mij tot eene getuigenis zij, beteekent zekerheid; dat ik dezen put gegraven heb, beteekent, dat de leer uit het Goddelijke kwam. Daarom noemde hij die plaats Beerscheba, beteekent den staat en den aard der leer; omdat die beiden daar gezworen hadden, beteekent krachtens de verbinding. En zij maakten een verbond in Beerscheba, beteekent, dat de menschelijk redelijke dingen toegevoegd werden aan de leer des geloofs; en Abimelech stond op, en Phicol, de overste van zijn heir, en zij keerden wederom naar het land der Filistijnen, beteekent, dat deze dingen nochtans geen deel hadden in de leer.

2721. Vers 33. *En hij plantte een bosch in Beerscheba; en hij riep aldaar den naam van den God der eeuwigheid aan.* Hij plantte een bosch in Beerscheba, beteekent de leer met haar erkentnissen en haar hoedanigheid; en hij riep den naam van den God der eeuwigheid aan, beteekent den eeredienst daarvan.

2722. Dat de woorden: “Hij plantte een bosch in Beerscheba” de leer daarvan beteekenen met hare erkentnissen en haar hoedanigheid, blijkt uit de beteekenis van het bosch, en uit de beteekenis van Beerscheba. Wat de *bosschen* betreft: in de Oude Kerk werd de heilige eeredienst op de bergen en in bosschen gehouden; op bergen, omdat de bergen de hemelsche dingen van den eeredienst beteekenden, en in bosschen, omdat de bosschen de geestelijke dingen daarvan beteekenden. Zoolang deze Kerk, namelijk de Oude, in haar eenvoud was, was hun eeredienst op de bergen en in de bosschen heilig, om deze reden, dat de hemelsche dingen, die der liefde en der naastenliefde zijn, werden uitgebeeld door dingen, die hoog en verheven waren, zooals bergen en heuvelen; en de geestelijke dingen, die daaruit voortvloeien, door vruchtdragende en bladrijke dingen, zooals hoven en bosschen. Maar nadat de dingen van uitbeeldenden en aanduidenden aard afgodisch begonnen te worden, en wel hierdoor, dat zij uiterlijke dingen zonder de innerlijke vereerden, werd deze heilige eeredienst profaan, en daarom werd het hun verboden, den eeredienst te houden op de bergen en in de bosschen. Dat de

Ouden den heiligen eeredienst op bergen hielden, kan blijken uit het 12de hoofdstuk van Genesis aangaande Abraham:

“Hij brak op van daar naar den *berg* tegen het oosten van Beth-El, en sloeg zijne tent op, zijnde Beth-El aan de zee, en Ai tegen het oosten; en *hij bouwde daar een altaar*; en *hij riep den naam aan van Jehovah*” (vers 8; nrs. 1449 bot 1455);

en uit de beteekenis van den berg, zijnde het hemelsche der liefde (nrs. 795, 796, 1430). Dat zij den heiligen eeredienst ook in bosschen hielden, blijkt uit hetgeen in dit vers voorkomt:

“Abraham plantte een *bosch* in Beerscheba, en *riep aldaar aan den naam van den God der eeuwigheid*”;

voorts uit de beteekenis van den hof, zijnde het inzicht (nrs. 100, 108, 1588) en der boomen, zijnde innerlijke gewaarwordingen (nrs. 103, 2163). Dat dit verboden werd, blijkt uit hetgeen volgt; bij Mozes:

“Gij zult geen *bosch* planten *van eengen boom* bij het altaar van Jehovah, uw God, dat gij u maken zult; en gij zult u geen opgericht beeld stellen, hetwelk Jehovah, uw God, haat” (Deut. 16: 21, 22).

Bij denzelfde:

“De altaren der natiën zult gijlieden vernietigen, hunne opgerichte beelden zult gij verbreken, en hunne *bosschen* zult gij afhouden” (Exod. 34: 13) “en dat zij de *bosschen* met vuur verbranden zouden” (Deut. 12: 3).

En daar de Joden en Israëlieten, bij wie de uitbeeldende ritus der Oude Kerk was ingevoerd, alleen in de uiterlijke dingen waren, en in hun hart ook niets dan afgodendienaren waren, en niet wisten, noch weten wilden, wat het innerlijke was, en wat het leven na den dood, voorts dat het Rijk van den Messias een hemelsch Rijk was, hielden zij, zoo vaak zij vrij waren, een profanen eeredienst op de bergen en heuvelen, alsmede in bosschen en wouden; voorts maakten zij zich ook in plaats van bergen en heuvelen hoogten, en in plaats van bosschen gesneden afbeeldingen van een bosch, zooals blijken kan uit vele plaatsen in het Woord, zooals in het Boek der Richteren:

“De zonen Israëls dienden de Baäls en de bosschen” (3: 7);

in het Boek der Koningen:

“Israël maakte *bosschen*, Jehovah tot toorn verwekkende” (1 Kon. 14: 15), en elders:

“Jehudah bouwde zich *hoogten*, en opgerichte beelden, en *bosschen*, op allen *hoogen heuvel*, en onder allen *bladerrijken boom*” (1 Kon. 14: 23);

elders:

“Israël bouwde zich *hoogten* in alle steden, en zij hadden zich staande beelden opgericht en *bosschen* op allen *hoogen heuvel*, en onder allen *bladerrijken boom*” (II Kon. 17: 9, 10);

en elders:

“Manasse, koning van Jehudah, richtte Baäl altaren op, en maakte een *bosch*, gelijk als Achab, de koning van Israël gemaakt had, en hij stelde een *gesneden beeld van het bosch*, dat hij gemaakt had, in het huis van God” (II Kon. 21: 3, 7),

waaruit duidelijk blijkt, dat zij zich ook gesneden beelden van een bosch maakten; dat deze vernietigd werden door koning Joschia eveneens

“aldaar: Joschia deed uit den tempel van Jehovah alle vaten brengen, die voor Baäl en voor het *bosch* gemaakt waren, en voor de zon en de maan, en voor al het heil der hemelen, en hij verbrandde die buiten Jeruzalem, en de huizen welke de vrouwen daar geweven hadden voor het *bosch*; ook verbrandde hij de *bosschen*, die Salomo had gemaakt, alsmede het bosch in Beth-El, dat Jeroboam had gemaakt” (II Kon. 23: 4, 6, 7, 13, 14, 15),

behalve dat door koning Chiskia dergelijke dingen zijn uitgeroeid, eveneens aldaar:

“Chiskia, koning van Jehudah, nam de *hoogten* weg, en brak de opgerichte beelden, en roeide de *bosschen* uit, en verbrijzelde de koperen slang, die Mozes gemaakt had” (II Kon. 18: 4);

dat de koperen slang heilig was in den tijd van Mozes, staat vast, maar toen het uiterlijke werd vereerd, werd het ontwijfd, en verbrijzeld, om de zelfde reden als het verboden werd den eeredienst op bergen en in bosschen te houden. Deze dingen komen nog duidelijker uit bij de Profeten; bij Jesaja:

“Die hittig zijt met goden onder allen *bladerrijken boom*, slachtende de kinderen aan de rivieren, onder de hoeken der steenrotsen; ook hebt gij den rivieren drankoffer uitgestort, gij hebt een gave geofferd, op eenen *hoogen* en *verhevenen berg* hebt gij uwe woning gesteld, en derwaarts klimdet gij op om slachtoffer te offeren” (57: 5, 6, 7).

Bij denzelfde:

“Te dien dage zal de mensch zien naar zijnen Maker, en zijne oogen zullen tot den Heilige Israëls zien; en hij zal niet aanschouwen de altaren, het werk zijner handen, en hetgeen zijne vingers gemaakt hebben, zal hij niet aanzien, en de *bosschen*, en de zonnebeelden” (17: 7, 8).

Bij Micha:

“Ik zal uwe gesnedene beelden en uwe opgerichte beelden uit het midden van u uitroeien, en gij zult u niet meer nederbuigen voor het werk uwer handen; en Ik zal uwe *bosschen* uit het midden van u uitroeien, Ik zal uwe steden verdelgen” (5: 12, 13).

Bij Ezechiël:

“Dat de verslagenen in het midden hunner afgoden zijn, rondom hunne altaren op allen *verheven heuvel*, op alle *toppen der bergen*, en onder allen *bladerrijken boom*, en onder allen dichten eik, de plaats waar zij al hunnen goden een reuk der rust gaven” (6: 13).

Hieruit blijkt nu duidelijk, uit welken oorsprong de afgodische eeredienst voortkwam, namelijk dat zij de voorwerpen van uitbeeldenden en aanduidenden aard vereerden. De Oudsten, die voor den vloed waren, zagen in alles en in elke bijzonderheid, zooals in bergen, in heuvelen, in vlakten, in dalen, in tuinen, bosschen, wouden, in rivieren en wateren, in velden en akkers, in boomen van allerlei soort, ook in dieren van allerlei soorten, in de lichten des hemels, iets uitbeeldends en aanduidends van het Rijk des Heeren, maar nooit hingen zij met hun oogen, nog minder met hun gemoederen, aan de voorwerpen, maar deze waren middelen voor hen om te denken over de hemelsche en geestelijke dingen, die tot het Rijk des Heeren behooren; en zulks in die mate, dat er hoegenaamd niets in de gansche natuur was, dat hun daartoe niet als middel diende. Op zichzelf beschouwd is het ook zoo, dat alle dingen in de natuur tot in bijzonderheden uitbeelden, hetgeen heden ten dage een verborgenheid is, en nauwelijks door iemand geloofd wordt. Doch nadat het hemelsche, dat tot de liefde tot den Heer behoort, was te gronde gegaan, was het menschelijk geslacht niet langer in dezen staat, namelijk dat het door de voorwerpen als middelen de hemelsche en geestelijke dingen van het Rijk des Heeren zag; maar toch wisten de Ouden na den vloed door overleveringen en door de verzamelingen van sommigen, dat deze dingen zulk een beteekenis hadden; en daar zij dit beteekenden, hielden zij ze ook heilig; vandaar de uitbeeldende eeredienst der Oude Kerk, welke Kerk, omdat zij geestelijk was, niet in de innerlijke gewaarwording was, dat het zoo was, maar in de erkenning, want zij was betrekkelijk in het duistere (nr. 2715). Nochtans vereerde zij geen uiterlijke dingen, maar door middel van uiterlijke dingen waren zij innerlijke dingen indachtig, en vandaar waren zij, wanneer zij in deze uitbeeldende en aanduidende dingen waren, in het heilige van den eeredienst. Zij konden dit ook, omdat zij in de geestelijke liefde waren, dat is, in de naastenliefde, waarvan zij het wezen van den eeredienst maakten; en

daarom kon van den Heer het heilige in hun eeredienst vloeien. Toen echter de staat van het menschelijk geslacht zoo veranderd en verkeerd geworden was, dat zij zichzelf van het goede der naastenliefde verwijderden, en dus ook niet meer geloofden, dat er een hemelsch Rijk bestond, of een leven na den dood, maar dat zij in een soortgelijken staat als de dieren waren, uitgezonderd dan alleen dat zij dachten (zooals ook heden ten dage geloofd wordt) toen werd de heilige uitbeeldende eeredienst in afgoderij verkeerd, en werden de uiterlijke dingen vereerd. Vandaar was bij vele natiën in dien tijd, ook bij de Joden en Israëlieten de eeredienst niet een uitbeeldende eeredienst, maar een eeredienst met uitbeeldende en aanduidende dingen, dat is, van uiterlijke dingen zonder de innerlijke. Wat de bosschen in het bijzonder betreft, zij hadden bij de Onden een verschillende beteekenis, en wel overeenkomstig de soorten van boomen, die daar waren. Bosschen waar olijfboomen waren, beteekenden de hemelsche dingen van den eeredienst; bosschen waar wijnstokken waren, beteekenden zijn geestelijke dingen; bosschen echter waar vijgeboomen, waar ceders, waar dennen, waar populieren, waar eiken waren, verschillende dingen die tot de hemelsche en geestelijke dingen behoorden. Hier wordt eenvoudig gesproken van een bosch of van geboomte, en dit beteekent de dingen, die tot het redelijke behooren, welke aan de leer en haar erkentissen zijn toegevoegd; want boomen beteekenen in het algemeen innerlijke gewaarwordingen (nrs. 103, 2163), maar wanneer zij betrekking hebben op de geestelijke Kerk, beteekenen zij erkentissen, omdat de mensch van de geestelijke Kerk geen andere innerlijke gewaarwordingen heeft dan die, welke door erkentissen uit de leer of het Woord ontstaan, want deze worden zaak van zijn geloof, en dus van het geweten, waaruit innerlijke gewaarwording ontstaat.

2723. Wat echter Beerscheba betreft: Beerscheba beteekent den staat en de hoedanigheid der leer, namelijk dat zij Goddelijk is, en dat daaraan de mensohelijk redelijke dingen zijn toegevoegd, hetgeen blijken kan uit het verband der dingen waarover gehandeld wordt van vers 22 tot dit hier (nrs. 2613, 2614), alsmede uit de beteekenis van dit woord in de oorspronkelijke taal, zijnde *de put van den eed en zeven*; dat de put de leer des geloofs is, zie men in de nrs. 2702, 2720; dat de eed de verbinding is, nr. 2720; voorts ook het met een eed gesloten verbond, nrs. 1996, 2003, 2021, 2037; en dat zeven het heilige, dus het Goddelijke is, nrs. 395, 433, 716, 881. Hieruit kan blijken, dat het de leer beteekent, die in zich zelf Goddelijk is, met de menschelijk redelijke dingen of schijnbaarheden samengevoegd. Dat de naam Beerscheba hier vandaan komt, blijkt duidelijk uit de woorden van Abraham:

“Abraham zeide: Dat gij de *zeven* ooilammeren van mijne hand nemen zult, opdat het mij tot eene getuigenis zij, dat ik dezen *put* gegraven heb; *daarom noemde hij die plaats Beerscheba*, omdat die beiden daar *gezworen* hadden; en zij maakten een *verbond in Beerscheba*” (vers 30, 31, 32);

desgelijks uit de woorden van Izak in het volgende 26ste hoofdstuk:

“Het geschiedde ten zelfden dage, en Jischaks knechten kwamen, en boodschapten hem van de zaak des *puts*, dien zij gegraven hadden, en zij zeiden hem: Wij hebben wateren gevonden; en hij noemde denzelven *Schibea* (eed en zeven); daarom is de naam dier stad *Beerscheba* tot op dezen dag” (vers 32, 33).

Hier wordt ook over putten gehandeld, waarover twist was met Abimelech, en over het verbond met hem, en door Beerscheba worden de menschelijk redelijke dingen aangeduid, wederom toegevoegd aan de leer des geloofs, en daar zij wederom werden toegevoegd, en de leer aldus geschikt werd gemaakt voor het menschelijk begrip, wordt zij een stad genoemd; dat de stad het leerstellige in zijn gansche samenvatting is, zie men in de nrs. 402, 2268, 2450, 2451. Bovendien wordt Beerscheba met een dergelijke beteekenis naar den innerlijken zin genoemd in Gen. 22: 19; hfdst. 26: 22, 23; hfdst. 28: 10; hfdst. 46: 1, 5; Jozua 15: 28; hfdst. 19: 1, 2; I Sam. 8: 2; I Kon. 19: 3; en in den tegenovergestelden zin: Amos 5, 5; hfdst. 8: 13, 14. De uitbreiding der hemelsche en geestelijke dingen, die tot de leer behooren, wordt in den innerlijken zin aangeduid, waar de uitgestrektheid van het land Kanaän wordt beschreven door de woorden: “van Dan tot Beerscheba toe”, want door het land Kanaän wordt het Rijk des Heeren aangeduid, alsmede de Kerk, bijgevolg de hemelsche en geestelijke dingen, die tot de leer behooren, zooals in het Boek der Richteren:

“Al de zonen Israëls togen uit, en de vergadering was verzameld als een eenig man, *van Dan af tot Beerscheba toe*” (20: 1);

in het Boek van Samuel:

“Gansch Israël, *van Dan tot Beerscheba toe*” (I Sam. 3: 20);

en elders:

“Overbrengende het koninkrijk van het huis van Schaul, en oprichtende den stoel van David voor Israël, en over Jehudah, *van Dan tot Beerscheba toe*” (II Sam. 3: 10);

elders:

“Husai tot Absalom: Dat gansch Israël verzameld worde, *van Dan tot Beerscheba toe*” (II Sam. 17: 11);

elders:

“David zeide tot Joab, om te trekken door alle stammen van Israël *van Dan tot Beerscheba toe*” (II Sam. 24: 2, 7);

elders:

“Er stierven van het volk, *van Dan tot Beerscheba toe*, zeventigduizend mannen” (II Sam. 24: 15).

In het Boek der Koningen:

“Jehudah woonde onder zijnen wijnstok, en onder zijnen vijgeboom, *van Dan tot Beerscheba toe*, al de dagen van Salomo” (I Kon. 4: 25).

2724. Dat de woorden: “en hij riep aldaar den naam van den God der eeuwigheid aan” den daaruit voortvloeienden eeredienst beteekenen, blijkt uit de beteekenis van den naam van God aanroepen, zijnde de eeredienst, waarover nr. 440. Zij, die van de Oude Kerk waren, verstonden onder den naam niet een naam, maar alle hoedanigheid, men zie de nrs. 144, 145, 440, 768, 1754, 1896, 2009; derhalve onder den naam van God al datgene in éénen samengevat, waarmede de Heer vereerd werd, bijgevolg het al der liefde en des geloofs. Toen echter het innerlijke van den eeredienst te gronde ging, en alleen het uiterlijke overbleef, begonnen zij onder den naam van God niets anders te verstaan dan een naam, in die mate, dat zij den naam zelf vereerden, en er zich in het geheel niet om bekommerden uit welke liefde en uit welk geloof zij dit deden. Daarom begonnen de natiën zich te onderscheiden door de namen der Goden, en de Joden en Israëlieten verhieven zich boven de overige, omdat zij Jehovah vereerden, het wezenlijke van den eeredienst stellend in het noemen en het aanroepen van den naam, terwijl toch de eeredienst van den naam alleen in het geheel geen eeredienst is, en ook bij de allerergsten bestaan kan, die daarmede des te meer ontwijden. Maar aangezien door den naam van God het al van den eeredienst wordt aangeduid, dat is, het al van de liefde en van het geloof, waaruit Hij vereerd wordt, blijkt dienvolgens, wat verstaan wordt onder “*Uw naam worde geheiligd*” in het Gebed des Heeren (Matth. 6: 9), en onder hetgeen de Heer zeide:

“Gij zult van allen gehaat worden om *Mijnen naam*” (Matth. 10: 22);

“Indien er twee samenstemmen *in Mijnen naam* op de aarde, over eenige zaak, die zij zouden mogen begeeren, die zal hun geschieden van Mijnen Vader, die in de hemelen is; waar twee of drie vergaderd zijn in *Mijnen naam*, daar ben Ik in het midden van hen” (Matth. 18: 19, 20);

“Zoo wie zal verlaten hebben huizen, of broeders, of zusters, of vader, of moeder, of vrouw, of kinderen, of velden, om *Mijns naams*

wil, zal honderdvoud ontvangen, en het eeuwige leven beërven” (Matth. 19: 29);

“Hosanna den Zone Davids; gezegend is Hij, die komt in den *naam des Heeren*” (Matth. 21: 9);

“Jezus zeide: Gij zult Mij van nu aan niet zien, totdat gij zeggen zult: Gezegend is Hij, die komt in den *naam des Heeren*” (Matth. 23: 39);

“Gij zult gehaat worden van alle natiën, om *Mijns naams* wil; zelfs zullen er dan velen geërgerd worden, en zullen elkander overleveren, en elkander haten, en al deze dingen om *Mijns naams* wil” (Matth. 24: 9, 10);

“Zoo velen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven, zonen Gods te worden, hun die in *Zijnen naam* gelooven” (Joh. 1: 12);

“Die niet gelooft, is alreede veroordeeld, dewijl hij niet heeft geloofd in den *naam des eeniggeboren Zoons van God*” (Joh. 3: 17, 18);

“Jezus zeide: Zoo gij iets begeeren zult in *Mijnen naam*, dat zal Ik doen” (Joh. 14: 14, 15; hfdst. 15: 16; hfdst. 16: 23, 24, 26, 27);

“Jezus zeide: Ik heb *Uwen naam* geopenbaard den menschen” (Joh. 17: 6);

“Heilige Vader, bewaar ze in *Uwen naam*, die Gij Mij gegeven hebt, opdat zij één zijn, gelijk als wij” (Joh. 17: 11, 12);

“Ik heb hun *Uwen naam* bekend gemaakt, en zal bekend maken, opdat de liefde, waarmede Gij Mij liefgehad hebt, in hen zij, en Ik in hen” (Joh. 17: 26);

“Opdat gij gelooft, dat Jezus is de Christus, de Zone Gods, en opdat gij, geloovende, het leven hebt in *Zijnen naam*” (Joh. 20: 31)

behalve zeer vele plaatsen in het Oude Testament, waarin onder den naam van Jehovah en van God niet een naam wordt verstaan, maar het al der liefde en des geloofs, waaruit de eeredienst voortkomt. Over hen, die echter alleen den naam vereeren, zonder liefde en geloof, heet het aldus bij Mattheus:

“Velen zullen te dien dage tot Mij zeggen: Heere, Heere, hebben wij niet door *Uwen naam* geprofeteerd, en door *Uwen naam* demonen uitgeworpen, en in *Uwen naam* vele krachten gedaan. Maar Ik zal hun openlijk aanzeggen: Ik heb u niet gekend; gaat weg van Mij, gij die de ongerechtigheid werkt” (7: 22, 23).

Toen de mensch der Kerk, als gezegd, van innerlijk uiterlijk werd, en den eeredienst in den naam alleen begon te stellen, erkenden zij niet langer éénen God, maar vele; want het was bij de Ouden gebruikelijk, iets toe te voegen aan den naam van Jehovah, en daarbij de eene of andere weldaad of eenig

attribuut van Hem indachtig te zijn, zooals hier: “Hij riep den *naam van den God der eeuwigheid aan*”, en in het volgende 22ste hfdst.: “Abraham noemde den naam van die plaats: *Jehovah Jirah*, dat is, Jehovah zal zien” (vers 14); “Mozes bouwde een altaar, en hij noemde deszelfs naam *Jehovah Nissi*, dat is, Jehovah mijn banier” (Exod. 17: 15); “Gideon bouwde Jehovah een altaar, en noemde het voor Jehovah *Schalom*, dat is, des vredes” (Richt. 6: 24), behalve andere plaatsen. Hierdoor geschiedde het, dat zij, die den eeredienst in den naam alleen stelden, zoovele goden erkenden, en daardoor kwam het ook, dat bij de heidenen, vooral in Griekenland en in Rome, zoovele Goden erkend en vereerd werden, terwijl toch de Oude Kerk, van wie deze benamingen afkwamen, nooit anders dan éénen God, onder zoovele namen vereerd, aanbad, omdat zij onder den naam de hoedanigheid verstond.

2725. Vers 34. *En Abraham verkeerde als vreemdeling vele dagen in het land der Filistijnen.* Abraham verkeerde als vreemdeling vele dagen in het land der Filistijnen, beteekent, dat de Heer aan de leer des geloofs zeer vele dingen toevoegde uit de wetenschap der menschelijke erkentissen.

2726. Dat de woorden: “Abraham verkeerde als vreemdeling vele dagen in het land der Filistijnen” beteekenen, dat de Heer aan de leer des geloofs zeer vele dingen toevoegde uit de wetenschap der menschelijke erkentissen, blijkt uit de beteekenis van “als vreemdeling verkeerden” zijnde onderrichten (waarover de nrs. 1463, 2025); uit de uitbeelding van Abraham, zijnde de Heer (waarover de nrs. 1965, 1989, 2011, 2501); uit de beteekenis van het land der Filistijnen of Filistea, zijnde de wetenschap der erkentissen (waarover de nrs. 1197, 1198); en uit de beteekenis van de dagen, zijnde de staat van de zaak, waarover gehandeld wordt (nrs. 23, 487, 488, 493, 893); daar hier gehandeld wordt over de erkentissen uit de wetenschappelijke en redelijke dingen, en gezegd wordt “vele dagen”, beteekent het hier betrekkelijk zeer veel. Van vers 22 tot hier toe werd gehandeld over de redelijke dingen uit de menschelijk wetenschappelijke dingen, toegevoegd aan de leer des geloofs, zooals duidelijk blijkt uit de verklaring, en hier ligt het besluit daarvan. Wat de zaak zelve betreft: aangezien zij in zichzelf tamelijk diep is, en aangezien hierover veel gehandeld wordt in het volgende 26ste hoofdstuk, mag hier verdere uitlegging achterwege blijven.

Aangaande de huwelijken, hoe zij in de Hemelen worden beschouwd, en aangaande echtbreuken.

2727. *Wat echte echtelijke liefde is, en van waar haar oorsprong komt, weten heden ten dage weinigen, om deze reden, dat weinigen daarin zijn. Bijna allen*

gelooven, dat zij is ingeboren, en aldus voortvloeit uit een zeker instinct, zooals zij zeggen, en zulks te meer omdat het echtelijke ook bij de dieren bestaat, terwijl er toch een dergelijk verschil is tusschen de echtelijke liefde bij de menschen en het echtelijke bij de dieren, als tusschen den staat van den mensch en den staat van het redelooze dier.

2728. *En daar, als gezegd, heden ten dage weinigen weten, wat echte echtelijke liefde is, zal het uit hetgeen geopenbaard werd, worden beschreven. De echtelijke liefde ontleent haar oorsprong aan het Goddelijk Huwelijk van het Goede en Ware, dus aan den Heer zelf. Dat de echtelijke liefde hieruit voortkomt, verschijnt niet voor de zinnen en het begrip, maar toch kan het, behalve uit het Woord, blijken uit den invloed en uit de overeenstemming. Door den invloed: de Hemel wordt vanwege de vereeniging van het goede en ware, welke van den Heer invloeit, bij een huwelijk vergeleken en een huwelijk genoemd. Uit de overeenstemming: wanneer het met het ware vereenigde goede in een lagere sfeer uitvloeit, vertoont het een vereeniging der gemoederen, en wanneer het in een nog lagere sfeer uitvloeit, vertoont het een huwelijk; vandaar is de vereeniging der gemoederen uit het met het ware vereenigde goede, van den Heer uitgaande, de echtelijke liefde zelve.*

2729. *Dat de echte echtelijke liefde hieruit voortkomt, kan ook hieruit blijken, dat niemand daarin kan zijn, wanneer hij niet in het goede van het ware en in het ware van het goede is door den Heer; voorts hieruit, dat de hemelsche zaligheid en het hemelsche geluk in deze liefde is; en zij, die hierin zijn, komen allen in den Hemel of in het hemelsche huwelijk; alsmede hieruit, dat wanneer bij de Engelen sprake is van de vereeniging van het goede en ware, zich dan in 'de lagere sfeer bij de goede geesten de uitbeelding van een huwelijk vertoont; doch bij de booze geesten vertoont zich een uitbeelding van echtbreuk. Dit is de reden, dat in het Woord de vereeniging van het goede en ware een huwelijk wordt genoemd, maar de schending van het goede en de vervalsching van het ware, echtbreuk en hoererij; men zie nr. 2466.*

2730. *De menschen van de Oudste Kerk leefden, meer dan allen op dezen aardbol, in de echte echtelijke liefde, omdat zij hemelsch waren, door het goede in het ware, en in het Rijk des Heeren te zamen met de Engelen; en in deze liefde bestond voor hen de Hemel. Maar de nakomelingen, bij wie de Kerk afnam, begonnen hun kinderen lief te hebben, niet hun echtgenooten; want kinderen kunnen door de boozen bemind worden, maar de echtgenoot kan alleen door de goeden bemind worden.*

2731. *Van deze Oudsten werd vernomen, dat de echtelijke liefde van dien aard is, dat de een gansch en al van den ander wil zijn, en zulks wederzijds; en dat zij,*

wanneer dit onderling en wederkeerig het geval is, in hemelsche gelukzaligheid zijn; voorts, dat de vereeniging der gemoederen van dien aard is, dat dit onderlinge en wederkeerige in alle dingen van hun leven is tot in bijzonderheden, dat is, in alle dingen en in elk ding van de aandoening, en in alle dingen en in elk ding van het denken. Deswege is het door den Heer ingesteld, dat de echtgenoot de aandoening van het goede is, die tot den wil behoort, en de man de gedachte van het ware, die tot het verstand behoort, en dat hieruit het huwelijk bestaat, zooals het is tusschen wil en verstand, en tusschen alle dingen en elk ding daarvan bij den mensch, die in het goede van het ware en in het ware van het goede is.

2732. Ik heb met de Engelen over den aard van dit onderlinge en wederkeerige gesproken, en zij zeiden, dat het beeld en de gelijkenis van den een in het gemoed van den ander is, en dat zij op deze wijze niet alleen in elke bijzonderheid afzonderlijk, maar ook in de binnenste dingen des levens samenwonen, en dat de liefde en barmhartigheid in zulk een eenheid met zaligheid en geluk kan invloeien. Zij zeiden ook, dat zij, die in het leven van het lichaam in een dergelijke echtelijke liefde hadden geleefd, één zijn en samenwonen in den Hemel als Engelen, somtijds ook met hun kinderen; maar dat er uiterst weinigen zijn uit de Christenheid van beden ten dage, doch uit de Oudste Kerk, die hemelsch was, allen, en uit de Oude Kerk, die geestelijk was, velen. Maar dat zij, die in het huwelijk geleefd hebben, niet verbonden door echtelijke liefde, maar door wulpsche liefde, in het andere leven gescheiden worden, daar niets van wulpschheid in den Hemel geduld wordt; en dat diegenen nog meer gescheiden worden, die wederzijds afkeerig van elkander waren; en nog weer meer zij, die elkander haatten; wanneer beiden voor het eerst in het andere leven komen, ontmoeten zij elkander in de meeste gevallen, maar nadat zij zwaar geleden hebben, worden zij gescheiden.

2733. Er waren sommige geesten, die mij bestookten met een zekere sluwheid, uit de praktijk in het leven van het lichaam aangenomen, en zulks door een eenigszins zachten als het ware golvenden invloed, zooals die van rechtschapen geesten pleegt te zijn, maar het werd waargenomen, dat daarin listigheden en dergelijke waren om te vangen en te bedriegen; ik sprak ten slotte met een van hen, van wien mij werd gezegd, dat hij een legeraanvoerder was geweest toen hij in de wereld leefde; en daar ik gewaarwerd, dat er in de voorstellingen van zijn denken wulpschheid gelegen was, sprak ik met hem over het huwelijk; de spraak der geesten wordt door uitbeeldende dingen toegelicht, die volledig den zin uitdrukken, en vele dingen in één oogwenk. Hij zeide, dat hij er in het leven van het lichaam niets in had gezien, echtbreuk te bedrijven, maar het werd gegeven hem te zeggen, dat echtbreuken goddeloos zijn — hoewel zij voor hen, die van dien aard zijn, niet als zoodanig verschijnen, maar zelfs geoorloofd, vanwege de verlustiging die

zij daarin vinden en vanwege de daaruit voortvloeiende overreding — hetgeen hij ook hieruit kon weten, dat de huwelijken de kweekplaatsen zijn van het menschelijk geslacht, en vandaar ook de kweekplaatsen van het hemelsche Rijk, en dat zij deswege nooit geschonden mogen worden, maar heilig gehouden moeten worden; voorts hieruit, dat hij moest weten, aangezien hij in het andere leven is, en in den staat der innerlijke gewaarwording, dat de echtelijke liefde van den Heer door den Hemel nederdaalt; en dat van deze liefde, als van een ouder, de wederkeerige liefde wordt afgeleid, die het firmament des Hemels is; en hieruit, dat wanneer echtbrekers de hemelsche gezelschappen alleen maar naderen, zij hun eigen stank ruiken, en zich vandaar naar de hel storten; ten minste kon hij dit weten, dat huwelijken schenden tegen de Goddelijke wetten is, en tegen de burgerlijke wetten van allen, voorts tegen het echte licht der rede, want tegen zoowel de Goddelijke als de menschelijke orde, behalve tal van dingen meer. Maar hij antwoordde, dat hij dergelijke dingen nooit geweten had in het leven van het lichaam, noch gedacht. Hij wilde er over redekavelen, of het zoo was, maar hem werd gezegd, dat de waarheid in het andere leven geen redeneeringen toelaat, want deze begunstigen iemands verlustigingen, aldus de boosheden en de valschheden, en dat hij eerst maar eens moest denken over hetgeen gezegd was, omdat het waar was; of ook moest hij maar eens denken uit dit beginsel, dat in de wereld overbekend is, namelijk, dat niemand den ander dat moet aandoen, wat hij niet wil, dat de ander hem zou aandoen; en dus, wanneer iemand op een dergelijke wijze zijn eigen vrouw die hij liefhad — zooals in het begin van het huwelijk een ieder doet — had doen afdwalen, zou hij dan niet zelf ook, wanneer hij daarover in een staat van toorn verkeerde, indien hij uit dien staat sprak, echtbreuken verfoeid hebben; en zou hij dan, omdat hij een scherp verstand had, zich niet meer dan anderen bevestigd hebben daartegen, zoo ver gaande, dat hij ze tot de hel verdoemd had? aldus dat hij zichzelf naar zichzelf zou kunnen oordeelen.

2734. *Zij, die in het leven van het lichaam geluk gehad hebben in het huwelijk uit echte echtelijke liefde, hebben ook in het andere leven geluk, zoodat voor hen het geluk van het eene leven wordt voortgezet in het andere, en aldaar een vereeniging van gemoederen wordt, waarin de Hemel bestaat. Mij werd gezegd, dat de daaruit voortvloeiende geslachten van hemelsche en geestelijke gelukzaligheden, alleen reeds de meest algemeene, van een onbegrensd aantal zijn.*

2735. *Echte echtelijke liefde is een beeld des Hemels, en wanneer zij in het andere leven wordt uitgebeeld, geschiedt het door de allerschoonste dingen, die de oogen ooit kunnen zien en het gemoed ooit kan vatten. Zij wordt uitgebeeld door een maagd van onuitsprekelijke schoonheid, omgord met een blinkende wolk, zoodat*

men zeggen kan, dat het de schoonheid zelve is in wezen en vorm. Er werd gezegd, dat alle schoonheid in het andere leven uit de echtelijke liefde voortkomt. Haar aandoeningen en gedachten worden uitgebeeld door diamanten sferen, flonkerend als het ware van robijnen en pyropen, en deze dingen gaan gepaard met verrukkingen, die de binnenste dingen der gemoederen ontroeren; maar niet zoodra treedt iets van wulpschheid in, of zij verdwijnen.

2736. Ik ben onderricht, dat echte echtelijke liefde de onschuld zelve is, die in de wijsheid woont. Zij, die in echtelijke liefde geleefd hebben, zijn in de wijsheid meer dan alle anderen in den Hemel, en nochtans verschijnen zij, wanneer zij door anderen worden gezien, als kleine kinderen in den leeftijd van bloei en lente, en al wat hun dan te beurt valt, maakt hun blijdschap en gelukzaligheid uit. Zij zijn in den binnensten Hemel, die de Hemel der onschuld wordt genoemd; door dezen Hemel vloeit de Heer in de echtelijke liefde, en uit dezen Hemel zijn Engelen bij de menschen aanwezig, die in deze liefde leven; zij zijn ook tegenwoordig bij kleine kinderen in hun prilste jeugd.

2737. Bij hen, die in echtelijke liefde leven, staan de innerlijke dingen des gemoeds door den Hemel open tot aan den Heer, want deze liefde vloeit van den Heer in door het binnenste van den mensch; hierdoor hebben zij het Rijk des Heeren in zichzelf, en hierdoor hebben zij de echte liefde tot kleine kinderen, ter wille van het Rijk des Heeren; en hierdoor zijn zij meer dan de anderen ontvankelijk voor de hemelsche liefden, en meer dan de anderen in wederkeerige liefde, want deze komt hieruit voort als een stroom uit zijn bron.

2738. De wederkeerige liefde, zooals zij in den Hemel bestaat, is niet als de echtelijke liefde. De laatstgenoemde bestaat hierin, dat men in het leven van den ander wil zijn als één, maar de eerstgenoemde bestaat hierin, dat men den ander beter wil dan zichzelf, zooals het geval is met de liefde der ouders tot de kinderen, en zooals de liefde is dergenen, die zich gedrongen voelen goed te doen, niet terwille van zichzelf, maar omdat dit hun blijdschap uitmaakt. Zulke engelenliefde ontspruit aan de echtelijke liefde, en wordt daaruit geboren als een kindje uit zijn ouders, en vandaar is deze liefde ook bij de ouders jegens de kinderen. Deze liefde wordt door den Heer bij de ouders in stand gehouden, ook al zijn zij niet in de echtelijke liefde, en wel om deze reden, dat het menscheijk geslacht niet te gronde zal gaan.

2739. Uit het huwelijk van het goede en het ware in de Hemelen dalen alle liefden neder, waarmede het gesteld is als met de liefde der ouders tot de kinderen, de liefde van broeders onderling, en de liefde tot verwanten, en aldus verder, overeenkomstig de graden in hun volgorde. Overeenkomstig deze liefden, die eenig en alleen uit het goede en ware zijn, dat is, uit de liefde tot en het geloof in den Heer, worden

alle hemelsche gezelschappen gevormd, die door den Heer zoo verbonden zijn dat zij op éénen mensch betrekking hebben, waarom de Hemel ook de Grootste Mensch wordt genoemd. Er zijn onuitsprekelijke verscheidenheden, die alle haar oorsprong ontleenen aan en afleiden van de vereeniging van het goede en ware uit den Heer, welke vereeniging het hemelsche huwelijk is. Hierdoor komt het, dat de oorsprong van alle bloedverwantschappen en aanverwantschappen op aarde van huwelijken wordt afgeleid, en dat desgelijks de liefden naar graden onderling van elkander werden afgeleid; maar daar er heden ten dage geen echtelijke liefde is, worden de bloed- en aanverwantschappen weliswaar van het huwelijk uit berekend, maar het zijn geen bloed- en aanverwantschappen der liefde. In de Oudste Kerk bestonden ook dergelijke afleidingen der liefde, en vandaar wonen zij in de Hemelen te zamen, onderscheiden als het ware in natiën, familiën, en huizen, die alle den Heer erkennen als hun eenigen Ouder.

2740. Echte echtelijke liefde is niet bestaanbaar dan tusschen twee echtgenooten, dat is, in het huwelijk van éénen man en ééne echtgenoot, nooit tusschen meer dan een tegelijkertijd, omdat de echtelijke liefde onderling en wederkeerig is, en het leven van den een in het leven van den ander wederkeerig, zoodat zij als het ware één zijn. Zulk een vereeniging bestaat tusschen twee, maar niet tusschen meer dan twee; zijn er meer dan twee, zoo verscheuren zij deze liefde. De menschen der Oudste Kerk, die hemelsch waren, en in de innerlijke gewaarwording van het goede en ware, zooals de Engelen, hadden slechts ééne echtgenoot; zij zeiden, dat zij met ééne echtgenoot hemelsche verrukkingen en gelukzaligheden smaakten, en dat zij, wanneer het huwelijk met meer dan eene alleen maar genoemd werd, zij met af grijzen vervuld werden. Want het huwelijk van éénen echtgenoot en ééne echtgenoot daalt, als gezegd, uit het huwelijk van het goede en ware, of uit het hemelsche huwelijk neder, dat van dezen aard is, zooals duidelijk blijken kan uit de woorden des Heeren bij Mattheus:

“Jezus zeide: Hebt gij niet gelezen, die van den beginne ze gemaakt heeft, dat Hij ze gemaakt heeft man en vrouw; en gezegd heeft: Daarom zal een mensch vader en moeder verlaten, en zal zijne echtgenote aanhangen, en die twee zullen tot één vleesch zijn; alzoo dat zij niet meer twee zijn, maar één vleesch. Hetgeen dan God samengevoegd heeft, scheidde de mensch niet. Mozes heeft vanwege de hardigheid uwer harten u toegelaten uwe echtgenooten weg te zenden; maar van den beginne is het alzoo niet geweest; allen vatten dit woord niet, maar dien het gegeven is” (19: 3 tot 12).

2741. Het goede en ware vloeit voortdurend van den Heer in bij allen, bijgevolg de echte echtelijke liefde, maar zij wordt op verschillende wijze opgenomen, en zooals zij wordt opgenomen, zoo wordt zij; bij de wulpschen wordt zij in wulpschheid

verkeerd, bij de echtbrekers in echtbreuken, haar hemelsche gelukzaligheden in onreine verlustiging, aldus de Hemel in de hel. Het is daarmede gesteld als met het zonlicht dat in de voorwerpen vloeit, en dat opgenomen wordt overeenkomstig den vorm der voorwerpen, en blauw wordt, rood, geel, groen, donker, alsmede zwart, al naar de opname.

2742. *Er bestaat bij sommigen iets als een huwelijk, maar toch is het geen huwelijk, wanneer zij niet in de liefde van het goede en ware zijn; het is een liefde, die den schijn heeft van het echtelijke, maar dat komt vanwege de wereld- of eigenliefde, namelijk om thuis gediend te worden, om veilig geborgen te zijn, om zijn gemak te hebben, om verzorgd te worden in ziekte en ouderdom, of om de verzorging van hun kinderen die zij liefhebben; bij sommigen werd deze schijnbare liefde opgedrongen uit vrees voor den echtgenoot, voor den goeden naam, voor tegenspoeden; bij sommigen is het de wulpsche liefde, die haar aanbracht. Dit schijnt in den eersten tijd echtelijke liefde te zijn, want dan vertoonen zij iets als onschuld, zij spelen als kleine kinderen, ontwaren een blijdschap die iets van het hemelsche heeft, maar in den loop des tijds worden zij niet als zij die in de echtelijke liefde zijn, meer en meer en hechter vereenigd, maar zij worden gescheiden; ook verschilt de echtelijke liefde bij de echtgenooten, bij den een kan zij meer of minder zijn, bij den ander gering of heelemaal niet, en omdat zij verschilt, kan de een in den Hemel zijn, de ander in de hel; de aandoening en de opname bepalen dit.*

2743. *Ik zag een grooten hond als Cerberus, en ik vroeg wat hij beteekende; er werd gezegd, dat door een dergelijken hond de bewaking wordt aangeduid, opdat men niet in de echtelijke liefde zou overgaan van de hemelsche verlustiging tot de helsche verlustiging, en omgekeerd; want zij die in de echte echtelijke liefde zijn, zijn in de hemelsche verlustiging, maar zij die in echtbreuken zijn, zijn ook in een verlustiging, die hun als hemelsch toeschijnt, doch zij is helsch. Door den hond wordt aldus uitgebeeld, dat deze tegenovergestelde verlustigingen geen gemeenschap met elkander mogen hebben.*

2744. *Het werd mij getoond, hoe de verlustigingen uitgaande van echtelijke liefde voortschrijden, eenerzijds naar den Hemel, anderzijds naar de hel. De voortschrijding der verlustigingen ten Hemel was in zaligheden en gelukgevoelens voortdurend meer en meer, tot aan het ontelbare en onuitsprekelijke toe, en hoe innerlijker des te ontelbaarder en onuitsprekelijker, tot aan de hemelsche gelukzaligheden van den binnensten Hemel of van den Hemel der onschuld toe; en zulks door de allergrootste vrijheid, want alle vrijheid is uit de liefde, en dus de allergrootste vrijheid uit de echtelijke liefde, die de hemelsche liefde zelve is. Daarna werd getoond, hoe de verlustigingen der echtelijke liefde voortschrijden*

naar de hel, namelijk, dat zij zich allengs van den Hemel verwijderden, en zulks ook uit schijnbare vrijheid, totdat er ten slotte nauwelijks iets menschelijks meer in overblijft; het doodelijke en helsche einde dat zij nemen, werd gezien, maar kan niet beschreven worden. Een zekere geest, die toen bij mij was, en eveneens deze dingen zag, rende ijlings naar voren tot de sirenen, die van dezen aard zijn, uitroepende, dat hij haar den aard van haar verlustiging wilde toonen; in het begin hield hij de voorstelling van verlustiging vast, maar toen hij allengs meer naar voren kwam, ging zijn voorstelling verder voort als de voortschrijding der verlustiging naar de hel, en ten slotte eindigde zij in zulk een afgrijzen. Sirenen zijn zij, die in de overreding zijn geweest, dat het eerzaam is hoerrierij en echtbreuk te plegen, en ook door anderen werden hoog geacht omdat zij zoo waren, en omdat zij zich in de bekoorlijkheden des levens bevonden. Het meerendeel van haar komt uit de Christenheid in het andere leven; men zie aangaande de sirenen n. 831, 959, 1515, 1983, 2484.

2745. Er zijn vrouwen, die hun echtgenote niet liefhebben, maar hen geringschatten, en ten slotte als niets achten. Haar aard werd uitgebeeld door een haan, een wilde kat, en een tijger van donkere kleur. Er werd gezegd, dat dezulken beginnen met veel te spreken, daarna beginnen te schelden, en ten slotte de natuur van een tijger aannemen. Er werd door sommigen gezegd, dat dezulken nochtans haar kinderen liefhebben, maar er werd geantwoord, dat deze liefde niet menschelijk is, en dat zij evenzoo in de bozen vloeit, alsmede in de dieren, onverschillig van welke soort, in zulke mate zelfs, dat ook deze hun jongen meer dan zichzelf liefhebben. Er werd aan toegevoegd, dat bij dezulken niets van echtelijke liefde is.

2746. Er was een zekere geest op gemiddelde hoogte boven het hoofd, die in het leven van het lichaam wulpsch geleefd had, zich verlustigd had in afwisseling, zoodat hij niemand bestendig had liefgehad, maar in bordeelen en aldus met velen had geboereerd, en haar een voor een later had verworpen. Daardoor was het gebeurd, dat hij velen had bedrogen, en daardoor de begeerte tot het huwelijk had uitgeblust, ook tot de voortbrenging van kinderen, en aldus een tegennatuurlijke natuur had aangenomen. Al deze dingen werden onthuld, en hij werd jammerlijk gestraft, en zulks ten aanschouw der Engelen; en daarna werd hij in de hel geworpen. Over de hellen der echtbrekers zie men in het eerste deel de nrs. 824 tot 830.

2747. Daar echtbreuken tegen de echtelijke liefde indruischen, kunnen echtbrekers niet met de Engelen in den Hemel zijn, ook omdat zij in de dingen zijn, die tegenovergesteld zijn aan het goede en ware, en dus niet in het hemels huwelijk, ook omdat zij over het huwelijk niets dan vuile voorstellingen hebben. Wanneer

het huwelijk alleen maar genoemd wordt of zich de voorstelling daarvan voordoet, zijn er in hun denkbeelden terstond wulpsche, ontuchtige, ja zelfs goddelooze dingen; desgelijks wanneer de Engelen spreken over het goede en ware, denken dezulken dingen die daartegen indruischen; want alle aandoeningen en de daaruit voortvloeiende gedachten, blijven bijl den mensch na den dood, zooals zij in de wereld waren. Echtbrekers zijn er op uit, de gezelschappen te vernietigen; velen van hen zijn wreed (nr. 824); aldus zijn zij in hun hart tegen de naastenliefde en de barmhartigheid, terwijl zij om de ellenden van anderen lachen; zij willen van een ieder het zijne wegnemen, en doen zulks zooveel zij maar durven. Hun vermaak bestaat daarin, vriendschappen te vernietigen en vijandschappen te verwekken. Hun godsdienstigheid bestaat daarin, dat zij zeggen een Schepper van het heelal te erkennen, en een Voorzienigheid, maar slechts een algemeen, en zaligmaking door het geloof, en dat hun niets ergers kan gebeuren dan anderen. Maar wanneer zij naar den aard van hun hart worden onderzocht, hetgeen in het andere leven geschiedt, gelooven zij zelfs dit niet eens, doch in de plaats van den Schepper van het heelal denken zij de natuur, in de plaats van de universeele Voorzienigheid denken zij er geene, en over het geloof denken zij niets. Al deze dingen zijn zoo, omdat echtbreuken geheel en al tegen het goede en ware indruischen. Hieruit kan een ieder oordeelen, hoe dezulken in den Hemel zouden kunnen komen.

2748. Sommige geesten, die in de wereld een leven van echtbreuk hadden geleid, kwamen en spraken tot mij. Ik werd gewaar, dat zij nog niet lang in het andere leven waren, want zij wisten niet, dat zij daar waren, van meening nog in de wereld te zijn, en de overdenking aangaande waar zij waren, was hun ontnomen. Het werd gegeven hun te zeggen, dat zij in het andere leven waren, maar, dit terstond vergeten zijnde, vroegen zij, waar er huizen waren, waar zij zich konden indringen. Maar er werd hun gevraagd, of zij geen eerbied hadden voor de geestelijke dingen, namelijk voor de echtelijke liefde, die door dergelijke verlokkingen wordt ontbonden; en hun werd gezegd, dat zulke dingen tegen de hemelsche orde ingingen. Maar zij schonken daar in het minst geen aandacht aan, en verstonden het ook niet. Ik zeide verder, of zij de wetten niet vreesden, en de straffen overeenkomstig de wetten, maar zij verachtten deze. Maar toen ik zeide, dat zij misschien door de bedienden op zware slagen onthaald zouden worden, was dit het alleen, wat zij vreesden. Daarna werd het gegeven, hun gedachten gewaar te worden, want deze worden in het andere leven medegedeeld. Zij waren zoo vuil en ontuchtig, dat de rechtschapenen er wel van moesten gruwen; en toch worden zij naar alle en elke bijzonderheid openbaar gemaakt voor de geesten en

Engelen in het andere leven. Hieruit kan ook blijken, dat dezulken niet in den Hemel kunnen zijn.

2749. *Bij hen, die door echtbreuken een walging en afschuw van huwelijken hebben gekregen, wordt, wanneer eenige verlustiging, zaligheid en eenig geluk uit den Hemel der Engelen tot hen doordringt, dit veranderd in walgelijkheid en afschuwelijkheid, daarna in pijnlijkheid, tenslotte in stank, totdat zij zich van daar neerstorten naar de hel.*

2750. *Ik ben door de Engelen onderricht, dat wanneer iemand op aarde echtbreuk pleegt, de Hemel dan onmiddellijk voor hem gesloten wordt, en dat hij daarna alleen in wereldsche en lichamelijke dingen leeft; en hoewel hij dan hoort over de dingen die der liefde en des geloofs zijn, dringen zij toch niet tot zijn inwendige dingen door, en wat hij zelf over deze dingen zegt, komt Met uit zijn inwendige dingen voort, maar alleen uit het geheugen en den mond, opgewekt door trots of winzucht; want zijn inwendige dingen zijn gesloten, en kunnen niet geopend worden dan door oprecht berouw.*

2751. *Vooraan boven voor het linkeroog waren van dezulken samengeschoold, die in het leven van het lichaam in het verborgene en met groote geslepenheid anderen hadden belaagd. Het waren echtbrekers, en nog in de wereld der geesten, daar zij tot de pas aangekomenen behoorden. Zij hadden het tot gewoonte, om uit hun menigte eenigen hier- en daarheen te zenden, die niet alleen de echtelijke liefde, maar ook het goede en ware belaagden, en vooral den Heer. Zij, die uitgezonden worden, keeren tot hen weder, en vertellen, wat zij gehoord hebben, en aldus beraadslagen zij. Ook tot mij zonden zij er een, in de meening dat ik een geest was, omdat ik de spraak der geesten sprak. Toen deze afgezant sprak, uitte hij ergerlijke dingen, vooral tegen den Heer, in dier voege, dat hij als het ware uit louter ergernissen was samengesteld. Maar ik antwoordde hem, dat hij van dergelijke dingen moest aflaten, daar ik wist van welke bende en van welk uitvaagsel hij was; en dat, wat den Heer betrof, ik zonder eenigen twijfel wist, dat Hij één is met den Vader; dat de gansche Hemel van Hem is; dat van Hem alle onschuld, vrede, liefde, naastenliefde, barmhartigheid, alsmede alle echtelijke liefde komt, era dat van Hem al het goede en ware komt, welke dingen alle Goddelijk zijn; en dat Mozes en de Profeten, dat is, alles en elke bijzonderheid des Woords in den innerlijken zin over Hem handelt; en dat alle riten der Joodsche Kerk Hem uitbeeldden; en daar ik van deze dingen zoo zeker was, dat ik niet in het minst twijfelde, wat of hij nu nog meer wilde. Dit gehoord hebbende, trok hij zich beschaamd terug. Deze dingen werden gezegd, opdat hij ze zou vertellen aan de echtbrekers, die deze goddelooze bende vormden, waaruit hij was uitgezonden.*

2752. *In het andere leven willen zij, die van echtbreuken verzadigd zijn, meer dan de anderen bezit nemen van menschen, en aldus door hen in de wereld terugkeeren, maar zij worden door den Heer in de hel vastgehouden, opdat zij niet te midden van die geesten komen, die bij de menschen zijn; de meesten derzulken komen uit de Christelijke wereld, zelden van elders.*

2753. *Er zijn sommigen in de wereld, die door de begeerte worden gedreven om maagden tot hoererijen te verleiden, waar ze zich ook bevinden, in kloosters, in familiën, bij ouders, ook getrouwde vrouwen; en zij dringen zichzelf binnen op listige manieren en met vleierijen. Daar zij aan dergelijke dingen gewend zijn, en daarmede hun natuur hebben vervuld, behouden zij in het andere leven het vermogen om zich in gezelschappen binnen te dringen door vleierijen en veinzerijen, maar daar hun gedachten open liggen, worden zij teruggeworpen; en zoo gaan zij van het eene gezelschap naar het andere over, maar worden overal teruggeworpen, ook gestraft, want zij zijn er op uit om de verlustigingen en zaligheden van anderen weg te stelen; ten slotte worden zij in geen gezelschappen toegelaten, maar worden, na zware straffen verduurd te hebben, bij hunsgelijken in de hel ondergebracht.*

2754. *De arglistigsten verschijnen somtijds hoog boven het hoofd, maar hun hel is diep onder den hiel van den voet; zij zijn de huidige antediluvianen. Zij misleiden door het voorspiegelen van onschuld, barmhartigheid en van verschillende goede aandoeningen met overreding. Zij waren, toen zij in de wereld leefden, meer dan anderen echtbreiers. Waar maar een schoone en jonge echtgenoot was, drongen zij gewetenloos binnen en haalden haar door gene middelen tot ontucht over. Zij zijn onzichtbaar en willen ook niet ontdekt worden, daar zij in het geheim te werk gaan. Zij zijn ook wreed, en zijn alleen op zichzelf bedacht, en zouden er niets in zien, zelfs al zou de heele wereld voor hen te gronde gaan; dezulken zijn er heden in grooten getale, en er werd ook gezegd, dat zij uit de Christenheid waren. Hun hel is de allerergste.*

2755. *De hellen der echtbrekers zijn er vele; aldaar houden zij van niets zooveel als van vuil en uitwerpselen, waarin zij dan hun genot vinden, hetgeen ook blijken kan uit velen van dat soort in het leven van het lichaam, voor wie het een genot is, vuile dingen te denken en te vertellen, maar die zich daarvan alleen fatsoenshalve onthouden. De verlustiging van echtbreuk wordt in het andere leven in dergelijke dingen veranderd. Het is daarmede gesteld als wanneer de warmte der zon, ook die der lente, invloed in uitwerpselen of in een lijk.*

2756. *Er zijn er ook, die vrouwengemeenschap tot beginsel hebben; dezen spreken in het andere leven alsof zij goed waren, maar zij zijn boosaardig en arglistig; hun straf is gruwelijk; zij worden als het ware tot een bundel samengebonden, en*

op uitbeeldende wijze als met een slang omwonden, die hen allen als het ware tot een kluwen samenstrikt, en aldus worden zij uitgeworpen.

2757. *Toen ik door verschillende verblijven geleid werd, kwam ik aan een, waar een zekere warmte in mijn voeten en lenden stroomde; er werd gezegd, dat hier diegenen waren, die zich aan lusten hadden overgegeven, maar toch niet de natuurlijke begeerte tot het voortbrengen van kroost hadden uitgebluscht.*

2758. *Dat echte echtelijke liefde de Hemel is, wordt in de rijken der natuur uitgebeeld, want er bestaat niets in de gansche natuur, dat niet op de eene of andere wijze het Rijk des Heeren in het algemeen uitbeeldt, want het natuurlijke Rijk ontleent geheel zijn oorsprong aan het geestelijke Rijk. Wat zonder voorafgaanden oorsprong is, is niets. Er bestaat niets, wat geen verband houdt met een oorzaak, aldus met een einddoel. Wat niet verband houdt valt onmiddellijk weg en wordt tot niets; vandaar nu komen de het Rijk des Heeren uitbeeldende dingen in de rijken der natuur. Dat de echtelijke liefde de Hemel is, blijkt duidelijk uit de gedaanteverwisseling van kleine wormpjes in nimfen of poppen, en aldus in gevleugelde wezens, want wanneer te tijd van hun bruiloften komt, dat is, wanneer zij hun aardischen vorm, welke hun wormgedaante is, afleggen, en met vleugels uitgedoscht worden, en gevleugelde wezens worden, dan worden zij in de atmosfeer geheven, die hun hemel is, en daar spelen zij met elkander, sluiten huwelijken, leggen eieren, en voeden zich met de sappen uit bloemen; ook zijn zij dan in hun schoonheid, want zij hebben vleugels, versierd met gouden, zilveren en andere fraai onderscheiden kleuren; zulke dingen brengt het echtelijke bij zoo geringe diertjes teweeg.*

2759. *Ter rechter zijde rees uit de lagere aarde als het ware een wieling op; er werd gezegd, dat het vele geesten waren uit het lagere volk, onontwikkeld, maar niet slecht; zij waren boeren en andere eenvoudige lieden. Ik sprak met hen, en zij zeiden, dat zij den Heer kenden, aan wiens naam zij zich aanbevalen; overigens wisten zij maar weinig aangaande het geloof en zijn mysteriën; naderhand verrezen anderen, die iets meer wisten. Er werd waargenomen, dat hun innerlijke dingen geopend konden worden, want dit kan in het andere leven duidelijk worden waargenomen. Zij hadden een geweten, hetwelk aan mij werd medegedeeld, opdat ik het weten zou; en er werd gezegd dat zij eenvoudig in echtelijke liefde leefden. Zij zeiden, dat zij hun echtgenooten liefhadden en zich van echtbreuken onthielden. Dat dit uit hun geweten voortkwam, bleek uit hun zeggen, namelijk dat zij niet anders zouden kunnen omdat het tegen hun wil indruischte; dezulken worden in het andere leven onderricht en vervolmaakt in het goede der liefde en in het ware des geloofs; en ten slotte worden zij onder de Engelen opgenomen.*

EINDE VAN HET TWEDE DEEL

Voorrede

Hoezeer zij in zinsbegoochelingen bevangen zijn, die in den zin van de letter alleen blijven, en niet den innerlijken zin uitvorschen door andere plaatsen, waarin deze in het Woord verklaard wordt, kan ten duidelijkste blijken uit de zoo vele ketterijen, waarvan een elke haar dogma bevestigt uit den letterlijken zin van het Woord; vooral komt dit uit in deze groote ketterij, welke de onzinnige en helsche eigen- en wereldliefde heeft afgeleid uit de woorden des Heeren tot Petrus:

“Ik zeg u, dat gij zijt Petrus, en op deze petra zal Ik Mijne Kerk bouwen, en de poorten der hel zullen dezelve niet overweldigen; en ik zal u geven de sleutelen van het koninkrijk der Hemelen; en zoo wat gij zult binden op de aarde, zal in de hemelen gebonden zijn; en zoo wat gij ontbinden zult op de aarde, zal in de hemelen ontbonden zijn”
(Matth. 16: 15, 16, 17, 18, 19).

Zij, die aan den zin van de letter vasthouden, meenen, dat deze dingen aangaande Petrus zijn gezegd, en dat zulk een groote macht aan hem gegeven was, hoewel zij heel goed weten, dat Petrus een uiterst eenvoudig mensch was, en dat hij nooit een dergelijke macht uitoefende, en dat het uitoefenen daarvan tegen het Goddelijke indruischt. Nochtans willen zij, daar het uit de onzinnige en helsche eigen- en wereldliefde voortkomt, zichzelven de hoogste macht op de aarde en in den hemel aanmatigen, en zichzelven goden maken; zulks leggen zij overeenkomstig de letter uit en verdedigen het met felheid; terwijl toch de innerlijke zin dier woorden deze is, dat het GELOOF zelf in den Heer, dat alleen bij hen is, die in de liefde tot den Heer en in liefde jegens den naaste zijn, deze macht heeft, en nochtans niet het geloof, maar de HEER, van wien het geloof komt. Onder Petrus wordt hier dat geloof verstaan, zooals overal elders in het Woord; hierop wordt de Kerk gebouwd, en hiertegen vermogen de poorten der hel niets; en dit geloof heeft de sleutelen van het Rijk der Hemelen; het sluit den Hemel opdat geen boosheden en valschheden binnendringen, en het opent den Hemel voor de goedheden en de waarheden. Dit is de innerlijke zin dezer woorden. De twaalf apostelen, evenals de twaalf stammen van Israël, beeldden niets anders uit dan al de dingen van een dergelijk geloof (nrs. 577, 2089, 2129, 2130 aan het einde); Petrus het geloof zelf, Jakobus de naastenliefde, en Johannes de goedheden der naastenliefde (men zie de voorrede tot het 18de hoofdstuk van Genesis), evenzoo als Ruben, Simeon en Levi, de eerstgeborenen van Jakob, in de uitbeeldende Joodsche en Israëlietische Kerk, betgeen uit duizend plaatsen in het Woord vaststaat; en daar Petrus het geloof voorstelde, werden deze woorden tot hem gezegd. Hieruit blijkt duidelijk,

in welk een duisternis zich diegenen storten — en anderen met hen — die alle dingen overeenkomstig de letter uitleggen, zooals zij, die dit doen met deze tot Petrus gerichte woorden, waardoor zij de macht om het menschelijk geslacht zalig te maken, van den Heer wegnemen en deze zichzelf aanmatigen.

Derde Deel

Genesis

Twee En Twintigste Hoofdstuk

2760. Bij Johannes in de Openbaring wordt het Woord ten aanzien van den innerlijken zin aldus beschreven:

“Ik zag den hemel geopend; en ziet, een Wit Paard, en die op hetzelfde zat, was genaamd Getrouw en Waar, en Hij oordeelt en voert krijg in gerechtigheid. Zijne oogen waren eene vlam des vuurs, en op Zijn hoofd waren vele diademen; en Hij had eenen naam. geschreven, dien niemand wist, dan Hij zelf; en Hij was omkleed met een kleed, dat met bloed geverfd was; en Zijn naam wordt genoemd het Woord Gods. En de heerlegers, die in de Hemelen zijn, volgden Hem op witte paarden, gekleed met wit en rein fijn lijnwaad; en Hij heeft op Zijn kleed en op Zijne dije eenen naam geschreven, Koning Der Koningen en Heer Der Heeren” (19: 11, 12, 13, 14, 16).

Wat elk dezer dingen insluit, kan niemand weten, dan alleen uit den innerlijken zin. Het is duidelijk dat elk afzonderlijk iets uitbeeldends en aanduidends is, namelijk dat de Hemel geopend was, dat het paard wit was, dat Hij die daarop zat, Getrouw en Waar was, en in gerechtigheid oordeelt en krijg voert; dat Zijne oogen eene vlam des vuurs waren, dat op Zijn hoofd vele diademen waren, dat Hij eenen naam geschreven had, dien niemand wist; dat Hij omkleed was met een kleed, hetwelk met bloed geverfd was; dat de heerlegers, die in de Hemelen zijn, Hem volgden op witte paarden, en dat Hij op Zijn kleed en op Zijne dije eenen naam geschreven had. Het wordt met open woorden gezegd, dat het het Woord is, en dat het de Heer is, die het Woord is, want er wordt gezegd: *“Zijn naam wordt genoemd het Woord Gods”*; daarna: *“Hij heeft op Zijn kleed en op Zijne dije eenen naam geschreven, Koning der koningen en Heer der heeren”*. Uit de uitlegging van elk der woorden blijkt duidelijk, dat hier het Woord ten aanzien van den innerlijken zin wordt beschreven. Dat de Hemel geopend was, beeldt uit en beteekent, dat de innerlijke zin des Woords niet gezien wordt dan in den Hemel, en door hen, voor wie de Hemel is geopend, dat is, die in de liefde tot

en vandaar in het geloof in den Heer zijn. Het *paard*, dat *wit* was, beeldt uit en beteekent het verstaan van het Woord ten aanzien van zijn inwendige dingen; dat het witte paard dit is, zal uit hetgeen volgt duidelijk blijken. Dat Hij, die op hetzelfde zat, het Woord is en de Heer, die het Woord is, is duidelijk; Hij wordt “Getrouw en uit gerechtigheid oordeelend” genoemd vanwege het goede, en “Waar en uit gerechtigheid krijg voerend” vanwege het ware; op Zijn hoofd vele diademen, beteekent alle dingen des geloofs; Hij had eenen naam geschreven, dien niemand dan Hij zelf wist, beteekent, dat niemand ziet van welken aard het Woord in den innerlijken zin is, dan alleen Hij zelf en hij wien Hij het openbaart. Hij was omkleed met een kleed, dat met bloed geveerd was, beteekent het Woord in de letter; de heirlegers in de Hemelen, die Hem volgden op witte paarden, beteekenen hen, die in het verstand des Woords zijn naar de inwendige dingen; gekleed met wit en rein fijn lijnwaad, beteekent dezelfden in de liefde en vandaar in het geloof; de naam geschreven op het kleed en op de dij, beteekent het ware en goede. Hieruit, en uit hetgeen hier voorafgaat en volgt, blijkt duidelijk, dat omstreeks den laatsten tijd de innerlijke zin des Woords geopend wordt; maar wat alsdan gebeuren zal, wordt daar ook beschreven in de verzen 17, 18, 19, 20, 21.

2761. Dat het witte paard het verstand des Woords beteekent naar zijn inwendige dingen, of, wat hetzelfde is, den innerlijken zin des Woords, blijkt uit de beteekenis van het paard, zijnde het verstandelijke. In de profetische gedeelten des Woords wordt paard en ruiter herhaaldelijk genoemd, maar tot dusverre is het niemand bekend, dat het paard het verstandelijke, en de ruiter den inzichtsvolle beteekent, zooals in de profetie van Jakob, toenmaals Israëel, aangaande Dan: “Dan zal eerie slang zijn op den weg, eene adderslang op het pad, bijtende *des paards verzenen*, en zijn *rijder* zal achterover vallen; op Uw heil wacht ik, Jehovah” (Gen. 49: 17, 18); dat de slang diegene is, die uit zinnelijke en wetenschappelijke dingen redeneert over de Goddelijke verborgenheden, zie men in nr. 195, en dat de weg en het pad het ware is, in de nrs. 627, 2333; dat de hiel het laagst natuurlijke is, nr. 259; dat het paard het verstaan van het Woord is en de ruiter hij, die onderwijst [nr...]. Hieruit blijkt duidelijk, wat deze profetische woorden beteekenen, namelijk dat hij, die uit zinnelijke dingen over de waarheden des geloofs redeneert, alleen in de laagste dingen der natuur blijft vastkleven, en aldus niets gelooft, hetgeen is: achterover vallen; daarom wordt er aan toegevoegd: “op Uw heil wacht ik, Jehovah”. Bij Habakuk: “God, Gij *reedt* op *Uwe paarden*, Uwe wagens waren heil, *Uwe paarden* deedt Gij in de zee treden” (3: 8, 15), alwaar de paarden staan voor de Goddelijke waarheden, die in het Woord zijn, de wagens voor

de daaruit voortvloeiende leer, de zee voor de erkenningen (nrs. 28, 2120); en omdat deze tot het verstand van het Woord uit God behooren, wordt er gezegd: “Uwe paarden deedt Gij in de zee treden”. De paarden worden hier aan God toegeschreven, zooals boven in de Openbaring, wien zij niet kunnen worden toegeschreven, zonder dat zij dergelijke dingen beteekenen. Bij David:

“Zingt Gode, psalmzingt Zijnen naam, verhoogt Hem, die in de wolken *rijdt*, in Jah, Zijnen naam” (Psalm 68: 5);

in de wolken rijden staat voor het verstand van het Woord naar de inwendige dingen of den innerlijken zin; dat de wolk het Woord in de letter is, waarin de innerlijke zin is, zie men in de voorrede tot het 18de hoofdstuk van Genesis, alwaar het is uitgelegd, wat het beteekent, dat de Heer komen zal in de wolken der Hemelen met kracht en heerlijkheid. Bij denzelfde:

“Jehovah boog de hemelen, en daalde neder, en donkerheid was onder Zijne voeten; en Hij *reed* op eenen Cherub” (Psalm 18: 10, 11);

donkerheid staat hier voor wolken, rijden op eenen Cherub voor de Voorzienigheid des Heeren, opdat de mensch niet uit zichzelf binnendringe in de mysteriën des geloofs, die in het Woord zijn (nr. 308). Bij Zacharia:

“Te dien dage zal op de *bellen der paarden* staan: De heiligheid van Jehovah” (14: 20);

de bellen der paarden voor het verstand van de geestelijke dingen des Woords, die heilig zijn. Bij Jeremia:

“Er zullen door de poorten dezer stad ingaan koningen en vorsten, zittende op den troon van David, *rijdende* in den wagen en *op paarden*, zij en hunne vorsten, de man van Jehudah, en de inwoners van Jeruzalem; en deze stad zal bewoond worden in eeuwigheid” (17: 25, 26; hfdst. 22: 4);

de stad Jeruzalem voor het geestelijk Rijk en de geestelijke Kerk des Heeren; koningen voor de waarheden (nrs. 1672, 2015, 2069); vorsten voor de voornaamste geboden van het ware (nrs. 1482, 2089); David voor den Heer (nr. 1888); de man van Jehudah en de inwoners van Jeruzalem voor hen, die in het goede der liefde, der naastenliefde en des geloofs zijn (nrs. 2268, 2451, 2712); aldus staat rijden, op den wagen en op paarden voor onderwezen zijn in de leer van het ware uit het innerlijk verstand des Woords. Bij Jesaja:

“Dan zult gij u verlustigen aver Jehovah, en *Ik zal u doen rijden* op de hoogten der aarde, en Ik zal u spijzigen met de erve Jakobs” (68: 14);

rijden op de hoogten der aarde voor het inzicht. Bij David:

“Een lied der liefden: Gord uw zwaard aan de heup, o machtige Man, uwe heerlijkheid en uwe sierlijkheid, en in uwe sierlijkheid ga voorwaarts, *rijd op het woord der waarheid* en der zachtmoedigheid der gerechtigheid, en uwe rechterhand zal u wonderbaarlijke dingen leeren” (Psalm 45: 1, 4, 5);

rijden op het woord der waarheid staat klaarblijkelijk voor het inzicht van het ware; en op het woord der zachtmoedigheid der gerechtigheid voor de wijsheid van het goede. Bij Zacharia:

“Te dien dage, spreekt Jehovah, zal Ik *alle paard* met verbazing slaan, en den *ruiter* met zinneloosheid; en over het huis van Jehudah zal Ik Mijne oogen openen, en *alle paard der volken* zal Ik met blindheid slaan” (12: 4, 5),

alwaar eveneens het paard duidelijk voor het verstand staat, dat met verbazing en blindheid geslagen zal worden, en de ruiter voor den inzichtsvolle, die met zinneloosheid geslagen zal worden. Bij Hosea:

“Neem weg alle ongerechtigheid, en neem het goede aan, en wij zullen de varren onzer lippen betalen; Aschur zal ons niet behouden, *wij zullen niet rijden op paarden*, en tot het werk onzer handen niet meer zeggen: Gij zijt onze God” (14: 3, 4);

Aschur voor de redeneering (nrs. 119, 1186), het paard voor iemands eigen inzicht; behalve in tal van andere plaatsen.

2762. Dat *het paard* het verstandelijke beteekent, komt nergens anders vandaan dan uit de uitbeeldende dingen in het andere leven; herhaaldelijk worden daar in de wereld der geesten paarden gezien, en zulks met veel verscheidenheid, en ook op paarden zittenden; en zoo vaak zij verschijnen, beteekenen zij het verstandelijke; dergelijke uitbeeldende dingen zijn er voortdurend bij de geesten. Het is vanwege het uitbeeldende van het paard, zijnde het verstandelijke, dat wanneer paarden in het Woord genoemd worden, de geesten en Engelen, die bij den mensch zijn, terstond weten, dat het het verstandelijke is, waarover gehandeld wordt. Dit is ook de reden, dat wanneer sommige geesten van een zekere wereld van elders, vervuld met inzicht en wijsheid, uit de wereld der geesten in den Hemel worden geheven, aan hen paarden verschijnen lichtend als van vuur; ook ik heb ze gezien, toen dezen werden opgeheven; hieruit kon mij duidelijk blijken, wat er wordt aangeduid door den *virigen wagen* en de *virige paarden*, die Elisa zag, toen Elia met een wervelwind in de Hemelen opklom; en ook wat wordt aangeduid door den uitroep van Elisa toenmaals: “*Mijn vader, mijn vader,*

wagen Israëls en zijne ruiteren” (II Kon. 2: 11, 12), en daarmee, dat Joas, de koning van Israël, insgelijks zeide tot Elisa, toen hij stierf: “*Mijn vader, mijn vader, wagen Israëls en zijne ruiteren*” (II Kon. 13: 14). Dat door Elia en Elisa de Heer werd uitgebeeld ten aanzien van het Woord, zal, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, elders gezegd worden; namelijk de leer der liefde en der naastenliefde uit het Woord door den *vurigen wagen*, en de daaruit voortvloeiende leer des geloofs door de *vurige paarden*. De leer des geloofs is hetzelfde als het verstand van het Woord ten aanzien van de inwendige dingen, of de innerlijke zin. Dat wagens en paarden in de Hemelen bij de geesten en Engelen verschijnen, kan niet alleen hieruit blijken, dat zij door de Profeten werden gezien, zooals door Zacharia (hfdst. 1: 8, 9, 10; hfdst. 6: 3, 4, 5, 6, 7), en anderen, maar ook door den knaap van Elisa, waarover aldus in het Boek der Koningen:

“Jehovah opende de oogen van den knaap van Elisa, en hij zag; en ziet, de berg was vol *vurige paarden en wagens*in rondom Elisa” (II Kon. 6: 17).

Bovendien verschijnen daar, waar in de wereld der geesten de woonplaats is der inzichtsvollen en der wijzen, voortdurend wagens en paarden, omdat, als gezegd, door wagens en paarden die dingen worden uitgebeeld, welke tot de wijsheid en het inzicht behooren. Dat de wederopgewekten na den dood, die het andere leven binnegaan, voor zich zien uitgebeeld een jongeling te paard zittend, en daarna van het paard afstappend, en dat daarmee wordt aangeduid, dat zij moeten onderwezen worden in de erkentissen van het goede en ware, voordat zij in den Hemel kunnen komen, zie men in het eerste deel, nrs. 187, 188. Dat wagens en paarden deze dingen beteekenden, was overbekend in de Oude Kerk, zooals ook blijken kan uit het Boek van Job, dat een boek der Oude Kerk was, alwaar dit staat:

“God heeft haar de *wijsheid* doen vergeten, en heeft haar het *inzicht* niet toebedeeld; als het tijd is, verheft zij zich in de hoogte; zij belacht het *paard* en zijnen *ruiter*” (39: 20, 21).

Door de Oude Kerk werd de beteekenis van het paard, zijnde het verstandelijke, verbreid over de wijzen randoom, ook naar Griekenland; hieraan ontleenden zij het, dat wanneer zij de zon beschreven — waardoor de liefde werd uitgebeeld (nrs. 244I, 2495) — zij daarin den god van hun wijsheid en inzicht plaatsten, en hem een wagen en vier vurige paarden toeschreven; en dat, wanneer zij den god der zee beschreven, zij ook hem — omdat door de zee de wetenschappen in het algemeen werden aangeduid (nrs. 28, 2120) — paarden gaven; en dat, wanneer zij het bestaan der wetenschappen uit het verstandelijke beschreven,

zij zich een vliegend paard voorstelden, dat met zijn hoef een fontein openbrak, alwaar de maagden woonden, die de wetenschappen waren; en door het Trojaansche paard werd niets anders aangeduid dan de door hun verstand gevormde kunstmiddelen om de muren te vernietigen. Zelfs heden ten dage pleegt men, wanneer men het verstandelijke beschrijft, zulks te doen naar de gewoonte, vandie Ouden overgenomen, onder den vorm van een vliegend paard of Pegasus, en de kennis door een fontein; maar nauwelijks iemand weet, dat het paard in den mystieken zin het verstand beteekent, en de fontein het ware; nog minder, dat deze aanduidingen van de Oude Kerk op de heidenen zijn overgegaan.

2763. Hieruit blijkt nu duidelijk, vanwaar de uitbeeldingen en aanduidingen in het Woord komen, namelijk uit de uitbeeldingen, die in het andere leven bestaan; van daaruit kwamen zij tot de menschen van de Oudste Kerk, die hemelsch waren, en met geesten en Engelen te zamen waren toen zij leefden. Deze uitbeeldingen gingen van hen over op de nakomelingen, en ten slotte op hen, die verder niets wisten, dan dat zij dergelijke dingen beteekenden; maar omdat de uitbeeldingen van de oudste tijden afkwamen, en in hun Goddelijken eeredienst waren, werden zij vereerd en heilig gehouden. Behalve uitbeeldingen zijn er ook overeenstemmingen, die in de natuurlijke wereld iets geheel anders oproepen en ook beteekenen dan in de geestelijke wereld, zooals het hart de aandoening van het goede, de oogen het verstand, de ooren de gehoorzaamheid, de handen de macht, behalve ontelbare dingen meer. Deze worden in de wereld der geesten niet zoo uitgebeeld, maar zij stemmen overeen, zooals het natuurlijke met het geestelijke. Vandaar komt het, dat elk woord ten aanzien van zijn allerkleinste jota in het Woord geestelijke en hemelsche dingen bevat, en dat op deze wijze het Woord is ingegeven, namelijk dat wanneer het door den mensch gelezen wordt, de geesten en Engelen dit dan onmiddellijk geestelijk gewaarworden overeenkomstig de uitbeeldingen en overeenstemmingen. Maar deze wetenschap, die zoozeer beoefend en geacht werd door de Ouden na den vloed, en waardoor zij met geesten en Engelen konden denken, is heden ten dage geheel en al in vergetelheid geraakt, dermate, dat nauwelijks iemand wil gelooven, dat zij bestaat; en zij die het gelooven, noemen haar niet anders dan iets mystieks zonder eenig nut, en zulks om deze reden, wijl de mensch geheel en al wereldsch en lichamelijk is geworden, dermate, dat wanneer het geestelijke en hemelsche wordt genoemd, hij afkeer gevoelt, somtijds verachting, ja zelfs walging; wat zal hij dan doen in het andere leven, dat tot in eeuwigheid

blijft, en waar niets werelds en lichamelijks is, maar alleen het geestelijke en hemelsche, dat het leven in den Hemel uitmaakt?

Twée En Twintigste Hoofdstuk.

1. En het geschiedde na deze woorden, en GOD verzocht Abraham; en Hij zeide tot hem: Abraham; en Hij zeide: Zie, hier ben ik.
2. En Hij zeide: Neem, Ik bid u, uwen zoon, uwen eenige, dien gij liefhebt, Jischak, en ga gij naar het land Moriah, en offer hem aldaar tot een brandoffer, op eenen van de bergen, dien Ik u zeggen zal.
3. En Abraham stond des morgens vroeg op, en zadelde zijnen ezel, en nam zijne twee knapen met zich, en Jischak zijnen zoon; en hij kloofde hout tot het brandoffer, en maakte zich op, en ging naar de plaats, die hem GOD gezegd had.
4. Aan den derden dag, en Abraham hief zijne oogen op, en zag de plaats van verre.
5. En Abraham zeide tot zijne knapen: Blijft gij hier met den ezel, en ik en de knaap zullen heengaan tot daar, en wij zullen ons nederbuigen, en wij zullen tot u wederkeeren.
6. En Abraham nam het hout des brandoffers, en leide het op Jischak zijnen zoon; en hij nam in zijne hand het vuur en het mes, en zij gingen beiden samen.
7. En Jischak zeide tot Abraham zijnen vader, en zeide: Mijn vader; en hij zeide: Zie, hier ben ik, mijn zoon; en hij zeide: Zie, het vuur en het hout; en waar is het dier tot het brandoffer.
8. En Abraham zeide: GOD zal voor Zichzelven een dier ten brandoffer zien, mijn zoon; en zij gingen, die beiden, samen.
9. En zij kwamen ter plaatse, die hem GOD gezegd had; en Abraham bouwde aldaar een altaar, en hij schikte het hout, en bond Jischak zijnen zoon, en leide hem op het altaar boven op het hout.
10. En Abraham strekte zijne hand uit, en nam het mes, om zijnen zoon te slachten.
11. En de Engel van JEHOVAH riep tot hem uit den hemel, en zeide: Abraham, Abraham; en hij zeide: Zie, hier ben ik.
12. En Hij zeide: Streck uwe hand niet uit aan den knaap, en doe hem niets, want nu weet Ik, dat gij GOD vreest, en uwen zoon, uwen eenige, van Mij niet hebt onthouden.
13. En Abraham hief zijne oogen op, en zag, en ziet, achter was een ram, in het struweel vast met zijne hoornen; en Abraham ging, en nam den ram, en offerde hem ten brandoffer in zijns zoons plaats.

14. En Abraham noemde den naam van die plaats: JEHOVAH zal zien, waarom heden ten dage gezegd wordt: Op den berg zal JEHOVAH zien.
15. En de Engel van JEHOVAH riep tot Abraham ten tweeden male uit den hemel.
16. En Hij zeide: Bij Mij zelve heb Ik gezworen, spreekt Jehovah, daarom dat gij dit woord gedaan hebt, en uwen zoon, uwen eenige, niet onthouden hebt,
17. Dat zegenende Ik u zegenen zal, en vermenigvuldigende uw zaad vermenigvuldigen zal, als de sterren der hemelen, en als het zand, dat aan den oever der zee is; en uw zaad zal de poorte uwer vijanden erven.
18. En in uw zaad zullen gezegend worden alle natiën der aarde, naardien gij naar Mijne stem geluisterd hebt.
19. En Abraham keerde weder tot zijne knapen; en zij maakten zich op, en zij gingen te zamen naar Beerschebah; en Abraham woonde te Beerschebah.
20. En het geschiedde na deze woorden, en men boodschapte Abraham, zeggende: Zie, Milkah, ook zij heeft Nachor uwen broeder zonen gebaar.
21. Uz zijnen eerstgeborene, en Bus zijnen broeder, en Kemuël, den vader van Aram.
22. En Kesed, en Chazo, en Pildasch, en Jidlaf, en Bethuël.
23. En Bethuël verwekte Rebekka; deze acht baarde Milkah aan Nachor, den broeder van Abraham.
24. En zijn bijwif, en haar naam was Reümah, en zij ook baarde, Thebach, en Gacham, en Thachasch, en Maächah.

Inhoud.

2764. In dit hoofdstuk wordt in den innerlijken zin gehandeld over de zwaarste en binnenste verzoeken des Heeren, waardoor Hij het Menschelijk Wezen met het Goddelijk Wezen vereenigde; en over de zaligmaking door deze vereeniging van hen, die des Heeren Geestelijke Kerk uitmaken.

2765. Er wordt gehandeld over de zwaarste en binnenste verzoeken des Heeren, vers 1, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11. Over de vereeniging van het Menschelijk Wezen met het Goddelijk Wezen, of de Verheerlijking, door middel van deze, vers 2, 11, 12, 16. Over de zaligmaking der geestelijken vanwege het Goddelijk Menschelijke des Heeren, van hen die in de naastenliefde en in het geloof zijn binnen de Kerk, vers 2, 7, 8, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19; en van hen, die in het goede zijn, buiten de Kerk, vers 20, 21, 22, 23, 24.

De Innerlijke Zin.

2766. *Vers 1. En het geschiedde na deze woorden, en God verzocht Abraham; en Hij zeide tot hem: Abraham; en hij zeide: Zie, hier ben ik.* Het geschiedde na deze woorden, beteekent de dingen die geschied waren; en God verzocht Abraham, beteekent de zwaarste en binnenste verzoeken des Heeren; en Hij zeide tot hem: Abraham, beteekent de innerlijke gewaarwording des Heeren uit het Goddelijk Ware; en hij zeide: Zie, hier ben ik, beteekent de gedachte en de overdenking.

2767. Dat de woorden: “Het geschiedde na deze woorden” de dingen beteekenen, die geschied waren, blijkt zonder verklaring. De dingen, die geschied waren, zijn die welke Abimelech en Abraham betreffen, namelijk dat zij een verbond maakten in Beerschebah, en ten laatste, dat Abraham een bosch bouwde in Beerschebah, waarmede werd aangeduid, dat de menschelijk redelijke dingen aan de leer des geloofs, die in zichzelf Goddelijk is, werden toegevoegd. Hier wordt nu gehandeld over de verzoeking van den Heer ten aanzien van het redelijke, aangeduid door Izak; want de Heer maakte door verzoeken Zijn Menschelijke Goddelijk, dus Zijn Redelijke, waarin het menschelijke begint (nrs. 2106, 2194), doordien Hij in het Redelijke al wat louter menschelijk of moederlijk menschelijk was, kastijdde en uitdreef. Dit is het verband der dingen van het voorafgaande hoofdstuk met de dingen in dit hoofdstuk, waarom er gezegd wordt: “Het geschiedde na deze woorden, en God verzocht Abraham”.

2768. Dat de woorden: “en God verzocht Abraham” de zwaarste en binnenste verzoeken des Heeren beteekenen, blijkt uit hetgeen volgt. Dat door Abraham de Heer wordt uitgebeeld en in den innerlijken zin bedoeld, blijkt uit alle dingen die voorafgaan, alwaar over Abraham werd gehandeld, duidelijk; dat de Heer de zwaarste en binnenste verzoeken verduurde, die in den innerlijken zin in dit hoofdstuk beschreven worden, zal blijken. Dat echter gezegd wordt, dat God verzocht, is overeenkomstig den zin der letter, waarin verzoeken en vele dingen meer aan God worden toegeschreven; doch het is overeenkomstig den innerlijken zin, dat God niemand verzoekt, maar hem dan voortdurend van de verzoeken bevrijdt, voor zooveel het mogelijk is of voor zooveel de bevrijding geen kwaad doet, en dan voortdurend het goede beschouwt, waarin Hij hem, die in verzoeken is, leidt, want God neemt nooit op andere wijze deel in verzoeken; en hoewel het van Hem gezegd wordt, dat Hij ze toelaat, is het toch niet overeenkomstig de voorstelling, die de mensch van de toelating heeft, namelijk dat Hij al

toelatende medewerkt; want de mensch kan het niet anders vatten, dan dat hij die iets toelaat, het ook wil, maar het is het booze bij den mensch, dat het bewerkt en ook in verzoeking leidt, en geen oorzaak daarvan ligt in God, zooals de oorzaak niet ligt in den koning of in den rechter, dat de mensch het booze doet, en ter oorzake daarvan straf ondergaat; want hij, die zich van de wetten der Goddelijke orde scheidt, welke alle de wetten van het goede en van het daaruit voortvloeiende ware zijn, werpt zich in de wetten, die aan de Goddelijke orde tegenovergesteld zijn, welke de wetten zijn van het booze en valsche, en vandaar van de straffen en martelingen.

2769. Dat de woorden: “en Hij zeide tot hem: Abraham”, de innerlijke gewaarwording des Heeren uit het Goddelijk Ware beteekenen, blijkt uit de beteekenis van zeggen in de historische gedeelten des Woords, zijnde innerlijk gewaarworden, waarover de nrs. 1898, 1919, 2080, 2619; en uit de uitbeelding van Abraham, zijnde de Heer. Dat de innerlijke gewaarwording uit het Goddelijk Ware was, kan hieruit blijken, dat er gezegd wordt God, niet Jehovah; want waar in het Woord over het ware gehandeld wordt, daar wordt gezegd God; waar echter over het goede wordt gehandeld, wordt gezegd Jehovah (men zie nr. 2586); dit is de reden, waarom in dit vers God gezegd wordt, alsmede in hetgeen volgt tot vers 11, omdat daar over de verzoeking wordt gehandeld. En dat in vers 11 en de daarop volgende verzen Jehovah wordt gezegd, komt omdat daar gehandeld wordt over de bevrijding; want alle verzoeking en verdoemenis komt uit het ware voort, alle bevrijding en zaligmaking echter uit het goede; dat het ware verdoemt en het goede behoudt, zie men in de nrs. 1685, 2258, 2335.

2770. Dat de woorden: “en hij zeide: Zie, hier ben ik” de gedachte en de overdenking beteekenen, blijkt uit de beteekenis van zeggen, zijnde innerlijk gewaarworden (nr. 2769); hier echter denken en overdenken, omdat het de woorden van een antwoord zijn; want alle gedachte en alle daaruit voortvloeiende overdenking komt uit de innerlijke gewaarwording voort, nrs. 1919, 2515, 2552.

2771. Vers 2. *En Hij zeide: Neem, Ik bid u, uwen zoon, uwen eenige, dien gij liefhebt, Jischak, en ga gij naar het land Moriah, en offer hem aldaar tot een brandoffer, op eenen van de bergen, dien Ik u zeggen zal.* Hij zeide: Neem, Ik bid u, uwen zoon, beteekent het door Hem verwekte Goddelijk Redelijke; uwen eenige, dien gij liefhebt, beteekent het eenige in de gansche wereld, waardoor Hij het menschelijk geslacht zou redden; Jischak, beteekent zijn hoedanigheid; en ga gij naar het land Moriah, beteekent de plaats en den staat der verzoeking; en offer hem aldaar tot een brandoffer, beteekent

dat Hij Zichzelf zou heiligen tot het Goddelijke; op eenen van de bergen, beteekent de Goddelijke liefde; dien Ik u zeggen zal, beteekent zooals Hij zou gewaarworden.

2772. Dat de woorden: “Hij zeide: Neem, Ik bid u, uwen zoon” het door Hem verwekte Goddelijk Redelijke beteekenen, blijkt uit de beteekenis van den zoon, zijnde het redelijke, waarover nr. 2623; hier het Goddelijk Redelijke, omdat met den zoon Jischak bedoeld wordt; en dat deze het Goddelijk Redelijke des Heeren uitbeeldt, werd in de nrs. 1893, 2066, 2083, 2630 aangetoond. En daar de Heer Zijn Redelijke uit eigen macht Goddelijk maakte, zooals herhaaldelijk eerder werd gezegd, wordt daarmede ook aangeduid, dat het door Hem verwekt was; men zie de nrs. 1893, 2093, 2625.

2773. Dat de woorden: “uwen eenige, dien gij liefhebt” het eenige in de gansche wereld beteekenen, waardoor Hij het menschelijk geslacht zou redden, blijkt uit de beteekenis van den eenige, zijnde het eenige, en wel in de gansche wereld, omdat er over den Heer gehandeld wordt, die alleen naar al het Menschelijke God of Goddelijk werd.

2774. Dat Jischak zijn hoedanigheid beteekent, namelijk het goede van het ware, en het ware van het goede, dat is, het Goddelijk Huwelijk ten aanzien van het Menschelijke des Heeren, blijkt uit de benaming Jischak, waarover het vorige hfdst. 21: vers 6, 7.

2775. Dat de woorden: “en ga gij naar het land Moriah” de plaats en den staat der verzoeking beteekenen, blijkt uit de beteekenis van het land Moriah. Dat het land Moriah de plaats der verzoeking is, blijkt duidelijk hieruit, dat Abraham bevolen werd derwaarts te gaan, en aldaar zijn zoon tot een brandoffer te offeren, en aldus het uiterste der verzoeking te ondergaan. Dat in dit land Jeruzalem lag, alwaar de Heer Zelf het uiterste der verzoeking verduurde, kan hieruit blijken, dat door David een altaar was gebouwd op den berg Moriah, en later door Salomo de tempel, zooals uitkomt in het Boek der Kronieken: “Schelomoh begon het huis van Jehovah te bouwen in Jeruzalem, op den *berg Moriah*, die gezien was door zijnen vader David, in de plaats, die David toebereid had, op den dorschvloer van Arnan (Arafnah), den Jebusiet” (II Kron. 3: 1; vergelijk I Kron. 21: 16 tot 28 met II Sam. 24: 16 tot 25). Hieruit kan genoegzaam blijken, dat deze dingen, welke gezegd werden aangaande het offeren van Jischak, uitbeeldend zijn voor den Heer; anders zou het daar hebben kunnen geschieden, alwaar Abraham verbleef, en zou het hem ook niet bevolen zijn, van daar een reis te ondernemen van bijna drie dagen.

2776. Dat de woorden: “offer hem aldaar tot een brandoffer” beteekenen, dat Hij Zichzelf zou heiligen tot het Goddelijke, blijkt uit de uitbeelding van het brandoffer bij de Hebreuwsche natie en in de Joodsche Kerk, zijnde het allerheiligste van hun eeredienst. Er waren brandofferen en slachtofferen, en wat deze uitbeeldden, zie men in de nrs. 922, 923, 1823, 2180. Hun heilighingen geschieden door middel van deze, en dit is de reden, dat hier door het offeren tot een brandoffer wordt aangeduid: tot het Goddelijke geheiligd worden; want de Heer Zelf heiligde Zich tot het Goddelijke, dat is, vereenigde Zijn Menschelijke met het Goddelijke door middel van de worstelingen der verzoeking en de overwinningen, men zie de nrs. 1663, 1690, 1691 aan het einde, 1692, 1737, 1787, 1812, 1813, 1820. Het is heden ten dage een algemeen geloof, dat de brandofferen en de slachtofferen het lijden des Heeren beteekenden, en dat de Heer daarmede de ongerechtigheden van allen verzoende, ja zelfs dat Hij deze op Zich nam en ze aldus droeg; en dat zij, die gelooven, aldus gerechtvaardigd en behouden worden, zoo zij maar denken — ook al was het in hun laatste stervensuur — dat de Heer voor hen geleden heeft, onverschillig hoe zij gedurende hun ganschen levensloop geleefd hebben. Maar het is met deze zaak niet zoo gesteld: het lijden aan het kruis was het uiterste van des Heeren verzoeking, waardoor Hij ten volle het Menschelijke met het Goddelijke, en het Goddelijke met het Menschelijke vereenigde, en Zichzelf aldus verheerlijkte. Het is deze vereeniging zelve, waardoor zij behouden kunnen worden, die het geloof der naastenliefde in Hem hebben; want het hoogste Goddelijke zelf kon niet meer tot het menschelijk geslacht reiken, dat zich zoo ver van de hemelsche dingen der liefde en van de geestelijke dingen des geloofs verwijderd had, dat zij ze zelfs niet eens meer erkenden, nog minder gewaarwerden. Opdat derhalve het hoogste Goddelijke zou kunnen nederdalen tot een dergelijk mensch, kwam de Heer in de wereld, en vereenigde het Menschelijke met het Goddelijke in Zichzelf, welke vereeniging op geen andere wijze kon geschieden dan door de zwaarste worstelingen der verzoeking en door overwinningen, en tenslotte door de laatste, welke die van het kruis was. Dit is de reden, dat de Heer door het Goddelijk Menschelijke ook de van de hemelsche dingen der liefde verder verwijderde gemoederen kan verlichten, zoo zij maar in het geloof der naastenliefde zijn. Want de Heer verschijnt in het andere leven aan de hemelsche Engelen als Zon, en aan de geestelijke als Maan (nrs. 1053, 1521, 1529, 1530, 2441, 2495); vandaar komt al het licht des Hemels. Het licht des Hemels is van dien aard, dat wanneer het het gezicht der geesten en der Engelen verlicht, het tevens ook het verstand verlicht; dit is aan dit licht van

nature eigen; zoodat voor zooveel iemand in den Hemel van het uiterlijk licht heeft, voor even zooveel hij heeft van het innerlijk licht, dat is, van het verstand; hieruit blijkt duidelijk, waarin het licht des Hemels van het licht der wereld verschilt. Het is het Goddelijk Menschelijke des Heeren, dat zoowel het gezicht als het verstand der geestelijken verlicht, hetgeen niet geschieden zou, wanneer niet de Heer het Menschelijk Wezen met het Goddelijk Wezen had vereenigd; en wanneer Hij het niet vereenigd had, zou de mensch in de wereld ook niet langer eenig vermogen van verstaan en gewaarworden wat goed en waar is, gehad hebben, ja zelfs evenmin de geestelijke Engelen in den Hemel; aldus zouden zij ook niets van zaligheid en van geluk gehad hebben, bijgevolg ook niets van heil. Hieruit kan blijken, dat het menschelijk geslacht niet behouden zou kunnen zijn, wanneer de Heer het Menschelijke niet had aangenomen en dit verheerlijkt had. Hieruit kan nu een ieder besluiten, hoe het hiermede gesteld is, dat zij behouden worden, wanneer zij alleen maar uit een soort van inwendige beroering er aan denken, dat de Heer voor hen geleden heeft, en hun zonden wegnam, hoe zij ook geleeft hebben; terwijl toch het licht des Hemels uit het Goddelijk Menschelijke des Heeren tot geen anderen kan reiken, dan tot hen, die in het goede des geloofs, dat is, in naastenliefde leven, of, wat hetzelfde is, die een geweten hebben. De eigenlijke bodem, waarin dit licht kan werken, of de ontvanger van dit licht, is het goede des geloofs, of de naastenliefde, en dus het geweten. Dat de geestelijken door des Heeren Goddelijk Menschelijke het heil hebben, zie men in de nrs. 1043, 2716, 2661, 2718.

2777. Dat de woorden: “op eenen van de bergen” de Goddelijke liefde beteekenen, blijkt uit de beteekenis van den berg, zijnde de liefde, waarover de nrs. 795, 796, 1430; hier de Goddelijke liefde, daar het betrekking heeft op den Heer; wat de aard van deze liefde is, zie men in de nrs. 1690, 1691 aan het einde, 1789, 1812, 1820, 2500, 2077, 2253, 2572. Daar het de Goddelijke liefde was, van waaruit de Heer in de verzoeking en streed en overwon, en waardoor Hij Zich heiligde en verheerlijkte, wordt hier tot Abraham gezegd, dat hij Jischak tot een brandoffer zou offeren op eenen van de bergen in het land Moriah. Dit uitbeeldende wordt daarmede verduidelijkt, dat door David een altaar en door Salomo de tempel werd gebouwd op den berg Moriah (nr. 2775); want het altaar, waarop de brandofferen en de slachtofferen geofferd

werden, was het voornaamste uitbeeldende van den Heer, en daarna was het de tempel. Dat het altaar zulks was, zie men in nr. 921, en het blijkt bij David:

“Dat zij mij brengen tot den *berg Uwer heiligheid*, en tot Uwe woningen; en dat ik inga tot *Gods altaar*, tot *God*, de blijdschap mijner verheuging” (Psalm 43: 3, 4).

Dat de tempel zulks was, blijkt bij Johannes:

“Jezus zeide: Breekt dezen *tempel*, en in drie dagen zal Ik denzelven oprichten. Hij sprak van den *tempel Zijns lichaams*” (2: 19, 21).

2778. Dat de woorden: “dien Ik u zeggen zal” beteekenen, zooals Hij zou gewaarworden, blijkt uit de beteekenis van zeggen, zijnde het innerlijk gewaarworden, waarover hierboven nr. 2769.

2779. Vers 3. En *Abraham stond des morgens vroeg op, en zadelde zijnen ezel, en nam zijne twee knapen met zich, en Jischak zijnen zoon; en hij kloofde hout tot het brandoffer, en maakte zich op, en ging naar de plaats, die hem God gezegd had.* Abraham stond des morgens vroeg op, beteekent den staat van vrede en onschuld; en zadelde zijnen ezel, beteekent den natuurlijken mensch, dien Hij voorbereidde; en nam twee knapen, beteekent het vorig redelijke, dat Hij had toegevoegd; en Jischak zijnen zoon, beteekent het door Hemzelf verwekte Goddelijk Redelijke; en hij kloofde hout tot het brandoffer, beteekent de verdienste der gerechtigheid; en maakte zich op, beteekent de verheffing; en ging naar de plaats, die hem God gezegd had, beteekent den toenmaligen staat overeenkomstig de innerlijke gewaarwording.

2780. Dat de woorden: “Abraham stond des morgens vroeg op” den staat van vrede en onschuld beteekenen, blijkt uit de beteekenis van den morgen, alsmede van vroeg opstaan, wanneer het op den Heer betrekking heeft, die hier Abraham is. In alomvattenden zin beteekent de morgen den Heer, en vandaar Zijn Rijk, bijgevolg het hemelsche der liefde in het algemeen en in het bijzonder, zooals in nr. 2333 werd aangetoond; en daar hij deze dingen beteekent, beteekent hij den staat zelf waarin zij zijn, die een staat van vrede en onschuld is. Het is met den staat van vrede in de Hemelen gesteld als met den staat van den dageraad op aarde; in den staat van vrede in de Hemelen bestaan alle hemelsche en geestelijke dingen, en ontleenen daaraan al hun welzijn, zaligheid en geluk, zooals in den staat van den dageraad op aarde alle dingen voor den mensch als verlustigingen en verheugingen bestaan, want de bijzonderheden ontleenen haar hoedanigheden aan de algemeene aandoening (men zie de nrs. 920, 2384). Desgelijks is het gesteld met den staat der onschuld; deze bestaat in den staat van vrede, en is het algemeene, dat alle dingen aandoet, welke der liefde en des geloofs zijn; wanneer deze geen

onschuld in zich hebben, missen zij hun eigenlijke wezen; dit is de reden, dat niemand in den Hemel kan komen, wanneer hij niet eenige onschuld heeft (Mark. 10: 15). Hieruit blijkt duidelijk, wat de morgen in den innerlijken zin beteekent, en nog meer beteekent het dit, wanneer gezegd wordt, dat hij des morgens vroeg opstond; en daar in den hoogsten zin de morgen de Heer is, en daar uit Hem de staat voortkomt, die de dingen, welke in Zijn Rijk zijn, bewerkt en aandoet, beteekent de morgen en des morgens opstaan vele dingen meer, die in dien staat bestaan, en zulks overeenkomstig de dingen, die in den innerlijken zin op elkander volgen.

2781. Dat de woorden: “en zadelde zijnen ezel” den natuurlijken mensch beteekenen, dien Hij voorbereidde, blijkt uit de beteekenis van den ezel, waarover hetgeen volgt. Er zijn bij den mensch dingen van den wil en dingen van het verstand. Tot de dingen van den wil behooren de dingen van het goede, tot de dingen van het verstand de dingen van het ware. Er zijn verschillende soorten van beesten, waardoor de dingen van den wil, die tot het goede behooren, worden aangeduid, zooals lammeren, schapen, bokjes, geiten, varren, ossen (men zie de nrs. 1823, 2179, 2180), en er zijn ook beesten, waardoor de dingen van het verstand, die tot het ware behooren, worden aangeduid, namelijk paarden, muilieren, woudezels, kameelen, ezelen, alsmede de vogels. Dat door het paard het verstandelijke wordt aangeduid, is boven in de nrs. 2761, 2762 aangetoond; dat door den woudezel het van het goede gescheiden ware wordt aangeduid, zie men in nr. 1949. Dat door den kameel het wetenschappelijke in het algemeen en door den ezel het wetenschappelijke in het bijzonder wordt aangeduid, zie men in nr. 1486. Er zijn twee dingen, die het natuurlijke bij den mensch uitmaken, of wat hetzelfde is, den natuurlijken mensch, namelijk het natuurlijk goede en het natuurlijk ware. Het natuurlijk goede is de bekoring, die voortvloeit uit naastenliefde en geloof; het natuurlijk ware is het wetenschappelijke daarvan. Dat het natuurlijk ware datgene is, wat door den ezel wordt aangeduid, en het redelijk ware door het muilier, kan uit de navolgende plaatsen blijken; bij Jesaja:

“De profetie van de *beesten van het zuiden*: in een land des angstes en der benauwdheid; de leeuw en de tijger, en daaruit de adder en de vurige vliegende draak; hunne vermogens dragen zij op den *schouder der ezelveulens*, en hunne schatten op den *bult der kemelen*, tot een volk dat hun geen nut zal doen; en de Egyptenaren zullen ijdelijk en te vergeefs helpen” (30: 6, 7);

beesten van het zuiden worden zij genoemd, die in de erkenissen van het goede en ware zijn, maar die ze niet tot zaak des levens maar der wetenschap maken; van hen wordt gezegd, dat zij hun vermogens op den schouder der ezelveulens dragen, en hunne schatten op den bult der kemelen, omdat de ezelveulens de wetenschappelijke dingen in het bijzonder beteekenen, en de kameelen de wetenschappelijke dingen in het algemeen. Dat de Egyptenaren de wetenschappen zijn, zie men in de nrs. 1164, 1165, 1186; van wie gezegd wordt, dat zij ijdelijk en te vergeefs zullen helpen. Dat deze profetie een innerlijken zin heeft, waarzonder zij door niemand verstaan wordt, is een ieder duidelijk, want zonder den innerlijken zin kan men niet weten, wat de profetie van de beesten van het zuiden is, wat de leeuw en de tijger, wat de adder en de vurige vliegende draak, en wat het zeggen wil, dat deze beesten hun vermogens dragen op den schouder van ezelsveulens, en hunne schatten op den bult der kemelen, en waarom er onmiddellijk op volgt, dat de Egyptenaren ijdelijk en te vergeefs zullen helpen. Iets dergelijks wordt bedoeld door den ezel in de profetie van Israël aangaande Jisaschar, bij Mozes:

“Jisaschar is een *gebeende ezel*, nederliggende tusschen de lasten”
(Gen. 49: 14).

Bij Zacharia:

“Dit zal de plage zijn, waarmede Jehovah al de volken slaan zal, die tegen Jeruzalem krijg gevoerd zullen hebben; er zal zijn de plaag van het *paard*, van den *muil*, den *kameel* en den *ezel*, en van alle beesten”
(14: 12, 15).

Dat door paard, muil, kameel en ezel de verstandelijke dingen bij den mensch worden aangeduid, die door de plaag worden aangedaan, blijkt tot in bijzonderheden uit alle dingen, die hier voorafgaan en volgen, want er wordt gehandeld over de plagen die het Laatste Oordeel of de voleinding der eeuw voorafgaan, waarover ook veel bij Johannes in de Openbaring, en bij de overige Profeten hier en daar. Door deze dieren worden diegenen aangeduid, die dan tegen Jeruzalem zullen strijden, dat is, tegen de geestelijke Kerk des Heeren en hare waarheden, en die met plagen zullen worden aangedaan ten aanzien van de verstandelijke dingen. Bij Jesaja:

“Welgelukzalig zijt gijlieden, die aan alle wateren zaait; gij, die den voet des *osses* en des *ezels* henenzendt” (32: 20);

zij, die aan alle wateren zaaien, staan voor hen, die zich in de geestelijke dingen laten onderwijzen (dat de wateren de geestelijke dingen zijn, dus de verstandelijke dingen van het ware, zie men in de nrs. 680, 739, 2702); zij, die den voet des osses en des ezels henenzenden, staan voor de natuurlijke

dingen die dienstbaar moeten zijn (dat de os het natuurlijke ten aanzien van het goede is, nrs. 2180, 2566; de ezel is het natuurlijke ten aanzien van het ware). Bij Mozes:

“Hij bindt *zijn* jongen ezel aan den wijnstok, en den *zoon zijner ezelin* aan den edelen wijnstok; hij wast zijn kleed in den wijn, en zijnen mantel in wijndruivenbloed” (Gen. 49: 11);

dit is de profetie van Jakob, toenmaals Israël, aangaande den Heer; wijnstok en edele wijnstok voor de uiterlijk en innerlijk geestelijke Kerk (nr. 1069); de jonge ezel voor het natuurlijk ware, de zoon der ezelin voor het redelijk ware. Dat de zoon der ezelin het redelijk ware is, komt omdat de ezelin de aandoening van het natuurlijk ware beteekent (nr. 1486), en dat haar zoon het redelijk ware is, zie men in de nrs. 1895, 1896, 1902, 1910. Oudtijds reed de rechter op een ezelin, en zijn zonen op jonge ezelen, om deze reden, wijl de rechters de goedheden der Kerk uitbeeldden, en hun zonen de waarheden, die daaruit voortvloeiden. Doch de koning reed op een wijfjesmuil, en zijn zonen op muilen, om deze reden, wijl de koningen en hun zonen de waarheden der Kerk uitbeeldden (men zie de nrs. 1672, 1728, 2015, 2069). Dat de rechter op een ezelin reed, blijkt in het Boek der Richteren:

“Mijn hart is tot de *wetgevers van Israël*, die zich gewillig aangeboden hebben onder het volk; zegent Jehovah, gij die op *witte ezelinnen* rijdt, gij die zit op Middin” (5: 9, 10).

Dat de zonen der rechters op jonge ezels reden:

“Jaïr, rechter over Israël, had dertig *zonen, rijdende* op dertig *ezelveulens*” (Richt. 10: 3, 4)

en elders:

“Abdon, rechter wan Israël, had veertig *zonen*, en dertig zoons zonen, *rijdende* op zeventig *ezelveulens*” (Richt. 12: 14).

Dat de koning op een wijfjesmuil reed:

“David zeide tot hen: Neemt met u de knechten uws heerera, en doet mijnen zoon Salomo *rijden* op de *muilezelin*, die voor mij is; en zij deden Salomo *rijden* op de *muilezelin van den koning* David; en Zadok, de priester, en Nathan, de profeet, zalfden hem tot koning in Gihon” (1 Kon. 1: 33, 38, 44, 45).

Dat de zonen des konings op muilen reden:

“Alle *zonen van den koning* David stonden op, en *reden* een iegelijk op zijnen *muil*, en vloten voor Absalom” (11 Sam. 13: 29).

Hieruit blijkt duidelijk, dat het rijden op een ezelin het kenteeken van den rechter was, en het rijden op een wijfjesmuil het kenteeken van den koning;

en het rijden op een ezelsveulen het kenteeken van de zonen eens rechters, en het rijden op een muil het kenteeken van de zonen eens konings, omdat, als gezegd, de ezelin de aandoening van het natuurlijk goede en ware uitbeeldde en beteekende, de wijfjesmuil de aandoening van het redelijk ware, de ezel of het ezelsveulen het natuurlijk ware zelf, en de muil alsmede de zonen der ezelin het redelijk ware. Hieruit blijkt duidelijk, wat bedoeld wordt door de profetie aangaande den Heer bij Zacharia:

“Verheug u, gij dochter Zions; juich, gij dochter Jeruzalems; zie, uw *Koning* zal u komen, rechtvaardig en behouden is Hij; nederig en *rijdende* op een *ezel*, en op een *veulen*, een *zoon der ezelinnen*; Zijne heerschappij zal zijn van zee tot aan zee, en van de rivier tot aan de einden der aarde” (9: 9, 10).

Dat de Heer, toen Hij tot Jeruzalem kwam, hierop wilde rijden, is bekend door de Evangelisten, waarover aldus bij Mattheus:

“Jezus zond twee discipelen, zeggende tot hen: Gaat heen in het vlek, dat tegen u over ligt, en gij zult terstond eene *ezelin* gebonden vinden, en een *veulen* met haar; ontbindt ze, en brengt ze tot Mij. Dit is geschied, opdat vervuld zou worden, hetgeen gesproken is door den profet, zeggende: Zegt der dochter Zions: Zie, uw Koning komt tot u, zachtmoedig, gezeten op eene *ezelin* en op een *veulen*, den *zoon eener jukdragende*. En zij brachten de *ezelin* en het *veulen*, en leiden hunne kleederen op dezelve, en zetten Hem daarop” (21: 2, 4, 7).

Rijden op een ezel was een teeken, dat het natuurlijke ondergeschikt was gemaakt, en rijden op een veulen, den zoon eener ezelin, was een teeken, dat het redelijke ondergeschikt was gemaakt. Dat de zoon van een ezelin iets dergelijks beteekende als een muil, is boven bij de plaats in Genesis 49: 11 aangetoond. Vandaar, en omdat het tot den hoogsten rechter en tot den koning behoorde, om daarop te rijden, en tevens opdat de uitbeeldende dingen der Kerk vervuld zouden worden, behaagde het den Heer, zulks te doen; hierover aldus bij Johannes:

“Des anderen daags, eene groote schare, die tot het feest gekomen was, hoorende, dat Jezus naar Jeruzalem kwam, namen de takken van palmboomen, en gingen uit Hem tegemoet, en riepen: Hosanna, Gezegend is Hij, die komt in den naam des Heeren, de *Koning Israëls*. En Jezus, eenen *jongen ezel* gevonden hebbende, zat daarop; gelijk geschreven is: Vrees niet, gij dochter Zions; zie, uw *Koning* komt, zittende op het *veulen eener ezelin*. Doch dit verstonden Zijne discipelen in het eerst niet; maar als Jezus verheerlijkt was, toen werden

zij indachtig, dat deze dingen van Hem geschreven waren, en dat zij Hem deze dingen gedaan hadden” (12: 12, 13, 14, 15, 16; Markus 11: 1 tot 12; Lukas 19: 28 tot 41).

Hieruit blijkt nu, dat alle dingen tot in bijzonderheden in de Kerk te dien tijde uitbeeldend waren voor den Heer, en vandaar voor de hemelsche en geestelijke dingen die in Zijn Rijk zijn, en zulks tot de ezelin en tot het veulen der ezelin toe, waardoor de natuurlijke mensch werd uitgebeeld ten aanzien van het goede en ware. De reden der uitbeelding was deze, dat de natuurlijke mensch den redelijken moest dienen, en deze den geestelijken, deze echter den hemelschen, en deze den Heer; aldus is de orde der ondergeschiktheid. Omdat door os en ezel de natuurlijke mensch ten aanzien van het goede en ware werd uitgebeeld, werden vele wetten gegeven, waarin ossen en ezelen vermeld worden, welke wetten op het eerste gezicht niet waardig schijnen om vermeld te worden in het Goddelijke Woord; maar wanneer zij naar den innerlijken zin worden ontvouwd, verschijnt het geestelijke dat daarin is, als van groot belang te zijn, zooals het volgende bij Mozes:

“Wanneer iemand eenen kuil opent, of wanneer iemand eenen kuil graaft, en hij dekt hem niet toe, en een *os* of *ezel* valt daarin, de heer des kuils zal aan deszelfs heer het zilver wederkeeren, en het doode zal zijns wezen” (Exod. 21: 33, 34).

“Wanneer gij uws vijands *os*, of zijnen dwalenden *ezel* ontmoet, wederbrengende zult gij hem denzelven wederbrengen; wanneer gij uws haters *ezel* onder zijnen last ziet liggen, en gij zoudt nalatig zijn denzelven te verwijderen, verwijderende zult gij denzelven van hem verwijderen” (Exod. 23: 4, 5; Deut. 22: 1, 3).

“Gij zult uws broeders *ezel* of zijnen *os* niet zien, vallende op den weg, en u van die verbergen, oprichtende zult gij ze oprichten” (Deut. 22: 4).

“Gij zult niet ploegen met eenen *os* en met eenen *ezel* te gelijk; gij zult geen kleeft van gemengde stof aantrekken, wollen en linnen te gelijk” (Deut. 22: 10, 11).

“Zes dagen zult gij uwe werken doen, en op den zevenden dag zult gij rusten; opdat *uw os* en *uw ezel* ruste, en de zoon uwer dienstmaagd, en de vreemdeling” (Exod. 23: 12);

hier beteekenen os en ezel in den geestelijken zin niets anders dan het natuurlijk goede en ware.

2782. Dat de woorden: “en nam twee knapen” het vorig redelijke beteekenen, dat Hij had toegevoegd, blijkt uit de beteekenis der knapen. Knaap en knapen beteekenen in het Woord verschillende dingen, daar zij zoowel op de zonen

des huizes als op de zonen van den vreemdeling betrekking hebben, alsmede op de dienstknechten; hier op de dienstknechten. Dat door de dienstknechten in het Woord ook de natuurlijke dingen van den mensch worden aangeduid, die het redelijke moeten dienen, zie men in de nrs. 1486, 1713, 2541, 2567. Daar zij hier echter niet dienstknechten maar knapen worden genoemd, wordt het vorige of louter menschelijk redelijke aangeduid, dat het Goddelijk Redelijke moest dienen, zooals ook uit het verband zelf kan blijken.

2783. Dat de woorden: “en Jischak zijnen zoon” het door Hemzelf verwekte Goddelijk Redelijke beteekenen, blijkt uit de uitbeelding van Jischak, zijnde het Goddelijk Redelijke des Heeren, waarover vaak eerder. Dat het door Hemzelf was verwekt, wordt bedoeld door de woorden: “zijnen zoon”, zooals boven in nr. 2772.

2784. Dat de woorden: “en hij kloofde hout tot het brandoffer” de verdienste der gerechtigheid beteekenen, blijkt uit de beteekenis van het hout en van “hout klieven”. Dat het hout de goedheden beteekent, die tot de werken en tot de gerechtigheid behooren, en dat “hout klieven” beteekent verdienste stellen in de goedheden, die tot de werken behooren, maar “hout klieven tot een brandoffer” de verdienste der gerechtigheid, blijkt te ver verwijderd, dan dat het zonder openbaring geweten zou kunnen worden. Dat “hout klieven” wil zeggen: verdienste stellen in de goedheden die tot de werken behooren, kon mij blijken door hetgeen gezien en beschreven werd in het eerste deel, nr. 1110, aangaande de houthakkers, zijnde diegenen, die door de goedheden, die zij gedaan hadden, het heil wilden verdienen. Bovendien zijn er ook anderen, vooraan, boven, een weinig naar rechts, uit een zekere wereld, die desgelijks voor zichzelf al het goede hadden opgeëischt, en insgelijks verschijnen hout zingend en klievend; wanneer dezen zichzelf toeschijnen te werken, blinken zij somtijds in het gelaat door een soort van valsch vuur, hetwelk het goede der verdienste is, dat zij aan zichzelf toeschrijven. De oorzaak, dat dit zoo verschijnt, is deze, dat het hout een uitbeelding is van het goede, zooals al het hout was in de ark en in den tempel, alsmede al het hout op het altaar, wanneer de brandofferen en slachtofferen werden gehouden. Van hen, die echter het goede aan zichzelf toeschrijven en het tot een eigen verdienste maken, wordt ook in het Woord gezegd dat zij het hout aanbidden of een gesneden beeld uit hout.

2785. Dat de woorden: “hij maakte zich op” de verheffing beteekenen, blijkt uit de beteekenis van opstaan, dat, waar het in het Woord voorkomt, een zekere verheffing insluit.

2786. Dat de woorden: “en ging naar de plaats, die hem God gezegd had”, den toenmaligen staat overeenkomstig de innerlijke gewaarwording beteekenen, blijkt uit de beteekenis van de plaats, zijnde de staat, waarover n. 1273 tot 1277, 1376 tot 1381, 2625; en uit de beteekenis van God zegt, zijnde innerlijk gewaarworden uit het Goddelijke, waarover n. 2769, 2778. Wat den staat zelf betreft, deze wordt in dit vers beschreven, namelijk de staat, dien den Heer aanvaardde, toen Hij verzoeken onderging, hier die, dien Hij aanvaardde, toen Hij de zwaarste en binnenste verzoeken onderging. De eerste voorbereiding tot dien staat bestond hierin, dat Hij den staat van vrede en onschuld aantrok, voorts dat Hij den natuurlijke mensch bij Zich voorbereidde, alsmede den redelijken, opdat zij het Goddelijk Redelijke zouden dienen, en dat Hij de verdienste der gerechtigheid toevoegde, en op deze wijze Zichzelf verhief. Deze dingen kunnen nooit bevattelijk worden uitgelegd, of voorgelegd worden aan de voorstelling van iemand, die niet weet, dat vele staten te zamen bestaan, en deze onderling onderscheiden, en die ook niet weet, wat de staat van vrede en onschuld is, wat de natuurlijke mensch, en wat de redelijke; voorts wat de verdienste der gerechtigheid is; want hij moet eerst een scherp onderscheid makende voorstelling hebben van al deze dingen, en ook weten, dat de Heer vanwege het Goddelijke over Zichzelf elken staat kon brengen, die Hem behaagde; en dat Hij zich tot de verzoeken voorbereidde door het aantrekken van vele staten. Ofschoon deze dingen bij de menschen in een duister als van den nacht liggen, zijn zij nochtans in een klaarte als van den dag bij de Engelen, die, omdat zij in het licht des Hemels zijn door den Heer, in deze en dergelijke dingen ontelbare dingen helder onderscheiden zien, en door de dan invloeiende aandoening onuitsprekelijke vreugde gewaarworden. Hieruit kan blijken, hoe ver het menschelijk verstand en de menschelijke gewaarwording afstaat van het engelenverstand en de engelen-gewaarwording.

2787. Vers 4. *Aan den derden dag, en Abraham hief zijn oogen op, en zag de plaats van verre.* Aan den derden dag, beteekent het volledige en het begin der heiliging; en Abraham hief zijne oogen op en zag, beteekent de gedachte en de ziening uit het Goddelijke; de plaats van verre, beteekent den staat, dien Hij voorzag.

2788. Dat de woorden: “Aan den derden dag” het volledige en het begin der heiliging beteekenen, blijkt uit de beteekenis van den derden dag. De dag beteekent in het Woord den staat (nrs. 23, 487, 488, 493, 893), evenals ook het jaar, in het algemeen alle tijden, zooals uur, dag, week, maand, jaar, eeuw, alsmede morgen, middag, avond, nacht; en lente, zomer, herfst, winter;

en wanneer het woord “de derde” daaraan wordt toegevoegd, beteekenen zij het einde van dien staat en tevens het begin van den volgenden. Daar hier gehandeld wordt over de heiliging des Heeren, welke door verzoeken geschiedde, beteekent de derde dag het volledige en tevens het begin der heiliging, zooals ook volgt uit hetgeen voorafgaat. De reden van deze beteekenis is deze, dat toen de Heer alle dingen had vervuld, Hij ten derde dage weder op zou staan, want de dingen die door den Heer, toen Hij in de wereld leefde, waren gedaan of zouden gedaan worden, waren in de uitbeeldingen der Kerk alsof zij reeds geschied waren, zoo ook in den innerlijken zin des Woords; want in God is Worden en Zijn hetzelfde, ja zelfs is voor Hem alle eeuwigheid tegenwoordig. Vandaar was het getal drie van uitbeeldenden aard, niet alleen in de Oude Kerk en in de Joodsche, maar ook bij verschillende natiën; men zie hetgeen aangaande dit getal gezegd werd in de nrs. 720, 901, 1825. Dat dit de oorsprong was van de beteekenis van het getal drie, blijkt bij Hosea:

“Laat ons wederkeeren tot Jehovah, want Hij heeft verwond, en Hij zal ons genezen; Hij heeft geslagen, en Hij zal ons verbinden; Hij zal ons na twee dagen levend maken; *op den derden dag zal Hij ons doen verrijzen*, dat wij voor Hem leven mogen” (6: 1, 2),

alwaar de derde dag voor de Komst des Heeren en Zijn wederopstanding staat. En uit Jona,

“dat hij was in de ingewanden van den visch *drie dagen*, en *drie nachten*” (Jona 1. :17);

waarover de Heer aldus spreekt bij Mattheus:

“Gelijk Jonas *drie dagen* en *drie nachten* in den buik van den walvisch was, alzoo zal de Zoon des menschen *drie dagen* en *drie nachten* wezen in het hart der aarde” (12: 40).

Men moet weten, dat in den innerlijken zin des Woords drie dagen en de derde dag hetzelfde beteekenen, zooals ook in de navolgende plaatsen drie en de derde; bij Johannes:

“Jezus zeide tot de Joden: Breekt dezen tempel, en in *drie dagen* zal Ik denzelven oprichten; Hij sprak van den tempel Zijns lichaams” (2: 19, 21; Matth. 26: 61; Markus 14: 58; hfdst. 15: 29).

Dat de Heer op den derden dag weder opstond, is bekend; daarom onderscheidde de Heer de tijden Zijns levens in drie gedeelten, bij Lukas:

“Gaat heen, en zegt dien vos: Zie, Ik werp demonen uit, en verricht genezingen, heden en morgen, maar ten *derden dage* worde Ik voleindigd” (13: 32).

Ook de laatste verzoeking, welke die van het kruis was, onderging de Heer op het *derde uur* van den dag (Markus 15: 25) “en na *drie uren* werd er duisternis over de geheele aarde, of omtrent de *zesde ure*” (Lukas 23: 44), “en na *drie uren* of op de *negende ure*, het einde” (Markus 15: 33, 34, 47). “Maar op den morgen van den *derden dag* was Hij wederopgestaan” (Markus 16: 1, 2, 3, 4; Lukas 24: 7); men zie Matth. 16: 21; hfdst. 17: 22, 23; hfdst. 20: 18, 19; Markus 9: 31; hfdst. 8: 31; hfdst. 10: 33, 34; Lukas 18: 33; hfdst. 24: 46. Vandaar, en bovenal vanwege de wederopstanding des Heeren ten *derden dage*, was het getal drie uitbeeldend en aanduidend, en dat het zulks was, kan uit de navolgende plaatsen in het Woord blijken:

“Toen Jehovah nederdaalde op den berg Sinai, zeide Hij tot Mozes, dat hij het volk heiligen zou *heden en morgen*, en dat zij hunne kleederen zouden wasschen, en bereid zouden zijn tegen den *derden dag*, want op den *derden dag* zou Jehovah afkomen” (Exod. 19: 10, 11, 15, 16).

“Toen zij *drie dagreizen* van den berg van Jehovah togen, reisde de ark van Jehovah voor hen *drie dagreizen*, om voor hen eene rustplaats uit te speuren” (Num. 10: 33).

Voorts

“dat er eene dikke duisternis werd in het gansche land van Egypte, *drie dagen*, en niet zag de man zijnen broeder *drie dagen*, maar de zonen Israëls hadden licht” (Exod. 10: 22, 23).

“Dat het vleesch van het slachtoffer eener gelofte en van een vrijwillig offer gegeten zou worden op den *eersten en tweeden dag*; niets zou overgelaten worden tot den *derden dag*, maar verbrand worden, want het zou een gruwel zijn”.

Desgelijks met het vleesch van het dankoffer:

“en zoo het op den *derden dag* gegeten wordt, het zal niet aangenaam zijn, maar de ziel zal hare ongerechtigheid dragen” (Levit. 7: 16, 17, 18; hfdst. 19: 6, 7).

“Wie eenen doode aanroert, zal zich den *derden dag* ontzondigen, en op den zevenden dag rein zijn; zoo niet, die ziel zal uitgeroeid worden uit Israël, en de reine zal water sprengen over den onreine op den *derden dag*, en op den zevenden dag” (Num. 19: 12, 13, 19).

“Zij die in den slag eene ziel gedood hebben, en eenen verslagene aangeroord, zullen zich op den *derden dag* en op den zevenden dag reinigen” (Num. 31: 19).

Dat de vrucht, toen zij in het land Kanaän kwamen,

“met de voorhuid behept zou zijn *drie jaren*, en niet gegeten”
(Levit. 19: 23).

Dat zij

“ten einde van *drie jaren* zouden voortbrengen alle tienden van hun inkomen in *hetzelve jaar*, en ze wegleggen in hunne poorten, opdat de Leviet, de vreemdeling, de wees en de weduwe eten zouden”
(Deut. 14: 28, 29; hfdst. 26: 12).

Dat zij

“*drie malen in het jaar* Jehovah feest zouden houden; en *drie malen in het jaar* zou al het mannelijke voor het aangezicht van den Heer Jehovah verschijnen” (Exod. 23: 14, 17; Deut. 16: 16).

Dat Jozua tot het volk zeide, dat zij

“in *drie dagen* over de Jordaan zouden gaan, en het land erven”
(Jozua 1: 11; hfdst. 3: 2).

“Jehovah riep tot Samuel *drie malen*, en hij antwoordde ten *derde male*” (I Sam. 3: 8).

“Toen Saul David wilde dooden, verborg David zich in het veld tot aan den *derden avond*. Jonathan zeide tot David: Ik zal mijnen vader onderzoeken op den *derden dag*. Dat Jonathan *drie pijlen* ter zijde van den steen zou schieten, en dat David toen voor Jonathan op zijn aangezicht ter aarde viel, en zich *driemaal* boog” (I Sam. 20: 5, 12, 19, 20, 35, 36, 41).

Dat

“David uit *drie dingen* een zou kiezen; òf zeven jaren van honger in het land, òf dat hij *drie maanden* zou vlieden voor de vijanden, òf *drie dagen* pestilentie in het land” (II Sam. 24: 12, 13).

Dat er was

“in Davids dagen een honger, *drie jaren*, jaar achter jaar” (II Sam. 21: 1).

Dat

“Elia zich *driemaal* uitmat over den dooden knaap, en hem levend maakte” (I Kon. 17: 21).

Dat

“Elia, toen hij Jehovah een altaar bouwde, zeide dat zij water zouden gieten op het brandoffer, en op het hout, *driemaal*” (I Kon. 18: 34).

Dat

“het vuur *tweemaal* de hoofdmannen over vijftigen verteerde, die tot Elia gezonden waren, maar niet hem, die *ten derden male* gezonden werd (II Kon. 1:13).

Dat het een teeken was voor koning Chiskiah

“dat zij zouden eten dat jaar, wat van zelf gewassen was, in het tweede jaar, wat daarvan weder uitspruit, maar in het *derde jaar* zouden zij zaaien, maaien, en planten wijngaarden, en hunne vruchten eten” (II Kon. 19: 29).

Dat

“Daniël in zijn huis ging, en opene vensters had in zijne opperzaal, tegen Jeruzalem, alwaar hij *driemaal 's daags* zegende op zijne knieën, en bad” (Dan. 6: 11, 14).

Dat

“Daniël *drie weken der dagen* treurde, het begeerlijke brood niet etende, noch wijn drinkende, noch zich zalvend, totdat de *drie weken der dagen* vervuld waren” (Dan. 10: 2, 3).

Dat

“Jesaja naakt en barrevoets ging *drie jaren*, tot een teeken en wonder over Egypte en over Kusch” (Jes. 20: 3).

Dat

“uit den kandelaar *drie* rieten zouden uitgaan van beide zijden, en *drie* amandelvormige *schaaltjes* in elk riet” (Exod. 25: 32, 33).

Dat

“in de Urim en Thumim *drie kostbare steenen* in elke rij zouden zijn” (Exod. 28: 17, 18, 19).

Dat

“in den nieuwen tempel *drie* kamertjes der poort zouden zijn van deze, en *drie* van gene zijde, en *deze drie* van eenerlei maat; aan het voorhuis des huizes de breedte der poort, *drie* ellen van deze, en *drie* ellen van gene zijde” (Ezech. 40: 10, 21, 48).

Dat er

“in het Nieuwe Jeruzalem zouden zijn *drie* poorten noordwaarts, *drie* oostwaarts, *drie* zuidwaarts, en *drie* westwaarts” (Ezech. 48: 31, 32, 33, 34; Openb. 21: 13).

Desgelijks in de volgende plaatsen: dat

“Petrus *driemaal* Jezus verloochende” (Matth. 26: 34, 69 en volgende verzen).

Dat

“de Heer *driemaal* tot Petrus zeide: Hebt gij mij lief” (Joh. 21: 17).

Voorts in de gelijkenis

“dat een mensch, die eenen wijngaard plantte, *driemaal* dienstknechten zond, en ten slotte den Zoon” (Lukas 20: 12; Markus 12: 2, 4, 5, 6).

Dat

“zij, die in den wijngaard werkten, gehoord waren omtrent de *derde* ure, de *zesde* ure, de *negende* ure, en de elfde ure” (Matth. 20: 1 tot 17).

“En aangaande den vijgeboom, die, omdat hij geen vrucht droeg, *drie jaren* lang uitgehouwen zou worden” (Lukas 13: 6, 7).

Zoals een *drievoud* en het *derde* uitbeeldend was, was het ook het *derde deel*, zooals

“dat voor een spijsoffer van meelbloem twee tienden gemengd werden met olie, een *derde deel van een hin*; en de wijn ten drankoffer was een *derde deel van een hin*” (Num. 15: 6, 7; Ezech. 46: 14).

Bij Ezechiël:

“dat een scheermes zou gaan over zijn hoofd, en over zijnen baard, en dat hij daarna de haren zou deelen, en een *derde deel* met vuur verbranden, een *derde deel* slaan met een zwaard rondom, en een *derde deel* in den wind strooien” (5: 1, 2, 12).

Bij Zacharia:

“Dat in het gansche land twee deelen zullen worden uitgeroeid, en het *derde* zal overblijven, maar het *derde* zal door het vuur gebracht worden en beproefd worden” (13: 8, 9).

Bij Johannes:

“Toen de eerste engel bazuinde, is er geworden hagel, en vuur gemengd met bloed, en het viel op de aarde, zoodat het *derde deel* der bomen is verbrand. De tweede engel heeft gebazuind, en er werd als het ware een groote berg, van vuur brandende, in de zee geworpen, en het *derde deel* der zee is bloed geworden, waardoor het *derde deel* der schepselen in de zee, zielen hebbende, is gestorven; en het *derde deel* der schepen is vergaan. De derde engel heeft gebazuind, en er is eene groote ster brandende als eene lamp, gevallen uit den Hemel, en is gevallen op het *derde deel* der rivieren; de naam der ster wordt genoemd Alsem. De vierde engel heeft gebazuind, zoodat het *derde deel* der zon werd geslagen, en het *derde deel* der maan, en het *derde deel* der sterren, opdat het *derde deel* derzelve zou verduisterd worden, en dat de dag niet zou lichten voor *zijn derde deel*, en de nacht desgelijks” (Openb. 8: 7, 8, 9, 10, 11, 12).

“De vier engelen zijn ontbonden geworden, om het *derde deel* der menschen te dooden” (Openb. 9: 15).

“Door deze *drie* werd het *derde deel* der menschen gedood, door het vuur, door den rook, en door het sulfer, dat uit den mond der paarden ging” (Openb. 9: 18).

“De draak trok met zijn staart het *derde deel* der sterren des hemels, en wierp die op de aarde” (Openb. 12: 4).

Maar het derde deel beteekent iets, en nog niet het volle; daarentegen het derde en de drievoud het volledige, en wel het booze voor de boozen, en het goede voor de goeden.

2789. Dat de woorden: “en Abraham hief de oogen op en zag” de gedachte en de ziening uit het Goddelijke beteekenen, blijkt uit de beteekenis der oogen, zijnde het inzicht, waarover nr. 2701; vandaar beteekent de oogen opheffen het inzicht verheffen, dus denken; en uit de beteekenis van zien, zijnde een ziening hebben uit het Goddelijke, daar het op den Heer betrekking heeft.

2790. Dat de woorden: “de plaats van verre” beteekenen aangaande den staat, dien Hij voorzag, blijkt uit de beteekenis van de plaats, zijnde de staat, waarover n. 1273 tot 1277, 1376 tot 1381, 2625; en uit de beteekenis van “zien van verre”, zijnde vooruitzien.

2791. Vers 5. *En Abraham zeide tot zijne knapen: Blijft gij hier met den ezel, en ik en de knaap zullen heengaan tot daar, en wij zullen ons nederbuigen, en wij zullen tot u wederkeeren.* Abraham zeide tot zijne knapen: Blijft gij hier met den ezel, beteekent de afscheiding van het vorige redelijke te zamen met het natuurlijke toentertijd; en ik en de knaap zullen heengaan tot daar, beteekent het Goddelijk Redelijke, in den staat van het ware, aangejord voor de allerzwaarste en binnenste worstelingen der verzoeking; de knaap is het Goddelijk Redelijke in een dergelijken staat; en wij zullen ons nederbuigen, beteekent de onderwerping; en wij zullen tot u wederkeeren, beteekent de verbinding daarna.

2792. Dat de woorden: “Abraham zeide tot zijne knapen: Blijft gij hier met den ezel” de afscheiding beteekenen van het vorige redelijke te zamen met het natuurlijke toentertijd, blijkt uit de beteekenis van “gij hier blijven”, zijnde zoolang gescheiden worden; uit de beteekenis van de knapen, zijnde het vorige redelijke, waarover boven nr. 2782; en uit de beteekenis van den ezel, zijnde de natuurlijke mensch, of het natuurlijke, waarover eveneens boven, nr. 2781.

2793. Dat de woorden: “en ik en de knaap zullen heengaan tot daar”, het Goddelijk Redelijke beteekenen in den staat van het ware, aangejord voor de allerzwaarste en binnenste worstelingen der verzoeking, en dat de

knaap het Goddelijk Redelijke in een dergelijken staat is, kan blijken uit de uitbeelding van Jischak, zijnde het Goddelijk Redelijke, hier echter — daar hij niet Jischak, noch als eerder “mijn zoon” wordt genoemd — het Goddelijk Redelijke in een dergelijken staat, waarover zoo aanstonds.

2794. Dat de woorden: “en wij zullen ons nederbuigen” de onderwerping beteekenen, kan zonder verklaring blijken.

2795. Dat de woorden: “en wij zullen tot u wederkeeren” de verbinding daarna beteekenen, kan ook zonder verklaring blijken. Daar in dit hoofdstuk over de allerzwaarste en binnenste verzoeken des Heeren wordt gehandeld, worden alle staten beschreven, die Hij aanvaardde, toen Hij deze verzoeken onderging. De eerste staat wordt beschreven in vers 3, de tweede staat in dit vers, de derde in het daarop volgende vers, en de overige daarna. Maar deze staten kunnen niet algemeen bevattelijk worden uitgelegd, wanneer men niet eerst verschillende dingen weet, niet alleen aangaande het Goddelijke des Heeren, dat hier door Abraham wordt uitgebeeld, maar ook aangaande Zijn Goddelijk Menselijke, hier door Jischak uitgebeeld, en aangaande den staat van dit Redelijke, toen Hij de worstelingen der verzoeken binnenging en onderging, hetgeen hier de knaap is, voorts, wat en hoe het vorige redelijke was, alsmede het natuurlijke dat dit had, verder van welken aard de staat was, toen het een met het ander verbonden werd, en van welken aard de staat was, toen zij meer of minder gescheiden werden. Bovendien dient men verschillende dingen te weten aangaande de verzoeken, zooals wat uiterlijke en innerlijke verzoeken zijn, en vandaar wat de binnenste en allerzwaarste verzoeken waren, die de Heer had, waarover in dit hoofdstuk. Zoolang deze dingen onbekend zijn, kunnen de dingen, die in dit vers besloten liggen, nooit bevattelijk worden beschreven, en wanneer zij beschreven worden, ook al was het op de helderste wijze, zouden zij toch duister schijnen. Voor de Engelen zijn al deze dingen, omdat zij in het licht des Hemels zijn door den Heer, duidelijk en klaar, ja zelfs zalig, want zij zijn in de hoogste mate hemelsch. Hier zij slechts gezegd, dat de Heer nooit verzocht kon worden, toen Hij in het Goddelijke zelf was, want het Goddelijke is oneindig boven alle verzoeking verheven, maar Hij kon naar het menselijke verzocht worden. Dit is de reden, waarom Hij, toen Hij de zwaarste en binnenste verzoeken moest ondergaan, aan zichzelf het vorige menselijke toevoegde, namelijk het redelijke en natuurlijke daarvan, zooals in vers 3 beschreven wordt; en dat Hij Zich daarna daarvan afscheidde, zooals in dit vers gezegd wordt; maar dat Hij nochtans iets daarvan behield, waardoor Hij verzocht kon worden; hetgeen de reden is, waarom hier niet

gezegd wordt “Jischak mijn zoon”, maar “knaap”; en dat door den knaap het Goddelijk Redelijke in een dergelijken staat wordt bedoeld, namelijk in den staat van het ware, toegerust voor de allerzwaarste en binnenste worstelingen der verzoeking, zie men in nr. 2793. Dat noch het Goddelijke zelf, noch het Goddelijk Menschelijke verzocht kan worden, kan een ieder alleen hieruit reeds duidelijk zijn, dat zelfs de Engelen niet tot het Goddelijke kunnen naderen, nog minder de geesten, die de verzoeking veroorzaken, en nog veel minder de hellen. Hieruit blijkt duidelijk, waarom de Heer in de wereld kwam, en den menschelijken staat zelf met zijn gebrekkigheid aantrok, want aldus kon Hij naar het menschelijke verzocht worden, en door middel van verzoeking de hellen onderwerpen, en alle dingen tot in bijzonderheden tot gehoorzaamheid en in orde brengen, en het menschelijke geslacht behouden, dat zich zoo verre van het hoogste Goddelijke had verwijderd.

2796. Wat het aantrekken van de verschillende staten door den Heer betreft, waarover hier gehandeld wordt, dit moet den mensch wel noodwendig onbekend zijn, want hij denkt nooit over de veranderingen der staten na, terwijl deze toch voortdurend voortgaan, zoowel ten aanzien van de verstandelijke dingen of de gedachten, als ten aanzien van de wilsdingen of de aandoeningen. Dat hij hierover niet nadenkt, komt omdat hij gelooft, dat alle dingen bij hem tot in bijzonderheden in een natuurlijke orde op elkander volgen, en dat er niets hoogers is dat bestuurt, terwijl het toch zoo gesteld is, dat alle dingen tot in bijzonderheden beschikt worden door geesten en Engelen bij hem, en dat alle staten en veranderingen van staat daaruit voortvloeien, en aldus door den Heer tot in eeuwigheid gericht worden naar doeleinden, die de Heer alleen voorziet. Dat het met deze zaak zoo gesteld is, is mij door de ondervinding van nu al verscheidene jaren ten duidelijkste bekend geworden, en ook is het mij te weten en te ontwaren gegeven, wat voor geesten en Engelen bij mij waren, en wat voor staten zij veroorzaakten, en dit kan ik plechtig verzekeren, dat alle staten tot op hun allerkleinste bijzonderheden toe, daarvandaan komen, en dat zij door den Heer aldus bestuurd worden. Voorts is het mij te weten en te ontwaren gegeven, dat er in elken staat zeer vele andere zijn, die niet verschijnen, en die, wanneer zij te zamen zijn, als één algemeene staat verschijnen; en dat deze staten zijn gerangschikt naar de staten, die volgens de orde in hun verband volgen. Bij den mensch worden deze dingen door den Heer gedaan, maar bij den Heer Zelf, toen Hij in de wereld leefde, werden zij door Hemzelf gedaan, omdat Hij Goddelijk was, en het Zijn zelf van Zijn Leven Jehovah was. De veranderingen van staat ten aanzien van de verstandsdingen en de wilsdingen bij den mensch, en in

welke orde zij op elkaar volgen, voorts de reeksen die zij doorloopen, en hoe zij aldus door den Heer zooveel mogelijk naar het goede gebogen worden, dit te weten behoort den Engelen toe. De wijsheid der Engelen is van dien aard, dat zij dergelijke dingen tot in de allerfijnste bijzonderheden gewaar worden. Vandaar komt het, dat deze dingen, die geopenbaard zijn in den innerlijken zin aangaande de veranderingen van staat bij den Heer, voor de Engelen — daar zij in het licht des Hemels zijn door den Heer — klaar en scherp onderscheiden waarneembaar zijn; en zij zijn ook eenigermate verstaanbaar voor den mensch, die in het eenvoudige goede leeft; maar zij zijn louter duisternis en als niets voor hen, die in het booze zijn, alsmede voor hen, die in de razernijen van de wijsheid zijn. Want dezen hebben hun natuurlijk en redelijk schijnsel verduisterd en uitgebluscht door verschillende dingen, die duisternis over hen brachten, hoezeer zij zich ook boven anderen in het licht wanen.

2797. *Vers 6. En Abraham nam het hout des brandoffers, en leide het op Jischak zijnen zoon; en hij nam in zijne hand het vuur en het mes, en zij gingen beiden samen.* Abraham nam het hout des brandoffers, beteekent de verdienste der Gerechtigheid; en leide het op Jischak zijnen zoon, beteekent dat zij werd toegevoegd aan het Goddelijk Redelijke; en hij nam in zijne hand het vuur en het mes, beteekent het goede der liefde en het ware des geloofs; en zij gingen beiden samen, beteekent de vereeniging zooveel als mogelijk.

2798. Dat de woorden: “Abraham nam het hout des brandoffers” de verdienste der Gerechtigheid beteekenen, blijkt uit hetgeen boven in nr. 2784 is gezegd en aangetoond, dus zonder nadere verklaring. Dat de woorden: “en leide het op Jischak” beteekenen, dat zij werd toegevoegd aan het Goddelijk Redelijke, namelijk de verdienste der Gerechtigheid, kan blijken uit de uitbeelding van Jischak, zijnde het Goddelijk Redelijke des Heeren, waarover vaak eerder; en uit de beteekenis van “op hem leggen”, zijnde toevoegen. Zijn zoon wordt er gezegd, omdat het Goddelijk Menschelijke des Heeren niet slechts ontvangen, maar ook geboren werd van Jehovah. Dat de Heer ontvangen was van Jehovah, is ten volste bekend door het Woord des Heeren; vandaar wordt Hij Zoon des Allerhoogsten, Zoon Gods, en Eeniggeborene des Vaders genoemd (Matth. 2: 15; hfdst. 3: 16, 17; hfdst. 16: 13, 14, 15, 16, 17; hfdst. 17: 5; hfdst. 27: 43, 54; Markus 1: 11; hfdst. 9: 7, 9; hfdst. 14: 61, 62; Lukas 1: 31, 32, 35; hfdst. 3: 21, 22; hfdst. 9: 35; hfdst. 10: 22; Joh. 1: 14, 18, 50; hfdst. 3: 13, 16, 17, 18; hfdst. 5: 20 tot 27; hfdst. 6: 69; hfdst. 9: 34, 35, 38; hfdst. 10: 35, 36; hfdst. 20: 30, 31), behalve in tal van andere plaatsen meer, alwaar Hij Jehovah “Zijnen Vader” noemt. Dat Hij geboren was van de maagd Maria

is ook bekend, maar gelijk een ander mensch; toen Hij echter wederom geboren of Goddelijk werd, was het van Jehovah, die in Hem was, en die Hij Zelf was ten aanzien van het wezen des levens zelf. De vereeniging van het Goddelijk en het Menschelijk Wezen geschiedde onderling en wederkeerig, zoodat Hij het Goddelijk Wezen met het Menschelijk Wezen vereenigde, en het Menschelijk Wezen met het Goddelijk Wezen (men zie de nrs. 1921, 1999, 2004, 2005, 2018, 2025, 2083, 2508, 2523, 2618, 2628, 2632, 2728, 2729). Hieruit kan blijken, dat de Heer het Menschelijke in Zich uit eigen macht Goddelijk maakte, en aldus Gerechtigheid werd. Het was de verdienste der Gerechtigheid, die aan het Goddelijk Redelijke werd toegevoegd, toen Hij de binnenste verzoeken onderging, waaruit Hij toen streed, en waartegen de booze geniën vochten, totdat Hij ook dit verheerlijkte. Deze dingen zijn het, die in den innerlijken zin daaronder worden verstaan, dat Abraham het hout des brandoffers leide op Jischak zijnen zoon, en deze dingen zijn het, die door de Engelen worden waargenomen, wanneer deze woorden gelezen worden.

2799. Dat de woorden: “en hij nam in zijne hand het vuur en het mes” het goede der liefde en het ware des geloofs beteekenen, blijkt uit de beteekenis van het vuur, zijnde het goede der liefde, waarover nr. 934; en uit de beteekenis van het mes, zijnde het ware des geloofs. Dat het mes, op de slachtoffers gericht bij de offeringen, het ware des geloofs beteekende, kan blijken uit de beteekenis van het zwaard of van het kleine zwaard in het Woord, want in de plaats van “mes” wordt “klein zwaard” gezegd. Beide hebben dezelfde beteekenis, maar met dit verschil, dat het mes, gebruikt voor de slachtoffers, het ware des geloofs beteekende, maar het zwaard het strijdende ware; en daar het mes zelden in het Woord genoemd wordt, om een verborgen reden, waarover zoo aanstonds, mag het aangetoond worden, wat het zwaard beteekent. Het zwaard beteekent in den innerlijken zin het strijdende ware des geloofs, voorts de verwoesting van het ware; en in den tegenovergestelden zin het strijdende valsche en de bestraffing van het valsche. 1. *Dat het zwaard het strijdende ware des geloofs beteekent*, kan uit de navolgende plaatsen blijken; bij David:

“Gord Uw zwaard aan de heup, o Machtige, gedij in Uwe heerlijkheid en Uwe eer; *rijd op het woord der waarheid*, en Uwe rechterhand zal U wonderbaarlijke dingen leeren” (Psalm 45: 4, 5),

alwaar over den Heer gehandeld wordt; het zwaard staat voor het strijdende ware. Bij denzelfde:

“De barmhartigen zullen van vreugde opspringen in heerlijkheid, zij zullen zingen op hunne legers; de verheffingen Gods zullen in hunne keel zijn, en een *tweesnijdend zwaard in hunne hand*” (Psalm 149: 5, 6).

Bij Jesaja:

“Jehovah heeft Mij van de baarmoeder af geroepen, van Mijner moeders ingewanden heeft Hij Mijnen naam vermeld, en *Hij heeft Mijnen mond gesteld als een scherp zwaard*, en Hij heeft Mij tot eenen gepolijsten pijl gesteld” (49: 1, 2);

scherp zwaard voor het strijdende ware, gepolijste pijl voor het ware der leer (men zie de nrs. 2686, 2709). Bij denzelfde:

“Aschur zal vallen *door het zwaard, niet eens mans; en het zwaard, niet eens menschen, zal hem verteren*; en hij zal voor het zwaard vlieden, en zijne jongelingen zullen tot schatting worden” (31: 8);

Aschur staat voor de redeneering in Goddelijke dingen (nrs. 119, 1186), “zwaard niet eens mans en niet eens menschen” voor het valsche, “het zwaard waarvoor hij vlieden zal”, voor het strijdende ware. Bij Zacharia:

“Keert gijlieden weder tot de sterkte, gij gebondenen, die daar hoopt, ook heden verkondig Ik, dat Ik u dubbel zal wedergeven, Ik die Mij Judah gespannen heb als een boog, Ik heb Efraïm gevuld, en uwe zonen, o Zion, verwekt tegen uwe zonen, o Javan, en *Ik zal u stellen als het zwaard van een sterke*, en Jehovah zal over henlieden verschijnen, en Zijne pijlen zullen uitvaren als een bliksem”(9: 12, 13, 14);

zwaard van een sterke voor het strijdende ware. Bij Johannes:

“In het midden van de zeven kandelaren eenen, den Zoon des menschen gelijk zijnde; Hij had in Zijne rechterhand zeven sterren, uit *Zijnen mond ging een tweesnijdend scherp zwaard*, en Zijn aanzien was gelijk de zon schijnende in hare kracht” (Openb. 1: 13, 16);

verder:

“Dit zegt Hij, die het *tweesnijdend scherp zwaard* heeft; Ik zal haastelijk tot u komen, en zal tegen hen *krijgvoeren* met het *zwaard Mijnsmonds*” (Openb. 2: 12, 16);

het tweesnijdend scherp zwaard staat duidelijk voor het strijdende ware, dat daarom werd uitgebeeld door het zwaard uit den mond uitgaande. Bij denzelfde:

“*Uit den mond* van Hem, die op het witte paard zat, *ging een scherp zwaard*, en Hij zal daarmee de natiën slaan; en zij werden gedood met het *zwaard Desgenen, die op het paard zat, hetwelk uit Zijnen mond ging*” (Openb. 19 15, 21),

alwaar duidelijk blijkt, dat het zwaard uit den mond het strijdende ware is. Dat de op het witte paard zittende het Woord is, en dus de Heer, die het

Woord is, zie men boven in de nrs. 2760, 2761, 2762, 2763. Dit is de reden, waarom de Heer zegt bij Mattheus:

“Meent niet, dat Ik gekomen ben, om vrede te brengen op de aarde; Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het *zwaard*” (10: 34).

En bij Lukas:

“Maar nu, wie eenen buidel heeft, die neme hem, desgelijks ook eene male, die echter geen heeft, die verkoope zijne kleederen, en *koop een zwaard*; zij zeiden: Heer, zie *hier twee zwaarden*; maar Jezus zeide: Het is genoeg” (22: 36, 37, 38),

alwaar onder het zwaard niets anders wordt verstaan dan het ware, waaruit en waardoor zij zouden strijden. Bij Hosea:

“Te dien dage zat Ik een verbond voor hen maken met het wilde dier des velds, en met den vogel der hemelen, en met het kruipend dier des aardbodems; en Ik zal den *boog*, en het *zwaard*, en den *krijg* van de aarde verbreken, en zal hen in zekerheid doen nederliggen” (2: 17), alwaar sprake is van het Rijk des Heeren; door het verbreken van boog, zwaard en krijg wordt aangeduid, dat aldaar geen strijd is over de leer en het ware. Bij Jozua:

“Jozua hief zijne oogen op, en zag, en ziet, er stond een man tegenover hem, en een *uitgetogen zwaard in zijne hand*; hij zeide tot Jozua: Ik ben de vorst van het heir van Jehovah; en Jozua viel op zijn aangezicht ter aarde” (5: 13, 14).

Dit geschiedde, toen Jozua met de zonen Israëls in het land Kanaän binnentrok, waaronder de intocht van de geloovigen in het Rijk des Heeren wordt verstaan; het strijdende ware, dat tot de Kerk behoort, is het uitgetogen zwaard in de hand van den vorst van het heir van Jehovah. Dat door kleine zwaarden of messen het ware des geloofs wordt aangeduid, kan hieruit blijken, dat zij niet alleen werden gebruikt bij de slachtofferingen; maar ook bij de besnijdenis. Voor het gebruik bij de besnijdenis waren zij van steen, en werden “kleine zwaarden van rotssteen” genoemd, zooals duidelijk blijkt bij Jozua:

“Jehovah zeide tot Jozua: Maak u *kleine zwaarden van rotssteen*, en besnijd wederom de zonen Israëls ten tweede male. En Jozua maakte zich *kleine zwaarden van rotssteen*, en besneed de zonen Israëls op den heuvel der voorhuiden” (5: 2, 3).

Dat de besnijdenis een uitbeelding was der reiniging van de eigenen wereldliefde, zie men in de nrs. 2039, 2632; en daar deze reiniging geschiedt door de waarheden des geloofs, werden kleine zwaarden van rotssteen

gebezigd (nrs. 2039 aan het einde, 2046 aan het einde). II. *Dat het zwaard de verwoesting van het ware beteekent*, blijkt uit de navolgende plaatsen; bij Jesaja:

“Deze twee dingen zijn u wedervaren; wie heeft medelijden met u; er is *verwoesting* en verbreking, en honger, en *zwaard*, wie zal u vertroosten; uwe zonen zijn in bezwijming gevallen, zij liggen aan het hoofd van alle straten” (51: 19, 20);

honger voor verwoesting van het goede, en zwaard voor verwoesting van het ware; liggen aan het hoofd van alle straten voor verstoken zijn van al het ware; dat de straat het ware is, nr. 2336; wat verwoesting is, zie men in de nrs. 301, 302, 303, 304, 407, 408, 410, 411. Bij denzelfde:

“Ik zal *ulieden ten zwaarde tellen*, en gij zult allen u ter slachting krommen; omdat Ik geroepen heb, en gij hebt niet geantwoord, Ik gesproken heb, en gij hebt niet gehoord” (65: 12).

Bij denzelfde:

“Met *vuur* en met het *zwaard* zal Jehovah richten alle vleesch, en de verslagenen van Jehovah zullen velen zijn” (66: 16);

verslagenen van Jehovah voor de verwoesten. Bij Jeremia:

“Op alle heuvelen in de woestijn zijn *verwoesters* gekomen, want het *zwaard van Jehovah* verteert van het eene einde des lands tot aan het andere einde des lands; er is geen vrede voor eenig vleesch; zij hebben tarwe gezaaid, en hebben doornen gemaaid” (12: 12, 13);

zwaard van Jehovah klaarblijkelijk voor de verwoesting van het ware. Bij denzelfde:

“Zij hebben gelogen tegen Jehovah, en hebben gezegd: Hij is het niet, en ons zal geen kwaad overkomen, wij zullen noch *zwaard* noch honger zien; en de profeten zullen tot wind worden, en er is geen spraak in hen” (5: 12, 13).

Bij denzelfde:

“Ik zal bezoeking over hen doen; de jongelingen zullen *door het zwaard sterven*; hunne zonen en hunne dochteren zullen *van honger sterven*” (11: 22).

Bij denzelfde:

“Wanneer zij brandoffer en spijsoffer offeren, Ik zal aan hen geen welgevallen hebben, want door het *zwaard*, en door den *honger*, en door de pestilentie zal Ik hen verteren; en ik zeide: Ach, Heer Jehovih, zie, de profeten zeggen hun: Gij zult geen *zwaard* zien, en gij zult geen honger hebben” (14: 12, 13).

Bij denzelfde:

“De stad is gegeven in de hand der Chaldeën, die tegen haar strijden, van wege het *zwaard*, en den *honger*, en de *pestilentie*” (32: 24, 36).

Bij denzelfde:

“Ik zal onder hen zenden het *zwaard*, den *honger*, en de *pestilentie*, totdat zij verteerd zullen zijn van boven den aardbodem, dien Ik hun en hunnen vaderen gegeven had” (24: 10);

op deze plaats wordt de verwoesting beschreven door *zwaard*, *honger* en *pestilentie*; door het *zwaard* de verwoesting van het ware, door den *honger* de verwoesting van het goede, door de *pestilentie* verwoesting tot verterens toe. Bij Ezechiël:

“Zoon des menschen, neem een *scherp zwaard*, een scheermes der barbieren zult gij u nemen, en gij zult het laten gaan over uw hoofd, en over uwen baard; en gij zult u eene weegschaal nemen, en ze deelen; een derde deel zult gij in het midden der stad met vuur verbranden; een derde deel zult gij slaan met het *zwaard* rondom hetzelve; en een derde deel zult gij in den wind strooien, en *Ik zal het zwaard achter hen uittrekken*. Een derde deel zal van de *pestilentie* sterven, en zal door *honger* verteerd worden in het midden, en een derde deel zal *door het zwaard vallen* rondom, en een derde deel zal Ik in allen wind verstrooien, en *Ik zal het zwaard achter hen uittrekken*” (5: 1, 2, 12, 17), alwaar sprake is van de verwoesting van het natuurlijk ware, dat aldus beschreven wordt. Bij denzelfde:

“Het *zwaard* is buiten, en de *pest en de honger* van binnen; die op het veld is, zal *door het zwaard* sterven, en die in de stad is, dien zal de *honger en de pest* verteren” (7: 15).

Bij denzelfde:

“Zeg tot den aardbodem Israëls: Alzoo zegt Jehovah: Zie, Ik wil aan u, en *Ik zal Mijn zwaard uit zijne scheede trekken*, en Ik zal van u doen uitroeien den rechtvaardige en den goddelooze. Omdat Ik van u uitroeien zal den rechtvaardige en den goddelooze, daarom *zal Mijn zwaard uit zijne scheede uitgaan*, en het zal niet meer wederkeeren. Het Woord van Jehovah geschiedde tot mij, zeggende: Zoon des menschen, profeteer en zeg: Alzoo zegt Jehovah: Zeg: Het *zwaard, het zwaard is gescherpt*, en ook *geveegd*; het is *gescherpt* om eene slachting te slachten; het is *geveegd* opdat het eeren glinster hebbe. Zoon des menschen, profeteer en zeg: Alzoo zegt de Heer Jehovih tot de zonen Ammons en tot hunne smading; en zeg: *Het zwaard, het zwaard is*

uitgetrokken ter slachting, en het is geveegd ter vertering van wege den glinster, terwijl zij u ijdelheid zien, terwijl zij u leugen voorzeggen” (21: 3, 4, 5, 8, 9, 10, 28, 29);

daar wordt door het zwaard niets anders aangeduid dan de verwoesting, zooals duidelijk uit elke bijzonderheid in den innerlijken zin blijkt. Bij denzelfde:

“De koning van Babel zal uwe torens *afbreken met zijne zwaarden*; van wege de menigte zijner paarden zal u derzelver stof bedekken; uwe muren zullen beven van wege het gedruisch van den ruiters en van het wiel en van den wagen zullen uwe muren bewogen worden; hij zal met de hoeven zijner paarden al uwe straten vertreden” (26: 9, 10, 11);

wat Babel is, zie men in nr. 1326; en dat het verwoest, in nr. 1327. Bij David: “Indien hij zich niet bekeert, *God zal Zijn zwaard* wetten, Hij zal Zijnen boog spannen, en dien bereid maken” (Psalm 7: 13).

Bij Jeremia:

“Ik zeide: Ach, Heer, waarlijk, bedriegende hebt Gij dit volk, en Jeruzalem bedrogen, zeggende: Gijlieden zult vrede hebben; en *het zwaard heeft tot aan de ziel geraakt*” (4: 10).

Bij denzelfde:

“Verkondigt in Egypte, en doet het hooren in Migdal: Stelt u er naar, en maakt u gereed, want het *zwaard* zal verslinden rondom u” (46: 14).

Bij datzelfde:

“Het *zwaard* over de Chaldeën, en tegen de inwoners van Babel, en tegen hare vorsten, en tegen hare wijzen; het *zwaard* tegen de snoevers, en zij zullen zot worden; het *zwaard* tegen hare sterken, en zij zullen verbijsterd worden; het *zwaard* tegen hare paarden, en tegen hare wageners, en tegen den ganschen gemengden hoop, die in haar midden is, en zij zullen tot wijven worden; het *zwaard* tegen hare schatten, en zij zullen geplunderd worden; droogten over hare wateren, en zij zullen uitdroogen” (50: 35, 36, 37, 38);

het zwaard staat klaarlijklijk voor de verwoesting van het ware, want er wordt gezegd “het zwaard tegen de wijzen, tegen de snoevers, tegen de sterken, tegen de paarden en wagenen, tegen de schatten”, en dat “droogten zijn over de wateren, en zij zullen uitdroogen”. Bij denzelfde:

“Wij hebben Egypte de hand gegeven, Aschur om met brood verzadigd te worden; knechten hebben over ons geheerscht, er is niemand die ons uit hunne hand rukke; wij moeten ons brood met onze zielen halen, van wege het *zwaard* der woestijn” (Klaagl. 5: 6, 8, 9).

Bij Hosea:

“Hij zal in het land van Egypte niet wederkeeren, en Aschur, die zal zijn koning zijn; omdat zij weigerden tot Mij weder te keeren; en *het zwaard zal over zijne steden hangen*, en zijne grendelen verteren, en opeten, van wege hunne beraadslagingen” (II: 5, 6).

Bij Amos:

“Ik heb de pestilentie onder ulieden gezonden in den weg van Egypte; Ik heb uwe jongelingen *gedood door het zwaard*, met de gevangenis uwer paarden” (4: 10);

in den weg van Egypte staat voor de wetenschappelijke dingen, die verwoesten, wanneer zij van hier uit over de Goddelijke dingen redeneeren; de gevangenis der paarden staat voor het verstandelijke, van zijn gave beroofd. III. *Dat het zwaard in den tegenovergestelden zin het strijdende valsche beteekent*, kan blijken bij David:

“Mijne ziel ligt in het midden der leeuwen, de zonen der menschen zijn ontvlamd; hunne tanden zijn spiesen en pijlen, en *hunne tong een scherp zwaard*” (Psalm 57: 5).

Bij denzelfde:

“Zie, zij rispen op met hunnen mond; *zwaarden zijn op hunne lippen, want wie hoort het*” (Psalm 59: 8).

Bij Jesaja:

“Gij zijt verworpen van uw graf, als een gruwelijke scheut, als een kleed der gedooden, die *met het zwaard doorstoken* zijn, die nederdalen tot de steenen van den kuil als een vertreden dood lichaam” (14: 19), alwaar over Lucifer gehandeld wordt. Bij Jeremia:

“Te vergeefs heb Ik uwe zonen geslagen; zij hebben de tucht niet aangenomen; *ulieder zwaard heeft uwe profeten verteerd*, als een verdervende leeuw. O geslacht, ziet gijlieden het woord van Jehovah; ben Ik Israël eene woestijn geweest” (2: 30, 31).

Bij denzelfde:

“Gaaf niet uit het veld, en wandelt niet op den weg, want *des vijands zwaard* is er, schrik van rondom” (6: 25, 26).

Bij denzelfde:

“Neem den beker des wijns der woede, en geef dien te drinken aan alle natiën, tot welke Ik u zende; en zij zullen drinken, en beven, en *dol worden van wege het zwaard*, dat Ik onder ulieden zal zenden; drinkt en wordt dronken, en spuwt, en valt neder, en staat niet weder op *van wege het zwaard*” (25: 15, 16, 27).

Bij denzelf de:

“Trekt op, gij paarden; en raast, gij wagens; laat de sterken uittrekken; Chusch en Puth, die het schild handelen; en de Ludiërs, die den boog handelen en spannen; en dit is de dag des Heeren Jehovih der heirscharen, een dag der wrake; en *het zwaard zal vreten*, en verzadigd, en dronken worden van hun bloed” (46: 9, 10).

Bij Ezechiël:

“Zij zullen uwe kleederen uittrekken, en de vaten uwer heerlijkheid nemen, en u naakt en bloot laten; en zij zullen tegen u eene vergadering doen opkomen, en zullen u met steenen steenigen, *u met hunne zwaarden doorsteken*” (16: 39, 40),

alwaar gehandeld wordt over de gruwelen van Jeruzalem. Bij Zacharia:

“Wee den nietigen herder, den verlater der kudde; *het zwaard zal over zijnen arm zijn*, en *over zijn rechteroog*, verdorrende zal zijn arm verdorren, en verdonkerend zal zijn rechter oog donker worden” (11: 17).

Bij Hosea:

“Zij hebben tegen Mij het booze gedacht; *hunne vorsten zullen vallen door het zwaard, van wege de gramschap hunner tong*; dit is hunlieder bespotting in het land van Egypte” (7: 15, 16).

Bij Lukas:

“Er zal groote angst zijn over het land, en toorn in dit volk; *want zij zullen vallen door den mond des zwaards*, en gevankelijk weggevoerd worden onder alle natiën; en ten slotte zal Jeruzalem van de natiën vertreden worden” (21: 23, 24),

alwaar de Heer spreekt over de voleinding der eeuw; in den zin van de letter over de Joden, dat zij verstrooid zullen worden, en over Jeruzalem, dat het vernietigd zal worden, maar in den innerlijken zin over den laatsten staat der Kerk. Door “vallen door den mond des zwaards” wordt aangeduid, dat er niet meer het ware is, doch louter het valsche; door alle natiën worden alle soorten van het booze aangeduid, waaronder zij gevankelijk zullen worden weggevoerd; dat de natiën de boosheden zijn, zie men in de nrs. 1259, 1260, 1849, 1868; dat Jeruzalem de Kerk is, in nr. 2117, welke op deze wijze vertreden wordt. iv. *Dat het zwaard ook de straf van het valsche beteekent*, blijkt bij Jesaja:

“Te dien dage zal Jehovah *met Zijn hard*, en *groot*, en *sterk zwaard* bezoeking doen over den Leviathan, de langwerpige slang, en over den Leviathan, de gekronkelde slang, en Hij zal de walvisschen, die in de zee zijn, dooden” (27: 1),

alwaar gehandeld wordt over hen, die door redeneeringen uit zinnelijke en wetenschappelijke dingen binnendringen in de mysteriën des geloofs; het harde, groote en sterke zwaard staat voor de daaruit voortvloeiende straffen van het valsche. Daar waar gelezen wordt, dat zij overgegeven werden aan en gedood door *den mond des zwaards*, somtijds van man tot vrouw, van knaap tot grijsaard, tot os, en kleinvee, en ezel toe, wordt in den innerlijken zin de straf van de verdoemenis van het valsche aangeduid, zooals in Jozua 6: 21; hfdst. 8: 24, 25; hfdst. 10: 28, 30, 37, 39; hfdst. 11: 10, 11, 12, 14; hfdst. 13: 22; hfdst. 19: 47; Richteren 1: 8, 25; hfdst. 4: 15, 16; hfdst. 18: 27; hfdst. 20: 37; 1. Sam. 15: 8, 11; 11. Kon. 10: 25, en elders. Vandaar werd bevolen “dat eene stad, die andere goden zou vereeren, *met het zwaard geslagen*, vernietigd, en met vuur verbrand zou worden, en tot een hoop zijn eeuwiglijk” (Deut. 13: 13, 15 tot 17); het zwaard voor de straf van het valsche, het vuur voor de straf van het booze. Dat de Engel van Jehovah zich in den weg stelde tegen Bileam *met uitgetrokken zwaard* (Num. 22: 22, 31) beteekende, dat het ware het valsche, waarin Bileam was, wederstond, waarom hij ook *door het zwaard gedood werd* (Num. 31: 8). Dat het zwaard in den echten zin het strijdende ware beteekent, en in den tegenovergestelden zin het strijdende valsche, voorts de verwoesting van het ware en de straf van het valsche, ontleent zijn oorsprong aan de uitbeeldende dingen in het andere leven; want wanneer aldaar iemand iets spreekt waarvan hij weet dat het valsch is, komen terstond op zijn hoofd als het ware kleine zwaarden neder en verschrikken hem; en bovendien wordt het strijdende ware uitgebeeld door dingen, die zijn toegespitst als zwaarden, aangezien het ware zonder het goede van dien aard is; met het goede te zamen is het echter afgerond en zacht. Daar de oorsprong van dien aard is, is dit de reden dat voor de Engelen, zoo vaak in het Woord het mes, de lans, het kleine zwaard of het zwaard vermeld wordt, zich het strijdende ware voordoet. Dat echter het mes hoogst zelden in het Woord vermeld wordt, komt omdat er in het andere leven booze geesten zijn, die “messentrekkers” worden genoemd, aan wier zijde hangende messen verschijnen, omdat zij zulk een wilde dierennatuur hebben, dat zij een ieder met het mes de keel willen afsnijden. Dit is de reden, dat messen niet vermeld worden, maar kleine zwaarden en zwaarden, want daar deze in den strijd gebruikt worden, wekken zij de voorstelling van den oorlog, dus van het strijdende ware. Daar het bij de Ouden bekend was, dat het kleine zwaard, de kleine lans en het mes het ware beteekenden, plachten de heidenen, tot wie dit door overlevering kwam, zich bij hun slachtofferingen tot bloedens toe te steken en te havenen met kleine zwaarden, kleine lansen of messen, zooals men leest over de priesters

van Baäl: “De priesters van Baäl riepen met luider stem, en *zij sneden zich zelve naar hunne wijze met zwaarden en met kleine lanssen*, totdat het bloed stroomde” (1 Kon. 18: 28). Dat alle oorlogswapenen in het Woord dingen beteekenen, die tot den geestelijken strijd behooren, en elk daarvan iets in het bijzonder, zie men in nr. 2686.

2800. Dat de woorden: “en zij gingen beiden samen” de vereeniging beteekenen zooveel als mogelijk, kan zonder verklaring blijken.

2801. Vers 7. *En Jischak zeide tot Abraham zijnen vader, en zeide: Mijn vader; en hij zeide: Zie, hier ben ik, mijn zoon; en hij zeide: Zie, het vuur en het hout; en waar is het dier tot het brandoffer.* Jischak zeide tot Abraham zijnen vader, en zeide: Mijn vader; en hij zeide: Zie, hier ben ik, mijn zoon, beteekent een samenspraak des Heeren uit de liefde van het Goddelijk Ware met het Goddelijk Goede; het Goddelijk Ware is de zoon, het Goddelijk Goede is de vader; en hij zeide: Zie, het vuur en het hout, beteekent, dat de liefde en de gerechtigheid tegenwoordig zijn; waar is het dier tot het brandoffer, beteekent, waar zijn zij uit het menschelijk geslacht, die geheiligd zullen worden.

2802. Dat de woorden: “Jischak zeide tot Abraham zijnen vader, en zeide: Mijn vader; en hij zeide: Zie, hier ben ik, mijn zoon” de samenspraak des Heeren uit de liefde van, het Goddelijk Ware met het Goddelijk Goede beteekenen, blijkt uit de beteekenis van Jischak den zoon, zijnde het Goddelijk Ware, en uit de beteekenis van Abraham den vader, zijnde het Goddelijk Goede, waarover zoo aanstonds; en uit de ontroering, gelegen in deze woorden, zijnde uit liefde beiderzijds. Hieruit blijkt duidelijk, dat het een samenspraak is van den Heer met Zijn Vader. Dat in deze woorden meer verborgenheden verscholen liggen, dan er tot de menschelijke gewaarwording kunnen doordringen, kan daaruit blijken, dat de woorden “*hij zeide*” viermaal in dit vers voorkomen; het is in het Woord gebruikelijk, dat wanneer iets nieuws begint, er gezegd wordt: “*en hij zeide*” (men zie de nrs. 2061, 2238, 2260); voorts hieruit, dat de woorden woorden van liefde zijn, en wanneer deze tot de innerlijke gewaarwording van de hemelsche Engelen, die in den binnensten zin zijn, komen, vormen zij zich daaruit de meest hemelsche voorstellingen, want zij vormen zich uit de aandoeningen in het Woord het licht hunner voorstellingen, terwijl de geestelijke Engelen zulks doen uit de beteekenissen der woorden en dingen (nrs. 2157, 2275), aldus uit deze woorden, waarin vier onderscheiden perioden en ontroeringen van liefde zijn, dergelijke dingen als nooit tot het menschelijk begrip kunnen nederdalen, noch in woorden weergegeven kunnen worden, en zulks met onuitsprekelijke menigte en verscheidenheid. Hieruit kan blijken,

van welken aard het Woord in den innerlijken zin is, ook daar, waar het in de letter eenvoudig lijkt, zooals in dit vers.

2803. Dat het Goddelijk Ware de zoon is, en het Goddelijk Goede de vader is, kan blijken uit de beteekenis van den zoon, zijnde het ware (waarover de nrs. 489, 491, 533, 1147, 2633), en van den vader, zijnde het goede; voorts uit de ontvangenis en de geboorte van het ware, zijnde uit het goede; het ware kan nooit uit een andere bron dan uit het goede zijn en bestaan, zooals herhaaldelijk werd aangetoond. Dat de zoon hier het Goddelijk Ware is, en de vader het Goddelijk Goede, komt omdat de vereeniging van het Goddelijk Wezen met het Menschelijk Wezen, en van het Menschelijk met het Goddelijk Wezen het Goddelijk Huwelijk is van het goede met het ware, en van het ware met het goede, waaruit het hemelsche huwelijk voortkomt. Want in Jehovah of in den Heer is niets dan het oneindige, en omdat het het oneindige is, kan het niet door eenige voorstelling gevat worden, behalve dan dat het het zijn en het bestaan van al het goede en ware is, of het goede zelf en het ware zelf. Het Goede zelf is de Vader, en het Ware zelf is de Zoon; maar daar er, als gezegd, een hemelsch huwelijk is van het Goede en het Ware, en van het Ware en het Goede, is de Vader in den Zoon, en de Zoon in den Vader, zooals de Heer Zelf leert bij Johannes:

“Jezus zeide tot Philippus: Geloofst gij niet, *dat ik in den Vader ben, en de Vader in Mij is*” (14: 10, 11);

en elders bij denzelfden evangelist:

“Jezus zeide tot de Joden: Zoo gij Mij niet gelooft, zoo gelooft de werken; opdat gij moogt erkennen en gelooven, dat *de Vader in Mij is; en Ik in den Vader*” (10: 36, 38);

en elders: Ik bid voor hen,

“want *al het Mijne is Uwe, en het Uwe is Mijne*; opdat zij allen één zijn, gelijkerwijs *Gij, Vader, in Mij zijt, en Ik in U*” (17: 9, 10, 21);

en elders:

“Nu is de Zoon des menschen verheerlijkt, en God is in Hem verheerlijkt; indien God in Hem verheerlijkt is, zoo zal ook God Hem verheerlijken in Zichzelven; *Vader, verheerlijk Uwen Zoon, opdat ook Uw Zoon U verheerlijk*” (13: 31, 32; hfdst. 17: 1).

Hieruit kan blijken, van welken aard de vereeniging is van het Goddelijke en het Menschelijke in den Heer, namelijk dat zij onderling en wederzijdsch of wederkeerig is; en het is deze vereeniging, die het Goddelijk Huwelijk wordt

genoemd, waaruit het hemelsch huwelijk nederdaalt, dat het Rijk des Heeren zelf is in de Hemelen, waarover aldus bij Johannes:

“In dien dag zult gij erkennen, dat Ik in Mijnen Vader ben, en *gij in Mij, en Ik in u*” (14: 20)

en elders:

“Ik bid voor hen, opdat zij allen één zijn, gelijkewijs *Gij, Vader, in Mij, en Ik in U*, dat ook zij in Ons één zijn, *Ik in hen, en Gij in Mij*; opdat de *liefde*, waarmede Gij Mij liefgehad hebt, *in hen zij, en Ik in hen*” (17: 21, 22, 23, 26).

Dat dit hemelsche huwelijk het huwelijk is van het goede en ware, en van het ware en het goede, zie men in de nrs. 2508, 2618, 2728, 2729 en volgende nummers. En daar het Goddelijk Goede nooit kan zijn en bestaan zonder het Goddelijk Ware, en het Goddelijk Ware nooit zonder het Goddelijk Goede, maar het een in het ander onderling en wederkeerig, is het duidelijk, dat het Goddelijk Huwelijk van eeuwigheid aan was, dat is, de Zoon in den Vader, en de Vader in den Zoon, zooals de Heer zelf leert bij Johannes:

“En nu, verheerlijk Mij, Gij Vader, bij U zelve, met de heerlijkheid, die Ik bij U had, eer de wereld was” (17: 5, 24).

Maar het Goddelijk Menselijke, dat van eeuwigheid aan geboren was, werd ook in den tijd geboren, en wat in den tijd geboren werd, en verheerlijkt werd, is hetzelfde. Dit is de reden, waarom de Heer zoo vaak zeide, dat Hij tot den Vader ging, die Hem gezonden had, dat is, dat Hij tot den Vader terugkeerde; en bij Johannes:

“In den beginne was het Woord (het Woord is het Goddelijk Ware zelf), en het Woord was bij God, en het Woord was God; dit was in den beginne bij God; alle dingen zijn door Hem gemaakt, en zonder Hem is geen ding gemaakt, dat gemaakt is; en het Woord is vleesch geworden, en heeft onder ons gewoond, en wij hebben Zijne heerlijkheid gezien, eene heerlijkheid als des Eeniggeborenen van den Vader, vol van genade en waarheid” (1: 1, 2, 3, 14; men zie ook Joh. 3: 13; hfdst. 6: 62).

2804. Dat de woorden: “hij zeide: Zie, het vuur en het hout” beteekenen, dat de liefde en de gerechtigheid tegenwoordig zijn, blijkt uit de beteekenis van het vuur, zijnde de liefde, waarover nr. 934; en uit de beteekenis van het hout des brandoffers, zijnde de verdienste der gerechtigheid, waarover nr. 2784.

2805. Dat de woorden: “waar is het dier tot het brandoffer” beteekenen, waar zijn zij uit het menschelijk geslacht, die geheiligd zullen worden, blijkt uit de uitbeelding van de slachtofferen, vooral van de brandofferen. Dat de

brand- en slachtofferen uitbeeldend waren voor den innerlijken eeredienst, zie men in de nrs. 922, 923; en dat zij geschieden met kleinvee en met grootvee; wanneer met kleinvee, dat zij bestonden uit lammeren, schapen, geiten, bokjes, rammen, geitebokken; wanneer met grootvee, dan uit ossen, varren of kalveren; en dat deze verschillende soorten van hemelsche en geestelijke dingen beteekenden, zie men in de nrs. 922, 1823, 2180; en dat zij daardoor geheiligd werden, nr. 2776. Hieruit kan blijken, dat door de vraag van Jisehak: “*waar is het dier tot het slachtoffer*” wordt aangeduid: waar zijn zij uit het menschelijk geslacht, die geheiligd zullen worden; hetgeen nog duidelijker uitkomt in hetgeen volgt, namelijk in het antwoord van Abraham den vader: “*God zal voor Zichzelven een dier ten brandoffer zien*” (vers 8), waardoor wordt aangeduid, dat het Goddelijk Menschelijke in hen zal voorzien, die geheiligd zullen worden; en het blijkt hieruit, dat daarna achter een ram werd gezien, in het struweel vast met zijne hoornen, die geofferd werd ten brandoffer (vers 13), waarmede diegenen uit het menschelijk geslacht worden aangeduid, die van de geestelijke Kerk des Heeren zijn, en bovendien blijkt het uit hetgeen volgt van vers 14 tot 17.

2806. Vers 8. *En Abraham zeide: God zal voor Zichzelven een dier ten brandoffer zien, mijn zoon; en zij gingen, die beiden, samen.* Abraham zeide: God zal voor Zichzelven een dier ten brandoffer zien, mijn zoon, beteekent het antwoord, dat het Goddelijk Menschelijke in hen zal voorzien, die geheiligd zullen worden; en zij gingen, die beiden, samen, beteekent een voor zooveel mogelijk nog nauwere vereeniging.

2807. Dat de woorden: “Abraham zeide: God zal voor Zichzelven een dier ten brandoffer zien, mijn zoon” het antwoord beteekenen, dat het Goddelijk Menschelijke in hen zal voorzien, die geheiligd zullen worden, blijkt uit de beteekenis van “voor zichzelf zien”, wanneer het op God betrekking heeft, zijnde vooruitzien en voorzien; want zien is in den naastgelegen innerlijken zin verstaan (nrs. 2150, 2325); in een nog innerlijker zin echter is het geloof hebben (nrs. 897, 2325); doch in den hoogsten zin is het vooruitzien en voorzien. Voorts uit de beteekenis van “het dier ten brandoffer”, zijnde diegenen uit het menschelijk geslacht, die geheiligd zullen worden, waarover kort te voren in nr. 2805. Dat onder het dier ten brandoffer hier de geestelijken worden verstaan, blijkt duidelijk uit hetgeen volgt. De dieren ten brand- en slachtoffer beteekenden verschillende dingen, namelijk iets anders het lam, iets anders het schaap, iets anders het bokje en de geit, iets anders ram en geitebok, en ook iets anders een os, alsmede een var en een kalf; iets anders ook de jongen van duiven en de tortelduiven. Dat zij elk iets anders beteekenden,

kan duidelijk hieruit blijken, dat er nadrukkelijk werd bepaald, welk soort zij offeren zouden op elken dag, bij elk feest, bij verzoeningen, bij reinigingen, bij inwijdingen en bij de overige gelegenheden. Deze soorten zouden nooit met zooveel nadruk bepaald zijn, wanneer zij niet een voor een iets bijzonders beteekenden. Het is duidelijk, dat alle riten of soorten van uiterlijken eeredienst, die in de Oude Kerk bestonden, en later in de Joasche, den Heer uitbeeldden, dus vooral de brand- en slachtofferen, want deze waren de voornaamste dingen van den eeredienst bij de Hebreuwsche natie; en daar zij den Heer uitbeeldden, beeldden zij tevens bij de menschen de dingen uit, die des Heeren zijn, namelijk de hemelsche dingen der liefde en de geestelijke dingen des geloofs, bijgevolg de menschen zelf, die van dien aard waren, of van dien aard moesten zijn; dit is de reden, waarom door het schaaap hier de geestelijken worden aangeduid, dat is, zij die tot de geestelijke Kerk des Heeren behooren. Dat de woorden: “God zal voor Zichzelf een dier ten brandoffer zien, mijn zoon” beteekenen, dat het *Goddelijk Menschelijke* zal voorzien, kan hieruit blijken, dat hier niet gezegd wordt, dat Jehovah zal zien, maar dat God zal zien. Wanneer beiden genoemd worden, zooals in dit hoofdstuk, dan wordt onder Jehovah hetzelfde verstaan als onder den Vader, en door God hetzelfde als onder den Zoon, dus hier het *Goddelijk Menschelijke*; en zulks omdat gehandeld wordt over den geestelijken mensch, en dat hem de zaligheid gewordt door het *Goddelijk Menschelijke*, zie men in de nrs. 2661, 2716.

2808. Dat de woorden: “Zij gingen, die beiden, samen” een zooveel mogelijk nog nauwere vereeniging beteekenen, kan zonder verklaring blijken; dat dit een nauwere vereeniging beteekent, komt omdat het wederom gezegd wordt; men zie nr. 2800.

2809. Vers 9. *En zij kwamen ter plaatse, die hem God gezegd had; en Abraham bouwde aldaar een altaar, en hij schikte het hout, en bond Jischak zijnen zoon, en leide hem op het altaar boven op het hout.* Zij kwamen ter plaatse, die hem God gezegd had, beteekent den toenmaligen staat overeenkomstig de innerlijke gewaarwording uit het *Goddelijk Ware*; en hij bouwde aldaar een altaar, beteekent de voorbereiding van het *Goddelijk Menschelijke* des Heeren; en hij schikte het hout, beteekent de Gerechtigheid, die daaraan was toegevoegd; en bond Jischak zijnen zoon, beteekent den staat van het *Goddelijk Redelijke*, hetwelk ten aanzien van het ware de uiterste graden der verzoeking zou ondergaan; en leide hem op het altaar boven op het hout, beteekent in het *Goddelijk Menschelijke* waartoe de Gerechtigheid behoort.

2810. Dat de woorden: “Zij kwamen ter plaatse, die hem God gezegd had” den toenmaligen staat beteekenen overeenkomstig de innerlijke gewaarwording uit het Goddelijk Ware, blijkt uit de beteekenis van de plaats, zijnde de staat, waarover boven nr. 2786; en uit de beteekenis van zeggen in de historische gedeelten des Woords, zijnde innerlijk gewaarworden, waarover herhaaldelijk eerder; hier beteekent “God zeide” het innerlijk gewaarworden uit het Goddelijk Ware, want er wordt gezegd God, niet Jehovah, nrs. 2586, 2807 aan het einde.

2811. Dat de woorden: “en Abraham bouwde aldaar een altaar” de voorbereiding van het Goddelijk Menschelijke des Heeren beteekenen, blijkt uit de beteekenis van het altaar, en van een altaar bouwen. De altaren beteekenden allen eeredienst in het algemeen, omdat zij de eerste dingen van den eeredienst der uitbeeldende Kerk waren (nr. 921) en omdat zij allen eeredienst in het algemeen beteekenden, beteekenden zij het Goddelijk Menschelijke des Heeren, want het Goddelijk Menschelijke des Heeren is alle eeredienst en alle leer, dermate, dat het de eeredienst zelf en de leer zelve is, zooals blijken kan uit het Heilig Avondmaal, dat in de plaats van de altaren of de brand- en slachtofferen getreden is (nrs. 2165, 2187, 2343, 2359), en dit is het voornaamste van den uiterlijken eeredienst, want het is het Goddelijk Menschelijke des Heeren, dat daar gegeven wordt. Dat een altaar bouwen wil zeggen het Goddelijk Menschelijke voorbereiden, kan hieruit duidelijk zijn, dus zonder verklaring. In dit vers wordt gehandeld over de laatste voorbereiding van het Goddelijk Menschelijke des Heeren tot het ondergaan van de uiterste graden der verzoeking, en het wordt daarmede beschreven, dat Abraham het hout schikte, Jischak, zijnen zoon, bond, en hem leide op het altaar boven op het hout.

2812. Dat de woorden: “en hij schikte het hout” de Gerechtigheid beteekenen, die daaraan was toegevoegd, blijkt uit de beteekenis van het hout van het brandoffer, zijnde de verdienste der Gerechtigheid, waarover boven de nrs. 2784, 2798; en van hout schikken op het altaar, zijnde deze toevoegen aan het Goddelijk Menschelijke; de verdienste der Gerechtigheid wordt toegevoegd, wanneer zij daar is, en wanneer er door het ware vertrouwen is, dat zij Hem toebehoort.

2813. Dat de woorden: “hij bond Jischak, zijnen zoon” den staat van het Goddelijk Redelijke beteekenen, hetwelk ten aanzien van het ware de uiterste graden der verzoeking zou ondergaan, kan blijken uit de beteekenis van binden, alsmede van Jischak zijnen zoon. Dat binden wil zeggen den staat aantrekken tot het ondergaan van de uiterste graden der verzoeking, kan

hieruit blijken, dat hij, die in den staat der verzoeking is, niet anders is dan gebonden of geketend. Dat “Jischak de zoon” het Goddelijk Redelijke des Heeren is, hier ten aanzien van het ware, zie men in de nrs. 2802, 2803. Al het echte redelijke bestaat uit het goede en het ware. Het Goddelijk Redelijke des Heeren ten aanzien van het goede kon niet lijden of verzoeking ondergaan, want geen genius of geest die verzoeking veroorzaakt, kan tot het Goddelijk Goede genaken; het is boven allen toelig tot verzoeking verheven; doch het was het gebonden Goddelijk ware, dat verzocht kon worden, want er zijn begoochelingen en meer nog valscheden, die daaraan afbreuk doen, en het dus verzoeken; want aangaande het Goddelijk Ware kan eenige voorstelling gevormd worden, maar niet aangaande het Goddelijk Goede dan alleen door hen, die innerlijke gewaarwording hebben, en hemelsche Engelen zijn. Het was het Goddelijk Ware, dat niet meer erkend werd, toen de Heer in de wereld kwam, en daarom was het dit, waardoor de Heer verzoeking onderging en doorstond. Het is het Goddelijk Ware in den Heer, dat *Zoon des menschen* wordt genoemd, maar het is het Goddelijk Goede in den Heer, dat *Zoon van God* wordt genoemd. Van den Zoon des menschen zegt de Heer herhaaldelijk, dat Hij lijden moest, nooit echter van den Zoon van God. Dat Hij dit zegt van den Zoon des menschen of van het Goddelijk Ware, blijkt bij Mattheus:

“Ziet, wij gaan op naar Jeruzalem, en de *Zoon des menschen* zal den overpriesteren en schriftgeleerden overgeleverd worden, en zij zullen *Hem* ter dood veroordeelen; en zij zullen *Hem* den heidenen overleveren, om *Hem* te bespotten en te geeselen, en te kruisigen” (20: 18, 19).

Bij denzelfde:

“Jezus zeide tot Zijne discipelen: Ziet, de ure is nabij gekomen, en de *Zoon des menschen* wordt overgeleverd in de handen der zondaren” (26: 45).

Bij Markus:

“Jezus begon hun te leeren, dat de *Zoon des menschen* veel moest lijden, en verworpen worden van de ouderlingen, en overpriesteren, en schriftgeleerden, en gedood worden, en na drie dagen wederom opstaan” (8: 31).

Bij denzelfde:

“Het is geschreven van den *Zoon des menschen*, dat *Hij* veel lijden zal, en veracht worden; en de *Zoon des menschen* zal overgeleverd worden

in de handen der menschen, en zij zullen *Hem* dooden, maar gedood zijnde, zal *Hij* ten derden dage weder opstaan” (9: 12, 31).

Bij denzelfde:

“Ziet, wij gaan op naar Jeruzalem, en de *Zoon des menschen* zal den overpriesteren en den schriftgeleerden overgeleverd worden, en zij zullen *Hem* ter dood veroordeelen, en *Hem* den heidenen overleveren, en zij zullen *Hem* bespotten, en *Hem* bespuwen, en *Hem* dooden; en ten derden dage zal *Hij* wederopstaan” (10: 33, 34).

Bij denzelfde:

“De ure is gekomen; ziet, de *Zoon des menschen* wordt overgeleverd in de handen der zondaren” (14: 41).

Bij Lukas:

“De *Zoon des menschen* moet veel lijden, en verworpen worden van de ouderlingen, en overpriesters, en schriftgeleerden, en gedood worden, en ten derde dage wederopstaan” (9: 22, 44).

Bij denzelfde:

“Wij gaan op naar Jeruzalem, waar alles volbracht zal worden, wat geschreven is door de profeten over den *Zoon des menschen*: *Hij* zal den heidenen overgeleverd worden, en *Hij* zal bespot worden, en smadelijk gehandeld worden, en bespogen worden, en *Hem* gegeeseld hebbende, zullen zij *Hem* dooden; en ten derde dage zal *Hij* wederopstaan” (18: 31, 32, 33).

Bij denzelfde:

“De Engel tot de vrouwen: Gedenkt, wat *Hij* tot u gesproken heeft, als *Hij* nog in Galilea was, zeggende dat de *Zoon des menschen* moet overgeleverd worden in de handen der zondige menschen, en gekruisigd worden, en ten derde dage wederopstaan” (24: 6, 7).

In al deze plaatsen wordt onder den *Zoon des menschen* de Heer ten aanzien van het Goddelijk Ware verstaan, of ten aanzien van het Woord in zijn innerlijken zin, dat door de overpriesteren en schriftgeleerden werd verworpen, smadelijk gehandeld, gegeeseld, bespogen, en gekruisigd, zooals duidelijk hieruit kan blijken, dat de Joden alle dingen tot in bijzonderheden voor zichzelf aanwendden en zichzelf aanmatigden overeenkomstig de letter, en niets weten wilden omtrent den geestelijken zin des Woords, en omtrent het hemelsche Rijk, geloovende, dat de Messias komen zou om hun koninkrijk te verheffen boven alle koninkrijken der aarde, zooals zij ook heden ten dage gelooven. Hieruit blijkt duidelijk, dat het het Goddelijk Ware was, dat door hen werd verworpen, smadelijk gehandeld, gegeeseld en

gekruisigd. Of ge nu zegt het Goddelijk Ware, dan wel de Heer ten aanzien van het Goddelijk Ware, is hetzelfde, want de Heer is het Ware zelf, zooals Hij het Woord zelf is (nrs. 2011, 2016, 2533 aan het einde). Dat de Heer ten derde dage wederopstond, sluit ook in, dat het Goddelijk Ware of het Woord ten aanzien van den innerlijken zin, zooals het werd verstaan door de Oude Kerk, in de voleinding der eeuw, welke ook de derde dag is (nrs. 1825, 2788) wederom opgewekt zal worden; waarom gezegd wordt, dat dan de Zoon des menschen, dat is, het Goddelijk Ware, zal verschijnen (Matth. 24: 30, 37, 39, 44; Markus 13: 26; Lukas 17: 22, 24, 25, 26, 30; hfdst. 21: 27, 36). Dat de Zoon des menschen de Heer is ten aanzien van het Goddelijk Ware, blijkt uit de aangehaalde plaatsen, en verder uit de navolgende; bij Mattheus:

“Die het goede zaad zaait, is de *Zoon des menschen*; het veld is de wereld; in de voleinding der eeuw zal de *Zoon des menschen* Zijne engelen uitzenden, en zij zullen uit Zijn koninkrijk vergaderen al de ergernissen” (13: 37, 41, 42),

alwaar het goede zaad het ware is; de wereld zijn de menschen; Hij die het zaait, is de Zoon des menschen; en de ergernissen zijn de valscheden. Bij Johannes:

“De schare zeide: Wij hebben uit de Wet gehoord, dat de Christus blijft in der eeuwigheid; en hoe zegt Gij, dat de *Zoon des menschen* moet verhoogd worden; wie is deze *Zoon des menschen*. Jezus antwoordde hun: Nog een kleinen tijd is het *licht* bij ulieden; wandelt, terwijl gij het *licht* hebt, opdat de duisternis u niet bevange; want die in de duisternis wandelt, weet niet, waar hij heengaat; terwijl gij het *licht* hebt, gelooft in het *licht*, opdat gij zonen des *lichts* moogt zijn” (12: 34, 35, 36),

alwaar Jezus, toen zij vroegen, wie de Zoon des menschen was, antwoordde aangaande het licht, hetwelk het ware is, en dat Hij het Licht of het Ware is, waarin zij zouden gelooven; aangaande het Licht, dat van den Heer komt, en dat het Goddelijk Ware is, zie men de nrs. 1053, 1521, 1529, 1530, 1531, 1619 tot 1632. Dat echter de Zoon van God of de Heer ten aanzien van het Goede in het Goddelijk Menschelijke, niet verzocht kon worden, zooals boven is gezegd, blijkt ook uit het antwoord van den Heer tot den verzoeker, bij de Evangelisten:

“De verzoeker zeide: Indien Gij Gods Zoon zijt, werp u zelve nederwaarts; want er is geschreven, dat Hij Zijne Engelen van U bevelen zal, opdat Gij niet te eeniger tijd Uwen voet aan eenen steen aanstoot. Jezus zeide tot hem: Er is wederom geschreven; *Gij zult den Heer, uwen God niet verzoeken*” (Matth. 4: 6, 7; Lukas 4: 9, 10, 11, 12).

2814. Dat de woorden: “en leide hem op het altaar boven op het hout” beteekenen, in het Goddelijk Menschelijke, waartoe de Gerechtigheid behoort, blijkt uit de beteekenis van het altaar, zijnde het Goddelijk Menschelijke des Heeren, waarover kort te voren in nr. 2811; en uit de beteekenis van het hout des brandoffers, zijnde de verdienste der Gerechtigheid, waarover de nrs. 2784, 2798, 2812. Het Goddelijk Ware in het Goddelijk Menschelijke des Heeren, dat verzoeken onderging, waarover gehandeld werd, is niet het Goddelijk Ware zelf, want dat is boven alle verzoeking verheven; maar het is het redelijk ware, zooals de Engelen het hebben, bestaande in de schijnbaarheden van het ware, en het is datgene, wat Zoon des menschen wordt genoemd, maar vóór de verheerlijking. Doch het Goddelijke Ware, verheerlijkt in des Heeren Goddelijk Menschelijke, is boven de schijnbaarheden, en het kan ook nooit tot eenig verstand, nog minder tot de bevatting des menschen, en zelfs niet tot die der Engelen komen, en dus nooit tot eenige verzoeking. Het verschijnt in de Hemelen als het Licht, dat van den Heer komt. Over dit Goddelijk Ware, of over den verheerlijkten Zoon des menschen, staat aldus bij Johannes:

“Jezus zeide: Nu is de *Zoon des menschen* verheerlijkt, en God is verheerlijkt in Hem; indien God in Hem verheerlijkt is, zoo zal ook God Hem verheerlijken in Zich zelve, en Hij zal Hem terstond verheerlijken” (13: 31, 32).

Opdat men een duidelijke voorstelling van deze allerdiepste verborgenheid zal hebben, mag het ware bij den Heer, dat verzocht kon worden, en dat verzoeken onderging, het *Goddelijke ten aanzien van het ware in het Menschelijk Goddelijke des Heeren* genoemd worden, maar het ware, dat niet verzocht kon worden, of eenige verzoeking ondergaan, omdat het verheerlijkt was, het *Goddelijk Ware in het Goddelijk Menschelijke des Heeren*; welke onderscheiding ook in het voorafgaande hier en daar is in acht genomen.

2815. Vers 10. *En Abraham strekte zijne hand uit, en nam het mes, om zijnen zoon te slachten.* Abraham strekte zijne hand uit, beteekent de verzoeking tot het uiterste der macht; en nam het mes, beteekent, ten aanzien van het ware; om zijnen zoon te slachten, beteekent totdat al wat uit het louter menschelijke was, dood was.

2816. Dat de woorden: “Abraham strekte zijne hand uit” de verzoeking tot het uiterste der macht beteekenen, blijkt uit het verband; want er wordt gehandeld over de allerswaarste en binnenste verzoeken des Heeren. In de verzen, die voorafgaan, werd gehandeld over de voorbereiding van het Goddelijk Menschelijke tot het toelaten en ondergaan daarvan; hier wordt gehandeld over de daad, die in den zin van de letter daarmede wordt

uitgedrukt, dat Abraham zijne hand uitstreckte. Dat door de hand de macht wordt aangeduid, zie men in nr. 878; hier het uiterste van de macht, omdat niets dan de daad ontbrak. Het is overeenkomstig den innerlijken zin, dat het Goddelijke des Heeren het Men schelijke in de allerzwaarste verzoeken leidde (want onder Abraham wordt de Heer verstaan ten aanzien van het Goddelijke) en wel tot het uiterste der macht. Het is hiermede zoo gesteld, dat de Heer verzoeken in Zich toeliet, opdat Hij daardoor al wat louter menschelijk was, zou uitdrijven, en zulks totdat niets dan het Goddelijke alleen overbleef. Dat de Heer verzoeken in Zich toeliet, ook de uiterste, welke die van het kruis was, kan blijken uit de woorden van den Heer Zelf bij Mattheus:

“Jezus begon den discipelen te vertoonen, dat Hij veel moest lijden, en gedood worden. Toen begon Petrus, Hem tot zich genomen hebbende, Hem te bestraffen, zeggende: Verschoon U, Heer, dat dit U geenszins geschiede. Maar Hij, Zich omkeerende, zeide tot Petrus: Ga weg achter Mij, satan; gij zijt Mij eon aanstoot, want gij verzint niet de dingen, die Gods zijn, maar die der menschen zijn” (16: 21, 22, 23);

en nog duidelijker bij Johannes:

“Niemand neemt Mijn leven van Mij, maar Ik leg het van Mijzelf af; Ik heb macht hetzelve af te leggen, en Ik heb macht hetzelve wederom te nemen” (10: 18);

en bij Lukas:

“Moest de Christus niet deze dingen lijden, en in Zijne heerlijkheid ingaan” (24: 26).

2817. Dat de woorden: “en nam het mes” beteekenen ten aanzien van het ware, blijkt uit de beteekenis van het mes, zijnde het ware des geloofs, waarover hierboven nr. 2799; en dat de verzoeking des Heeren was ten aanzien van het Goddelijk Ware, nrs. 2813, 2814.

2818. Dat de woorden: “om zijnen zoon te slachten” beteekenen, totdat al wat uit het louter menschelijke was, dood was, kan blijken uit den innerlijken zin dezer woorden; want zij beteekenen de allerzwaarste en binnenste verzoeken des Heeren, waarvan de laatste die van het kruis was; en dat daarin het louter menschelijke ook stierf, is duidelijk. Dit kon niet worden uitgebeeld door Abrahams zoon of Jischak, want zonen te offeren was een gruwel. Doch het wend uitgebeeld voor zooveel het kon, namelijk tot aan het voornemen, maar niet tot aan de daad. Hieruit kan blijken, dat door deze woorden, dat Abraham het mes nam om zijnen zoon te slachten, wordt aangeduid, totdat al het louter menschelijke dood was. Dat het van den

oudsten tijd af bekend was, dat de Heer in de wereld zou komen, en dat Hij den dood zou lijden, kan men duidelijk hieruit weten, dat bij de heidenen dit gebruik de overhand nam, hun kinderen te offeren, geloovende dat zij aldus ontzondigd werden en met God verzoend; in dit afschuwelijke gebruik zouden zij nooit hun voornaamste godsdienstige handeling gesteld hebben, wanner zij het niet van de Ouden hadden overgenomen, dat de Zoon Gods zou komen, die, naar zij geloofden, tot een slachtoffer gemaakt zou worden. Tot dezen gruwel waren ook de zonen van Jakob geneigd, en ook Abraham; want niemand wordt verzocht dan door datgene, waartoe hij geneigd is; dat de zonen van Jakob het waren, blijkt bij de Profeten; maar opdat zij zich niet in dezen gruwel zouden storten, werd het vergund, brandofferen en slachtofferen in te stellen; men zie de nrs. 922, 1128, 1241, 1343, 2180.

2819. Wat des Heeren verzoeking in het algemeen betreft, sommige waren meer uiterlijk en sommige meer innerlijk, en hoe innerlijker, des te zwaarder. De binnenste zijn beschreven in Matth. 26: 37, 38, 39, 42, 44; hfdst. 27: 46; Markus 14: 33, 34, 35, 36; hfdst. 15 34; Lukas 22: 42, 43, 44; doch men zie hetgeen aangaande de verzoeking des Heeren eerder gezegd is, namelijk, dat de Heer eerst streed uit de goedheden en waarheden, die als goedheden en waarheden verschenen, nr. 1661. Dat Hij tegen de boosheden der eigen- en wereldliefde streed uit de Goddelijke liefde jegens het gansche menschelijke geslacht, nrs. 1690, 1691 aan het einde, 1789, 1812, 1813, 1820. Dat Hij Alleen streed uit de Goddelijke Liefde, nrs. 1812, 1813. Dat alle hellen streden tegen de Goddelijke Liefde, die voor het heil was van het gansche menschelijke geslacht, nr. 1820. Dat de Heer de allerzwaarste verzoeking doorstond, nrs. 1663, 1668, 1787. Dat de Heer door verzoeking en overwinningen uit eigen macht Gerechtigheid werd, nrs. 1813, 2025. Dat de vereeniging van het Menschelijk Wezen met het Goddelijk Wezen door den Heer geschiedde door verzoeking en overwinningen, nrs. 1737, 1813, 1921, 2025, 2026. Men zie ook hetgeen eerder gezegd is over de verzoeking in het algemeen, nrs. 59, 63, 227, 847. Dat de verzoeking een worsteling is om de macht, of het goede dan wel het booze, het ware dan wel het valsche de opperheerschappij zal hebben, 1923. Dat er in de verzoeking verontwaardigingen zijn, en vele andere aandoeningen meer, nr. 1917. Dat de verzoeking hemelsch, geestelijk en natuurlijk zijn, nr. 847. Dat in de verzoeking de booze geniën en geesten die dingen aanvallen, die tot de liefde, en dus tot het leven van den mensch behooren (nrs. 847, 1820). Wat de verzoeking uitwerken, nrs. 1692 aan het begin, 1717, 1740. Dat de verzoeking ten doel heeft, dat de lichamelijke dingen onderworpen worden, nr. 857. Dat de boosheden en valscheden

bij den mensch, die wederverwekt wordt, door de verzoeken worden onderworpen, niet opgeheven, nr. 868. Dat het ware het eerste van den strijd is, nr. 1685. Dat de mensch strijdt uit de goedheden en waarheden, die hij door erkennenissen opzoog, hoewel zij in zichzelf geen goedheden en waarheden zijn, nr. 1661. Dat de geesten en booze geniën de valscheden en boosheden bij den mensch opwekken, en dat vandaar de verzoeken komen, nrs. 741, 751, 761. Dat de mensch in de verzoeken meent, dat de Heer afwezig is, terwijl Hij dan nochtans meer aanwezig is, nr. 840. Dat de mensch nooit uit zichzelf de worstelingen der verzoeken kan doorstaan, omdat zij tegen alle hellen zijn, nr. 1692 aan het einde. Dat de Heer alleen bij den mensch strijdt, nrs. 1661, 1692. Dat de booze geniën en geesten door de verzoeken beroofd worden van het vermogen om het booze te doen en het valsche in te blazen bij den mensch, nrs. 1695, 1717. Dat de verzoeken geschieden bij hen, die een geweten hebben, en nog fellere bij hen, die innerlijke gewaarwording hebben, nr. 1668. Dat er heden ten dage zelden verzoeken geschieden, maar in de plaats daarvan angsten, die van anderen acrd en oorsprong zijn, nr. 762. Dat de geestelijk doode menschen geen worstelingen der verzoeken kunnen doorstaan, nr. 270. Dat alle verzoeken gepaard gaan met vertwijfeling over het einde, nrs. 1787, 1820. Dat er na de verzoeken wankeling is, nrs. 848, 857. Dat de goeden door verzoeken leeren, dat zij niets dan het booze zijn, en dat alle dingen tot de Barmhartigheid behooren, nr. 2334. Dat door de verzoeken de goedheden nauwer met de waarheden verbonden worden, nr. 2272. Dat de menschen door de verzoeken niet behouden worden, wanneer zij bezwijken, noch wanneer zij meenen, dat zij daardoor de zaligheid verdiend hebben, nr. 2273. Dat er in alle verzoeking vrijheid is, sterker dan buiten de verzoeken, nr. 1937.

2820. *Vers II. En de engel van Jehovah riep tot hem uit den Hemel, en zeide: Abraham, Abraham; en hij zeide: Zie, hier ben ik.* De engel van Jehovah riep tot hem uit den hemel, beteekent de vertroosting uit het Goddelijke zelf toenmaals; en zeide: Abraham, Abraham; en hij zeide: Zie, hier ben ik, beteekent de innerlijke gewaarwording van de vertroosting in het Goddelijk Goede van het Redelijke na de verzoeking.

2821. Dat de woorden: “De engel van Jehovah riep tot hem uit den hemel” de vertroosting toenmaals uit het Goddelijke zelf beteekenen, kan blijken uit de beteekenis van “roepen uit den hemel” zijnde vertroost worden, zooals ook duidelijk blijkt uit hetgeen onmiddellijk voorafgaat en terstond volgt; en uit ide beteekenis van den Engel van Jehovah. Dat door de Engelen, wanneer zij in het Woord vermeld worden, iets in den Heer bedoeld wordt, maar dat het

uit het verband blijkt, wat er van den Heer bedoeld wordt, zie men in nr. 1925. Desgelijks leest men aangaande den Heer, dat van Hem, toen Hij de zwaarste verzoeking in Gethsemane doorstond, een *Engel uit den Hemel* werd gezien, die Hem versterkte (Lukas 22: 43); onder den Engel uit den Hemel wordt aldaar in den innerlijken zin ook het Goddelijke bedoeld, dat in Hem was.

2822. Dat de woorden: “en zeide: Abraham, Abraham; en hij zeide: Zie, hier ben ik” de innerlijke gewaarwording van de vertroosting in het Goddelijk Goede van het Redelijke na de verzoeking beteekenen, kan blijken uit de beteekenis van zeggen in de historische gedeelten des Woords, zijnde innerlijk gewaarworden, waarover herhaaldelijk eerder; dat het hier de innerlijke gewaarwording in het Goddelijk Goede van het Redelijke is, komt omdat hier door Abraham het Goddelijk Goede van het Redelijke, of van het Menschelijke des Heeren wordt aangeduid. Wat de innerlijke gewaarwording in het Goddelijk Goede van het Redelijke is, kan niet bevattelijk worden uitgelegd; want vooraleer het verklaard wordt, moet een voorstelling gevormd worden omtrent het Goddelijk Menschelijke des Heeren uit de erkentenis van vele dingen, en voordat deze gevormd is, zouden alle dingen, die tot de verklaring behooren, in ijle of duistere voorstellingen vallen, die de waarheden of zouden verdraaien of onder dingen brengen, die niet daarmede samenstemmen. In dit vers wordt gehandeld over den eersten staat na de verzoeking des Heeren, die de staat der vertroosting is; vandaar wordt nu niet langer gezegd God, maar Jehovah; want er wordt gezegd God, wanneer er gehandeld wordt over het ware, waaruit de strijd voortkomt, maar Jehovah, wanneer er gehandeld wordt over het goede, waaruit vertroosting voortkomt, nr. 2769. Alle vertroosting na de verzoeking wordt aan het goede ingegeven, want uit het goede komt alle vreugde voort, en uit het goede gaat zij in het ware over; daarom wordt hier door Abraham het Goddelijk Goede van het redelijke aangeduid, zooals ook hier en daar elders, en dan wanneer in het zelfde viers Jehovah wordt genoemd.

2823. Vers 12. *En Hij zeide: Strek uwe hand niet uit aan den knaap, en doe hem niets, want nu weet Ik, dat gij God vreest, en uwen zoon, uwen eenige, van Mij niet hebt onthouden.* Hij zeide: Strek uwe hand niet uit aan den knaap, beteekent dat Hij de verzoeking niet verder zou toelaten in het Goddelijk Ware, dat tot het Redelijke behoort; en doe hem niets, beteekent de bevrijding; want nu weet Ik, dat gij God vreest, beteekent de verheerlijking uit de Goddelijke liefde; en uwen zoon, uwen eenige, van Mij niet hebt onthouden, beteekent de vereeniging van het Menschelijke met het Goddelijke door het uiterste der verzoeking.

2824. Dat de woorden: “En Hij zeide: Strek uwe hand niet uit aan den knaap” beteekenen, dat Hij de verzoeking niet verder zou toelaten in het Goddelijk Ware, dat tot het Redelijke behoort, blijkt uit de beteekenis van de hand uitstrekken, zijnde de verzoeking tot het uiterste van de macht, waarover kort te voren in nr. 2816; en uit de beteekenis van den knaap, of hier van Jischak, zijnde het redelijke ten aanzien van het Goddelijk Ware, waarin de verzoeking werd toegelaten, waarover de nrs. 2803, 2813, 2814, 2817.

2825. Dat de woorden: “en doe hem niets” de bevrijding beteekenen, kan zonder verklaring blijken; want wanneer gezegd wordt, dat hij hem niets moest doen, wil dat zeggen, dat de handeling zou worden afgebroken, dus dat hij bevrijd zou worden.

2826. Dat de woorden: “want nu weet Ik, dat gij God vreest” de verheerlijking uit de Goddelijke Liefde beteekenen, blijkt uit de beteekenis van weten, wanneer het betrekking heeft op het Goddelijke des Heeren, zijnde niets anders dan vereenigd worden, of, wat hetzelfde is, verheerlijkt worden, want het werd met het Goddelijk Menschelijke vereenigd door verzoeking (nrs. 1737, 1813); en uit de beteekenis van “God vreezen” of van de vreeze Gods, zijnde hier de Goddelijke Liefde; en omdat deze betrekking heeft op het Goddelijk Redelijke ten aanzien van het ware, wordt hier gezegd God vreezen, en niet Jehovah; want wanneer over het ware wordt gehandeld, wordt gezegd God, wanneer over het goede, Jehovah (nrs. 2586, 2769, 2822). Dat het de Goddelijke Liefde is, waardoor de Heer het Menschelijk met het Goddelijk Wezen, en het Goddelijk met het Menschelijk Wezen vereenigde, of, wat hetzelfde is, Zich verheerlijkte, zie men in de nrs. 1812, 1813, 2253. Wat *God vreezen* in het Woord beteekent, kan uit zeer vele plaatsen aldaar, naar den innerlijken zin opgevat, blijken. De vreeze Gods beteekent aldaar den eeredienst, en wel den eeredienst òf uit vrees, òf uit het goede des geloofs, òf uit het goede der liefde; eeredienst uit vrees, wanneer over de niet wederverwekten, eeredienst uit het goede des geloofs, wanneer over de geestelijke wederverwekten, eeredienst uit het goede der liefde, wanneer over de hemelsche wederverwekten gehandeld wordt. Dat 1. *de vreeze Gods in het algemeen den eeredienst beteekent*, blijkt duidelijk in het boek der Koningen:

“De zonen Israëls vreesden andere goden, en wandelden in de inzettingen der natiën. De natiën gebracht in Samaria, vreesden Jehovah niet in den beginne, daarom zond Jehovah leeuwen onder hen; en er kwam een uit de priestess, die zij van Samaria weggevoerd hadden, en woonde te Bethel; en hij leerde hun, hoe zij Jehovah vreezen zouden. Jehovah maakte een verbond met de zonen Israëls, en gebod hun, zeggende:

Gij zult geen andere goden vreezen, noch u voor hen nederbuigen, noch hen dienen, noch hun offerande doen; maar gij zult *Jehovah vreezen*, en voor Hem zult gij u buigen, en Hem zult gij offerande doen” (II. Kon. 17: 7, 8, 24, 25, 28, 32, 33, 35, 36, 37, 41),

alwaar vreezen klaarblijkelijk staat voor vereeren. Bij Jesaja:

“Daarom dat dit volk naderde met zijnen mond, en zij Mij met hunne lippen eerden, en hun hart zich van Mij verwijderde, en *hunne vreeze voor Mij* een gebod van menschen was, dat onderwezen werd” (29: 13), alwaar “*hunne vreeze voor Mij*” voor den eeredienst in het algemeen staat, want er wordt gezegd, dat deze vrees een gebod van menschen was. Bij Lukas:

“Er was een zeker rechter in eene stad, *die God niet vreesde*, en geen mensch ontzag” (18: 2),

God niet vreezend voor niet vereerend. II. *Dat de vreeze Gods den eeredienst uit vrees beteekent, wanneer over de niet-wederverwekten gehandeld wordt*, blijkt uit de navolgende plaatsen; bij Mozes:

“Toen de Wet werd afgekondigd op den berg Sinaï, zeide het volk tot Mozes: Spreek gij met ons, en wij zullen hooren; en dat God met ons niet spreke, opdat wij niet misschien sterven. En Mozes zeide tot het volk: God is gekomen, opdat Hij u verzocht, en *opdat Zijne vreeze voor uwe aangezichten zou zijn*, dat gij niet zondigt” (Exod. 20: 19, 20);

en elders:

“Maar nu, waarom zouden wij sterven; want dit groote vuur zou ons verteren; indien wij voortvoeren de stem van Jehovah, onzes Gods, langer te hooren, en wij zouden sterven. Nader gij, en hoor alles, wat Jehovah, onze God, zeggen zal; en spreek gij tot ons al wat Jehovah, onze God, tot u zeggen zal, en wij zullen het hooren en doen. En Jehovah zeide tot Mozes: Wie zal het geven, en hun hart zal zijn als deze, om *Mij te vreezen*, en al Mijne geboden te allen dage te onderhouden” (Dent. 5: 25, 27, 28, 29),

alwaar “de vreeze Gods voor uwe aangezichten, opdat gij niet zondigt, en een hart om Mij te vreezen, en al Mijne geboden te onderhouden” den eeredienst uit vrees beteekent met betrekking tot hen, omdat zij van dien aard waren; want zij die in een uiterlijken en niet in een innerlijken eeredienst zijn, worden door vrees tot het nakomen der wet en tot gehoorzaamheid gebracht, maar toch kunnen zij niet in den innerlijken eeredienst of in de heilige vreeze zijn,

wanneer zij niet in het goede des levens zijn, en weten, wat het innerlijke is, en gelooven. Bij denzelfde:

“Indien gij niet zult waarnemen te doen al de woorden dezer wet, die in dit Boek geschreven zijn, om *te vreezen dezen heerlijken en vreeselijken naam Jehovah*, uwen God, zoo zal Jehovah uwe plagen wonderlijk maken, mitsgaders de plagen van uw zaad, groote en gewisse plagen, en booze en gewisse krankten; en Hij zal op u doen keeren alle kwalen van Egypte, *dewelke gij gevreesd hebt*, en zij zullen u aanhangen” (Deut. 28: 58, 59, 60);

hier ook is “den heerlijken en vreeselijken naam Jehovah God vreezen” vereeren uit vrees; en opdat dit zou bestaan bij dezulken, werden alle boosheden, tot vervloekingen toe, aan Jehovah toegeschreven (nrs. 592, 2335, 2395, 2447). Bij Jeremia:

“Uwe boosheid zal u kastijden, en uwe afkeeringen zullen u straffen; weet dan, en ziet, dat het boos en bitter is, dat gij Jehovah, uwen God, verlaat, en *Mijne vreeze niet in u is*” (2: 19).

Bij Lukas:

“Ik zeg u: *vrees u niet voor degenen*, die het lichaam dooden, maar daarna niet meer kunnen doen; doch Ik zal u toonen, *wien gij vreezen zult; vrees Hem*, die, nadat Hij gedood heeft, de macht heeft in de gehenna te werpen, ja, Ik zeg u, *vrees dien*” (12: 4, 5; Matth. 10: 28);

ook hier sluit “God vreezen” den eeredienst uit eenige vrees in, want de vrees voerde hen, als gezegd, tot gehoorzaamheid. III. *Dat God of Jehovah vreezen den eeredienst uit het goede des geloofs beteekent, waar gehandeld wordt over de geestelijke wederverwekten*, blijkt uit de navolgende plaatsen; bij Mozes:

“De koning zal zich een dubbel van deze wet afsehrijven in een Boek voor de priesters, de Levieten, en het zal bij hem zijn, en hij zal daarin lezen al de dagen zijns levens, opdat hij leere *vreezen Jehovah, zijnen God*, om te bewaren al de woorden deter wet, en doze inzettingen, om die te doen” (Deut. 17: 18, 19);

de koning staat in den innerlijken zin voor het ware des geloofs, want het koningschap beeldde het geestelijk Rijk des Heeren uit (nrs. 1672, 1728, 2015, 2069); vandaar is “Jehovah zijnen God vreezen” Hem vereeren uit het ware des geloofs, en omdat dit onafscheidelijk is van het goede der naastenliefde, wordt het beschreven door het “bewaren van de woorden der wet, en de inzettingen, om die te doen”. Bij Samuël:

“Ziet, Jehovah heeft eenen koning over ulieden gezet; zoo gij *Jehovah zult vreezen*, en Hem dienen, en naar Zijne stem hooren, zoo zult

gijlieden, zoowel gij als de koning, die over u regeert, achter Jehovah, uwen God, zijn” (1 Sam. 12: 13, 14);

hier ook staat “Jehovah vreezen” in den innerlijken zin voor vereeren uit het goede en ware des geloofs, zooals eerder, omdat er gehandeld wordt over den koning of het koningschap. Bij Jozua:

“En nu, *vrees Jehovah*, en dient Hem in oprechtheid en in waarheid; en doet weg de goden, die uwe vaders gediend hebben” (24: 14),

alwaar ook “Jehovah vreezen” staat voor vereeren uit het goede en ware, dat tot den geestelijken mensch behoort; want de oprechtheid betreft het goede des geloofs (nr. 612), de waarheid het ware des geloofs. Bij Jeremia:

“Zij zullen Mij tot een volk zijn, en Ik zal hun tot eenen God zijn; en Ik zal hun een hart en eenen weg geven, *om Mij te vreezen* al de dagen, hun ten goede, en hunnen zonen na hen; en Ik zal een eeuwig verbond met hen maken, dat Ik van achter hen niet zal afkeeren, om hun wel te doen; en Ik zal *Mijne vreeze* in hun hart geven, dat zij niet van Mij afwijken” (32: 38, 39, 40);

dat God vreezen hier is vereeren uit het goede en ware, kan uit het verband blijken, en hieruit, dat gezegd wordt “volk” en “God”. Dat het volk betrekking heeft op hen, die in het ware des geloofs zijn, zie men in de nrs. 1259, 1260; dat er gezegd wordt “God”, alwaar over het ware gehandeld wordt, in de nrs. 2586, 2769, 2807 aan het einde. Bij Jesaja:

“Een sterk volk zal U eeren, de stad der machtige natiën zal U *vreezen*” (25: 3),

alwaar het vreezen van God eveneens staat voor vereeren uit het geestelijk ware, want het betreft het volk en de stad; dat de stad het leerstellig ware is, zie men in de nrs. 402, 2268, 2450, 2451. Bij David:

“Wie is deze man, die *Jehovah vrees*; Hij zal hem den weg onderwijzen, dien hij zal kiezen” (Psalm 25: 12),

alwaar de man die God vrees staat voor diengene, die Hem vereert; en dat het den geestelijken mensch geldt, blijkt hieruit, dat er gezegd wordt: “Hij zal hem den weg onderwijzen”; dat de weg het ware is, zie men in de nrs. 627, 2333. Bij denzelfde:

“Welgelukzalig is een ieder, die *Jehovah vrees*, die in Zijne wegen wandelt” (Psalm 128: 1),

desgelijks; bij denzelfde:

“Zij, die *Jehovah vreezen*, zullen Hem verheerlijken, al het zaad van Jakob zal Hem verheerlijken, en al het zaad van Israël zal *ontzag hebben voor Hem*” (Psalm 22: 24),

alwaar “ontzag hebben voor Hem” staat voor vereeren uit het ware des geloofs, want het zaad van Israël is het geestelijke van de Kerk, of het goede en ware des geloofs (nrs. 1025, 1447, 1610). Bij Mozes:

“Nu dan, Israël, wat eischt Jehovah, uw God, van u, dan *Jehovah, uw God, te vreezen*, in al Zijne wegen te wandelen, en Hem lief te hebben, en Jehovah, uwen God, te dienen, met uw gansche hart en met uwe gansche ziel, om te houden de geboden van Jehovah, en zijne inzettingen” (Deut. 10: 12, 13),

alwaar beschreven wordt, wat God vreezen is bij den geestelijken mensch, die Israël is, namelijk wandelen in de wegen van Jehovah, Hem liefhebben, Hem dienen, en Zijne geboden en inzettingen houden. Bij Johannes:

“Ik zag een engel, vliegende in het midden des hemels, hebbende het eeuwig evangelie, zeggende met eene groote stem: *Vreest God*, en geeft Hem heerlijkheid, want de ure Zijns oordeels is gekomen” (Openb. 14: 6, 7);

alwaar “God vreezen” staat voor den heiligen eeredienst uit het goede en ware des geloofs. Bij Lukas:

“Jezus zeide tot den geraakte: sta op, en neem uw bed op, en ga heen naar uw huis; vandaar beving ontzetting hen allen, en zij verheerlijkten God, en *werden vervuld met vreeze*” (5: 24, 25, 26),

alwaar vrees voor de heilige vreeze staat, zooals zij die hebben, die door het ware des geloofs in het goede der liefde worden ingeleid. iv. *Dat God of Jehovah vreezen den eeredienst uit het goede der liefde beteekent, wanner gehandeld wordt over de hemelsche wederverwekten*, bij Maleachi:

“Mijn verbond was met Levi der levens en des vredes, en Ik gaf hem die tot eene *vreeze*; en hij *vreesde Mij*, en hij werd om Mijns naams wil verschrikt; de wet der waarheid was in zijnen mond, en verdorvenheid was niet op zijne lippen; hij wandelde met Mij in vrede en oprechtheid” (2: 5, 6),

alwaar gehandeld wordt over den Heer, die hier in den innerlijken zin Levi is; Levi beteekent het priesterschap, en beteekent de liefde; vrees staat hier voor het goede der hemelsche liefde; de wet der waarheid voor het ware daarvan; vrede en oprechtheid voor beide. Bij Jesaja:

“Er zal een rijsje voortkomen uit den afgehouwenen tronk van Jischaï, en een scheut zal uit zijne wortelen groeien; en op Hem zal de geest van Jehovah rusten, de geest van wijsheid en inzicht, de geest van raad en sterkte, de geest van wetenschap en *vreeze van Jehovah*, en Zijn rieken zal zijn in de *vreeze van Jehovah*” (II: 1, 2, 3),

alwaar ook over den Heer gehandeld wordt; de geest van wetenschap en vreeze van Jehovah voor de Goddelijke liefde van het ware; Zijn rieken in de vreeze van Jehovah voor de Goddelijke liefde van het goede. Bij David:

“De geboden van Jehovah zijn recht, verblijdende het hart; het gebod van Jehovah is zuiver, verlichtende de oogen; de *vreeze van Jehovah* is rein, staande voor altijd; de gerichten van Jehovah zijn waarheid, te zamen gerechtvaardigd” (Psalm 19: 9, 10),

alwaar “de vreeze des Heeren is rein” voor de liefde staat, en “de gerichten van Jehovah zijn waarheid” voor het geloof; dat de gerechtigheid het goede betreft, dat der liefde is, de gerichten het ware, dat des geloofs is, zie men in nr. 2235; welke te zamen gerechtvaardigd worden genoemd, wanneer het ware het goede wordt, of wanneer het geloof naastenliefde wordt. Bij denzelfde:

“Ziet, het oog van Jehovah is tot degenen, die *Hem vreezen*, tot degenen, die op Zijne Barmhartigheid hopen” (Psalm 33: 18);

en elders:

“Jehovah heeft geen lust aan de sterkte des paards; Hij heeft geen welgevallen aan de beenen des mans; Jehovah heeft een welgevallen aan hen, die *Hem vreezen*, en die op Zijne Barmhartigheid hopen” (Psalm 147: 10, 11);

sterkte des paards voor de eigen macht om het ware te denken (dat het paard het verstandelijke is, zie men in de nrs. 2760, 2761, 2762); de beenen des mans voor de eigen macht om het goede te doen; “zij die Jehovah vreezen” voor hen, die Hem vereeren uit de liefde tot het ware; en “zij die op Zijne Barmhartigheid hopen” voor hen, die vereeren uit de liefde tot het goede. Waar bij de Profeten sprake is van het goede, is ook sprake van het ware, en waar van het ware, daar eveneens van het goede, vanwege het hemelsch huwelijk van het goede en ware in elke bijzonderheid (men zie de nrs. 683, 793, 801, 2516, 2712, 2713). Bij denzelfde:

“Jehovah zal het huis van Israël zegenen, Hij zal het huis van Aharon zegenen, Hij zal zegenen, die *Jehovah vreezen*, de kleinen met de grooten” (Psalm 115: 12, 13);

hier staan “die Jehovah vreezen” voor hen, die vereeren uit het goede des geloofs, zijnde het huis van Israël, en uit het, goede der liefde, zijnde het huis van Aharon; zij worden beide genoemd vanwege het hemelsch huwelijk in elke bijzonderheid in het Woord, zooals gezegd. Bij Jesaja:

“De waarheid van uwe tijden zal zijn de sterkte der behoudenissen, wijsheid en wetenschap; de *vreeze van Jehovah* zelve een schat” (33: 6),

alwaar de wijsheid en de wetenschap staan voor het goede des geloofs, verbonden met het ware daarvan; de vrees van Jehovah voor het goede der liefde. Bij denzelfde:

“Wie is er onder ulieden, die *Jehovah vrees*, die naar de stem Zijns knechts hoort” (50: 10);

“die Jehovah vrees” voor hem, die vereert uit liefde; “die naar de stem Zijns knechts hoort” voor hem, die vereert uit het geloof; wanner het een tot het ander behoort, is er een hemelsch huwelijk. Uit deze aanhalingen uit het Woord kan blijken, dat de “vreeze Gods” eeredienst is of uit vrees, of uit het goede des geloofs, of uit het goede der liefde. Maar hoe meer vrees er in den eeredienst is, des te minder geloof, en nog des te minder liefde; en omgekeerd, hoe meer geloof er in den eeredienst is, en nog in sterker mate hoe meer liefde er is, des te minder vrees; er is weliswaar een vrees in allen eeredienst, maar onder een anderen vorm en andere gesteldheid, en dit is *heilige vreeze*. Maar de heilige vreeze is niet zoozeer de vrees voor de hel en voor de verdoemenis, dan wel voor het doen en denken van iets tegen den Heer en tegen den naaste, en dus van iets tegen het goede der liefde en het ware des geloofs; het is een afkeer, welke de grens is van het heilige des geloofs en het heilige der liefde eenerzijds; en daar zij, als gezegd, niet de vrees is voor de hel en de verdoemenis, behoort zij hun toe, die in het goede des geloofs zijn, maar minder hun, die in het goede der liefde zijn, dat is, die in den Heer zijn. v. *Daarom beteekent vreezen ook: niet gelooven, of het geloof en de liefde niet hebben*, zooals bij Jesaja:

“Alzoo zegt uw Schepper, o Jakob, en uw Formeerder, o Israël, *vrees niet*, want Ik heb u verlost; Ik heb u bij uwen naam geroepen, gij zijt Mijne” (43: 1, 5; hfdst. 44: 8).

Bij Lukas:

“De eed, dien Hij Abraham, onzen vader, gezworen heeft, om ons te geven, dat wij, verlost zijnde uit de hand onzer vijanden, Hem dienen zouden *zonder vreeze*, in heiligheid en gerechtigheid voor Hem” (1: 73, 74, 75).

Bij denzelfde:

“*Vrees niet*, gij klein kuddeken, want het is uws Vaders welbehagen, ulieden het koninkrijk te geven” (12: 32).

Bij Markus:

“Jezus zeide tot den overste der synagoge: *Vrees niet*, geloof alleenlijk” (5: 36; Lukas 8: 49, 50).

Bij denzelfde:

“Jezus zeide: *Wat zijt gij zoo vreesachtig*, hoe hebt gij geen geloof”
(4: 40).

Bij Lukas:

“De haren uws hoofds zijn geteld; *vrees dan niet*, gij gaat vele muschjes te boven” (12: 7).

Op deze plaatsen is vreezen niet gelooven of het geloof en de liefde niet hebben.

2827. Dat de woorden: “en uwen zoon, uwen eenige, van Mij niet hebt onthouden” de vereeniging van het Menschelijke met het Goddelijke beteekenen door het uiterste der verzoeking, kan blijken uit de beteekenis van “uwen zoon”, namelijk Jischak, zijnde het Goddelijk Redelijke, waarover eerder, of het Goddelijk Menschelijke, want dit begint in het redelijke (nrs. 2106, 2194); dit wordt “het eenige” genoemd, omdat het het eeniggeborene is, men zie nr. 2772; en uit de beteekenis van “van Mij niet onthouden”, zijnde bewerken om vereenigd te worden, namelijk met het Goddelijke zelf. Dat de vereeniging bewerkt werd door het uiterste der verzoeking, blijkt duidelijk uit al hetgeen voorafgaat.

2828. Vers 13. *En Abraham hief zijne oogen op, en zag, en ziet, achter was een ram, in het struweel vast met zijne hoornen; en Abraham ging, en nam den ram, en offerde hem ten brandoffer in zijns zoons plaats.* Abraham hief zijne oogen op en zag, beteekent de gedachte en de ziening des Heeren uit het Goddelijke; en ziet, een ram, beteekent de geestelijken uit het menschelijk geslacht; was achter vast in het struweel, beteekent verward in het natuurlijk wetenschappelijke; met zijne hoornen, beteekent met alle macht ten aanzien van de waarheden des geloofs; en Abraham ging, en nam den ram, beteekent hun bevrijding door des Heeren Goddelijk Menschelijke; en offerde hem ten brandoffer in zijns zoons plaats, beteekent hun heiliging en aanneming.

2829. Dat de woorden: “Abraham hief zijne oogen op en zag” de gedachte en de ziening des Heeren uit het Goddelijke beteekenen, zie men boven in nr. 2789, alwaar dezelfde woorden staan. De gedachte en de ziening uit het Goddelijke, is in alle dingen tot in bijzonderheden, welke gebeuren zullen tot in eeuwigheid, met de Goddelijke Voorzienigheid.

2830. Dat de woorden: “en ziet, een ram”, de geestelijken uit het menschelijk geslacht beteekenen, blijkt uit de beteekenis van den ram, waarover in hetgeen volgt. Het is binnen de Kerk bekend, dat de brand- en slachtofferen in de uitbeeldende Joodsche en Israëlietische Kerk het Goddelijk Menschelijke des Heeren beteekenden, maar iets anders de brand- en slachtofferen met

lammeren, iets anders die met schapen en geiten, iets anders ook die met bokjes, rammen, geitenbokken, en met ossen, varren, kalveren, en met tortelduiven en jongen van duiven, desgelijks de spijs- en plengoffers. In het algemeen beteekenden zij de Goddelijk hemelsche, de Goddelijk geestelijke, en de Goddelijk natuurlijke dingen, welke tot den Heer behooren, en vandaar beteekenden zij de hemelsche, geestelijke en natuurlijke dingen, die van Hem in Zijn Rijk zijn, bijgevolg in een ieder, die een Rijk des Heeren is; hetgeen ook blijken kan uit het Heilig Avondmaal, dat in de plaats van de brand- en slachtofferen trad; het brood en de wijn daarin beteekenen het Goddelijk Menschelijke des Heeren, het brood het Goddelijk hemelsche, de wijn het Goddelijk geestelijke van Hem; bijgevolg beteekenen zij Zijne liefde jegens het gansche menschelijke geslacht, en omgekeerd de liefde van het menschelijk geslacht tot den Heer, nrs. 2343, 2359. Hieruit blijkt duidelijk, dat de brand- en slachtofferen den hemelschen eeredienst uit de liefde tot den Heer inhielden, en den geestelijken eeredienst uit liefde jegens den naaste, en vandaar uit geloof in den Heer (nrs. 922, 923, 1823, 2180). Wat het hemelsche en wat het geestelijke is, of wat de hemelschen en de geestelijken zijn in het Rijk des Heeren of in Zijn Kerk, werd herhaaldelijk gezegd; men zie de nrs. 1155, 1577, 1824, 2048, 2088, 2184, 2227, 2669, 2708, 2715. Dat nu een ram het Goddelijk geestelijke des Heeren beteekent, en bijgevolg het geestelijke bij den mensch, of, wat hetzelfde is, de geestelijken uit het menschelijk geslacht, kan blijken uit de brand- en slachtofferen die met rammen geschiedden; zooals toen Aharon en zijn zonen geheiligd werden om het priesterambt te bedienen, of toen zij ingewijd werden,

“dat zij eenen *var* zouden offeren voor de zonde, en dat zijn bloed gesprengd zou worden op de hoornen des altaars, en het overige aan den bodem daarvan; voorts dat een *ram* geslacht zou worden, en zijn bloed gesprengd rondom het altaar, en daarna zou de geheele *ram* aangestoken worden *tot een brandoffer*; en het bloed van een *anderen ram*, die geslacht was, zou gesprengd worden op het oorlapje, en op den duim van de hand en op den grooten teen van den voet van Aharon, en dat de ram, nadat hij bewogen was, aangestoken zou worden op het brandoffer” (Exod. 29: 1 tot 35; Levit. 8: 1 tot het einde; hfdst. 9: 2 en vervolg),

Dat al deze ritën heilig waren, is duidelijk, maar zij waren daarom heilig, wijl zij heilige dingen uitbeeldden en beteekenden; anders zou het slachten van een var, het sprengen van zijn bloed op de hoornen des altaars, en het uitgieten van het overige aan den bodem des altaars, en het slachten van

een ram, en het sprengen van zijn bloed rondom het altaar, en het aansteken daarvan, en het bloed van een anderen ram sprengen op Aharons oorlapje, op den duim van zijn hand en op den grooten teen van zijn voet, alsmede het bewegen daarvan en het aansteken op het brandoffer — anders zouden al deze dingen van geen heiligheid zijn, dus van geen eeredienst, wanneer zij niet heilige dingen uitbeeldden. Wat echter elke bijzonderheid uitbeeldde kan niemand duidelijk zijn dan alleen uit den innerlijken zin. Dat de var, die ten zondoffer was, het Goddelijk natuurlijke des Heeren beteekende, en de ram het Goddelijk geestelijke, en ook de geestelijken uit het menschelijk geslacht, kan uit de beteekenis van var en ram in het Woord blijken. Inwijdingen tot de priesterschappen geschieden door geestelijke dingen, want door geestelijke dingen wordt de mensch in de hemelsche dingen binnengeleid, of, wat hetzelfde is, door de waarheden des geloofs in het goede der liefde. Desgelijks zou

“Aharon, toen hij tot het heilige inging, eenen *var* ten zondoffer offeren, en eenen ram ten brandoffer” (Levit. 16: 2, 3).

Dat

“de Nazireër, wanneer de dagen van zijn nazireërschap werden vervuld, een volkomen *lam*, een zoon van een jaar, ten brandoffer offeren zou, en een volkomen *ooilam*, een dochter van een jaar, ten zondoffer, en een volkomen ram tot vredeofferen” (Num. 1: 13, 14, 16, 17)

kwam, omdat de Nazireër den hemelschen mensch uitbeeldde, die een gelijkenis des Heeren is (nr. 51, 52, 1013). De hemelsche mensch is van dien aard, dat hij in de hemelsche liefde is, dat is, in de liefde tot den Heer, en vandaar in het hemelsch ware (nrs. 202, 337, 2069, 2715, 2718); daarom moest hij een lam en een oilam offeren, waardoor het hemelsche werd aangeduid, voorts een ram, waardoor het geestelijke werd aangeduid. Op de feesten werden varren, rammen en lammeren geofferd, zooals

“op den eersten dag van het feest van de ongezuurde bronnen twee varren, een *ram*, en zeven lammeren, met hun spijsoffer, ten brandoffer” (Num. 28: 18, 19, 20).

“Op den dag der eerstelingen insgelijks twee varren, een ram, en zeven lammeren, met hun spijsoffer, ten brandoffer” (Num. 28: 26, 27, 28).

“In de beginselen der maan twee varren, een *ram*, en zeven lammeren, met hun spijsoffer, ten brandoffer” (Num. 28: 11, 12).

In de zevende maand, op den eersten der maand, een var, een *ram*, zeven lammeren, met hun spijsoffer. Op den vijftienden dag der zevende maand, dertien varren, *twee rammen*, veertien lammeren; en zoo voort (men zie Num.

29: 1, 2, 12, 13, 14, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 26 tot 36). Varren en rammen beteekenden geestelijke dingen, lammeren echter hemelsche dingen; want op de feesten moesten zij geheiligd worden en door geestelijke dingen worden binnengeleid. Aangezien de rammen het Goddelijk geestelijke van des Heeren Goddelijk Menschelijke beteekenden, voorts de geestelijke dingen bij den mensch, daarom wordt er bij Ezechiël gezegd, waar gehandeld wordt over den nieuwen tempel en het Nieuwe Jeruzalem, dat is, over het geestelijk Rijk des Heeren, dat

“wanneer zij een einde gemaakt zullen hebben van het altaar ontzondigen aldaar, zij eenen *var* ten zondoffer zullen offeren, en eenen *ram* ten brandoffer, en dat zij zeven dagen dagelijks eenen *bok* des zondoffers zullen bereiden, en eenen var en eenen ram” (43: 23, 24, 25),

en dat

“de vorst op denzelven dag voor al het volk eenen var des zondoffers zou bereiden, en op de zeven dagen van het feest *zeven varren*, en *zeven rammen*, met het spijsoffer, ten brandoffer” (45: 22, 23, 24).

“En op den sabbatdag zal hij bereiden *zes lammeren* en eenen *ram*” (46: 4, 6).

Dat door den nieuwen tempel en het Nieuwe Jeruzalem in alomvattenden zin het Rijk des Heeren wordt aangeduid, zie men in de nrs. 402, 940; in het bijzonder de Nieuwe Kerk (nr. 2117). Dat daar geen branden slachtofferen zijn, kan een ieder bekend zijn; hieruit blijkt duidelijk, dat daarmede hemelsche dingen worden aangeduid, die der liefde zijn, en geestelijke dingen, die des geloofs zijn, want deze behooren tot het Rijk des Heeren; en dus worden hier dergelijke dingen aangeduid door varren, rammen en lammeren. Dat varren en rammen geestelijke dingen beteekenen, blijkt aldaar uit de bijzonderheden elk afzonderlijk in den innerlijken zin; in het algemeen hieruit, dat door den nieuwen tempel en het Nieuwe Jeruzalem het geestelijk Rijk des Heeren in het bijzonder wordt aangeduid, door Zion echter het hemelsche Rijk. Dat een ram het geestelijke beteekent of, wat hetzelfde is, de geestelijken, blijkt ook duidelijk bij Daniël, dat “door hem werd gezien een *ram*, staande voor de rivier, die twee hoornen had; daarna een *geitenbok*, die hem stiet, zijne hoornen brak en hem vertrad” (8: 3, 4 en vervolg), alwaar onder den ram niets anders wordt verstaan dan de geestelijke Kerk, en onder den *geitenbok* zij, die in het van de naastenliefde gescheiden geloof zijn, of in het van het goede

gescheiden ware, die zich allengs tegen het goede verheffen en ten slotte tegen den Heer, hetgeen ook beschreven wordt. Bij Samuël:

“Samuël zeilde tot Schaul: Heeft Jehovah lust aan brandofferen, en slachtofferen, als aan het luisteren naar de stem van Jehovah; zie, luisteren is beter dan slachtoffer, en geboorzamen dan het *vette der rammen*” (1 Sam. 15: 22),

alwaar, omdat er over de gehoorzaamheid gehandeld wordt, ook van het ware sprake is, dat geestelijk is; en deze woorden waren gericht tot den koning, door wien eveneens het ware wordt aangeduid (nrs. 1672, 2015, 2069); daarom wordt er niet gezegd “beter dan het vette van ossen of van lammeren”, maar “beter dan het vette der rammen”. Bij David:

“Toen Israël uit Egypte toog, het huis Jakobs uit een barbaarsch volk, zoo werd Jehudah tot Zijn heiligdom, Israël Zijne heerschappij. De zee zag het, en vlood, en de Jordaan keerde achterwaarts; *de bergen sprongen op als rammen*, de heuvelen als zonen der kudde. Wat was u, gij zee, dat gij vloodt: gij Jordaan, dat gij achterwaarts keert; *gij bergen, dat gij opsprongt als rammen*; gij heuvelen, als zonen der kudde. Gij zijt in barensood, o aarde, van voor den Heer, van voor den God Jakobs, die den rotssteen veranderde in een poel der wateren, en den keisteen in zijne fontein der wateren” (Psalm 114: 1 tot het einde).

Hier wordt in den innerlijken zin gehandeld over het geestelijk goede na de wederverwekking, en zijn hoedanigheid beschreven; zijn geestelijk hemelsche door de bergen, springende als rammen, en zijn natuurlijk hemelsche door de heuvelen als de zonen der kudde; dat de bergen de hemelsche dingen zijn, die tot de liefde behooren, zie men in de nrs. 795, 1430. Een ieder kan weten, dat in deze woorden, als in de overige van David, heilige dingen gelegen zijn, maar in den innerlijken zin; en dat het iets beteekent, dat de bergen sprongen als rammen, en de heuvelen als zonen der kudde, en dat de aarde voor den Heer in barensood was, welke dingen zonder den innerlijken zin woorden zonder eenigen inhoud zijn. Desgelijks ook het navolgende bij Mozes:

“Hij deed hem rijden op de hoogten der aarde, en deed hem eten de inkomsten der aarde; en Hij deed hem honig zuigen uit de steenrots, en olie uit den kei der rots; boter van het grootvee, en melk van kleinvee, met het vet der lammeren, en der *rammen*, der *zonen van Baschan* en der bokken, met het vette der nieren van tarwe; en het druivenbloed zult gij drinken, reinen wijn” (Deut. 32: 13, 14, 15);

de rammen, zonen van Baschan, staan voor de geestelijk hemelsche dingen; wat geestelijk hemelsche dingen zijn, zie men in nr. 1824. Bij David:

“Brandofferen van mergbeesten zal ik U offeren, *met rookwerk van rammen*, ik zal runderen met bokken bereiden” (Psalm 65: 15);

brandofferen van mergbeesten voor de hemelsche dingen die der liefde zijn; rookwerk van rammen voor de geestelijke dingen, die des geloofs zijn. Bij Ezechiël:

“Arabië en alle vorsten van Kedar waren de kooplieden uwer hand; in lammeren, in *rammen* en bokken” (27: 21),

alwaar sprake is van Tyrus, waardoor zij worden aangeduid, die in de erkenningen van het goede en ware zijn (nr. 1201); Arabië staat voor hun wijsheid, de vorsten van Kedar voor hun inzicht; de lammeren voor de hemelsche dingen, de rammen voor de geestelijke, de bokken voor de natuurlijke, die in orde op elkander volgen. Bij Jesaja:

“Al de kudde van Kedar zal tot U verzameld worden, *de rammen van Nebajoth* zullen U dienen, zij zullen met welgevallen komen op Mijn altaar, en Ik zal het huis Mijner sierlijkheid versieren” (60: 7),

alwaar gehandeld wordt over het Goddelijk Menselijke des Heeren; de kudde van Bedar staat voor de Goddelijk hemelsche dingen, de rammen van Nebajoth voor de Goddelijk geestelijke dingen. Uit al dit kan nu blijken, dat de ram in den innerlijken zin het Goddelijk geestelijke des Heeren beteekent, en vandaar het geestelijke bij den mensch, of, wat hetzelfde is, de geestelijken uit het menschelijk geslacht.

2831. Dat de woorden: “was achter vast in het struweel” beteekenen, verward in het natuurlijk wetenschappelijke, blijkt uit de beteekenis hier van vastgehouden worden, zijnde verward zijn; en uit de beteekenis van het struweel of de verwarde struiken, zijnde het wetenschappelijke, waarover hetgeen volgt. Dat de geestelijken verward gehouden worden in het natuurlijk wetenschappelijke ten aanzien van de waarheden des geloofs, daarmede is het aldus gesteld: de geestelijken hebben geen innerlijke gewaarwording van het goede en ware zoals de hemelschen, maar in de plaats daarvan een geweten, gevormd door de goedheden en waarheden des geloofs, waarmede zij van kindsbeen af zijn vervuld door ouders en leermeesters, en naderhand door de leer des geloofs, waarin zij geboren zijn. Zij, die geen innerlijke gewaarwording van het goede en ware hebben, kunnen niet anders dan door wetenschappelijke dingen bevestigd worden. Een ieder vormt zichzelf eenige voorstelling over de dingen, die hij geleerd heeft, ook over de goedheden en waarheden des geloofs; zonder een voorstelling blijft niets in het geheugen anders dan als een zinledig ding. Er komen bevestigingen bij, en vullen de voorstelling van het ding, uit andere erkenningen, ook door

wetenschappelijke dingen. De door vele dingen bevestigde voorstelling zelve bewerkt, dat zij niet alleen in het geheugen blijft kleven, en van daar uit in de gedachte kan worden opgeroepen, maar ook dat er het geloof in gelegd kan worden. Wat de *innerlijke gewaarwording* in het algemeen betreft, deze moet, daar weinigen weten wat innerlijke gewaarwording is, verklaard worden. Er is innerlijke gewaarwording van het goede en ware in hemelsche en geestelijke dingen; er is innerlijke gewaarwording van het gerechte en billijke in het burgerlijk leven; en er is innerlijke gewaarwording van het eerbare in het zedelijke leven. Wat de innerlijke gewaarwording van het goede en ware in hemelsche en geestelijke dingen betreft, deze hebben de innerlijke Engelen door den Heer, en deze hadden de menschen der Oudste Kerk, en deze hebben de hemelschen, die in de liefde tot den Heer zijn; zij weten terstond uit een soort van innerlijk bemerken, of iets goed is en of iets waar is, want dit geeft de Heer in, omdat zij met den Heer door liefde verbonden zijn. De geestelijke menschen hebben echter niet zulk eene innerlijke gewaarwording van het goede en ware in hemelsche en geestelijke dingen, maar in plaats daarvan hebben zij een geweten, dat inspreekt; maar het geweten is gevormd uit erkentnissen van het goede en ware, waarmede zij, als gezegd, vervuld zijn door ouders en leermeesters, en daarna door eigen studie in de leer en in het Woord; daarmede, ofschoon het niet zoozeer goedheden en waarheden zijn, verbinden zij hun geloof. Dit is de reden, dat de menschen een geweten kunnen hebben uit onverschillig welke leer; ook de heidenen hebben iets niet ongelijk aan geweten uit hun godsdienstigheid. Dat de geestelijken geen innerlijke gewaarwording van het goede en ware des geloofs hebben, maar zeggen en gelooven dat het waar is, wat zij geleerd en begrepen hebben, kan genoegzaam hieruit blijken, dat een ieder zegt, dat zijn eigen dogma waar is, de kettens meer dan anderen; en dat zij het ware zelf niet kunnen zien, nog minder erkennen, ofschoon er duizenden dingen voor zouden pleiten. Laat een ieder zichzelf onderzoeken, of hij ergens anders vandaan kan gewaarworden of iets waar is, en of hij niet, wanneer een ding van de allergrootste waarheid hem duidelijk wordt gemaakt, het nochtans niet erkent; zoo bijvoorbeeld iemand, die het geloof tot het wezenlijke van het heil maakt, en niet de liefde: ook al werd voor hem alles gelezen, wat de Heer over de liefde en de naastenliefde heeft gesproken (men zie nr. 2373), en al wist hij uit het Woord, dat alle Wet en al de Profeten van de liefde tot den Heer en van de liefde jegens den naaste afhangen, zou hij nochtans in de voorstelling van het geloof blijven, en zeggen dat dit alleen zalig maakt. Anders is het gesteld met hen, die in de hemelsche en geestelijke gewaarwording zijn. Wat echter de innerlijke gewaarwording

van het gerechte en billijke in het burgerlijke leven betreft, deze hebben zij, die in de wereld redelijk zijn, alsmede de innerlijke gewaarwording van het eerbare in het zedelijke leven. Naar gene en deze innerlijke gewaarwording onderscheidt zich de eene mensch van den ander, maar dezulken hebben om deze reden nog geenszins innerlijke gewaarwording van het goede en ware des geloofs, want deze gewaarwording is hooger of innerlijker, en vloeit van den Heer in door het binnenste van het redelijke. De andere reden, waarom de geestelijken geen innerlijke gewaarwording van het goede en ware des geloofs hebben, is deze, dat het goede en ware niet is ingeplant in hun wilsdeel, zooals bij de hemelsche menschen, maar in hun verstandsdeel (men zie de nrs. 863, 875, 927, 1023, 1043, 1044, 2256). Daardoor komt het, dat de geestelijken niet tot den eersten graad van het licht kunnen komen, waarin de hemelschen zijn (nr. 2718), maar dat zij betrekkelijk in het duistere zijn (nrs. 1043, 2708 aan het begin, 2715). Dat de geestelijken verward zijn in het natuurlijk wetenschappelijke ten aanzien van de waarheden des geloofs, volgt hieruit. Dat het struweel of de verwarde struiken in den innerlijken zin het natuurlijk wetenschappelijke beteekenen, dat is, dat wetenschappelijke, hetwelk in het uitwendig geheugen hangt, blijkt ook uit de navolgende plaatsen in het Woord; bij Ezechiël:

“Zie, Aschur was een ceder op den Libanon, schoon van gebladerte, en schaduwachtig van loof, en verheven in hoogte, en zijn tak was tusschen *dichte struiken*” (31: 3),

alwaar gehandeld wordt over Egypte, dat de wetenschap is (nr. 1164, 1165, 1186, 1462); Aschur staat voor het redelijke (nrs. 119, 1186), dat ook de ceder is, alsmede de Libanon in het Woord; tusschen dichte takken voor tusschen wetenschappelijke dingen, want het menschelijk redelijke berust op zijn wetenschappelijke dingen; bij denzelfde:

“Aldus zegt de Heer Jehovih: Omdat gij u verheven hebt in hoogte, en *hij zijnen tak gesteld heeft onder dichte struiken*, en zijn hart zich verhief over zijne hoogte, zullen vreemden, de tirannige der natiën, hem uitroeien en hem nederwerpen” (31 10, 12),

aangaande Egypte; den tak onder dichte struiken stellen, voor: vasthangen aan wetenschappelijke dingen, en van daar uit de geestelijke, hemelsche en Goddelijke dingen beschouwen. Bij denzelfde:

“Opdat zich alle boomen der wateren niet verheffen in hunne hoogte, en *hunnen tak niet stellen onder de dichte struiken*, en dat niet allen, die wateren drinken, over hen staan in hun hoogte, want zij worden allen

overgegeven ter dood, tot de lagere aarde in het midden der zonen des menschen, tot degenen, die in den kuil nederdalen” (31: 14), alwaar gehandeld wordt over hen, die door redeneeringen uit wetenschappelijke dingen willen binnendringen in de mysteriën des geloofs. Dat dezen gansch en al verblind worden, zie men in de nrs. 215, 232, 233, 1072, 1911, 2196, 2203, 2568, 2588. Redeneeren uit wetenschappelijke dingen is “den tak onder dichte struiken stellen”. Bij denzelfde:

“Zij had planten der sterkte tot scepteren der heerschers, en haar hoogte was verheven *boven het midden der dichte struiken*” (19: 11), desgelijks. Bij denzelfde:

“De verslagenen van Israël zullen in het midden van hun afgoden rondom hunne altaren wezen, en onder allen groenen boom, en *onder allen verwarden eik*” (6: 13);

er wordt gehandeld over den eeredienst, dien diegenen bij zichzelf verzinnen, die geloof in zichzelf hebben, en dus in die dingen, welke zij uit hun wetenschappelijke dingen uitbroeden; de verwarde eik staat voor de wetenschappelijke dingen in zulk een staat. Dat de eiken de waarnemingen uit wetenschappelijke dingen zijn, zie men in de nrs. 1442, 1443, 2144. Desgelijks elders bij denzelfde:

“Zij zagen allen hoogen heuvel, en allen *dichten boom*, en offerden daar hunne offers” (20: 28);

dichte boom staat voor de dingen, die niet het Woord voorschrijft, maar het eigen wetenschappelijke. Dat de eeredienst gehouden werd in bosschen, en aanduidend was overeenkomstig de hoedanigheden der boomen, zie men in nr. 2722. Bij Jesaja:

“Boosheid brandt als vuur, doornen en distelen zal zij verteren, en zal aansteken de *verwarde struiken des wouds*” (9: 17);

doornen en distelen voor de valscheit en de begeerte, de verwarde struiken des wouds voor de wetenschappelijke dingen. Bij denzelfde:

“Jehovah Zebaoth zal met ijzer de verwarde struiken des wouds omhouwen, en de Libanon zal vallen door den Heerlijke” (10: 34);

de verwarde struiken des wouds voor de wetenschappelijke dingen, de Libanon voor de redelijke dingen. Bij Jeremia:

“Verheft de banier naar Zion, want Ik breng een kwaad aan van het noorden, en eene groote breuk; de leeuw is opgekomen *uit zijn struweel*, en de verderver der natiën is opgetrokken, hij is uitgegaan uit zijne plaats, om uw land te stellen in verwoesting; uwe steden zullen verstoord worden, dat er niemand in wone” (4: 6, 7);

uit het struweel voor uit het wetenschappelijke; en wat daaruit opklimt in de Goddelijke verborgenheden, stelt het land in verwoesting, dat is, verwoest de Kerk. Dat de wetenschappelijke dingen in het Woord “verwarde struiken” worden genoemd, komt omdat zij naar verhouding zoo zijn, vooral wanneer de begeerten der eigen- en wereldliefde en de beginselen van het valsche ze begunstigen. Het is de hemelsche en geestelijke liefde, die de wetenschappelijke dingen, welke tot het uitwendig geheugen behooren, in orde stelt, doch de eigen- en wereldliefde verdraait de orde, en verwacht alle dingen, die daarin zijn. Dit bemerkt de mensch niet, want de verdraaide orde geldt hem voor orde, het booze voor het goede, het valsche voor het ware; vandaar zijn deze dingen in verwardheid; en ook om deze reden, wijl de dingen, die tot het uitwendige geheugen behooren, waar de wetenschappelijke dingen zijn, in verhouding tot de dingen in het inwendige geheugen, waar de redelijke dingen zijn, in verwarring of als in een donker woud verkeereren. Hoe schaduwachtig, donker en duister het daar naar verhouding is, kan de mensch niet weten, zoolang hij in het lichaam leeft, want dan meent hij, dat alle wijsheid en inzicht daarvandaan komt, maar hij zal het weten in het andere leven, wanneer hij in de dingen komt, die tot het inwendig geheugen behooren. Dat in het uitwendig geheugen, dat den mensch eigen is wanneer hij in de wereld leeft, niets minder is dan het licht van wijsheid en inzicht, maar dat het daar betrekkelijk duister, wanordelijk en verward is, zie men in de nrs. 2469 tot 2494.

2832. Dat de woorden: “met zijne hoornen” beteekenen met alle macht ten aanzien van de waarheden des geloofs, blijkt uit de beteekenis van de hoornen. In het Woord worden hoornen hier en daar vermeld, en daar beteekenen zij de macht van het ware, dat uit het goede komt, en in den tegenovergestelden zin de macht van het valsche, dat uit het booze komt. Hier op deze plaats ia de beteekenis deze, dat de geestelijken, aangeduid door den ram, met alle macht ten aanzien van het ware verward zitten in het natuurlijk wetenschappelijke, en vandaar dat zij verstoken zijn van het vermogen om waarheden gewaar te worden. Want hoe meer iemand natuurlijk wetenschappelijke dingen raadpleegt, en daaraan met zijn aandacht en gemoed vastkleeft ten aanzien van de dingen, die waarheden des geloofs zijn, des te meer verliest hij het licht der waarheid, en met het licht ook het leven van het ware. Een ieder kan dit uit eigen ervaring weten, wanneer hij er op let en over nadenkt, van hen, die zeggen, dat zij niets kunnen gelooven, wanneer zij niet door zinnelijke of door wetenschappelijke dingen begrijpen, dat het zoo is. Indien gij onderzoekt van welken aard zij zijn, zult gij bevinden, dat zij hoegenaamd

niets gelooven, en bovendien, dat hun niets wijzer toeschijnt, dan alle dingen en elke bijzonderheid aan de natuur toe te schrijven. Er zijn er ook velen, die zeggen dat zij gelooven, hoewel zij niet begrijpen, terwijl zij nochtans, in het geheim bij zichzelf, evenzoo als anderen uit zinnelijke en wetenschappelijke dingen over de waarheden des geloofs redeneeren, of het zoo is; dezen hebben of een soort van overreding, door eigen- en wereldliefde ingeblazen, of in het geheel geen geloof; hun aard komt duidelijk door hun leven uit. Genen en dezen zijn weliswaar in de geestelijke Kerk des Heeren, maar zij zijn niet van de Kerk. Zij, die van de Kerk zijn, zijn in het leven van het goede, en hebben geloof in de waarheden; maar de geestelijken hebben geloof in geen andere waarheden, dan die zij zich van kindsbeen af hebben ingeprent, en die zij daarna hij zichzelf hebben bevestigd uit de leer of uit een andere bron. Van dien aard is de staat der geestelijken, hier beschreven door den ram, in het struweel vast met zijne hoornen; men zie vlak hierboven nr. 2831. *Dat de hoorn de macht van het ware, dat uit het goede voortkomt, beteekent*, blijkt uit de navolgende plaatsen; bij David:

“Gij zijt het sieraad hunner sterkte, en door Uw welbehagen *zult Gij onzen hoorn verhoogen*, want ons schild is van Jehovah en onze koning is van den Heilige Israëls; *Mijne waarheid* en *Mijne barmhartigheid* zullen met Hem zijn en in Mijnen naam *zal Zijn hoorn verhoogd worden*, en Ik zal Zijne hand in de zee zetten, en Zijne rechterhand in de rivieren” (Psalm 89: 18, 19, 25, 26),

alwaar “onze hoorn” en “Zijn hoorn” klaarblijkelijk voor de macht van het ware staan; er wordt daar gehandeld over het geestelijk Rijk des Heeren; “onze koning is van den Heilige Israëls” wil zeggen dat het Goddelijk Ware tot den Heer behoort; dat de koning het ware is, en het koningschap des Heeren het Goddelijk Ware, zie men in de nrs. 1672, 1728, 2015, 2069; de hand in de zee zetten en de rechterhand in de rivieren, wil zeggen dat er sterkte is in de wetenschappen en in de erkennissen van het ware; dat de hand en de rechterhand sterkte is, nr. 878; en dat de zee en de rivieren de wetenschappen en de erkennissen zijn, nrs. 28, 2702. Bij denzelfde:

“Ik zal U liefhebben, Jehovah, mijne sterkte; Jehovah is mijne steenrots, en mijn burg, en mijn uithelper; mijn God, mijne rots, op welken ik betrouw, het schild, en de *hoorn des heils*” (Psalm 18: 2, 3; II Sam. 22: 2, 3);

hoorn des heils voor het ware ten aanzien van de macht; hier zijn sterkte, steenrots, burg, God, rots, schild alle aanduidingen van de macht van het ware. Bij denzelfde:

“In Zion zal Ik David *eenen hoorn doen uitspruiten*, Ik zal voor Mijnen Gezalvde eene lamp toerichten; Ik zal Zijne vijanden met schaamte bekleeden” (Psalm 132: 17, 18),

alwaar over den Heer gehandeld wordt, die David is (nr. 1888); de hoorn staat voor de macht van het ware, de lamp voor het licht van het ware. Bij Samuël:

“Mijn hart sprong op van vreugde in Jehovah, *mijn hoorn is verhoogd in Jehovah*, mijn, mond is wijd opengedaan tegen mijne vijanden, want ik verheugde mij in Uw heil; Jehovah zal Zijnen Koning sterkte geven, en *den hoorn Zijns gezalvden verhoogen*” (1 Sam. 2: 1, 10);

dit is de profetie van Hannah; hoorn voor de macht van het ware. Bij Mozes:

“Hij heeft de eer van den eerstgeborene zijns osses, en *zijne hoornen zijn hoornen des eenhoorns*, met dezelve zal hij de volken te zamen stooten, tot aan de einden der aarde” (Deut. 33: 17);

dit is de profetie van Israël aangaande Jozef, alwaar de hoornen des eenhoorns voor de groote macht van het ware staan, zooals ook duidelijk hieruit blijkt, dat hij daarmede de volken zal stooten tot aan de einden der aarde. Desgelijks bij David:

“Gij zult *mijnen hoorn verhoogen, gelijk eens eenhoorns*” (Psalm 92: 11), en bij denzelfde:

“Jehovah, verlos mij uit des leeuwen muil, en *antwoord mij van de hoornen des eenhoorns*” (Psalm 22: 22).

De Goddelijke waarheden werden vanwege haar hoogte “hoornen der eenhoornen” genoemd; daarom wordt de hoorn zoo vaak verhoogd genoemd, want verhooging beteekent de macht door het innerlijke. Dat het innerlijke door het hooge wordt uitgedrukt, zie men in de nrs. 1735, 2148. Bij Jeremia:

“De Heer heeft, in ontsteking des toorns, *den geheelen hoorn Israëls afgehouden*; Hij heeft Zijne rechterhand achterwaarts getrokken van voor den vijand” (Klaagl. 2: 3);

den geheelen hoorn Israëls afgehouden staat voor berooven van het ware, hetwelk macht heeft, hetgeen ook is de rechterhand achterwaarts trekken van voor den vijand. Bij Ezechiël:

“Te dien dage *zal Ik den hoorn van het huis Israëls doen groeien*, en u opening des monds geven in het midden van hen” (29: 21);

den hoorn van het huis Israëls doen groeien staat voor de waarheden vermenigvuldigen van de geestelijke Kerk, die Israël is; de opening des mends voor de belijdenis daarvan. Bij Habakuk:

“God zal komen van Themara, en de Heilige van den berg Paran; Zijn eer bedekte de hemelen, en de aarde was vol van Zijnen lof; en de glans zal zijn als het licht; *Hij had hoornen aan Zijne hand*, en aldaar was *de verberging van Zijne sterkte*” (3: 3, 4),

alwaar gehandeld wordt over den Heer; hoornen aan Zijne hand en aldaar was de verberging van Zijne sterkte, staat klaarblijkelijk voor de macht van het ware. Dat de berg Paran het Goddelijk Geestelijke of het Goddelijk Ware van het Menschelijke des Heeren is, zie men in nr. 2714; hetgeen ook de glans en het licht is. Het Goddelijk Ware van het Menschelijke des Heeren wordt aldus beschreven bij Johannes: “Ik zag, en ziet, in het midden van den troon, en van de vier dieren, een Lam, staande als geslacht, *hebbende zeven hoornen*, dewelke zijn de zeven geesten Gods, die uitgezonden zijn in de gansche aarde” (Openb. 5: 6); zeven hoornen voor de heilige of Goddelijke waarheden; dat zeven de heilige dingen beteekent, zie men in de nrs. 716, 881; zeven geesten, uitgezonden in de gansche aarde, zijn de heilige predikingen van dezelfde waarheden. De hoornen der altaren beteekenden ook niets anders dan het ware, dat de macht heeft, waarover aldus bij Mozes:

“Gij zult *hoornen* maken *op de vier hoeken des altaars*, uit hetzelfde zullen *zijne hoornen zijn*” (Exod. 27: 2; hfdst. 38: 2);

desgelijks op het reukaltaar, “*en dat uit hetzelfde hoornen zouden zijn*” (Exod. 30: 2; hfdst. 37: 25); dat het altaar het voornaamste uitbeeldende was van den Heer en van Zijn Godsdienst, zie men in nr. 921. Het altaar was uitbeeldend voor Zijn Goddelijk Goede, de hoornen waren uitbeeldend voor Zijn Goddelijk Ware; dat het ware uit het goede voortkwam, werd daarmede uitgebeeld, dat de hoornen uit hetzelfde of uit het altaar waren. Dat er geen ander ware is dan hetgeen uit het goede voortkomt, zie men in de nrs. 654, 1608, 1162, 1176, 2063, 2261, 2429. Hieruit blijkt duidelijk, dat de hoornen in den echten zin de macht van het ware, dat uit het goede voortkomt, beteekenen. Dat Aharon en zijne zonen bij de inwijding tot het priesterambt, het bloed des vars namen en met den vinger op de *hoornen des altaars* deden (Exod. 29: 12; Lev. 8: 15); en dat Aharon verzoening deed over de *hoornen des altaars*, eens in het jaar (Exod. 30: 10); en dat wanneer een priester, wanneer hij gezondigd zal hebben, eenen var zal offeren, en van het bloed doen *op de hoornen des reukaltaars* (Levit. 4: 3, 7); voorts, dat wanneer een overste gezondigd zal hebben, hij een brandoffer zal offeren, en bloed gesprengd zal worden *op de hoornen van het*

altaar des brandoffers (Levit. 4: 22, 25); desgelijks wanneer een ziel gezondigd zal hebben (ald. vers 27, 30, 34), alsmede wanneer voor het altaar verzoening werd gedaan (Levit. 16: 18, 19); deze dingen beteekenden waarheden uit het goede; want alle heiligingen, inwijdingen en verzoeningen geschieden door waarheden, aangezien de waarheden tot het goede binnenleiden (nr. 2830). Dat de hoornen van het altaar de waarheden beteekenden, die uit het goede voortkomen, kan ook blijken bij Johannes:

“De zesde engel heeft gebazuind; toen hoorde ik *eene stem uit de vier hoornen des gouden altaars*, dat voor God was” (Openb. 9: 13);

de hoornen des gouden altaars staart klaarblijkelijk voor de waarheden uit het goede, want een stem kwam daaruit; dat het goud het goede is, nrs. 113, 1551, 1552; zooveel te meer het gouden altaar. Bij Amos:

“Ten dage als Ik Israëls overtredingen over hem bezoeken zal, zal Ik bezoeking doen over de altaren van Bethel; en de *hoornen des altaars* zullen worden afgehouden, en ter aarde vallen” (3: 14);

dat de hoornen des altaars zouden worden afgehouden, kwam omdat het ware uit het goede daar niet langer werd uitgebeeld; Bethel is het Goddelijk Goede, en wordt daarom “des konings heiligdom” en “het huis des koninkrijks” genoemd (Amos 7: 13). Dat de koningen met olie uit den hoorn gezalfd werden (1 Sam. 16: 1, 13; 1 Kon. 1: 39), beeldde desgelijks het ware uit het goede uit; de olie was het goede (nr. 886), maar de hoorn het ware; het koningschap in den innerlijken zin is een dergelijk ware (nrs. 1728, 2015), dat macht heeft. *Dat de hoorn in den tegenovergestelden zin de macht van het valsche is, dat uit het booze voortkomt*, blijkt uit de navolgende plaatsen; bij Amos:

“Gij, die blijde zijt over een nietig ding; gij die zegt: hebben wij ons niet door onze sterkte hoornen verkregen” (6: 13);

hier staan de hoornen voor de macht van het valsche. Bij Zacharia:

“Ik hief mijne oogen op, en zag; en ziet, er waren *vier hoornen*; en ik zeide tot den engel, die met mij sprak: Wat zijn deze. En hij zeide tot mij: Dit zijn de *hoornen*, welke Jehudah, Israëel en Jeruzalem verstrooid hebben. En Jehovah toonde mij vier smeden; en ik zeide: Wat komen die maken. En Hij zeide, zeggende: *Deze zijn de hoornen*, die Jehudah verstrooid hebben, zoodat geen man zijn hoofd opheft; en deze zijn gekomen om die te verschrikken, om de *hoornen der natiën* neder te werpen, welke den *hoorn* verheven hebben tegen het land van Jehudah, om dat te verstrooien” (1: 18 tot 21);

de hoornen staan voor de macht van het valsche, dat de Kerk verwoest. Bij Ezechiël:

“Gij verdringt met de zijde en met den schouder, en *stoot met uwe hoornen al de zwakken*, totdat gij dezelve naar buiten toe verstrooid hebt” (34: 21),

alwaar gehandeld wordt over de herders, die door valschheden verleiden; de hoornen staan voor de macht van het valsche; de schouder voor alle macht (nr. 1085). Bij Jeremia:

“Jehovah heeft afgebroken, en niet gespaard; en Hij heeft den vijand over u verblijd; *Hij heeft den hoorn uwer tegenpartijders verhoogd*” (Klaagl. 2: 17).

Bij denzelfde:

“*Moabs hoorn* is afgesneden, en zijn arm verbroken” (Jer. 48: 25);

hier staat de hoorn voor het machtige valsche. Bij David:

“Ik zeide tot hen die verheerlijken: Verheerlijkt niet; en *tot de goddeloozen: Verheft den hoorn niet; verheft uwen hoorn niet omhoog*; spreekt niet met stijven hals; ik zal alle *hoornen der goddeloozen* afhouden; *de hoornen des rechtvaardigen* zullen verhoogd worden” (Psalm 75: 5, 6, 11);

de hoornen der goddeloozen staan voor de macht van het valsche uit het booze, de hoornen des rechtvaardigen voor de macht van het ware uit het goede. Bij Daniël:

“Het vierde beest werd gezien, verschrikkelijk en ontzaggeijk, zeer sterk; en het had ijzeren tanden, het at en verbrijzelde, en vertrad het overige met zijne voeten; en *het had tien hoornen*. Ik nam acht op de *hoornen*, en ziet, *een andere kleine* hoorn kwam op tusschen dezelve, en drie uit *de vorige hoornen* werden uitgerukt voor denzelfden; en ziet, in *dienzelfden hoorn* waren oogen als menschenoogen, en een mond, groote dingen sprekende; toen zag ik toe van wege de stem der groote woorden, welke die *hoorn sprak*. Ik wenschte zekerheid omtrent het vierde beest, en aangaande de *tien hoornen*, die op zijn hoofd waren, en *den anderen*, die opkwam, en *voor denwelken drie* afgefallen waren, en aangaande *dienzelfden hoorn*, die oogen had, en eenen mond, die groote dingen sprak; ik had gezien, dat *diezelfde hoorn* krijg voerde tegen de heiligen; en hij zeide: belangende het vierde beest, het zal het vierde rijk op aarde zijn, dat verscheiden zal zijn van alle rijken; en het zal de gansche aarde opeten, en het zal dezelve vertreden, en het zal ze verbrijzelen; belangende de *tien hoornen*: uit dat koninkrijk zullen

tien koningen opstaan, en een ander zal na hen opstaan, en hij zal verscheiden zijn van de vorigen, en hij zal drie koningen vernederen; hij zal woorden spreken tegen den Allerhoogste, en hij zal de heiligen verstoren; daarna zal het oordeel zitten” (7: 7, 8, 11, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26);

hier wordt in den innerlijken zin gehandeld over den ontaarden staat der Kerk. De dingen, die hier door Daniël gezien werden, zooals het beest, de ijzeren tanden, de hoorn waarin oogen waren, en de hoornen die spraken, en zij die krijg voerden met de heiligen, en die welke sprak tegen den Allerhoogste, beteekenen den staat van het valsche en van ketterijen binnen de Kerk. Dat de hoornen het machtige en overheerschende valsche beteekenen, kan alleen al hieruit blijken, dat daaraan oogen worden toegeschreven, dat is, het verstandelijke (nr. 2701), en dat zij spraken, ook tegen den Allerhoogste. Door koninkrijken en koningen worden geen koninkrijken en koningen aangeduid, maar leerstellige dingen van het valsche, zooals kan blijken uit hun beteekenis in het Woord, zijnde de leerstellige dingen van het ware, en in tegenovergestelden zin de leerstellige dingen van het valsche (men zie de nrs. 1672, 2015, 2069, 2547). Elders bij Daniël:

“Door hem werd gezien een ram, staande voor de rivier, *die twee hoornen had*, en die *hoornen* waren *hoog*, maar de eene was honger dan de andere, doch de hoogste kwam in het laatste op. Ik zag, dat de ram *met de hoornen* tegen het westen *stiet*, en tegen het noorden, en tegen het zuiden, zoodat geene beesten voor hem konden bestaan, en er was ook niemand, die uit zijne hand ververloste; maar hij deed naar zijn welgevallen, en hij maakte zich groot. Toen ik dit overleide, ziet, er kwam een geitenbok van het westen over de aangezichten der gansche aarde; die bok had eenen *hoorn tusschen zijne twee oogen*; hij kwam tot den ram, *den heer der hoornen*, en hij liep op hem aan in de grimmigheid zijner sterkte, en stiet hem, en brak *zijne twee hoornen*, en er was geen kracht in den ram, om voor hem te bestaan. Daarna maakte de geitenbok zich uitermate groot, maar toen hij sterk geworden was, *brak de groote hoorn*, en er kwamen op aan deszelfs plaats *vier hoornen*; spoedig kwam uit eenen van die *een hoorn van het kleine voort*, en groeide zeer tegen het zuiden, en tegen het oosten, en tegen het sierlijke; en hij groeide tot aan het heir der hemelen, en hij wierp er sommigen van dat heir, en van de sterren, ter aarde neder, en hij vertrad ze. De ram met de *twee hoornen* zijn de koningen van Medië en Perzië; de bok is de koning van Griekenland; *de vier hoornen*

in de plaats van den eenen zijn vier koninkrijken uit de natie” (8: 1 tot het einde).

Hier wordt in den innerlijken zin gehandeld over den staat van de geestelijke Kerk, die de ram is (nr. 2830), en de staat van die Kerk wordt beschreven, namelijk hoe zij geleidelijk afwijkt en verdraaid wordt. De geitenbok zijn zij, die in het van de naasten lief de gescheiden geloof of in het van het goede gescheiden ware zijn, die zich beginnen te verheffen tegen het goede, tenslotte tegen den Heer. De hoornen van den ram zijn de waarheden van de geestelijke Kerk, zoowel de innerlijke als de uiterlijke; de hoornen van den geitenbok zijn de waarheden, die allengs ontaarden in valschheden. Door de koninkrijken en de koningen, hier vermeld, worden ook geen koninkrijken en koningen aangeduid, maar waarheden en valschheden, zooals daareven gezegd werd; want het Woord des Heeren handelt in zijn wezen niet over wereldsche en aardsche dingen, maar over geestelijke en hemelsche dingen. Bij Johannes:

“Er werd een ander teeken in den hemel gezien; ziet, een groote roode draak, hebbende zeven hoofden, en *tien hoornen*, en op zijne hoofden zeven diademen; zijn staart trok het derde deel der sterren des hemels, en wierp die op de aarde” (Openb. 12: 3, 4);

en elders:

“Ik zag een beest opkomen uit de zee, hebbende zeven hoofden, en *tien hoornen*, en op *zijne hoornen* tien diademen, en op zijne hoofden namen van godslastering; hetzelfde werd gegeven, om den heiligen krijg aan te doen, en om die te overwinnen. Daarna zag ik een ander beest uit de aarde opkomen, en het had *twee hoornen* gelijk een lam” (Openb. 13: 1, 2, 7, 11).

Wederom bij denzelfde:

“Ik zag eene vrouw, zittende op een scharlakenrood beest, dat vol was van namen der godslastering, en had zeven hoofden en *tien hoornen*; zij was het groote Babylon. De zeven hoofden zijn zeven bergen, op welke de vrouw zit, en zij zijn zeven koningen; de *tien hoornen* zijn tien koningen” (Openb. 17: 3, 5, 7, 9, 12, 13).

Het kan duidelijk zijn, dat hier, desgelijks als bij Daniël, door de hoornen de machten van het valsche worden aangeduid.

2833. Dat de woorden: “en Abraham ging, en nam den ram” hun bevrijding beteekenen, door des Heeren Goddelijk Menschelijke, blijkt uit de uitbeelding van Abraham, zijnde hier de Heer ten aanzien van het Goddelijk Menschelijke, want wanneer Jehovah of de Engel van Jehovah met Abraham spreekt, is Jehovah of de Engel van Jehovah het Goddelijke zelf, en Abraham

het Goddelijk Menschelijke. Voorts blijkt het uit de beteekenis van den ram, zijnde de geestelijken (nr. 2830). Hieruit blijkt, dat het gaan van Abraham en het nemen van den ram, in het struweel gevangen met zijn hoornen, de bevrijding van de geestelijken beteekent door het Goddelijk Menschelijke des Heeren. Dat de geestelijken zonder de Komst des Heeren in de wereld nooit behouden hadden kunnen worden, zie men in de nrs. 2661, 2716; en dat hun zaligheid en bevrijding gewerd door het Goddelijk Menschelijke des Heeren, nr. 2716.

2834. Dat de woorden: “en offerde hem ten brandoffer in zijns zoons plaats” hun heiliging en aanneming beteekenen, blijkt uit de beteekenis van ten brandoffer geofferd worden, zijnde geheiligd worden, waarover nr. 2771; en uit de beteekenis van “in zijns zoons plaats”, zijnde de aanneming, namelijk door het Goddelijk Menschelijke des Heeren, zijnde hier Abraham (nr. 2833). De aanneming van de geestelijken wordt aldus beschreven bij Johannes:

“Jezus zeide: Ik ben de wijnstok, gij de ranken; die in Mij blijft, en Ik in hem, die draagt veel vrucht, want zonder Mij kunt gij niets doen”
(15: 5).

Dat de wijnstok de geestelijke Kerk is, zie men in nr. 1069.

2835. Vers 14. *En Abraham noemde den naam van die plaats: Jehovah zal zien, waarom heden ten dage gezegd wordt: Op den berg zal Jehovah zien.* En Abraham noemde den naam van die plaats, beteekent den aard van hun staat krachtens het Goddelijk Menschelijke des Heeren; Jehovah zal zien, beteekent des Heeren Voorzienigheid; waarom heden ten dage gezegd wordt, beteekent het eeuwigdurende; op den berg zal Jehovah zien, beteekent de naastenliefde, door middel waarvan er door den Heer in werd voorzien, dat zij behouden zouden worden.

2836. Dat de woorden: “Abraham noemde den naam van die plaats” den aard van hun staat (namelijk der geestelijken) krachtens het Goddelijk Menschelijke des Heeren beteekenen, blijkt uit de beteekenis van den naam noemen, zijnde weten van welken aard iets is, of de hoedanigheid, waarover de nrs. 144, 145, 1754, 1896, 2009; uit de beteekenis van de plaats, zijnde de staat, waarover de nrs. 1273 tot 1277, 1376 tot 1381, 2625; en uit de uitbeelding van Abraham, zijnde de Heer ten aanzien van het Goddelijk Menschelijke, waarover nr. 2833. Hieruit blijkt duidelijk, dat de woorden: “Abraham noemde den naam van die plaats” den aard van den staat der geestelijken krachtens het Goddelijk Menschelijke des Heeren beteekenen. Dat de geestelijken door de Komst des Heeren in de wereld behouden worden, werd aangetoond in de nrs. 2661, 2716; en dat hun verlichting gewordt door des Heeren Goddelijk

Menschelijke, in nr. 2716; en dat er in voorzien werd, dat zij gered zouden worden, die in het geloof der naastenliefde, dat is, in naastenliefde zijn, volgt in dit vers. Dit is de staat, die door deze woorden wordt aangeduid.

2837. Dat de woorden: “Jehovah zal zien” des Heeren Voorzienigheid beteekenen, blijkt uit de beteekenis van zien, wanneer het Jehovah of den Heer betreft, zijnde voorzien en in iets voorzien, waarover nr. 2807. Dat Jehovah de Heer is, zie men in de nrs. 1343, 1736, 2156, 2329. In den letterlijken zin is dit de benaming van een plaats, doch in den innerlijken zin is het de hoedanigheid van een staat, die beschreven wordt; want tijden en ruimten zijn louter van de natuur; wanneer daarom de zin van de letter des Woords overgaat van de natuur in den Hemel, verdwijnt de natuurlijke voorstelling dier dingen geheel en al, en wordt een daarmede overeenstemmende geestelijke voorstelling.

2838. Dat de woorden: “waarom heden ten dage gezegd wordt” het eeuwigdurende beteekenen, blijkt uit de beteekenis van heden ten dage in het Woord, waarover hetgeen volgt. Meer dan eens leest men in het Woord *tot op dezen dag* of tot heden ten dage, zooals eerder:

“Deze is de vader van Moab, *tot op dezen dag*; en de vader van Ammon, *tot op dezen dag*” (Gen. 19: 37, 38);

en daarna:

“De naam der stad is Beerschebah, *tot op dezen dag*” (Gen. 26: 33).

Voorts:

“De zonen Israëls eten niet de verrukte zenuw, die op het gewricht der heup is, *tot op dezen dag*” (Gen. 32: 32),

alsmede:

“Dit is het gedenkteeken van Rachels graf, *tot op dezen dag*” (Gen. 35: 20).

“Jozef stelde het in tot eene wet, *tot op dezen dag*” (Gen. 47: 26).

In den historischen zin betreffen deze dingen den tijd toen Mozes leefde, maar in den innerlijken zin wordt door “dezen dag” en door “heden ten dage” het altijdurende en eeuwige van een staat aangeduid; dat de dag een staat is, zie men in de nrs. 23, 487, 488, 493, 893; dus ook heden ten dage, zijnde de tegenwoordige tijd. Dat wat van den tijd is in de wereld, is eeuwig in den Hemel; om dit aan te duiden, werd er *heden ten dage* of tot op *dezen dag* aan toegevoegd, ofschoon het hun, die in den historischen zin zijn, toeschijnt, alsof het verder niets inhoudt; iets dergelijks wordt ook elders in het Woord gezegd, zooals in Joz. 4: 9; hfdst. 6: 25; hfdst. 7: 26; Richt. 1: 21,

26, en op andere plaatsen. Dat “heden ten dage” het altijdurende en eeuwige beteekent, kan blijken bij David:

“Ik zal van het besluit verhalen: Jehovah heeft tot Mij gezegd: Gij zijt Mijn Zoon, *heden heb Ik U verwekt*” (Psalm 2: 7),

alwaar heden klaarblijkelijk voor het eeuwige staat. Bij denzelfde:

“O Jehovah, Uw Woord bestaat in der *eeuwigheid* in de hemelen, Uw waarheid is van *geslacht tot geslacht*; Gij hebt de aarde vastgemaakt, en zij blijft staan; naar Uwe gerichten staan zij *heden*” (Psalm 119: 89, 90, 91),

alwaar ook “heden” klaarblijkelijk voor het eeuwige staat. Bij Jeremia:

“Eer Ik U in den buik formeerde, heb Ik U gekend, en eer Gij uit de baarmoeder voortkwaamt, heb Ik U geheiligd; Ik heb U den natiën tot een profet gesteld; Ik heb U *te dezen dage* (heden) over de natiën en over de koninkrijken gesteld; en Ik heb U *heden* gesteld tot eene versterkte stad, en tot eenen ijzeren pilaar, en tot koperen muren” (1: 5, 10, 18);

hier wordt in den zin van de letter gehandeld over Jeremia, maar in den innerlijken zin wordt de Heer bedoeld; “Ik heb U te dezen dage of heden over de natiën en over de koninkrijken gesteld, en Ik heb U heden gesteld tot eene versterkte stad” staat voor: van eeuwigheid aan; met betrekking tot den Heer kan van niets anders dan van het eeuwige gesproken worden. Bij Mozes:

“Gij staat *heden* allen voor Jehovah, uwen God, om over te gaan in het verbond van Jehovah, uwen God, en in Zijnen eed, hetwelk Jehovah, uw God, *heden* met u maakt, opdat Hij u *heden* Zich zelven tot een volk stelle, en Hij u tot een God zij, en niet met ulieden alleen, maar met hen, die *heden* hier met ons voor Jehovah, onzen God, staan, en met hen, die *heden* niet met ons zijn” (Deut. 29: 10, 12, 13, 14, 15).

In den zin van de letter is “heden” hier de tegenwoordige tijd, toen Mozes tot het volk sprak, maar het kan duidelijk zijn, dat dit woord nochtans den toekomstigen tijd en het eeuwigdurende insluit, want een verbond met iemand sluiten, en met hen die daar en niet daar waren, sluit het eeuwigdurende in, en het is het eeuwigdurende zelf, dat in den innerlijken zin bedoeld wordt. Dat “dagelijks” en “heden ten dage” het eeuwigdurende beteekenen, blijkt ook uit het slachtoffer, dat iederen dag geschiedde; dit werd, ter oorzaak van de beteekenis van *dag*, *dagelijks* en *heden ten dage*, een gedurig of eeuwigdurend slachtoffer genoemd (Num. 28: 3, 23; Dan. 8: 13; hfdst. 11: 31; hfdst. 12: 11).

Dit komt nog duidelijker uit in het manna, dat van den hemel regende, waarover aldus bij Mozes:

“Zie, Ik zal brood uit den hemel regenen, en het volk zal uitgaan, en verzamelen een maat *dag voor dag*; en niemand late daarvan overig tot morgen; wat zij daarvan overig lieten, bracht wormen voort, en werd stinkende, behalve hetgeen van den dag vóór den sabbat was” (Exod. 16: 4, 19, 20, 23);

dit kwam, omdat het manna het Goddelijk Menschelijke des Heeren beteekende (Joh. 6: 31, 32, 49, 50, 58); en daar het des Heeren Goddelijk Menschelijke beteekende, beteekende het de hemelsche spijs, die niets anders is dan liefde en naastenliefde, te zamen met de goedheden en waarheden des geloofs. Deze spijs wordt den Engelen in den Hemel elk oogenblik door den Heer gegeven, en dus bij voortduur en tot in eeuwigheid (men zie nr. 2493); dit is het ook, hetgeen in het Gebed des Heeren verstaan wordt onder “Geef ons *heden ons dagelijksch* brood” (Matth. 6: 11; Lukas 11: 3), dat is: elk oogenblik tot in eeuwigheid.

2839. Dat de woorden: “op den berg zal Jehovah zien” de naastenlief de beteekenen, door middel waarvan er door den Heer in werd voorzien, dat zij behouden zouden worden, namelijk de geestelijken, blijkt uit de beteekenis van den berg, zijnde de liefde en de naastenliefde, waarover n. 795, 796, 1430. Dat “Jehovah zal zien” de Voorzienigheid des Heeren beteekent, of datgene, waarin de Heer heeft voorzien, is kort te voren in nr. 2836 gezegd. Hier wordt naastenliefde gezegd, niet liefde, ter oorzaak van het verschil, dat er bestaat tusschen naastenliefde en liefde, waarover nr. 2023. Dat de geestelijken door de naastenliefde worden behouden, niet door het van de naastenliefde gescheiden geloof, blijkt uit vele plaatsen in het Woord. Het is met de naastenliefde en met het geloof aldus gesteld: naastenliefde zonder geloof is niet echte naastenliefde, en geloof zonder naastenliefde is geen geloof. Opdat er naastenliefde zij, moet er geloof zijn, en opdat er geloof zij, moet er naastenliefde zijn; doch het wezenlijke zelf is de naastenliefde, want in geen anderen bodem kan het zaad, dat geloof is, geplant worden. Uit de verbinding van het een met het ander onderling en wederkeerig, bestaat het hemelsche huwelijk, dat is, het Rijk des Heeren. Wanneer in het geloof geen naastenliefde is geplant, is het louter een wetenschap, want het gaat niet verder dan het geheugen, immers, er is geen aandoening van het hart, die ontvangt; doch wanneer het in de naastenliefde is geplant, dat is, in het leven, wordt het inzicht en wijsheid. Naastenliefde zonder geloof, zooals bij kleine kinderen en bij rechtschapen heidenen, is alleen een aardbodem, waarin het

geloof geplant wordt, zoo al niet in het leven van het lichaam, dan toch in het andere leven; men zie de nrs. 1802, 2280, 2290 tot 2309, 2419, 2589 tot 2604.

2840. Vers 15, 16. *En de Engel van Jehovah riep tot Abraham ten tweede male uit den hemel. En Hij zeide: Bij Mij zelven heb Ik gezworen, spreekt Jehovah, daarom dat gij dit woord gedaan hebt, en uwen zoon, uwen eenige, niet onthouden hebt.* De Engel van Jehovah riep tot Abraham ten tweede male uit den hemel, beteekent een nog grooter vertroosting van den Heer uit het Goddelijke; en Hij zeide: Bij Mij zelven heb Ik gezworen, spreekt Jehovah, beteekent de onherroepelijke bevestiging uit het Goddelijke; daarom dat gij dit woord gedaan hebt, beteekent hetgeen volbracht is; en uwen zoon, uwen eenige, niet onthouden hebt, beteekent de vereeniging van het Menschelijke met het Goddelijke door het uiterste der verzoeking.

2841. Dat de woorden: “De Engel van Jehovah riep tot Abraham ten tweede male uit den hemel” een nog grooter vertroosting van den Heer beteekenen, blijkt uit de beteekenis van “roepen uit den hemel” zijnde vertroosten; en uit de beteekenis van den Engel van Jehovah, zijnde het Goddelijk zelf des Heeren, waarover boven in nr. 2821, alwaar dezelfde woorden staan. Dat hier *ten tweede male* wordt gezegd, komt, omdat het een grooter vertroosting is. De eerste vertroosting ligt opgesloten in vers 12, 13, 14, alwaar gehandeld wordt over de Voorzienigheid des Heeren, dat zij uit het menschelijk geslacht, die geestelijken worden genoemd, aangenomen zouden worden. De tweede vertroosting, die grooter is, ligt opgesloten in de volgende verzen, 17, 18, enz. tot het einde, namelijk dat de geestelijken vermenigvuldigd zullen worden als de sterren der hemelen, en als het zand op het strand der zee; en dat niet alleen zij behouden zullen worden, maar ook allen, die in het goede zijn. Deze dingen behoorden tot de liefde des Heeren, en daarom werd Hem daaruit vertroosting; niemand wordt eenige vertroosting dan alleen uit die dingen, welke tot zijne liefde behooren.

2842. Dat de woorden: “en Hij zeide: Bij Mij zelven heb Ik gezworen, spreekt Jehovah” de onherroepelijke bevestiging uit het Goddelijke beteekenen, namelijk aangaande hetgeen volgt, kan blijken uit de beteekenis van “zeggen”, “bij Mijzelven zweren” en van “spreekt Jehovah”, hetgeen alles bevestiging insluit, en wel uit het Goddelijke, dat is, uit Hemzelf. Het Goddelijke kan ook uit geen andere bron dan uit Zichzelf bevestigen, en wat het bevestigt, is onherroepelijk, omdat het de eeuwige waarheid is. Al wat Jehovah of de Heer spreekt, is eeuwige waarheid (Matth. 24: 35), want het komt uit het Zijn zelf van het ware; maar dat Hij het als het ware met een eed bevestigt, zooals hier, en elders in het Woord, is niet hierom, dat het meer waar zij, maar ter

oorzake hiervan dat het gezegd wordt tot dezulken, die het Goddelijk Ware niet ontvangen, wanneer het niet aldus bevestigd is, want zij hebben geen andere voorstelling van Jehovah of van den Heer dan als van een mensch, die iets zeggen kan, en veranderen, zooals vaak in het Woord gelezen wordt; maar in den innerlijken zin is het anders gesteld. Een ieder kan weten, dat Jehovah of de Heer nooit iets met een eed bevestigt, doch wanneer het Goddelijk Ware zelf, en zijn bevestiging, tot een mensch van dien aard nederdaalt, wordt het in iets dergelijks als een eed veranderd. Het is hiermede gesteld als met het verterend vuur en den rook, die op den berg Sinaï verschenen, voor de oogen des volks, toen Jehovah of de Heer nederdaalde (Exod. 19: 18; Deut. 4: 11, 12; hfdst. 5: 19, 20, 21): Zijn heerlijkheid zelve, ja zelfs de Barmhartigheid zelve verscheen aldus voor het volk aldaar, dat in het booze en valsche was; men zie nr. 1861. Desgelijks is het gesteld met vele dingen, waarvan gezegd wordt, dat zij door Jehovah gezegd en gedaan zijn, waarover in het Woord gehandeld wordt. Hieruit kan blijken dat de woorden “Bij Mij zelve heb Ik gezworen, spreekt Jehovah” aanduidend zijn voor de onherroepelijke bevestiging uit het Goddelijke. Dat zweren daar, waar het op Jehovah betrekking heeft, bevestigen beteekent bij een mensch van dien aard, kan blijken uit vele andere plaatsen in het Woord, zooals bij David:

“Jehovah gedenkt Zijns *verbonds* tot in der eeuwigheid, des woords, dat Hij ingesteld heeft, tot in duizend geslachten; dat Hij met Abraham heeft gemaakt, en Zijns *eeds* aan Jischak” (Psalm 105: 8, 9).

Evenzoo is het gesteld met een verbond als met een eed, namelijk dat Jehovah of de Heer niet een verbond aangaat met een mensch, maar dat, wanneer over de verbinding door de liefde en de naastenliefde wordt gehandeld, zich deze ook daadwerkelijk als een verbond voordoet; men zie nr. 1864. Bij denzelfde:

“*Jehovah heeft gezworen*, en het heeft Hem niet berouwd: Gij zijt Priester in eeuwigheid, naar Mijn Woord Malchizedek” (Psalm 110: 4), alwaar sprake is van den Heer; “Jehovah heeft gezworen” staat voor de onherroepelijke bevestiging uit het Goddelijke, hetgeen wil zeggen, dat het een eeuwige waarheid is. Bij denzelfde:

“Ik heb een verbond gemaakt met Mijnen Uitverkorene; Ik heb Mijnen knecht *David gezworen*: Ik zal Uw zaad tot in eeuwigheid bevestigen, en Uwen troon opbouwen van geslacht tot geslacht” (Psalm 89: 4, 5), alwaar eveneens van den Heer sprake is; “een verbond maken met den Uitverkorene”, en “David zweren” staat voor de onherroepelijke bevestiging of eeuwige waarheid; David staat voor den Heer (nr. 1888); een verbond maken geldt het Goddelijk Goede, zweren het Goddelijk Ware. Bij denzelfde:

“Ik zal Mijn verbond niet ontheiligen, en hetgeen uit Mijne lippen
gegaan is, zal Ik niet veranderen; Ik heb eens *gezworen bij Mijne
heiligheid*: Zoo Ik aan David liege” (Psalm 89: 35, 36),

alwaar David eveneens voor den Heer staat; ook hier geldt het verbond
het Goddelijk Goede, en “hetgeen uit de lippen gegaan is” het Goddelijk
Ware, en zulks vanwege het huwelijk van het goede en ware, hetgeen in elke
bijzonderheid des Woords is, waarover de nrs. 683, 793, 801, 2516, 2712. Bij
denzelfde:

*“Jehovah heeft David de waarheid gezworen, waarvan Hij niet wijken
zal: Van de vrucht uws buiks zal Ik u op uwen troon zetten, indien
uwe zonen Mijn verbond zullen houden, en Mijne getuigenis, die Ik
hun leeren zal”* (Psalm 132: 11, 12);

“Jehovah heeft David de waarheid gezworen” staat klaarblijkelijk voor de
bevestiging der eeuwige waarheid, waarom er gezegd wordt “waarvan Hij
niet wijken zal”; dat onder David de Heer wordt verstaan, is gezegd; de eed
gold nochtans David, omdat hij van dien aard was, dat hij geloofde, dat de
bevestiging hemzelf en zijn nageslacht gold, want David was in de eigenliefde
en in de liefde tot zijn nageslacht, en geloofde vandaar dat het hem gold,
namelijk dat, als boven gezegd, zijn zaad tot in eeuwigheid bevestigd zou
worden, en zijn troon van geslacht tot geslacht, terwijl het toch met betrekking
tot den Heer werd gezegd. Bij Jesaja:

“Dit zal Mij zijn als de wateren van Noach, toen Ik *zwoer*, dat de
wateren van Noach niet meer over de aarde zouden gaan; alzoo heb Ik
gezworen, dat Ik niet op u toornen zal” (54: 9),

alwaar zweren staat voor een verbond maken en met een eed bevestigen. Dat
het een verbond was, en niet een eed, zie men in Genesis 9: 11. Bij denzelfde:

*“Jehovah heeft gezworen, zeggende: Indien niet, gelijk Ik gedacht heb,
het alzoo geschiede”* (14: 24).

Bij denzelfde:

*“Jehovah heeft gezworen bij Zijne rechterhand, en bij den arm Zijner
sterkte”* (62: 8).

Bij Jeremia:

“Hooft het woord van Jehovah, gij gansch Jehudah, die in het land
van Egypte woont: Ziet, *Ik heb gezworen bij Mijnen grooten naam*, zegt
Jehovah, zoo Mijn naam met den mond van eenig man van Jehudah
meer zal aangeropen worden, zeggende: Zooals de Heer Jehovih leeft
in het gansche land van Egypte” (44: 26).

Bij denzelfde:

“Ik heb bij Mij zelven gezworen, spreekt Jehovah, dat Bozra worden zal tot eene verlating” (49: 13).

Bij denzelfde:

“Jehovah Zebaoth heeft gezworen bij Zijne ziel: Zoo Ik u niet vullen zal met menschen als met kevers” (51: 14).

Bij Amos:

“De Heer Jehovah heeft gezworen bij Zijne heiligheid, dat er, ziet, dagen zullen komen” (4: 2).

Bij denzelfde:

“Jehovah heeft gezworen bij Jakobs verhevenheid: Zoo Ik al hunne werken in eeuwigheid zal vergeten” (8: 7).

Op deze plaatsen beteekent “Jehovah zwoer bij Zijn rechterhand”, “Zijnen groeten naam”, “bij Zich zelven”, “bij Zijne ziel”, “bij Zijne heiligheid”, “bij Jakobs verhevenheid” de bevestiging, die in Jehovah of den Heer is. Een bevestiging door Jehovah kan niet bestaan dan uit Hemzelf; de rechterhand van Jehovah, de groote naam van Jehovah, de ziel van Jehovah, de heiligheid van Jehovah, de verhevenheid van Jakob, beteekenen het Goddelijk Menschelijke des Heeren; daarbij geschiedde de bevestiging. Dat Jehovah of de Heer zwoer, aan Abraham, Izak en Jakob of aan hun nageslacht het land te geven, beteekent in den innerlijken zin de bevestiging, dat Hij hun, die in liefde tot Hem en geloof in Hem zijn, het Hemelsche Rijk zal geven; het zijn zij, die in den innerlijken zin des Woords verstaan worden onder de zonen en nakomelingen van Abraham, Izak en Jakob, of van de Vaderen, hetgeen ook daadwerkelijk daarmede werd uitgebeeld, dat aan hun nakomelingen het land Kanaän werd gegeven, en dat de Kerk toen bij hen het hemelsche Rijk des Heeren uitbeeldde, zooals ook het land zelf zulks deed. Dat het land, en het land Kanaän in den innerlijken zin het Rijk des Heeren is, zie men in de nrs. 1413, 1437, 1607. Dit is de reden, dat er gezegd wordt bij Mozes:

“Opdat gij de dagen moogt verlengen op den aardbodem, dien Jehovah uwen vaderen gezworen heeft, aan hen en bun zaad te geven; een land, vloeiende van melk en honing; opdat uwe dagen mogen vermenigvuldigd worden, en de dagen uwer zonen, op den aardbodem, dien Jehovah uwen vaderen hun te geven gezworen heeft, gelijk de dagen der hemelen op de aarde” (Deut. 11: 9, 21).

Uit deze plaatsen kan nu blijken dat het zweren van Jehovah aanduidend was voor de bevestiging, en wel voor een onherroepelijke; zooals nog duidelijker blijkt bij Jesaja:

“Ik heb gezworen bij Mij zelven, er is een woord der gerechtigheid uit Mijnen mond gegaan, en het zal niet wederkeeren: dat Mij alle knie zal buigen, alle tong zal zweren” (45: 23).

Bovendien was aan hen, die van de uitbeeldende Joodsche Kerk waren, opgelegd, dat zij wanneer zij eenig verbond met een eed bevestigden, en desgelijks wenschen, alsmede beloften en borgstellingen, zouden zweren bij den naam van Jehovah. Dat zulks aan hen was opgelegd, hoewel het slechts was toegestaan, kwam, omdat aldus ook de bevestiging van den innerlijken mensch zou worden uitgebeeld, zoodat de eeden toenmaals in den naam van Jehovah evenzoo waren als de overige dingen, namelijk van uitbeeldenden aard. Dat het was opgelegd, dat is, toegestaan, blijkt bij Mozes:

“Gij zult Jehovah, uwen God, vreezen, en Hem dienen en gij zult bij Zijnen naam zweren; gij zult andere goden niet navolgen” (Deut. 6: 13, 14).

Elders bij denzelfde:

“Gij zult Jehovah, uwen God, vreezen, gij zult Hem dienen en Hem aanhangen, en bij Zijnen naam zweren” (Deut. 10: 20).

Bij Jesaja:

“Wie zich zegent op aarde, die zegent zich in den God der waarheid, en wie zweert op aarde, die zal zweren bij den God der waarheid” (65: 16).

Bij Jeremia:

“Zoo gij u bekeeren zult, Israël, spreekt Jehovah, bekeer u tot Mij, en zoo gij uwe verfoeiselen van Mijne aangezichten zult wegdoen, zoo zwerf niet om, en zweer: Jehovah leeft in waarheid, in gericht en in gerechtigheid” (4: 1, 2).

Bij denzelfde:

“Indien zij leerende de wegen Mijns volks leeren, om te zweren bij Mijnen naam, en zij zullen in het midden Mijns volks gebouwd worden” (12: 16).

Dat zij ook zwoeren bij den naam van Jehovah, of den Jehovah zwoeren, blijkt bij Jesaja:

“Hoort dit, gij huis van Jakob, die genoemd wordt met den naam van Israël, en uit de wateren van Jehudah voortgekomen zijt, die zweert bij den naam van Jehovah, en den God Israëls vermeld hebt, niet in waarheid, en niet in gerechtigheid” (48: 1).

Bij den zelfde:

“Te dien dage zullen er vijf steden in het land Egypte zijn, sprekende de lippen van Kanaän, en *zwerende Jehovah Zebaoth*” (19: 18).

Bij Jozua:

“De oversten der vergadering *zwoeren* den Gibeonieten *bij Jehovah, den God Israëls*” (9: 18, 19).

Hieruit blijkt, dat het hun was toegestaan te zweren bij den naam van Jehovah, of bij Jehovah, maar het is duidelijk, dat het niets anders was dan een uitbeelding van de bevestiging van den innerlijken mensch. Doch het is bekend, dat innerlijke menschen, dat is, zij die een geweten hebben, het niet van noode hebben, om iets door een eed te bevestigen, en dat zij ook niet bevestigen; eeden geven hun een gevoel van schaamte. Zij kunnen weliswaar met eenige plechtige verzekering zeggen, dat iets zoo is alsmede door redeneeringen de waarheid bevestigen, maar zweren dat het zoo is, kunnen zij niet. Zij hebben een innerlijken band, waardoor zij gebonden worden, namelijk, dien van het geweten. Daaraan nog een uiterlijken band toevoegen, wat de eed is, zou gelijk staan met hen te doen veronderstellen, dat zij niet oprecht van harte zijn. De innerlijke mensch is ook van dien aard, dat hij het liefheeft uit vrijheid te spreken en te handelen, niet echter uit dwang, want bij hen dwingt het innerlijke het uiterlijke, maar niet omgekeerd; daarom zweren zij, die een geweten hebben, niet; en nog minder zij, die een innerlijke gewaarwording van het goede en ware hebben, dat is, de hemelsche menschen; dezen bevestigen zelfs niet eens bij zichzelf en onderling door redeneeringen, maar zeggen alleen, dat het zoo is of niet zoo is (nrs. 202, 337, 2718); deswege zijn dezen nog verder van den eed verwijderd. Hierom, en omdat de eeden tot de uitbeeldingen behoorden, die afgeschafft moesten worden, leerde de Heer, dat men in het geheel niet zweren zou, met de navolgende woorden bij Mattheus:

“Gij hebt gehoord, dat gezegd is: *Gij zult den eed niet breken*, maar gij zult den Heer *uwe eeden* houden. Maar Ik zeg u: *Zweert ganschelijk niet*, noch bij den hemel, omdat hij is de troon Gods, noch bij de aarde, omdat zij is de voetbank Zijner voeten; noch bij Jeruzalem, omdat zij de stad is des groeten Konings; *noch zult gij zweren* bij uw hoofd, omdat gij niet een haar kunt wit of zwart maken; maar laat zijn uw woord ja, ja; neen, neen; wat boven deze is, dat is uit den booze” (5: 33, 34, 35, 36, 37).

Hieronder wordt verstaan, dat men ganschelijk niet zal zweren bij Jehovah, noch bij iets dat tot Jehovah of den Heer behoort.

2843. Dat de woorden: “daarom dat gij dit woord gedaan hebt” beteekenen hetgeen volbracht is, blijkt zonder verklaring.

2844. Dat de woorden: “en uwen zoon, uwen eenige, niet onthouden hebt” de vereeniging van het Menschelijke met het Goddelijke beteekenen door het uiterste der verzoeking, blijkt uit hetgeen boven in nr. 2827 is gezegd, alwaar dezelfde woorden voorkomen, behalve dat hier niet gelezen wordt *van Mij*, waarmede wordt aangeduid, dat er een nog verdere vereeniging zal zijn; dat er steeds een verdere vereeniging was van het Menschelijk Wezen des Heeren met Zijn Goddelijk Wezen, tot de volledige vereeniging toe, zie men in de nrs. 1864, 2033.

2845. Vers 17. *Dat zegenende Ik u zegenen zal, en vermenigvuldigende uw zaad vermenigvuldigende zal, als de sterren der hemelen, en als het zand, dat aan den oever der zee is; en uw zaad zal de poorte uwer vijanden erven.* Dat zegenende Ik u zegenen zal, beteekent de bevruchting uit de aandoening van het ware; vermenigvuldigende zal Ik vermenigvuldigen, beteekent de afleidingen van het daaruit voortvloeiende ware; uw zaad, beteekent de geestelijken, die, in het goede zijnde, behouden worden door het Goddelijk Menschelijke des Heeren; als de sterren der hemelen, beteekent de menigte van erkentnissen van het goede en ware; en als het zand, dat aan den oever der zee is, beteekent de menigte der overeenstemmende wetenschappelijke dingen; en uw zaad zal de poorte uwer vijanden erven, beteekent dat naastenliefde en geloof komen zullen op de plaats, waar eerder het booze en valsche waren.

2846. Dat de woorden: “Dat zegenende Ik u zegenen zal” de bevruchting uit de aandoening van het ware beteekenen, blijkt uit de beteekenis van gezegend worden, zijnde verrijkt worden met het hemelsch en geestelijk goede, waarover de nrs. 981, 1096, 1420, 1422; hier vruchtbaar gemaakt worden uit het goede des geloofs, of, wat hetzelfde is, uit de aandoening van het ware, daar gehandeld wordt over de geestelijken. Hier wordt door Jehovah tot Abraham gezegd: “zegenende zal Ik u zegenen”, en door Abraham wordt de Heer ten aanzien van het Goddelijk Menschelijke uitgebeeld, zooals eerder in dit hoofdstuk. De Heer Zelf kon niet gezegend worden, want Hij is de zegen zelf; maar het wordt gezegd dat Hij gezegend wordt, wanneer er overeenkomstig Zijne liefde overvloed is van diegenen, die behouden worden, en daarom worden dezen hier in den innerlijken zin aangeduid, zooals ook blijkt uit hetgeen onmiddellijk volgt. Bevruchting wordt hier gezegd, omdat het hier betrekking heeft op de aandoening, maar de vermenigvuldiging, zooals nu volgt, heeft betrekking op de daaruit voortvloeiende waarheden.

2847. Dat de woorden: “vermenigvuldigende zal Ik vermenigvuldigen” de afleidingen van het daaruit voortvloeiende ware beteekenen, blijkt uit hetgeen, waarmede “vermenigvuldigd worden” verband houdt, namelijk met het ware, hier dus zijnde de afleidingen van het ware uit de aandoening, zooals kort te voren werd gezegd. Dat “bevruucht worden” betrekking heeft op het goede, en “vermenigvuldigd worden” op het ware, zie men in de nrs. 43, 55, 913, 983.

2848. Dat de woorden: “uw zaad” de geestelijken beteekenen, die, in het goede zijnde, behouden worden door het Goddelijk Menschelijke des Heeren, blijkt uit de beteekenis van het zaad, zijnde het geloof der naastenliefde, waarover de nrs. 1025, 1447, 1610, 1941, of, wat hetzelfde is, zij uit het menschelijk geslacht, die in het geloof der naastenliefde zijn, dat is, de geestelijken. Zij worden ook door den Heer zaad genoemd, en zonen des koninkrijks, bij Mattheus:

“Die het goede zaad zaait, is de Zoon des menschen, maar het zaad zijn de zonen des koninkrijks” (13: 37, 38).

2849. Dat de woorden: “als de sterren der hemelen” de menigte van erkennenissen van het goede en ware beteekenen, blijkt uit de beteekenis der sterren, zijnde de erkennenissen van het goede en ware, waarover de nrs. 1808, 2495. De geestelijken zijn zij, die in het Woord hier en daar met de sterren worden vergeleken, en zulks vanwege de erkennenissen van het goede en ware, die zij hebben; maar de hemelschen worden niet daarmede vergeleken, aangezien dezen geen erkennenissen maar innerlijke gewaarwordingen hebben; en bovendien aangezien de sterren den nacht verlichten, want de geestelijken hebben een licht van den nacht, zooals van de maan en de sterren, in vergelijking met het licht van den dag, waarin de hemelschen zijn; dat de geestelijken vergelijkenderwijze in het duistere zijn, zie men in de nrs. 1043, 2708 in het begin, 2715.

2850. Dat de woorden: “en als het zand, dat aan den oever der zee is” de menigte der overeenstemmende wetenschappelijke dingen beteekenen, blijkt uit de beteekenis der zee, zijnde de wetenschappelijke dingen in het algemeen of de vergadering daarvan, waarover de nrs. 28, 2120; en uit de beteekenis van het zand, zijnde de wetenschappelijke dingen in het bijzonder en elk afzonderlijk. De wetenschappelijke dingen worden met het zand vergeleken, omdat de kleine steentjes, waaruit het zand bestaat, in den innerlijken zin de wetenschappelijke dingen zijn (nrs. 643, 1298). Beide wordt hier gezegd, namelijk dat zij vermenigvuldigd zullen worden als de sterren der hemelen, en als het zand van den oever der zee, omdat de sterren af erkennenissen betrekking hebben op het redelijke, maar het zand van den oever der zee of de wetenschappelijke dingen op het natuurlijke. Wanneer de dingen, die

tot den redelijken mensch behooren, namelijk de goedheden en waarheden der erkentissen, samenstemmen met de dingen die tot den natuurlijken mensch behooren, namelijk met de wetenschappelijke dingen, zoodat zij als een geheel werken, of elkander wederkeerig bevestigen, dan stemmen zij overeen. Tot deze overeenstemming schikt de Heer de redelijke en natuurlijke dingen van den mensch, wanneer Hij hem wederverwekt, of geestelijk maakt. Het is om deze reden, dat zoowel de sterren der hemelen als het zand van den zeeoever hier vermeld worden; anders zou een van beide genoeg geweest zijn.

2851. Dat de woorden: “uw zaad zal de poorte uwer vijanden erven” beteekenen, dat naastenliefde en geloof zullen komen op de plaats, waar eerder het booze en valsche waren, blijkt uit de beteekenis van erven, zijnde het leven des Heeren ontvangen, waarover nr. 2658, hier opvolgen, want wanneer naastenliefde en geloof in de plaats komen waar eerder het booze en valsche was, clan volgt het leven des Heeren op; uit de beteekenis van het zaad, zijnde naastenliefde en geloof, waarover de nrs. 1025, 1447, 1610, 1941; uit de beteekenis van de poort, waarover hetgeen volgt; uit de beteekenis van do vijanden, zijnde de boosheden en valscheden, of, wat hetzelfde is, zij die in het booze en valsche zijn; dezen worden in den innerlijken zin des Woords met vijanden en tegenpartij ders aangeduid. Wat de beteekenis van de *poort* betreft: er zijn in het algemeen twee poorten bij ieder mensch, de Bene komt uit op de hel, en is geopend voor de boosheden en valscheden daarvan; in deze poort zijn helsche geniën en geesten. De tweede poort komt uit op den Hemel, en is geopend voor de goedheden en waarheden daarvan; in deze poort zijn de Engelen. Er is dus een poort, die naar de hel voert, en er is een poort, die naar den Hemel voert. De hellepoort is geopend voor hen, die in het booze en valsche zijn, en alleen door spleten rondom bovenaan komt iets van het licht uit den Hemel binnen, waardoor zij kunnen denken en redeneeren. De poort des Hemels is echter geopend voor hen, die in het goede zijn, en in het ware daarvan. Want er zijn twee wegen, die leiden in het redelijk gemoed van den mensch, een hoogere of innerlijke weg, waardoor het goede en ware binnentreedt van den Heer, en een lagere of uiterlijke weg, waardoor het booze en valsche opkomt uit de hel. Het redelijk gemoed zelf is in het midden, en daarheen strekken zich die wegen uit. Dit gemoed wordt vanwege de goedheden en waarheden, die daarin zijn, in het Woord met een stad vergeleken, en een stad genoemd. En omdat het met een stad wordt vergeleken en een stad genoemd, worden daaraan poorten toegeschreven, en hier en daar wordt beschreven, dat vijanden, dat is, booze geniën en geesten, deze stad belegeren en dat zij haar aanvallen, en dat de Engelen van

den Heer, dat is, dat de Heer haar verdedigt. De helsche geniën en geesten kunnen, met hun boosheden en valschheden, niet verder komen dan tot de lagere of uiterlijke poort, en nooit in de stad. Wanneer zij in de stad of in het redelijk gemoed konden komen, zou het geheel met den mensch gedaan zijn. Maar wanneer zij tot zoover gekomen zijn, dat het hun toeschijnt deze stad stormenderhand ingenomen te hebben, wordt zij gesloten, zoodat het goede en ware niet langer in haar uit den Hemel invloeit, dan alleen, als gezegd, iets daarvan door spleten rondom. Dit is de reden, waarom dezulken niet langer iets van naastenliefde, noch van geloof hebben, maar in het booze het goede stellen, en in het valsche het ware. Dit is ook de reden, waarom zij niet langer waarlijk redelijk zijn, hoewel het hun toeschijnt, zoo te zijn (nrs. 1914, 1944). En dit is de reden, waarom zij “doode menschen” worden genoemd, hoewel zij, gelooven meer levend te zijn dan anderen (nrs. 81, 290 aan het einde); zulks ter oorzake hiervan, dat de poort des Hemels voor hen gesloten is. Dat zij voor hen gesloten is, verschijnt duidelijk en wordt waargenomen in het andere leven; voorts ook anderzijds, dat de poort des Hemels geopend is voor hen, die in het goede en ware zijn. Wat de *poort der vijanden*, waarover in dit vers gehandeld wordt, in het bijzonder betreft, deze is bij den mensch in zijn natuurlijk gemoed. Wanneer de mensch geheel en al natuurlijk of niet wederverwekt is, houden boosheden en valschheden deze poort bezet, of, wat hetzelfde is, vloeien booze geniën en geesten daarin met begeerten van het booze en overredingen van het valsche; men zie de nrs. 687, 697, 1692. Wanneer de mensch echter geestelijk wordt of wederverwekt, worden de boosheden en valschheden, of, wat hetzelfde is, de booze geniën en geesten, van deze poort of van dit gemoed verdreven, en wanneer dezen verdreven zijn, volgen goedheden en waarheden, of naastenliefde en geloof op, hetgeen wordt aangeduid met de woorden: “uw zaad zal de poorte uwer vijanden erven”. Dit geschiedt in het bijzonder met ieder mensch, wanneer hij wederverwekt wordt; desgelijks in het andere leven met hen, die in het Rijk des Heeren komen; en eveneens geschiedt het in het algemeen, of in de Kerk, die uit velen bestaat. Dit werd daarmede uitgebeeld, dat de zonen Israëls de natiën uit het land Kanaän verdreven; dit wordt in den letterlijken zin verstaan onder de woorden “uw zaad zal de poorte der vijanden erven”, maar in den innerlijken zin worden die dingen aangeduid, die gezegd werden. Vandaar werd het in de oude tijden gebruikelijk zoo te spreken bij het zegenen van hen die in het huwelijk traden, zooals ook blijkt uit den zegen van Laban tot zijn zuster Rebekka, toen zij uitgehuwelijkt heenging tot Jischak: “O, onze zuster, wordt gij tot duizenden van tienduizenden, en *uw zaad erve de poort uwer haters*”

(Gen. 24: 60). Dat dergelijke dingen in het Woord worden aangeduid door de poort der vijanden of der haters, kan uit de navolgende plaatsen blijken; bij Jesaja:

“Uw wortel zal Ik door den honger dooden, en uwe overblijfselen zal Ik ombrengen; *huil, gij poort*, schreeuw, gij stad, gij zijt gesmolten, gij gansch Filistea, want van het noorden komt een rook” (14: 30, 31);

den wortel dooden door honger en de overblijfselen ombrengen, staat voor het wegnemen der goedheden en waarheden, welke door den Heer van binnen zijn verborgen; dat deze dingen de overblijfselen zijn, zie men in de nrs. 468, 530, 560, 561, 562, 661, 798, 1050, 1738, 1906, 2284. De poort staat voor den toegang tot de inwendige dingen of tot het redelijk gemoed; de stad voor dat gemoed, of, wat hetzelfde is, voor de goedheden en waarheden aldaar (nrs. 402, 2268, 2450, 2451, 2712); Filistea voor de wetenschap der erkenningen des geloofs, of, wat hetzelfde is, voor hen, die in de wetenschap daarvan zijn, maar niet in de goedheden des geloofs (nrs. 1197, 1198). “Een rook uit het noorden” beteekent, dat uit de hel het valsche komt; dat de rook het valsche uit het booze is, nr. 1861. Bij denzelfde:

“De *stad* der ledigheid zal verbroken worden, elk, huis zal gesloten worden, dat er niemand inkomen kan; er is een klagelijk geroep op de straten, om des wijns wil; alle blijdschap zal verlaten worden, de vreugde des lands zal verbannen zijn; het overgeblevene in de *stad* zal verlating zijn, en de *poort zal met verwoesting geslagen worden*, want het zal alzo wezen in het midden des lands, in het midden der volken” (24: 10, 11, 12, 13);

de stad der ledigheid, die verbroken zal worden, voor het menschelijk gemoed, beroofd van het ware; elk huis dat gesloten zal worden, voor zonder het goede (dat het huis het goede is, nrs. 2233, 2234); klagelijk geroep in de straten om des wijns wil, voor den staat van het valsche (dat roepen betrekking heeft op de valscheden, nr. 2240; dat de wijn het ware is, waarover het geroep gaat, dat er geen is, nrs. 1071, 1798; dat de straten datgene zijn, wat tot de waarheden leidt, nr. 2336); de blijdschap die verlaten zal worden, heeft betrekking op het ware, de vreugde des lands die verbannen is, op het goede. Vandaar blijkt het duidelijk, wat het beteekent, dat het overgeblevene in de stad verlating zal zijn, en dat de poort met verwoesting geslagen zal worden; de poort wordt verwoest genoemd, wanneer niets dan boosheden en valscheden regeeren. Bij Jeremia:

“De wegen Zions treuren, omdat niemand op het vastgestelde feest komt; al *hare poorten zijn verlaten*, hare priesters zuchten, hare

maagden zijn beangst, en zij zelve is in bitterheid; *hare vijanden* zijn ten hoofd geworden, *hare tegenpartijders* zijn gerust; omdat Jehova haar angst heeft aangedaan vanwege de veelheid harer overtredingen; haar kinderkens gaan henen in gevangenis voor den vijand” (Klaagl. 1: 4, 5); de treurende wegen Zions staan voor het niet langer aanwezig zijn van waarheden uit het goede (dat wegen waarheden zijn, nrs. 189, 627, 2333); alle poorten zijn verlaten, voor: alle toegangen zijn ingenomen door valscheden; de tegenpartijders zijn ten hoofd geworden, voor: de boosheden regeergin. Bij denzelfde:

“Jehovah heeft den voormuur en den muur van de dochter Zions doen treuren; zij zijn te zamen verzwakt; *hare poorten zijn in de aarde verzonken*; Hij heeft *hare grendelen* verdorven en gebroken; haar koning en hare vorsten zijn onder de natiën; er is geene wet; hare profeten vinden ook geen gezicht van den Heer; al uwe tegenpartijders hebben hunnen mond geopend over u, zij floten en knersten met de tanden; zij zeiden: Wij hebben haar verslonden; dit is immers de dag, dien wij verwacht hebben; wij hebben gevonden, wij hebben gezien” (Klaagl. 2: 8, 9, 16);

de poorten zijn in de aarde gezonken, beteekent, dat het natuurlijk gemoed door boosheden en valscheden ingenomen is; haar koning en vorsten zijn onder de natiën, wil zeggen, dat de waarheden in valscheden zijn ondergedompeld (dat de koning het ware in het algemeen is, nrs. 1672, 1728, 2015, 2069; dat de vorsten de voornaamste waarheden zijn, nrs. 1482, 2089; en de natiën de boosheden, nrs. 1259, 1260, 1849, 1868, 2588). Bij Mozes:

“Eerre natie van verre, van het einde der aarde, *zal u beangstigen in al uwe poorten*, in uw gansche land; aldus zal *uw vijand* u benauwen” (Deut. 28: 49, 52, 53);

dit behoort onder de vervloekingen, die Mozes aan het volk voorzegde, wanneer zij niet zouden blijven in de geboden en inzettingen; eene natie van verre, van het einde der aarde, staat in den innerlijken zin voor de boosheden en valscheden, of voor hen, die in het booze en valsche zijn; in alle poorten beangstigen, staat voor het goede en ware allen toegang afsluiten. Bij Nahum:

“Ziet, uw volk in het midden van u zijn vrouwen; *de poorten uws land zijn wijd geopend voor de vijanden*, het vuur verteert *uwe grendelen*; schep u wateren ter belegering, versterk uwe vastigheden; ga in de klei, en treed in het aardpek, versterk den ticheloven” (3: 13, 14).

De poorten wijd geopend voor de vijanden, wil zeggen, dat de boosheden de plaats innemen, waar de goedheden moesten zijn. In het Boek der Richteren:

“De wegen hielden op, en zij gingen op paden, zij gingen kromme wegen; de dorpen hielden op in Israël; hij verkoos nieuwe goden, toen was er *krijg tegen de poorten*; werd er een schild gezien, of eene spies, onder de veertig duizenden van Israël” (5: 6, 7, 8);

de profetie van Deborah en Barak; de krijg tegen de poorten staat voor den krijg tegen de goedheden en waarheden. Bij David:

“*Die in de poort wonen*, klappen van mij, die sterken drank drinken, zingen gezangen” (Psalm 59: 13);

die in de poort wonen, staan voor de boosheden en valscheden, alsmede voor de helschen. Bij Ezechiël:

“In de gezichten Gods bracht hij mij *tot den ingang van de binnenpoort*, uitziende naar het noorden, daar zag hij de groote gruwelen van het huis Israëls; ook bracht hij mij tot den *ingang der poort van het huis van Jehovah*, uitziende naar het noorden; ook daar zag hij gruwelen” (8: 3, 6, 14, 15);

de ingang der binnenpoort, uitziende naar het noorden, staat voor de plaats, waar inwendige valscheden zijn; de ingang der poort van het huis van Jehovah, uitziende naar het noorden, voor de inwendige boosheden. Dat er inwendige valscheden en boosheden zijn, en dat er een inwendige sfeer is, waarin zulke geesten en geniën zijn, zie men in de nrs. 2121, 2122, 2123, 2124. Bij David:

“Ziet, de zonen zijn eene bezitting van Jehovah, des buiks vrucht is eene belooning; gelijk de pijlen zijn in de hand eens sterken, zoodanig zijn de zonen der jeugd; welgelukkig is de man, die zijnen pijlkoker met dezelve gevuld heeft; zij zullen niet beschaamd worden, want *zij zullen spreken met de vijanden in de poort*” (Psalm 127: 3, 4, 5);

spreken met de vijanden in de poort, staat voor de boosheden en valscheden niet vreezen, dus ook niet de hel. Bij Jesaja:

“Te dien dage zal Jehovah Zebaoth tot eenen geest des oordeels zijn dien, die ten oordeel zit, en tot eene sterkte tiengenen, *die den strijd afkeeren tot de poort*; en dezen zijn ook dwaas door den wijn, en dolen door sterken drank” (28: 5, 6, 7).

Bij denzelfde:

“Zij zullen uitgeroeid worden, die de menschen zondigen doen door een woord, en *dien strikken leggen, die berispt in de poort*, en die den rechtvaardige doen afwijken naar het ijdele” (29: 20, 21).

Bij denzelfde:

“Elam nam den pijlkoker in den wagen van den mensch, en ruiteren; Kir ontblootte het schild, en de keur uwer dalen was vol wagenen en ruiteren, *zich stellende stelden zij zich aan de poort*, en hij zag te dien dage naar de wapenen van het huis des wouds” (22: 6, 7, 8).

Bij Jeremia:

“Jehudah heeft getreurd, en *hare poorten zijn verzwakt*; zij werden zwart tot de aarde toe, en Jeruzalems geschrei klom op; de voortreffelijken zonden hunne kleinen naar de wateren; zij kwamen tot de grachten, en vonden ook geene wateren” (14: 1, 2, 3).

Bij denzelfde:

“*De ouden houden op van de poort*, de jongeling van hun muziek” (Klaagl. 5: 14).

Hieruit kan blijken, wat de poort der vijanden beteekent, namelijk dat het de hel is, of de helschen, die voortdurend de goedheden en waarheden aanvallen; hun verblijfplaats bij den mensch is, als gezegd, in het natuurlijk gemoed; maar wanneer een mensch van dien aard is, dat hij goedheden en waarheden toelaat, dus de Engelen, worden de helschen door den Heer van die verblijfplaats verjaagd, en eenmaal daarvan verjaagd, wordt de poort des Hemels of de Hemel geopend. Ook deze poort wordt hier en daar in het Woord vermeld, zooals bij Jesaja:

“Een lied in het land van Jehudah: Wij hebben een sterke stad, heil zal Hij stellen tot muren en voorschansen; *doet de poorten open*, dat de rechtvaardige natie inga, welke de getrouwigheden bewaart” (26: 1, 2).

Bij denzelfde:

“Aldus zeide Jehovah tot Zijnen gezalfde, tot Chores, wiens rechterhand Ik heb gevat, om de natiën voor hem te doen nederdalen; en Ik zal de lenden der koningen ontbinden, om voor hem de *deuren* te openen, *en de poorten zullen niet gesloten worden*; Ik zal voor u gaan, en Ik zal hetgeen vol krommingen is recht maken; de *koperen deuren* zal Ik verbreken, en de *ijzeren grendelen* zal Ik in stukken slaan” (45: 1, 2).

Bij denzelfde:

“De zonen der vreemden zullen uwe muren bouwen, en hunne koningen zullen u dienen; *zij zullen uwe poorten steeds opendoen*, zij zullen des daags en des nachts niet toegesloten worden; er zal geen geweld meer gehoord worden in uw land, verwoesting noch verbreking in uwe landpalen; en gij zult uwe muren heil heeten, en *uwe poorten lof*” (60: 10, 11, 18).

Bij denzelfde:

“Gaat door, *gaat door de poorten*, bereidt den weg voor het volk, effent, effent het pad; zegt der dochter van Zion: Zie, uw heil komt” (62: 10, 11, 12).

Bij Micha:

“*Zij zullen doorgaan door de poort*, en door dezelve uittrekken; en hun koning zal voor hen henegaan, en Jehovah in hun begin” (2: 13).

Bij David:

“*Heft uwe hoofden op, gij poorten*, en verheft u, *gij eeuwige deuren*; en de Koning der heerlijkheid zal ingaan; wie is deze Koning der heerlijkheid; Jehovah, sterk en held, Jehovah, held des krijgs; *heft uwe hoofden op, gij poorten*, heft op, *gij eeuwige deuren*” (Psalm 24: 7, 8, 9, 10).

Bij denzelfde:

“O Jeruzalem, roem Jehovah; o Zion, loof uwen God; *want Hij maakt de grendelen uwer poorten vast*; Hij zegent uwe zonen in uw midden” (Psalm 147: 12, 13).

Hieruit blijkt duidelijk, dat de poort des Hemels is, waar de Engelen bij den mensch zijn, dat is, waar de invloed van het goede en ware door den Heer is; en dat er dus, als gezegd, twee poorten zijn; over deze twee poorten zegt de Heer aldus bij Mattheus:

“*Gaat in door de enge poort*; want *wijd is de poort*, en breed is de weg, die tot het verderf leidt, en velen zijn er, die door dezelve ingaan; want de weg is eng en nauw, die tot het leven leidt, en weinigen zijn er, die denzelven vinden” (7: 12, 13, 14; Lukas 13: 23, 24).

Bovendien wordt er veel gehandeld over de poorten tot het Nieuwe Jeruzalem en over de poorten tot den nieuwen tempel bij Ezechiël, ook bij Johannes in de Openbaring, waaronder niets anders verstaan wordt dan de toegang tot den Hemel; men zie hieromtrent Ezech. 40: 6 tot 49; hfdst. 43: 1, 2, 4; hfdst 44: 1, 2, 3; hfdst. 46: 1 tot 9, 12; hfdst. 48: 31, 32, 33, 34; Openb. 21: 12, 13, 21, 25; hfdst. 22: 14; Jesaja 54: 11, 12; vandaar wordt Jeruzalem “poort des volks” genoemd (Micha 1: 9; Obad. vers 13).

2852. Vers 18. *En in uw zaad zullen gezegend worden alle natiën der aarde, naardien gij naar Mijne stem geluisterd hebt.* In uw zaad zullen gezegend worden alle natiën der aarde, beteekent het behoud van allen, die in het goede zijn; naardien gij naar Mijne stem geluisterd hebt, beteekent, door de vereeniging van Zijn Menschelijk Wezen met Zijn Goddelijk Wezen.

2853. Dat de woorden: “In uw zaad zullen gezegend worden alle natiën der aarde” het behoud van allen beteekenen, die in het goede zijn, blijkt uit de

beteekenis van gezegend worden, zijnde verrijkt worden met het hemelsch en geestelijk goede, waarover de nrs. 981, 1096, 1420, 1422; en daar er sprake is van degenen die behouden worden, beteekent gezegend worden hier behouden worden; dat gezegend worden een uitgebreide beteekenis heeft, is bekend; uit de beteekenis van het zaad, zijnde het geloof van de naastenliefde, waarover de nrs. 1025, 1447, 1610; en uit de beteekenis van de natiën der aarde, zijnde diegenen, die in het goede zijn, waarover de nrs. 1159, 1258, 1259, 1260, 1416, 1849. Bovendien ligt in deze woorden ook de navolgende verborgenheid opgesloten: dat door de Kerk (die hier de aarde is, nrs. 662, 1066, 1067, 1262) diegenen behouden worden, die buiten de Kerk zijn, want “uw zaad” is, als gezegd, het geloof der naastenliefde; en geen anderen zijn in het geloof der naastenliefde dan zij die binnen de Kerk zijn, want het geloof der naastenliefde is het aan het goede des levens toegevoegde ware der leer; want het is hiermede aldus gesteld: het Rijk des Heeren op de aarde bestaat uit allen die in het goede zijn, en die, ofschoon over het gansche aardrijk verspreid, nochtans één zijn, en als ledematen één lichaam uitmaken. Van dien aard is het Rijk des Heeren in de Hemelen, alwaar de gansche Hemel éénen mensch voorstelt, die daarom dan ook de Grootste Mensch wordt genoemd (nrs. 684, 1276); en, wat wonderbaarlijk is, en tot dusver onbekend, alle deelen van het menschelijk lichaam stemmen met gezelschappen in den Hemel overeen. Daarom wordt somtijds gezegd, dat sommige gezelschappen tot de streek van het hoofd behooren, sommige tot de streek van het oog, andere tot die van de borst, enzoovoort, over welke overeenstemming, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, afzonderlijk gesproken zal worden. Desgelijks is het gesteld met de Kerk des Heeren op de aarde, alwaar de Kerk is als het hart en de longen, en zij die buiten de Kerk zijn, hebben betrekking op de deelen van het lichaam, die door het hart en de longen worden onderhouden en leven. Hieruit blijkt duidelijk, dat zonder een Kerk ergens op aarde het menschelijk geslacht niet zou kunnen voortbestaan, zooals het lichaam niet zonder hart en longen (men zie de nrs. 468, 637, 931, 2054). Het is om deze reden, dat er, zoo vaak de eene of andere Kerk is voleindigd, dat is, te niet gaat, wijl er geen naastenliefde meer is, door des Heeren Voorzienigheid altijd een nieuwe wordt opgewekt; zooals er, toen de Oudste Kerk, Mensch genaamd, te gronde ging, door den Heer een nieuwe werd geschapen, Noach genaamd, en die de Oude Kerk was, die na den vloed bestond; en toen deze ontaardde, en te niet ging, de uitbeeldende Joodsche en Israëlitische Kerk werd gesticht; en toen deze volslagen was uitgebluscht, de Heer in de wereld kwam, en een nieuwe oprichtte; en zulks ter oorzake hiervan, dat er verbinding zou zijn van den

Hemel met het menschelijk geslacht door middel van de Kerk. Dit is het ook, hetgeen wordt aangeduid door de woorden: “in uw zaad zullen gezegend worden alle natiën der aarde.”

2854. Dat de woorden: “naardien gij naar Mijne stem geluisterd hebt” beteekenen, door de vereeniging van het Menschelijk Wezen des Heeren met Zijn Goddelijk Wezen, kan blijken uit hetgeen voorafgaat, waarvan dit het besluit is. “Naar de stem luisteren” wil zeggen, dat Hij het uiterste der verzoeking onderging, en aldus het Menschelijk met het Goddelijk Wezen vereenigde. Dat de Heer het Menschelijke met het Goddelijke, en het Goddelijke met het Menschelijke vereenigde door voortdurende verzoeking en overwinningen, zie men in de nrs. 1737, 1813; en dat Hij door deze vereeniging het menschelijk geslacht heeft behouden, in de nrs. 1676 aan het einde, 1990, 2016, 2025; alle heil van het menschelijk geslacht komt vandaar. Het is een algemeene opvatting, dat de Vader den Zoon zond, om de allerzwaarste dingen te lijden, tot den kruisdood toe; en dat Hij aldus door de ziening op Zijn lijden en Zijn verdienste, Zich erbarmde over het menschelijk geslacht. Doch een ieder kan weten, dat Jehovah Zich niet door eenige ziening op den Zoon erbarmt, want Hij is de Barmhartigheid zelve, maar dat de verborgenheid van des Heeren Komst in de wereld deze is, dat Hij in Zichzelf vereenigde het Goddelijke met het Menschelijke, en het Menschelijke met het Goddelijke, hetgeen niet anders kon geschieden dan door de allerzwaarste dingen der verzoeking, en dat het heil aldus door deze vereeniging het menschelijk geslacht kon bereiken, waarin niet langer eenig hemelsch en geestelijk, zelfs geen natuurlijk goede overig was; deze vereeniging is het, die hen behoudt, die in het geloof der naastenliefde zijn; het is de Heer Zelf, die zich erbarmt.

2855. Vers 19. *En Abraham keerde weder tot zijne knapen; en zij maakten zich op, en zij gingen te zamen naar Beerschebah; en Abraham woonde te Beerschebah.* Abraham keerde weder tot zijne knapen, beteekent de verbinding wederom met Zijn vorige redelijke; en zij maakten zich op, beteekent een hooger grad van verheffing; en zij gingen te zamen naar Beerschebah, beteekent de voortschrijding in de leer der naastenliefde en des geloofs, welke Goddelijk is, en waaraan de menschelijk redelijke dingen waren toegevoegd; en Abraham woonde te Beerschebah, beteekent, dat de Heer deze leer zelve is.

2856. Dat de woorden: “Abraham keerde weder tot zijne knapen” de verbinding wederom met Zijn vorige redelijke beteekenen, blijkt uit de beteekenis van de knapen, zijnde het vorig of louter menschelijk redelijke, dat dienstbaar moest zijn aan het Goddelijk redelijke, waarover boven de nrs. 2732, 2792; en uit de

beteekenis van “tot hen wederkeeren”, zijnde verbonden worden, waarover eveneens hierboven nr. 2795. Dat de Heer het louter menschelijk redelijke van Zich scheidde, toen Hij de allerzwaarste verzoeken onderging, blijkt uit de verklaring van vers 5 (nrs. 2791, 2792, 2793, 2795); en dat Hij Zich na de verzoeken wederom met dit redelijke vereenigde, blijkt uit hetgeen eerder gezegd is (nr. 2795), en uit deze dingen in dit vers.

2857. Dat de woorden: “en zij maakten zich op” een hooger graad van verheffing beteekenen, blijkt uit de beteekenis van zich opmaken, dat, wanneer het in het Woord vermeld wordt, eenige verheffing is, welke wordt aangeduid (nr. 2401); hier de verheffing van het redelijke na de verzoeking; want na de verzoeken werd het redelijke steeds verheven, en dit geschiedt ook bij den mensch. Iedere verzoeking, waarin de mensch overwint, verheft zijn gemoed en de dingen die des gemoeds zijn, want zij bevestigt de goedheden en waarheden, en voegt er nieuwe aan toe (nrs. 1692, 1717, 1740, 2272).

2858. Dat de woorden: “en zij gingen te zamen naar Beerschebah” de voortschrijding beteekenen in de leer der naastenliefde en des geloofs, welke Goddelijk is, en waaraan de menschelijk redelijke dingen waren toegevoegd, blijkt uit de beteekenis van Beerschebah, zijnde de leer der naastenliefde en des geloofs, welke Goddelijk is, en waaraan de menschelijk redelijke dingen waren toegevoegd, waarover de nrs. 2614, 2723. De menschelijk redelijke dingen worden aangeduid door de knapen (nrs. 2782, 2792, 2856), en dat de leer, waaraan zij werden toegevoegd, Goddelijk was, wordt daarmede aangeduid, dat zij te zamen gingen met Abraham (men zie nr. 2767).

2859. Dat de woorden: “Abraham woonde te Beerschebah” beteekenen, dat de Heer deze leer zelve is, blijkt uit de beteekenis van het wonen, uit de uitbeelding van Abraham, en uit de beteekenis van Beerschebah, waarover eerder en tevens uit hetgeen onmiddellijk voorafgaat. “Wonen in Beerschebah” wil zeggen: in de leer zijn, maar wanneer het op den Heer betrekking heeft, de leer zijn; zooals in den Hemel wonen, wanneer het van den Heer gezegd wordt, niet alleen beteekent dat Hij in den Hemel is, maar ook dat Hij zelf de Hemel is, want Hij is het al van den Hemel (nrs. 551, 552). Dat de Heer het Woord is, is bekend, en aldus is de Heer de leer (nr. 2531), want alle leer is uit het Woord; het al der leer in het Woord is uit den Heer, en is aangaande den Heer. In den innerlijken zin des Woords wordt over niets dan over den Heer en over Zijn Rijk gehandeld, zooals herhaaldelijk is aangetoond. Het is het Goddelijk Menschelijke des Heeren, waarover de innerlijke zin des Woords inzonderheid handelt, en het al der leer in het Woord ten aanzien van den mensch bestaat daarin, Hem te vereeren en Hem lief te hebben.

2860. Vers 20, 21, 22, 23. *En het geschiedde na deze woorden, en men boodschapte Abraham, zeggende: Zie, Milkah, ook zij heeft Nachor uwen broeder zonen gebaar. Uz zijnen eerstgeborene, en Bus zijnen broeder, en Kemuël, den vader van Aram. En Kesed, en Chazo, en Pildasch, en Jidlaf, en Bethuël, En Bethuël verwekte Rebekka; deze acht baarde Milkah aan Nachor, den broeder van Abraham.* Het geschiedde na deze woorden, beteekent hetgeen geschied is met betrekking tot hen die binnen de Kerk zijn; en men boodschapte Abraham, zeggende, beteekent de innerlijke gewaarwording des Heeren; Zie, Milkah, ook zij heeft Nachor uwen broeder zonen gebaar, beteekent hen die buiten de Kerk in broederschap uit het goede zijn; Uz zijnen eerstgeborene, Bus zijnen broeder, en Kemuël, den vader van Aram, en Kesed, en Chazo, en Pildasch, en Jidlaf en Bethuël, beteekenen verschillende godsdienstigheden en de eerediensten daarvan; Bethuël verwekte Rebekka, beteekent uit het goede de aandoening van het ware; deze acht baarde Milkah aan Nachor, den broeder van Abraham, beteekent een tweede klasse van hen, die behouden worden.

2861. Dat de woorden: “Het geschiedde na deze woorden” betedkenen, hetgeen geschied is met betrekking tot hen, die binnen de Kerk zijn, blijkt uit de beteekenis der “woorden”, zijnde dingen. In de oorspronkelijke taal worden dingen woorden genoemd, dus “na deze woorden” wil zeggen na de dingen die geschied zijn. In hetgeen voorafgaat, van vers 13 tot dit vers toe, werd gehandeld over de zaligmaking van de geestelijken door het Goddelijk Menschelijke des Heeren, en wel van hen, die in het goede binnen de Kerk zijn; dezen zijn het, die waarlijk geestelijk kunnen zijn, want zij hebben het Woord, dus de waarheden des geloofs. Door de met het goede des levens verbonden waarheden der leer wordt de mensch geestelijk; al het geestelijke komt daar vandaan. Maar de natiën buiten de Kerk, zijn, aangezien zij het Woord niet hebben, dus niet de waarheden des geloofs zoolang zij in de wereld leven, ofschoon zij in het goede der naastenliefde zijn, nochtans niet waarlijk geestelijk vooraleer zij in de waarheden des geloofs zijn onderwezen. En daar het meerendeel der heidenen in de wereld niet onderwezen kan worden, worden zij, die in onderlinge naastenliefde en in gehoorzaamheid geleefd hebben, door des Heeren Voorzienigheid en Barmhartigheid in het andere leven onderwezen, en dan ontvangen zij de waarheden des geloofs gereedelijk, en worden geestelijk. Dat de staat en het lot der heidenen in het andere leven van dien aard is, zie men in de nrs. 2589 tot 2604. Daar in hetgeen voorafgaat gehandeld werd over hen, die, binnen de Kerk zijnde, door het Goddelijk Menschelijke des Heeren behouden worden, wordt in hetgeen

volgt tot aan het einde van dit hoofdstuk gehandeld over hen, die buiten de Kerk behouden worden, en zij worden aangeduid door hen, die geboren werden aan Nachor, den broeder van Abraham, uit Milkah de echtgenoot, en uit Reümah, het bijwif; ook dit volgt in volgorde. Wie den innerlijken zin van het Woord niet weet, zou meenen, dat deze dingen louter en alleen tot de geslachtstafel van het huis Therach behooren, terwille van Rebekka, die de echtgenoot van Jischak werd, alsmede ter wille van Bethuël, wiens beide kleindochters, Lea en Rachel, de echtgenooten van Jakob werden. Doch, als vaak gezegd en aangetoond, beteekenen alle namen in het Woord dingen (nrs. 1224, 1264, 1876, 1888), en wanneer zij geen dingen beteekenden, zou het Woord niet Goddelijk maar wereldsch zijn. Hieruit kan ook blijken, dat de dingen die volgen, in volgorde betrekking hebben op de geestelijke Kerk des Heeren, maar op die welke bij de heidenen is; en wel door Nachor, den broeder van Abraham, opdat zij, die vanwege het goede in broederschap zijn, mogen worden aangeduid, zooals volgt in nr. 2863.

2862. Dat de woorden: “en men boodschapte Abraham, zeggende” de innerlijke gewaarwording des Heeren beteekenen, kan blijken uit de beteekenis van boodschappen, zijnde denken en overdenken; en van zeggen, zijnde innerlijk gewaarworden, waarover vaak eerder. De overdenking en de innerlijke gewaarwording des Heeren, waarover in den innerlijken zin des Woords gehandeld wordt, kan in de historische vermeldingen niet anders uitgedrukt worden dan door boodschappen en zeggen; op zichzelf genomen is de overdenking en de innerlijke gewaarwording ook een innerlijk kennisgeven en zeggen.

2863. Dat de woorden: “Zie Milkah, ook zij heeft Nachor uwen broeder zonen gebaard” hen beteekenen, die buiten de Kerk in broederschap uit het goede zijn, kan ook blijken uit hetgeen eerder over Milkah en Nachor in de nrs. 1363, 1369, 1370 gezegd is. Want Therach had drie zonen, Abraham, Nachor en Haran, en dat zij andere goden vereerden, zie men in nr. 1356. Milkah, die Nachors echtgenoot werd, was de dochter van Haran, (nr. 2369); en Haran stierf over de aangezichten van Therach in Ur der Chaldeën (nrs. 1365, 1366, 1367, 1368). Hieruit kan blijken, wat door Milkah en Nachor wordt aangeduid, namelijk door Milkah het ware dier natiën, en door Nachor het goede. Dat er bij de heidenen waarheden zijn, kan uit vele dingen blijken; want het is bekend, dat er oudtijds bij de heidenen wijsheid en inzicht was, zooals dat zij éénen God erkenden, en over Hem op een heilige wijze schreven; ook dat zij de onsterfelijkheid der ziel erkenden, en een leven na den dood, voorts ook de gelukzaligheid der goeden en de rampzaligheid der boozen; en verder dat zij

de voorschriften der Tien Geboden tot wet hadden, namelijk dat God vereerd moest worden, dat ouders geëerd moesten worden, dat men niet zou dooden, stelen, echtbreken, en dat men het goed van anderen niet zou begeeren; ook waren zij er niet mede tevreden in uiterlijke dingen van dien aard te zijn, maar zij wilden zoo in innerlijke dingen zijn. Evenzoo is het heden ten dage; de hoogerstaande heidenen uit alle deelen van het aardrijk, spreken over dergelijke dingen somtijds beter dan de Christenen, en ook spreken zij niet alleen beter daarover, maar zij leven dienovereenkomstig. Deze en vele andere waarheden zijn bij de heidenen, en verbinden zich met het goede, dat zij van den Heer hebben; en door de verbinding daarvan zijn zij in een staat om nog meer waarheden te ontvangen, daar de eene waarheid de andere erkent, en zij zich gereedelijk verzelschappen, want zij houden verband met en zijn verwant aan elkander. Dit is de reden, dat zij, die in het goede waren in de wereld, gereedelijk de waarheden des geloofs ontvangen in het andere leven; de valscheden die bij hen zijn, verbinden zich niet met het goede, doch passen er zich slechts bij aan, maar zoo, dat zij daarvan gescheiden kunnen worden; hetgeen verbonden is, blijft, maar hetgeen is aangepast, wordt gescheiden, en het wordt gescheiden, wanneer zij de waarheden des geloofs leeren en opnemen. Al het ware des geloofs verwijdert en scheidt het valsche, zoodat men er ten slotte van gruwet en het schuwet. Hieruit kan nu blijken, wie er door de zonen, die Milkah aan Nachor, den broeder van Abraham baarde, worden aangeduid, namelijk zij, die buiten de Kerk in broederschap zijn uit het goede.

2864. Dat de woorden: “Uz zijnen eerstgeborene, en Bus zijnen broeder, en Kemuël, den vader van Aram, en Kesed, en Chazo, en Pildasch, en Jidlaf, en Bethuël”, verschillende godsdienstigheden en de eerediensten daarvan beteekenen, kan hieruit blijken, dat namen, als gezegd, dingen beteekenen. De dingen, die deze namen beteekenen, zijn godsdienstigheden en de eerediensten daarvan, zooals ook door de namen worden aangeduid, die men leest in hfdst. 5 en 11 van Genesis. Wat elk dezer namen en elk dezer zonen hier echter beteekent, kan niet zoo gezegd worden, daar zij alleen maar genoemd worden. Uz en Bus worden ook genoemd bij Jeremia hfdst. 25: 20, 23, maar naast verschillende andere namen; Uz ook in Klaagl. 4: 21; Job 1: 1; over hem is gehandeld in Gen. 10: 23, nrs. 1233, 1234.

2865. Dat de woorden: “en Bethuël verwekte Rebekka” hun aandoening van het ware uit het goede beteekenen, kan blijken uit de uitbeelding van Bethuël en Rebekka, waarover het volgende 24ste hoofdstuk.

2866. Dat de woorden: “deze acht baarde Milkah aan Nachor, den broeder van Abraham” een tweede klasse beteekenen van hen, die behouden werden, blijkt uit de beteekenis van acht, en dat wederom gezegd wordt, dat Milkah aan Nachor, den broeder van Abraham, baarde. Omdat de achtste dag de eerste dag van de volgende week is, beteekent acht iets, dat onderscheiden is van het vorige (men zie nr. 2044), vandaar hier een andere klasse, en ter wille van deze beteekenis werd het getal toegevoegd. Dat Milkah hen aan Nachor, den broeder van Abraham baarde, beteekent diegenen buiten de Kerk, die in broederschap uit het goede zijn, als boven in de nrs. 2863, 2865 is aangetoond; hier beteekent het, zijnde het besluit, hetzelfde, en daarenboven, dat zij behouden worden.

2867. Vers 24. *En zijn bijwijf, en haar naam was Reümah, en zij ook baarde, Thebach, en Gacham, en Thachasch, en Maächah.* Zijn bijwijf, en haar naam was Reümah, beteekent de heidenen, die in afgodendienst en in het goede zijn; en ook zij baarde, Thebach, en Gacham, en Thachasch, en Maächah, beteekent hun verschillende godsdienstigheden; dezen vormen de derde klasse van geestelijken, die behouden worden.

2868. Dat de woorden: “Zijn bijwijf, en haar naam was Reümah” de heidenen beteekenen, die in afgodendienst en in het goede zijn, kan blijken uit hetgeen voorafgaat; want in de eerste plaats staan de heidenen, die zijn aangeduid door hen die aan Nachor geboren zijn uit de echtgenoot, in de laatste plaats die, welke geboren zijn uit het bijwijf. Die uit de echtgenoot geboren werden, waren, als aangetoond, diegenen buiten de Kerk, die in broederschap uit het goede zijn (nr. 2863); dezen zijn diegenen buiten de Kerk, die in afgodendienst en in het goede zijn, aldus zijn dezen niet uit zulk een wettig bed als genen. Nochtans zijn zij als gewettigd, want toentertijd werden de kinderen, geboren uit dienstmaagden, als wettig aangenomen, zooals blijken kan uit de zonen van Jakob, die geboren werden uit de dienstmaagden Bilha en Zilpa (Gen. 30: 4 tot 12), uit wie evenzeer stammen voortkwamen als uit hen die geboren waren uit Lea en Rachel, en wel zonder onderscheid. Maar dat er nochtans een onderscheid is, kan blijken uit Genesis hfdst. 33: 1, 2, 6, 7. De dienstmaagden, die toenmaals aan den echtgenoot door de echtgenoot werden gegeven ter wille van het voortbrengen van kinderen, werden bijwijven genoemd, zooals duidelijk blijkt uit Bilha, de dienstmaagd van Rachel, die ook Jakobs bijwijf wordt genoemd (Gen. 35: 22). Dat uit dienstmaagden of bijwijven kinderen voortgebracht zouden worden, werd toentertijd geduld, opdat diegenen die buiten de Kerk zijn, uitgebeeld zouden worden, voorts ook diegenen, die in een lageren graad zijn binnen de Kerk. Dat gezegd wordt “haar naam was

Reümah”, sluit haar hoedanigheid in (nrs. 1896, 2009), hier verhooging, hetgeen door Reümah wordt aangeduid. Over den staat en het lot der natiën en der volken, die buiten de Kerk zijn, zie men de nrs. 593, 932, 1032, 1059, 1327, 1328, 1366, 2049, 2051, 2284, 2589 tot 2604.

2869. Dat de woorden: “en zij ook baarde, Thebach, en Gacham, en Thachasch en Maächah”, hun verschillende godsdienstigheden en de eerediensten daarvan beteekenen, en dat dezen de derde klasse van geestelijken vormen, die behouden worden, kan blijken uit hetgeen boven in de nrs. 2864, 2866, 2868 is gezegd.

Over het vrije van den mensch.

2870. *Weinigen weten wat het vrije is, en wat het onvrije. Al datgene, wat tot eenige liefde en de beking daarvan behoort, schijnt het vrije, en hetgeen daartegen indruischt het onvrije. Hetgeen tot de eigen- en wereldliefde en hare begeerten behoort, verschijnt den mensch als het vrije, maar het is het helsche vrije; doch hetgeen tot de liefde tot den Heer en tot de liefde jegens den naaste behoort, bijgevolg tot de liefde van het goede en ware, is het vrije zelf, en is het hemelsche vrije.*

2871. *De helsche geesten weten niet, dat er een ander vrije is dan dat, hetwelk tot de eigen- en wereldliefde behoort, dat is van de begeerten om te heerschen, te vervolgen, en al diegenen te haten die niet dienen, een ieder te martelen, ten eigen bate het heele te vernietigen, zoo zij maar konden, al wat eens anders is weg te nemen en voor zichzelf op te eischen. Wanneer zij in deze en dergelijke dingen zijn, zijn zij in hun vrije, want in hun verlustiging. Hun leven bestaat dermate in dit vrije, dat wanneer dit hun werd afgenomen, hun niet meer leven zou overblijven dan dat van een pasgeboren kind. Dit werd ook proefondervindelijk aangetoond. Een zekere booze geest was in de overreding, dat dergelijke dingen van hem konden worden weggenomen, en dat hij op deze wijze in den Hemel zou kunnen komen, bijgevolg, dat zijn leven op wonderbaarlijke wijze omgezet zou kunnen worden in een hemelsch leven; vandaar werden deze liefden met haar begeerten van hem afgenomen — hetgeen in het andere leven geschiedt door afscheiding van de anderen — en hij verscheen toen kennelijk als een klein kind, spartelend met de handen, die hij nauwelijks kon bewegen, en hij was tevens in een staat van nog minder te kunnen denken dan een klein kind, van hoegenaamd niets te kunnen spreken noch te weten; doch hij werd spoedig weer teruggebracht in zijn verlustiging, en aldus in zijn vrije. Hieruit blijkt duidelijk, dat het hem, die zich uit eigen- en wereldliefde en bijgevolg in het vrije daarvan een leven heeft eigen gemaakt, onmogelijk is, in den Hemel te komen, want*

wanneer dat leven van zoo iemand werd afgenomen, zou hij niets van gedachte en wil overhouden. 2872. Het hemelsche vrije is echter dat, hetwelk van den Heer komt, en waarin zich alle Engelen bevinden, die in de Hemelen zijn; het is, als gezegd, het vrije van de liefde tot den Heer en van de wederkeerige liefde, en dus van de aandoening van het goede en ware. Van welken aard dit vrije is, kan hieruit blijken, dat een ieder, die hierin is, zijn zaligheid en geluk aan den ander mededeelt uit de binnenste aandoening, en dat het hem een zaligheid en geluk is, dat hij dit kan mededeelen. En omdat de gezamenlijke Hemel van dien aard is, volgt daaruit, dat een ieder het middelpunt der zaligheden en geluksgevoelens van allen is, en dat alle tevens tot een ieder afzonderlijk behooren. De mededeeling zelve geschiedt door den Heer, door middel van wonderbaarlijke invloeden in een onbegrijpelijken vorm, die de vorm des Hemels is. Hieruit kan blijken, wat het hemelsche vrije is, en dat het van den Heer alleen is.

2873. Hoe ver het hemelsche vrije (dat uit de aandoening van het goede en ware voortkomt) van het hellsche vrije (dat uit de aandoening van het booze en valsche voortkomt) verwijderd is, kan hieruit blijken, dat wanneer de Engelen, die in de Hemelen zijn, alleen maar aan een dergelijk vrije denken, dat uit de aandoening van het booze en valsche voortkomt — of, wat hetzelfde is, uit de begeerten der eigen- en wereldliefde — zij terstond door een inwendige pijn worden aangegrepen; en anderzijds: dat wanneer de booze geesten alleen maar denken aan het vrije, dat uit de aandoening van het goede en ware voortkomt — of, wat hetzelfde is, uit de verlangens der wederkeerige liefde — zij terstond in angsten geraken. En, hetgeen wonderbaarlijk is: het eene vrije is zoozeer aan het andere tegenovergesteld, dat het vrije der eigen- en wereldliefde de hel is voor der goede geesten; en omgekeerd het vrije der liefde tot den Heer en de wederkeerige liefde de hel is voor de booze geesten. Vandaar zijn allen in het andere leven onderscheiden overeenkomstig hun liefden en aandoeningen, bijgevolg overeenkomstig de verlustigingen des levens, hetgeen hetzelfde is als overeenkomstig de levens; want de levens zijn niets anders dan verlustigingen, en deze zijn niets anders dan aandoeningen, die tot de liefden behooren.

2874. Hieruit blijkt nu duidelijk, wat het vrije is, namelijk dat het bestaat in het denken en willen uit aandoening, en dat het vrije zoodanig is, als de aandoening is, voorts dat het eene vrije hellsch is, en het andere vrije hemelsch is; en dat het hellsche vrije van de hel komt, doch het hemelsche vrije van den Heer. Ook blijkt duidelijk, dat zij die in het hellsche vrije zijn, niet in het hemelsche vrije kunnen komen (zulks zou zijn van de hel in den Hemel komen), tenzij het al van hun leven van hen werd afgenomen; voorts dat niemand in het hemelsche vrije kan komen, dan alleen door hervorming door den Heer, en dat hij dan wordt ingeleid

door de aandoening van het goede en ware, dat is, door het goede des levens, waarin het ware der leer wordt ingeplant.

2875. Het goede des levens of de aandoening van het goede wordt door den Heer langs een innerlijken weg ingegeven, zonder dat de mensch er in het minst iets van weet; het ware der leer echter, of des geloofs, langs een uiterlijken weg, en in zijn geheugen weggelegd, van waaruit het door den Heer op zijn tijd en in zijn volgorde te voorschijn wordt geroepen, en met de aandoening van het goede wordt verbonden. Dit geschiedt in het vrije van den mensch, want het vrije van den mensch komt, als gezegd, uit de aandoening voort. Van dien aard is de inzaaiing en inworteling van het geloof. Al wat in het vrije geschiedt, wordt verbonden, maar wat onder dwang geschiedt, wordt niet verbonden; hetgeen hieruit kan blijken, dat nooit ofte nimmer iets verbonden kan worden, dan alleen door datgene, waardoor het wordt aangedaan; de aandoening is het opnemende zelf. Iets opnemen tegen de aandoening in, is tegen het leven. Hieruit blijkt duidelijk, dat het ware der leer of des geloofs alleen kan opgenomen worden door de aandoening daarvan; maar zooals de aandoening is, is de opname. Het is slechts de aandoening van het ware en goede, welke het ware des geloofs opneemt, want zij stemmen samen, en omdat zij samenstemmen, verbinden zij zich.

2876. Aangezien niemand hervormd kan worden dan alleen in het vrije, wordt het vrije den mensch nooit afgenomen, al moge het ook zoo schijnen; ³⁾ het is een eeuwige wet, dat een ieder in het vrije zij ten aanzien van de inwendige dingen, dat is, ten aanzien van de aandoeningen en gedachten, opdat daarin de aandoening van het goede en ware kan worden neergelegd.

2877. Zoo vaak de aandoening van het ware en de aandoening van het goede door den Heer wordt ingegeven — hetgeen geschiedt wanneer de mensch er niet in het minst iets van weet, voorts in het vrije, want uit aandoening — vervult hij zich met het ware en doet hij het goede, want al wat uit de aandoening geschiedt, is, als gezegd, het vrije; en dan verbindt zich het ware, dat des geloofs is, met het goede dat der naastenliefde is. Wanneer de mensch het vrije niet had in al wat hij denkt en wil, zou nooit aan iemand door den Heer het vrije om het ware te denken en het goede te willen kunnen worden ingegeven; want de mensch moet, opdat hij hervormd worde, het ware als uit zichzelf denken, en het goede als uit zichzelf doen, en hetgeen als uit zichzelf is gedaan, is in het vrije gedaan; anders zou er nooit eenige hervorming noch wederverwekking zijn.

---

3 AANTEEKENING VAN DEN VERTALER: In plaats van *quantum* *apparet* lezen wij *quantumvis* *apparet*.

2878. *Er zijn ontelbare redenen, waardoor en ter wille waarvan de mensch gaarne het ware leert en het goede wil; zeer vele redenen komen uit de wereld voort, zeer vele ook uit het lichaam; en dan somtijds niet terwille van den Hemel, nog minder ter wille van den Heer. De mensch wordt aldus door middel van aandoeningen door den Heer in het ware en goede geleid, en de eene mensch gansch anders dan de ander, een ieder overeenkomstig zijn gemoedsaard, aangeboren en verworven; en daar hij voortdurend door aandoeningen in het ware en goede wordt binnengeleid, en aldus voortdurend door het vrije, en tenslotte in de aandoeningen van het geestelijk ware en geestelijk goede, weet de Heer alleen die tijden en die staten, en Hij alleen beschikt en regeert ze naar den aard en het leven van een ieder; hieruit blijkt, waarom de mensch het vrije heeft.*

2879. *De Heer vloeit door het binnenste van den mensch met het goede in, en verbindt aldaar het ware daarmede; hun wortel moet in het binnenste zijn; wanneer de mensch niet van binnen in het vrije is ten aanzien van alle aandoeningen en ten aanzien van alle gedachten, kan hij nooit zoo beschikt worden, dat het goede en ware eenigen wortel kan schieten.*

2880. *Niets anders verschijnt den mensch als het zijne (of, wat hetzelfde is, als zijn eigene) dan hetgeen uit het vrije voortvloeit; de reden hiervan is deze, dat alle aandoening, die der liefde is, zijn eigenlijke leven is; en uit aandoening handelen is uit het leven handelen, dat is, uit zichzelf, dus uit het zijne, of, wat hetzelfde is, uit het eigene. Opdat derhalve de mensch een hemelsch eigene ontvange, zooals de Engelen in den Hemel dat eigene hebben, wordt de mensch in het vrije gehouden, en door middel van het vrije wordt hij aldus, als gezegd, binnengeleid. Het kan een ieder bekend zijn, dat den Heer uit het vrije vereeren verschijnt als uit zichzelf of uit het eigene gedaan, maar dat den Heer vereeren uit dwang niet uit zichzelf is, maar onder een kracht van buitenaf of van elders vandaan, hem aandrijvende om dat te doen; derhalve dat de eeredienst uit het vrije de eeredienst zelf is, en dat de eeredienst onder dwang geen eeredienst is.*

2881. *Wanneer de mensch door dwang hervormd kon worden, zou er geen mensch in de gansche wereld zijn, die niet behouden zou worden; want niets zou voor den Heer gemakkelijker zijn, dan den mensch te dwingen om Hem te vreezen, Hem te vereeren, ja zelfs om Hem als het ware lief te hebben; er zijn ontelbare middelen daartoe. Maar daar dat, wat onder dwang gebeurt, niet verbonden wordt, en dus niet wordt toegeëigend, staat het derhalve allerverst van den Heer af, om iemand te dwingen. Zoolang een mensch in worstelingen is, of een van de strijdende Kerk is, lijkt het alsof de Heer den mensch dwingt, en dat hij dus het vrije niet heeft, want hij strijdt dan voortdurend tegen de eigen- en wereldliefde, dus tegen het vrije, waarin hij was geboren en waarin hij is opgegroeid; vandaar, dat het zoo*

lijkt. Maar dat het vrije in de worstelingen, waarin hij overwint, sterker is dan buiten de worstelingen — doch een vrije niet uit hemzelf maar van den Heer, en nochtans in schijn als van hemzelf — zie men in de nrs. 1937, 1947.

2882. Voornamelijk daarom gelooft de mensch het vrije niet te hebben, omdat hij weet, dat hij uit zichzelf het goede niet doen en het ware niet denken kan. Maar laat hij niet gelooven, dat iemand ooit uit zichzelf eenig vrije heeft of had om het ware te denken en het goede te doen, zelfs de mensch niet die vanwege de ongereptheid waarin hij was, een gelijkenis en een beeld Gods werd genoemd; maar het vrije om het ware te denken dat des geloofs is, en om het goede te doen, dat der naastenliefde is, vloeit geheel van den Heer in. De Heer is het Goede zelf en het Ware zelf, vandaar de fontein. Alle Engelen zijn in zulk een vrije, ja in de innerlijke gewaarwording zelve, dat het zoo is. De binnenste Engelen worden innerlijk gewaar, hoeveel van den Heer is, en hoeveel van henzelven; en voor zooveel het van den Heer is, zijn zij in de gelukzaligheid, maar voor zooveel het van henzelven is, zijn zij niet in de gelukzaligheid.

2883. Opdat derhalve de mensch het hemelsch eigene ontvangt, moet hij het goede uit zichzelf doen, en het ware uit zichzelf denken, maar toch moet hij weten, en wanneer hij hervormd is, denken en gelooven, dat al het goede en al het ware van den Heer is, ook ten aanzien van het allergeeringste, en zulks omdat het zoo is; maar dat het den mensch gegeven wordt te meenen, dat het uit hemzelf is, geschiedt, opdat het goede en ware als zijn eigene wordt.

2884. Het vrije der eigen- en wereldliefde, en van haar begeerten, is alles behalve het vrije; het is volslagen het slaafsche; maar toch wordt het het vrije genoemd, zooals liefde, aandoening en verlustiging in beiderlei zin wordt genomen; en toch is de eigen- en wereldliefde alles behalve liefde, zijnde haat, bijgevolg evenzoo de aandoening en de verlustiging daarvan; zij worden zoo genoemd naar hetgeen zij schijnen, niet naar hetgeen zij zijn.

2885. Niemand kan weten wat het slaafsche en wat het vrije is, wanneer hij niet den oorsprong van het een en van het ander kent (hetgeen ook niemand weten kan dan alleen uit het Woord), en wanneer hij niet weet, hoe het gesteld is met den mensch ten aanzien van zijne aandoeningen, die tot zijn wil behooren, en ten aanzien van zijn gedachten, die tot zijn verstand behooren.

2886. Het is met den mensch ten aanzien van zijn aandoeningen en ten aanzien van zijn gedachten aldus gesteld: niemand, wie hij ook zijn mag, hij zij mensch, of geest, of Engel, kan uit zichzelf willen en denken, maar doet het uit anderen, en ook kunnen deze anderen het niet uit zichzelf, maar allen doen het wederom uit anderen, en zoo voort; aldus elkeen afzonderlijk uit het Eerste des levens, en dit is de Heer. Dat wat verbandloos is, bestaat niet; de boosheden en valscheden

houden verband met de hellen; daarvandaan hebben zij, die in boosheden en valschheden zijn, hun willen en denken, en daarvandaan hebben zij hun liefde, aandoening en verlustiging, bijgevolg hun vrije. Maar de goedheden en waarheden houden verband met den Hemel; daarvandaan hebben zij die daarin zijn, hun willen en denken en daarvandaan hun liefde, aandoening en verlustiging, bijgevolg hun vrije. Hieruit kan blijken, vanwaar het eene vrije komt, en vanwaar het andere vrije. Dat het hiermede zoo gesteld is, is in het andere leven overbekend, maar heden ten dage in de wereld volslagen onbekend.

2887. *Bij den mensch zijn steeds booze geesten, en Engelen; door de geesten heeft hij gemeenschap met de hellen, en door de Engelen met de Hemelen. Indien deze geesten en Engelen van hem werden weggenomen, zou hij terstond zonder willen en zonder denken zijn, dus geen leven hebben; dat dit zoo is, mag tegenstrijdig lijken, maar het is de volste waarheid; doch over de geesten en Engelen bij den mensch zal, door des Heeren Goddelijke Barmhartigheid, elders gesproken worden.*

2888. *Het is aldus gesteld met het leven van een ieder, zoowel van den mensch als van den geest, alsmede van den Engel, dat het alleen door den Heer invloeit, die het Leven zelf is, en Zichzelf uitstort door den ganschen Hemel, ook door de hel, dus in ieder afzonderlijk, en wel in een onbegrijpelijke orde en opeenvolging; maar het leven, dat invloeit, wordt door een ieder overeenkomstig zijn gemoedsaard opgenomen. Het goede en ware wordt als goed en waar opgenomen door de goeden, maar het goede en ware wordt als boos en valsch opgenomen door de boozen, en wordt ook bij hen in het booze en valsche verkeerd. Het is daar vergelijkenderwijs mede gesteld als met het licht der zon, dat zich in alle voorwerpen van het aardrijk uitstort, maar opgenomen wordt overeenkomstig de hoedanigheid van elk voorwerp, en van een schoone kleur wordt in schoone vormen, en van een leelijke kleur in leelijke vormen. In de wereld is dit een verborgenheid, maar in het andere leven is niets beter bekend. Opdat ik zou weten, dat de invloed van dien aard is, werd het mij gegeven te spreken met de geesten en Engelen, die bij mij waren, en ook den invloed te voelen en waar te nemen, en wel zoo vaak, dat ik het aantal malen niet kan bepalen; maar ik weet, dat de begoocheling de overhand zal nemen, namelijk dat men zal gelooven, uit zichzelf te willen, en uit zichzelf te denken, en aldus uit zichzelf het leven te hebben, terwijl toch niets minder waar is.*

2889. *De booze geesten kunnen op geenerlei wijze vatten, dat zij niet uit zichzelf leven, en dat zij slechts organen des levens zijn, nog minder dat er geen leven is dan hetgeen uit het goede en ware voortkomt; nog veel minder, dat zij niet beginnen te leven vooraleer het leven der begeerten van het booze en der overredingen van het*

valsche, waarin zij zijn, is uitgebluscht. Zij gelooven, dat er, wanneer zij daarvan beroofd werden, niets van het leven zou kunnen overblijven; terwijl het er toch zoo mede gesteld is, dat wanneer zij het leven der begeerten van het booze en der overredingen van het valsche verloren hadden, zij eerst dan zouden beginnen te leven; en dat de Heer, met het goede en ware, waarin het leven eenig en alleen bestaat, niet eerder opgenomen wordt; en dat dan het inzicht en de wijsheid, en dus het eigenlijke leven zelf, invloeit, en daarna tot in het onmetelijke toeneemt; en zulks met verlustiging, zaligheid en geluk, dus met de binnenste vreugde, en wel met onuitsprekelijke verscheidenheid tot in eeuwigheid.

2890. De booze geesten, die bij den mensch zijn, en door wie hij gemeenschap heeft met de hel, beschouwen hem niet anders dan als een geringen slaaf, want zij storten in hem hun begeerten en hun overredingen, en leiden hem aldus waarheen zij willen. Maar de Engelen, door wie de mensch gemeenschap heeft met den Hemel, beschouwen hem als een broeder, en geven hem de aandoeningen van het goede en ware in, en leiden hem aldus door het vrije, niet waarheen zij willen, maar waarheen het den Heer behaagt. Hieruit kan blijken, van welken aard het eene is, en van welken aard het andere, en dat het slaafsch is, geleid te worden door den duivel, en dat het vrije is, geleid te worden door den Heer.

2891. Pas aangekomen geesten martelen zich zeer af bij het trachten om te begrijpen dat niemand het goede uit zichzelf kan doen, noch het ware denken uit zichzelf, maar dat het geschiedt uit den Heer, van meening zijnde, dat zij aldus als machines zouden zijn zonder macht over iets, en dat, als het zoo is, zij hun handen zouden terugtrekken en met zich laten handelen. Maar het werd hun gezegd, dat zij allen het goede uit zichzelf moeten gelooven, willen en doen, en dat zij anders niet het hemelsch eigene en het hemelsche vrije zouden kunnen hebben, maar dat zij nochtans moeten erkennen, dat het goede en ware niet van hen, maar van den Heer komt; en zij worden onderwezen, dat alle Engelen in een dergelijke erkenning zijn, ja zelfs in de innerlijke gewaarwording, dat het zoo is; en dat hoe fijner zij gewaarworden, dat zij door den Heer geleid worden en dus in den Heer zijn, des te meer zij in het vrije zijn.

2892. Hij, die in het goede leeft en gelooft, dat de Heer het heelal regeert, en dat van Hem alleen al het goede komt, dat der liefde en der naastenliefde, en al het ware, dat des geloofs is, ja zelfs dat van Hem het leven is, dus dat wij door Hem leven, bewegen en zijn, is in zulk een staat, dat hij met het hemelsch vrije begiftigd kan worden, en daardoor ook met den vrede; want dan vertrouwt hij eenig en alleen den Heer, en bekommert zich niet in het minst om de overige dingen, en is zeker, dat dan alle dingen tot zijn bestwil, zaligheid en geluk in eeuwigheid strekken. Maar hij, die gelooft dat hij zichzelf regeert, is voortdurend

ongerust; hij wordt rondgesleurd in begeerten, in zorgen voor de toekomst, en dus in menigvuldige angsten; en aangezien hij zoo gelooft, kleven hem ook de begeerten van het booze en de overredingen van het valsche aan.

2893. *De goede geesten waren zeer verwonderd, dat de mensch der Kerk heden ten dage niet gelooft, dat alle boosheden en valschheden bij hem door de hel invloeien, en dat alle goedheden en waarheden invloeien van den Heer, terwijl hij dit toch uit het Woord weet, en ook uit de leer des geloofs; en wanneer iemand een groot kwaad gedaan heeft, zegt een ieder, dat hij zich door den duivel heeft laten leiden, en wanneer iemand het goede gedaan heeft, dat hij zich door den Heer heeft laten leiden*

